NADİRİ TEFSİRİ-2

MUHAMMED BİLAL NÂDİR HAZRETLERİ

4-NİSÂ SÛRESİ

Bu sûre 176 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Genellikle aile hayatından ve özellikle de kadınların haklarından bahsettiği için, kadınlar anlamına gelen ″Nisâ″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَث۪يرًا وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي تَسَٓاءَلُونَ بِه۪ وَالْاَرْحَامَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَق۪يبًا (١)

1. Ey insanlar! O Rabbinizden korkun ki, sizi bir nefisten (Hz. Âdem’den) yarattığı gibi zevcesini (Hz. Havva’yı) dahi ondan yarattı. İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi. İsmiyle dilekte bulunduğunuz Allah’tan korkun ve sıla-i rahimi kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, sizin üzerinizde devamlı gözetleyicidir.

İzah: Allah’u Teâlâ, Hz. Havva’yı, Hz. Âdem’in kaburga kemiğinden yaratmıştır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة)

″Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim.″[1]

Allah’u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm’dan ve Havva annemizden diğer insanları meydana getirmiştir. Bundan dolayı cesette babamız Âdem Aleyhisselâm’dır. Fakat ruhta babamız Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’dir. Çünkü ilk olarak onun ruhu yaratılmıştır. Bu hususta Meysere Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَتَى وَجَبَتْ لَكَ النُّبُوَّةُ؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ. (ت عن ابى هريرة طب عن

ميسرة الفجر)

″Yâ Resûlallah! Senin Peygamberliğin ne zaman kesinleşti?″ diye sorulduğunda, buyurdu ki: ″Âdem, ruh ile ceset arasında iken ben Peygamberdim.″[2]

İlk olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in nûrunun ve ruhunun yaratılması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahına bakınız.

Yine Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ: ″İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirdi″ diye buyurmuştur. Havva annemiz yirmi defada kırk çocuk doğurmuştu. Her doğumda ikiz olarak bir erkek ve bir kız dünyâya gelmiştir. Çocuklar büyüyünce Âdem Aleyhisselâm, Allah'ın emri ile ikizlerden birini, diğer ikizlerden biriyle evlendirirdi. İnsanlar bu şekilde çoğalarak yeryüzüne dağıldı.

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″İsmiyle dilekte bulunduğunuz Allah'tan korkun…″ diye buyrulmaktadır. Yani sizler birbirinizden haber alırken veya verirken yahut isteklerinize vâsıta kıldığınız veya adaklar adayıp adına yeminler ettiğiniz Allah'tan korkun, demektir.

Sıla-i rahim ise, akraba ziyareti anlamına gelmektedir. Bunun önemine dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ (خ عن انس وعن ابى هريرة

″Kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını arzu ederse, sıla-i rahim yapsın.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikâh 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

[2] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Taberâni, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 12408; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[3] Sahih-i Buhârî, Buyû 13, Edeb 12.

(وَاٰتُوا الْيَتَامٰى اَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبٖيثَ بِالطَّيِّبِۖ وَلَا تَأْكُلُوا اَمْوَالَهُمْ اِلٰى اَمْوَالِكُمْۜ اِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبٖيرًا
٢)((

2. Yetimlere (onlar rüşde eriştiklerinde) mallarını teslim edin. Temizi pis olanla (helâli haramla) değiştirmeyin. Onların mallarını kendi malınıza katarak yemeyin. Şüphesiz bu, büyük bir günahtır.

İzah: Yetimlerde rüşd, olgunluk görüldüğü zaman, mallarının onlara teslim edilmesi gerekir. Bir Hadis-i Şerif'te, ″Yetim malı yemenin büyük günahlardan biri olduğu″ beyan edilmiştir.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَحَبُّ بُيُوتِكُمْ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ مُكْرَمٌ (طب عن ابن عمر

″Allah'u Teâlâ'ya en sevgili ev, içinde ikram gören yetimin bulunduğu evdir.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî , Vasâya 23, Sahih-i Müslim , Îman 38 (145).

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 111/11.

(وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامٰى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَٓاءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَۚ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا
تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۜ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَلَّا تَعُولُواۜ (٣)

3. Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız, size helâl olan kadınlardan iki, üç ve dörde kadar nikahlayın. Eğer zevceleriniz arasında adâleti yerine getirememekten korkarsanız, bir zevce ile veya sahip olduğunuz câriyeler ile yetinin. Bu, adâletten sapmamanız için daha uygundur.

İzah: Rivâyete göre câhiliye zamanında bir şahıs, on kadar kadınla evlenebilirdi. Şâyet kendi idaresi altında mal sahibi olan bir yetim kız bulunursa, onu da malı için nikâhı altına alırdı, onu başkasına vermezdi, hakkında da adalet göstermeye lüzum görmezdi. İşte böyle adâlate aykırı, merhamete muhalif, hukuka tecâvüzü içeren hallerden Müslümanları menetmek için bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَجُلًا كَانَتْ لَهُ يَتِيمَةٌ فَنَكَحَهَا وَكَانَ لَهَا عَذْقٌ وَكَانَ يُمْسِكُهَا عَلَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهَا مِنْ نَفْسِهِ شَيْءٌ فَنَزَلَتْ فِيهِ
({وَإِنْ خِفْتُمْ أَنْ لَا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى} (خ عن عائشة

Bir kişinin himâyesinde yetim bir kız bulunmaktaydı. Adam o kızla evlendi. Kızın bir de hurmalığı vardı. Adam aslında bu kızla hurmalığı için evlenmişti.

Yoksa kızı istediğinden değil. İşte ″Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız, size helâl olan kadınlardan iki, üç ve dörde kadar nikahlayın…″ diye geçen âyet bu olay üzerine nâzil oldu.[1]

Bu hususta İbrâhim en-Nehâi diyor ki: Hz. Ömer'e, yetim bir kızın velîsi geldiğinde ona, eğer o kız, güzel ve zengin ise, ″Sen bunu başka biriyle evlendir. Bu kız için senden daha hayırlı birini ara. Şâyet kız çirkin ve malı yoksa, ″Sen bununla evlen. Çünkü bununla evlenmeye sen daha lâyıksın″ derdi.

Yine Hz. Zübeyr'in oğlu Urve, Hz. Âişe'den, ″Eğer yetim kızlar hakkında (onlarla evlendiğiniz zaman) adâleti yerine getirememekten korkarsanız″ diye devam eden âyet hakkındı sormuş, Hz. Âişe de ona şu cevabı vermiştir:

يَا ابْنَ أُخْتِي هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجْرِ وَلِيِّهَا تَشْرَكُهُ فِي مَالِهِ وَيُعْجِبُهُ مَالُهَا وَجَمَالُهَا فَيُرِيدُ وَلِيُّهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا بِغَيْرِ أَنْ يُقْسِطَ فِي صَدَاقِهَا فَيُعْطِيَهَا مِثْلَ مَا يُعْطِيهَا غَيْرُهُ فَنُهُوا عَنْ أَنْ يَنْكِحُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهُنَّ وَيَبْلُغُوا لَهُنَّ أَعْلَى سُنَّتِهِنَّ فِي الصَّدَاقِ فَأُمِرُوا أَنْ يَنْكِحُوا مَا طَابَ لَهُمْ مِنْ النِّسَاءِ سِوَاهُنَّ (خ عن عائشة)

- Ey kız kardeşimin oğlu! Buradaki yetimden maksat, velîsinin himâyesi altında bulunan ve velîsiyle mal ortaklığı olan yetim kızdır. Kendisine nikah düşen velîsi, bu yetimin malı ve güzelliği hoşuna gittiği için adaletsizlik ederek, mehirde layık olduğu kadarını ve başkalarının verebileceği miktarı vermeksizin evlenmek ister. İşte bu Âyet-i Kerîme gelmiş ve bu tür insanların evlenmek istedikleri yetim kızların, lâyık oldukları mehirlerini vermeden, hattâ belli olan mehir bedelinin en fazlasını vermeksizin evlenmelerini yasaklamıştır. Ve onlara bu takdirde yetimlerin dışındaki kadınlarla evlenmeleri emredilmiştir.[2]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Eğer zevceleriniz arasında adâleti yerine getirememekten korkarsanız, bir zevce ile veya sahip olduğunuz câriyeler ile yetinin″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ لِإِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدُ شِقَّيْهِ مَائِلٌ (ن د عن ابى هريرة)

″Kimin iki eşi olur da birine fazla meylederse, mahşer günü bir tarafı çarpık olarak gelir.″[3]

[1] Sahih-i Buhâri, Tersir-i Nisâ 1.

[2] Sahih-i Buhâri, Tersir-i Nisâ 1. Yine bu hususta Sûre-i Nisâ, Âyet 127 ve izahına bakınız.

[3] Sünen-i Nesâî, Kadınlarla muâşeret 2; Ebû Dâvud, Nikâh 37-38; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7595, 8212.

( )وَاٰتُوا النِّسَاۤءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةًۜ فَاِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَن۪يـٓـًٔا مَر۪يـٓـًٔا (٤)

4. Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin. Eğer onlar kendi istekleriyle mehirlerinden size bir şey bağışlarlarsa, onu da gönül rahatlığıyla yiyin.

İzah: Rivâyete göre, Arabistan'da önceleri erkekler kızlarını veya kız kardeşlerini evlendirdikleri zaman, ona verilen mehri kendileri alır, evlenen kadına bir şey vermezlerdi. Bâzı kimseler de verdikleri mehri daha sonra eşlerinden geri almak isterlerdi. Allah'u Teâlâ bu şekilde mehri almalarını yasakladı ve bu âyeti indirdi.

Mehir: Nikâhın şartlarından olup, evlenecek olan kadının veya yaşı küçükse ailesinin, nikâh akdinde erkek tarafından talep ettiği maldır. Bu malda, kadının ailesinin hiçbir hakkı yoktur. Bu mal tamamen evlenen kadına aittir. Kadın mehri dilediği kadar isteyebilir ve aldığı mehir de evliliğin tamamen vukû bulduğu andan itibaren kendi malı olur ve dilediği şekilde tasarruf hakkına sahiptir. Mehir nikâh akdi esnasında verilebileceği gibi, sonra da verilebilir.

Bu hususta İbn'ul-Beylamani Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: }وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً{ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَمَا الْعَلائِقُ بَيْنَهُنَّ؟ قَالَ: مَا تَرَاضَى عَلَيْهِ أَهْلُوهُمْ (ابن ابى شيبة عن ابن البيلماني)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 4'ü okudu. Orada bulunanlar: ″Yâ Resûlallah! Mehir nedir?″ diye sordu. Buyurdu ki: ″Ailelerinin karşılıklı olarak râzı ve hoşnut olduğudur.″[1]

[1] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 9; Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 4812.

(وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ اَمْوَالَكُمُ الَّت۪ي جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ ف۪يهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا
٥)((

5. Allah'u Teâlâ'nın, geçim kaynağı olarak yarattığı mallarınızı sefihlere vermeyin. O mallar ile onları besleyin, giydirin ve onlara güzel sözler söyleyin.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sefihler″ ifadesi, aklı zayıf olan kimseler, demektir. Âyette geçen bu ifadeden kastedilen de, velîlerinin yanında bulunan yaşları küçük yetimlerdir. Bu yetimlere malları teslim edildiğinde, onlar mallarının değerini bilemeyecekleri için, bu mallar onlara teslim edilmez. Ancak onlarda rüşd, olgunluk görüldüğü zaman teslim edilir.

Yetimlerin velîleri hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(طس عن عدى بن حاتم) مَنْ ضَمَّ يَتِيمًا لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ حَتَّى يُغْنِيَهُ اللّٰهُ عَنْهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ

″Bir kimse, akrabasından veya başkasından olan bir yetimi, yetim kendisini kurtarana kadar sorumluluğunu üstlenirse, o kimseye Cennet vâcip olur.″[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 428/8.

(وَابْتَلُوا الْيَتَامٰى حَتّٰٓى اِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُٓوا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْۚ وَلَا تَأْكُلُوهَٓا اِسْرَافًا وَبِدَارًا اَنْ يَكْبَرُواۜ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْۚ وَمَنْ كَانَ فَق۪يرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِۜ فَاِذَا دَفَعْتُمْ اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ
٦) فَاَشْهِدُوا عَلَيْهِمْۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَس۪يبًا ( )

6. Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendilerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin. Onların mallarını israf ederek ve büyür de mallarını geri alır düşüncesiyle alelacele yemeyin. Velîlerden zengin olanlar, yetimin mallarına dokunmasınlar. Velîlerden fakir olanlar ise, zaruret ve emeğinin karşılığı kadar yesinler. Yetimlere mallarını teslim edeceğiniz vakit, şâhit huzurunda verin. Hesap görücü olarak Allah yeter.

İzah: Hanefi Mezhebi'ne göre rüşd; kişinin mâli işlerde tasarruf edebilecek güce, olgunluğa gelmesi, demektir. Bu vasfa sahip olan kişiye reşid denir.

Âyet-i Kerîme'de: ″Yetimleri, evlilik çağına erinceye kadar deneyin. Eğer kendilerinde rüşd görürseniz, hemen mallarını kendilerine teslim edin″ diye buyrulmaktadır. Reşit olma, buluğ ile başlar. Eğer kişi, büluğ çağına girmesine

rağmen reşit değilse, bunun en son sınırı İmam-ı Âzam’a göre 25’tir. Bu yaşa gelmiş olan bir kimse, reşit değilse bile malı ona teslim edilir. Ancak İmâmeyn’e göre, reşit olmadıkça mal teslim edilmez. Büluğ yaşı ise alt sınırı kızlarda 9, erkeklerde 12 yaştır. Üst sınırı da İmam-ı Âzam’a göre kızlarda 17, erkeklerde 18 yaş; İmam Ebû Yusuf ile İmam Muhammed’e göre ise her iki cins için 15 yaştır.

İşte yetim bir çocuk da rüşde ermeyip olgun bir hâle gelmemişse, malını verdiğin zaman onun kıymetini bilmeyip hebâ edebilir. Onun için rüşd ve olgunluk görülmeden, yetimlere mallarının teslim edilmemesi âyette emredilmiştir.

Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي فَقِيرٌ لَيْسَ لِي شَيْءٌ وَلِي يَتِيمٌ قَالَ كُلْ مِنْ مَالِ يَتِيمِكَ غَيْرَ مُسْرِفٍ وَلَا مُبَاذِرٍ وَلَا مُتَأَثِّلٍ (د ن عن عمرو بن شعبب عن ابيه عن جده)

Adamın biri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve dedi ki: ″Ben fakir biriyim ve hiçbir şeyim yok. Ancak malı olan bir yetimim var, onun malından yiyebilir miyim?″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İsraf etmeden, saçıp savurmadan ve onun malını üzerine geçirmeden yiyebilirsin″ buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Sünen-i Ebû Dâvud, Vesâye 8; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 5072.

(لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَۖ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَۜ نَصِيبًا مَفْرُوضًا (٧))

7. Anne, baba ve akrabaların, mîras olarak bıraktıkları mallarda erkeklerin hissesi olduğu gibi, kadınların da anne, baba ve akrabaların bıraktıkları mallarda hisseleri vardır. Bunlar az olsun çok olsun, farz kılınmış bir hissedir.

İzah: Araplar câhiliye devrinde, mîras malı sâdece savaşarak yurdunu müdâfaa eden kimseye verilir, derler ve bu nedenle kadınlara mîras vermezlerdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, mîrasın sâdece erkeklere mahsus olmadığını, kadınların da mîrastan hakkı olduğunu bildirmiş ve ne kadar verileceği de bu sûrenin 11. Âyetinde belirtilmiştir.

( )وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ اُو۬لُوا الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكٖينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا (٨ (

8. Mîras taksim edilirken, vâris olmayan akraba, yetim ve miskinler de hazır bulunuyorsa, onlara da maldan bir şeyler verin ve onlara güzel sözler de söyleyin.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin hükmü, bâzı müfessirlere göre miras âyetleriyle neshedilmiştir. Fakat müfessirlerin çoğuna göre neshedilmiş değildir. Belki bu husustaki emir, farz anlamında değildir. Mirasın taksimi esnasında bulunup varislerden olmayan akrabalara veya yetimler ile yoksullara gayrimenkul olmayan mîrastan bir miktar verilmesi sevaptır.

( )وَلْيَخْشَ الَّذٖينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْۖ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدٖيدًا (٩(

9. Vefât edip de geride küçük çocuklar bırakacak kimseler, kendi yetimleri hakkında nasıl korkarlarsa, himâyesi altına aldığı yetimler hakkında da öyle korksunlar. Allah'tan korksunlar ve doğru söz söylesinler.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu âyet hakkında şöyle buyurmuştur: ″Yetimlerin velîsi olan kişiler, nasıl ki kendileri ölüp de geride âciz ve mağdur çocuklar bırakmaktan korkuyorlarsa ve onlara güzel davranılmasını, mallarının yenilmemesini istiyorlarsa, başkalarının geride bıraktıkları yetimlere de öyle davransınlar.″

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i zikreder:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُول اللّٰه مِمَّا أَضْرِبُ مِنْهُ يَتِيمِي؟ قَالَ مِمَّا كُنْت ضَارِبًا مِنْهُ وَلَدك غَيْر وَاقٍ مَالك بِمَالِهِ وَلَا مُتَأَثِّل مِنْ مَالِهِ مَالاً (حب عن جابر)

Bir adam: ″Yâ Resûlallah! Yetimi hangi durumlarda döveyim?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Çocuğunu ne sebeple dövüyorsan o nedenle döv, kendi malını onun malıyla korumaksızın ve onun malını temelden yok etmeksizin.″[1]

[1] Sahih-i İbn-i Hibbab, Hadis No: 4317; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 6044.

( )اِنَّ الَّذٖينَ يَأْكُلُونَ اَمْوَالَ الْيَتَامٰى ظُلْمًا اِنَّمَا يَأْكُلُونَ فٖي بُطُونِهِمْ نَارًاۜ وَسَيَصْلَوْنَ سَعٖيرًا۟ (١٠ (

10. Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır.

İzah: Yetimin mallarını haksız yere yiyenler hakkında Ebû Berze Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ: يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَوْمٌ مِنْ قُبُورِهِمْ تَأَجَّجُ أَفْوَاهُهُمْ نَارًا، فَقِيلَ: مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ؟ قَالَ : أَلَمْ تَرَ اللّٰهَ يَقُولُ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا} الآية (حب عن أبي برزة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Mahşer gününde bâzı kimseler ağızlarında şiddetle yanan bir ateşle kabirlerinden çıkarlar" buyurdu. "Yâ Resûlallah! Bunlar kimdir?" diye sorulunca, şöyle buyurdu: Allah'u Teâlâ'nın, "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır" diye buyurduğunu görmez misin?[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا} الآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَابَهُ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضُلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُحْبَسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ بِشَرَابِهِ (ن عن ابن عباس)

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka…"[2] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[3] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi, yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdise üzerine Allah'u Teâlâ: "… Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: "Onları ve mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır…"[4] diye geçen âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar."[5]

[1] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 5657; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 250.

[2] Sûre-i En’âm, Âyet 152.

[3] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[4] Sûre-i Bakara, Âyet 220.

[5] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

يُوصِيكُمُ اللّٰهُ فٖي اَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِۚ فَاِنْ كُنَّ نِسَٓاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَۚ وَاِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُۜ وَلِاَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ اِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌۚ فَاِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُٓ اَبَوَاهُ فَلِاُمِّهِ الثُّلُثُۚ فَاِنْ كَانَ لَهُٓ اِخْوَةٌ فَلِاُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصٖي بِهَٓا اَوْ دَيْنٍۜ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ وَاَبْنَٓاؤُ۬كُمْۚ لَا تَدْرُونَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعاًۜ فَرٖيضَةً مِنَ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٖيماً حَكٖيماً (١١)

11. Allah’u Teâlâ size, çocuklarınız hakkında mîras taksimini şöyle emreder: ″Çocuklarınızdan bir erkeğin hissesi, iki kızın hissesi kadardır. Çocuklarınız, yalnız kız çocuğu olur ve bunlar ikiden fazla olursa, mîrasınızın üçte ikisi onlarındır. Eğer bir kızdan ibâret olursa, mîrasın yarısı onundur.[1] Ölenin çocuğu varsa, anne ve babasından her birine mîrasın altıda biri verilir. Ölenin hiç çocuğu olmayıp, yalnız anne ve babası olursa, üçte biri annesine verilir,[2] ölenin kardeşleri de var ise, annesine yalnız altıda bir verilir.[3] Bu taksim, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra yapılır. Babalarınız ve oğullarınızdan hangisinin (dünyâda ve âhirette) sizin için hayırlı ve faydalı olduğunu bilmezsiniz. Allah’ın ferâizi (mîras emri) böyledir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.″

İzah: Mîrasın taksimi Allah’u Teâlâ’nın apaçık bir emridir. Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mîras konusundan bahsederken ″Ferâiz″ diye isim vermiştir. Fıkıh kitaplarında da bu konu, ferâiz başlığı adı altında işlenmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوهَا فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ وَهُوَ يُنْسَى وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمَّتِي (ه عن ابى هريرة)

″Ferâizi (mîras hukûkunu) öğrenin ve onu öğretin. Muhakkak o, ilmin yarısıdır. Ümmetimden en evvel kalkacak ve unutulacak olan ilim de odur.″[4]

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi, Câbir b. Abdullah Radiyallâhu anhu’dan

şöyle anlatılmıştır:

جَاءَتْ امْرَأَةُ سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ بِابْنَتَيْهَا مِنْ سَعْدٍ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ! هَاتَانِ ابْنَتَا سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ، قُتِلَ أَبُوهُمَا مَعَكَ يَوْمَ أُحُدٍ شَهِيدًا، وَإِنَّ عَمَّهُمَا أَخَذَ مَالَهُمَا فَلَمْ يَدَعْ لَهُمَا مَالًا، وَلَا تُنْكَحَانِ إِلَّا وَلَهُمَا مَالٌ، قَالَ: يَقْضِي اللّٰهُ فِي ذَلِكَ فَنَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ، فَبَعَثَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى عَمِّهِمَا فَقَالَ: أَعْطِ ابْنَتَيْ سَعْدٍ الثُّلُثَيْنِ، وَأَعْطِ أُمَّهُمَا الثُّمُنَ، وَمَا بَقِيَ فَهُوَ لَكَ (ت ه حم عن جابر بن عبد اللّٰه)

Sa’d b. Rebî’in hanımı, Sa’d’dan olan iki kızıyla beraber Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi ve ″Yâ Resûlallah! Bu ikisi Sa’d b. Rebî’in kızlarıdır. Babaları Uhud’da sizinle birlikte savaşırken şehit edildi. Amcaları bunların mallarını aldı ve bunlara hiçbir mal bırakmadı. Malları olmadığı için de bu çocuklar evlenemezler″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu konuda Allah hüküm verecektir″ buyurdu.

Hz. Câbir dedi ki:

- Sonra mîras âyeti nâzil oldu ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızların amcasına haber gönderip çağırttı ve ona: ″Sa’d’ın iki kızına üçte iki, annelerine sekizde bir ver ve kalanı senindir″ buyurdu.[5]

Kimlerin mîrastan hakları olduğu ve kimlerin de mîrastan mahrum olacakları şöyle beyan edilmiştir.[6]

Vârislerden mîras almaları üzerinde ittifak edilen erkekler ondur: Baba, babanın babası (dede),[7] oğlu, oğlunun oğlu, erkek kardeşi, erkek kardeşinin oğlu, amcası, amcasının oğlu, kocası ve köleyi azat eden efendi.

Kadınlardan vâris olanların hepsi de yedidir: Anne, annesinin annesi (nine), kızı, oğlunun kızı, kız kardeşi, karısı ve kölesini azat eden hanım.[8]

İşte bu erkek ve kadınlar, ashâb-ı ferâiz ve asabe olan kimselerdir. Ashâb-ı ferâiz: Mîrastan hisseleri âyet ile belirlenmiş olan vârislere denir. Asabe: Baba tarafından akraba olanlardır. Bunlar ölen kişiye, baba tarafından hısım olup ashâb-ı ferâiz, hisselerini aldıktan sonra geriye kalan mala hak sahibi olan ve yalnız bulunduklarında malın tamamını alan kimselerdir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرٍ (خ م ت عن ابن عباس)

″Farz olan hisseleri sahiplerine verin. Artan kısım ise, ön sıradaki erkek asabenindir.″[9]

Mîrasçı olmaya mâni haller ise şunlardır:

Köle olmak: Çünkü kölenin mülkü yoktur. O mülk etmeye ve mülk edinmeye ehil değildir.

Mîras bırakanı öldürmüş olmak: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

الْقَاتِلُ لاَ يَرِثُ (ت عن ابى هريرة)

″Kâtil, mîrasçı olamaz.″[10] Fakat çocuk ve deli bunun dışındadır. Çünkü mîrastan mahrum bırakmak, kasıtlı olarak işlenen bir cinâyetin cezâsı olarak sâbit olmuştur. İstemeyerek kaza sonucu ölüme sebebiyet vermek kişiyi mîrastan mahrum bırakmaz.

Mîras bırakanla mîrasçının dinlerinin ayrı olması: İki ayrı dinden olanlar birbirlerine mîrasçı olamazlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لاَ يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ وَلاَ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ (خ م عن اسامة بن زيد)

″Müslüman, kâfire; kâfir de Müslümana mîrasçı olamaz.″[11] Küfrün hepsi tek bir millettir. Şeriatleri muhtelif de olsa, onlar birbirlerine mîrasçı olabilirler.

Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun şöyle dediğini rivâyet etmiştir: ″Küfrün hepsi tek millettir.″[12] Çünkü küfrün hepsi sapıklıktır ve o İslâmiyet’in zıddıdır. Dolayısıyla bir millet sayılmışlardır.

Mîras bırakanla mîrasçının ülkelerinin ayrı olması: Bir harbî (Müslüman memleketiyle anlaşma yapmamış kâfir devleti vatandaşı), kendi memleketinde ölüp, İslâm memleketinde zımmî (Müslüman memleketinin egemenliğini kabul etmiş ve orada yaşayan gayr-i müslim) bir oğlu bulunsa, yahut İslâm memleketinde bir zımmî ölüp, düşman memleketinde babası bulunsa, memleketlerinin ayrı olması sebebiyle dinleri bir olsa bile birbirlerine vâris olamazlar.

Meselâ: Bir harbî eman (izin) ile İslâm memleketine gelse, o memlekette de bir zımmî kardeşi olsa, o harbî ölse, zımmî olan kardeşi ona bile vâris olamaz. Her ne kadar memleket, hakikatte bir ise de, hükmen ayrıdır. Ancak bu uygulama Müslümanlar için geçerli değildir.

[1] Mîrasın diğer kısmı babaları ve amcaları gibi asabeden bulunuyorsa onlara düşer. Eğer bunlarda bulunmazsa tamamı kızlara verilir.

[2] Gerisi babaya verilir.

[3] Gerisi babaya verilir. Baba yaşamıyor ise, altıda bir anneye, geri kalan da kardeşlerine verilir ki, erkek kardeşe üçte iki ve kız kardeşe de üçte bir hisse verilir.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz 1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz, 3; Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz, 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14270.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 2, s. 292.

[7] Babanın yokluğunda dede de baba mertebesindedir. Baba ile birlikte mîrasçı olanlar, dede ile birlikte de mîrasçı olurlar. Baba sebebiyle mîrastan düşenler, dede sebebiyle de düşerler. Aynı şekilde nineye de mîrasın altıda biri verilir. Bu hüküm sahih dede ve nine için geçerlidir. Sahih dede, ölüye nispetinde araya anne girmeyen kimsedir. Sahih nine de, ölüye nispetin de araya fâsid dede girmeyen kimsedir. (Bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 5)

[8] Hadis-i Şerif'lerde belirtildiğine göre; azat edilen köle veya cariye ölür de neseben asabesi (mîrasçısı) yoksa onu azat etmiş olan efendisi ona Asabe olur. (Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5147, 5150)

[9] Sahih-i Buharî, Ferâiz 5; Sahih-i Müslim, Ferâiz 2, 3; Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 8.

[10] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 17; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 4709.

[11] Sahih-i Buhârî, Ferâiz 26; Sahih-i Müslim, Ferâiz 1, Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 10; Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 15.

[12] el-Mevsilî, Kitâb’ul-İhtiyâr, c. 5, s. 140.

(وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ اَزْوَاجُكُمْ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌۚ فَاِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَٓا اَوْ دَيْنٍۜ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَٓا اَوْ دَيْنٍۜ وَاِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً اَوِ امْرَاَةٌ وَلَهُٓ اَخٌ اَوْ اُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُۚ فَاِنْ كَانُوا اَكْثَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَٓاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصٰى بِهَٓا اَوْ دَيْنٍۙ غَيْرَ مُضَٓارٍّۚ وَصِيَّةً مِنَ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ عَلٖيمٌ حَلٖيمٌۜ (١٢)

12. Eğer ölen zevcelerinizin çocuğu olmazsa mîrasının yarısı,[1] çocuğu olursa dörtte biri sizindir. Bu taksim, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra yapılır. Eğer sizin çocuklarınız olmazsa, mîrasınızın dörtte biri, çocuklarınız olursa, mîrasınızın sekizde biri zevcelerinizindir.[2] Bu taksim, yaptığınız vasiyet yerine getirildikten ve borcunuz ödendikten sonra yapılır. Bir erkek veya kadın vefât eder, çocuğu ve babası olmayıp anneleri bir olan bir erkek veya bir kız kardeşi olursa, bunlardan her birine mîrasın altıda biri verilir. Erkek ve kız kardeş birden fazla olursa da, mîrasın üçte biri aralarında eşit olarak taksim edilir.[3] Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır. Allah’ın emri böyledir. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bir kimse sağlıklı iken malını istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Ancak kişi ölüm döşeğinde iken artık mîras hukuku uygulanır. O kimse vârisler hâriç, ancak malının üçte birini vasiyet edebilir.[4] İşte âyette geçtiği üzere zarar verici olmayan vasiyet budur.

Sa’d b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

عَادَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا مَرِيضٌ فَقَالَ أَوْصَيْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ بِكَمْ قُلْتُ بِمَالِي كُلِّهِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ قَالَ فَمَا تَرَكْتَ لِوَلَدِكَ قُلْتُ هُمْ أَغْنِيَاءُ بِخَيْرٍ قَالَ أَوْصِ بِالْعُشْرِ فَمَا زِلْتُ أُنَاقِصُهُ حَتَّى قَالَ أَوْصِ بِالثُّلُثِ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ (ت ن عن سعد بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ben hasta iken ziyaretime geldi ve ″Vasiyet ettin mi?″ diye sordu. ″Evet,″ dedim. ″Ne kadar vasiyet ettin?″ dedi. ″Malımın tamamını Allah yolunda vakfettim″ deyince, bana: ″Çocuklarına ne bıraktın?″ dedi. ″Onlar iyidirler, ihtiyaçları yoktur″ dedim. Buyurdu ki: ″Onda birini vasiyet et.″ Ben bunu çok az buldum, devamlı olarak oranı artırmaya çalışıyordum, nihâyet üçte bir deyince: ″Üçte bir de dur. Hattâ üçte bir de çoktur ″ buyurdu.[5]

Kişinin, mîras düşen kimselere vasiyet yapamayacağına dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ (ت ن عن عمرو بن خارجة

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, her hak sahibine hakkını verdi. Bu sebeple vârise vasiyet yoktur."[6]

Oğlu, kızı, oğlunun oğlu veya kızı, annesi, babası, dedesi olmayan ve bu durumda ölenlerin, anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir olan kardeşleri varsa, bunlarla ilgili hüküm için de Sûre-i Nisâ, Âyet 176'ya bakınız.

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen "Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır" buyruğuna bakıldığında, sıra olarak önce vasiyet sonra borç ibâresi geçmektedir. Bu hususta Hz. Ali'den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالدَّيْنِ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ، وَأَنْتُمْ تُقِرُّونَ الْوَصِيَّةَ قَبْلَ الدَّيْنِ (ه عن على

"Şüphesiz ki Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ölen kimsenin borcunun vasiyetten önce ödenmesine hükmetti. Halbuki siz Kur'ân'da sıra olarak vasiyeti borçtan önce okumaktasınız."[7]

[1] Diğer yarısı da, kadının asabeden olan akrabalarına veya diğer yakın akrabalarına ait olur. Onlardan da hiçbirisi bulunmazsa da, Beyt'ul-Mala kalır. Meselâ: Bir kadının kocasıyla bir de amcası bulunsa, bıraktığı malının yarısı kocasına, diğer yarısı da amcasına verilir.

[2] Ölen kimsenin çocuğu olmaz ve bir kaç tane zevcesi olsa da sâdece dörtte bir alma hakkı vardır. Yâni, bir kadın olsa hakkı dörtte birdir. İki, üç, dört kadın olsa da dörtte bir alır ve onu aralarında taksim ederler.

[3] Yani bir erkeğin veya bir kadının babası, çocuğu olmayıp da; kardeşleri veya amcaları gibi vârisleri tarafından mîrasına konuluyor da o vefât etmiş olanın ana tarafından bir erkek kardeşi veya bir kız kardeşi bulunuyorsa o ana bir erkek veya kız kardeşten her birine de mîrastan altıda bir hisse vardır. Burada oğlan ile kız kardeşler eşittir. Eğer bu ana bir erkek kardeşler ile kız kardeşler birden fazla iseler mîrasın üçte birinde ortaktırlar. Mîrasın kalanı da diğer ashâb-ı ferâiz'den ve asabeden olanlara ait olur.

[4] Yine bir kimse sağlıklı iken, ben öldükten sonra diyerek vasiyette bulunursa, bu kişinin durumu da ölüm döşeğindeki kişinin durumu gibidir.

[5] Sahih-i Buhârî , Vesâya 2; Sünen-i Nesâî, Vesâya 3.

[6] Sünen-i Tirmizî, Vesâya 5, Sünen-i Nesâî, Vesâya 5.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Vesâyâ 7.

تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ (١٣) وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا ف۪يهَاۖ وَلَهُ عَذَابٌ مُه۪ينٌ (١٤)

13-14. İşte (mîras hakkındaki) bu ahkâm, Allah’ın hudûdudur. Her kim Allah’a ve Resûlüne itaat ederse, Allah’u Teâlâ onu altlarından nehirler akan Cennetlere girdirir. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte bu, büyük bir kurtuluştur.* Her kim de Allah’a ve Resûlüne isyan edip hudûdu ahkâmını çiğnerse, Allah’u Teâlâ onu Cehenneme girdirir. Onlar da orada ebedî kalacaklardır. Ve onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.

İzah: Vasiyette adâletli olmak gerektiğine dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْخَيْرِ سَبْعِينَ سَنَةً فَإِذَا أَوْصَى حَافَ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخْتَمُ لَهُ بِشَرِّ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ النَّارَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الشَّرِّ سَبْعِينَ سَنَةً فَيَعْدِلُ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخْتَمُ لَهُ بِخَيْرِ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَالَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ وَاقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ {تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ إِلَى قَوْلِهِ عَذَابٌ مُهِينٌ} (حم عن ابى هريرة)

″Bir adam yetmiş sene hayır ehlinin işlediği amelleri işler de vasiyette bulunduğunda vasiyetinde adâletten saparsa, amel defteri bu kötü ameli ile kapatılır ve Cehenneme girer. Bir adam da yetmiş sene kötülük ehlinin yaptığı amelleri yapar da vasiyetinde adâletten ayrılmazsa, amel defteri hayırla kapanır ve Cennete girer.″ Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: ″Dilerseniz, Sûre-i Nisâ, Âyet 13-14’ü okuyun″ buyurdu.[1]

Bu Hadis-i Şerif’te, vasiyette bulunan kişinin, vasiyette bilerek Allah’ın emrine karşı gelip adâletten ayrılma durumu örnek olarak verilmiştir. Âyet-i Kerîme’de mîras emriyle ilgili olarak Allah’u Teâlâ: ″Her kim de Allah’a ve Resûlüne isyan edip hudûdu ahkâmını çiğnerse, Allah’u Teâlâ onu Cehenneme girdirir…″ diye buyurduğu için bu hüküm, vasiyeti yerine getirme hususunda ve mîras

taksiminde, Allah’ın hudûdu ahkâmını çiğneyerek Allah’ın emrine karşı gelen herkes için geçerlidir.

Allah’ın hudûdu ahkâmını aşmadan vasiyeti yerine getiren ve mîras taksimini haksızlık yapmadan paylaşan kişiler için de, günahkâr da olsalar, bunların günahlarının affedilip Cennete girecekleri vaad edilmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23623.

وَالّٰت۪ي يَأْت۪ينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَٓائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ (
حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَب۪يلًا (١٥) وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَاٰذُوهُمَاۚ فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا
فَاَعْرِضُوا عَنْهُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَح۪يمًا (١٦)

15-16. Zinâ eden kadınlarınız hakkında dört erkek şâhit dinleyin. Onlar şâhitlik ederlerse, zinâ eden kadını ölünceye yahut Allah katından diğer bir emir gelinceye kadar evlerinde hapsedin.* Sizden bir kadın ile erkek zinâ ederse, onlara eziyet edin (azarlayın veya darp edin). Eğer tevbe edip ıslah olurlarsa, eziyetten vazgeçin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, tevbeleri çok kabul edendir ve çok merhametlidir.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 15-16, daha sonra inen Sûre-i Nûr, Âyet 2 ile nesh edilmiş ve hükmü tamamen kaldırılmıştır.[1]

Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

Zinâ cezâsıyla ilgili olarak nâzil olan ilk âyet, Sûre-i Nisâ, Âyet 16’dır. Bu âyet, zinâ yapanlara sâdece eziyet edilmesini emretmektedir. Bundan önceki Sûre-i Nisâ, Âyet 15 ise, hapis cezâsı verilmesini hükme bağlamaktadır. Nûr Sûresi’nin ikinci âyetinden onuncu âyetine kadar olan âyetler ise, zinâ hakkında inen en son âyetlerdir. Bu itibarla zinâ yapanlar bekar iseler, kendilerine yüz sopa vurulur. Eğer biri evli diğeri bekar ise evliye recm bekara sopa cezâsı tatbik edilir. Bu sebeple bu sûrenin on beşinci ve on altıncı âyetleri mensuhtur (hükmü kaldırılmıştır).

Recm hakkında daha geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 15-16 ve 41-42’nin izahlarına bakınız.

[1] Bakınız: Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1590.

(اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذٖينَ يَعْمَلُونَ السُّٓوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرٖيبٍ فَاُولٰٓئِكَ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ
اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا (١٧) وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذٖينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّـَٔاتِ حَتّٰٓى اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ اِنّٖي
تُبْتُ الْـٰٔنَ وَلَا الَّذٖينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ اُولٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا (١٨))

17-18. Allah’u Teâlâ’nın kabul edeceğini vaad buyurduğu tevbe, o kimseler içindir ki, cehaletle bir günah işlerler de sonra çok geçmeden tevbe ederler. İşte Allah’u Teâlâ, bunların tevbelerini kabul buyurur. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Yoksa günahlar işleyip de kendisine ölüm hâli gelince, ″Ben şimdi tevbe ettim″ diyenler ile kâfir olarak ölenlerin tevbeleri kabul olunmaz. İşte Biz, onlar için elim bir azap hazırladık.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ يَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُغَرْغِرْ (ت عن ابن عمر

″Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, kulunun tevbesini can gırtlağa gelmedikçe kabul eder.″[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 52; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 9748.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَرِثُوا النِّسَٓاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اِلَّٓا اَنْ
يَأْتٖينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَاِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْـًٔا وَيَجْعَلَ اللّٰهُ فٖيهِ
خَيْرًا كَثٖيرًا (١٩))

19. Ey îman edenler! Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl değildir. (Zinâ ve isyankârlık gibi) açık bir hayâsızlık yapmadıkça, onlara verdiğiniz mehrin bir kısmını geri almak için onları sıkıştırmayın. Zevcelerinizle güzel geçinin. Şâyet onların davranışlarından hoşlanma-yacak olursanız; umulur ki sizin hoşunuza gitmeyen bir şeyde, Allah’u Teâlâ birçok hayır takdir eder.

İzah: Câhiliye devrinde bir erkek öldüğü zaman, babası veya kardeşi yahut oğlu gibi en yakın olan vârisi, o ölenin karısını da mîrastan sayarak ona vâris olmak isterdi. Kadına evvelki mehrinden başka mehir vermeksizin onu zorla kendisine alır veya o kadını başkasına vererek mehri kendi alır yahut bu kadını kocasından alacağı mîrastan vazgeçirmek için başkasına varmaktan menederdi. Kadın ancak bir akrabasının yanına giderse, hürriyetine sahip olabilirdi.

İşte bu Âyet-i Kerîme, bu çok çirkin olan âdeti kaldırmakta ve kadının bir mal

gibi mîras olarak alınamayacağını beyan etmektedir.[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Şâyet onların davranışlarından hoşlan-mayacak olursanız; umulur ki sizin hoşunuza gitmeyen bir şeyde, Allah’u Teâlâ birçok hayır takdir eder″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Dahhâk Hazretleri şöyle buyurmuştur: ″Karı koca arasında bir tartışma çıktığı zaman, erkek acele edip de kadını boşamaya kalkmasın. Bunun yerine ağırdan alıp sabretsin. Belki de Allah’u Teâlâ, o kadın sebebiyle kendisine seveceği pek çok şey gösterecektir.″[2]

[1] Sahih-i Buhâri, Tefsir-i Nisâ 6, İkrah 5; Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 23.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 290.

وَاِنْ اَرَدْتُمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍۙ وَاٰتَيْتُمْ اِحْدٰيهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْـًٔاۜ اَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا (٢٠) وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا (٢١)

20-21. Eğer bir zevceyi boşayıp da yerine başka bir zevce almak isterseniz, evvelkine verdiğiniz mehir ne kadar çok olursa olsun, ondan bir şey almayın. Mehir olarak verdiğiniz şeyi iftira ederek geri almak, zulüm ve vebal olduğu halde yine alır mısınız?* Nasıl alırsınız? Halbuki aranızda ilişki meydana geldi ve onlar sizden muhabbet ve iyi geçim için kuvvetli bir ahid aldılar.

İzah: Câhiliye devrinde mehir vermekten kurtulmak için erkek, karısına zinâ etti diyerek iftirada bulunur ve böylece mehir vermezdi. İşte Allah’u Teâlâ bu çirkin âdeti tamamen ortadan kaldırmıştır.

İbn-i Kesir, tefsirinde bu âyetleri izah ederken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in örnek hayatından şöyle bahsetmektedir:

Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 228’de: ″Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır″ diye buyuruyor. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي (ه عن ابن عباس

″Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınızım″[1] buyuruyor. Güzel geçim, devamlı güler yüzlülük, ehli ile oynaşmak, onlarla şakalaşmak, onların nafakasını (geçimini) geniş tutmak ve

kadınlarını güldürmek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huylarındandı. O kadar ki, Mü’minlerin annesi Hz. Âişe ile yarışır ve bu davranışı ile ona olan sevgisini gösterirdi.

Âişe annemiz şöyle diyor:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem benim ile yarıştı ve ben onu geçtim. Bu, benim şişmanlamamdan önce idi. Ben şişmanladıktan sonra, yarıştığımızda ise o beni geçti ve ″İşte bu, seninkine bir karşılıktır″ buyurdu. Peygamberimizin eşleri onun akşamlayacağı evde her akşam toplanırlar, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bâzı kere akşam yemeğini onlarla birlikte yer, sonra her biri kendi evine giderdi. Resûlullah Efendimiz, hanımı ile bir örtü altında uyurlar, omuzundan ridâsını bırakır ve izar ile uyurdu. Yatsı namazını kıldıktan sonra evine girer, uyumazdan önce ehli ile bir miktar sohbet eder ve böylece onlara yakınlık sağlardı. Allah’u Teâlâ: ″Yemin olsun ki Resûlullah’ta, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır″[2] diye buyuruyor.[3]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

[2] Sûre-i Ahzâb, Âyet 21.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 2, s. 242.

(وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ مِنَ النِّسَٓاءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًاۜ وَسَٓاءَ سَب۪يلًا۟ (٢٢)

22. Babalarınızın evlendiği kadınlar ile evlenmeyin. Câhiliye devrinde geçen geçmiştir. Şüphesiz bu, çok çirkin ve Allah’ın gazabını gerektiren bir iştir ve kötü bir yoldur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile câhiliye devrinde, babalarının evlendiği kadınlarla evlenmek gibi çirkin ve kötü olan adetler vardı. Artık bunlar, kesin olarak yasaklandı ve İslâmiyet’te böyle kötü ve çirkin olan işlerin yerinin olmadığı açıkça beyan edildi.

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi şöyle nakledilmiştir:

Ebû Kays İbn-i el-Eslet Radiyallâhu anhu öldüğünde ki o zât, Ensârın sâlih kişilerindendi. Oğlu Kays, onun karısıyla evlenmek istedi. Kadın:

- Ben seni bir oğul olarak görüyorum, sen kavminin sâlihlerindensin. Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gidip danışacağım, dedi ve Resûlü Ekrem'e gelerek, ″Ebû Kays öldü″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Hayırdır, buyurdu. Kadın:

- Oğlu Kays, beni istedi. Halbuki o, kavminin sâlihlerindendir. Ben onu sâdece bir oğul olarak görüyorum. Ne emredersin? diye sordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona:

- Evine dön ve bekle, diye buyurdu ve ″Babalarınızın evlendiği kadınlar ile evlenmeyin…″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 22 nâzil oldu.

Bu hususta Berâ İbn-i Âzib Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَرَّ بِي عَمِّي الْحَارِثُ بْنُ عَمْرٍو وَمَعَهُ لِوَاءٌ قَدْ عَقَدَهُ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ أَيْ عَمِّ أَيْنَ بَعَثَكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَعَثَنِي إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةَ أَبِيهِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ (حم عن البراء بن عازب)

Bana amcam Hâris İbn-i Amr uğradı. Yanında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, kendisine verdiği bir de sancak vardı. Ben: ″Ey Amca! Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem seni nereye gönderdi?″ diye sordum. Şöyle dedi: ″Beni babasının hanımı ile evlenen bir adama gönderdi ve boynunu vurmamı emretti.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17841.

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ وَبَنَاتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰت۪ٓي اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهَاتُ نِسَٓائِكُمْ وَرَبَٓائِبُكُمُ الّٰت۪ي ف۪ي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَٓائِكُمُ الّٰت۪ي دَخَلْتُمْ بِهِنَّۘ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْۘ وَحَلَٓائِلُ اَبْنَٓائِكُمُ الَّذ۪ينَ مِنْ اَصْلَابِكُمْۙ وَاَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًاۙ (٢٣))

23. Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları ve kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, zevcelerinizin anneleri, kendileriyle zifafa girdiğiniz zevcelerinizin diğer kocasından olan kızları ile evlenmek size haram kılındı. Kendisiyle zifafa girmediğiniz zevcelerin kızlarıyla evlenmekte ise vebal yoktur. Kendi oğullarınızın zevceleriyle evlenmek ve (neseben yahut süt kardeş olan) iki

kız kardeşi birlikte almak dahi sizin için haram kılındı. Câhiliye devrinde geçen geçmiştir. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de evlenilmesi yasaklananlar genel olarak şöyledir[1]:

- Yakınlık bakımından haram olanlar: Anneler, kız kardeşler, halalar, teyzeler, erkek kardeşin kızları, kız kardeşin kızları.

İster anne, ister baba tarafından olsun bütün nineler de anne hükmündedir. Çünkü anne deyimi, onlara da şâmildir. Yahut onlarla evlenmenin haram olması icmâ ile sâbittir. Hala, teyze ve kardeş deyimleri de genel olup, anne baba bir, yalnız baba bir veya yalnız anne bir olanların hepsine şâmildir.

- Akrabalık bakımından haram olanlar: Babasının karısı, oğlunun karısı, karısının annesi, karısının kızları.

- Süt emme bakımından haram olanlar. Süt emen erkek veya kız çocuğuna haram olanlar: Sütannesi, sütnineleri, süt kardeşleri, süt kardeş-lerinin çocukları, süt halası ve teyzesi, süt amca ve dayıları vs.[2] Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ اللّٰهِ حَرَّمَ مِنَ الرَّضَاعِ مَا حَرَّمَ مِنَ النَّسَبِ (ت عن على

"Allah'u Teâlâ, nesep ile haram ettiğini, süt ile de haram etti."[3]

- İki kız kardeşi bir nikahta bulundurmak haramdır. İki süt kız kardeşi aynı nikâhta bulundurmak da haramdır. Yani bir kız kardeş ile evli iken, diğer kız kardeşi de nikahına alamaz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

.مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاَخِرِ فَلَا يَجْمَعَنَّ مَاءَهُ فِي رَحِمِ أُخْتَيْنِ

"Kim Allah'a ve âhiret gününe îman etmişse, suyunu iki kız kardeşin rahmine toplamasın."[4]

- Musâhere (evlenme ile meydana gelen akrabalık) bakımından haram olanlar; karısının önceki kocasından olan kızı ve karısının annesi kocasına haramdır. Kocanın, oğlu ve babası da kadına haramdır.

- Mecûsi ve putperest olan kadınlarla evlenmek haramdır. Ancak Ehl-i Kitap olan iffetli bir kadınla evlenilmesi sahihtir.[5] Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 5'te şöyle buyurmuştur:

″… Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir…″ Fakat aslâ bir Müslüman kız veya kadın, Ehl-i Kitab'a verilemez, haramdır. Ayrıca Müslüman kadınlar, İslâm'ın dışında olan hiç kimseyle evlenemez, haramdır.

- Şeriatın belirlemiş olduğu sayıdan fazlasını almak haramdır.[6] Yani bir kölenin iki kadından fazla ve hür olan kimsenin de dört kadından fazla kadını nikâhı altında bulundurması haramdır. Hanefi Mezhebi'ne göre köle, hür olan kimsenin sahip olduğunun yarısına sahiptir.

- Başkasının nikahlısı olan ve iddet bekleyen kadını nikah etmek de haramdır.

İmam-ı Âzam ve İmam Muhammed'e göre, zinâdan hâmile olan kadının nikâhı câizdir. Çocuğu doğurmadan nikahlanabilir.

Ayrıca bir kimsenin kendisine haram kılınan kadınlarla baş başa kalmasının câiz olmadığına dâir Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُوصِيكُمْ بِأَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْشُو الْكَذِبُ حَتَّى يَحْلِفَ الرَّجُلُ وَلَا يُسْتَحْلَفُ وَيَشْهَدَ الشَّاهِدُ وَلَا يُسْتَشْهَدُ أَلَا لَا يَخْلُوَنَّ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا كَانَ ثَالِثَهُمَا الشَّيْطَانُ عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الِاثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزَمْ الْجَمَاعَةَ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَذَلِكُمْ الْمُؤْمِنُ (ت عن ابن عمر)

″Size Ashâbımı, sonra onların peşinden gelenleri ve sonra bunların peşinden gelenleri vasiyet ederim (sakın aleyhlerinde olmayın). Sonra yalan yaygınlaşır. Öyle ki, kişi kendinden yemin etmesi istenmeden yemin eder. Şâhit de, istenilmeden şâhitlik yapar. Dikkat edin! Bir erkek yabancı bir kadınla aslâ yalnız kalmasın, yoksa üçüncüleri şeytan olur. Size, Ehl-i Sünnet toplumuna devam etmenizi vasiyet ederim, tefrikaya (ayrılığa) düşmeyin. Zîrâ şeytan, tek insanla beraberdir. Halbuki o, iki kişiye daha uzaktır. Cennetin ortasını isteyen kimse, Ehl-i Sünnet toplumuna yapışsın. Kim iyilik yapınca sevinir, günah işleyince de üzülürse, işte o kimse Mü'mindir.″[7]

Yine âyette: ″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet

edendir″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَلّٰهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا (خ م عن ابى هريرة

″Bir annenin çocuğuna olan merhametinden, Allah’ın kullarına olan merhameti çok daha fazladır.″[8]

[1] Bu konu, Mülteka Tercümesi , Mevkûfat, c. 1, s. 214-219’dan özetlenerek alınmıştır.

[2] Süt hısımlığı hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 233’ün izahına bakınız.

[3] Sünen-i Tirmizî, Radâ l; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 5669.

[4] Mülteka Tercümesi, Mevkûfat, c. 1, s. 214-219.

[5] Sûre-i Bakara, Âyet 221.

[6] Sûre-i Nisâ, Âyet 3.

[7] Sünen-i Tirmizî, Fiten 7; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 158/1.

[8] Sahih-i Buhârî, Edeb 18, Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۚ كِتَابَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْۚ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذٰلِكُمْ اَنْ تَبْتَغُوا بِاَمْوَالِكُمْ (مُحْصِنٖينَ غَيْرَ مُسَافِحٖينَۜ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ فَرٖيضَةًۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فٖيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهٖ مِنْ بَعْدِ الْفَرٖيضَةِۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٖيمًا حَكٖيمًا (٢٤)

24. Kocası olan kadınlarla evlenmek de size haram kılındı. Ancak elinizin altında bulunan câriyeler müstesnâ. Bu yasaklanan hususlardan sakınmayı Allah’u Teâlâ size farz kıldı. Evlenilmesi yasaklanan bu kadınların hâricindekileri ise, iffetli olmak ve zinâ etmemek şartıyla mallarınızla (mehir ve câriyelerin değerlerini vermek sûretiyle) meşrû olarak istemeniz size helâl kılındı. Zifafa girdiğiniz zevcelerinizin mehirlerini tamamen vermeniz lâzımdır. Ancak iki tarafın da rızâsı ile mehri fazla veya eksik vermekte veya tamamen bağışlamakta bir vebâl yoktur. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Allah’u Teâlâ bu âyette, evli olan kadınlarla evlenmenin haram olduğunu bildirmekte, ancak cihat sırasında kâfirlerden esir alınan evli kadınları istisnâ etmektedir. Bunlar câriye olup sahiplerine helâldirler. Bunların ganîmet olarak alınmaları, kocalarıyla evlilik bağını koparır. Bu sebeple bu kadınlarla iddetleri bittikten sonra evlenmek câizdir.

Nitekim bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dâir Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise anlatılmıştır:

أَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْم حُنَيْن بَعَثَ جَيْشًا إِلَى أَوْطَاس, فَلَقُوا عَدُوًّا فَأَصَابُوا سَبَايَا لَهُنَّ أَزْوَاج مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَكَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَأَثَّمُونَ مِنْ غِشْيَانهنَّ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هَذِهِ الْآيَة: {وَالْمُحْصَنَات مِنَ النِّسَاء إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانكُمْ} أَيْ هُنَّ حَلَال لَكُمْ إِذَا مَا اِنْقَضَتْ عِدَدهنَّ (م عن ابى سعيد الخدرى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Huneyn Savaşı’ndan sonra Evtas denen yere asker gönderdi. Düşmanla karşılaşıp savaştılar. Neticede gâlip geldiler. Ganîmetler ve cariyeler aldılar. Fakat bu Sahâbîler, aldıkları câriyelerin, müşriklerden kocaları bulunması sebebiyle onlara yaklaşmaktan kaçındılar. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ: ″Kocası olan kadınlarla evlenmek de size haram kılındı. Ancak elinizin altında bulunan câriyeler müstesnâ…″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 24’ü indirdi. Yani câriyeler, iddetleri bittikten sonra, esir düşmeden önce evli olmalarına bakılmaksızın Mü’minlere helâl kılındı.[1]

Bir erkek harp yurdundan esir olarak getirilmiş olan bir kadın ile evlense veya ona mâlik olsa, o kadın bir hayız görmedikçe ve hayız görmeyen bir kadın ise bir ay geçmedikçe ona yaklaşamaz. Bu bir istibrâ[2] meselesidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Evtas câriyeleri″ hakkında şöyle buyurmuştur:

(لَا تُوطَأُ حَامِلٌ حَتَّى تَضَعَ وَلَا غَيْرُ ذَاتِ حَمْلٍ حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً (د عن ابى سعيد الخدرى

″Hâmile olanlar doğum yapmadan, hâmile olmayanlar ise bir defa âdet görmeden onlarla birlikte olmayın.″[3]

[1] Sahih-i Müslim, Radâ, 33; Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 45; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 5.

[2] İstibrâ:Kadının rahminde çocuğun olmadığını tespit etmek anlamına gelir. Bu ise, hâmile kadının çocuğu doğurmasıyla, hâmile olmayan kadının ise bir adet

görüp temizlenmesiyle anlaşılır. Bu adet süresinin azami gün sayısı; Hanefilere göre on gündür, Şâfiilere göre ise on beş gündür. Bu sûrenin bitiminden sonra kadın artık temizlenmiş sayılır. Hanefi Mezhebi’ne göre, adet müddetinin en azı üç gündür.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 44; Sünen-i Dârimî, Talak 18.

(وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِۜ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِكُمْۜ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍۚ فَانْكِحُوهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ
مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍۚ فَاِذَٓا اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِۜ
ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْۜ وَاَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ۟ (٢٥)

25. Sizden her kim, hür olan Mü’min kadınlarla evlenmeye gücü yetmezse, sahip olduğunuz Mü’min câriyelerinizden evlensin. Allah’u Teâlâ sizin îmanınızı daha iyi bilir. Siz birbirinizdensiniz (onlarla evlenince, size noksanlık gelmez). Öyle ise iffetli olmaları, zinâ etmemiş yahut gizli dost tutmamış olmaları hâlinde, sahiplerinin izniyle onlarla evlenin ve mehirlerini güzelce verin. Evlendikten sonra zinâ ederlerse, o câriyelere, hür kadınlara verilen cezânın yarısı vardır. Bu câriyelerle evlenmenin câiz olması, sizden zinâdan korkanlar içindir. Sabretmeniz ise, sizin için daha hayırlıdır. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, başkalarının mülkiyeti altında bulunan câriyelerle ne şekilde, ne gibi şartlar çerçevesinde evlenmenin câiz olacağını bildirmektedir.

Âyet-i Kerîme’de, ″Câriyeler″ diye tercüme edilen kelimenin asıl mânâsı ″Genç kızlar″ demektir. Ancak burada zikredilen ″Genç kızlar″dan maksat, câriyelerdir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’den anlaşıldığı üzere Müslüman bir erkeğin, hür kadınlarla evlenme imkânı varsa, câriyelerle evlenmesi câiz değildir. Bu hususta Hasan-ı Basrî Hazretleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

(وَمَنْ وَجَدَ طَوْلًا لِحُرَّةٍ فَلَا يَنْكِح أَمَة (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن الحسن

″Kimin hür kadınla evlenme imkânı varsa, câriye ile nikahlanıp evlenmesin.″[1]

Ebû Hanife ve arkadaşlarına göre, bu âyette zikredilen; ″Mü’min kadınlar″ sıfatı, Mü’min olmayanları haram kılmak için değil, sâdece Mü’min olan câriyelerle

nikâhlanarak evlenmenin faziletli olduğunu ifade etmek içindir. Ehl-i Kitap olan câriyelerle nikâh akdi yaparak evlenmek câizdir. Zîrâ Allah'u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 5'te: ″… Hür ve iffetli Mü'min kadınlarla, Ehl-i Kitap'tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir…″ diye geçtiği üzere, Ehl-i Kitab'ın iffetli olan kadınlarıyla evlenmenin helâl olduğunu beyan etmiş, hür ve câriye ayrımı yapmamıştır. Bu görüşte olan âlimlere göre, Ehl-i Kitab'ın dışında olan câriyelerle evlenilemz.

Zinâ ettiği tespit edilen kölelere ve câriyelere recm cezâsı uygulanmaz. Çünkü recm yarıya bölünmez. Bunlar hakkında bu zinâ cezâsı zinâ eden hür kimselere tatbik edilen cezânın yarısı uygulanır ve elli değnek vurulur.[2]

Bu hususta Ebû Abdurrahman es-Sülemî Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

خَطَبَ عَلِيٌّ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَقِيمُوا عَلَى أَرِقَّائِكُمْ الْحَدَّ مَنْ أَحْصَنَ مِنْهُمْ وَمَنْ لَمْ يُحْصِنْ فَإِنَّ أَمَةً لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَنَتْ فَأَمَرَنِي أَنْ أَجْلِدَهَا فَإِذَا هِيَ حَدِيثُ عَهْدٍ بِنِفَاسٍ فَخَشِيتُ إِنْ أَنَا جَلَدْتُهَا أَنْ أَقْتُلَهَا فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحْسَنْتَ اتْرُكْهَا حَتَّى تَمَاثَلَ (م عن أبي عبد الرحمن السلمي)

Hz. Ali hutbede şöyle buyurdu: Ey insanlar! Erkek ve kadın kölelerinizden evlenmiş olanlara da, evlenmemiş olanlara da (zinâ işledikleri takdirde) hadleri (şer'î cezâları) tatbik edin. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir câriyesi zinâ etmişti de ona celde (değnek) cezâsını uygulamamı bana emretmişti. Kendisine bu görevi yapmak üzere geldiğimde loğusalığının başlangıcında buldum ve şâyet bu cezâyı uygularsam öldürürüm diye korktum. Bu durumu gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e anlattım. O da, ″İyi yapmışsın, iyileşinceye kadar ona dokunma″ buyurdu.[3]

Evlenmenin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ (خ م عن ابن مسعود)

″Ey gençler topluluğu! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zîrâ evlenmek gözleri haramdan daha çok korur ve zinâdan daha çok muhafaza eder. Gücü yetmeyen kimse ise (nâfile) oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği

vardır."[4]

Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 32 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 8, s. 187.

[2] Bu hususta bakınız: Sûre-i Nûr, Âyet 2.

[3] Sahih-i Müslim, Hudûd 7 (34 Sünen-i Tirmizî, Hudûd 13; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1593. Bu hususta yine bakınız: Hadislerle Hanefi Fıkhı, c. 10, s. 113-116.

[4] Sahih-i Buhârî, Nikah 2; Sahih-i Müslim, Nikah 1 (3).

( )يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْۜ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٢٦ (

26. Allah'u Teâlâ, size (helâl ve haramı) açıkça bildirmek ve sizden öncekilerin (hidâyet ehli olanların) gittikleri yolu size göstermek ve tevbelerinizi kabul etmek ister. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

( )وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ اَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا (٢٧ (

27. Allah'u Teâlâ, sizin tevbe ederek affına nâil olmanızı ister. Şehvetlerine tâbi olanlar ise, sizin haktan uzaklaşıp kendilerine uymanızı isterler.

İzah: Siz sürekli günah işleyen kimselerle beraber olduğunuz zaman, onlar sizin doğru ve hak üzere olmanızı istemezler. Kendilerinin yaptığı günahları sizin de yapmanızı ister ve sizi kötü yola teşvik ederler. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

( )يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفًا (٢٨ (

28. Allah’u Teâlâ, sizden (yükümlülükleri) hafifletmek ister. Zîrâ insan, zayıf olarak yaratılmıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Allah’u Teâlâ sizin için dînî hükümleri kolaylaştırmak ister. Siz insanlar, âciz varlıklar olarak yaratıldınız. Özellikle kadınlar hususunda sabrınız çok azdır. Bu sebeple hür kadınlarla evlenmeye gücünüz yetmediği takdirde, câriyelerle evlenmenize izin verilmiştir, diye buyrulmuştur.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَح۪يمًا (٢٩) وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْل۪يهِ نَارًاۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرًا (٣٠))

29-30. Ey îman edenler! Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rızâ ile yapılan ticaret sûretiyle olursa müstesnâ. Birbirinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, size karşı çok merhametlidir.* Kim bunu bir düşmanlık ve zulüm olarak yaparsa, onu Cehenneme atacağız. Bu da Allah’u Teâlâ’ya göre çok kolaydır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ey îman edenler! Birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rızâ ile yapılan ticaret sûretiyle olursa müstesnâ…″ diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme‘yi açıklarken şöyle buyurmuştur: Ticaret, Allah’u Teâlâ’nın ihsan ettiği rızık kapılarından biridir.

Dürüst ve güvenilir tüccarlar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَطْيَبَ الْكَسْبِ كَسْبُ التُّجَّارِ الَّذِينَ إِذَا حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا، وَإِذَا وَعَدُوا لَمْ يُخْلِفُوا، وَإِذَا ائْتُمِنُوا لَمْ يَخُونُوا، وَإِذَا اشْتَرُوا لَمْ يَذِمُّوا، وَإِذَا بَاعُوا لَمْ يَمْدَحُوا، وَإِذَا كَانَ عَلَيْهِمْ لَمْ يَمْطُلُوا، وَإِذَا كَانَ لَهُمْ لَمْ يُعْسِرُوا (الأصبهاني عن معاذ بن جبل)

″En temiz ve helâl kazanç, konuşurken yalan söylemeyen, verdiği sözde duran, emânete hıyânet etmeyen, satın alırken malı kötülemeyen, satarken de övmeyen, aldıkları borcun ödemesini geciktirmeyen, alacakları konusunda da karşı tarafı sıkıştırmayan tüccarların kazancıdır.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen ve ″Birbirinizi öldürmeyin″ diye

tercüme ettiğimiz ifade, ″İntihar etmek sûretiyle nefsinizi de bilerek öldürmeyin″ anlamına da gelmektedir. Bu itibarla Mü’minlerin birbirlerini haksız yere öldürmeleri ve kişinin kendi canına bilerek kıyması kesin olarak haram kılınmıştır.

Haksız yere Mü’min olan birini öldüren hakkında Allah’u Teâlâ yine Sûre-i Nisâ, Âyet 93’te şöyle buyurmuştur:

″Her kim de bir Mü’mini kasten öldürürse, onun cezâsı Cehennemdir. Orada ebedî olarak kalır. Allah’u Teâlâ ona gazap etmiş ve ona lânette bulunmuş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.″

İntihar eden hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

(مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ فِي الدُّنْيَا عُذِّبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (طب عن ثابت بن الضحاك

″Kim kendisini dünyâda bir şeyle katlederse, âhiret günü o şeyle ona azap edilir.″[2]

İntihar ederek kendisini öldüren bir Müslümanın, cenâze namazı kılınıp kılınmayacağında ihtilaf edilmiş ise de, İmam-ı Âzam ve İmam-ı Muhammed’e göre intihar edenin ölüsü yıkanır ve namazı kılınır. Sahih olan görüş budur. Çünkü intihar etmek her ne kadar büyük günah ise de, intihar eden yine de günahkar bir Müslümandır. Dünyâya kahretmiştir. Yeryüzünde fitne fesat çıkarmaya sây-i gayret edenlerden değildir.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 343; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 9340.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1313.

( )اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا (٣١ (

31. Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ ثُمَّ قَالَ :وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْ عَبْدٍ يُصَلِّي الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ وَيَصُومُ رَمَضَانَ وَيُؤَدِّي الزَّكَاةَ وَيَجْتَنِبُ الْكَبَائِرَ السَّبْعَ إِلَّا فُتِّحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ ثَمَانِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى أَنَّهَا لَتَصْطَفِقُ، ثُمَّ تَلَا {إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ. . .} الآيَة (حب عن ابى سعيد الخدرى)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem minbere oturdu ve ″Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin olsun ki, beş vakit namazını kılan, Ramazan orucunu tutan, zekâtını veren ve yedi büyük günahtan kaçınan kişiye mahşer gününde Cennetin sekiz kapısı da açılır ve kapı kanatları birbirine çarpmaya başlar″ buyurdu. Sonra ″Eğer nehyedildiğiniz büyük günahlardan sakınırsanız, sizin (küçük) günahlarınızı örteriz ve sizi çok güzel bir yere (Cennete) girdiririz″ âyetini okudu.[1]

Büyük günahların neler olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ (خ م عن ابى هريرة)

″Helâke sürükleyen yedi şeyden kaçının.″ Sahâbe-i Kirâm: ″Yâ Resûlallah! Onlar nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Allah'a ortak koşmak, sihir yapmak, Allah'u Teâlâ'nın öldürülmesini haram kıldığı insanı haksız yere öldürmek, fâiz yemek, yetim malı yemek, savaştan kaçmak ve iffetli olan Mü'min kadınlara zinâ iftirasında bulunmaktır.″[2]

Bu günahlardan nasıl korunulacağı da Sûre-i Ankebût, Âyet 45'te şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah'u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.″

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 348; Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 1778; Sünen-i Nesâî, Zekât 1.

[2] Sahih-i Buhârî, Vasâya 23, Sahih-i Müslim , Îman 38 (145).

(وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (٣٢)

32. Ve Allah’u Teâlâ’nın, bâzınıza diğerlerinden fazla verdiği şeylere tamah etmeyin. Erkeklere kazançlarından bir nasip vardır. Kadınlara da kazançlarından bir nasip vardır. Allah’u Teâlâ’dan, O’nun lütfunu isteyin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ hakkında nazil olmuştur. Bu hususta Mücâhit Hazretleri şöyle anlatmaktadır:

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ şöyle dedi: ″Erkekler cihat ediyor, biz etmiyoruz. Mîrastan da erkeğin payının yarısını alıyoruz.″ Bunun üzerine: ″Ve Allah’u Teâlâ’nın, bâzınıza diğerlerinden fazla verdiği şeylere tamah etmeyin...″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 32 nâzil oldu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 5.

(وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَۜ وَالَّذٖينَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ فَاٰتُوهُمْ نَصٖيبَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدًا۟ (٣٣)

33. Anne, baba ve akrabaların bıraktıkları her şey için mîrasçılar tayin ettik. Yemin akdiyle mîrasçı kıldıklarınızın paylarını da verin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ her şeye şahittir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yemin akdiyle mîrasçı kıldıklarınızın paylarını da verin ″ diye buyrulmaktadır. Burada, yemin akdiyle hak sahibi olanlar Mevle’l-Müvâlât’tır. Mevle’l-Müvâlât da, İmam-ı Âzam Ebû Hanife’ye göre şöyledir: Bir kâfir bir Müslümanın eliyle İslâm’a girerse, işledikleri hatâlardan dolayı diyetini ödeme ve mîrasçı olma hususunda aralarında anlaşarak bir sözleşme meydana gelirse, Müslüman olmasına vesîle olan kişi, onun aracılığıyla Müslüman olan kişiye mîrasçı olur. Eğer Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12 ve 176’da belirtilen mîrasçılardan farz olan hisse sahipleri, asabe yani baba tarafından akraba olanlar ve bunların dışındaki diğer bütün akrabalardan Müslüman olan hiçbir mîrasçısı yoksa, bunlardan her biri diğerine mîrasçı olur. Eğer bu şekilde ölen kişinin mîrasçısı varsa, bu sözleşmenin hükmü geçersizdir; mîrasçı olamazlar. Bunlar ancak hiçbir mîrasçısı olmadığı zaman, mîrasa hak sahibi olurlar.[1]

Bir adamın elinden Müslüman olup, o adamla müvâlât akdi yapan bir kimsenin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sorulunca, buyurmuş

ki:

(هُوَ أَحَقُّ النَّاسِ بِهِ مَحْيَاهُ وَمَمَاتَهُ (عن تميم الداري

"Hayatında da ölümünde de o adam, insanlar arasında onun üzerinde daha fazla hak sahibidir."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَسْلَمَ عَلَى يَدَيْ رَجُلٍ فَلَهُ وَلاَئَهُ (ض طب عد قط ق كر عن ابى عمامة

"Bir kimse bir adamın elinde Müslüman olursa, o adamın velâyet hakkı vardır (o adam ölse, vârisi de olmasa, bu adam ona vâris olur)."[3]

[1] Bakınız: Nûr'ul-Beyan, c. 1, s. 159.

[2] el-Mevsilî, Kitab'ul-İhtiyâr, c. 5, s. 135.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs. 403/11; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7683.

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَٓا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْۜ فَالصَّالِحَاتُ (
قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُۜ وَالّٰت۪ي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
))وَاضْرِبُوهُنَّۚ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَب۪يلًاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَب۪يرًا (٣٤

34. Erkekler, kadınların idârecisi ve koruyucusudurlar. Bunun sebebi, Allah'u Teâlâ'nın onlardan bâzısını bâzısından üstün kılması ve bir de erkeklerin, harcamaları kendi mallarından yapmalarıdır. Sâliha kadınlar, itaatkâr olanlardır ve Allah'u Teâlâ'nın, korunmasını emrettiği şeyleri (kocalarının hukuk ve malları ile kendi namus ve iffetlerini) koca-larının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. İsyan edeceklerinden korktuğunuz zevcelere nasihat edin. Kabul etmemeleri durumunda onları yataklarında yalnız bırakın. Yine kabul etmezlerse (hafifçe) dövün. Eğer size itaat ederlerse, artık onları incitmeye bir bahane aramayın. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ çok yücedir, çok büyüktür.

İzah: Âyet-i Kerîme'de de geçtiği üzere erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece üstünlüğü vardır. Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 228'de de: "Kocaların kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Fakat kocanın hakkı bir derece daha üstündür" diye geçmektedir.

Bu hususta Abdullah İbn-i Ebi Evfa Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا قَدِمَ مُعَاذٌ مِنَ الشَّامِ سَجَدَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا هَذَا يَا مُعَاذُ قَالَ أَتَيْتُ الشَّامَ فَوَافَقْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِأَسَاقِفَتِهِمْ وَبَطَارِقَتِهِمْ فَوَدِدْتُ فِي نَفْسِي أَنْ نَفْعَلَ ذَلِكَ بِكَ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنِّي لَوْ كُنْتُ آمِرًا أَحَدًا أَنْ يَسْجُدَ لِغَيْرِ اللّٰهِ لَأَمَرْتُ الْمَرْأَةَ أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ... (ه عن عبد اللّٰه بن ابى اوفى)

Hz. Muaz, Şam’dan dönünce Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e secde etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Ey Muaz! Bu da ne?″ diye sordu. Hz. Muaz: ″Ben, Şam’a gittim orada Şamlıların, Piskoposlarına ve Patriklerine secde ettiklerini gördüm. Ben de içimden sana böyle yapmamızı arzuladım″ diye cevap verince, buyurdu ki: ″Sakın böyle birşey yapmayın. Şâyet ben, herhangi bir kimsenin, Allah’tan başkasına secde etmesini emredecek olsaydım, kadının, kocasına secde etmesini emrederdim.″[1]

Kadın ve erkeklerin birbirlerine karşı olan sorumlulukları hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٌ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرِّحٍ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ أَلَا وَحَقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ (ت عن عمرو بن الاحوص)

″Haberiniz olsun! Kadınlara karşı hayırlı olun. Çünkü onlar sizin yanınızda esir gibidirler. Onlara iyi davranmaktan başka bir hakkınız yoktur; yeter ki onlar (başkaldırmak, geçimsizlik ve iffetsizlik gibi) açık bir çirkinlik işlemesinler. Eğer işlerlerse yatakta yalnız bırakın ve yine devam ederlerse hafif bir şekilde dövün. Size itaat ederlerse, haklarında aşırı gitmeye bahane aramayın. Haberiniz olsun! Kadınlarınız üzerinde haklarınız var. Kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakkı var. Onların üzerindeki hakkınız; döşeğinizi istemediğinize çiğnetmemeleridir. İstemediklerinizi evlerinize almamalarıdır. Haberiniz olsun! Onların sizin üzerinizdeki hakları da, onların giyecek ve yiyeceklerini temin etmenizdir.″[2]

Hadis-i Şerif’te geçen ve kadınların dövülmesini gerektiren açık bir çirkinlikten maksat, kocasına isyan etmek, geçimsizlik ve iffetsizlik gibi açıktan işlenen

çirkin fiillerdir. Bu şekilde çirkin bir fiilde bulunmadıkları müddetçe erkek, dövme hakkına sahip değildir.

Yine bu hususta İyâs b. Abdullah b. Ebî Zübâb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَضْرِبُوا إِمَاءَ اللّٰهِ فَجَاءَ عُمَرُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ ذَئِرْنَ النِّسَاءُ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ فَرَخَّصَ فِي ضَرْبِهِنَّ فَأَطَافَ بِآلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِسَاءٌ كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ طَافَ بِآلِ مُحَمَّدٍ نِسَاءٌ كَثِيرٌ يَشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أُولَئِكَ بِخِيَارِكُمْ (د عن إياس بن عبد اللّٰه بن أبي ذباب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Allah'ın câriyelerini dövmeyin″ buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip, Yâ Resûlallah! Kadınlar kocalarına karşı kafa tutmaya başladılar″ diye şikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz de kadınları (hafifçe) dövmeye izin verdi. Bu izinden sonra Resûlullah Efendimizin hanımlarının yanına kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadınlar geldi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bunların hâlini görünce şöyle buyurdu: ″Gerçekten bu gece Muhammed ailesine kocalarından şikâyetçi olarak birçok kadın geldi. Şunu iyi bilin ki, hanımlarını döven bu kimseler, sizin hayırlılarınız değillerdir.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in de hanımlarını dövdüğüne dair hiçbir hadis nakledilmemiştir. Nitekim Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي (ه عن ابن عباس)

″Sizin en hayırlınız ailesine en hayırlı olanınızdır. Ben, ailesine en hayırlı olanınızım.″[4]

Hadis-i Şerif'lerde kadınlarla iyi geçinilmesi gerektiği bildirilmiştir. Ancak işlerin de büsbütün kadınların eline verilmemesi gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا كَانَتْ أُمَرَاؤُكُمْ خِيَارَكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ سُمَحَاءَكُمْ وَأَمْرُكُمْ شُورَى بَيْنَكُمْ فَظَهَرَ الأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ بَطْنِهَا وَإِذَا كَانَتْ أُمَرَاؤُكُمْ شِرَارَكُمْ وَأَغْنِيَاؤُكُمْ بُخَلَاءَكُمْ وَأُمُورُكُمْ إِلَى نِسَائِكُمْ فَبَطْنُ الأَرْضِ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ ظَهْرِهَا (ت عن ابى هريرة)

″İdârecileriniz hayırlı olanlarınızdan iseler, zenginleriniz cömert kimselerse,

işlerinizi aranızda müşâvere ile hallediyorsanız, bu durumda yerin üstü sizin için yerin altından daha hayırlıdır. Eğer idârecileriniz şerlilerinizden, zenginleriniz cimri ve işleriniz kadınların elinde ise, yerin altı sizin için yerin üstünden daha hayırlıdır."[5]

Kadınların en hayırlı olanları hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَيُّمَا امْرَأَةٍ مَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَنْهَا رَاضٍ دَخَلَتْ الْجَنَّةَ (ت عن ام سلمة

"Herhangi bir kadın, kocası kendisinden râzı olduğu halde ölürse, Cennete girer. "[6]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَيْرُ النِّسَاءِ امْرَأَةٌ إِنْ نَظَرْتَ إِلَيْهَا سَرَّتْكَ وَإِنْ أَمَرْتَهَا أَطَاعَتْكَ، وَإِذَا غِبْتَ عَنْهَا حَفِظَتْكَ فِي مَالِهَا وَنَفْسِهَا ثُمَّ (تَلاَ: الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ إِلى آخر الآية (ابن ابى حاتم عن ابى هريرة

"Kadınların en hayırlısı odur ki, ona baktığın zaman seni sevindirir, ona bir şey emrettiğinde sana itaat eder. Yanında olmadığın zaman senin için nefsini ve malını korur." Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Erkekler, kadınların idârecisi ve koruyucusudurlar…" diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 34'ü okudu.[7]

Yine kadının, kocasına karşı mutluluk vesîlesi olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاَثٌ مِنَ السَّعَادَةِ: الْمَرْأَةُ رَاهَا تُعْجِبُك، وَتَغِيبُ فَتَأْمَنُهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِك، وَالدَّابَّةُ تَكُونُ وَطِيئَةً فَتُلْحِقُك بِأَصْحَابِك، وَالدَّارُ تَكُونُ وَاسِعَةً كَثِيرَةَ الْمَرَافِقِ. وَثَلاَثٌ مِنْ الشَّقَاءِ: الْمَرْأَةُ تَرَاهَا فَتَسُوءك وَتَحْمِلُ لِسَانَهَا عَلَيْك، وَإِنْ غِبْت لَمْ تَأْمَنْهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِك، وَالدَّابَّةُ تَكُونُ قَطُوفًا فَإِنْ ضَرَبْتَهَا أَتْعَبَتْك وَإِنْ تَرَكْتَهَا لَمْ (تُلْحِقْك بِأَصْحَابِك، وَالدَّارُ تَكُونُ ضَيِّقَةً قَلِيلَةَ الْمَرَافِقِ (ك عن سعد

"Üç şey, kişiye mutluluk sebebidir. Birincisi, gördüğünde hoşuna giden, uzak kaldığında ise malını ve namusunu muhafaza eden hanımdır. Diğeri, uysal ama hızlı bir şekilde seni arkadaşlarına ulaştıracak binektir. Bir diğeri de çok odalı geniş evdir. Üç şey de kişinin mutsuzluğuna sebep olur. Birincisi, gördüğünde sana eziyet veren, sana dil uzatan, kendisinden uzak kaldığında malın ve namusun konusunda güvenemeyeceğin bir hanımdır. Bir diğeri yavaş olan

binektir ki, döverek yol almak istersen seni yorar ve seni arkadaşlarından geri bırakır. Bir diğeri de odaları az olan küçük dar bir evdir."[8]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 4.

[2] Sünen-i Tirmizî, Radâ 11; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3303.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 42.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Nikah 50.

[5] Sünen-i Tirmizî Fiten 63.

[6] Sünen-i Tirmizî, Radâ 10; Riyâz'üs-Sâlihin, Hadis No: 284.

[7] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 5283.

[8] Hâkim, Müstetrek, Hadis No: 2634; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 378.

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ اَهْلِهٖ وَحَكَمًا مِنْ اَهْلِهَاۚ اِنْ يُرٖيدَا اِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ (كَانَ عَلٖيمًا خَبٖيرًا (٣٥))

35. Eğer koca ile zevcenin arasında ayrılık meydana gelmesinden korkarsanız, biri kocanın akrabasından, diğeri zevcenin akrabasından iki hakem gönderin. Onlar ikisinin arasını ıslah etmek isterlerse, Allah'u Teâlâ da o hakemleri muvaffak eder. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, her şeyi bilir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ubeyde Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ إِلَى عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَمَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا جَمْعٌ مِنَ النَّاسِ فَأَمَرَهُمْ عَلِيٌّ بِأَنْ يَبْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا ثُمَّ قَالَ لِلْحَكَمَيْنِ تَعْرِفَانِ مَا عَلَيْكُمَا عَلَيْكُمَا إِنْ رَأَيْتُمَا أَنْ تَجْمَعَا فَاجْمَعَا وَإِنْ رَأَيْتُمَا أَنْ تُفَرِّقَا فَفَرِّقَا فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ رَضِيتُ بِكِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى فِيمَا عَلَيَّ وَلِيَ فِيهِ فَقَالَ الرَّجُلُ أَمَّا الْفُرْقَةُ فَلَا فَقَالَ عَلِيٌّ كَذَبْتَ وَاللّٰهِ حَتَّى تُقِرَّ بِمِثْلِ الَّذِي أَقَرَّتْ بِهِ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن والرازى، التفسير الكبير عن عبيدة)

Her birinin yanında bâzı kimseler bulunduğu halde, bir erkek ve bir kadın Hz. Ali'nin yanına gelmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Ali onlara, biri erkeğin bir de

kadının akrabasından olmak üzere birer hakem göndermelerini emretti. Sonra da hakemlere: ″Vazifenizin ne olduğunu biliyorsunuz, değil mi?″ dedi ve sözünü şöyle sürdürdü: ″Eğer birlikte yaşayabilecekleri kanaatine varırsanız, o zaman onları birleştirin. Ama sizde ayrılacakları kanaati hâsıl olursa, o takdirde onları ayırın!″ Bunun üzerine kadın: ″Lehime ve aleyhime olan şeyler hususunda Allah'ın kitabına râzıyım″ dedi. Erkek de: ″Ayrılma hususunda hayır″ deyince, Hz. Ali: ″Kadının râzı olduğu şeye sen de râzı olmadıkça, buradan ayrılamazsın″ dedi.[1]

[1] Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 4, s. 35.

(وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهٖ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكٖينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبٖيلِۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًاۙ (٣٦))

36. Allah'a ibâdet edin. Hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Anne ve babaya, akrabaya, yetimlere, miskinlere, yakın komşuya ve uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmış gariplere, elinizin altında bulunan köle ve câriyelere iyilik edin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kibirlileri ve övünenleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, ibâdet yalnız Allah'u Teâlâ'ya yapılır. Ancak duâ yapılırken Peygamberleri ve Allah dostlarını vesîle yapmakta bir sakınca yoktur. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Fâtiha, Âyet 5'in izahına bakınız.

Bu hususta Muaz Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakletmiştir:

كُنْتُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي يَا مُعَاذُ أَتَدْرِي مَا حَقُّ اللّٰهِ عَلَى النَّاسِ قُلْتُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ حَقُّهُ عَلَيْهِمْ اَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا أَتَدْرِي يَا مُعَاذُ مَا حَقُّ النَّاسِ عَلَى اللّٰهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ قُلْتُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ حَقُّ النَّاسِ عَلَى اللّٰهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ (طب عن معاذ بن جبل)

Peygamberimiz Sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem, bineğinin üzerindeydi ve ben de onun arkasında idim. Bana: ″Yâ Muaz! Allah'ın insanlar üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?″ diye sordu. Ben: ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir?″ dedim. Buyurdu ki: ″Allah'u Teâlâ'yı bir bilip, yalnız O'na ibâdet etmeleri ve ibâdetlerinde hiçbir şeyi O'na ortak koşmamalarıdır. ″Yâ Muaz! Bu görevlerini yerine getiren insanların Allah üzerindeki hakkı nedir, bilir misin?″ ″Allah ve Resûlü daha iyi bilir?″ deyince, buyurdu ki: ″Onlara azap etmemesidir.″[1]

Anne ve babaya iyilik etmenin mükâfatı hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(بِرُّ الْوَالِدَيْنِ يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ وَالدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَالْكَذِبُ يَنْقُصُ الرِّزْقَ (عد والديلمي عن أبي هريرة

"Anne ve babaya yapılan iyilik ömrü uzatır. Duâ kazâyı önler. Yalan da rızkı eksiltir."[2]

Miskinlere yapılan iyilik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَعَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ (ن عن سلمان بن عامر

"Miskine verilen sadakanın sevabı bir mertebedir. Fakat akrabasından fakir olan birine verilen sadakanın sevabı iki mertebedir."[3]

Yetime yardım etmeye dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ أَوْ يَتِيمَةٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا لِلَّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَى
(يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ وَقَرَنَ بَيْنَ أُصْبُعَيْهِ (حم طب عن ابى امامة

"Bir kimse Allah rızâsı için merhametle bir yetimin başını sığasa, eline değen kılların sayısınca onun için sevap yazılır. Oğlan veya kız bir yetimi terbiyesine alıp ona iyilik edenle Cennette şöylece oluruz, buyurup iki parmağını birbirlerine yaklaştırdı."[4]

Komşu hakkına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا زَالَ يُوصِينِي جِبْرِيلُ بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُوَرِّثُهُ (خ م عن عائشة

"Cebrâil, bana komşu hakkına riâyet emrini, o kadar çok söyledi ki, hattâ komşuyu komşuya vâris kılacak zannettim."[5]

Kişinin arkadaş ve dostlarına iyi davranması gerektiğine dair de şu hâdise nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir arkadaşıyla giderken, bineğinden inip bir ağaçlığa girmiş, oradan iki dal kesip getirdiğinde eğrisini kendisi alıp

düzgünü arkadaşına vermiş ve arkadaşı da:

يَا رَسُول اللّٰه بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَنْتَ أَحَقّ بِالْمُعْتَدِلِ مِنِّي! فَقَالَ: كَلَّا يَا فُلَان إِنَّ كُلّ صَاحِب يَصْحَب صَاحِبًا مَسْئُول عَنْ صَحَابَته وَلَوْ سَاعَة مِنْ نَهَار (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن فلان بن عبد اللّٰه)

"Yâ Resûlallah! Annem babam sana fedâ olsun. Düzgün olan dal sana daha lâyıktır" deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurmuş ki: "Hayır, Ey filan! Muhakkak ki, her arkadaş kendisine arkadaşlık yapanın arkadaşlığından sorumludur; bu arkadaşlık bir an için olsa bile."[6]

Yolda kalmış garipleri misafir etmek hakkında ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ جَائِزَتُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ وَالضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّام فَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَهُوَ صَدَقَةٌ وَلَا يَحِلُّ لَهُ أَنْ يَثْوِيَ عِنْدَهُ حَتَّى يُحْرِجَهُ (خ أبى شريح الكعبى)

"Allah'a ve âhiret gününe îman eden kimse, misafirine ikram etsin. Farz olan ikram bir gün ve bir gecedir. Ziyafet ise üç gündür. Üç günden fazla yapılırsa, bu da sadakadır. Misafirin üç günden fazla kalarak ev sahibine meşakkatte bulunması ise helâl değildir."[7]

Hz. Ömer, bir konuk geldiğinde, ona kendi hizmet eder ve şöyle dermiş:

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den işittim ki, misafir olan evde melekler ayakta olurlar. Öyle olunca ben oturup onlar ayakta olunca utanırım. "[8]

Kişinin elinin altında bulunan köle ve câriyelere iyi davranması gerektiğine dair de Ma'rur İbn-i Süveyd Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Rebzel denilen yerde Ebû Zerr Radiyallâhu anhu ile görüştüm. Kendisi de kölesi de aynı elbiseden giymişlerdi. Ona bunun sebebini sordum, bana şu cevabı verdi:

"Ben bir adamla tartışmış ve onu, anasından dolayı ayıplamıştım." Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de bu sebeple bana şöyle buyurmuştu:

يَا أَبَا ذَرٍّ أَعَيَّرْتَهُ بِأُمِّهِ إِنَّكَ امْرُؤٌ فِيكَ جَاهِلِيَّةٌ إِخْوَانُكُمْ خَوَلُكُمْ جَعَلَهُمْ اللّٰهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ وَلَا تُكَلِّفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِينُوهُمْ (خ م عن المعرور بن

سويد)

″Ey Ebû Zerr! Sen onu, anasından dolayı nasıl ayıplıyorsun? Demek ki sen hâlâ üzerinde câhiliyet kalıntıları taşıyan bir kimsesin. Sahip olduğunuz kardeşleriniz (köleleriniz) sizin yardımcılarınızdır. Allah onları sizin elinizin altında bulundurmuştur. Kimin elinin altında bir kardeşi bulunursa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara, güçlerinin yetmeyeceği bir iş yüklemeyin. Şâyet yükleyecek olursanız onlara yardım edin.″[9]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kibirlileri ve övünenleri sevmez″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ قَالَ رَجُلٌ إِنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسَنًا وَنَعْلُهُ حَسَنَةً قَالَ إِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ الْكِبْرُ بَطَرُ الْحَقِّ وَغَمْطُ النَّاسِ (م عن ابن مسعود)

″Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse Cennete giremez.″ Orada bulunan adamın biri: ″Fakat kişi, elbisesinin ve ayakkabılarının güzel olmasını ister″ deyince, buyurdu ki: ″Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir, Hakk'a karşı gururlanmak ve insanlara üstten bakmaktır.″[10]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَعَوَّذُوا بِاللّٰهِ مِنْ فَخْرِ الْقُرّاءِ فَهُمْ أَشَدُّ فَخْرًا مِنَ الْجَبَابِرَةِ وَلَا شَيْئَ أَبْغَضُ اِلَى اللّٰهِ مِنْ قَارِئٍ فَخُورٍ (الديلمى عن انس)

″Okuduğuna mağrur olan Kur'ân okuyucularının şerrinden Allah'a sığının. Çünkü onlar cebbârlardan daha kibirlidirler. Allah'ın en fazla buğzettiği kimseler, mağrur (kibirli ve kendini beğenen) âlimlerdir.″[11]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 16508; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21029

[2] Kenz'ul-Ummal 45520; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/3.

[3] Sünen-i Nesâî, Zekât 81.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7726; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21253

[5] Sahih-i Buhârî, Edeb 28; Sahih-i Müslim, Birr 42 (140).

[6] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 8, s. 345.

[7] Sahih-i Buhârî, Edeb 87.

[8] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 352; Mecmâ’ul-Âdâb, s. 209.

[9] Sahih-i Buhârî, Îman 20; Sahih-i Müslim, Eymen 10 (40).

[10] Sahih-i Müslim, Îman 39 (147).

[11] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 255/7.

اَلَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابًا مُه۪ينًاۚ (٣٧)((

37. Onlar ki, cimrilikte bulunurlar, halka da cimriliği emrederler ve Allah’u Teâlâ’nın kendilerine lütfundan verdiği nîmeti gizlerler. Kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırladık.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme’nin Yahudiler hakkında indiğini ve burada zikredilen cimrilikten maksadın, mallarını harcamada cimrilik etmeleri, gizlediklerinden maksadın da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Tevrat’ta geçen vasıflarını gizlemeleri olduğunu söylemiştir.

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

- Bu Âyet-i Kerîme, bir Yahudi cemaati hakkında nâzil olmuştur. Bunlar, Ensârdan bâzı kişilere gelip içlerine katılır ve nasihatte bulunup: ″Mallarınızı Allah yolunda harcamayın. Zîrâ fakir düşeceğinizden korkuyoruz″ derlerdi. İşte bunun üzerine Allah’u Teâlâ Sûre-i Nisâ, Âyet 37’yi indirdi.

Cimrilik hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَاتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَمَلَهُمْ عَلَى أَنْ سَفَكُوا دِمَاءَهُمْ وَاسْتَحَلُّوا مَحَارِمَهُمْ (م جابر بن عبد اللّٰه)

"Cimrilikten kaçının. Zîrâ cimrilik, sizden öncekileri helâk etmiştir. O cimrilik, onların kanlarını akıtmaya ve kendilerine haram kılınanları helâl saymaya sevk etmiştir."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 15 (56).

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ (قَرِينًا (٣٨) وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَلِيمًا (٣٩))

38-39. Onlar ki, mallarını halka gösteriş için sarfederler. Allah'a ve âhiret gününe îman etmezler. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır.* Onlar, Allah'a ve âhiret gününe îman etselerdi ve Allah'u Teâlâ'nın kendilerine rızık olarak verdiklerinden infak etselerdi, ne zarar görürlerdi? Allah'u Teâlâ onları hakkıyla bilendir.

( ) اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظِيمًا (٤٠)

40. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ بِأَشَدَّ مُنَاشَدَةً لِلّٰهِ فِي اسْتِقْصَاءِ الْحَقِّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لِلّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِإِخْوَانِهِمْ الَّذِينَ فِي النَّارِ يَقُولُونَ رَبَّنَا كَانُوا يَصُومُونَ مَعَنَا وَيُصَلُّونَ وَيَحُجُّونَ فَيُقَالُ لَهُمْ أَخْرِجُوا مَنْ عَرَفْتُمْ فَتُحَرَّمُ صُوَرُهُمْ عَلَى النَّارِ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا قَدْ أَخَذَتْ النَّارُ إِلَى نِصْفِ سَاقَيْهِ وَإِلَى رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا مَا بَقِيَ فِيهَا أَحَدٌ مِمَّنْ أَمَرْتَنَا بِهِ فَيَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ

فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا أَحَدًا مِمَّنْ أَمَرْتَنَا ثُمَّ يَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ نِصْفِ دِينَارٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا مِمَّنْ أَمَرْتَنَا أَحَدًا ثُمَّ يَقُولُ ارْجِعُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ فَأَخْرِجُوهُ فَيُخْرِجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُونَ رَبَّنَا لَمْ نَذَرْ فِيهَا خَيْرًا وَكَانَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ يَقُولُ إِنْ لَمْ تُصَدِّقُونِي بِهَذَا الْحَدِيثِ فَاقْرَؤُا إِنْ شِئْتُمْ {إِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا} (م عن ابى سعيد الخدرى)

"Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, hiçbir kimse hak talep etme hususunda, âhiret gününde Allah’u Teâlâ’ya, Cehennem ateşine düşen kardeşinin haklarını arayan Mü’minlerden daha fazla yalvarmaz ve ondan daha fazla yardım istemez. O Mü’minler diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Ateşe atılan bu kardeşlerimiz, bizimle beraber oruç tutuyor, namaz kılıyor ve hac yapıyorlardı." Onlara denilecek ki: "Onlardan tanıdıklarınızı Cehennemden çıkarın. Mü’minlerin yüzleri Cehennem ateşine haram kılınmıştır (yüzleri yanmadığı için onlar yüzlerinden tanınacaklardır). O Mü’minler, Cehennem ateşi bacağının yarısına kadar ve dizlerine kadar ulaşan birçok kişiyi o ateşten çıkaracaklardır." Sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! O ateşte bize çıkarmamızı emrettiğin kişilerden kimse kalmadı." Allah onlara: "Tekrar dönün, kimin kalbinde bir dinar kadar hayır bulacak olursanız onu da çıkarın" diyecek. Onlar da birçok insanı çıkaracaklar sonra: "Ey Rabbimiz! Biz orada, bize emrettiklerinden hiçbir kimseyi bırakmadık" diyecekler. Sonra Allah’u Teâlâ onlara: "Geri dönün, kalbinde yarım dinar kadar hayır bulduğunuz kimseyi oradan çıkarın" diyecek. Onlar da, birçok insan çıkaracaklar. Sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Biz orada bize emrettiklerinden kimseyi bırakmadık." Allah’u Teâlâ da diyecek ki: "Geri dönün, kalbinde zerre kadar hayır bulduğunuz kimseyi çıkarın." Bunun üzerine onlar birçok insanı çıkaracaklar ve sonra diyecekler ki: "Ey Rabbimiz! Biz orada hayır sahibi olan hiçbir kimseyi bırakmadık."

Râvi Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu diyor ki: Eğer sizler bu hâdiseye inanmıyorsanız, "Şüphesiz Allah’u Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapmaz. Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır. Ayrıca kendi katından büyük bir mükâfat verir" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 40’ı okuyun.[2]

Âyet-i Kerîme’de: "Zerre kadar bir iyilik de olsa, onun sevabını kat kat artırır" diye buyrulmaktadır. Bu hususta Ebû Osman en-Nehâî’den şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَقِيتُ أَبَا هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ لَهُ: بَلَغَنِي أَنَّكَ تَقُولُ: إِنَّ الْحَسَنَةَ لَتُضَاعَفُ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ؟ قَالَ: وَمَا أَعْجَبَكَ مِنْ ذَلِكَ؟ فَوَاللّٰهَ لَقَدْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللّٰهَ لَيُضَاعِفُ الْحَسَنَةَ أَلْفَيْ أَلْفِ حَسَنَةٍ (حم ابن

جرير عن أبي عثمان النهدي)

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu ile karşılaştığımda ona, ″Allah'u Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği bin kere bin kat artırır (bir milyon iyilik sevabı verir)″ dediğin bana ulaştı, dediğimde, şu karşılığı verdi. Bunun nesine şaşırıyorsun ki, vallâhi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: ″Allah'u Teâlâ Mü'minin yaptığı bir iyiliği iki bin kere bin kat artırır (iki milyon iyilik sevabı verir)″ buyurduğunu işittim.[3]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 81 (302).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7604; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 422.

(فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَه۪يدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ شَه۪يدًاؕ (٤١)

41. Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygamberlerini) bir şâhit getireceğimiz, seni de onların üzerine bir şâhit getireceğimiz zaman, onların hâli nasıl olacaktır?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen şâhitlikle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet ″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu

Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah'u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: ″Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmıştır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ قَالَ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ النِّسَاءَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ {فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا} رَفَعْتُ رَأْسِي أَوْ غَمَزَنِي رَجُلٌ إِلَى جَنْبِي فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَرَأَيْتُ دُمُوعَهُ تَسِيلُ (م عن عبد اللّٰه)

Bir defasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ″Kur'ân oku″ diye buyurdu. Ben de: ″Yâ Resûlallah! Kur'ân, sana indirildiği halde, ben onu sana nasıl okurum?″ deyince, buyurdu ki: ″Ben, Kur'ân'ı başkasından işitmeyi çok severim.″ Bunun üzerine ben de Nisâ Sûresi'ni okumaya başladım. Nihâyet: ″Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygam-berlerini) bir şâhit getireceğimiz, seni de onların üzerine bir şâhit getireceğimiz zaman, onların hâli nasıl olacaktır?″ mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 41'e ulaşınca, başımı kaldırdım yahut birisi yanımı dürttü de başımı kaldırdım. Gördüm ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gözyaşları akıyordu.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[2] Sahih-i Müslim, Salât'ul-Musâfirîn 40 (247 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1693.

(يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْاَرْضُۜ وَلَا يَكْتُمُونَ اللّٰهَ حَد۪يثاً۟ (٤٢ (

42. O gün kâfirler ve Peygambere isyan edenler, yok olup toprak olmayı dilerler ve Allah'u Teâlâ'dan hiçbir sözü gizleyemezler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″O gün kâfirler ve Peygambere isyan edenler, yok olup

toprak olmayı dilerler″ diye geçen husus, Sûre-i Nebe, Âyet 40’ta da şöyle geçmektedir: … O gün kişi, elleriyle yaptığı amellerine bakar ve kâfir: ″Keşke toprak olsaydım!″ der.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmaktadır:

Bir adam gelerek, ″Ey İbn-i Abbas! Ben, Allah’u Teâlâ’nın bir âyette, müşriklerin mahşer günü, içinde bulundukları zor durumdan dolayı, ″Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik″[1] diye söyleyeceklerini zikrettiğini gördüm. Bu kişi sözüne devamla, ″Allah’u Teâlâ’dan hiçbir sözü gizleyemezler ″[2] diye geçen âyeti okudu ve bu nasıldır?″ diye sordu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

- Müşriklerin, ″Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik″ şeklindeki sözlerini; onların, Cennete Müslüman olanlar dışında kimsenin girmediğini gördükleri ve ″Gelin, biz de müşrik olduğumuzu inkâr edelim″ dedikleri zaman söyleyeceklerdir. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ onların ağızlarını mühürleyecek, onların müşrik olduklarını elleri ve ayakları söyleyecektir. İşte o anda Allah’tan hiçbir sözü gizleyemeyeceklerdir.

[1] Sûre-i En’âm, Âyet 23.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 42.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِر۪ي سَب۪يلٍ
حَتّٰى تَغْتَسِلُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا
مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا (٤٣))

43. Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın. Cünüp olduğunuzda da gusül etmedikçe namaz kılmayın. Fakat yolcu olup da su bulamayanlar müstesnâ (onlar teyemmüm ederler). Hasta olur yahut yolculuk hâlinde bulunur yahut abdest bozmaktan gelmişseniz yahut kadına dokunur (cimâ eder) ve su bulamazsanız, yerin temiz olan bir toprağı ile (niyet edip) yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi meshederek teyemmüm edin. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Ashâb-ı Kirâm’ın bir kısmı Müslüman olmadan önce içkiye alışmışlardı.

Bunun terkedilmesi lâzımdı. Allah’u Teâlâ bu âyetle, içkiyi daha rahat bırakabilmeleri için, bir basamak yaparak kolaylık sağlamıştır. İlk olarak ″İçki haramdır″ diye âyet nâzil olsaydı, içkiye bağımlı olanlar terk edemeyip, Kur’ân-ı Kerîm’e muhalefet edebilirlerdi. Bu nedenle: ″Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bunun üzerine Ashâbdan bâzıları sarhoş olmayacak kadar içer, namazlarını kılarlardı. Sonra: ″Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranıza buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?″ diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil olunca, Sûre-i Nisâ, Âyet 43’ün içki hakkındaki bu kısmı ve içki hakkındaki diğer âyetler nesh edilmiş oldu. Böylece içki hakkındaki önceki âyetlerin hükmü tamamen kaldırıldı.

Bu hususta şu hâdise nakledilmiştir:

اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ عُمَرُ اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي النِّسَاءِ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى} فَكَانَ مُنَادِي رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقَامَ الصَّلَاةَ نَادَى لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْمَائِدَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَلَمَّا بَلَغَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ انْتَهَيْنَا انْتَهَيْنَا (د ن ت عن عمر)

Hz. Ömer: ″Ey Allah’ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine, ″Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: ″Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür…″ diye geçen Sûre-i Bakara, Âyet 219 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp kendisine bu âyet okununca yine, ″Ey Allah’ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine, ″Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bu âyetin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in müezzini namaz için kamet edince, ″Sarhoş iken namaza yaklaşmayın″ diye ilan etti. Hz. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okununca yine, ″Ey Allah’ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine de, ″Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranıza buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak

ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?″ diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil oldu. Hz. Ömer çağrılıp bu inen âyetler sonuna kadar okununca, Hz. Ömer: ″Vazgeçtik, vazgeçtik″ dedi.[1]

Yine Sûre-i Nisâ, Âyet 43’te, kadına dokunmak olarak tercüme edilen ″Lemese″ kelimesi lügatta, dokunmak ve yapışmak anlamına gelmektedir. Hanefi Mezhebi’ne göre, burada dokunmaktan maksat, kinâye ile cimâdır. Şafii Mezhebi’ne göre ise, bu kelime lügat anlamıyladır. Onun içindir ki Şafii Mezhebi’nde, bir erkeğin, büluğa ermiş bir kız veya kadına dokunmasıyla abdesti bozulur. Ancak Hanefi Mezhebi’nde bozulmaz.

Teyemmüm hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ الصَّعِيدَ الطَّيِّبَ وَضُوءُ المُسْلِمِ وَاِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَاِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمِسَّهُ بَشَرَتَهُ فَاِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ
(د ن ت عن ابى ذر))

″On yıl su bulamasa da, temiz toprak Müslümanın abdest suyudur. Suyu bulunca bedenini onunla yıkasın (gusül etsin, abdest alsın demektir). Zîrâ bu daha hayırlıdır.″[2]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, şöyle bir hâdise nakletmektedir:

أَصَابَ رَجُلًا جُرْحٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ احْتَلَمَ فَأُمِرَ بِالاِغْتِسَالِ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ قَتَلُوهُ قَتَلَهُمْ اللّٰهُ أَلَا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالُ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ وَأَنْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ (د عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında bir adam yaralanmış, sonra da ihtilam olmuştu. Kendisinin yıkanması emredildi. Adam yıkandı ve öldü. Onun haberi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ulaştı, öfke ile şöyle buyurdu: ″Onu öldürmüşler, Allah’u Teâlâ da onların canını alsın! Madem bilmiyorlardı niye sormadılar? Bilgisizliğin şifâsı sormaktır. Ona teyemmüm yeterliydi. Yarasına bir bez sarılmalı ve üzerinden mesh edilmeli, sonra da bedeninin geri kalan kısmı yıkanmalı idi.″[3]

Ayrıca hem abdest, hem de teyemmüm ile ilgili geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 6 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Eşribe 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ül-Kur'ân 6.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 125; Sünen-i Nesâî, Taharet 204.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3728.

( ) اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا نَص۪يبًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُر۪يدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّب۪يلَۜ (٤٤ (

44. Ey Resûlüm! Kendilerine kitaptan (Tevrat'tan) bir nasip verilenleri görmedin mi? Onlar, (hidâyeti bırakıp) dalâleti satın alıyorlar ve sizin de doğru yoldan sapmanızı istiyorlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Ey Resûlüm! Kendilerine ilahi kitaptan bir pay verilen şu Yahudilerin hâline bir bakmaz mısın? Onlar îmanı bırakıp, senin Peygamberliğini yalanlayarak doğru yolu terkediyor ve sapıklığı satın alıyorlar. Sizin de doğru yoldan sapıp kendileri gibi olmanızı istiyorlar, anlamındadır.

Müslümanların Ehl-i Kitap'tan sakınmaları gerektiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكَذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد اللّٰه)

"Ehl-i Kitab'a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtıl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

( ) وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَائِكُمْۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّاۘ وَكَفٰى بِاللّٰهِ نَص۪يرًا (٤٥ (

45. Allah'u Teâlâ, sizin düşmanlarınızı daha iyi bilir. Dost olarak Allah yeter. Yardımcı olarak da Allah yeter.

(مِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِه۪ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا

بِاَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدّ۪ينِؕ وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَقْوَمَۙ وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَل۪يلًا (٤٦)

46. Yahudilerden öyleleri var ki, Tevrat’ın mânâsını değiştirirler ve dillerini eğip bükerek ve dîne saldırarak: ″Sözünü işittik, emrine isyan ettik″, ″İşit, işitmez olası″ ve hakâret için ″Râinâ″ derler. Onlar, bu sözler yerine: ″Emrini işittik, sana itaat ettik. Bizi dinle ve bize söz söylemek için müsaade et!″ deselerdi, elbette onlar için daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah’u Teâlâ, küfürleri sebebiyle onlara lânet etti. Artık onların çok azından başkası îman etmezler.

İzah: Ashâb-ı Kirâm, ″Râinâ Yâ Resûlallah!″ derlerdi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu ifadenin, ″Yâ Resûlallah! Sen bizi dinle, biz de seni dinleyelim″ anlamında olduğunu söylemiştir. ″Râinâ″ lafzı ise İbrânice’de, ″Ey sözü dinlenmez adam, bizi dinle″ gibi hakaret anlamına gelmekteydi. Müslümanların böyle söylemelerini fırsat bilen Yahudiler de hakaret olsun diye Resûlü Ekrem’e böyle demeye başlamışlardı. İşte Âyet-i Kerîme, bu olayı anlatmaktadır.[1]

[1] Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 104 ve izahına bakınız.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ اٰمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَٓا اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّٓا اَصْحَابَ السَّبْتِؕ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولًا (٤٧)

47. Ey kendilerine kitap verilenler! Biz, bir kısım yüzleri silip arkalarına çevirmeden veya cumartesi yasağına uymayan Yahudilere lânet ettiğimiz gibi lânet etmeden önce, yanınızda bulunan Tevrat’ı tasdik edici olarak indirdiğimiz Kur’ân’a îman edin. Allah’ın emri yerini bulur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudi hahamlarından Abdullah b. Suriya ve Ka’b b. Eşref gibi ileri gelenlere konuştu ve onlara dedi ki: ″Ey Yahudi topluluğu! Allah’tan korkun. Müslüman olun. Allah’a yemin olsun ki, sizler benim size getirdiğim şeyin hak olduğunu biliyorsunuz.″ Onlar da: ″Biz bunu bilmiyoruz″ dediler. Böylece bildikleri şeyi inkâr ettiler, küfürlerinde ısrar ve inat ettiler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’yi indirmiştir.

Yine Âyet-i Kerîme’de Allah’u Teâlâ, Ehl-i Kitab’a hitâben: ″Biz, bir kısım yüzleri silip arkalarına çevirmeden…″ diye bir ifade kullanmıştır. Bu ifadeyi, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle açıklamıştır:

- Yüzlerin silinmesinden maksat, âhirette kâfirlerin gözlerinin silinip kör edilmesi veya gözlerinin ense tarafına geçmesidir. Böyle olan kimseler, gerisin geri yürümek zorunda kalacaklardır.

(إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَاۤءُۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰى اِثْمًا عَظٖيمًا (٤٨) (

48. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları ise, dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah’a iftira etmiş olur.

İzah: İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebini şöyle anlatmıştır:

Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir″ diye geçen Sûre-i Zümer, Âyet 53 nâzil olunca, bir kişi ayağa kalktı ve ″Yâ Resûlallah! Allah’a şirk koşmayı da mı?″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bundan hoşlanmadı ve ″Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz…″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 48’i okudu.

Allah’u Teâlâ, hakkıyla tevbe edildiğinde her türlü günahı affeder. Ashâbın bir çoğu, İslâm’a girmezden önce hem Allah’u Teâlâ’ya şirk koşmuşlar, hem de her türlü büyük günahları işlemişler, hattâ daha da ileri giderek, kendi kız çocuklarını diri diri toprağa gömmüşlerdir. İşte bu âyette Allah’u Teâlâ mahşerde olacak durumu haber vermektedir. Allah’u Teâlâ, kendisine şirk koşarak ölen kimselerin affedilmeyeceğini beyan etmektedir. Diğer günahlardan ise, Allah’u Teâlâ dilediğini affeder.

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أُخْبِركُمْ بِأَكْبَر الْكَبَائِر الْإِشْرَاك بِاللّٰهِ ثُمَّ قَرَأَ: {وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا} وَعُقُوق الْوَالِدَيْنِ ثُمَّ

(قَرَأ: {أنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ} (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمران بن حصين

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Size büyük günahların en büyüğünü haber veriyorum: ″O, Allah’a ortak koşmaktır″ buyurarak, ″… Her kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz büyük bir günah işleyerek Allah’a iftira etmiş olur″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 48’i ve ″Anne ve babaya âsi olmaktır″ buyurarak da Sûre-i Lokmân, Âyet 14’te geçen, ″… Bana, anne ve babana şükret. Dönüşün Banadır″ buyruğunu okudu.[1]

Allah’u Teâlâ bütün Peygamberlere, ümmetlerini Allah’a şirk koşmaktan nehyetmelerini emretmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

″Allah’u Teâlâ, Zekeriyya Aleyhisselâm’ın oğlu Yahyâ Aleyhisselâm’a beş kelime ile amel etmesini ve İsrailoğullarına da bunlarla amel etmelerini emretmişti. Yahyâ Aleyhisselâm bu konuda yavaş davra-nıyordu. Îsâ Aleyhisselâm ona dedi ki: ″Sen kendin amel etmen ve İsrailoğullarına da amel etmelerini söylemek üzere beş kelime ile emrolundun, ya onu sen tebliğ et veya ben onlara tebliğ edeyim.″ Yahyâ Aleyhiselâm dedi ki: ″Kardeşim, sen benden önce davranırsan, azâba uğramamdan veya helâk olmamdan korkarım.″ Sonra Yahyâ Aleyhisselâm, İsrailoğullarını Beyt’ül-Mukâddes’te topladı, mâbed dolmuştu. Yüksek bir yere oturdu. Allah’a hamd ve senâ etti ve sonra şöyle buyurdu:

- Doğrusu Allah’u Teâlâ bana onlarla amel etmem ve size de amel etmenizi emretmem üzere beş kelime buyurmuştur, bunlar şöyledir:

أَنْ تَعْبُدُوا اللّٰهَ لَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ مَثَلُ رَجُلٍ اشْتَرَى عَبْدًا مِنْ خَالِصِ مَالِهِ بِوَرِقٍ أَوْ ذَهَبٍ فَجَعَلَ يَعْمَلُ وَيُؤَدِّي غَلَّتَهُ إِلَى غَيْرِ سَيِّدِهِ فَأَيُّكُمْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ كَذَلِكَ وَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَكُمْ وَرَزَقَكُمْ فَاعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَآمُرُكُمْ بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْصِبُ وَجْهَهُ لِوَجْهِ عَبْدِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ فَإِذَا صَلَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَفِتُوا وَآمُرُكُمْ بِالصِّيَامِ فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ مَعَهُ صُرَّةٌ مِنْ مِسْكٍ فِي عِصَابَةٍ كُلُّهُمْ يَجِدُ رِيحَ الْمِسْكِ وَإِنَّ خُلُوفَ فَمِ الصَّائِمِ عِنْدَ اللّٰهِ أَطْيَبُ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ وَآمُرُكُمْ بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَسَرَهُ الْعَدُوُّ فَشَدُّوا يَدَيْهِ إِلَى عُنُقِهِ وَقَدَّمُوهُ لِيَضْرِبُوا عُنُقَهُ فَقَالَ هَلْ لَكُمْ أَنْ أَفْتَدِيَ نَفْسِي مِنْكُمْ فَجَعَلَ يَفْتَدِي نَفْسَهُ مِنْهُمْ بِالْقَلِيلِ وَالْكَثِيرِ حَتَّى فَكَّ نَفْسَهُ وَآمُرُكُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا وَإِنَّ مَثَلَ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ طَلَبَهُ الْعَدُوُّ سِرَاعًا فِي أَثَرِهِ فَأَتَى حِصْنًا حَصِينًا فَتَحَصَّنَ فِيهِ وَإِنَّ الْعَبْدَ أَحْصَنُ مَا يَكُونُ مِنَ الشَّيْطَانِ إِذَا كَانَ فِي ذِكْرِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ... (ت حم عن الحارث الاشعرى)

Birincisi: Allah’a ibâdet edip O’na hiçbir şeyi ortak koşmamanızdır. Bunun

misâli; bir adamın misâli gibidir ki, altın veya gümüşten kendi husûsî mülküyle bir köle satın almıştır. Köle çalışıp gelirini efendisinden başkasına vermektedir. Sizden hanginiz kölenizin böyle olmasından hoşlanırsınız? Doğrusu Allah, sizi yaratmış ve rızkınızı vermiştir. Öyleyse O’na ibâdet edin ve kendisine hiçbir şeyi ortak koşmayın.

İkincisi: Size namazı emretmiştir. Allah’u Teâlâ yüzünü kulunun yüzüne doğru çevirir, kul namaz kılarken yüzünü dönmedikçe O’da dönmez. Bu sebeple namaz kılarken yüzünüzü kıbleden başka tarafa döndürmeyin.

Üçüncüsü: Size orucu emretmiştir. Bunun misâli de şu adamın misâli gibidir ki; beraberinde süzme bir misk torbası vardır, hepsi o miskin güzel râyihasından istifâde ederler. İşte oruç tutan kimsenin ağzının kokusu, Allah’u Teâlâ katında misk kokusundan daha güzeldir.

Dördüncüsü: Size sadakayı emretmiştir. Bunun misâli de şu adamın misâli gibidir ki; onu düşmanlar esir etmişlerdir. Ellerini boyunlarına bağlamışlar ve boynunu vurmak üzere önlerine getirmişlerdir. Adam onlara, ″Ben az veya çok bütün malımı vererek kendimi fidye mukâbilinde kurtarmak istiyorum″ der ve nefsini, fidye ödeyerek kurtarır.

Beşincisi: Allah’u Teâlâ size çok zikrullah etmenizi emretmiştir. Bunun misâli bir adamın misâli gibidir ki; düşmanlar onun izinden hızlıca koşarak kendisini aramaktadırlar, adam sağlam bir kaleye girmiş ve korunmuştur. Kul da zikrullah üzerinde bulunursa, en iyi kalede korunmuş olur. İşte kul ancak zikrullah ile kendini şeytana karşı emniyete almış olur.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

″Ben de size Allah’ın bana emrettiği beş hususu emrediyorum: Dinlemek, itaat, cihat, hicret ve cemaattir. Zîrâ her kim bu cemaatten (Ehl-i Sünnet toplumundan) bir karış miktarı ayrılırsa, İslâm’ın bağını boynundan çıkarmış olur;[2] ancak tekrar bu cemaate dönerse, müstesnâ. Kim câhiliye dâvâsı iddia ederse, o kimse Cehennem ehlindendir.″ Bunun üzerine bir adam: ″Yâ Resûlallah! Namaz kılsa da, oruç tutsa da mı?″ deyince, buyurdu ki: ″Evet, namaz kılsa da oruç tutsa da! Sonra siz; Müslümanlar, Mü’minler ve Allah’ın kulları olarak sizi adlandıran Allah’ın dâvetiyle dâvet edin.″[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 2, s. 331.

[2] Buradaki cemaatten maksat, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in ve Ashâbının itikâdı üzere olan Ehl-i Sünnet toplumudur. Bunlar da itikâdda bir olup amelde dörttür. Hanefi, Şafii, Mâliki ve Hanbeli Mezhebleridir. Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır.″ ″O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?″ dediler. Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″ (Sünen-i Tirmizî, Îman 18)

[3] Sünen-i Tirmizî, Misâl 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16542, 17132.

(اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ يُزَكُّونَ اَنْفُسَهُمْۜ بَلِ اللّٰهُ يُزَكّٖي مَنْ يَشَٓاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتٖيلًا (٤٩) اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ وَكَفٰى بِهٖٓ اِثْمًا مُبٖينًا۟ (٥٠))

49-50. Ey Habîbim! Kendi nefislerini temize çıkaranları (Yahudi ve Hristiyanları) görmedin mi? Bilakis Allah’u Teâlâ, dilediğini temize çıkarır. Kimseye kıl kadar bile haksızlık edilmez.* Ey Resûlüm! Bak, Allah’a karşı nasıl yalan söylüyor ve iftira ediyorlar? Bu büyük günah, onların azap görmesi için yeterlidir.

İzah: Yahudi ve Hristiyanlar: ″Biz, Allah’ın oğulları ve dostlarıyız″[1] ve Yahudiler: ″Cennete bizden başka kimse girmez″ dedikleri gibi Hristiyanlar da: ″Cennete bizden başka kimse girmez″[2] diyen ve böylece kendi nefislerini temize çıkaran Yahudiler ve Hristiyanlar hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 49 nâzil olmuştur.

[1] Sûre-i Mâide, Âyet 18.

[2] Sûre-i Bakara, Âyet 111.

(اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ اُو۫تُوا نَصٖيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذٖينَ كَفَرُوا هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اَهْدٰى مِنَ الَّذٖينَ اٰمَنُوا سَبٖيلًا (٥١) اُو۬لٰٓئِكَ الَّذٖينَ لَعَنَهُمُ اللّٰهُۜ وَمَنْ يَلْعَنِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصٖيرًاۜ (٥٢))

51-52. Ey Resûlüm! Kendilerine kitaptan (Tevrat’tan) bir nasip verilenleri görmedin mi? Onlar, putlara ve şeytana îman ediyorlar ve kâfirler için, ″Bunların tuttukları yol, Müslümanların tuttukları yoldan daha doğrudur″ diyorlar.* Onlar, Allah’ın lânet ettiği kimselerdir. Allah’u Teâlâ kime lânet ederse, artık onun için

hiçbir yardımcı bulamazsın.

İzah: Bu âyetlerde geçen Ehl-i Kitap’tan maksat, Yahudilerden bir topluluktur. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan da nakledildiğine göre, bu âyetlerin nüzul sebebine dair şu hâdise anlatılmıştır:

Yahudilerin ileri gelenlerinden Hüyey İbn-i Ahtab, Kâ’b İbn-i Eşref ve beraberindeki yetmiş süvâri, Uhud Harbi’nden sonra Mekke’ye müşriklere gitmişler ve Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozarak kendileriyle Müslümanların aleyhine olacak bir anlaşma yapmayı teklif etmişlerdi. Kureyşliler: ″Siz, kitap ehlisiniz. Muhammed’e bizden daha yakınsınız. Bu sebeple size güvenemeyiz. Putlarımıza secde etmelisiniz ki, mutmain olalım″ demişlerdi. Onlar da: ″Tereddütsüz secde etmişlerdi.″ Bunun üzerine Ebû Süfyan, Yahudi âlimi olan Kâ’b’a: ″Sen, kitabı okuyan âlim bir adamsın. Biz ise ümmiyiz, bilmeyiz. Bizim yolumuz mu doğru, yoksa Muhammed’in tuttuğu yol mu doğru?″ diye sorması üzerine Kâ’b, dedi ki: ″Muhammed ne diyor?″ Ebû Süfyan: ″Yalnız Allah’a ibâdeti emrediyor ve bizi şirkten menediyor″ dedi. Bunun üzerine Kâ’b dedi ki: ″Ya sizin dîniniz neyi emrediyor?″ diye sorunca, Ebû Süfyan: ″Biz, Kâbe’nin velîsiyiz. Hacılara su veririz, misafirlere yemek yedirir ve esirleri kurtarırız″ diye cevap verince, Kâ’b: ″Sizin yolunuz daha doğrudur″ demiş ve putperestleri, Mü’minlere tercih etmişti. İşte bu âyetler bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

(اَمْ لَهُمْ نَصٖيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَاِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقٖيرًاۙ (٥٣) اَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلٰى مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ
فَضْلِهٖۚ فَقَدْ اٰتَيْنَٓا اٰلَ اِبْرٰهٖيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاٰتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظٖيمًا (٥٤)

53-54. Yoksa onlar için mülkten bir nasip mi var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir zerre bile vermezlerdi.* Ey Resûlüm! Yoksa onlar Allah’u Teâlâ’nın, kendi lütfundan insanlara verdiği nîmetlere haset mi ediyorlar? Halbuki Âl-i İbrâhim’e de (Hz. Dâvud ve Hz. Süleyman‘a) kitap ve hikmet vermiş ve onlara büyük saltanat vermiş idik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yoksa onlar için mülkten bir nasip mi var? Eğer öyle olsaydı, insanlara bir zerre bile vermezlerdi″ diye buyrulmak-tadır. Yani, o kâfirlere dünyâ mülkünün yetkisi mi verildi? Eğer verilmiş olsaydı, insanlara bunlardan bir zerre dahi vermezlerdi, demektir.

(فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُۜ وَكَفٰى بِجَهَنَّمَ سَعٖيرًا (٥٥)

55. Böylece Yahudilerden bir kısmı, ona (Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e) îman etti. Bir kısmı da ondan yüz çevirdi. Îmandan yüz çevirenler için Cehennemin şiddetli ateşi kâfidir.

اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلٖيهِمْ نَارًاۜ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَۜ اِنَّ (اللّٰهَ كَانَ عَزٖيزًا حَكٖيمًا (٥٦))

56. Şüphesiz ki, âyetlerimizi inkâr edenleri Cehennem ateşine atacağız. Onların derileri yandıkça, yanan derilerini azaplarının devamı için yeni derilerle değiştireceğiz. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin izahı hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, şu hâdiseyi anlatmıştır:

قَرَأَ رَجُل عِنْد عُمَر هَذِهِ الْآيَة كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودهمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرهَا فَقَالَ عُمَر: أَعِدْهَا عَلَيَّ فَأَعَادَهَا فَقَالَ مُعَاذ بْن جَبَل: عِنْدِي تَفْسِيرهَا تُبَدَّل فِي سَاعَة مِائَة مَرَّة. فَقَالَ عُمَر: هَكَذَا سَمِعْت رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. (تفسير ابن ابى حاتم عن ابن عمر)

Bir adam Hz. Ömer’in yanında: ″Onların derileri yandıkça, yanan derilerini azaplarının devamı için yeni derilerle değiştiririz″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 56’yı okudu. Hz. Ömer: ″Bu âyeti bana tekrar oku″ dedi. Adam tekrar okuduğunda, Hz. Muaz İbn-i Cebel: ″Ben bu âyetin tefsirini biliyorum; bir saatte yüz kere değiştirilecek″ dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer de: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den böylece işittim″ dedi.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 5532.

وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا اَبَدًاۜ لَهُمْ فٖيهَا (اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌۘ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلٖيلًا (٥٧))

57. Îman edip sâlih amellerde bulunanları da altlarından nehirler akan Cennetlere girdireceğiz. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Onlar için orada temiz zevceler vardır. Ve onları koyu bir gölgeliğe koyacağız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Ve onları koyu bir gölgeliğe koyacağız″ diye geçen ifadeden maksat, onlar emniyet ve güven içinde dâimî bir rahatlık ve nîmet içinde olurlar, anlamındadır. Arap ülkeleri çok sıcaktır. Onlar için gölge, en büyük rahatlık sebebidir. Bu ifadeyi sıcak iklimde olan kişiler, rahatlığı ifade

etmek için mecâzi olarak kullanırlar.

Aynı şekilde bu anlamda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

(إِنَّ السُّلْطَانَ ظِلُّ اللّٰهِ فِي الأَرْضِ يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ مِنْ عِبَادِهِ ... (هب ابن النجار عن أبي هريرة

"Devlet başkanı, yeryüzünde Allah'ın gölgesidir. Kullarından her mazlum ona sığınır..."[1] diye buyurmuştur. Gölge, rahatlığı ifade eden bir kelime olduğuna göre, koyu gölge de rahatlığın çok büyük boyutlara varmış olduğunu ifade etmektedir.

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 14581; Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 7117.

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰٓى اَهْلِهَاۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِۜ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا (يَعِظُكُمْ بِهٖۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَم۪يعًا بَص۪يرًا (٥٨))

58. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit, adâletle hükmetmenizi emreder. Şüphesiz Allah'u Teâlâ size bununla ne güzel öğüt veriyor. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Mekke'nin fetih günü, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke'ye girdiği zaman, Kâbe'nin kapısının kilitli olduğunu gördü. Eskiden beri Kâbe'nin anahtarları Ebû Talhâ oğullarında dururdu. O tarihte de Osman b. Talhâ'nın elindeydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, anahtarın kendisine teslim edilmesini istedi. Fakat Osman, vermekten çekindi ve Allah'ın Resûlü olduğunu bilseydim verirdim, dedi. Bunun üzerine Hz. Ali, Osman'ın elini bükerek anahtarları zorla ondan aldı ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e verdi. Peygamberimiz, bizzat Kâbe'nin kapısını açarak içeri girdi ve iki rek'ât namaz kıldı. Halbuki Ebû Talhâ oğulları, kendilerinden başka kimsenin Kâbe'yi açamayacağını zannederlerdi. Bu sırada hacılara Zemzem dağıtma hizmeti kendisinde bulunan Hz. Abbas, bu hizmetin de Abdulmuttalib oğullarına tahsis edilmesini ricâ etti. Hz. Ali de aynı fikri ileri sürdü.

Cebrâil Aleyhisselâm Hâcibliğin (Kâbe'yi açma görevinin) yine Ebû Talhâ oğullarında bırakılması emrini getirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hemen anahtarları Hz. Ali'ye verdi. Anahtarları Osman'a teslim etmesini ve

kendisinden de özür dilemesini emretti. Hz. Ali, verilen emri hemen yerine getirdi.

Bunun üzerine Osman: ″Anahtarları zorla elimden aldın, eziyet ettin. Şimdi ise hem anahtarları geri getirdin, hem de özür diliyorsun″ dedi. Hz. Ali: ″Hakkında Allah’u Teâlâ Âyet-i Kerîme indirdi″ diye cevap verdi ve Sûre-i Nisâ, Âyet 58’i okudu. Bunun üzerine Osman, şehâdet getirerek Müslüman oldu. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ey Ebû Talhâ! Allah’ın emânetini ebediyyen sizde kalmak üzere alın″ buyurdu.

Bu Âyet-i Kerîme Osman b. Talhâ hakkında nâzil olsa da, bununla birlikte hükmü geneldir. Kendisine herhangi bir şey emânet edilecek kişinin, o işin ehli olması gerektiği beyan edilmiştir.

Kıyâmet alâmetleriyle ilgili Hadis-i Şerif’lerde; ″Ehil olmayanların iş başına getirilecekleri″ açık bir şekilde anlatılmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا ضُيِّعَتْ الْأَمَانَةُ فَانْتَظِرْ السَّاعَةَ قَالَ كَيْفَ إِضَاعَتُهَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ إِذَا أُسْنِدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرْ السَّاعَةَ (خ عن ابى هريرة)

″Emânet kaybedildiği vakit, kıyâmeti bekleyin. Emânet nasıl kaybedilir?″ diye sordular. Buyurdu ki: ″İşler, ehil olmayanlara teslim edildiği zaman kıyâmeti bekleyin.″[1]

İş başına geçen kişilerin, bu âyette geçtiği gibi, muhakkak sûrette insanlar arasında adâletle hükmetmeleri gerektiği de emredilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَقْرَبَهُمْ مِنْهُ مَجْلِسًا إِمَامٌ عَادِلٌ وَإِنَّ أَبْغَضَ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَشَدَّهُ عَذَابًا إِمَامٌ جَائِرٌ (حم هب عن ابى سعيد)

″Mahşer günü insanların Allah’a en sevgili ve rahmetine en yakın olanı, adâletli emir sahipleridir. İnsanların Allah’a en sevimsiz ve azâbın en şiddetlisini görecek olanı da, zulmeden emir sahipleridir.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikâk 35, İlim 2; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10745; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis

No: 7114.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ وَاُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْكُمْۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فٖي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ اِلَى (
))اللّٰهِ وَالرَّسُولِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَأْوٖيلًا۟ (٥٩

59. Ey îman edenler! Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin. Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin. Bu, sizin için hayırlı ve netice itibariyle daha güzeldir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ وَمَنْ يُطِعْ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي وَإِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُتَّقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللّٰهِ (وَعَدَلَ فَإِنَّ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرًا وَإِنْ قَالَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِنْهُ (خ عن ابى هريرة

"Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunuyoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de bana isyan ederse Allah'a isyan etmiş olur. Her kim emîre itaat ederse bana itaat etmiş olur. Her kim emîre isyan ederse, bana isyan etmiş olur. İyi bilinmelidir ki devlet reisi, millet için bir siperdir. Onun önünde ve kumandasında harp olunur. Onunla düşmandan korunulur. Eğer o, millete takvâ ile emreder ve adâletle hükmederse, bu uygulamasıyla sevap kazanır. Eğer takvâ ve adâlet ile hükmetmez ise, bundan hâsıl olan günah ona döner."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Eğer Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve Resûlün sünnetine mürâcaat edin" diye buyrulmaktadır. Yani, eğer siz, Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsanız, ihtilaf ettiğiniz herhangi bir meselede Allah'ın kitabına ve onun açıklaması olan Resûlünün sünnetine mürâcaat edin, demektir. Bu sebeple bir Müslüman, dînî bir konuda ihtilafa düşerse, öncelikle Allah'ın kitâbı olan Kur'ân'da ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetinde onu aramalıdır. Bizim dînimizin en temel kaynağı bunlardır. Bu ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Eğer bu iki kaynakta da bulunamazsa, ancak o zaman İcmâ-i Ümmete ve Kıyas-ı Fukaha'ya bakılır.

Sünnetin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللّٰهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَاِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ (د ت ه عن المقدام بن معديكرب)

″Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: ″Bize Kur'ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı da Allah'u Teâlâ'nın haram kıldığı gibidir.″[2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللّٰهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن ابى هريرة)

″Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir.″[3]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ اَنْ يَتَحَاكَمُٓوا اِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ اُمِرُوٓا اَنْ يَكْفُرُوا بِهٖ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا (٦٠) وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ رَاَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًاۚ (٦١)

60-61. Ey Habîbim! ″Sana indirilen Kur'ân'a ve senden evvel gönderilen kitaplara îman ettik″ diye iddiada bulunan kimseleri görmüyor musun? Onlar, bir işten dolayı şeytana tâbi olanın huzurunda mahkeme olmak isterler. Halbuki onlar, şeytana muhalefet etmekle emrolundular. O şeytan ise, onları hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşürmek ister.* Onlara: ″Allah'ın indirdiği Kur'ân'a ve Resûlün hükmüne gelin″ denildiği vakit, münâfıkların senden

şiddetle yüz çevirdiklerini görürsün.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Yahudilerin alimlerinden olan Kâ’b b. Eşref’in hakemliğine başvuran bir münâfık ile Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hakemliğini isteyen bir Yahudi hakkında nâzil olmuştur.

Bu hâdiseyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle anlatmaktadır:

Münâfıklardan biri ile bir Yahudi, aralarında meydana gelen bir çekişmeden dolayı mahkeme olmak istediler. Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda; münâfık ise Peygamberimize şiddetli düşmanlıkta bulunan ve Yahudi âlimlerinden Ka’b b. Eşref’in huzurunda mahkeme olunmak istedi. Yahudi dâvâsında haklı olduğunu düşündüğü için Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de adâlet üzere hüküm vereceğini, Ka’b b. Eşref’in ise rüşvet alan biri olduğundan ve adâlet üzere hüküm vermeyeceğini bildiğinden, Peygamberimizin huzurunda mahkeme olmakta ısrar etti. Nihâyet Peygamberimizin huzurunda mahkeme oldular. Yahudi haklı çıktı.

Münâfık, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in verdiği hükmü kabul etmeyerek, Hz. Ömer’in huzurunda tekrar mahkeme olmak talebinde bulundu. Yahudi de bu talebi kabul etti. Hz. Ömer’in huzuruna vardıkları zaman, Yahudi daha önce Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kendi lehinde hüküm verdiğini fakat hasmının bu hükme rızâ göstermediğini anlattı. Münâfık da bu söylenenleri tasdik edince, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu: ″Biraz bekleyin″ deyip içeri girdi ve kılıcını alıp çıktı. Münafığın boynunu vurdu ve ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in hükmüne râzı olmayanın cezâsı budur″ dedi.

Münafığın ailesi, Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’yu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet ettiler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem, Hz. Ömer’i çağırttı ve hâdiseyi sordu. Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Hükmünüzü reddetti″ cevabını verdi. O anda Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve dedi ki: ″Ömer, Fâruk’tur (hak ile bâtılı ayırt etti)″. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ömer’e:

اَنْتَ الْفَارُوق.

″Sen Fâruk’sun″ buyurdu.[1]

İşte bu iki âyet ve bunu tâkip eden dört âyet münâfıklar hakkında nâzil olmuştur.

Bu âyette ″Şeytana tâbi olandan″ maksat, Ka’b b. Eşref’tir.

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c.1, s. 367.

(فَكَيْفَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَٓاؤُ۫كَ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّٓا اِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا (٦٢ (

62. Elleriyle yaptıklaının karşılığı olarak o münâfıklara bir musîbet isâbet ettiği vakit, halleri nasıl olur? Onlar (musîbete uğradıktan) sonra sana gelip Allah’a yemin ederek, ″Başkasının huzurunda mahkemeyi kabul etmemiz, ancak meselenin güzellikle hallolması ve iki tarafın da barıştırılması içindi″ derler.

((اُو۬لٰٓئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِٓي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا (٦٣ (

63. Allah’u Teâlâ, onların kalplerindeki nifâkı bilir. Onlardan yüz çevir. Nifâkı terk etmeleri için kendilerine öğüt ver ve onlara tesirli sözler söyle!

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ جَٓاؤُ۫كَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ
((الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَحِيمًا (٦٤

64. Biz gönderdiğimiz Peygamberleri, Allah’ın izniyle emirlerine ve hükümlerine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah’tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah’tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah’u Teâlâ’yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında bir grup âlim,Utbe Radiyallâhu anhu’dan şu meşhur hâdiseyi naklederler:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in kabri yanında oturuyordum. Bir bedevî gelerek: ″Selâm sana Yâ Resûlallah! Allah’u Teâlâ’nın: ″… Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah’tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah’tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah’u Teâlâ’yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı″[1] diye buyurduğunu işittim. İşte günahlarımın bağışlanmasını dileyerek ve Rabbime benim hakkımda şefaatte bulunmanı isteyerek sana geldim″ dedi ve şu kasideyi söyledi:

يَا خَيْرَ مَنْ دُفِنَتْ بِالْقَاعِ أَعْظُمُهُ ... فَطَابَ مِنْ طَيْبِهِنَّ الْقَاعُ وَالْأَكَمُ

نَفْسِي الْفِدَاءُ لِقَبْرٍ أنْتَ سَاكِنُهُ ... فِيهِ الْعَفَافُ وَفِيهِ الْجُودُ وَالْكَرَمُ

- Ey yeryüzündeki efendilerin en hayırlısı ve en büyüğü! Onların güzel kokularıyla yeryüzünün alçak ve yüksek yerleri hep güzelleşmiştir. Senin bulunduğun kabre benim nefsim fedâ olsun. Orada iffet, orada cömertlik ve şeref vardır.

Sonra bedevî ayrılıp gitti ve bana bir uyku hâli geldi. Rüyâmda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i gördüm. Şöyle buyurdu: ″Ey Utbe! Bedevîye var ve Allah’u Teâlâ’nın kendisini bağışladığını ona müjdele.″[2]

Yine bu hususta Enes Radiyallâhu anhu‘dan nakledilmiştir ki:

Hz. İmam Ali‘nin annesi Hz. Fâtıma Bint-i Esed vefât ettiğinde, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu Muşâr‘un İleyhâ‘nın naaşını bizzat kabre indirip buyurdu ki:

اغْفِرْ لأُمِّى فَاطِمَةَ بنتِ أَسَدٍ ولَقِّنْهَا حُجَّتَها وَوَسِّعْ عَلَيْهَا مُدْخَلَهَا بِحَقِّ نَبِيِّكَ وَالأَنْبِيَاءِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِى فَإِنَّكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ. (طب عن انس بن مالك)

″Ey Allah’ım! Senin Nebîn ve önceki Peygamberlerin hakkı için annem Fâtıma Bint-i Esed’i bağışla ve girdiği yeri kendine genişlet. Muhakkak ki Sen, merhamet edenlerin en merhametlisisin.″[3]

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 64.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim c. 2, s. 348.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 20324.

(فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى يُحَكِّمُوكَ فٖيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فٖي اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلٖيمًا (٦٥))

65. Ey Resûlüm! Rabbine yemin olsun ki, onlar aralarında olan çekişmeden dolayı huzurunda mahkeme olup, verdiğin hükmü şüphesiz kabul etmedikçe, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, sana îman etmiş olmazlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanından bahsetmiş olsa da hükmü her zaman için geçerlidir. Müslümanlar fırkalara

ayrılıp farklı inançlara yöneldiği zaman, Müslümanların içerisinde birliği sağlayacak olan Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Hadis-i Şerif’leridir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي (ت عبد اللّٰه بن عمرو)

″Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır.″ ″O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?″ dediler. Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِى دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِى فَقَدْ أَبَى (خ عن ابى هريرة)

″İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer.″ ″Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?″ denilince, buyurdu ki: ″Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Îman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:
سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِى ثَلَاثٌ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِى النَّارِ اِلَّا وَاحِدَةً مَنْ وَاحِدَةَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ:مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِى(İbn-i
Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 6, s. 118).

[2] Sahih-i Buhârî, İ’tisâm 2. Riyaz’üs-Sâlihîn, Hadis No: 158.

(وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا (٦٦) وَاِذًا لَاٰتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا اَجْرًا عَظِيمًا (٦٧) وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (٦٨))

66-68. Eğer o münâfıklara, ″Kendinizi öldürün veya diyârınızdan çıkın!″ diye emretmiş olsaydık, bu emrimizi onlardan ancak az bir grup yerine getirirdi. Halbuki onlar, kendilerine verilen öğüdü yerine getirselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı ve (îmanları) daha sağlam olurdu.* O zaman kendilerine elbette tarafımızdan büyük bir mükâfat da verirdik* ve onları elbette doğru yola hidâyet

ederdik.

İzah: Eğer o münâfıklara, ″Kendinizi öldürün veya diyârınızdan çıkın!″ diye emretmiş olsaydık, bu emrimizi onlardan ancak az bir grup yerine getirirdi… diye geçen âyet nâzil olunca, Sahâbîden bir adam: ″Şâyet bize emredilmiş olsaydı, biz mutlaka yapardık. Bizi bundan affeden Allah’a hamd olsun″ dedi. Bu söz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ulaşınca, şöyle buyurdu:

إِنَّ مِنْ أُمَّتِي لَرِجَالًا الْإِيمَان أَثْبَت فِي قُلُوبهمْ مِنَ الْجِبَال الرَّوَاسِي (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن أبي إسحاق السبيعي)

″Ümmetimden öyle insanlar vardır ki, îman, onların kalplerinde muhkem dağlardan daha sağlamdır.″[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 8, s. 526.

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدّٖيقٖينَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَالصَّالِحٖينَۚ وَحَسُنَ اُو۬لٰٓئِكَ رَفٖيقًاؕ (٦٩) ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلٖيمًا۟ (٧٠)

69-70. Her kim Allah’a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah’u Teâlâ’nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaştırlar.* Bu, Allah’u Teâlâ’dan bir lütuftur. Her şeyi bilen olarak Allah yeter.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 69’un nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Ashâb-ı Kirâm’dan bir adam, (bir rivâyete göre de Resûlü Ekrem’in kölelikten azat ettiği Sevban Radiyallâhu anhu) Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i çok sever ve ondan bir an bile ayrı kalmaya tahammül edemezdi. Bir gün o, yüzü kül gibi olduğu halde Resûlü Ekrem’e geldi. Peygamber Efendimiz: ″Hasta mısın?″ diye sorunca, o zât: ″Hayır″ dedi ve konuşmasına şöyle devam etti:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنِّى لأُحِبُّكَ حَتَّى اِنِّى لأَذْكُرُكَ فَلَوْ لا أَنِّى أَجِيءُ فَأَنْظُرُ اِلَيْكَ ظَنَنْتُ أَنَّ نَفْسِى تَخْرُجُ فَأَذْكُرُ أَنِّي اِنْ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ صِرْتُ دُونَكَ فِي الْمَنْزِلَةِ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيَّ وَأُحِبُّ أَنْ أَكُونَ مَعَكَ فِي الدَّرَجَةِ فَلَمْ يَرُدَّ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: "وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ [النساء آية 69] فَدَعَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَلاهَا عَلَيْهِ. (طب عن ابن عباس)

″Yâ Resûlallah! Şüphesiz ki sen bana, elbette canımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki sen bana, elbette çocuklarımdan daha sevgilisin. Şüphesiz ki ben, elbette evde seni düşünüyorum da sabredemiyorum. Tâ ki geliyorum da sana bakıyorum. Ölümümü ve ölümünü hatırladığımda anladım ki, sen Cennete girdiğinde Peygamberlerle beraber yüksek makamlarda olacaksın. Ben de Cennete girmem hâlinde seni göremeyeceğimden korktum. Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir cevap vermedi. Nihâyet Cebrâil Aleyhisselâm ona şu âyeti indirdi: ″Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler. Onlar ne güzel arkadaştırlar.″[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, o zâtı çağırdı ve inen bu Âyet-i Kerîme'yi ona okudu.[2]

Hadis-i Şerif'te geçen sevgi, tek taraflı olan bir sevgi değildir. Sevgi her iki taraflı olursa, işte o zaman Hadis-i Şerif'teki müjdeye nâil olunur. Ashâb-ı Kirâm, Allah'u Teâlâ'nın ve Resûlünün emirlerine itaat ederlerdi. Peygamber Efendimiz de bu sebeple onlara karşı sevgi ve muhabbet duyardı. Bu nedenle onlara Ashab denilmiştir. Ashab ifadesi de, dost ve arkadaş anlamına gelmektedir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise de anlatılmuştır:

أَنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا: قَدْ عَلِمْنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ فَضْلٌ عَلَى مَنْ آمَنَ بِهِ فِي دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ مِمَّنْ تَبِعَهُ وَصَدَّقَهُ، فَكَيْفَ لَهُمْ إِذَا اجْتَمَعُوا فِي الْجَنَّةِ أَنْ يَرَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا؟ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ هَذِهِ الْآيَةَ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْأَعْلَيْنَ يَنْحَدِرُونَ إِلَى مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُمْ، فَيَجْتَمِعُونَ فِي رِيَاضِهَا، فَيَذْكُرُونَ مَا أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَيُثْنُونَ عَلَيْهِ (ابن جرير عن الربيع)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı: ″Resûlulah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisine îman ve tasdik edenlerden derece bakımından daha üstün olduğunu biliyoruz. Cennette farklı derecelerde bulunanlar birbirlerini nasıl görecekler?″ dediler. Allah'u Teâlâ da bu konuda ″Her kim Allah'a ve Resûle itaat ederse, işte onlar Allah'u Teâlâ'nın, kendilerine nîmet verdiği Peygamberler, sıddîkler, şehitler ve sâlihler ile beraberdirler…″[3] diye geçen âyeti indirdi. Sonrasında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Cennette yüksek derecede bulunanlar, kendilerinden daha alt derecede bulunanların yanına inip Cennet bahçelerinde biraraya gelirler. Burada Allah'u Teâlâ'nın kendilerine verdiği nîmetleri zikredip onu överler″ buyurdu.[4]

Abdullah b. Hişam Radiyallâhu anhu da, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

Biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanındaydık. Hz. Ömer'in elini tutmuştu. Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Yemin ederim ki, ben seni kendi canım hâriç, her şeyden daha çok seviyorum″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

لَا وَالَّذِي نَفْسِى بِيَدِهِ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ اِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ فَاِنَّهُ الْآنَ وَاللّٰهِ لَأَنْتَ أَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ نَفْسِى فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ يَا عُمَرُ. (خ عن عبد اللّٰه بن هشام)

″Hayır! Canımı kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, beni nefsinden daha çok sevmedikçe hakkıyla îman etmiş olmazsın.″ Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Vallâhi! Şu andan itibaren seni kendi canımdan daha çok seviyorum″ deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″İşte şimdi oldu Yâ Ömer!″ buyurdu.[5]

Enes Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, ″Yâ Resûlallah! Kıyâmet ne zaman kopacaktır?″ diye sordu. Peygamberimiz, namaza kalktı ve namazını bitirince: ″Kıyâmetin kopmasını soran kimse nerededir?″ buyurdu. Adam: ″Benim Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kıyâmet için ne hazırladın?″ buyurdu. Adam: ″Kıyâmet için (nâfile olarak) fazla namaz ve oruç hazırlayamadım. Fakat ben, Allah'ı ve Resûlünü seviyorum ″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ وَأَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ فَمَا رَأَيْتُ فَرِحَ الْمُسْلِمُونَ بَعْدَ الْإِسْلَامِ فَرَحَهُمْ بِهَذَا. (م د ت عن انس)

″Kişi sevdiğiyle beraberdir, sen de sevdiğinle beraber olacaksın.″ Enes Radiyallâhu anhu der ki: ″Müslümanların, Müslüman olmaları dışında bu söze sevindikleri kadar, başka bir şeye sevindiklerini görmedim.″[6]

Kaynakların ittifakla belirttiğine göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetlerine tam olarak uyma konusunda, Ashâb-ı Kirâm içinde İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ'nın ayrı bir yeri vardır.

″İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i canından daha çok severdi. Onu zikrettiğinde gözlerinden yaşlar boşanırdı. Hac için Mekke'ye gittiğinde, Resûlü Ekrem'in bulunduğu yerlere uğradıkça, ona ait

hatıralarını düşünür, Resûlullah Efendimizin bulunduğu yerlere ellerini sürer, gözleri yaşla dolardı. Mescid-i Nebevî’ye gider, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in minberinin yanına yaklaşır, ayak bastığı ve oturduğu yere dokunarak ellerine, yüzüne sürerdi.″[7]

أَنَّ ابْنَ عُمَرَ ، كَانَ يَأْتِي شَجَرَةً بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَيَنْزِلُ تَحْتَهَا وَيَزْعُمُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْتِيهَا (طب عن نافع)

″İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ, Mekke ile Medîne arasında bulunan bir ağacın yanına gelerek altında dinlenir ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in de böyle yaptığını söylerdi.″[8]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مِنْ أَشَدِّ أُمَّتِي لِي حُبًّا نَاسٌ يَكُونُونَ بَعْدِي يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ رَآنِي بِأَهْلِهِ وَمَالِهِ (م عن ابى هريرة)

″Ümmetim içinde beni en çok sevenlerin bir kısmı da, benden sonra gelenler arasından çıkacaktır. Onlar beni görebilmek için ehlini ve malını fedâ etmek isteyeceklerdir.″[9]

[1] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12394; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 510.

[3] Sûre-i Nisâ, Âyet 69.

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 4, s. 512.

[5] Sahih-i Buhârî, Eymen 3; Rudânî, Cem’ul Fevâid, Hadis No: 8363.

[6] Sünen-i Tirmizî, Zühd 36; Sünen-i Ebû Dâvûd, Edeb 113; Sahih-i Müslim, Birr 50 (161-165).

[7] İbn-i Hacer el-Askalanî, el-İsâbe Fî Temyiz’is-Sahâbe, c. 6, s. 290-302 (4856).

[8] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 489; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 157.

[9] Sahih-i Müslim, Cennet 4 (12).

( )يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا جَمٖيعًا (٧١ (

71. Ey îman edenler! Düşmanlarınıza karşı teyakkuz hâlinde olun. Gerek kısım kısım, gerek topluca düşmanlarınıza karşı savaşa çıkın.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlere karşı her türlü tedbirin eksiksiz olarak alınması gerektiğini bildirmekte ve Mü'minlere, kâfirler tarafından bir tehdit söz konusu olduğunda, onlarla savaşmayı ihmal etmemelerini emretmektedir.

Yine bu hususta Sûre-i Enfâl, Âyet 60'ta şöyle buyrulmaktadır:

″Ey Mü'minler! Onlara karşı gücünüzün yettiği her kuvvetten ve atlardan hazırlayın. Bununla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz, fakat Allah'u Teâlâ'nın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda her ne harcarsanız, karşılığı size eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız.″

(وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّۚ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ مُصٖيبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَعَهُمْ شَهٖيدًا (٧٢) وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللّٰهِ لَيَقُولَنَّ كَاَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنٖي كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوزَ فَوْزًا عَظٖيمًا (٧٣ ( )

72-73. Şüphesiz ki, sizden bâzınız da savaştan geri durur. Siz (öldürülme ve hezimet gibi) bir musîbete uğrarsanız, ″Allah'u Teâlâ bana nîmet ihsan etti de onlarla beraber bulunmadım″ der.* Eğer size Allah'u Teâlâ'dan bir ihsan nasip olursa, sanki kendisi ile aranızda hiçbir tanışıklık olmamış gibi, muhakkak şöyle der: ″Keşke ben de onlarla beraber bulunsaydım ve ganîmete nâil olsaydım.″

(فَلْيُقَاتِلْ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ الَّذٖينَ يَشْرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِۜ وَمَنْ يُقَاتِلْ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتٖيهِ اَجْرًا عَظٖيمًا (٧٤ ( )

74. Artık dünyâ hayatını âhiret karşılığında satanlar, Allah yolunda savaşsınlar. Her kim Allah yolunda savaşır da o uğurda öldürülür yahut gâlip gelirse, ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: Allah yolunda cihat etmenin mükâfatı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ فَقَدْ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَمَنْ سَأَلَ اللّٰهَ الْقَتْلَ مِنْ نَفْسِهِ صَادِقًا ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ

فَإِنَّ لَهُ أَجْرَ شَهِيدٍ زَادَ ابْنُ الْمُصَفَّى مِنْ هُنَا وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ نُكِبَ نَكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرِ مَا كَانَتْ لَوْنُهَا لَوْنُ الزَّعْفَرَانِ وَرِيحُهَا رِيحُ الْمِسْكِ وَمَنْ خَرَجَ بِهِ خُرَاجٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ طَابَعَ الشُّهَدَاءِ (د ن عن معاذ بن جبل)

"İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihat yapmayı temenni eden bir kimse, daha sonra ölse de, öldürülse de şehit sevabı kazanır. Kim de Allah yolunda yara alsa veya Allah yolunda düşmanın sebep olmadığı bir musîbetle bile yaralansa, bu yara mahşer günü, olduğundan daha ağır, rengi zaferân renginde, kokusu da misk kokusunda olarak gelir. Kimin vücudunda, Allah yolunda iken çıkan iltihablı bir yara açılacak olsa, bu da onun için şehitlik mührü olur."[1]

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اَلْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ هُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ إِنْ قَبَضْتُهُ أَوْرَثْتُهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ رَجَعْتُهُ رَجَعْتُهُ بِأَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ (ت عن انس)

"Benim uğrumda cihat eden kişi Benim teminatım altındadır. Şâyet ruhunu kabzedersem, kendisini Cennetin vârisi kılarım. Şâyet geri çevirirsem, sevap ve ganîmetle geri çeviririm."[2]

[1] Sünen-i Nesâî, Cihat 25; Ebû Dâvud, Cihat 59.

[2] Sünen-i Tirmizî, Fedâil'ul-Cihat 1.

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا (٧٥)

75. Ey Mü'minler! Size ne oldu ki, esâret altında olup da, "Ey Rabbimiz! Bizi bu zulüm beldesinden ve zâlimlerden kurtar ve bize tarafından velî ve yardımcı gönder" diye Allah'u Teâlâ'ya yalvaran çâresiz erkek, kadın ve çocukları kurtarmak için Allah yolunda savaşmıyorsunuz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, zulüm beldesi diye geçen yer, Mekke'dir. Müslümanlardan fırsatını bulanlar Mekke'den hicret etmişti. Fakat onlardan çâresiz olanlar, Medîne'ye hicret edememişlerdi. Bunlar, Mekke müşrikleri tarafından her türlü eziyete uğramaktaydı. Bu zulme yalnız erkekler değil, kadınlar ve çocuklar da uğruyordu. Bunlar, âyette geçtiği gibi sürekli duâ ediyorlardı. Allah'u Teâlâ, bu çâresiz durumda kalan Müslümanların duâlarını kabul buyurmuş ve Peygamberinin eliyle Mekke'nin fethini nasip ederek,

mazlumları, zâlimlerin zulmünden kurtarmıştır.

اَلَّذِينَ اٰمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا اَوْلِيَٓاءَ)
الشَّيْطَانِۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًاۙ (٧٦)

76. Îman edenler, Allah yolunda savaşırlar. Kâfir olanlar da şeytanın yolunda savaşırlar. O halde siz şeytanın dostları ile savaşın. Muhakkak ki, şeytanın hilesi zayıftır.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَۚ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيقٌ)
مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةًۚ وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَۚ لَوْلَٓا اَخَّرْتَنَٓا اِلٰٓى اَجَلٍ
قَرِيبٍۜ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌۚ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقٰى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا (٧٧)

77. Ey Resûlüm! O kimseleri görmez misin ki, onlara: ″Ellerinizi savaştan çekin, namaz kılın ve zekât verin″ denilmişti. Sonra üzerlerine savaş farz olunca, onlardan bir taife, Allah’tan ne kadar korkarlar ise, kâfirlerden o kadar, belki de daha fazla korkmaya başladılar ve ″Ey Rabbimiz! Niçin savaşı bizim üzerimize farz kıldın? Ne olurdu bizi yakın olan ecelimiz gelinceye kadar geciktirseydin″ dediler. Onlara de ki: ″Dünyâ menfaati, çok azdır (geçicidir). Âhiret ise, Allah’tan korkanlar için daha hayırlıdır. Siz, kıl kadar bile haksızlığa uğratılmazsınız.″

İzah: Mü’minler, Mekke’de iken kâfirlerden gördükleri eziyetlerden dolayı onlarla savaşmak istemişlerdi. Fakat o zaman savaşmaktan menolunmuşlardı. Medîne’ye hicretten sonra ise cihat farz olunca, bir kısmı kâfirlerden korkup, ″Keşke cihat farz olmasaydı″ diye temennide bulununca, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

اَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍۜ وَاِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۚ وَاِنْ)
تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هٰذِهِ مِنْ عِنْدِكَۜ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ فَمَا لِهٰٓؤُلَٓاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا (٧٨)

78. Her nerede bulunursanız bulunun, isterseniz yüksek burçlar içinde olun, ölüm sizi bulur. Eğer onlara (Yahudilere) bir nîmet gelirse, ″Bu, Allah katındandır″ derler. Onlara bir musîbet gelirse, ″Bu, senin yüzündendir″ derler. Ey Resûlüm! Sen onlara, ″Hepsi Allah katındandır″ de. Onlara ne oluyor da söz anlamaya yanaşmıyorlar?

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Medîne-i Münevvere’yi

şereflendirdikleri vakit, şehirde bolluk olmuştu. Fakat Yahudileri dîne dâvet edince, onların inanmamakta inat etmeleri üzerine, cezâ olarak, o sene kıtlık hüküm sürmeye başladı. O zaman Yahudiler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için, ″Biz böyle uğursuz adam görmedik, mahsullerimizde bereket kalmadı″ demeye başlamışlardı. Onların bolluğu Allah'a, kıtlığı iseResûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e isnat etmeleri üzerine, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Nitekim Yahudiler vaktiyle Sûre-i A'râf, Âyet 131'de geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm'ı da aynı şekilde böyle uğursuzlukla itham etmişlerdi.

(مَٓا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِۘ وَمَٓا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَۜ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاًۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهٖيدًا (٧٩))

79. Sana ne iyilik gelirse, Allah'u Teâlâ'dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsindendir. Ey Habîbim! Biz seni insanlara Resûl olarak gönderdik. Şâhit olarak Allah yeter.

İzah: Âyette: ″Sana ne iyilik gelirse, Allah'u Teâlâ'dandır. Sana ne kötülük gelirse kendi nefsindendir″ diye buyrulmaktadır. Yani, Ey Resûlüm! Sen de ki: ″Ey insanlar! Nâil olduğunuz her hayır, Allah'ın lütfundandır. Başınıza gelen musîbet ise, kendi hatâlarınızdan dolayıdır″ demektir.

Katâde Hazretleri, Âyet-i Kerîme'de geçen, ″Sana ne kötülük gelirse kendi nefsindendir″ buyruğunu açıklarken şöyle demiştir:

عُقُوبَةٌ يَا ابْنَ آدَمَ بِذَنْبِكَ. قَالَ: وَذُكِرَ لَنَا أَنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: لَا يُصِيبُ رَجُلًا خَدْشُ عُودٍ، وَلَا عَثْرَةُ قَدَمٍ، وَلَا اخْتِلَاجُ عِرْقٍ إِلَّا بِذَنْبٍ، وَمَا يَعْفُو اللّٰهُ عَنْهُ أَكْثَرُ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن قتادة)

″Ey Âdemoğlu! Başına gelen kötülük ve sıkıntılar, kendi işlediğin günahlar yüzündendir. Bize bildirilene göre, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kişiye kıymık batması, ayağının kayması ve damar seğirtmesi ancak işlediği bir günah dolayısıyla olur. Allah'ın affettiği günahlar ise, cezâsını verdiklerinden daha çoktur″ buyurmuştur.[1]

Sûre-i Şûrâ, Âyet 30'da da şöyle buyrulmaktadır:

″Başınıza gelen her musîbet, kendi ellerinizle kazandıklarınız yüzündendir.

Allah'u Teâlâ, (günahlarınızın) çoğunu da affeder."

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ (م عن صهيب)

"Mü'minin işi acâyiptir. Doğrusu onun her işi hayırdır. Bu husus Mü'minden başkası için böyle değildir. Ona iyilik ve genişlik isabet ederse, şükreder ve bu kendisi için hayır olur. Bir sıkıntı ve darlığa uğrarsa da, sabreder, bu da kendisi için hayır olur."[2]

Ayrıca Allah'u Teâlâ, sevdiği kullara, daha büyük dereceler alabilme-leri için lütfundan ibtilâlar verir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَشَدُّ النَّاسِ بَلاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْعُلَمَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ (طب ك عن سعد بن أبي وقاص)

"İnsanlardan belânın en şiddetlisi Peygamberlere, sonra âlimlere (velî kullara), sonra onlara en çok benzeyenlere ve çok benzeyenlere gelir."[3]

İbtilâ konusunda daha geniş bilgi için de Sûre-i Bakara, Âyet 155 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 8, s. 558.

[2] Sahih-i Müslim, Zühd 13 (64).

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 5472; Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 20096.

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَف۪يظًاۜ (٨٠)

80. Her kim Resûle itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Her kim de itaatten yüz çevirirse, Ey Resûlüm! Biz seni onların üzerine koruyucu olarak göndermedik.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e itaat etmeyenin, Allah'u Teâlâ'ya da itaat etmemiş olacağı ve bu sebeple de küfre gireceği beyan edilmiştir.

Bu Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحَبَّنِى فَقَدْ أَحَبَّ اللّٰهَ وَمَنْ أَطَاعَنِى فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ.

"Her kim beni severse, şüphesiz Allah'ı sevmiş olur. Her kim de bana itaat ederse, şüphesiz Allah'a itaat etmiş olur."[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللّٰهَ ... (خ عن ابى هريرة

"Biz Müslümanlar, (Ehl-i Kitab'a nazaran) sonra gelmiş bulunuyoruz. Fakat mahşer gününde faziletçe en ileride bulunacağız. Her kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Her kim de bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir..."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُّ أُمَّتِى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ يَأْبَى قَالَ مَنْ أَطَاعَنِى
(دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِى فَقَدْ أَبَى (خ عن ابى هريرة

"İstemeyenler dışında, ümmetimin tamamı Cennete girer." "Yâ Resûlallah! Cennete girmeyi kim istemez ki?" denilince, buyurdu ki: "Bana itaat edenler Cennete girer, bana karşı gelenler Cenneti istememiş demektir."[3]

[1] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c.1 s. 375.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1240.

[3] Sahih-i Buhârî, İ'tisâm 2. Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 158.

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَاِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذ۪ي تَقُولُۜ وَاللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَۚ فَاَعْرِضْ)
( )عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا (٨١

81. Ey Resûlüm! Münâfıklara bir şey emredersen, "İtaat ettik" derler. Senden ayrıldıkları vakit, onlardan bir topluluk, geceleyin (gizlice) senin söylediklerinin tersine planlar kurarlar. Allah'u Teâlâ onların o gizli planlarını yazıyor. Sen onlardan yüz çevir ve Allah'a tevekkül et. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir şey söylediğinde, Münâfıklar: ″Biz sana itaat ettik″ derlerdi. Ancak Resûlü Ekrem övüldüğü zaman zorlarına giderdi. Kendileri bir araya geldiklerinde aleyhinde atarlar ve sürekli olarak Peygamber Efendimizde açık arayıp onu mahcup etmeye çalışırlardı. Hattâ aralarında fedâi tutarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i öldürmeye çalışacak kadar nefret ederlerdi.

Münâfıklar hakkında İbn-i İshâk'tan şu hâdise nakledilmiştir:

Yolda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri dedi ki:

أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ يَزْعُمُ أَنَّه نَبِيّ وَيُخْبِرُكُمْ عَنْ خَبَرِ السَّماءِ وَهُوَ لَا يَدْرِي أَيْنَ نَاقَتُهُ؟... وَإِنِّي وَاللّٰهِ مَا أَعْلَمُ إِلّا مَا عَلَّمنِي اللّٰهُ وَقَدْ دَلَّنِي اللّٰهُ عَلَيْهَا وَهِيَ فِي هَذَا الْوَادِي فِي شِعْبِ كَذَا وَكَذَا قَدْ حَبَسَتْهَا شَجَرَةٌ بِزِمَامِهَا فَانْطَلِقُوا حَتّى تَأْتُونِي بِهَا فَذَهَبُوا فَجَاءُوا بِهَا (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

″Muhammed, Peygamberim diyor. Göklerden haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bir kişi hakkımda şunları söylüyor″ diye münâfığın sözlerini Ashâbına anlattı. Sonra: ″Vallâhi! Ben bir şey bilmem, ancak Allah'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Allah bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına takılıp kalmış, gidin getirin″ buyurdu. Hakikaten, Ashâbdan birkaç kişi hemen oraya koştu ve deveyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği halde bulup getirdi.[1]

Yine bir gün Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede, münâfıklar hakkındaki âyetlerden okuyunca, onlar:

- Muhammed, bizim aleyhimizde konuşuyor. Bu Cuma yine aleyhimize konuşursa, minberden iner inmez onu öldürelim, dediler. İçlerinden fedâi seçtiler ve onlar zehirli hançerlerle minberin etrafında oturdular. Kimse, münâfıkların böyle bir niyette olduklarını bilmiyordu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede, münâfıklar hakkındaki âyetlerden okuyup, ineceği zaman bir basamak aşağı adım atınca, Cebrâil Aleyhisselâm geldi. O gelince, Peygamberimiz ayakta ise otururdu. Cebrâil Aleyhisselâm, münâfıkların durumunu haber vererek:

- Ashâbdan güvendiğin kişileri minberin yanına çağır, dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ayağa kalkarak Ashâbdan güvendiği kişilere;

minberin yanına gelmelerini söyledi. Böylece münâfıkların bu hâin düşüncesi başarısız oldu.

İşte imamların iki hutbe arasında oturmaları, bu olaydan dolayı sünnet olarak kalmıştır.

[1] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 522-523; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 469.

(اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوا فٖيهِ اخْتِلَافًا كَثٖيرًا (٨٢)

82. Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Eğer Kur'an, Allah'tan başkası tarafından indirilmiş olsaydı, elbette onda birçok ihtilaf bulurlardı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Amr İbn-i Şuayb Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَتَدَارَءُونَ فَقَالَ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِهَذَا ضَرَبُوا كِتَابَ اللّٰهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ وَإِنَّمَا نَزَلَ كِتَابُ اللّٰهِ يُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا فَلَا تُكَذِّبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ فَمَا عَلِمْتُمْ مِنْهُ فَقُولُوا وَمَا جَهِلْتُمْ فَكِلُوهُ إِلَى عَالِمِهِ (حم عمرو بن شعيب)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem münâkaşa eden bir grup gördü ve buyurdu ki: "Sizden öncekiler bu yüzden helâk oldu. Allah'ın kitabının bir bölümünü diğer bir bölümüyle çatışır gördüler. Halbuki Allah'ın kitabının bir bölümü diğer bir bölümünü doğrular mâhiyette indirilmiştir. Bir kısmını diğer bir kısmına dayanarak yalanlamayın. Ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediğinizi de onu bilenlere bırakın."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6453.

(وَاِذَا جَٓاءَهُمْ اَمْرٌ مِنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ اَذَاعُوا بِهٖۜ وَلَوْ رَدُّوهُ اِلَى الرَّسُولِ وَاِلٰٓى اُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذ۪ينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْۜ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ اِلَّا قَل۪يلًا (٨٣))

83. Onlar, güven veya korkuya (kâfirlerle savaşması için gönderilen süvârilerin, zafer veya yenilmiş olduklarına) dair haber aldıkları vakit, herkese yayarlar. Halbuki o haberi, Resûle ve Ashâbın büyüklerine bırakarak sükût etseler, elbette onun yayılıp yayılmaması gerektiğini onlardan öğrenirlerdi. Allah'u Teâlâ'nın size lütfu ve rahmeti olmasaydı, pek azınız hâriç, elbette şeytana tâbi olurdunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Allah'u Teâlâ, Mü'minlerin savaşları hakkında gelen haberleri acele yayanları uyarmaktadır. Bu gibi ciddi haberleri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve haberi inceleyip doğruluğunu veya yalan oluşunu tespit edebilecek güçteki Sahâbenin büyüklerine bırakmalarını emretmektedir. Buradan anlaşılıyor ki; bir kimsenin, bir mecliste bulunduğunda, hâl ve hareketlerine, konuşmalarına dikkat etmesi gerekmektedir.

(فَقَاتِلْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِۚ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِن۪ينَۚ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَأْسًا وَاَشَدُّ تَنْك۪يلًا (٨٤))

84. Ey Resûlüm! O halde Allah yolunda savaş. Sen nefsinden başkası ile mükellef olmazsın. Mü'minleri de savaşa teşvik et. Umulur ki Allah'u Teâlâ, kâfirlerin saldırılarını sizden defeder. Allah'ın gücü daha şiddetlidir ve cezâsı da daha şiddetlidir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Bedir-i Suğra diye bilinen sefer hakkında nâzil

olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Uhud Savaşı'ndan hemen sonra, Bedir-i Suğra denilen yerde Zilkâde ayında Mekkeli müşrikler ile tekrar savaşacağına dair söz vermişti. İşte bu savaş için dâvette bulundu, ancak bâzı kimseler bundan çekindi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Âytet-i Kerîme'de, ″Sen nefsinden başkası ile mükellef olmazsın″ diye geçtiği üzere, ″Ben tek başıma da kalsam yine Allah yolunda savaşırım″ diye buyurdu ve kendisine yetmiş süvâri katıldı. Nihâyet bu süvâriler ile Bedir-i Suğra'ya kadar ilerledi. Düşman ise, Allah'u Teâlâ'nın verdiği bir korku ile savaş meydanına gelemedi ve savaştan korkup kaçtı.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şecaati, cesareti hakkında da Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْسَنَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَشْجَعَ النَّاسِ وَلَقَدْ فَزِعَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَانْطَلَقَ نَاسٌ قِبَلَ الصَّوْتِ فَتَلَقَّاهُمْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاجِعًا وَقَدْ سَبَقَهُمْ إِلَى الصَّوْتِ وَهُوَ عَلَى فَرَسٍ لِأَبِي طَلْحَةَ عُرْيٍ فِي عُنُقِهِ السَّيْفُ وَهُوَ يَقُولُ لَمْ تُرَاعُوا لَمْ تُرَاعُوا قَالَ وَجَدْنَاهُ بَحْرًا أَوْ إِنَّهُ لَبَحْرٌ قَالَ وَكَانَ فَرَسًا يُبَطَّأُ (م عن انس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem; insanların en güzeli, en cömerti ve en cesuru idi. Bir gece Medîne halkı gerçekten korktu da, birtakım insanlar sesin geldiği tarafa gittiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ise, dönerken onlara rastladı. Sesin geldiği tarafa doğru onlardan önce gitmişti. Ebû Talhâ'nın çıplak bir atına binmiş; kılıç boynunda: ″Korkulacak bir şey yok! Korkulacak bir şey yok!″ diyordu.[2]

Hz. Ali Kerremallâhu veche de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in savaşlardaki cesareti hakkında şöyle buyurmaktadır:

″Savaşlarda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadar düşmana yaklaşan bir kimse bulunmazdı. Birçok defalar savaş kızışıp başımız sıkıntıya girince, Peygamberimize sığınırdık.″[3]

İmam Taberî der ki, bu Âyet-i Kerîme'de Allah tarafından beyan edilen ″Umulur ki″ ifadesi, ″Şüphesiz ki″ anlamındadır. Yani ″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, kâfirlerin saldırılarını sizden defeder″ demektir.

[1] Ayrıca bu sefer hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 173-174'e bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 11 (48).

[3] Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, s. 552.

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَاۚ وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَاۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا (٨٥)

85. Her kim güzel bir işe yardımcı olursa, onun sevabından ona da bir hisse vardır. Her kim de kötü bir işe yardımcı olursa, onun günahından ona da bir hisse vardır. Allah'u Teâlâ, her şeyi gözetip karşılığını verendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, hayra yardım edenin onun sevabından bir hisse alacağı ve şerre yardımcı olanın da onun günahından bir hisse alacağı ifade edilmektedir.

Bu hususta Ebû Mes'ud el-Ensâri Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أُبْدِعَ بِي فَاحْمِلْنِي فَقَالَ مَا عِنْدِي فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَا أَدُلُّهُ عَلَى مَنْ يَحْمِلُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ (م عن ابى مسعود الانصارى)

Bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve dedi ki: ″Benim bineğim öldü, bineksiz kaldım. Beni savaşa götürecek başka bir bineğe bindir″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bende seni bindirecek binek yoktur″ buyurdu. Oradan birisi: ″Yâ Resûlallah! Ben ona, bineceği bir binek verecek olanı göstereyim mi?″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Kim, bir hayır işleme yolunu gösterecek olursa, ona hayrı işleyenin sevabı kadar sevap vardır″ buyurdu.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنْ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا (م عن ابى هريرة)

″Her kim bir hidâyete dâvet ederse, kendisine uyanların sevaplarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir. Her kim de bir dalâlete dâvet ederse, kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin ona da aynısı verilir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, İmâre 37 (133 Sünen-i Tirmizî, İlim 14.

[2] Sahih-i Müslim, İlim 6 (15 Sünen-i Tirmizî, İlim 15; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 14.

( )وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ مِنْهَٓا اَوْ رُدُّوهَاۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسٖيبًا (٨٦ (

86. Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, her şeyin hesabını hakkıyla görendir.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğinden önce, Araplar birbirleriyle karşılaştıkları zaman, selâm anlamına gelen ″Tahiyye″ ile selâm verirler ve ″Hayyâkellah″ yani ″Allah ömürler versin″ diye hitap ederlerdi.

Her namazda okuduğumuz ″Ettahiyyâtu″ duâsı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Mîraçta Allah'u Teâlâ ile konuşmasıdır.

Mîraçta ilk defa Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'u Teâlâ'nın huzuruna çıktığında: ″Ettahiyyâtü lillâhi ves-selavâtü vettayyibât″ (Selâmım Allah'adır, salâvatım da Allah'adır) dedi. Allah'u Teâlâ'da: ″es-Selâmü aleyke eyyühennebiyyü″ (Selâmım senin üzerine olsun, Ey Benim Nebîm!) ″Ve rahmetullâhi ve berekâtuh″ (Rahmetim ve bereketim de senin üzerine olsun) diye karşılık verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh'is-sâlihîn″ (Selâm üzerimize ve ibâdet edip amel-i sâlih işleyenlerin üzerine olsun) dedi. Bunları Cebrâil Aleyhisselâm Sidret'ul-Müntehâ'da dinliyordu. O da: ″Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammed'en abduhû ve Resûluh″ (Ben şahâdet ederim ki; Allah birdir, O'ndan başka ilâh yoktur. Yine şahâdet ederim ki; Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın kulu ve hak Resûlüdür) dedi.[1]

Mîraçta Allah'u Teâlâ ″es-selâmü aleyke″ (Selâmım senin üzerine olsun) dediği için ondan sonra tahiyye ile selâm verme yerine bu selâm şekli uygulandı.

Âyet-i Kerîme'de geçen selâmı aynı şekilde almak; selâmı veren kimse ne derse onu aynen iade etmektir. Yani biri ″Esselâmu aleyküm″ derse, ″Aleyküm selâm″ demektir. Daha güzeliyle almak ise, ″Esselâmu aleyküm″ diyene, ″Aleyküm selâm ve rahmetullâh″ veya ″Aleyküm selâm ve rahmetullâhi ve berakâtüh″ demektir.

Selmân Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: السَّلامُ عَلَيْكُمْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ، قَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ، قَالَ: وَعَلَيْكَ السَّلامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، فَقَالَ: السَّلامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَعَلَيْكَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَتَاكَ فُلانٌ وَفُلانٌ فَحَيَّيْتَهُمَا بِأَفْضَلَ مِمَّا حَيَّيْتَنِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكَ لَنْ أَوْ لَمْ تَدَعْ شَيْئًا، قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ، فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا} فَرَدَدْتُ عَلَيْكَ التَّحِيَّةَ (طب عن سلمان الفارسي)

Bir adam Peygamber Efendimize gelerek: ″Esselâmu aleyke Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Aleyküm selâm ve rahmetullâh″ buyurdu. Sonra bir diğeri gelerek: ″Esselâmu aleyke ve rahmetullâh Yâ Resûlallah!″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Aleyküm selâm ve rahmetullahi ve berakâtüh″ diye karşılık verdi. Sonra bir diğeri gelerek: ″Esselûmu aleyke ve rahmetullâhi ve berakâtüh Yâ Resûlallah!″ dedi. Efendimiz de kendisine: ″Aleyküm selâm ve rahmetullâhi ve berakâtüh″ diye karşılık verince adam, kendisine: ″Yâ Resûlallah! Sana falan falan kişiler gelerek selâm verdiler. Sen de onlara bana verdiğin cevaptan daha fazlasıyla cevap verdin″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sen bize bir şey bırakmadın ki! Allah’u Teâlâ: ″Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin…″[2] buyuruyor. Biz de sana aynı ile karşılık verdik″ buyurdular.[3]

Selâm vermek sünnet, almak ise farz-ı kifâyedir. Yani toplumdan bâzı kimselerin verilen selâmı mutlaka alması gerekir. Aksi halde o toplumdaki herkes mes’ul olur. Bir kısmının almasıyla, diğerlerinin üzerinden sorumluluk kalkmış olur. Lâkin selâm vermek, almaktan daha sevaptır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

اِنَّ السَّلامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللّٰهِ وَضَعَهُ فِى الْأَرْضِ فَأَفْشُوهُ فِيكُمْ فَاِنَّ الرَّجُلَ اِذَا سَلَّمَ عَلَى الْقَوْمِ فَرَدُّوا عَلَيْهِ كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلُ دَرَجَةٍ لِأَنَّهُ ذَكَّرَهُمْ فَاِنْ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِ رَدَّ عَلَيْهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَأَطْيَبُ (طب عن ابن مسعود)

″Selâm, Allah’ın yeryüzüne koyduğu isimlerinden biridir. Bu nedenle onu aranızda yaygın hâle getirin! Müslüman bir adam bir kavme uğrayıp da selâm verirse ve onlar da onun selâmını alırlarsa, onlara selâmı hatırlattığı için bir

derece onlardan fazla sevap alır. Eğer selâmını almazlarsa, onun selâmını onlardan her bakımdan daha üstün ve güzel olan varlıklar alır."[4]

Yine selâm hakkında İmran b. Huseyn Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ السَّلامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ ثُمَّ جَلَسَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ عِشْرُونَ ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدَّ عَلَيْهِ فَجَلَسَ فَقَالَ ثَلَاثُونَ (د عن عمران بن حصين)

Biz, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık. Bir adam gelip, "Esselâmü aleyküm" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "On sevap aldı" buyurdu. Sonra başka biri geldi, "Esselâmü aleyküm ve rahmetullâh" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "Yirmi sevap aldı" buyurdu. Derken başka biri geldi, "Esselâmü aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh" dedi. Nebiyyi Ekrem selâmını alarak, "Otuz sevap aldı" buyurdu.[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mü’minleri, aralarında selâmı yaymaya teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ (م ت عن ابى هريرة)

"Siz îman etmedikçe Cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de îman etmiş olmazsınız. Size yaptığınız takdirde birbirinizi sevmiş olacağınız bir şeyi göstereyim mi? Aranızda selâmı yayın."[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

اِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ فَسَلَّمَ كُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ وَ تَصَافَحَا نَزَلَتْ بَيْنَهُمَا مِأَةُ رَحْمَةٍ لِلبَادِئِ تِسْعُونَ وَ لِلمُصَافِحِ عَشَرَةٌ (هب الحكيم وأبو الشيخ عن عمر)

"İki Müslüman karşılaştıklarında, birbirine selâm vererek musâfahalaşırsa aralarına yüz rahmet iner. Bunun doksanı önce selâm verip musâfahalaşana, onu ise musâfaha eden ikinci şahsadır."[7]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

اِنَّ الْمُؤْمِنَ اِذَا لَقِىَ الْمُؤْمِنَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَأَخَذَ بِيَدِهِ فَصَافَحَهُ تَنَاثَرَتْ خَطَايَاهُمَا كَمَا يَتَنَاثَرُ وَرَقُ الشَّجَرِ (طس عن حذيفة بن اليمان)

″Mü’min Mü’min ile karşılaştığında ona selâm vererek musâfaha yaptığı zaman, her ikisinin günahları hazan olmuş ağaç yapraklarının döküldüğü gibi dökülür.″[8] Bu Hadis-i Şerif açıklanırken ″Musâfaha″ şöyle tanımlanmıştır: ″Musâfaha, el tutuşmaktır ki, bu da hakkında ihtilaf edilmeyen bir sünnet-i kadîmedir.″[9]

Musâfaha’nın da bir ibâdet olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Ashâbın mescitte musâfaha yaptıklarına ve Kâ’b Radiyallâhu anhu’nun affedildiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 118 nâzil olunca, o der ki:

حَتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ فَقَامَ إِلَيَّ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللّٰهِ يُهَرْوِلُ حَتَّى صَافَحَنِى وَهَنَّأَنِى (خ م حم عن كعب)

″Nihâyet mescide girdiğimde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturmuş ve etrafını da Ashâb çevrelemişti. Hemen Talha b. Ubeydullah kalktı, koşarak geldi. Benimle musâfaha etti ve beni kutladı.″[10]

Hüccet’ül-İslâm adlı eserde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, mescitte Hızır Aleyhisselâm ile musâfaha yaptığı ve bunun Peygamber Efendimizin sünneti olduğu ve yapana Hızır Aleyhisselâm sevabı verildiği şöyle nakledilmiştir:

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: Ebû Süfyan’ın evinden çıktım, ikindi vaktinde mescide girdim. Boyu ve boynu uzun, kaşı çatık bir kişi mescide gelip dört rek’ât namaz kıldı. Mihraba yakın vardım. O kişiye nazar ettim. Namazdan sonra iki elini kaldırdı, ağlayarak duâ etmeye başladı. Ben de elimi kaldırıp âmin dedim. Duâdan sonra sağ elini bana uzattı, elimi hafifçe tutup selâm verdi. Elimi üç kere salladı, sonra mescitten çıkıp gitti. Ben o kişinin bu hareketine taaccüb ettim, dedi. Sonra Resulü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Ali Radiyallâhu anhu’nun hâne-i saadetlerine gitti: ″Yâ Ali! Mescitte bir kişi gördüm, namaz kıldı. Sonra elimi tuttu ve üç kerre salladı. Daha sonra mescitten çıkıp gitti″ dedi. O anda Cebrâil Aleyhisselâm gelip:

- Yâ Muhammed! Hakk Teâlâ sana selâm edip buyurdu ki: ″Mescid-i Saadette elini tutan yiğidi tanıdın mı?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hayır, bilemedim″ dedi. Cebrâil Aleyhisselâm: ″O gördüğün kişi Hızır idi. Seni ziyaret

etmeye gelmişti″ dedi.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Yâ Ali! Hızır Aleyhisselâm'ın sünneti sana vasiyet olsun. Her kim bu minval üzere musâfaha eylese Hakk Teâlâ, o kişiye Hızır sevabı misli kadar sevap verir. Her bir parmağına bir yıllık ibâdet sevabı verilir. Bu kişiler birbirinden ayrılana kadar Hakk Teâlâ ikisinin de günahlarını af ve mağfiret edip her günahına bedel bir sevap yazılır.″[11]

Ayrıca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir Hadis-i Şerif'inde Hristiyanlara ve Yahudilere selâm verilmemesi gerektiğini şöyle beyan etmiştir:

لَا تَبْدَءُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ وَاِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِى الطَّرِيقِ فَاضْطَرُّوهُمْ اِلَى أَضْيَقِهِ (ت عن ابى هريرة)

″Yahudi ve Hristiyanlara ilk selâmı siz vermeyin! Onlardan birine yolda rastlarsanız, onu yolun en dar yerine zorlayın.″[12]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا وَعَلَيْكُمْ (خ عن انس

Kitap ehli size selâm verdikleri vakit siz de, ″Ve aleyküm (aynısı sizin üzerinize olsun)″ deyin.[13]

Selâmın adâbı da genel olarak şöyledir: Selâmı ilk veren ile ona karşılık veren selâmı birbirlerine işittirmelidir. Hasım taraflar, duruşma sırasında hâkime, ilim müzâkere eden âlimlere, sohbet eden bir âlime, Kur'ân okuyana, mescitte oturup huzurla namazı bekleyenlere, abdest alana, yemek yiyene, yaşlı olmayan ve akraba olmayan kadınlara selâm verilmemelidir. Bir meclisten ayrılırken de orda kalanlara selâm verip ayrılmalıdır. Tanıyıp tanımadığı her Müslümana selâm verilmelidir. Zîrâ tanımadığı kimseye selâm vermemek, kıyâmet alâmetlerindendir, diye rivâyet olunmuştur. Binekli olan yaya olana, yürüyen kişi duran kişiye, az olan çok olana selâm vermelidir. Bir kimse ile selâm gönderilirse, bu emânet mutlaka yerine getirilmelidir. Bir kimse, mektupta bir kimseye selâm yazsa; o kimsenin yine yazılı olarak o selâmı iade etmesi lâzımdır. Evine girerken ev halkına selâm vermelidir. İçinde kimse bulunmayan bir eve girilirse, ″Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâh'is-sâlihîn″ demelidir. Böyle

selâm verenlerin selâmlarını melekler iade ederler.

Ayrıca Süfyan b. Uyeyne Hazretleri, ″Size selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynısıyla karşılık verin″ âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur:

تَرَوْنَ هَذَا فِي السَّلَامِ وَحْدَهُ؟ هَذَا فِي كُلِّ شَيْءٍ مَنْ أَحْسَنَ إِلَيْكَ فَأَحْسِنْ إِلَيْهِ وَكَافِئْهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فَادْعُ لَهُ وَأَثْنِ عَلَيْهِ عِنْدَ إِخْوَانِهِ (ابن ابى حاتم عن سفيان بن عيينة)

″Bu âyetin sâdece selâm konusunda olduğunu mu sanıyorsunuz? Böylesi bir karşılık her şey için geçerlidir. Biri sana iyilik yaptığı zaman, sen de ona bir iyilikle karşılık ver. Şayet iyilik yapma imkânın yoksa, o adama duâ et veya din kardeşlerinin yanında onun hakkında iyi şeyler söyle.″[14]

[1] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 71.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 86.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 5991.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10238; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7714.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 143; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7695.

[6] Sahih-i Müslim, Îman 22 (93 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 56.

[7] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 7823; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 25245.

[8] Rudânî, Câm’ul-Fevâid, Hadis No: 7723; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 442/5.

[9] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, c. 4, s. 435-436.

[10] Sahih-i Buhârî, Vesâye 16, Cihat 103, Menâkib 23; Sahih-i Müslim, Tevbe 9, (53).

[11] İmam Gazâli, Hüccet’ul-İslâm, s. 19-20.

[12] Sünen-i Tirmizî, Siyer 39; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7711.

[13] Sahih-i Buhârî, İsti’zân 22.

[14] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 4, s. 547.

( )اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فٖيهِۜ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدٖيثاً (٨٧ (

87. Allah'u Teâlâ ki, O'ndan başka ilah yoktur. Yemin olsun ki, meydana gelmesinde şüphe olmayan mahşer günü sizi toplar. Allah'u Teâlâ'dan daha doğru sözlü kim vardır?

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقٖينَ فِئَتَيْنِ وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُواۜ اَتُرٖيدُونَ اَنْ تَهْدُوا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ (
( )فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبٖيلاً (٨٨

88. Ey Mü'minler! Size ne oluyor ki, münâfıklar hakkında iki fırkaya ayrılıyorsunuz? Halbuki Allah'u Teâlâ, işledikleri kötülükler sebebiyle onları (müşriklerin hükmüne tâbi tutarak) baş aşağı çevirmiştir. Allah'u Teâlâ'nın dalâlette bıraktığını doğru yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah'u Teâlâ kimi dalâlette bırakırsa, artık onun için kurtuluş yolu bulamazsın!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, İslâmiyeti kabul ederek, bir müddet Medîne'de kaldıktan sonra, Medîne'den ayrılan ve daha sonra dinden dönerek müşriklere katılan münâfık bir zümre hakkında nâzil olmuştur. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّهَا طَيْبَةُ تَنْفِي الْخَبَثَ كَمَا تَنْفِي النَّارُ خَبَثَ الْفِضَّةِ (خ عن زيد بن ثابت

"Medîne pak ve temiz bir yerdir. Ateş gümüşün posasını attığı gibi Medîne de murdar olanı dışarı atar."[1]

Bunlar, Mü'minlere karşı Müslüman olduklarını iddia ediyorlardı. Fakat kalben müşrikler ile beraber olup fırsat ellerine geçince, Müslümanların aleyhinde bulunmak isterlerdi. İşte Mü'minlerin bir kısmı, bunların Müslüman, diğer bir kısmı da münâfık olduklarını söyleyerek ikiliğe düşmüşlerdi. Bu sebeple Allah, bu Âyet-i Kerîme ile bunların münâfıklık yaptıklarını açık bir şekilde bildirmiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 13.

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَٓاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اَوْلِيَٓاءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِۜ فَاِنْ (
تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْۖ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصٖيرًاۙ (٨٩) اِلَّا الَّذٖينَ يَصِلُونَ اِلٰى قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مٖيثَاقٌ اَوْ جَٓاؤُ۫كُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ اَنْ يُقَاتِلُوكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ

فَلَقَاتَلُوكُمْۚ فَاِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَۙ فَمَا جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبٖيلًا (٩٠)

89-90. Kâfirler sizin de kendileri gibi kâfir olup, kendileriyle eşit olmanızı isterler. O halde onlar, Allah yolunda hicret edinceye kadar (îman etmedikleri sürece) onları dost edinmeyin. Îmandan yüz çevirirlerse, onları her nerede bulursanız, tutun ve öldürün. Onlardan ne bir dost, ne de bir yardımcı edinin.* Eğer o kâfirler, harp etmemek için sizinle anlaşma yapanlara sığınırlarsa yahut ne size karşı harp etmeyi, ne de kendi kavimlerine karşı savaşmayı içlerine sığdıramayıp tarafsız olarak size gelirlerse, o halde onlara dokunmayın. Allah'u Teâlâ dileseydi, onları sizin üzerinize musallat eder ve onlar da sizinle savaşırlardı. Sizinle savaşmaktan uzak durdukları ve sulh hâlinde oldukları takdirde de Allah'u Teâlâ onlara zarar vermenize müsaade etmemiştir.

İzah: Allah'u Teâlâ, Müslümanlarla antlaşması bulunan bir kavme sığınanların veya ne Müslümanlara karşı, ne de Müslümanlarla bir olup kendi kavmine karşı savaşmayı istemeyip tarafsız olanların esir edilmelerini ve öldürülmelerini yasaklamıştır.

(سَتَجِدُونَ اٰخَرٖينَ يُرٖيدُونَ اَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْۜ كُلَّمَا رُدُّوا اِلَى الْفِتْنَةِ اُرْكِسُوا فٖيهَاۚ فَاِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا اَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْۜ وَاُو۬لٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبٖينًا۟
(٩١))

91. Onlardan diğer bir topluluk da göreceksiniz ki, onlar hem sizden emin olmayı, hem de kavimlerinden emin bulunmayı dilerler. Onlar her ne zaman, fitneye (küfre) dâvet olunsalar, hemen o tarafa dönerler. Eğer onlar, sizinle savaşmaktan çekinmez ve sulh ile savaştan el çekmezlerse, onları her nerede ele geçirirseniz, tutun ve öldürün. İşte bunlar aleyhinde size açık bir salâhiyet verdik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Onlardan diğer bir topluluk da göreceksiniz ki, onlar hem sizden emin olmayı, hem de kavimlerinden emin bulunmayı dilerler" diye buyrulmaktadır. Bu ifade, şüphesiz yakında münâfıklardan diğer bir taife de göreceksiniz ki, onlar sizin yanınızda yalan yere îman ettiklerini açıklayarak, hem sizden emin olmayı ve hem de kavimleri arasına dönünce küfürlerini açığa vurarak, kavimlerinden emin bulunmayı dilerler, anlamındadır.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu âyet, Mekke ehlinden bir grup münâfık hakkında nâzil olmuştur. Bunlar Peygamberimiz

Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelmişler ve Müslüman olmadıkları halde, Müslüman olduklarını söyleyerek Kureyş’e dönmüşler ve tekrar putlara tapmışlardı. Böyle yaparak hem orada, hem burada emniyet içinde olmak istemişlerdi. Allah’u Teâlâ da Müslümanlarla barış yapmazlarsa, onlarla savaşmayı emretmiştir. Bu sebeple ki Allah’u Teâlâ: ″Eğer onlar, sizinle savaşmaktan çekinmez ve sulh ile savaştan el çekmezlerse, onları her nerede ele geçirirseniz, tutun ve öldürün″ diye buyurmuştur.

(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ اَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا اِلَّا خَطَـًٔا وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖ اِلَّٓا اَنْ يَصَّدَّقُواۜ فَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍۜ وَاِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ اِلٰى اَهْلِهٖ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍۚ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِۘ تَوْبَةً مِنَ اللّٰهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (٩٢))

92. Bir Mü’minin diğer bir Mü’mini haksız yere öldürmesi câiz değildir. Eğer hatâ ile olursa hâriç. Bir Mü’min diğer Mü’mini hatâ ile öldürürse, keffâret olarak bir Mü’min köleyi azat etmesi ve ölenin diyetini vârislerine vermesi gerekir. Eğer vârisler diyeti bağışlarsa başka. Eğer öldürülen kimse, Mü’min olduğu halde size düşman olan bir kavimden ise, o zaman Mü’min bir köle azad etmek gerekir (diyet gerekmez). Ve eğer öldürülen kimse, sizinle sulh anlaşması yapmış bir kavimden ise, o zaman vârislerine hem diyet ödemek, hem de Mü’min bir köle azad etmek gerekir. Fakat her kim (azat edecek Mü’min bir köle) bulamazsa, onun keffâreti, Allah katında tevbesinin kabulü için birbiri ardınca iki ay oruç tutmaktır. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Diyet: Öldürmek veya âzâ kesmek gibi bir cinâyet sebebiyle o cinâyeti yapandan veya onunla beraber âkılesi[1] denilen aşiretinden vesâireden alınıp hakkında cinâyet yapılan şahsa veya onun vârislerine verilen maldır ki, bu bir nevî tazminat demektir.

Hür bir erkeğin diyeti bin dinar veya on bin şer’î dirhem gümüş veya yüz deve veya iki yüz sığır veya iki bin koyun veya her biri iki parçadan ibâret olmak üzere iki yüz kat elbisedir. Hür bir kadının diyeti ise bunların yarısıdır.

Hatâ ile adam öldüren kimsenin diyeti, deve ile ödemek istemesi hâlinde, beş cins deveden yirmişer tane olmak üzere toplam yüz devedir. Bu yüz devenin özellikleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فِي دِيَةِ الْخَطَإِ عِشْرُونَ حِقَّةً وَعِشْرُونَ جَذَعَةً وَعِشْرُونَ بِنْتَ مَخَاضٍ وَعِشْرُونَ بِنْتَ لَبُونٍ وَعِشْرُونَ بَنِي مَخَاضٍ ذُكُرٍ (د عن ابن مسعود)

"Hatâ ile öldürmeden dolayı lâzım gelen diyet, dört yaşına girmiş dişi deveden yirmi, beş yaşına girmiş dişi deveden yirmi, iki yaşına girmiş dişi deveden yirmi, üç yaşına girmiş dişi deveden yirmi, iki yaşına girmiş erkek deveden yirmi olmak üzere toplam yüz devedir."[2]

Haksız yere bir Müslümanı öldüren hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَتْلُ الْمُؤْمِنِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ مِنْ زَوَالِ الدُّنْيَا (ن عن عبد اللّٰه بن عمرو)

"Bir Mü'mini haksız yere öldürmek, Allah katında dünyânın yıkılmasından daha büyük günahtır."[3]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَقِفَنَّ أَحَدُكُمْ مَوْقِفًا يُقْتَلُ فِيهِ رَجُلٌ ظُلْمًا، فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ حَضَرَ حِينَ لَمْ يَدْفَعُوا عَنْهُ، وَلَا يَقِفَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ مَوْقِفًا يُضْرَبُ فِيهِ أَحَدٌ ظُلْمًا، فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ حَضَرَهُ حِينَ لَمْ يَدْفَعُوا عَنْهُ (طب عن ابن عباس)

"Haksız yere bir adam öldürülürken, hiçbiriniz orada durmasın. Çünkü lânet, orada durup da öldürülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner. Haksız yere bir adam dövülürken, biriniz orada durmasın. Çünkü lânet, orada durup da dövülen kimseyi savunmayan kişinin üstüne iner."[4]

[1] Âkile, Baba tarafından akraba demektir.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Diyet 18; Sünen-i Tirmizî, Diyet 1; Sünen-i Nesâî, Kasâme 32.

[3] Sünen-i Nesâî, Tahrim'üd-Dem 1.

[4] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 11509; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 5200.

(وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا (٩٣)

93. Her kim de bir Mü’mini kasten öldürürse, onun cezâsı Cehennemdir. Orada ebedî olarak kalır. Allah’u Teâlâ ona gazap etmiş ve ona lânette bulunmuş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Mikyes ile Hişâm adında iki şahıs Müslüman olmuşlardı. Daha sonra Mikyes, Hişam’ı Benî Neccar kabilesi arasında öldürülmüş olarak buldu ve durumu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e anlattı. O da, Bedir Ashâbı’ndan İbn-i Fihri adındaki bir zâtı, Benî Neccar’a gönderdi. Eğer kâtili biliyorlarsa kısâs için Mikyas’a teslim etmelerini, bilmiyorlarsa diyetini vermelerini emretti. Benî Neccar da, ″Kâtili bilmiyoruz″ diyerek diyet olarak Mikyas’a yüz deve teslim ettiler. İki arkadaş yolda devam ederken şeytanın Mikyas’a vesvese vermesiyle, yanındaki Bedir Ashâbı’ndan olan İbn-i Fihri’nin gâfil olduğu bir zamanını yakaladı ve bir taş ile başına vurarak öldürdü. Dinden dönerek Mekke’ye geri döndü. İşte Âyet-i Kerîme, bu kişi hakkında nâzil olmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Mekke’yi fethedince, Hz. Hamza’nın kâtili Vahşi dahil olmak üzere birçok kişiyi affettiği halde, bu mürtet olan Mikyas’ı affetmedi ve o, Kâbe’nin örtüsüne yapıştığı halde, eman verilmeyerek öldürüldü.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: زَانٍ مِحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصْلَبُ أَوْ يُنْفًى مِنَ الأَرْضِ (د ن والنحاس والبيهقى عن عائشة)

″Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helal değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm’dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır, ya da İslâm topraklarından sürgün edilir.″[1]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ فَلَا تُخْفِرُوا اللّٰهَ فِي ذِمَّتِهِ (خ عن انس بن مالك)

″Kim bizim namazımızı kılar, bizim kıblemize yönelir, bizim kestiklerimizden yerse, bilin ki, o bir Müslümandır. Böylesi bir kişi Allah’ın zimmeti (koruması)

ile Resûlünün himâyesi altındadır. Onun için Allah’ın vermiş olduğu böyle bir zimmete ihânet etmeyin.″[2]

Allah’ın zimmeti ve Resûlünün himâyesi altındaki böylesi bir Müslüman’a haksız yere eziyet eden veya öldüren kimselerin durumu hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(سِبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ (خ م عن ابن مسعود

″Müslümana sövmek fâsıklık, onu (kanının helâl olduğuna inanarak) öldürmek ise kâfirliktir.″[3]

مَنْ سَلَّ السَّيْفِ عَلَى اُمَّتِى فَاِنَّ لِجَهَنَّمَ سَبْعَةَ اَبْوَابٍ بَابٌ مِنْهَا لِمَنْ سَلَّ السَّيْفَ (الامام الاعظم المسند عن ابن عمر)

″Ümmetime kılıç çeken bilsin ki, Cehennem’in yedi kapısı vardır ve bunlardan bir tanesi de kılıç çekene âittir.″[4]

(لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ (ت عن عبد اللّٰه بن عمرو

″Allah katında dünyânın yıkılıp gitmesi, Müslüman bir kişinin öldürülmesinden daha hafiftir.″[5]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim’ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

[2] Sahih-i Buhârî, Salat 28.

[3] Sahih-i Buhârî, Îman 36; Sahih-i Müslim, Îman, 28 (116).

[4] İmam-ı Azam Ebû Hanife, Müsned, Hadis No: 495/1.

[5] Sünen-i Tirmizî, Diyet 7.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِذَا ضَرَبْتُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِناًۚ تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۘ فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَث۪يرَةٌۜ كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا (٩٤)

94. Ey îman edenler! Allah yolunda cihat için sefere çıktığınız zaman, (Mü’mini

kâfirden ayırt etmek için) iyice araştırın. Size selâm verene, dünyâ hayatının menfaatini gözeterek, ″Sen Mü’min değilsin″ demeyin. Allah katında çok ganîmetler vardır. Daha önce siz de öyleydiniz. Allah’u Teâlâ size lütufta bulundu (Müslüman oldunuz). O halde iyice araştırın. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

Fedekli Yahudi olan Mirdas İbn-i Nehiyk, Müslüman olmuştu. Fakat kavminde ondan başka Müslüman olan kimse yoktu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Gâlib İbn-i Fudâle komutasında gönderdiği bir seriyye, Mirdâs’ın kavmine gitmişti. Bütün kavim kaçmış ama Mirdas, Müslüman oluşuna güvenerek yerinde kalmıştı. O, Müslüman atlıları görünce, koyunlarını dağın bir kenarına çekti. Müslüman atlılar oraya ulaşıp tekbir getirince, o da tekbir getirip onların yanına geldi ve ″Lâ ilâhe illallâh Muhammed’un Resûlullâh, Esselâmu aleykum″ dedi. Fakat Üsâme İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu onu öldürdü ve koyunlarını alarak Medîne’ye getirdi. Bunu Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e haber verdikleri zaman çok kızdı ve ″Siz onu, yanındaki mala göz diktiğiniz için öldürdünüz″ dedi. Sonra bu âyeti okudu. Hz. Üsâme: ″Yâ Resûlallah! Onun şehâdet getirmesi ölüm korkusundandı″ diyerek kendisini müdâfaa etmek istedi. Peygamberimiz: ″Sen O’nun kalbini yarıp baktın mı ki, onun ölüm korkusuyla söyleyip söylemediğini biliyorsun?″ buyurdu. Bunun üzerine Hz. Üsâme: ″Yâ Resûlallah! Benim için Allah’a istiğfar et″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O, -Lâ ilâhe illallâh- demişken, bu nasıl olur?″ dedi. Hz. Üsâme der ki:

فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنِّي أَسْلَمْتُ يَوْمَئِذٍ.

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu sözü tekrar edip durdu. Hattâ keşke daha önce Müslüman olmamış olsaydım da, o gün Müslüman olmuş olsaydım″ diye arzu ettim.[1] Hz. Üsâme dedi ki: ″Daha sonra Peygamberimiz, benim için istiğfar etti ve ″Bir köle azâd et″ diye buyurdu.[2]

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Îman 41 (158).

[2] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 386.

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ اُو۫لِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْۜ (فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدٖينَ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدٖينَ دَرَجَةًۜ وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰىۜ وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدٖينَ عَلَى الْقَاعِدٖينَ اَجْرًا عَظٖيمًاۙ (٩٥) دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةًۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحٖيمًا ۟ (٩٦)

95-96. Mü’minlerden özür sahibi olmaksızın (cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat eden Mü’minler eşit değildir. Allah’u Teâlâ, malları ve canları ile cihat edenleri, oturanlar üzerine yüksek derece ile üstün kıldı. Allah’u Teâlâ, hepsine de Cenneti vaad etmiştir. Ve Allah’u Teâlâ, cihat edenleri, oturanlar üzerine büyük bir mükâfat ile üstün kıldı.* Bu, Allah tarafından verilmiş derecelerdir, bir bağışlama ve rahmettir. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Zeyd b. Sâbit Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْلَى عَلَيْهِ {لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ} {وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ} قَالَ فَجَاءَهُ ابْنُ أُمِّ مَكْتُوم وَهُوَ يُمِلُّهَا عَلَيَّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ لَوْ أَسْتَطِيعُ الْجِهَادَ لَجَاهَدْتُ وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَخِذُهُ عَلَى فَخِذِي فَثَقُلَتْ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنَّ تَرُضَّ فَخِذِي ثُمَّ سُرِّيَ عَنْهُ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ} (خ عن زيد بن ثابت)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ″(Cihattan geri kalıp) oturanlarla, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihat eden Mü’minler eşit değildir″ diye geçen buyruğu yazdırırken, İbn-i Ümmi Mektum çıkageldi ve ″Yâ Resûlallah! Allah’a yemin ederim ki, cihada gücüm yetseydi mutlaka cihat ederdim″ dedi. İbn-i Ümmi Mektum âmâ biriydi.

Zeyd Radiyallâhu anhu diyor ki:

Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, Peygamberine vahiy indirdi. Onun dizi benim dizimin üzerindeydi. Dizi ağırlaştı. Öyle ki ben, dizimin ezileceğinden korktum. Sonra vahiy bitince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem açıldı ve Allah’u Teâlâ, özründen dolayı cihada gidemeyenleri istisnâ eden Sûre-i Nisâ, Âyet 95’in, ″Özür sahibi olmaksızın″ diye geçen kısmını indirdi.[1]

Tebuk’ten dönerken Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَقْوَامًا بِالْمَدِينَةِ خَلْفَنَا مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وَادِيًا إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا فِيهِ حَبَسَهُمْ الْعُذْرُ (خ عن انس بن مالك

″Şüphesiz, özürlerinden dolayı Medîne’de bıraktığımız insanların içinde öyleleri

var ki, geçtiğimiz her dağ yolunda ve vâdide onlar bizimle beraberdirler.″[2]

Bu Âyet-i Kerîme’ye göre cihat, farz-ı kifâyedir. Çünkü Allah, Mü’minlerin hepsine Cenneti vaad etmiştir. Yani Müslümanlardan bir kısmının kâfirlere karşı yaptığı cihat, diğer Müslümanların üzerindeki sorumluluğu kaldırır. Cihada katılanlar, mükâfatını alır. Özrü olmadan katılmayanlar ise mükâfatından mahrum olur.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَفَعَلَ ثُمَّ قَالَ وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قَالَ وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

″Yâ Ebâ Said! Rabb olarak Allah’ı, din olarak İslâm’ı, Peygamber olarak da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kabul ve tasdik edene Cennet vâcip olmuştur.″ Ebû Saîd bundan hayret ederek: ″Yâ Resûlallah! Bu sözü bana tekrarlar mısınız?″ dedi. Peygamber Efendimiz de sözünü tekrarladı; sonra şöyle buyurdu: ″Bir başka haslet daha vardır ki, onun sâyesinde Allah’u Teâlâ kulunu Cennette yüz derece yükseltir. Her bir derecenin arası da gök ile yer arası kadardır.″ Ebû Said Radiyâllâhu anhu: ″O haslet nedir, Yâ Resûlallah?″ diye sorunca da buyurdu ki: ″Allah yolunda cihattır, Allah yolunda cihattır.″[3]

Cihat iki kısımdır. Birincisi, kâfirlerle yapılan cihat. Diğeri de nefisle yapılan mücâhededir. Âyette geçen birinci cihat edenlerden maksat, kâfirlerle cihat edenlerdir. İkincisiyle kastedilen de, nefisleriyle cihat edenlerdir, diye buyrulmuştur.[4]

Kâfirle yapılan cihat hakkında çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bu hususta Ebû Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ قَالُوا ثُمَّ مَنْ قَالَ مُؤْمِنٌ فِي شِعْبٍ مِنَ الشِّعَابِ يَتَّقِي اللّٰهَ وَيَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ (خ عن ابى سعيد الخدرى)

″Yâ Resûllah! İnsanların hangisi daha üstündür?″ diye soruldu. Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah yolunda malıyla, canıyla cihat eden kişidir″ cevabını verdi. ″Sonra kim?″ diye tekrar soruldu. ″Tenhâlardan bir tenhaya Allah korkusuyla çekilen Mü’mindir ki, insanları şerrinden rahat bırakır″ diye cevap verdi.[5]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّهَا النَّاسُ لاَ تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ وَاسْأَلُوا اللّٰهَ الْعَافِيَةَ فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلاَلِ السُّيُوفِ ... (خ م عن بن ابى اوفى)

″Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı istemeyin! Allah’tan afiyet (rahatlık, huzur, saadet) isteyin. Fakat düşman da karşınıza çıkarsa, o zaman da sebât-ı kadem edin (sağlam durup düşmandan kaçmayın)[6] ve bilin ki, Cennet kılıçların gölgesi altındadır…″[7]

Bir Hadis-i Kudsî’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اَلْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ هُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ إِنْ قَبَضْتُهُ أَوْرَثْتُهُ الْجَنَّةَ وَإِنْ رَجَعْتُهُ رَجَعْتُهُ بِأَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ (ت عن انس)

″Benim uğrumda cihat eden kişi, Benim teminatım altındadır. Şâyet ruhunu kabzedersem, kendisini Cennetin vârisi kılarım. Şâyet geri çevirirsem, sevap ve ganîmetle geri çeviririm.″[8]

Kişinin nefsiyle yaptığı cihat hakkında nakledilen Hadis-i Şerif’lerden bâzıları da şöyledir:

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu, şöyle anlatmaktadır:

قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ هَلْ مِنْ جِهَادٍ غَيْرِ قِتَالِ الْمُشْرِكِينَ؟ قَالَ: نَعَمْ يَا أَبَا بَكْرٍ اِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى مُجَاهِدِينَ فِى الْأَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الشُّهَدَاءِ اَحَيَاءٌ مَرْزُوقِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْاَرْضِ يُبَاهِيَ اللّٰهُ بِهِمْ عَلَى مَلاَئِكَةَ السَّمَاءِ وَتُزَيَّنُ لَهُم اَلْجَنَّةُ كَمَا تَزَيَّنَتْ اُمُّ السَّلَمَةَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِىَ اللّٰهِ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَنْ هُمْ؟ فَقَالَ: هُمْ اَلْاٰمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْمُحِبُّونَ فِى اللّٰهِ وَالْمُبْغِضُونَ فِى اللّٰهِ (احياء عن ابى ذر)

Hz. Ebû Bekir: ″Yâ Resûlallah! Müşriklerle savaştan başka cihat var mı?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Evet, Yâ Ebû Bekir! Muhakkak Allah’ın yeryüzünde öyle mücâhitleri vardır ki, bunlar şehitlerden üstündürler. Bunlar diridirler, rızıklanırlar, yeryüzünde gezerler. Allah onlar ile gökteki meleklere iftihar eder.

Resûlü Ekrem'in zevcesi Ümmü Seleme'nin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için ziynetlendiği gibi, Cennet de onlar için ziynetlenir. Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk: ″Yâ Resûlallah! Bunlar kimdir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar, iyiliği emredip kötülüğü nehyeden, Allah için seven ve Allah için buğzedenlerdir.″[9]

Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي الخطيب في تاريخه عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[10] dönerken: ″Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz″ buyurdu. Sahâbîler: ″O büyük cihat nedir?″ dediler. ″Kulun nefsiyle edeceği cihattır″ buyurdu.[11]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تَرْكُ الدُّنْيَا أَمَرُّ مِنَ الصَّبْرِ وَأَشَدُّ مِنْ حَطْمِ السُّيُوفِ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلَا يَتْرُكُهَا لِلّٰهِ أَحَدٌ إِلَّا أَعْطَاهُ اللّٰهُ مِثْلَ مَا يُعْطِي الشُّهَدَاءَ وَتَرْكُهَا قِلَّةُ الأَكْلِ وَالشَّبَعَ وَبُغْضُ الثَّنَاءِ مِنَ النَّاسِ فَإِنَّهُ مَنْ أَحَبَّ الثَّنَاءَ مِنَ النَّاسِ أَحَبَّ الدُّنْيَا وَنَعِيمِهَا وَمَنْ سَرَّهُ النَّعِيمُ فَلْيَدَعِ الدُّنْيَا وَالثَّنَاءَ مِنَ النَّاسِ (الديلمي عن ابن مسعود)

″Dünyâyı terketmek; sabırdan daha acıdır. Allah yolunda kılıç sallamaktan da şiddetlidir. Bir adam bunu yaparsa, Allah'u Teâlâ şehitlere verdiğinin mislini ona da verir. Dünyâyı terketmek; az yemek, doymadan sofradan kalkmak ve insanların övmesinden hoşlanmamaktır. Zîrâ kim insanların övmesinden hoşlanırsa, dünyâyı ve nîmetlerini sevmiş olur. Kimin de Cennetin ebedî nîmetleri hoşuna giderse, dünyâyı ve insanların kendini övmesinden hoşlanmayı terk etsin.″[12]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت حم عن فضالة)

″Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir.″[13]

İşte Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif‘lerde geçtiği üzere, cihadın iki yönünün olduğu haber verilmektedir. Birincisi kâfirlerle yapılan savaş, diğeri de kişinin kendi nefsiyle yaptığı savaştır. Nasıl ki, kâfirlerle yapılan savaşta ölen bir Mü‘min şehit oluyorsa, nefsiyle mücâhede eden ve bu hal üzere ölen kimse de şehittir.

Nitekim Allah katında şehit olanlarla ilgili Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السِّلَاحُ وَلَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدَ وَكَمْ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ حَتْفَ أَنْفِهِ عِنْدَ اللّٰهِ صَدِّيقٌ وَشَهِيدٌ (ابو الشيخ حل عن ابى ذر)

"Nice silahla vurulup öldürülenler var ki, şehit değildir. Övülmüş de değildir. Yemin ederim ki, nice kendi döşeğinde eceli ile ölen var ki, hem sıddîktir, hem de şehit."[14]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 16.

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 35; Abdurrezzâk es-San’ânî, Musannef, Hadis No: 9547.

[3] Sahih-i Müslim, İmâre 31 (116).

[4] Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 387.

[5] Sahih-i Buhârî, Cihat 2; Sahih-i Müslim, İmâre 34 (122).

[6] Harpte sebat ile ilgili olarak Sûre-i Enfâl, Âyet 45’e bakınız.

[7] Sahih-i Buhârî, Cihat 114; Sahih-i Müslim, Cihat 6 (19-21).

[8] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 1.

[9] İmam Gazâli, İhyâ-u Ulumi’d-Din, c. 4, s. 771.

[10] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[11] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 334/6;

İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[12] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 250/9.

[13] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[14] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 344/3.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ تَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِم۪ٓي اَنْفُسِهِمْ قَالُوا ف۪يمَ كُنْتُمْۜ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَف۪ينَ فِي الْاَرْضِۜ قَالُوٓا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا ف۪يهَاۜ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُۜ وَسَٓاءَتْ مَص۪يرًاۙ (٩٧) اِلَّا الْمُسْتَضْعَف۪ينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَٓاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَط۪يعُونَ ح۪يلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَب۪يلًاۙ (٩٨) فَاُو۬لٰٓئِكَ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا غَفُورًا (٩٩))

97-99. (Hicret etmeyip) kendi nefislerine zulmedenlere, canlarını alırken melekler: ″Ne işle meşgul idiniz?″ derler. Onlar: ″Biz, Mekke’de zayıf ve âciz idik″ cevabını verirler. Melekler de: ″ Allah’ın arzı geniş değil miydi, niçin hicret etmediniz?″ derler. İşte onların varacağı yer Cehennemdir. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.* Ancak hakikaten zayıf olup, hicret etmeye gücü yetmeyen ve gideceği yolu bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar müstesnâ.* Umulur ki Allah’u Teâlâ bunları affeder. Allah’u Teâlâ çok affedendir, çok bağışlayandır.

İzah: Bu âyetler, hicret etmesine bir engel olmadığı halde, Mekke’den Medîne’ye hicret etmeyen Müslümanların durumu hakkında nâzil olmuş ve gerçek mâzereti olanlar ise istisnâ edilmiştir. İşte bu da geçerli mazereti olmayanların Mekke’den Medîne’ye hicret etmelerinin farz olduğunu göstermektedir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Ancak hakikaten zayıf olup, hicret etmeye gücü yetmeyen ve hicret için yol bulamayan erkekler, kadınlar ve çocuklar müstesnâ″ diye geçen âyeti okuduktan sonra, şöyle buyurmuştur:

(كَانَتْ أُمِّي مِمَّنْ عَذَرَ اللّٰهُ (خ عن ابن عباس

″Benim annem de, Allah’ın burada mâzur kıldığını bildirdiği kimselerdendi.″[1]

Bir kimsenin dînini muhafaza etmek için başka yere hicret etmesinin mükâfatı hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ فَرَّ بِدِينِهِ مِنْ أرْض إِلَى أرْض وَإِنْ كَانَ شِبْرًا اِسْتَوْجَبَ الْجَنَّة وَكَانَ رَفِيق إِبْرَاهِيم وَمُحَمَّد عَلَيْهِمَا السَّلَام ((القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن الحسن

"Bir kimse dînini muhafaza etmek için bir yerden bir yere hicret ederse, eğer hicreti bir karış mesafe olsa bile, o kimsenin Cennete girmesi vâcip olur ve Cennette arkadaşı İbrâhim Aleyhisselâm ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olur."[2]

Yine bu âyetlerin sonunda, "Umulur ki" diye tercüme edilen kelime, Allah'u Teâlâ için kullanıldığında, "Muhakkak ki" mânâsını ifade eder. Yani "Muhakkak ki Allah'u Teâlâ bunları affeder" demektir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nisâ 20.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 4, s. 97; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 388; Nûr'ul-Beyan, c. 2, s. 774.

(وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَث۪يرًا وَسَعَةًۜ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِه۪ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَح۪يمًا (١٠٠))

100. Her kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde birçok hayırlı barınacak yer ve genişlik (dînini daha rahat yaşama imkânı) bulur. Her kim evinden, Allah ve Resûlü için hicret etmek gayesiyle çıkar da sonra ona ölüm gelirse, şüphesiz ki onun mükâfatı Allah'a aittir. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Cündüb b. Zamre adındaki bir Müslüman hakkında nâzil olmuştur. O zât, hicret hakkındaki Sûre-i Nisâ, Âyet 97-99'u duyunca, "Ben istisnâ edilen sınıflardan değilim. Zîrâ ben yolculuk yapabilirim ve Medîne yolunu bilirim. Vallâhi! Ben bu gece Mekke'de yatmam, yola çıkarım" dedi. Halbuki, hasta ve yaşlı idi. Oğullarına emretti. Hattâ onu bir taht üzerine koydular ve Medîne'ye doğru yola çıktılar. Tenim denilen yerde iyice rahatsızlandı. Orada, sağ elini sol elinin üzerine koydu ve "Allah'ım! Bu Senin ve Resûlün için olsun. Resûlün Sallallâhu aleyhi ve sellem'in biat ettiği şey üzere Sana biat ederim" deyip ruhunu teslim etti.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ قَالَ بِأَصَابِعِهِ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثِ الْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةِ

وَالْإِبْهَامِ فَجَمَعَهُنَّ وَقَالَ وَأَيْنَ الْمُجَاهِدُونَ فَخَرَّ عَنْ دَابَّتِهِ فَمَاتَ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَمَنْ قُتِلَ قَعْصًا فَقَدِ اسْتَوْجَبَ الْمَآبَ (حم عن عبد اللّٰه بن عتيك)

"Her kim evinden Allah yolunda hicret etmek üzere çıkarsa, bu sırada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem orta, işâret ve baş parmaklarını birleştirerek, "Nerede mücâhitler?" buyurdu ve sözlerine devamla; hayvanından düşer de ölürse, onun mükâfatı Allah'a aittir. Kendisini bir hayvan sokar da ölürse, onun mükâfatı yine Allah'a aittir. Ya da yatağında ölürse onun mükâfatı yine Allah'a aittir. Her kim de yediği bir darbe ile bulunduğu yerde ölürse, o da güzel bir şekilde Allah'a dönüşü hak eder."[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen, Allah ve Resûlü için hicret etmekten maksat şöyledir: Bir Müslümanın dînini daha iyi yaşayabilmesi için nefsin hoşuna giden vatan, yurt, aile, can, mal ve dünyâ nîmetlerinden, Allah ve Resûlünün rızâsını gözeterek vazgeçmesidir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15818.

وَاِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِۗ اِنْ خِفْتُمْ اَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُواۜ اِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا (١٠١)

101. Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit, kâfirlerin size saldır-masından korkarsanız, namazı kısaltmanızda (dört re'kat farzları ikişer kılmakta) size bir vebâl yoktur. Muhakkak ki kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ya'la b. Ümeyye Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle anlatılmaktadır:

سَأَلْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قُلْتُ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقَدْ أَمِنَ النَّاسُ فَقَالَ عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللّٰهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ (م ت عن يعلى بن امية)

Hz. Ömer'e: "Allah'u Teâlâ âyette, "Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit, kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda (dört re'kat farzları ikişer kılmakta) size bir vebal yoktur" diye buyuruyor. Halbuki şimdi halk emniyet içindedir. Bu duruma halkın sefer hâlinde iken namazı kısaltmalarına sen ne dersin?" diye sordum. Hz. Ömer: "Senin şaştığın bu işe ben de şaşmıştım ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e sormuştum.

Buyurdu ki: ″Bu, Allah’ın size bir sadakasıdır, onun için siz Allah’ın sadakasını kabul edin, reddetmeyin.″[1]

Hanefi Mezhebi’nde; korku olsun olmasın, dört rek’at olan farzları seferde kısaltarak iki rek’at kılmak azîmettir. Yani namazın kısaltılması yolculuk meşakkatinden veya korkudan değil Allah’ın emrinden dolayıdır.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

اِفْتَرَضَ اللّٰهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِى الْحَضَرِ أَرْبَعًا وَفِى السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ (ه عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ, Peygamberinizin lisânıyla farz namazı, mukim iken dört rek’at, seferde iken iki rek’at olarak farz kıldı.″[2]

İmam-ı Âzam Efendimize göre, en az üç günlük yaya olarak yürüme mesafesi olan (ki bu da 90 km.’dir) bir yere yolculuğa çıkıldığında, dört rek’at olan farz namazlar iki rek’at olarak kılınmalıdır. Kısaltmayıp dört rek’at olarak kılmak mekruhtur. Korku hâli de, sâdece kâfirlerin saldırmasıyla sınırlı olmayıp mutlaktır. Harp zamanında veya harp gibi her an tehlikeli bir durum varsa, o zaman yalnız iki rek’at farz kılınır. Sünnetler kılınmaz. Seferî iken sünnetlerin kılınmasının sebebi; harp veya harp korkusu olmadığındandır. Bu şekilde normal zamanlarda seferî olarak gidip gelirken bir tehlike yoksa dört rek’atlık farz namazlar, iki rek’ât olarak kılınır; bu namazların sünnetleri ise tam olarak kılınır.

Bâzı kimseler, ″Ben seferiye niyet etmedim″ derler. Bu yanlıştır. Seferîlik, Allah’ın emridir.

Hz. Ömer ile Hz. Ali’den nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme’de kısaltılabileceği beyan edilen namaz, kişinin yolculuk hâlindeyken kılacağı farz namazdır. Kısaltılacak miktar ise, sâdece dört rek’atlı farz namazların iki re’kat olarak kılınmasıdır.

Bir kimse köyde oturuyorsa, köyün yerleşim sınırlarını, şehirde oturuyorsa da oranın yerleşim sınırlarını çıktıktan sonra, en az 90 km. uzağa gitmek kaydıyla seferî olur. Tekrar oturduğu yerin yerleşim sınırlarına girene kadar seferî sayılır. Gideceği yerde, on beş günden fazla kalacaksa, o kimse gideceği yere ulaştığında mukim olur, seferî olmaz. Ancak yolda giderken ve gelirken yine

seferîdir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ‘dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَامَ بِمَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ خَمْسَ عَشْرَةَ لَيْلَةً يَقْصُرُ الصَّلَاةَ (د ه عن ابن عباس)

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, fetih yılında Mekke’de on beş gün kaldı ve namazlarını kısaltarak (dört rek’atlık farzları iki re’kat olarak) kıldı."[3]

Bir kimse seferî olacağı yere gitse, yarın veya öbür gün çıkarım diye o niyetle beklese, bu belirsizlik hâli yıllarca da sürse, bu kimse mukim sayılmaz; seferîlik hâli devam eder. Bu kimse dört rek’at farz namazını iki rek’at olarak kılar.

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbının Ramhürmüz denilen yerde yedi ay kaldıkları halde seferî kıldıklarını bildirmiştir. Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’nın Azerbaycan’da altı ay kalıp dört rek’atlı namazları iki rek’at kıldığı rivâyet edilmiştir.[4]

Yine Âyet-i Kerîme’de: "Muhakkak ki kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır" diye buyrulmaktadır. Bu sebeple kâfirler dost edinilmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ (د عن سمرة بن جندب

"Her kim müşrikle birlikte olur ve onunla beraber oturursa, şüphesiz o da onun gibidir."[5]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet’üs-Salat 73; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 5.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet’üs-Salat 73.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmet’üs-Salat 76; Sünen-i Ebû Dâvud, Salat 280.

[4] Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 2, s. 187.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cihad 170.

(وَاِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا اَسْلِحَتَهُمْ فَاِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَٓائِكُمْۖ وَلْتَأْتِ طَٓائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْۚ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةًۜ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُوا اَسْلِحَتَكُمْۚ وَخُذُوا حِذْرَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (١٠٢))

102. Ey Resûlüm! Sen, Mü'minler içinde bulunup da onlara namaz kıldıracağın zaman, (kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız) onlardan bir taife silahlı olarak seninle beraber namaza dursun. Diğer taife de arkanızda sizi beklesinler. Seninle namaza duranlar secde ettikten sonra (birinci rek'atı kılınca), namaz kılanlar çekilip arkanızda bekleme göreviyle meşgul olsunlar. Namaz kılmayıp bekleme göreviyle meşgul olan diğer taife de gelsinler, silahlı olarak seninle beraber namazlarını kılsınlar. Kâfirler, silahlarınızdan ve eşyalarınızdan gaflet etmenizi ve cümlesi birlikte üzerinize ansızın hücum etmeyi temenni ederler. Yağmur yahut hastalık sebebiyle silahlarınızı bırakmanızda size bir vebal yoktur. O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen korku namazı, düşman veya yırtıcı hayvandan korkulduğunda âyette târif edildiği gibi kılınır.

Düşman hazır olmaksızın korku namazı câiz değildir. Uzak yerden bir alay atlı görüp düşman zannetseler veya toz görseler, düşman zannederek korku namazı kılsalar, sonra düşman olmadığı anlaşılsa, kılınan namaz câiz olmaz. Bu hususta İmam-ı Azam ve İmam Muhammed şöyle buyurmuşlardır: ″Sahâbe-i Güzîn korku namazını Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den sonra da kılmışlardır.″

Bu hususta İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ şu hâdiseyi anlatır:

غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَلَ نَجْدٍ فَوَازَيْنَا الْعَدُوَّ فَصَافَفْنَا لَهُمْ فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّى لَنَا فَقَامَتْ طَائِفَةٌ مَعَهُ وَأَقْبَلَتْ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ، وَرَكَعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْ مَعَهُ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِى لَمْ تُصَلِّى فَجَاؤُا فَرَكَعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهِمْ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَقَامَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ (خ عن ابن عمر)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte, Necid tarafına yönelerek gazâya gitmiştim. Düşmanın hizâsına geldik. Onlara karşı saflarımızı düzdük. Namaz vakti gelince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize, kıldırmak

üzere namaza durdu. Bir taife de onunla beraber durdular, diğer taife ise, yönünü düşmana çevirdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kendisiyle birlikte olanlarla beraber rükûa vardı ve iki secde etti. Derken namaz kılanlar, kılmamış olan taifenin yerlerine gittiler. Diğer taife de gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in arkasında durdular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlarla beraber rükûa varıp iki secde etti. Sonra selâm verdi. Sonra o iki taifenin her biri nöbetleşe namaza durup kendi hesaplarına birer kere rükûa varıp ikişer secde ettiler."[1]

Yani ikinci rek'atte imama uyanlar selâm vermez, ayağa kalkar, ikinci rek'âtı kendi kendilerine kılarlar ve sonra selâm vererek namazı tamamlarlar ve silahları ile düşman önüne geçerler. Birinci rek'âtı imamla kılan evvelki askerler gelir, ikinci rek'âtı da kendi kendilerine kılarak iki rek'âtı tamamlamış olurlar. Bu şekilde her iki grupta imama uyarak birer rek'at namaz kılar ve ikinci rek'atları da kendi kendilerine tamamlayarak namazlarını imam ile kılmış olurlar.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçen "O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun " bölümüyle ilgili olarak, Ebû Sâlih'ten şu hâdise rivâyet edilmiştir:

Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Enmâr'a harp için gazâya çıkmıştı. Bir yerde konakladılar. Düşmandan hiçbir kimse göremedikleri için Ashâb silâhlarını bıraktılar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de silâhlarını çıkarmıştı. Hava yağmurlu idi. Bir ara defi hacet için kafileden uzaklaştı ve dereyi geçti. Aniden bir sel geldi ve dere taştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Ashâb arasında bir sel meydana geldi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir ağacın altına oturdu. Gavres b. el-Hâris'il-Muhâribî adında bir kâfir, Peygamber Efendimizi yalnız görünce, O'nu öldürmek için kılıcını havaya kaldırdı ve "Seni benim elimden kim alır?" dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Allah!" dedi. Kâfirin elindeki kılıcı yere düştü. Bütün eklemleri, vücudu dondu. Peygamberimiz kılıcı eline aldı ve "Şimdi seni, benim elimden kim alır?" dedi. O kâfir, bu olaydan sonra kaskatı donmuş, nutku tutulmuş ve şaşırmıştı. Gavres: "Hiç kimse!" diye cevap verdi. Peygamber Efendimiz: "Allah'ın birliğine ve benim Peygamberliğime şehâdet edersen kılıcını sana veririm" buyurdu. Gavres: "Hayır! Fakat ebedî olarak seninle savaşmayacağıma ve aleyhinde hiçbir düşmana yardım etmeyeceğime söz veririm" deyince Peygamberimiz, kılıcını ona iade etti. Gavres: "Vallâhi! Sen benden çok hayırlısın!" dedi. Sonra Gavres dönüp arkadaşlarının yanına gitti. Arkadaşları: "Sana ne oldu ki, Muhammed'i öldürmedin?" dediler. Gavres,

durumu anlattı. Bunun üzerine bâzıları imân ettiler. Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem bir müddet daha suyun çekilmesini bekledikten sonra Ashâbının yanına döndü. Hâdiseyi anlattı ve Sûre-i Nisâ, Âyet 102'deki: ″O halde kâfirlerin hücumuna karşı uyanık olun″ bölümünü okudu. İşte Allah'ın bu emri, böyle ansızın bir baskına uğramaktan korunmak içindir.

[1] Sahih-i Buhâri, Cuma 40; Sünen-i Nesâî, Havf 1.

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِكُمْۚ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَۚ اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا (١٠٣)

103. Namazı kıldıktan sonra da ayaktayken, otururken ve yanüstü yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikredin. Güvene kavuştuğunuz zaman da namazı tam olarak kılın. Şüphesiz ki namaz, Mü'minler üzerine vakitleri belirlenmiş farzdır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de namazı kıldıktan sonra ayakta, otururken ve yan üstü yatarken Allah'u Teâlâ'nın isminin zikredilmesi gerektiği emredilmiştir.

Tibyan Tefsiri'nde, bu Âyet-i Kerîme izah edilirken; ″Namaz kıldıktan sonra düşmana hücum ederken, oturduğunuz yerde ok atarken ve yaralandı-ğınızda yan üstü yatarken zikrullah edin″ diye açıklanmış, yani zikrullahtan geri durmayın diye ifade edilmiştir.

Sûre-i Enfâl, Âyet 45'te: ″Ey îman edenler! Siz bir kâfir topluluğu ile karşılaşırsanız, sebat edin (harpten kaçmayın) ve Allah'u Teâlâ'yı çok zikredin ki, felah bulasınız″ diye emredildiğinden, İslâm orduları, savaşlarda ″Allah, Allah″ nidâları ile yüksek sesle Allah'u Teâlâ'yı zikrederek düşmana hücum edip nice zaferlere ulaşmışlardır.

Savaşın hâricinde diğer zamanlarda da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in namazdan sonra âşikâre sesle zikrullah ettiği, bir Hadis-i Şerif'te şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: ″Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in

zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: ″Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım.″[1]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ zikrullah hakkında şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرِضُ اللّٰهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرٍ غَيْرَ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ وَلَمْ يَعْذُرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَغْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغِنَى وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصِّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَته قَالَ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ: (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

″Allah’u Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdete belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullaha bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delilerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah’u Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[2] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42’de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43’te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâttan nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah’u Teâlâ, Mü’minlere karşı çok merhametlidir.″[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: ″Şüphesiz ki namaz, Mü’minler üzerine vakitleri belirlenmiş farzdır″ diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ âyetlerde namazı hangi vakitte, nasıl ve kaç rek’at kılacağımızı açıklamamıştır. Fakat Allah’u Teâlâ, namazın nasıl kılınacağını Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e öğretmiş ve bizim de ondan öğrenmemizi emretmiştir.

Bu hususta Mâlik b. Huveyris Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Bizler yaşça birbirine yakın gençler topluluğu olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldik ve yanında yirmi gece kaldık. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, ailelerimizi özlediğimizi anladı ve bize geride

kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de kendisine söyledik. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gâyet ince yürekli, hassas ve çok merhametli idi. Bize buyurdu ki:

ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي وَإِذَا حَضَرَتْ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ (خ حم عن مالك بن حويرث)

″Haydi, ailelerinizin yanına dönün ve onlara dîni öğretin. Söyleyecek şeyleri onlara söyleyip emredin. Siz, ben nasıl kılıyorsam namazı öyle kılın. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun ve en büyüğünüz de size imam olsun.″[4]

Namazın vakitleri ile ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَمَّنِى جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ عَنْدَ البَيْتِ مَرَّتَيْنِ، فَصَلَّي الظُّهْرَ فِى الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشِّرَاكِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كانَ كُلُّ شَيْءٍ مَثْلَ ظِلِّهِ، ثُمَّ صَلَّى المَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ، وَأَفْطَرَ الصَّائِمُ، ثُمَّ صَلَّى العِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَزَقَ الْفَجْرُ، وَحَرُمَ الطَّعَامُ عَلَى الصَّائِمِ، وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهْرَ حِينَ كانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مَثْلَهُ لِوَقْتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَيْهِ، ثُمَّ صَلَّي الْمَغْرِبَ لِوَقْتِهِ اْلأَوَّلِ، ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْاخِرَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ الَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَسْفَرَتِ اْلأَرْضُ، ثُمَّ الْتَفَتَ اِلَيَّ جِبْرِيلُ، فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ: هَذَا وَقْتُ اْلأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلاَةُ والسَّلاَمُ مِنْ قَبْلِكَ، وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ (د ت عن ابن عباس)

″Cebrâil Aleyhisselâm bana, Beytullah'ın yanında iki kere imamlık yaptı. Bunlardan birincide öğleyi, gölge ayakkabı bağı kadarken kıldı. Sonra, ikindiyi her şey gölgesi kadarken kıldı. Sonra akşamı güneş battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman kıldı. Sonra yatsıyı, ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolunca kıldı. Sonra sabahı şafak sökünce ve oruçluya yemek haram olunca kıldı. İkinci sefer öğleyi, dünkü ikindinin vaktinde her şeyin gölgesi kendisi kadar olunca kıldı. Sonra ikindiyi her şeyin gölgesi kendisinin iki misli olunca kıldı. Sonra akşamı önceki vaktinde kıldı. Sonra yatsıyı gecenin üçte biri gidince kıldı. Sonra sabahı yeryüzü ağarınca kıldı.″

Sonra Cebrâil Aleyhisselâm bana yönelip, ″Yâ Muhammed! Bunlar senden önceki Peygamberlerin namaz vaktidir. Namaz vaktide bu iki vakit arasında kalan zamandır″ dedi.[5]

Bu Hadis-i Şerif'te namazın kılınma vakitleri iki farklı şekilde belirtilmiştir. Beş

vakit farz olan namazın vakitleri şöyledir:

Sabah namazının vakti: İkinci fecirden yani imsak vaktinden başlar, güneş doğmaya başladığında sona erer. Şâfiiler için efdal olan vakit imsak vaktidir. Hanefiler için ise ortalığın ilk ağarmaya başladığı vakittir.

Öğle namazının vakti: Güneşin zevâlinden (tepe noktasından batıya meyletmesiyle) başlar, her şeyin gölgesi iki boy olana kadar devam eder. Bu zamana ″Asrı sâni (ikinci vakit)″ denir. Bu, İmam-ı Âzam'a göredir. İmameyne ve üç büyük imama göre ise, her şeyin gölgesi zeval gölgesinden başka her şeyin gölgesi bir misline ulaşınca öğle namazının vakti çıkmış, ikindi namazının vakti girmiş olur. Bu zamana da ″Asrı evvel (birinci vakit) denir.

Bu ihtilaftan kurtulmak için efdal olan; öğlen namazını her şeyin gölgesi bir misli olacak zamana kadar kılmaktır. İkindi namazını da her şeyin gölgesi iki misli olunca kılmaktır.

Cuma namazının vakti de öğle namazının vaktidir.

İkindi namazının vakti: İmam-ı Âzam'a göre her şeyin gölgesi kendisinin iki misline ulaştığında başlar, diğer imamlara göre ise bir misline ulaştığında başlar, güneş batmaya başladığında sona erer. Güneşin batmasına yarım saat kalıncaya kadar sünneti ile birlikte kılmalıdır. Fakat yarım saatten az bir süre kalmışsa, sâdece farzı kılınır.

Akşam namazının vakti: Güneşin batmasından itibaren şafağın kaybolacağı zamana kadardır. Şafak, İmam-ı Âzam'a göre, akşamleyin ufuktaki kızartıdan sonra meydana gelen beyazlıktır. İmâmeyn ile üç büyük imama göre ise, ufukta meydana gelen kızartıdan ibarettir. Vakit girdiğinde, akşam namazını hemen kılmak efdaldir.

Yatsı namazının vakti: Şafağın kaybolmasından başlar, ikinci fecrin doğmasına kadar devam eder. Vitir namazının vakti de yatsı namazının vaktidir.

Bir kimse, ikindi namazının sünneti ile yatsı namazının ilk sünnetini, geçirmiş kazâsı varsa, kazâ yerine kılabilir. Fakat müekket on iki rek'at olan sünnetler kazâya kılınmaz. Bunlar da; iki rek'at sabah namazının sünneti, dört rekat öğle amazının ilk sünneti ile iki rek'at son sünneti, iki rek'at akşam namazının

sünneti ve iki rek’at yatsı namazının son sünnetidir.

Beş vakit namazlardaki müekked olan sünnetler hakkında Hz. Âişe annemizden şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَنْ ثَابَرَ عَلَى ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً مِنْ السُّنَّةِ بَنَى اللّٰهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ. (ت ه عن عائشة)

″Her kim bir gün ve gecede on iki rek’at namaz kılarsa, onun için Cennette bir ev bina edilir. Bunlar: Öğle namazından önce dört rek’at, Öğle namazından sonra iki rek’at, akşam namazından sonra iki rek’at, yatsı namazından sonra iki rek’at, sabah namazından önce iki rek’at.″[6]

[1] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Kitab’ül-Mesâcid 23 (122).

[2] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 20, s. 280.

[4] Sahih-i Buhârî, Ezan 18, Edeb 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15045.

[5] Sünen-i Tirmizî, Salât 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 2; Sünen-i Nesâî, Namazın vakitleri 6; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2364.

[6] Sünen-i Tirmizî, Salât 304; Sünen-i İbn-i Mâce, İkâmeti’üs-Salât 100.

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ اِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَاِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا (١٠٤)

104. Kâfirleri tâkip etmekte zaaf göstermeyin. Çünkü siz nasıl (yaralarınızdan) muzdarip iseniz, onlar da (yaralarından) muzdariptirler. Halbuki siz, Allah’u Teâlâ’dan onların beklemediklerini (nusrat ve sevabı) bekliyorsunuz. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Ebû Süfyan ve arkadaşları, Uhud’dan ayrıldıklarında, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, onların tekrar Müslümanlara saldırmamaları için, Müslümanlardan bir taifenin onları tâkip etmesini istedi. Göndermek istediği bu

tâife, yaralarından şikâyet edince, Allah’u Teâlâ bu âyeti indirmiştir.

Bu hâdise Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 172’de de şöyle geçmektedir:

″O Mü’minler ki, Uhud’da yaralandıktan sonra, Allah’ın ve Resûlün dâvetine tekrar icâbet ettiler. Onlardan, dâvete icâbet edenler ve muhalefetten sakınanlar için büyük bir mükâfat vardır.″

Ebû Süfyan ve arkadaşları, Uhud’dan çekilip Revha denilen yere geldikleri vakit, pişmanlık duymuşlardı: ″Müslümanlara ağır zâyiat verdik, onların köklerini kesmeliydik″ diyerek, dönüp tekrar hücum etmek istemişlerdi. Bunu haber alan Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem müşrikleri yıldırmak ve kendisinin ve Ashâbının kuvvetini göstermek için Ebû Süfyan’ın tâkibine karar vermişti. Ashâbını buna teşvik ederek, hemen ertesi gün Medîne’nin sekiz mil uzağında bulunan Hamre-i Esed denilen yere kadar ilerlemişlerdi. Ashâbın çoğu yaralı ve bitkindi. Yürümekte dahi zorlanıyorlardı. İçlerinde öyle yaralılar vardı ki, sırası ile birbirlerini sırtlarında taşıyor, birbirlerine dayanarak yürümeye çalışıyorlardı.

اِنَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَٓا اَرٰيكَ اللّٰهُۜ وَلَا تَكُنْ لِلْخَٓائِن۪ينَ خَص۪يمًاۙ (١٠٥) وَاسْتَغْفِرِ (اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًاۚ (١٠٦) وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذ۪ينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ ١٠٧) خَوَّانًا اَث۪يمًاۚ (

105-107. Ey Resûlüm! Şüphesiz ki, Allah’ın bildirdiği şekilde insanlar arasında hükmetmen için Biz sana kitabı (Kur’ân’ı) hak olarak indirdik. Hâinler için müdâfaacı olma.* Allah’tan bağışlanma dile. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Kendi nefislerine hâinlik edenlerden yana mücâdele etme. Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, hiçbir hâini ve günahkârı sevmez.

İzah: Benî Zafer kabilesinden, Tağme İbn-i Ubeyrik, komşusu Katâde b. Nu’man’ın zırhı ile bir dağarcıkta (deriden bir torbada) bulunan ununu çaldı. Zırhı o dağarcığın içine koydu. Dağarcık delik idi. Götürürken delikten un akmaya başladı. Zırh ile dağarcığı, Zeyd İbn-i Sem’in adında bir Yahudiye verdi. Ashâb, hırsızı bulmak için yerdeki un izlerini tâkip ederek, Yahudinin evine kadar vardılar. Yahudiden zırhı istediler. Yahudi, zırhı kendisine Tağme’nin verdiğini söyledi ve oradaki birçok Yahudi de buna şâhitlik etti. Bunun üzerine Benî Zafer kabilesi mahkeme olmak için Yahudiyi Peygamberimizin huzuruna dâvet ettiler ve gelip, ″Yâ Resûlallah! Sen, Tağme’ye sahip çıkmazsan rezil olur.

Bu Yahudiler Tağme’ye iftira ederek, yalancı şâhitler gösterir ve Yahudilerin beraati sâbit olur″ dediler. Peygamberimiz de bunların sözlerinin doğru olacağını düşünerek, Tağme’nin suçsuz olacağına meyletmişti. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ Resûlullah (Sallallâllahu aleyhi vesellem)’in böyle bir hatâya düşmemesi için onu uyarmış ve bu olay üzerine Sûre-i Nisâ, Âyet 105’ten, 115’e kadar olan âyetler nâzil olmuştur.

(يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا (١٠٨))

108. Onlar, insanlardan hayâ ederek hâinliklerini örtmeye çalışırlar da, bütün hallerine vâkıf olan Allah’tan hayâ etmez ve korkmazlar. Halbuki Allah’u Teâlâ, râzı olmayacağı sözü onlar geceleyin (gizlice) konuştukları zaman onlar ile beraberdir. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

(هَا اَنْتُمْ هٰؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (١٠٩))

109. (Ey Benî Zafer!) Haydi siz, dünyâ hayâtında onlar (hırsızlar) için mücâdele ettiniz, ya mahşer gününde onlar için Allah’u Teâlâ’ya karşı kim mücâdele edecek? Veya onların üzerine kim vekil olacaktır?

(وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا (١١٠))

110. Her kim bir fenâlık yapar yahut (bir günah işleyerek) nefsine zulmeder ve sonra Allah’tan bağışlanma dilerse, Allah’u Teâlâ’yı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Hz. Ebû Bekir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

تَعَالَى لِذَلِكَ الذَّنْبِ إِلَّا غَفَرَ لَهُ وَقَرَأَ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرْ اَللّٰهَ يَجِدْ اللّٰهَ غَفُورًا رَحِيمًا وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ الْآيَةَ (حم عن ابو بكر الصديق)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Günah işleyen, sonra abdest alıp iki rekât namaz kılarak bu günahı için Allah’tan af dileyen hiçbir Müslüman yoktur ki bağışlanmış olmasın″ buyurarak, ″Her kim bir fenâlık yapar yahut (bir günah

işleyerek) nefsine zulmeder ve sonra Allah’tan bağışlanma dilerse, Allah’u Teâlâ’yı çok bağışlayıcı ve çok merhametli bulur″ mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 110 ile ″Ve onlar, büyük bir günah yaptıkları yahut (herhangi bir mâsiyeti yüklenmekle) nefislerine zulmettikleri vakit, Allah’u Teâlâ’yı hatırlayarak hemen günahlarına istiğfar ederler. Allah’u Teâlâ’dan başka günahları kim bağışlar? Onlar günahlarında bile bile ısrar etmezler″ mealindeki Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 135’i okudu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 46.

(وَمَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلٰى نَفْسِهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا (١١١) وَمَنْ يَكْسِبْ خَطٖيـَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرٖيـًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبٖينًا۟ (١١٢))

111-112. Her kim bir günah işlerse, zararı sâdece kendi nefsinedir. Allah’u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.* Her kim bir hatâ veya günah işler de sonra onu suçsuz olan birinin üzerine atarsa, şüphesiz o, iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.

(وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَۜ وَمَا يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍۜ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُۜ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظٖيمًا (١١٣))

113. Ey Resûlüm! Eğer Allah’u Teâlâ’nın sana lütfu ve rahmeti olmasaydı, elbette onlardan bir taife (Benî Zafer), seni haktan şaşırtmaya kastetmiş idi. Halbuki onlar, kendi nefislerinden başkasını şaşırtmazlar ve sana hiçbir zarar veremezler. Allah’u Teâlâ sana kitabı ve hikmeti indirdi ve bilmediğin şeyleri bildirdi. Allah’u Teâlâ’nın senin üzerindeki lütfu çok büyüktür.

İzah: Kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahlarına bakınız.

(لَا خَيْرَ فٖي كَثٖيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِۜ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ فَسَوْفَ نُؤْتٖيهِ اَجْرًا عَظٖيمًا (١١٤))

114. Onların (insanların), gizlice konuşmalarının çoğunda hayır yoktur. Ancak sadaka verenler yahut hayırlı bir amelde bulunanlar ya da insanların arasını düzeltmeyi isteyenler müstesnâ. Her kim Allah’ın rızâsını gözeterek bunları yaparsa, ona büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: İnsanların arasını düzeltme hakkında nakledilen bir Hadis-i Şerif’te

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ الْحَالِقَةُ (د عن ابى الدرداء)

"Size oruç, sadaka ve namazın derecesinden daha efdal olan bir ameli haber vereyim mi?" deyince, Ashâb-ı Kirâm: "Evet! Yâ Resûlallah!" dediler. Buyurdu ki: "İki kişi arasındaki düşmanlığı gidererek aralarını düzeltmektir. Çünkü aralarında olan fesatlık, dîni tıraş edicidir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ بِالْكَذَّابِ مَنْ أَصْلَحَ بَيْنَ النَّاسِ فَقَالَ خَيْرًا أَوْ نَمَى خَيْرًا وَقَالَ مَرَّةً وَنَمَى خَيْرً (حم كلثم بنت عقبة)

"Bir kimse insanların arasındaki bir düşmanlığı gidererek aralarını düzeltmek için hayırlı sözler söylesin veya hayırlı sözlerine ilave yapsın. Bunu yaparken yalan konuşsa bile, o kimse yalancılık yapmış olmaz."[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 58.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26019.

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبٖيلِ الْمُؤْمِنٖينَ نُوَلِّهٖ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهٖ جَهَنَّمَۜ وَسَٓاءَتْ مَصٖيرًا۟ (١١٥)

115. Hakkın ortaya çıkmasından sonra, her kim Peygamberin emirlerine muhalefet eder ve Mü'minlerin tuttuğu yoldan başkasına tâbi olursa, onu dost olduğu dalâlet yolunda bırakırız. Âhirette de kendisini Cehenneme atarız. Orası, ne kötü bir dönüş yeridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي (ت عبد اللّٰه بن عمرو)

"Ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılır. Bunlardan bir fırka hâriç hepsi Cehennemde olacaktır." "O kurtulan fırka kimdir Yâ Resûlallah?" dediler.

Buyurdu ki: ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[1]

Bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’te, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünneti üzere olanların dalâlete düşmeyeceği belirtilmektedir.

Bu husus İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي أَوْ قَالَ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ضَلَالَةٍ وَيَدُ اللّٰهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ وَمَنْ شَذَّ شَذَّ إِلَى النَّارِ (ت عن ابن عمر)

″Allah’u Teâlâ, ümmetimi veya Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetini ebedî dalâlet üzere bir araya getirmez. Allah’ın eli, cemaatle (Ehl-i Sünnet toplumuyla) beraberdir. Her kim cemaatten ayrılırsa, Cehenneme gitmiş olur.″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Îman 18; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in metni, bir diğer rivâyette de şöyle geçmektedir:
سَتَفْتَرِقُ أُمَّتِى ثَلَاثٌ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِى النَّارِ اِلَّا وَاحِدَةً مَنْ وَاحِدَةً يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ:مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِى (İbn-i
Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 6, s. 118).

[2] Sünen-i Tirmizî, Fiten 7.

(اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَاۤءُۜ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَع۪يدًا (١١٦))

116. Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları ise dilediği kimse için bağışlar. Her kim Allah’a ortak koşarsa, hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüştür.

(اِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِه۪ٓ اِلَّٓا اِنَاثًاۚ وَاِنْ يَدْعُونَ اِلَّا شَيْطَانًا مَر۪يدًاۙ (١١٧))

117. O müşrikler! Allah’ı bırakarak, ancak putlara ibâdet ederler. Böylece de ancak Allah’ın dergâhından kovulmuş olan inatçı şeytana tapmış olurlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de putlar diye tercüme ettiğimiz ″İnâs″ lafzı, müşriklerin taptığı Lat, Uzza ve Menat putlarına işâret etmektedir. Bu putların isimleri lafız olarak Arapça’da müennes (dişi) isim olduğu için, Allah’u Teâlâ da bunları ″İnâs

″ lafzıyla yani dişi diye beyan etmiştir. Nitekim müşrikler, putlarını dişi sayarlardı. Onlara dişi adlar koyarlar ve meleklerin de dişi olduğuna inanırlardı.

لَعَنَهُ اللّٰهُۘ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًاۙ (١١٨) وَلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِۜ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًاۜ (١١٩)

118-119. Allah’u Teâlâ, şeytanı lânetledi. Şeytan dedi ki: ″Elbette kullarından bir kısmını kendime tahsis ederim.* Elbette kendime tahsis ettiğim kullarını vesvese ile dalâlete düşürürüm ve elbette onları boş ümitlerle doldururum. Muhakkak onlara emrederim de hayvanların kulaklarını yararlar. Ve onlara emrederim de Allah’ın yaratışını değiştirirler. Her kim Allah’ı bırakıp da şeytanı dost tutarsa, şüphesiz ki çok açık bir zarar ve ziyâna uğramıştır.

İzah: Şeytanın, Allah’u Teâlâ’ya: ″Elbette kendime tahsis ettiğim kullarını vesvese ile dalâlete düşürürüm ve elbette onları boş ümitlerle doldururum″ diye söylemesi; her türlü hile ve vesvese ile onları hak yoldan saptırırım. Dünyâ hayatlarını hırs, aç gözlülük ve uzun yaşama arzusu gibi nefse hoş gelen şeylerle doldururum, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de; şeytanın, câhiliye dönemindeki müşriklere vesvese vererek hayvanların kulaklarını yardırdığı ve bu hayvanlardan maksat da, bu şekilde işâretlenerek putlara tahsis edilen ″Bahire″ ve ″Saibe″ gibi isimlerle adlandırılan hayvanlardır. Putlara adanacak hayvanların kulaklarını kesmek, müşriklerin âdetlerindendi.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, İyâd b. Himâr Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ فِي خُطْبَتِهِ أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde şöyle buyurdu: Haberiniz olsun ki, işte bu günümde Rabbim Teâlâ, bana öğrettiklerinden, sizin bilmediğiniz şeyleri size öğretmemi bana emredip buyurdu ki: ″Kullarımdan herhangi bir kula verdiğim her mal, o kul için helâldir. Ben, kullarımı Hanifler

olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytanlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığım şeyleri onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)…″[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ve onlara emrederim de Allah'ın yaratışını değiştirirler ″ diye buyrulmaktadır. Burada geçen Allah'ın yaratışından maksat, Allah'ın dînidir. Zîrâ diğer bir âyet, bu âyetteki; ″Allah'ın yaratışından maksadın, Allah'ın dîni olduğunu ifade etmektedir ki, o âyet de şudur: ″Ey Resûlüm! Hakka yönelerek yüzünü dosdoğru bir şekilde dîne çevir. Bu, Allah'u Teâlâ'nın insanlara verdiği bir fıtrattır…″[2]

Allah'u Teâlâ bu âyetlerde, şeytanın emirlerini tutup onu kendine dost edinenlerin çok büyük zarara uğrayacaklarını, beyan ediyor. Çünkü Cennetteki nasibini elden kaçırmak, şeytanla beraber Cehenneme girmek, çok büyük zarar ve ziyandır. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا لَهُ مَنْزِلَانِ مَنْزِلٌ فِي الْجَنَّةِ وَمَنْزِلٌ فِي النَّارِ فَإِذَا مَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ وَرِثَ أَهْلُ الْجَنَّةِ مَنْزِلَهُ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {أُولَئِكَ هُمْ الْوَارِثُونَ} (ه عن ابى هريرة)

″Her bir kimse için, biri Cennette biri de Cehennemde olmak üzere iki makam vardır. Bir adam ölüp de Cehenneme girdiği zaman, Cennet halkı o kimsenin Cennetteki makamına vâris olur. İşte Cennet ehlinin, Cehennemlik olanların Cennetteki makamlarına vâris olmaları, Allah'u Teâlâ'nın: ″İşte vâris olanlar bunlardır″[3] diye geçen buyruğunun vurguladığı bir hükümdür.″[4]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

[2] Sûre-i Rûm, Âyet 30.

[3] Sûre-i Mü'minûn, Âyet 10.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 39.

(يَعِدُهُمْ وَيُمَنّ۪يهِمْۜ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا (١٢٠) اُو۬لٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَح۪يصًا (١٢١)((

120-121. Şeytan onlara vaadlerde bulunur ve onları kuruntulara düşürür. Halbuki

şeytan onlara, aldatıcı şeylerden başkasını vaad etmez.* İşte onların varacakları yer Cehennemdir ve oradan kaçıp sığınacak bir yer de bulamayacaklardır.

وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ (
وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قٖيلًا (١٢٢))

122. Îman edip sâlih amellerde bulunanları da, altlarından nehirler akan Cennetlere girdireceğiz. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Allah’ın vaadi haktır. Allah’u Teâlâ‘dan daha doğru söz söyleyen kim vardır?

لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَٓا اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِۜ مَنْ يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهٖۙ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصٖيرًا (
(١٢٣))

123. Allah’ın vaad ettiği mükâfat, ne sizin kuruntunuz iledir, ne de Ehl-i Kitab‘ın kuruntusu iledir (bilakis îman ve sâlih ameller iledir). Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür ve o, kendisi için Allah’tan başka bir dost ve yardımcı bulamaz.

İzah: Âyet-i Kerîme’nin metninde geçen ″Sizin″ ifadesinden maksat, Mesruk, Süddî, Dehhak, İbn-i Abbas ve Ebû Sâlih Hazretlerine göre Müslümanlardır. ″Ehl-i Kitap″ ifadesinden maksat da Yahudi ve Hristiyanlardır.

Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Katâde Hazretleri şu hâdiseyi anlatmıştır:

Müslümanlar ile Ehl-i Kitap münâkaşa ettiler de Ehl-i Kitap: ″Biz, sizden daha doğru yoldayız, Peygamberimiz sizin Peygamberinizden öncedir, kitabımız sizin kitabınızdan öncedir ve Allah katında, biz Allah’a sizlerden daha lâyığız″ dediler. Müslümanlar da: ″Bizler, sizlerden daha doğru yoldayız; bizim Peygamberimiz Peygamberlerin hâtemidir. Bizim kitabımız kendinden önceki bütün kitaplar hakkında hüküm veren kitaptır″ dediler. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’yi ve devâmında gelen Sûre-i Nisâ, Âyet 124 ve 125’i indirdi.

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Allah’ın vaad ettiği mükâfat, ne sizin kuruntunuz iledir, ne de Ehl-i Kitab‘ın kuruntusu iledir…″ ifadesinden maksat, bu sizin arzunuz ile değildir. Ancak hakiki îman ve sâlih ameller iledir. Allah yolunda ibâdet ve say‘i gayretledir, anlamındadır. Allah’ın vaadi, iyilik yapana Cennet,

kötülük yapana Cehennemdir.

Ebû Bekir es-Sıddîk Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındayken, ″Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür″ diye geçen âyet nâzil oldu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ebû Bekir! Bana şu anda inen âyeti sana okuyayım mı?″ dedi. ″Evet, Yâ Resûlallah! Oku″ dedim. Bu âyeti bana okuyunca, sanki belim kırılacakmış gibi oldu, o yüzden eğildim. Peygamberimiz: ″Yâ Ebû Bekir! Neyin var?″ deyince, ″Yâ Resûlallah! Annem babam sana fedâ olsun, hangimiz kötülük yapmıyoruz ki? Demek ki, biz yaptıklarımızın cezâsını mutlaka göreceğiz″ diye söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki:

أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ وَالْمُؤْمِنُونَ فَتُجْزَوْنَ بِذَلِكَ فِي الدُّنْيَا حَتَّى تَلْقَوْا اللّٰهَ وَلَيْسَ لَكُمْ ذُنُوبٌ وَأَمَّا الْآخَرُونَ فَيُجْمَعُ ذَلِكَ لَهُمْ حَتَّى يُجْزَوْا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (ت عن ابى بكر الصديق)

″Yâ Ebû Bekir! Sen ve Mü’minler, yaptıklarınızın karşılığını bu dünyâda (hastalık ve musîbet olarak) görmektesiniz. Nihâyet Allah’a günahsız olarak kavuşacaksınız. Bunların dışında kalan kâfirler ve münâfıklar ise, yaptıkları bir araya getirilecek ve âhirette yaptıkları kötülüklerin cezâsı toptan olarak mutlaka verilecektir.″[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

لَمَّا نَزَلَتْ {مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ} بَلَغَتْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَبْلَغًا شَدِيدًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَارِبُوا وَسَدِّدُوا فَفِي كُلِّ مَا يُصَابُ بِهِ الْمُسْلِمُ كَفَّارَةٌ حَتَّى النَّكْبَةِ يُنْكَبُهَا أَوْ الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا (م عن ابى هريرة)

″Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür″ diye geçen âyet nâzil olunca bu, Müslümanlara çok ağır gelmişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ″Îmanınızda sağlam olun ve sâlih ameller ile kendinizi Allah’a yakınlaştırın; başınıza gelen bir meşakkat ve sıkıntıya hattâ kendisine batan bir dikene varıncaya kadar, Müslümanın başına gelen her şey de onun için bir keffâret vardır.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لاَ يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ أَوْ الْمُؤْمِنَةِ فِي جَسَدِهِ وَفِي مَالِهِ وَفِي وَلَدِهِ حَتَّى يَلْقَى اللّٰهَ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ (حم

(عن أبي هريرة)

″Mü’minler günahsız bir şekilde Allah’ın huzuruna çıkıncaya kadar nefislerinde, çocuklarında ve mallarında musîbetler eksik olmaz.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

اَلضَّمَةُ فِى الْقَبْرِ كَفَّارَةٌ لِكُلِّ مُؤْمِنٍ لِكُلِّ ذَنْبٍ بَقِىَ عَلَيْهِ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ وَذَلِكَ أَنَّ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا ضَمَّهُ الْقَبْرُ ضَمَّةً فِى أَكْلَةِ شَعِيرٍ (الرافعي عن معاذ)

″Kabrin sıkması, affedilmeyip üzerinde kalan günahları sebebiyle her Mü’min için keffârettir. Zekeriyya oğlu Yahyâ’yı kabrin sıkması, yediği bir arpa sebebiyle olmuştur.″[4]

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

″Yâ Resûlallah! Ben Kur’ân’da en şiddetli olan âyeti biliyorum″ dedim. ″Yâ Âişe! O hangi âyettir?″ diye sordu. Ben de: ″Her kim bir kötülük işlerse, onun cezâsını görür″ diye geçen âyet olduğunu söyledim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Yâ Âişe! Bir Mü’mine bir musîbet hattâ bir diken dahi isâbet eder ve o da buna sabrederse, onun amellerinin en çirkinlerine karşılık keffâret olur (o günahlardan hesaba çekilmez). Mahşer günü günahlarından dolayı hesaba çekilen kimse ise mutlaka azap görür.″

قَالَتْ أَلَيْسَ اللّٰهُ يَقُولُ {فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} قَالَ ذَاكُمْ الْعَرْضُ يَا عَائِشَةُ مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِّبَ (د عن عائشة))

Bunun üzerine Hz. Âişe annemiz: Allah’u Teâlâ, Sûre-i İnşikâk, Âyet 7-8’de: ″O zaman amel defteri sağ eline verilen kimsenin,* hesabı kolayca görülür″ diye buyurmuyor mu? diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″O, amellerin Allah’ın huzurunda arzedilmesidir. Kulun günahlarından dolayı hesaba çekilmesi değildir. Yâ Âişe! İnceden inceye hesaba çekilen kimse azâba uğratılır ″ buyurdu.[5]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 5; Rudânî, Cem’ul Fevâid, Hadis No: 6912.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 14 (52).

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7521, 9435; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 6846.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 220/4.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenâiz 1.

(وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقٖيرًا (١٢٤))

124. Erkek olsun kadın olsun, her kim Mü’min olarak sâlih amellerde bulunursa, işte onlar Cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.

(وَمَنْ اَحْسَنُ دٖينًا مِمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۜ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهٖيمَ خَلٖيلًا (١٢٥))

125. Muhsin olduğu halde, kendini tam bir ihlasla Allah’a teslim eden ve Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim’in dînine tabi olandan daha güzel din sahibi kim olabilir? Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i dost edindi.

İzah: Allah’u Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm’a Halîlim yani dostum, diye hitap etmiştir. Bundan dolayı İbrâhim Aleyhisselâm’a ″Halîlullah″ diye söylenir ki, Allah’ın dostu demektir. İbrâhim Aleyhisselâm Allah’ın dostluğunu, misafire hürmette bulmuştur.

Bu hususta Abdullah İbn-i Amr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا جِبْرِيل لِمَ اِتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيم خَلِيلًا؟ قَالَ لِإِطْعَامِهِ الطَّعَام يَا مُحَمَّد (هب عن عبد اللّٰه بن عمرو)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Cebrâil! Allah’u Teâlâ, İbrâhim’i ne sebepten Halîl (dost) edindi?″ diye sorunca, o: ″Misafirlerine yemek yedirdiği için Yâ Muhammed!″ diye cevap verdi.[1]

Rivâyete göre, İbrâhim Aleyhisselâm Kâbe’yi yapıp bitirince, sevinerek sırtını Kâbe’nin duvarına dayadı ve Allah’ın verdiği emri yerine getirdiğinden dolayı

rahatlayıp derin bir oh çekti. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ: ″İçinde misafirlerin ağırlandığı ve misafirlerle dolup taşan bir misafirhâne mi yaptın?″ dedi. İbrâhim Aleyhisselâm: ″Böyle bir misafirhâne, Kâbe'den daha mı efdaldir Yâ Rabbi?″ dedi. Allah'u Teâlâ'nın: ″Öyle bir misafirhâne, Benim yanımda Kâbe'den efdaldir″ buyurması üzerine de, İbrâhim Aleyhisselâm iki kapısı olan bir misâfîrhane yaptırdı. Misafir olmadan yemek yemezdi. Hattâ bu sebepten günlerce yemek yemediği olurdu ve misafir aramak için evinden çıkardı.

İbrâhim Aleyhisselâm misafirhâne yaptırıp yoldan gelip geçenleri doyurmakla tanınmış olduğundan ona: ″Ebu'd-Dayfân (misafirlerin babası)″ diye isim verilmiştir.[2]

İbrâhim Aleyhisselâm'ın, misafirlerine yaptığı ikram hakkında Sûre-i Zâriyât, Âyet 24-27'de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! İbrâhim'in ağırladığı misafirlerin kıssası sana geldi mi?* Hani onlar, İbrâhim'in yanına girmiş ve ″Selâm″ demişlerdi. İbrâhim de: ″Selâm size, siz tanınmayan bir kavimsiniz″ demişti.* Hemen bir bahane ile ailesinin yanına gitti ve (kızartılmış) semiz bir buzağı getirdi.* Onu önlerine koydu ve ″Yemez misiniz?″ dedi.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اتَّخَذَ اللّٰهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا وَمُوسَى نَجِيًّا وَاتَّخَذَنِي حَبِيبًا ثُمَّ قَالَ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَأُوثِرَنَّ حَبِيبِي عَلَى خَلِيلِي وَنَجِيِّي (هب عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ İbrâhim'i Halîl (dost), Mûsâ'yı Kelîmullah ve beni de Habîb (sevgili) edindi ve sonra: ″İzzetim ve Celâlim'e yemin olsun ki sevgilimi, dostuma ve sırdaşıma elbette tercih ederim, üstün tutarım″ buyurdu.[3]

Bundan dolayı Peygamber Efendimize, ″Habîbullah″ diye söylenir ki, Allah'u Teâlâ'nın sevgilisi demektir. Bu da bizim Peygamberimizin diğer Peygamberlerden Allah katında daha sevgili ve derece bakımından daha üstün olduğunu gösterir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in üstünlüğüne dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 253 ve izahına bakınız.

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 9290.

[2] Mecmâ’ul-Âdâb, s. 209-210.

[3] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 1468; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 31893.

(وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا۟ (١٢٦ (

126. Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah’ındır. Allah’u Teâlâ, her şeyi (ilmi ve kudreti ile) kuşatmıştır.

(وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَٓاءِۜ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّۙ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَٓاءِ الّٰتِي لَا
تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِۙ وَاَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِۜ وَمَا
تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا (١٢٧ (

127. Ey Resûlüm! Senden kadınların mîrası hakkında fetvâ isterler. De ki: ″Onlar hakkındaki fetvâyı size Allah’u Teâlâ veriyor. Kitapta (Kur’ân’da), nikahlarına rağbet etmekle beraber mîraslarını vermediğiniz yetim kadınlara, zayıf çocuklara ve yetimlere adâletle muâmele etmeniz hakkında size okunan âyetlerdir. Siz hayırdan ne yaparsanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ onu bilmektedir.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında çok sayıda nüzul sebebi nakledilmiştir. Bunlardan biri Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu’dan şöyle anlatılmıştır:

Câhiliye devrinde sâdece yetişkin erkekler mîrasçı olur, küçük çocuklar ve kadınlar mîrasçı olmazlardı. Nisâ Sûresi’ndeki mîras âyetleri nâzil olunca, bu insanlara ağır geldi: ″Mal elde etmek için çalışan erkekler gibi çalışmayan ve malı koruyamayan çocuk ve kadın mîrasçı oluyor″ dediler ve Allah’u Teâlâ’dan bu konuda yeni bir emir gelmesini umarak beklediler. Baktılar ki yeni bir haber gelmiyor. Bunun üzerine: ″Eğer bu din ve mîras hukuku tamamlanmış ise, bu size vâcip oldu bile deyip, gidin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir daha sorun″ dediler. Gelip tekrar sormaları üzerine, Allah’u Teâlâ: ″Ey Resûlüm! Senden kadınların mîrası hakkında fetvâ isterler…″ diye devam eden bu âyeti indirdi.

Câhiliye Arapları bir kadın yetim kaldığı zaman, onun malı başkalarına kalmasın diye, velîsi onu kendi nikahına alır veya başkasıyla evlenmesine müsaade etmezdi. Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, yetimlere yapılan bu haksız ve adâletsiz uygulamanın mahsurlu olduğunu açık bir şekilde beyan etmiştir.[1]

Bu hususta İbrâhim en-Nehâi diyor ki: Hz. Ömer’e, yetim bir kızın velîsi geldiğinde ona, eğer o kız, güzel ve zengin ise, ″Sen bunu başka biriyle evlendir. Bu kız için senden daha hayırlı birini ara. Şâyet kız çirkin ve malı yoksa, ″Sen bununla evlen. Çünkü bununla evlenmeye sen daha lâyıksın″ derdi.

Yine bu konuda Hasan-ı Basrî Hazretleri de şu hâdiseyi anlatmıştır:

Bir adam, Hz. Ali’ye geldi ve ona dedi ki: ″Ey Mü’minlerin emiri! Benimle yetimimin durumu ne olacaktır?″ Hz. Ali: ″Hangi hususta?″ diye sordu. Adam meseleyi anlattı. Hz. Ali: ″O, zengin ve güzel olursa, sen onunla evlenir misin?″ dedi. Adam: ″Evet, vallâhi evlenirim″ dedi. Hz. Ali: ″O halde sen onunla çirkin ve malı olmadığı halde de evlen″ dedi. Hz. Ali sözlerine devamla: ″Eğer sen onun için hayırlı olursan, onunla evlen. Şâyet senden başkası onun için hayırlı olursa, sen onu hayırlı olana ver″ dedi.

Yetimlerin mallarını muhafaza etme ve kadınların mîras hakları hakkındaki âyetler için de Sûre-i Nisâ, Âyet 2, 3, 6, 7, 11 ve 12’ye bakınız.

[1] Bu hususta bakınız: Sahih-i Buhârî, Tefsîr-i Nisâ 1.

(وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَٓا اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًاۜ وَالصُّلْحُ خَيْرٌۜ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّۜ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرًا (١٢٨) وَلَنْ تَسْتَطٖيعُٓوا اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَٓاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمٖيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِۜ وَاِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحٖيمًا (١٢٩))

128-129. Eğer bir kadın, kocasının kendinden uzaklaşmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa, aralarında anlaşarak sulh olmalarında bir günah yoktur. Sulh, (ayrılmaktan) daha hayırlıdır. Ve nefislerde cimrilik hazırlanmıştır. Eğer iyilik eder (kadınlarla güzel geçinir) ve (geçimsizlikten) sakınırsanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ yaptıklarınızdan haberdardır.* Ne kadar çaba gösterirseniz gösterin, yine de kadınlar arasında sevgi hususunda adâletli olamazsınız. O halde tamamen birine meyledip diğerini kocasız gibi bırakmayın. Eğer arayı bulur ve (haksızlık etmekten) sakınırsanız, şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 128, Peygamberimizin zevcelerinden Sevde bint-i Zem’a Radiyallâhu anhâ hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu olayı şöyle anlatır:

خَشِيَتْ سَوْدَةُ أَنْ يُطَلِّقَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ لَا تُطَلِّقْنِي وَأَمْسِكْنِي وَاجْعَلْ يَوْمِي لِعَائِشَةَ فَفَعَلَ فَنَزَلَتْ {فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ} (ت عن ابن عباس)

Hz. Sevde, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisini boşamasından korktu da, ″Beni boşama, beni nikâhın altında tut ve günümü Âişe'ye ver, ona tahsis et″ dedi. Resûlü Ekrem de öyle yaptı. Bunun üzerine: ″Eğer bir kadın, kocasının kendinden uzaklaşmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa, aralarında anlaşarak sulh olmalarında bir günah yoktur…″ diye devam eden Sûre-i Nisâ, Âyet 128 nâzil oldu.[1]

Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Ve nefislerde cimrilik hazırlanmıştır″ diye geçen ifadeden maksat da, kadın ve erkekten her biri, hakkından vazgeçmek hususunda çok cimridir, hakkını almakta çok hırslıdır, demektir.

Nefislerde olan cimrilik, insanlarda olan bir beşeriyet hâlidir. İnsan, aklını ve irâdesini doğru kullanıp nefsine hâkim olursa; hatâya ve yanlışa düşmekten kurtulur. Dolayısıyla cimrilik, insanlık tabiatı gereğidir, ondan ayrılmaz. Fakat kişi irâdesini kullanarak bu duyguya hâkim olur. Bu durum kişiye, nefsine hâkim olarak günahlardan sakınıp sâlih ameller işlediği sürece zarar vermez.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاثٌ مُهْلِكَاتٌ وَثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ وَثَلاثٌ كَفَّارَاتٌ وَثَلاثٌ دَرَجَاتٌ فَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ: فَشُحٌّ مُطَاعٌ وَهَوًى مُتَّبَعٌ وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ وَأَمَّا الْمُنْجِيَاتُ: فَالْعَدْلُ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا, وَالْقَصْدُ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى، وَخَشْيَةُ اللّٰهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلانِيَةِ وَأَمَّا الْكَفَّارَاتُ: وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي السَّبَرَاتِ وَنَقْلُ الأَقْدَام إِلَى الْجُمُعَاتِ وَأَمَّا الدَّرَجَاتُ: فَإِطْعَامُ الطَّعَامِ وَإِفْشَاءُ السَّلامِ وَالصَّلاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ (طس عن ابن عمر)

″Üç şey insanı helâke götürür, üç şey kurtuluşa götürür, üç şey günahları örter, üç şey derece kazandırır. İnsanı helâke götürenler: Kendisine itaat edilen cimrilik, kendisine uyulan hevâ ve bir kimsenin nefsine mağrur olup başkalarından kendini üstün görmesi. İnsanı kurtuluşa götürenler: Öfke ve rızâ hâlinde adâletli olmak, fakirlik ve zenginlik hallerinde iktisatlı olmak ve gizli ve alenî hallerde Allah korkusunu üzerinde taşımak. Günahları örtenler: Bir namazdan sonra diğer namazı beklemek, çok soğuk günlerde abdesti tam almak ve Ayakları cemaate alıştırmak. Şunlar da insana derece kazandırır: Yemek

yedirmek, selâmı âşikâre etmek ve insanlar uykuda iken gece namazı kılmak. ″[2]

Sûre-i Nisâ, Âyet 129 da, Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ hakkında nâzil olmuştur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu diğerlerinden daha fazla severdi. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ فَيَعْدِلُ وَيَقُولُ اللّٰهُمَّ هَذَا قَسْمِي فِيمَا أَمْلِكُ فَلَا تَلُمْنِي فِيمَا تَمْلِكُ وَلَا أَمْلِكُ قَالَ أَبُو دَاوُد يَعْنِي الْقَلْبَ (د عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kadınları arasında geceleri bölüştürür, bunda adâletli davranır, sonra şöyle derdi: ″Allah'ım! gücümün yettiği hususlarda benim taksimim budur. Senin gücünün yettiği ve benim gücümün yetmediği şeylerin taksimi hususunda -kalbi kastederek- beni kınama.″[3]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân, 4/26.

[2] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 43594; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 260/12.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Nikah 39.

(وَاِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّٰهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهٖ وَكَانَ اللّٰهُ وَاسِعًا حَكٖيمًا (١٣٠)

130. Eğer (eşler) ayrılırlarsa, Allah'u Teâlâ lütuf ve keremiyle onların her birini zengin eder. Allah'u Teâlâ lütfu geniş olandır, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Eğer koca ile zevce, artık geçinemez ve mecbur kalıp şeriatın emri dâhilinde ayrılırlarsa, o zaman Allah'u Teâlâ onları zengin eder. Yani kimseye muhtaç etmez, demektir. Kadını boşama mübahtır, câizdir. Allah'ın müsaade ettiklerinin içinde en kerih olanıdır (hoşlanmadığı şeydir). Allah'u Teâlâ'nın istemeyerek, sevmeyerek müsaade ettiği, suçsuz bir kadını boşamaktır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَحَلَّ اللّٰهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ. (د عن ابن عمر

″Allah'u Teâlâ'nın, helâl kıldıkları arasında en sevmediği şey boşamaktır.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud Talak 3; Kütüb-i Site, Hadis No: 4082.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَاِيَّاكُمْ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَۜ وَاِنْ (تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَم۪يدًا (١٣١) وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا (١٣٢))

131-132. Şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Yemin olsun ki, sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size, ″Allah'tan korkun″ diye emrettik. Eğer inkâr ederseniz, şüphesiz ki, göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Allah'u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyık olandır.* Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Vekil olarak Allah yeter.

( )اِنْ يَشَاْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِاٰخَر۪ينَۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَد۪يرًا (١٣٣ (

133. Ey insanlar! Allah'u Teâlâ dilerse sizi yok eder ve yerinize başkalarını getirir. Allah'u Teâlâ buna hakkıyla kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, Allah'u Teâlâ Mü'minleri uyarmaktadır. Onlara Allah'a ve Resûlüne itaat etmelerini emretmektedir. Eğer bu itaatten yüzçevirirlerse de, onları yok edip yerlerine Allah'a ve Resûlüne itaat eden başkalarını getireceğini haber vermektedir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 54'te de şöyle geçmektedir:

″Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah'u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler…″

( )مَنْ كَانَ يُر۪يدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَكَانَ اللّٰهُ سَم۪يعًا بَص۪يرًا۟ (١٣٤ (

134. Her kim dünyâ nîmeti isterse, bilsin ki dünyâ nîmeti de âhiret nîmeti de Allah'ın katındadır. Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve görendir.

İzah: Siz, sâdece dünyâ nîmeti isteyerek aza râzı olmayın; duânızda hem dünyâ, hem de âhiret nîmetlerini Allah'u Teâlâ'dan isteyin, demektir.

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 201'de de şöyle geçmektedir:

Ve insanlardan öylesi vardır ki, ″Ey Rabbimiz! Bize dünyâda da güzellik ver, âhirette de güzellik ver ve bizi Cehennem azâbından koru″ der.

İşte her namaz sonunda selâmdan önce ve tesbihatta: ″Rabbenâ âtinâ fiddünyâ

haseneten vefil âhireti haseneten ve ginâ azâbennâr″ diye geçen Bakara Sûresi’ndeki bu Âyet-i Kerîme, duâ niyetiyle okunur.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَب۪ينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَق۪يرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوُ۫ٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًا (١٣٥))

135. Ey îman edenler! Adâleti gereği gibi muhafaza edip yerine getirin. Allah için hakkıyla şâhitlik edenler olun. Yaptığınız şâhitlik kendi aleyhinize veya anne ve babanız aleyhine ve diğer akrabalarınız aleyhine de olsa. Hakkında şâhitlik edilen kimse zengin de olsa fakir de olsa. Çünkü Allah’u Teâlâ, o ikisine sizden daha yakındır. Onun için haktan saparak hevânıza tâbi olmayın. Şâyet dilinizi eğip bükerseniz (şâhitlik ederken doğruyu söylemezseniz) veya (şâhitlikten) yüz çevirir-seniz, şüphesiz Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızdan haberdardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında nâzil olmuştur. Nakledildiğine göre, Peygamberimize bir zengin ile fakir bir kimse mahkeme olmak için başvurmuştu. Peygamberimiz, fakirin zengine zulmedemeyeceğini düşünerek, kendisinin gönlü fakirden yana meyletti. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ, zengin olsun fakir olsun, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, insanları mahkeme ederken ön yargılı olmadan, her iki tarafı da dinleyerek hüküm vermesi gerektiğini bildirmiştir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪ي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِه۪ وَالْكِتَابِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِه۪ وَكُتُبِه۪ وَرُسُلِه۪ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَع۪يدًا (١٣٦))

136. Ey (önceki kitaplara) inananlar! Allah’a, Resûlüne ve Resûlüne indirdiği kitaba (Kur’ân‘a) ve daha önce indirdiği kitaplara îman edin. Her kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, Peygamberlerini ve âhiret gününü inkâr ederse, şüphesiz ki hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüştür.

İzah: Burada îmanın şartlarından bâzısı yer almaktadır. Allah’u Teâlâ birçok Âyet-i Kerîme’de îmanın şartlarından bahsetmektedir. Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 285’te şöyle buyurmaktadır:

Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü’minler de îman ettiler. Hepsi de Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamber-lerine îman ettiler ve

″Biz, O’nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız″ dediler ve ″İşittik, itaat ettik. Ey Rabbimiz! Bizi bağışla, bizim varacağımız yer Sensin″ dediler.

(اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبٖيلًاؕ
(١٣٧)( )

137. Evvelce îman eden, sonra küfrü seçen, sonra tekrar îman eden ve daha sonra yine küfrü seçen ve en sonra da küfürde ısrar edenleri, Allah’u Teâlâ bağışlamaz ve onlara hidâyet yolunu göstermez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Yahudiler hakkında nâzil olmuştur. Onlar evvelce Mûsâ Aleyhisselâm’a îman ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm vaadleşilen kırk günlüğüne ayrıldığı vakit,[1] Sâmirî tarafından yapılan buzağıya taparak kâfir oldular. Mûsâ Aleyhisselâm döndüğü zaman ise tekrar ona îman ettiler. Sonra Îsâ Aleyhisselâm’ı inkâr ile tekrar kâfir oldukları gibi, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i de inkâr ile küfürlerinde ısrar ettiler.

[1] Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 51 ve izahına bakınız.

(بَشِّرِ الْمُنَافِقٖينَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًاۙ (١٣٨) اَلَّذٖينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرٖينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنٖينَۜ اَيَبْتَغُونَ
عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمٖيعًاؕ (١٣٩))

138-139. Ey Resûlüm! Münâfıklara müjdele ki, onlara muhakkak elim bir azap vardır.* Onlar, Mü’minleri bırakıp kâfirleri dost edinirler. İzzeti (şeref ve kuvveti) onların yanında mı arıyorlar? Şüphesiz ki, bütün izzet Allah’ındır.

(وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا
فٖي حَدٖيثٍ غَيْرِهٖٓۘ اِنَّكُمْ اِذًا مِثْلُهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنَافِقٖينَ وَالْكَافِرٖينَ فٖي جَهَنَّمَ جَمٖيعًاۙ (١٤٠))

140. Allah’u Teâlâ size kitapta (Kur’ân’da): ″Allah’ın âyetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçinceye kadar o kâfirlerle oturmayın. Aksi halde siz de onlar gibi olursunuz″ diye hüküm indirdi. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, münâfıkların ve kâfirlerin hepsini Cehennemde toplayacaktır.

(اَلَّذٖينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللّٰهِ قَالُوٓا اَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْۘ وَاِنْ كَانَ لِلْكَافِرٖينَ نَصٖيبٌۙ قَالُوٓا اَلَمْ
نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَۜ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ وَلَنْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكَافِرٖينَ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ
سَبٖيلًاۜ (١٤١))

141. Ey Mü’minler! O münâfıklar ki, sizin hâlinize bakarlar. Siz Allah’ın yardımıyla fethe nâil olur ve ganîmet elde ederseniz, ″Biz de sizinle beraber değil miydik? (Ganîmetten bize de pay verin)″ derler. Eğer kâfirler gâlip olup bir nasip elde ederlerse onlara, ″Size üstünlük sağlayarak sizi Mü’minlerden korumadık mı?″ derler. Artık Allah’u Teâlâ, mahşer günü aranızda hükmünü verecektir. Allah’u Teâlâ, Mü’minlerin aleyhine kâfirlere aslâ bir yol vermeyecektir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Artık Allah’u Teâlâ, mahşer günü aranızda hükmünü verecektir. Allah’u Teâlâ, Mü’minlerin aleyhine kâfirlere aslâ bir yol vermeyecektir″ diye geçen ifade, Allah’u Teâlâ âhirette hakkı batıldan ayırır, münâfık ve kâfirlerden intikamını alır. İşte o zaman, münâfıkların ve kâfirlerin haklı çıkmaları için dayanacakları hiçbir delil kalmaz, anlamındadır.

(اِنَّ الْمُنَافِقٖينَ يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْۚ وَاِذَا قَامُٓوا اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوا كُسَالٰىۙ يُرَٓاؤُ۫نَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللّٰهَ اِلَّا قَلٖيلاًۙ (١٤٢))

142. Şüphesiz münâfıklar, Allah’u Teâlâ‘yı aldatmak isterler. Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır. Münâfıklar, namaza tembel olurlar, namazı insanlara gösteriş için kılarlar ve Allah’u Teâlâ‘yı da çok az zikrederler.

İzah: Münâfıklar, namaz kılarak, oruç tutarak ve benzeri ibâdetleri yaparak Müslüman gibi görünüp Mü’minleri aldatırlar. Bu Âyet-i Kerîm’de de münâfıklar için, ″Halbuki Allah’u Teâlâ onları aldatır″ diye buyrulmaktadır. Allah’u Teâlâ, Cehenneme girecekleri zamana kadar onlara mühlet verip ve yaşadıkları sürece, kendilerine ağır gelen İslâmî hükümleri onlara tatbik ettirerek, onları aldatmaktadır. Mahşer günü de münâfıklar, yaptıkları ibâdetlerin hiçbir faydasını göremeyeceklerdir. İşte bu şekilde esas aldanan münâfıkların kendileri olacaktır.

Bu hususta Süddi, İbn-i Cüreyc ve Hasan-ı Basrî Hazretleri de şöyle buyurmuşlardır:

Hakk Teâlâ’nın, münâfıkları aldatması, Allah’ın mahşer gününde Mü’minlere verdiği nûr gibi, münâfıklara da nûr vermesi, daha sonra aydınlıklarını alarak onları karanlıkta bırakması ve Mü’minlerle münâfıklar arasına bir set çekmesidir.

Nitekim bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى يَدْعُو النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِهِمْ سِتْرًا مِنْهُ عَلَى عِبَادِهِ، وَأَمَّا عِنْدَ الصِّرَاطِ، فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي كُلَّ مُؤْمِنٍ نُورًا، وَكُلَّ مُؤْمِنَةٍ نُورًا، وَكُلَّ مُنَافِقٍ نُورًا، فَإِذَا اسْتَوَوْا عَلَى الصِّرَاطِ سَلَبَ اللّٰهُ نُورَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ، فَقَالَ الْمُنَافِقُونَ: انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ [الحديد آية 13] وَقَالَ الْمُؤْمِنُونَ: رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا [التحريم آية 8] فَلاَ يَذْكُرُ عِنْدَ ذَلِكَ أَحَدٌ أَحَدًا. (طب عن ابن عباس)

Allah'u Teâlâ, mahşer günü insanları isimleriyle çağırır. Bu O'nun kullarını korumasıdır. Allah'u Teâlâ sırat köprüsünün yanında her Mü'mine ve her münâfığa bir nûr verir. Sırat'a vardıklarında da münafık erkek ve münâfık kadınların nûrları geri alınır. Sûre-i Hadîd, Âyet 13'te geçtiği üzere, ″O gün münâfık erkekler ve münâfık kadınlar, Mü'minlere: ″Bizi bekleyin; nûrunuzdan biz de istifâde edelim!″ derler. Mü'minler de onlara: ″Arkanıza (dünyâya) dönün de oradan nûru arayın!″ derler. Artık aralarına kapısı bulunan bir sur çekilir ki, onun iç tarafında rahmet, dış tarafında da azap vardır.″ Yine o zaman Mü'minler, Sûre-i Tahrîm, Âyet 8'de geçtiği üzere, ″Ey Rabbimiz! Bizim nûrumuzu tamamla, bizi bağışla…″ derler. Bu sırada kimse kimseyi zikretmez.[1]

Birçok Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te münâfıklarda bulunan özellikler geniş olarak madde madde beyan edilmiştir. Bu âyette de münâfıklarda bulunan iki özellikten bahsedilmiştir.

Bunlardan ilki şudur: Namaza tembel olurlar ve namazı kıldıklarında riyâ ile kılarlar. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْسَنَ الصَّلَاةَ حَيْثُ يَرَاهُ النَّاسُ ثُمَّ أَسَاءَهَا حَيْثُ يَخْلُو فَتِلْكَ اِسْتِهَانَةٌ اِسْتَهَانَ بِهَا رَبَّهُ.(عب ع هب عن ابن مسعود)

″Her kim insanların gördüğü yerde namazını güzel kılıp da onların görmediği yerde güzel kılmazsa bu, Rabbine karşı yapmış olduğu bir ihânet sayılır.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللّٰهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا (م ن ت حم عن انس بن مالك)

″İşte münâfık namazı; oturur, güneşi gözetler, güneş, şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman (güneş batmaya yaklaştığında), kalkar namazı kuşun

gagalaması gibi süratle dört rek’at kılar. Kıldığı bu namaz içerisinde Allah’u Teâlâ’yı da çok az zikreder."[3]

İkincisi de şudur: Allah’ı çok az zikrederler, çok zikredenlere de karşı olurlar. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(مَنْ اَكْثَرَ ذِكْرُ اللّٰهِ فَقَدْ بَرِءَ مِنَ النِّفَاقِ (ابن شاهين فى الذكر طب هب عن ابى هريرة

"Zikrullahı çok eden kimse, münâfıklıktan kurtulur."[4]

(اُذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا حَتَّى يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ لَكُمْ تُرَائُونَ. (طب هب عن ابن عباس

Allah’u Teâlâ’yı çok zikredin; hattâ o derece olsun ki münâfıklar, "Siz gösteriş yapıyorsunuz" desinler.[5]

مِنْ عَلَامَةِ حُبِّ اللّٰهِ ذِكْرُ اللّٰهِ وَمِنْ عَلَامَةِ بُغْضِ اللّٰهِ بُغْضُ ذِكْرُ اللّٰهِ (هب ابن شاهين في الترغيب فى الذكر عن انس)

"Allah‘ı sevmenin alâmeti, zikrullahtır. Allah‘a buğzun alâmeti ise, zikrullaha buğzetmektir."[6]

İşte münâfıkları, bu iki özelliği taşıyan kimseler arasında arayın, demektir.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11079.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 398/1.

[3] Sahih-i Müslim, Mesâcid 34 (195 Sünen-i Tirmizî, Salât 7; Sünen-i Nesâî, Mevâkit 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11561.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 197, 878; Kenz’ul-İrfan, Hadis No: 266

[5] Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 126 15; Beyhakî, Şu’ab’ul-Îman, Hadis No: 557.

[6] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 449/14.

( )مُذَبْذَبٖينَ بَيْنَ ذٰلِكَۗ لَٓا اِلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِ وَلَٓا اِلٰى هٰٓؤُ۬لَٓاءِۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبٖيلًا (١٤٣

143. O münâfıklar, inanma ile inanmama arasındadırlar. Ne Mü’minlerden, ne de kâfirlerden yana olurlar. Ey Resûlüm! Allah’u Teâlâ kimi dalâlette bırakırsa, artık onun için kurtuluş yolu bulamazsın.

İzah: Münâfıklar hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الشَّاةِ الْعَائِرَةِ بَيْنَ الْغَنَمَيْنِ تَعِيرُ إِلَى هَذِهِ مَرَّةً وَإِلَى هَذِهِ مَرَّةً لَا تَدْرِي أَيَّهُمَا تَتْبَعُ (م ن حم عن ابن عمر)

"Münâfığın misâli, iki sürü arasında şaşırmış koyun gibidir. Bir ötekine, bir berikine gider, gelir ve hangisine uyacağını bilmez."[1]

Bu husus Katâde Hazretlerinden nakledilen bir hadiste de şöyle geçmektedir:

مَثَلُ الْمُؤْمِنِ وَالْمُنَافِقِ وَالْكَافِرِ كَمَثَلِ رَهْطٍ ثَلَاثَةٍ وَقَعُوا إِلَى نَهرٍ فوقعَ الْمُؤْمِنُ فَقَطَعَ، ثُمَّ وقعَ الْمُنَافِقُ حَتَّى إِذَا كَاد أَنْ يَصِلَ إِلَى الْمُؤْمِنِ نَادَاهُ الْكَافِرُ: أَنْ هَلُمَّ إِلَيّ فَإِنّي أخشى عَلَيْكَ، وَنَادَاه الْمُؤْمِنُ: أَنْ هَلُمَّ إِلَيّ فإن عندي وعندي، يَحْظَى لَهُ مَا عِنْدَهُ، فَمَا زَالَ الْمُنَافِقُ يَتَرَدَّدُ بَيْنَهُمَا حَتَّى أتى عَلَيْهِ أَذًىَ فَغَرَّقَهُ، وإنّ الْمُنَافِقَ لم يَزَلْ في شَكٍّ وشُبْهَةٍ حَتَّى أتى عَلَيْهِ الْمَوْتُ وَهُوَ كَذَلِك) ابن جرير عن قتادة (

"Mü’min, münâfık ve kâfir’in misâli, bir nehre giren üç kişi gibidir. Mü’min yürümeye başlar ve geçer. Sonra münâfık yürür ve Mü’mine ulaşmasına az kala; kâfir ona bağırır: Bana gel, ben senin durumundan korkuyorum. Mü’min de onu şöyle çağırır: Bana gel. Benim yanımda şunlar şunlar var ve yanında olanları sayıp döker. Münâfık, ikisi arasında tereddüt edip dururken bir dalga gelir ve onu boğar. Münâfık bu durumda devam edip dururken ölüm kendisine gelinceye kadar şek ve şüphe içindedir."[2]

[1] Sahih-i Müslim, Sıfat’ul-Münâfıkin 1; Sünen-i Nesâî, Îman ve Şerâia 31; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 5528.

[2] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 869.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرٖينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنٖينَۜ اَتُرٖيدُونَ اَنْ تَجْعَلُوا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبٖينًا (١٤٤)

144. Ey îman edenler! Mü’minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin. (Kâfirleri dost edinmekle) kendi aleyhinize Allah’u Teâlâ’ya apaçık delil oluşturmak ister

misiniz?

İzah: Ey îman edenler! Kâfirleri dost edindiğiniz takdirde Allah'ın gazabına uğrar, münâfıkların hak etmiş oldukları cezâya siz de uğramış olursunuz.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(لَا تُصَاحِبْ اِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ اِلَّا تَقِيٌّ (د ت عن ابى سعيد

"Mü'minden başka kimse ile arkadaşlık etme! Yemeğini de ancak takvâ sahibi kimse yesin."[2]

Yahudi ve Hristiyanlarla dost olunmaması gerektiğine dair de Sûre-i Mâide, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 19; Rudânî, Cem'ul-Fevâid Hadis No: 7859.

(اِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًاۙ (١٤٥) اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَاَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللّٰهِ وَاَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلّٰهِ فَاُو۬لٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَۜ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ اَجْرًا عَظِيمًا (١٤٦)( )

145-146. Şüphesiz ki münâfıklar, Cehennemin en alt tabakasındadırlar. Onlar için (oradan kurtaracak) bir yardımcı da bulamazsın.* Ancak tevbe edip hâlini düzeltenler, Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılanlar ve Allah için dinlerine ihlasla bağlananlar müstesnâ. İşte bunlar, Mü'minlerle beraberdir. Allah'u Teâlâ, Mü'minlere büyük bir mükâfat verecektir.

İzah: Münâfığın yeri Cehennemin en alt tabakasıdır. Bu hususta Ebû Hüreyre

Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

الدَّرْك الْأَسْفَل بُيُوت لَهَا أَبْوَاب تُطْبَق عَلَيْهِمْ فَتُوقَد مِنْ تَحْتهمْ وَمِنْ فَوْقهمْ (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى هريرة)

"En alt tabaka birtakım evlerdir ki, kapıları onların üzerine örtülecek; alt ve üstlerinden yakılacaktır."[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 6188.

( )مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْۜ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلٖيمًا (١٤٧)

147. Siz şükreder ve îman ederseniz, Allah'u Teâlâ size ne diye azap etsin? Allah'u Teâlâ Şâkir'dir (az ibâdete çok mükâfat verendir), her şeyi bilendir.

İzah: Eğer siz îman etseniz Allah'u Teâlâ size azap etmezdi. Siz îman ettikten sonra size azap etmekte Allah'u Teâlâ'ya ne fayda vardır. Siz îman eder ve sâlih amel işlerseniz, size azap da yoktur. Âyette geçen "Şâkir" ifadesi, Allah'u Teâlâ kullarının güzel amelleri az da olsa yine onlara kat kat sevap verir, demektir. O, her şeyi hakkıyla bilendir. Bu sebeple O, sizin îmanınızı da bilir, ondan dolayı size mükâfatını verir ve sizi mükâfatsız bırakması aslâ tasavvur olunamaz.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَخْلِصْ دِينَكَ يَكْفِيكَ الْقَلِيلُ مِنَ الْعَمَلِ (ك هب عن معاذ بن جبل

"Dîninde ihlaslı ol ki, az amel sana yeterli olsun."[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(أَلَا كُلُّكُمْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ شَرَدَ عَلَى اللّٰهِ شِرَادَ الْبَعِيرِ عَلَى أَهْلِهِ (حم ك د عن امامة

"Haberiniz olsun ki, ehline âsi olan deve gibi Allah'a âsi olmadıkça, hepiniz Cennete girersiniz."[3]

Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, îman ve itikâdın sağlam olmasına dikkat çekmektedir. Hakkıyla îman eden bir kişinin, amelde noksanı olursa, bu kimse günahı kadar Cehennemde yanar ve sonuçta yine Cennete girer. Yahud da

Şefaate uğrayarak azaptan kurtulur.

Şâyet bir kimsenin itikâdı bozuk olursa, onun ne kadar çok ibâdeti olursa olsun, yaptığı ibâdetlerin hiçbir önemi yoktur. Zîrâ münâfığı Cehennemin en alt tabakasına götüren sebep amel noksanlığı değil, itikâdının bozukluğudur.

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Meâli Âlisi ve Tefsiri, c. 2, s. 694; Hulâsât'ul-Beyan, c. 3, s. 1092; Nûr'ul-Beyan, c1 , s. 194.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 6593; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7955.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21197; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 171, 7735.

(لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَۜ وَكَانَ اللّٰهُ سَم۪يعًا عَل۪يمًا (١٤٨))

148. Allah'u Teâlâ, kötü sözün açıkça söylenmesini sevmez. Ancak zulme uğrayanın söylemesi müstesnâ. Allah'u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: İbn-i Abbas, Katâde ve Hasan-ı Basrî Hazretlerine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin izahı şöyledir: "Allah'u Teâlâ, bir kimsenin aleyhine açıktan bedduâ yapılmasını sevmez. Ancak kendisine zulmedilmiş olan kimse müstesnâ. O, zulmedenin aleyhine açıkça bedduâda bulunabilir." Mücâhid Hazretlerine göre ise, bu Âyet-i Kerîme'nin izahı şöyledir: "Allah'u Teâlâ, kimsenin açıktan kötü söz söylemesini sevmez. Ancak zulmedilen kimse müstesnâ. Kendisine zulmedilen kimse, zulmedenin yaptığı kötülükleri açıkça söyleyebilir."

Bu sebeple zâlimin zulmünü anlatmak gıybet değildir.

(اِنْ تُبْدُوا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوهُ اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَد۪يرًا (١٤٩))

149. Bir iyiliği açıkça yaparsanız veya yaptığınız iyiliği gizlerseniz yahut size yapılan bir kötülüğü affederseniz, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, çok affedicidir ve her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, "Çok affedicidir" diye tercüme ettiğimiz Allah'u Teâlâ'nın "Afuvv" İsm-i Şerifi; intikama gücü yettiği halde, affı çok olan, demektir. Bir kimse zulme uğrar ve eline intikam alma fırsatı geçtiği halde,

affedip Allah’a havâle ederse, büyük mükâfatlara nâil olur.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Şûrâ, Âyet 40’da da şöyle buyurmaktadır:

″Bir kötülüğün cezâsı, onun misli bir kötülüktür. Lâkin her kim (gücü yettiği halde) affedip ıslahına gayret ederse, onun mükâfatı Allah’a aittir. Şüphesiz O, zâlimleri sevmez.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللّٰهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلّٰهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ (م عن ابى هريرة)

″Sadaka vermekle mal eksilmez. Kul affederse, Allah’u Teâlâ onun izzetini artırır. Kim de Allah rızâsı için tevâzu sahibi olursa, Allah’u Teâlâ onu yükseltir. ″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Birr 19 (69).

(اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍۙ وَيُر۪يدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلًاۙ (١٥٠) اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّاۚ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِر۪ينَ عَذَابًا مُه۪ينًا (١٥١))

150-151. Allah’u Teâlâ’yı ve Peygamberlerini inkâr edenler, Allah’u Teâlâ ile Peygamberlerinin arasını ayırmak isteyenler (Allah’a inanıp Peygamberlere inanmayanlar) ve ″Peygamberlerin kimine inanırız ve kimini inkâr ederiz″ diyerek îman ile küfür arasında bir yol tutmak isteyenler,* işte onlar, hakkıyla kâfirdirler. Biz de kâfirler için aşağılayıcı bir azap hazırladık.

İzah: Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: Âyet-i Kerîme’de zikredilenler, Allah’ın düşmanı olan Yahudi ve Hristiyanlardır. Yahudiler, Tevrat’a ve Hz. Mûsâ’ya îman etmiş, İncil’i ve Hz. Îsâ’yı inkâr etmişlerdir. Hristiyanlar da İncil’e ve Hz. Îsâ’ya îman etmiş, Kur’ân-ı Kerîm’i ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i inkâr etmişlerdir. Yahudiler Yahudiliği, Hristiyanlar da Hristiyanlığı din edinmişlerdir. Halbuki bu iki din de Allah tarafından gönderildiği gibi kalmamış, sonradan tahrif edilerek değiştirilmiştir. Yahudi ve Hristiyanlar, bu halleriyle Allah’u Teâlâ’nın Peygamberlerine göndermiş olduğu hak din olan İslâm’ı terk etmişlerdir.

وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ اُولٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتٖيهِمْ اُجُورَهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا (
رَحٖيمًا ۟)١٥٢) (

152. Allah'a ve Peygamberlerine îman edenlere ve onlardan hiçbirinin arasını ayırmayanlara gelince, işte onlara Allah'u Teâlâ mükâfatlarını verecektir. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin sıfatlarını beyan etmekte ve onlara mükâfatlar verileceğini bildirmektedir. Çünkü Sûre-i Bakara, Âyet 285'te: ″Resûl, Rabbinden kendisine indirilene îman etti, Mü'minler de îman ettiler. Hepsi de Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve Peygamberlerine îman ettiler ve ″Biz, O'nun Peygamberlerinden hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız″ dediler…″ diye belirtildiği üzere Mü'minler, Peygamberler arasında bir ayrım yapmaz, hepsine îman ederler.

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰۤى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوا اَرِنَا اللّٰهَ (
جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ وَاٰتَيْنَا مُوسٰى
سُلْطَانًا مُبٖينًا (١٥٣) (

153. Ehl-i Kitap'tan Yahudiler, senin gökten kendilerine (gözleriyle görecekleri) bir kitap indirmeni isterler. Mûsâ'dan daha büyüğünü istemişler ve ″Allah'ı açıktan bize göster″ demişlerdi. Artık bu zulümleri sebebiyle onları yıldırım çarptı. Kendilerine apaçık mûcizeler geldiği halde, yine buzağıyı ilah edindiler. Böyle iken, onları affederek helâk etmedik. Ve Mûsâ'ya açık bir hâkimiyet verdik.

وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمٖيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مٖيثَاقًا (
غَلٖيظًا (١٥٤) (

154. Yahudiler, Tevrat'ın ahkâmını kabul için verdikleri ahdi bozmaya azmedince, Tûr Dağı'nı üzerlerine kaldırdık ve onlara, ″Kapıdan secde ederek girin″ dedik ve cumartesi gününün hürmetini ihlal etmeyin″ dedik. Onlardan ağır bir ahid aldık.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususlar ile ilgili olarak daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 58, 63, 93 ve izahlarına bakınız.

(فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْبِيَٓاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۜ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ اِلَّا قَلِيلاًۖ (١٥٥))

155. Ahidlerini bozdukları, Allah’ın âyetlerini inkâr ettikleri ve Peygamberleri haksız yere öldürdükleri ve ″Kalplerimiz kapalıdır (sözlerini anlamıyoruz)″ dedikleri için onlara lânet ettik. Bilakis Allah’u Teâlâ, küfürleri sebebiyle onların kalplerini mühürledi. Bu sebeple çok azı müstesnâ, onlar îman etmezler.

(وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًاۙ (١٥٦))

156. Bir de onların (Îsâ Aleyhisselâm’ı) inkâr etmeleri ve Meryem’e (Zinâ isnâdı ile) büyük bir iftirada bulunmaları sebebiyle Allah’u Teâlâ onların kalplerini mühürledi.

(وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِۚ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْۜ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُۜ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًاۙ (١٥٧) بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (١٥٨))

157-158. Ve ″Muhakkak biz, Allah’ın Resûlü olan Meryem oğlu Îsâ Mesih’i öldürdük″ demeleri sebebiyle Allah’u Teâlâ onların kalplerini mühürledi. Halbuki onu ne öldürdüler ve ne de çarmıha gerdiler. Onların öldürdükleri şahıs kendilerine Îsâ gibi gösterildi. Onun hakkında (öldürdüklerinin Îsâ Aleyhisselâm olup olmadığı hususunda) ihtilafa düşenler, ondan dolayı kesin bir şüphe içindedirler. Onların bu hususta zanna uymaktan başka bir bilgileri yoktur. Halbuki onu kesin olarak öldürmediler.* Bilakis Allah’u Teâlâ, onu (bir mekâna) yükselterek himâyesine aldı. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Yahudiler, Hz. Îsâ’nın bütün mûcizelerini ve hattâ Allah’ın izniyle ölüyü diriltmesini sihir kabul edip, ona sihirbaz, dediler. Îsâ Aleyhisselâm bunları duyunca üzüldü ve onlara bedduâ edip maymun ve domuz olmalarını diledi. Yahudiler, durumu hükümdarlarına bildirdiler. O da, Hz. Îsâ’yı öldürmeyi tasarladı. Hz. Îsâ, Kudüs’de bulunduğu bir sırada, Eşbu″ veya ″Yahuda″ adındaki en kıymetli adamları önde olduğu halde Yahudiler toplanıp onu öldürmek için geldiler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, bir rivâyete göre, Hz. Îsâ’yı ikinci kat semâya çıkardı.

Hz. Îsâ’yı öldürmek için en önde gelen kâfir beyi, onun bulunduğu eve girer

girmez, Allah’u Teâlâ o kâfir beyinin yüzünü, aynı Îsâ Aleyhisselâm’ın yüzüne benzetti. Onun peşinden diğer kâfirler de içeri girince, o beyi Hz. Îsâ zannederek, onu öldürdüler. O kâfir ölünce, Allah’u Teâlâ onun yüzünü eski hâline çevirdi. Bu sefer onu öldürenlerle o kâfir beyinin adamları harp etti ve birbirlerini öldürdüler.[1]

Bu Âyet-i Kerîme’de ve nakledilen birçok Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere Yahudiler, Hz. Îsâ’yı kesin olarak öldürememişlerdir. Allah’u Teâlâ onu ikinci kat semâya çıkartmış, kıyâmet kopmadan evvel de tekrar yeryüzüne indirecek ve o da, Peygamber Efendimizin şeriatı ile onun ümmeti olarak yeryüzünde yaşayacaktır.

Hz. Îsâ yeryüzüne indiğinde, bizim Peygamberimize olan hürmetinden dolayı namazı Mehdi’nin arkasında kılacaktır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde buyurdu ki:

كَيْفَ أَنْتُمْ اِذَا نَزَلَ ابْنُ مَرْيَمَ فِيكُمْ وَاِمَامُكُمْ مِنْكُمْ (خ م عن ابى هريرة)

″İmamınız sizin içinizden biri iken, Meryem oğlu Îsâ aranıza indiği vakit, hâliniz nasıl olur?″[2]

لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَيَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ تَعَالَ صَلِّ لَنَا فَيَقُولُ لَا إِنَّ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ أُمَرَاءُ تَكْرِمَةَ اللّٰهِ هَذِهِ الْأُمَّةَ (م عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ümmetimden bir grup, hak için muzaffer şekilde mücâdeleye kıyâmet gününe kadar devam edecektir. Nihâyet Meryem oğlu Îsâ onların üzerine iner ve Müslümanların emiri ona: ″Gel, bize namaz kıldır″ der. Bunun üzerine Îsâ Aleyhisselâm: ″Hayır! Allah’u Teâlâ’nın bu ümmete bir ikramı olarak, sizin bir kısmınız diğer bir kısım üzerine emirlersiniz″ der.″[3]

الْمَهْدِيُّ مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ يُصْلِحُهُ اللّٰهُ فِي لَيْلَةٍ (ه حم عن على)

″Mehdi bizden, Ehl-i Beytten olacak. Allah onu bir gecede ıslah edecek (feyiz ve hikmetlerle donatacak).″[4]

سَتَكُونُ بَعْدِي فِتَنٌ مِنْهَا فِتْنَةُ الْاِخْلَاسِ يَكُونُ حَرْبٌ وَهَرَبٌ ثُمَّ بَعْدَهَا فِتَنٌ أَشَدُّ مِنْهَا ثُمَّ تَكُونُ فِتْنَةٌ كُلَّمَا قِيلَ انْقَطَعَتْ، تَمَادَّتْ حَتَّى لَا يَبْقَى بَيْتٌ إِلَّا دَخَلَتْهُ وَلَا مُسْلِمٌ إِلَّا نَلَتْهُ حَتَّى يَخْرُجُ رَجُلٌ مِنْ عِتْرَتِي (نعيم بن حماد عن أبي سعيد عن جابر)

″Benden sonra fitneler olur. Birisi de Ahlas fitnesidir. O fitne zamanında harp ve kaçış olur. Sonra daha şiddetli bir fitne olur. Ha bitti denir, daha da devam eder. O derece ki, fitnenin kendisine dokunmadığı ev ve Müslüman kalmaz. Bu hâl, Ehl-i Beytimden bir Müslüman (Mehdi) çıkıncaya kadar devam eder.″[5]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Bilakis Allah'u Teâlâ, onu (bir mekâna) yükselterek himâyesine aldı″ diye buyrulmaktadır.Rivâyet edildiği üzere, Îsâ Aleyhisselâm otuz üç yaşında olduğu halde Kudüs'te semâya yükseltilmesi, Aşûre gününün ikindi namazı arasında idi.[6]

Hz. Îsâ'nın kıyâmetten evvel Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak tekrar yeryüzüne ineceğine dair, o kadar çok Hadis-i Şerif nakledilmiştir ki, mütevâtir derecesine ulaşmıştır; inkârı mümkün değildir. Bu sebeple dört mezhebin imamları başta olmak üzere bütün Ehl-i Sünnet âlimleri bu hususta ittifak etmişlerdir.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 61'de de buyurdu ki: ″Ve şüphesiz ki Îsâ, kıyâmetin bir alâmetidir…″

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ثَمَانُمِائَةَ رَجُلٌ وَأَرْبَعُمِائَةَ اِمْرَأَةٌ أَخْيَارٌ مِنْ عَلَى الْاَرْضِ وَصُلَحَاءُ مِنْ مَضَى (الديلمى عن أبي هريرة)

″Meryem oğlu Îsâ, o gün yeryüzünün en hayırlı ve geçen milletlerin sâlihleri gibi sekiz yüz erkek ile dört yüz kadın büyük zât üzerine iner.″[7]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

اِذَا نَزَلَ عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ قَتَلَ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ وَيَخْرُجُ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَيَمُوتُونَ وَيَبْقَى عِيسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَدِينَ الْاِسْلَامِ وَلَا يُعْبُدُ فِى الْاَرْضِ غَيْرَ اللّٰهِ وَاِنَّهُ يَحِجُّ وَيَحِجَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ مَعَهُ (مختصر تذكرة القرطبى)

″Îsâ Aleyhisselâm yeryüzüne inince, Deccal'i öldürecek. Ye'cûc ile Me'cûc çıkacak ve onlar da ölecekler. Îsâ Aleyhisselâm ile İslâm Dîni kalacak. O zaman da yeryüzünde Allah'tan başka hiçbir şeye ibâdet edilmeyecek. Îsâ Aleyhisselâm haccedecek, beraberinde Ashâb-ı Kehf de haccedecekler.″[8]

[1] Bakınız: Envâr'ul-Âşıkîn, s. 158.

[2] Sahih-i Buhârî, Enbiya 47; Sahih-i Müslim, Îman 71 (244).

[3] Sahih-i Müslim, Îman 71 (247).

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 34; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 610.

[5] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 300/3.

[6] Envâr'ul-Âşikîn, s. 158.

[7] İmâm-ı Şa'râni, Muhtasaru Tezkirat'il-Kurtubî, s. 179; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 38863.

[8] İmâm-ı Şa'râni, Muhtasaru Tezkirat'il-Kurtubî, s. 188-189.

(وَاِنْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِه۪ قَبْلَ مَوْتِه۪ۚ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَه۪يداًۚ (١٥٩)

159. Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap'tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm'a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur. Mahşer gününde de Îsâ, onların üzerine şâhit olacaktır.

İzah: Abdullah İbn-i Abbas, Ebû Mâlik, Hasan Basrî, Katâde ve İbn-i Zeyd Hazretleri bu Âyet-i Kerîme'yi şöyle izah etmişlerdir:

Ehl-i Kitab'tan hiçbir kimse yoktur ki Hz. Îsâ, Deccal'i öldürmek için tekrar yeryüzüne gönderildiğinde, Hz. Îsâ ölmeden önce ona îman etmiş olmasın. Yani Hz. Îsâ'nın yere inmesinden sonra Hristiyanların, Hz. Îsâ'ya îman edecekleri ve Müslüman olacakları bildirilmiştir. Mahşer gününde, Hz. Îsâ onlar için şâhitlik edecektir. Hristiyanların içerisinde kimin îman edip kimin îman etmediğini bildirecektir.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فيكُمُ ابْنُ مرْيَمَ حَكَماً مُقْسِطاً، فَيَكْسِرُ الصَّلِيبُ، وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ، وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ، وَيَفِيضُ الْمَالُ حَتّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ. ثُمَّ يَقُولُ أبُو هُرَيْرَةَ: اِقْرَؤُا إنْ شِئْتُمْ: وَإنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إلّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ (خ م د ت عن ابى هريرة)

″Hayatım elinde olan Allah’a yemin ederim ki, muhakkak yakında Meryem oğlu Îsâ, Muhammed ümmeti arasında âdil bir hâkim olarak inecek. Haçı kıracak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracak ve mal o kadar çoğalacak ki, hattâ kimse mal kabul etmez olacak.″ Sonra Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu der ki: ″Yemin olsun ki, Ehl-i Kitap’tan (Hristiyanlardan) ona (Îsâ Aleyhisselâm’a), onun ölümünden önce îman etmeyecek kimse yoktur…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 159’u okuyun.[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

اَلْأَنْبِيَاءُ إِخْوَةٌ لِعَلَّاتٍ أُمَّهَاتُهُمْ شَتَّى وَدِينُهُمْ وَاحِدٌ وَأَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَاعْرِفُوهُ رَجُلًا مَرْبُوعًا إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ مُمَصَّرَانِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَيَدُقُّ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْإِسْلَامِ فَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمِلَلَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ وَتَقَعُ الْأَمَنَةُ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرْتَعَ الْأُسُودُ مَعَ الْإِبِلِ وَالنِّمَارُ مَعَ الْبَقَرِ وَالذِّئَابُ مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبَ الصِّبْيَانُ بِالْحَيَّاتِ لَا تَضُرُّهُمْ فَيَمْكُثُ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (حم عن ابى هريرة)

″Peygamberler, babadan bir kardeştirler. Onların anneleri ayrı olmakla birlikte, dinleri birdir. İnsanlar arasında Meryem oğlu Îsâ’ya en yakın benim. Çünkü benim ile onun arasında bir Peygamber yoktur. Şüphesiz Îsâ Aleyhisselâm inecektir. Gördüğünüz vakit, onu tanıyınız ki o; orta boylu, pembeye çalan beyaz tenli, üzerinde iki parçadan ibâret elbisesi olan bir kimsedir. Islaklık olmadığı halde, sanki başından su damlar. İnsanları İslâm’a çağıracak, haçı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında Allah’u Teâlâ, İslâm’dan başkalarını helâk edecek ve Mesih-i Deccal’i de helâk edecektir. Sonra, yeryüzünde sükûnet, emniyet meydana gelecektir. O kadar ki aslanlar develerle, panterler ineklerle ve kurtlar kuzularla serbestçe otlayıp geçinecekler, çocuklar da yılanlarla oynayacaklardır. Îsâ Aleyhisselâm kırk yıl yeryüzünde yaşayacak, sonra vefât edecek, cenâze namazını da Müslümanlar kılacaktır.″[2]

İşte bu Âyet-i Kerîme, Hz. Îsâ yeryüzüne indiğinde Hristiyanları Müslüman edeceğini, mahşer gününde de bunların îmanına şâhit olacağını, aynı zamanda kendisinin Peygamberliğini yalanlayan Yahudilerin ve kendisine ″Allah’ın oğludur″ diyerek şirke giren Hristiyanların aleyhine şâhitlik yapacağını beyan etmiştir.

Yukarıdaki Hadis-i Şerif’te de geçtiği üzere Hz. Îsâ, gökten inince bütün bâtıl

dinler ortadan kalkacak. İnsanlar, İslâm Dîni'nde birleşecek ve böylece Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dînine tâbi olacaklar ve o zaman Hristiyanlardan, Müslüman olmayan kimse kalmayacaktır.

Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

"Allah'a yemin olsun ki, Hz. Îsâ şu anda diridir ve Allah katındadır. O, yeryüzüne indiği zaman bütün Hristiyanlar ona îman edecektir. Mahşer gününde de Hz. Îsâ, kendisine inanan veya inanmayanlara karşı şâhit olacaktır."

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ يَعْنِي عِيسَى وَإِنَّهُ نَازِلٌ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَاعْرِفُوهُ رَجُلٌ مَرْبُوعٌ إِلَى الْحُمْرَةِ وَالْبَيَاضِ بَيْنَ مُمَصَّرَتَيْنِ كَأَنَّ رَأْسَهُ يَقْطُرُ وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ بَلَلٌ فَيُقَاتِلُ النَّاسَ عَلَى الْإِسْلَامِ فَيَدُقُّ الصَّلِيبَ وَيَقْتُلُ الْخِنْزِيرَ وَيَضَعُ الْجِزْيَةَ وَيُهْلِكُ اللّٰهُ فِي زَمَانِهِ الْمِلَلَ كُلَّهَا إِلَّا الْإِسْلَامَ وَيُهْلِكُ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يُتَوَفَّى فَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُونَ (د عن ابى هريرة)

"Îsâ ile benim aramda hiçbir Peygamber yoktur. O şüphesiz inecektir. Onu gördüğünüz zaman tanıyın! O, orta boylu, beyaza çalar kırmızı renktedir. Sarıya boyalı iki elbise içinde olacak. Yağmur yağmasa da saçından su damlayacaktır. İnsanlarla İslâm için savaşacaktır. Mesih-i Deccâl'i öldürecek ve yeryüzünde kırk sene kalacak. Sonra ölecek ve namazını Müslümanlar kılacaklardır."[3]

Bir rivâyette de yeryüzünde kırk beş yıl kalacağı ve vefât ettiğinde Peygamber Efendimizin yanına defnedileceği beyan edilmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur.

يَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ إِلَى الْأَرْضِ فَيَتَزَوَّجُ وَيُولَدُ لَه وَيَمْكُثُ خَمْسًا وَأَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ يَمُوتُ فَيُدْفَنُ مَعِي فِي قَبْرِي فَأَقُومُ أَنَا وَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ فِي قَبْرٍ وَاحِدٍ بَيْنَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ (مشكاة المصابيح ومختصر تذكرة القرطبى عن عبد اللّٰه بن عمر)

"Şüphesiz ki Meryem oğlu Îsâ yeryüzüne indiği zaman evlenecek, çocuğu olacak, yeryüzünde kırk beş yıl kalacak ve benim yanıma bana arkadaş olarak mezarlığıma defnedilecektir. Mahşer günü olunca, Ben ve Îsâ, Ebû Bekir ile Ömer'in arasında kabirden kalkacağız."[4]

Bu husus bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle geçmektedir:

مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَاةِ صِفَةُ مُحَمَّدٍ وَصِفَةُ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ يُدْفَنُ مَعَهُ فَقَالَ أَبُو مَوْدُودٍ وَقَدْ بَقِيَ فِي الْبَيْتِ مَوْضِعُ

قَبْرٍ (ت عن عبد اللّٰه بن سلام)

"Tevrat'ta Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sıfatı ve Meryem oğlu Îsâ'nın O'nun yanında defnedileceği yazılıdır." Ebû Mevdûd Radiyallâhu anhu: "Hücre-i Saadet'te bir kabir yeri kalmıştır" diye buyurdu.[5]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 102, Enbiyâ 49; Sahih-i Müslim, Îman 71 (242 Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Sünen-i Tirmizî, Fiten 54.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9966.

[4] Mişkât'ul-Mesâbih, Fiten 21; İmâm-ı Şa'râni, Muhtasaru Tezkirat'il-Kurtubî, s. 179.

[5] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1.

فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ كَثِيرًاۙ (١٦٠) وَاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِۜ وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيمًا (١٦١)

160-161. Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan menetmeleri sebebiyle daha önce kendilerine helâl olan güzel nîmetleri onlara haram kıldık.* Ve nehyolundukları halde fâiz almaları ve insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle bu nîmetleri onlara haram kıldık. Ve onlardan kâfir olanlara elim bir azap hazırladık.

İzah: Tevrat'ın nüzulünden evvel kendilerine helâl iken, Âyet-i Kerîme'de de geçtiği gibi yaptıkları zulüm ve küfürlerinden dolayı Yahudilere haram edilen nîmetler, Sûre-i En'âm, Âyet 146'da şöyle geçmektedir:

"Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan yağlar ve kuyruk kemiğine ve etlere yapışan yağlar müstesnâ olmak üzere, iç yağlarını da haram kıldık. İşte bunu, azgınlıkları sebebiyle onlara cezâ olarak yaptık. Şüphesiz ki Biz, sözümüzde elbette doğruyuz."

Görüldüğü üzere Sûre-i Nisâ, Âyet 160 ve 161'de, Yahudilerin, işledikleri dört günahtan dolayı kendilerine daha önce helâl kılınan şeylerin haram kılındığı

beyan edilmiştir. İşledikleri bu günahlardan biri, zulmetmeleridir. Bu zulümlerinin mahiyeti ise, bize Allah'ı göster demeleri, Sâmiri'nin altından yaptığı buzağıyı ilah edinmeleri, Allah'a verdikleri ahdi bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, Peygamberleri haksız yere öldürmeleri, Hz. Meryem'e zinâ iftirasında bulunmaları ve Meryem oğlu Îsâ Mesihi öldürdük, demeleri gibi hususlardır.

Bu günahlardan bir diğeri de, insanları Allah yolundan menetmeleridir. Bundan maksat ise, Allah'a karşı batıl şeyler uydurup onun, Allah'u Teâlâ'dan olduğunu iddia etmeleri, Allah'ın kitabını değiştirmeleri, mânâlarını gerçeğinden saptırmaları, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamberliğini hak olarak bildikleri hâlde inkâr etmeleri ve onun vasıflarını, bilmeyen insanlardan gizlemeleri ve böylece insanları doğru yoldan saptırmalarıdır.

Yahudilerin işlemiş oldukları günahlardan biri de fâiz almaları, bir diğeri de insanların mallarını haksız yere yemeleridir. Bundan maksat, verecekleri hüküm karşılığında rüşvet almaları, kendileri herhangi bir şey yazarak, ″Bu, Allah katındandır″ demek sûretiyle para almaları ve benzeri murdar kazançlar sağlamalarıdır. Bu günahları sebebiyle Allah'u Teâlâ onları cezâlandırmış ve onlar için evvelce helâl kıldığı şeyleri haram kılmıştır.

(لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُق۪يم۪ينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِؕ اُو۬لٰٓئِكَ سَنُؤْت۪يهِمْ اَجْرًا عَظ۪يمًا۟ (١٦٢)

162. Lâkin Ehl-i Kitap'tan ilimde râsih olanlar ve Mü'min olanlar, sana indirilene ve senden önceki Peygamberlere indirilenlere îman ederler. Namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve âhiret gününe îman edenler var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz.

İzah: İlimde râsih olanlar hakkında birçok Sahâbîden, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ مَنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ؟ قَالَ: هُوَ مَنْ بَرَّتْ يَمِينُهُ، وَصَدَقَ لِسَانُهُ، وَعَفَّ بَطْنَهُ وَفَرْجَهُ، فَذَاكَ الرَّاسِخُ (طب عن أبو الدّرداء وأبَو أمامة، وواثلة بن الأسقع وأنس بن مالك)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, ilimde râsih olanların kimler olduğu sorulunca, buyurdu ki: ″Bir şey hakkında yemin ettiği zaman yemini doğru çıkan, doğru sözlü olan ve midesini ve fercini günahlardan uzak tutanlar, işte

râsih olanlar bunlardır."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 7544; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6840.

اِنَّٓا اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ كَمَٓا اَوْحَيْنَٓا اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيّٖنَ مِنْ بَعْدِهٖۚ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ (وَالْاَسْبَاطِ وَعٖيسٰى وَاَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهٰرُونَ وَسُلَيْمٰنَۚ وَاٰتَيْنَا دَاوُ۫دَ زَبُوراًۚ (١٦٣) وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلاً لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَۜ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوسٰى تَكْلٖيماًۚ (١٦٤) رُسُلاً مُبَشِّرٖينَ وَمُنْذِرٖينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَزٖيزاً حَكٖيماً (١٦٥)

163-165. Ey Resûlüm! Biz Nûh'a, ondan sonra gelen Peygamberlere, İbrâhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına, Îsâ'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Hârun'a ve Süleyman'a vahyettiğimiz ve Dâvud'a da Zebur'u verdiğimiz gibi, Sana da vahyettik ve Kur'ân'ı gönderdik.* Ve daha önce kıssalarını sana anlattığımız Resulleri ve kıssalarını sana anlatmadığımız Resulleri gönderdik. Allah'u Teâlâ, Mûsâ'ya da hitap ederek konuştu.* Âhiret gününde insanların, Allah'a karşı bir bahaneleri olmamaları için Resullerimizi müjdeleyici ve korkutucu olarak gönderdik. Allah'u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudilerden Sükeyn ve Adiy İbn-i Zeyd gibi şahısların: "Yâ Muhammed! Allah'u Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'dan sonra herhangi bir insana bir şey indirdiğini bilmiyoruz" diye söylemeleri üzerine Allah'u Teâlâ bu âyetleri indirdi.

Peygamberlerin sayısı hakkında Ebû Zerr Radiyallâhu anhu, şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ كَمِ النَّبِيُّونَ قَالَ مِائَةُ أَلْفِ نَبِيٍّ وَأَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ أَلْفَ نَبِيٍّ قَالَ قُلْتُ كَمِ الْمُرْسَلُونَ مِنْهُمْ قَالَ ثَلاثُمِائَةٍ وَثَلاثَةَ عَشَرَ (ك هب عن أبي ذر)

"Yâ Resûlallah! Nebîlerin sayıları ne kadardır?" diye sordum: Buyurdu ki: "Nebîlerin adedi yüz yirmi dört bindir." Yâ Resûlallah! "Onlardan kaçı Resûldür?"[1] deyince de, buyurdu ki: "Onlardan üç yüz on üçü Resûldür."[2]

Yine âyette geçtiği üzere Allah'u Teâlâ, insanların mahşer gününde: "Yâ Rabbi! Emir ve nehiylerini bize tebliğ edip anlatacak Peygamberler gönderseydin, Sana îman ederdik" demelerine imkan bırakmamak için Peygamberleri, müjdeleyici

ve uyarıcı olarak göndermiştir.

[1] Nebî ve Resûl ifadeleri hakkında Sûre-i İsrâ, Âyet 15'in izahına bakınız.

[2] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 124; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4131.

(لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَٓا اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهُ بِعِلْمِهٖۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهٖيدًا (١٦٦)

166. Fakat Allah'u Teâlâ, senin Peygamberliğine delil olan Kur'ân'ı, kendi ilmine uygun olarak sana indirdiğine şâhittir ve melekler de buna şâhitlik eder. Şâhit olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: Yahudilerden bir grup Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına geldi. Peygamber Efendimiz onlara şöyle buyurdu: "Muhakkak ki ben, Allah'ın Resûlüyüm." Onlar: "Biz bunu bilmiyoruz" dediler. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ bu âyeti indirdi.

(اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعٖيدًا (١٦٧) اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرٖيقًاۙ (١٦٨) اِلَّا طَرٖيقَ جَهَنَّمَ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اَبَدًاۜ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسٖيرًا (١٦٩)

167-169. Şüphesiz ki kâfir olanlar ve insanları Allah yolundan menedenler, hidâyet yolundan çok uzak olan dalâlete düşmüşlerdir.* Muhakkak ki kâfir olanları ve zulmedenleri, işte onları, Allah'u Teâlâ bağışlamaz ve onlara doğru yolu göstermez.* Allah'u Teâlâ'nın, onlara göstereceği yol, ancak Cehennem yoludur. Orada ebedî olarak kalacaklardır. Bunu yapmak, Allah'a göre çok kolaydır.

(يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَاٰمِنُوا خَيْرًا لَكُمْۜ وَاِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا (١٧٠)

170. Ey insanlar! Muhakkak ki Resûl, Rabbinizden size gerçeği getirmiştir. O halde ona îman ederek hakkınızda hayırlı olanı seçin. Küfrünüzde ısrar ederseniz, şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Bu âyette geçen "Şüphesiz göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır" ifadesi; Allah'u Teâlâ, sizin îmanınıza muhtaç değildir, küfrünüzden de aslâ

zarar görmez. Yani her şeyden zengindir, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her şey ona muhtaçtır, anlamına gelmektedir.

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فٖي دٖينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّۜ اِنَّمَا الْمَسٖيحُ عٖيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُۚ اَلْقٰيهَٓا اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُۘ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖۚ وَلَا تَقُولُوا ثَلٰثَةٌۜ اِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْۜ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌۜ سُبْحَانَهُٓ اَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌۢ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكٖيلًا ﴿١٧١﴾

171. Ey Ehl-i Kitap! Dîninizde (Hz. Îsâ hakkında) size bildirilen hudûdu aşmayın. Allah'u Teâlâ'yı da, ancak zâtına lâyık olan sıfatlarla söyleyin. Meryem oğlu Îsâ Mesih, ancak Allah'ın Resûlü ve Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. Allah'a ve Resullerine îman edin ve "İlah üçtür" demeyin. Bundan vazgeçin, sizin için hayırlı olur. Allah'u Teâlâ, ancak bir tek ilahtır. O, çocuğu olmaktan uzaktır. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ, "Mesih" olarak sıfatlandırılmıştır. Bu kelime "Silme" mânâsına gelen kelimeden türetilmiştir. Hz. Îsâ'ya bu sıfatın verilmesinin sebebi, Allah'u Teâlâ'nın onu günahlarından arındırmasından ve kötülükleri ondan silip gidermesinden dolayıdır. Deccal'e Mesih denmesinin sebebi ise, onun gözünün silik oluşundandır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de bunu böyle açıklamıştır.

Yine bu Âyet-i Kerîme'de zikredilen Hz. Îsâ'nın diğer bir sıfatı da "Meryem'e ulaştırdığı kelimesi" diye geçen ifadedir. Bu sıfattan maksat da, Allah'u Teâlâ'nın Cebrâil Aleyhisselâm vâsıtasıyla Hz. Meryem'e müjdelemesini emrettiği bir mesajı, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ'nın diğer bir sıfatı olarak, "O'ndan bir ruhtur" ifadesi zikredilmiştir. Bu ifadeden maksat ise, Allah tarafından bir üflemedir. Zîrâ Hz. Îsâ, Allah'ın emriyle Cebrâil Aleyhisselâm tarafından annesi Hz. Meryem'e üflenmiş olduğu için "Ruh" adını almıştır. Bundan dolayı Hz. Îsâ'ya "Rûhullah (Allah'ın rûhu)" diye hitap edilir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللّٰهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللّٰهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ (خ حم عن عبادة)

″Her kim Allah’tan başka ilah yoktur, yalnız Allah vardır. O’nun ortağı yoktur. Şüphesiz ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem de Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür. Şüphesiz ki, Îsâ Aleyhisselâm da Allah’ın kulu ve O’nun Resûlüdür, Hz. Meryem’e bıraktığı kelimesi ve Allah tarafından bir ruhtur. Cennet haktır. Cehennem de haktır, diye diliyle ikrar ve kalbiyle tasdik ederse, Allah’u Teâlâ, o kimseyi Cennete koyar. O kul, hangi amelde olursa olsun.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 45; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21620.

(لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسٖيحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَۜ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ
فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَمٖيعًا (١٧٢) فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفّٖيهِمْ اُجُورَهُمْ وَيَزٖيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهٖۚ
وَاَمَّا الَّذٖينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًاۙ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَصٖيرًا (١٧٣))

172-173. Mesih (Îsâ Aleyhisselâm), Allah’a kul olmaktan aslâ çekinmez, mukarrebûn (Allah’a en yakın) olan melekler de. Her kim Allah‘a ibâdetten çekinir ve kibirlenirse, elbette onların hepsini huzurunda toplayacaktır.* Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara, mükâfatlarını verecek ve onlara lütfundan daha da artıracaktır. Allah’a ibâdetten çekinenlere ve kibirlenenlere de, elim bir azap ile azap edecektir. Onlar, kendileri için Allah’tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır.

İzah: Sûre-i Nisâ, Âyet 172’nin nüzul sebebine dair şu hâdise nakledilmiştir:

Hristiyan olan Necran elçileri, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzurunda iken dediler ki: ″Sen niçin bizim sahibimize kusur isnat ediyorsun?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sahibiniz kimdir?″ diye sorunca, onlar: ″Îsâ’dır″ dediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz: ″Ben ona ne kusur isnat ettim?″ diye buyurunca, onlar: ″Sen, Îsâ Aleyhisselâm Allah’ın kulu ve Peygamberidir, diyorsun″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onun, Allah’ın bir kulu olması bir kusur değildir″ diye cevap verince bu âyet nâzil olmuştur.

Âyet-i Kerîme’de geçen ″Mukarrebûn melekler″ de, Cebrâil, İsrâfil, Mikâil ve Azrâil gibi Allah’u Teâlâ’ya en yakın olan meleklerdir.

Sûre-i Nisâ, Âyet 173 ile ilgili olarak da Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فِي قَوْلِهِ: فَيُوَفِّيهِمْ أجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ" [النساء 173]، قَالَ: أُجُورُهُمْ: يُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ، وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ: الشَّفَاعَةَ لِمَنْ وَجَبَتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ لِمَنْ صَنَعَ إِلَيْهِمُ الْمَعْرُوفَ فِي الدُّنْيَا. (طب عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah’u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara, mükâfatlarını verecek ve onlara lütfundan daha da artıracaktır…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 173 hakkında buyurdu ki: ″Onların mükâfatları, Allah’u Teâlâ’nın onları Cennete koyması, lütfundan daha da artırması ise, dünyâda iken sâlih ameller hususunda fazla çalışanların, kendine Cehennem vâcip olanlara şefaatte bulunmasıdır.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10310.

(يَا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَاَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا (١٧٤)

174. Ey insanlar! Muhakkak size Rabbinizden bir burhan (Muhammed Aleyhisselâm) geldi. Ve size apaçık bir nûr (Kur’ân) indirdik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ey insanlar! Muhakkak size Rabbinizden bir burhan (Muhammed Aleyhisselâm) geldi″ diye geçmesi, Peygamber Efendimizin çok açık mûcizeler ile geldiğinin beyanıdır.

Bu mûcizelerden bâzıları şöyledir:

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıkması, ayın iki parçaya ayrılıp Kâbe’nin yakınındaki Ebû Kubeys Dağı’na inerek Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Peygamberliğine şâhitlik etmesi, yanmış hurma ağacına duâ edince canlanıp tekrar hurma vermesi ve böylece en güzel hurma olan Acve hurmasının meydana gelmesi, dikmiş olduğu yüzlerce küçük hurma fidanının bir anda büyüyerek hepsinin hurma vermesi gibi…″

Peygamber Efendimizin bunlara benzer sayılamayacak kadar çok mûcizeleri vardır. Bu âyette Allah’u Teâlâ’nın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ″Burhan″ diye söylemesi de, herkesin gözü önünde açık bir şekilde burhan, mûcize gösterdiği içindir.

Kur’ân-ı Kerîm’in özelliği hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْقُرْآنُ هُوَ النُّورُ الْمُبِينُ وَالذِّكْرُ الْحَكِيمُ وَالصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمُ (هب عن رجل

"Kur'ân, apaçık nûrdur. Hikmet dolu zikirdir ve dosdoğru bir yoldur."[1]

[1] Muhtar'ül-Ehâdîsîn-Nebeviyye, Hadis No: 859; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 2309.

فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِهٖ فَسَيُدْخِلُهُمْ فٖي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍۙ وَيَهْدٖيهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقٖيمًاۜ (
١٧٥)((

175. Allah'a îman eden ve emirlerine sımsıkı sarılanlara gelince, Allah'u Teâlâ onları, rahmet ve lütfuna girdirecek ve onları kendisine kavuşturacak olan dosdoğru bir yola iletecektir.

İzah: Allah'a îman edip O'nun emirlerine sımsıkı sarılanları Allah'u Teâlâ, rahmet yeri olan Cennete girdirir, orada akla ve hayâle gelmeyen türlü türlü nîmetler ihsan eder.

Cennetlik olan herkes, ancak Allah'ın rahmetiyle Cennete girer. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَخْرُجُ لِابْنِ آدَم يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةُ دَوَاوِين دِيوَان فِيهِ الْعَمَل الصَّالِح وَدِيوَان فِيهِ ذُنُوبه وَدِيوَان فِيهِ النِّعَم مِنَ اللّٰه تَعَالَى عَلَيْهِ فَيَقُول اللّٰه تَعَالَى لِأَصْغَر نِعَمه أَحْسَبهُ قَالَ فِي دِيوَان النِّعَم خُذِي ثَمَنك مِنْ عَمَله الصَّالِح فَتَسْتَوْعِب عَمَله الصَّالِح كُلّه ثُمَّ تَنَحَّى وَتَقُول وَعِزَّتِك مَا اِسْتَوْفَيْت وَتَبْقَى الذُّنُوب وَالنِّعَم فَإِذَا أَرَادَ اللّٰه أَنْ يَرْحَمَهُ قَالَ يَا عَبْدِي قَدْ ضَاعَفْت لَك حَسَنَاتِك وَتَجَاوَزْت لَك عَنْ سَيِّئَاتك أَحْسَبهُ قَالَ وَوَهَبْت لَك نِعَمِي(ابن كثير، التفسير القران العظيم عن انس)

"Mahşer günü Âdemoğlu için üç divan çıkarılır: "İçinde sâlih amelinin olduğu bir dîvân, günâhlarının olduğu bir dîvân ve Allah tarafından ona bahşedilen nîmetlerin bulunduğu bir dîvân." Allah'u Teâlâ nîmetlerin dîvânındaki, nîmetlerin en küçüğüne: "Onun, sâlih amelinden ücretini al" buyurur. O nîmet, sâlih amellerinin hepsini alır, sonra bir kıyıya çekilip şöyle der: "İzzetin adına yemin olsun ki hakkımı tam almadım. Günahlar ve nîmetler kalır. Allah'u Teâlâ merhamet buyurmak istediği zaman, "Ey kulum! Senin için iyiliklerini kat kat artırdım ve günâhlarından vazgeçtim" buyurur. Râvi der ki: Öyle sanıyorum ki, "Nîmetlerimi de sana bağışladım" buyurur.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلاَ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ وَلاَ أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن ابى هريرة)

"Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez." "Sen de mi Yâ Resûlallah?" denilince, buyurdu ki: "Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 4, s. 512.

[2] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat'ul-Kıyâme, Cennet ve Cehennem 17 (72).

يَسْتَفْتُونَكَۜ قُلِ اللّٰهُ يُفْت۪يكُمْ فِي الْكَلَالَةِۜ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَۚ وَهُوَ يَرِثُهَٓا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌۜ فَاِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَۜ وَاِنْ كَانُٓوا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَٓاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِۜ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّواۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ (١٧٦)

176. Ey Resûlüm! Senden, çocuğu ve babası olmayan kimselerin mîras taksimi hakkında fetvâ istiyorlar. De ki: "Bu konu hakkındaki fetvâyı Allah'u Teâlâ şöyle veriyor: Eğer çocuğu olmayan bir kimse ölür ve bir kız kardeşi bulunursa,[1] bıraktığı malın yarısı kız kardeşindir.[2] Eğer kız kardeşi ölür ve çocuğu da bulunmazsa, erkek kardeş ona mîrasçı olur.[3] Eğer ölenin, iki (veya daha fazla) kız kardeşi varsa, bıraktığı malın üçte ikisi kız kardeşlerindir.[4] Eğer kardeşler erkek ve kız olursa, erkek kardeşe, iki kız kardeşin payı kadar verilir. Mîrasın taksiminde hatâ etmemeniz için Allah'u Teâlâ mîras ahkâmını beyan eder. Allah'u Teâlâ, her şeyi bilendir."

İzah: Anne ve babaları bir olanlar, babaları bir olanlardan önceliklidir. Eğer bunlar yoksa, babaları bir olan kardeşler devreye girer.

Bu hususta Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

إِنَّكُمْ تَقْرَءُونَ هَذِهِ الْآيَةَ {مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ} وَإِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالدَّيْنِ قَبْلَ الْوَصِيَّةِ وَإِنَّ أَعْيَانَ بَنِي الْأُمِّ يَتَوَارَثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَّاتِ الرَّجُلُ يَرِثُ أَخَاهُ لِأَبِيهِ وَأُمِّهِ دُونَ أَخِيهِ لِأَبِيهِ (ت عن على)

"… Bu taksim, zarar kastı olmaksızın yapılmış olan vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcun ödenmesinden sonra yapılır…" diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 12'yi metninde sıralama olarak önce vasiyet, sonra borcun ödenmesi

şeklinde okuyorsunuz. Fakat bilesiniz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem vasiyetin yerine getirilmesinden önce borçlarının ödenmesine hükmetti. Anne ve babaları bir olan kardeşler, ölen kardeşlerine mîrasçı olurlar. Bunlar varken anneleri ayrı olup babaları bir olan kardeşler mîrasçı olamazlar. Erkek olan kişi, anne ve babaları bir olan erkek kardeşine, babaları bir olan erkek kardeşinden önce vâris olur.[5]

Bu sebepten dolayı aynı şekilde anne ve babaları bir olan kız kardeşler, babaları bir olan kız kardeşlerden mîrasa daha evlâdırlar.[6]

Sonuç olarak mîrasta taksimin nasıl olacağını Allah’u Teâlâ, Sûre-i Nisâ, Âyet 11, 12 ve 176’da tafsilatlı olarak beyan etmiştir. Âyet-i Kerîme’de belirtilmeyen bâzı hususlar da Hadis-i Şerif’lerde beyan edilmiştir. Meselâ: Hanefi Mezhebi’ne göre, Zev’il-Erhâm da mîrastan hak alır. Zev’il-Erhâm: Ashâb-ı Ferâiz’den yani mîrastan hisseleri Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif ile belirlenmiş olan vârislerden ve asabeden hiç mîrasçısı olmayan kimselerin, kendisine en yakın olan diğer akrabalarının onun malına mîrasçı olmalarıdır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْخَالُ وَارِثُ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ (ت عن عمر بن الخطاب ابى ابى عبيدة

″Dayı, mîrasçısı olmayanın mîrasçısıdır.″[7]

Yine anne karnındaki çocuk, mîrasçı olur ve onun hissesi kendi adına durdurulur ve çocuğun sesi işitilir işitilmez, mîrasa hak sahibi olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا اسْتَهَلَّ الْمَوْلُودُ وُرِّثَ (د عن عن ابى هريرة

″Doğan çocuk ağlar yani sesi işitilirse (sonra ölse dahi), vâris olur ve ona vâris olunur.″[8] Ağlamazsa (ölü doğarsa), ne vâris olur, ne de ona vâris olunur.

[1] Yani anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir olan bir kız kardeşi bulunursa, demektir.

[2] Yani bir kimse çocuğu veya babası bulunmaksızın ölüp de kendisinin anne ve babaları bir veya yalnız babaları bir kız kardeşi bulunursa, o kız kardeş için, o ölünün mîrasının yarısı verilir. Kalan mîras da asabeden kimsesi var ise ona verilir, yok ise o da bu kız kardeşe red yoluyla ait olur. Bu, İmam-ı Âzam’ın

mezhebine göredir.

[3] Yani, başka vârisi bulunmayınca mîrasın tamamına hak sahibi olur.

[4] Geri kalan eğer başka hiçbir mîrasçısı yoksa tamamı kızlara kalır.

[5] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 5; Sünen-i İbn-i Mâce, Ferâiz 10; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8110.

[6] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 2, s. 295-296.

[7] Sünen-i Tirmizî, Ferâiz 12.

[8] Sünen-i Ebû Dâvud, Ferâiz 15.

5-MÂİDE SÛRESİ

Bu sûre 120 âyettir. Medîne döneminde nâzil olmuştur. Bu sûrede Îsâ Aleyhisselâm'a semâdan sofra inme hâdisesi anlatıldığı için ″Sofra″ anlamına gelen ″Mâide″ ismi verilmiştir.

Bu sûre hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(عَلِّمُوا رِجَالَكُمْ سُورَةَ الْمَائِدَةِ وَعَلِّمُوا نِسَاءَكُمْ سُورَةَ النُّورِ (ص هب عن مجاهد مرسلا

″Erkeklerinize Mâide Sûresi'ni, kadınlarınıza da Nûr Sûresi'ni iyi öğretin.″[1]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2330; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44949.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهٖيمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ
اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرٖيدُ (١))

1. Ey îman edenler! Akitlerinizi yerine getirin. İhramlı iken avlanmayı helâl saymamanız şartıyla, size haram oldukları bildirilecek olanlar dışında, En'âm-ı Behime (deve, sığır, koyun ve keçi) helâl kılındı. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ dilediği şekilde hükmeder.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Ey îman edenler! Akitlerinizi yerine getirin″ diye buyrulmaktadır. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ âyette zikredilen ″Akit″ten maksat, Allah'u Teâlâ'nın, kullarından, îman etmelerine, helâl kıldığını helâl, haram kıldığını haram kabul etmelerine, emirlerini tutup yasaklarından kaçınacaklarına dair aldığı sözdür, diye buyurmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme'de haram oldukları beyan edilenlerden maksat, leş, boğularak, darp edilerek ölen, Allah'tan başkası adına kesilen ve benzeri hayvanlardır. Bunlar da Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3 ve Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve 145'te ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme’de geçen ihramlı iken yasaklanan avlanmadan maksat da kara avıdır. Balık avlamak ise helâldir. Bu husus Sûre-i Mâide, Âyet 96’da şöyle ifade edilmiştir:

″İhramlı iken, suda yaşayan hayvanların avı ve onun yenilmesi, ondan yemeniz ve sefer esnasında azık edinmeniz için size helâl kılındı. Fakat ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Hesap için huzurunda toplanacağınız Allah’tan korkun.″

Yine âlimlerin çoğu, En’âm-ı Behime’nin helâl kılındığı gibi kesildiğinde, onların karnından çıkan yavruların da helâl olacağını beyan etmişlerdir.

Bu husus Müsedded Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ نَنْحَرُ النَّاقَةَ وَنَذْبَحُ الْبَقَرَةَ وَالشَّاةَ فَنَجِدُ فِي بَطْنِهَا الْجَنِينَ أَنُلْقِيهِ أَمْ نَأْكُلُهُ قَالَ كُلُوهُ إِنْ شِئْتُمْ فَإِنَّ ذَكَاتَهُ ذَكَاةُ أُمِّهِ (د عن مسدد)

″Yâ Resûlallah! Deveyi boğazlıyoruz. Sığır ve koyunu kesiyoruz. Fakat bazen içinden yavru çıkıyor. Onu atalım mı, yoksa yiyelim mi?″ dedik. Bunun üzerine: ″İsterseniz yiyin. Çünkü anasını kesmek, onu da kesmek demektir″ buyurdu.[1]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in, ″İsterseniz yiyin″ buyruğundan, bu hayvanın etini içiniz alıyorsa veya açlıktan dolayı sıkıntı çekiyorsanız, yiyebilirsiniz anlamı çıkmaktadır.

Bu sebepten İmam-ı Âzam Efendimiz, kesilen bir hayvanın karnından çıkan yavrusu, yenilmez, demiştir. Ancak İmam Muhammed ve İmam Yusuf’a göre, yavrunun şeklini tamamlamış olması yeterlidir, yenilmesi helâldir. Yavru, anne karnında şeklini tamamlamamışsa, o zaman yenilmez, demişlerdir. Hanefi Mezhebi’nde fetvâ imameynin kavline göredir.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Dahâyâ 18; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 3897.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمّ۪ينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُواۜ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ (٢))

2. Ey îman edenler! Allah’u Teâlâ’nın nişânelerine (haccın şartı olan ibâdetlere), haram olan aya, hac kurbanına ve onun gerdanlıklarına, Rabbilerinden bir lütuf ve rızâ talebinde bulunarak Beyt-i Haram’a ziyaret maksadıyla gelenlere saygısızlık etmeyin. İhramdan çıktığınız vakit avlanabilirsiniz. Sizi Mescid-i Haram’dan menetmiş olduklarından dolayı bir kavme olan buğzunuz,)Kâbe’yi ziyaret maksadıyla gelenler hakkında) sizi saldırmaya sevk etmesin. Birbirinize iyilik ve takvâ hususunda yardım edin, kötülük ve düşmanlıkta ise yardım etmeyin. Allah’tan korkun. Şüphesiz ki, Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Haram olan ay″ ifadesi; Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb aylarıdır. Bu âyette haram olan aya saygısızlık edilmemesi, kutsallığının korunması emredilmektedir. Bu da o ayda savaşmamakla olur. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 217’de şöyle buyurmaktadır:

″Ey Resûlüm! Sana haram ayda savaşmayı sorarlar. De ki: ″O ayda savaşmak büyük günahtır…″

Yine bu Âyet-i Kerîme’de, Müslümanların kendilerini Beytullah’a girmelerine Hudeybiye’de engel olanlara karşı, artık kin beslememeleri ve Kâbe’ye ziyaret maksadıyla gelen kâfirlere dokunulmaması gerektiği beyan edilmiştir. Çünkü o zaman Müslümanların Beytullah’a girmelerinin engellenmesi çok ağırlarına gitmişti.[1] Ancak kâfirlerden Kâbe’yi ziyaret etmek için gelenlere mâni olunmaması ile ilgili hüküm neshedilmiştir. Zîrâ daha sonra nâzil olan Sûre-i Tevbe, Âyet 28’de şöyle buyrulmuştur:

″Ey îman edenler! Şüphesiz ki müşrikler pisliktir. Onlar bu yıldan sonra Mescid-i Haram’a yaklaşmasınlar…″

Yine bu âyetin devâmında, ″Birbirinize iyilik ve takvâ hususunda yardım edin, kötülük ve düşmanlıkta ise yardım etmeyin″ diye geçen ifade hakkında Nevvâs İbn-i Sem’an Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ فَقَالَ الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ (م ت عن النواس بن سمعان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu sordum, buyurdu ki: ″İyilik, güzel ahlâktır. Kötülük de öyle bir şeydir ki, kalbin onu bilir ve insanların da onu bilmesinden hoşlanmaz.″[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(حَبِّبُوا اللّٰهَ اِلَى عِبَادِهِ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ (طب كر والضياء عن ابى امامة

″Allah'u Teâlâ'yı kullarına sevdirin. Allah'u Teâlâ da sizi sever.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا قُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ نَصَرْتُهُ مَظْلُومًا فَكَيْفَ أَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَكُفُّهُ عَنْ الظُّلْمِ (فَذَاكَ نَصْرُكَ إِيَّاهُ (خ ت عن انس

″İster zâlim olsun ister mazlum, kardeşine yardım et.″ Yâ Resûlallah! Mazlum ise yardım edelim. Ya zâlim ise ona nasıl yardım ederiz?″ denilince de, buyurdu ki: ″Onun zulmüne engel olursun, işte senin ona yardımın böyledir.″[4]

[1] Bu konu hakkında geniş bilgi için Sûre-i Fetih, Âyet 10'un izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Birr 5 (14 Sünen-i Tirmizî, Zühd 41.

[3] Taberânî Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 7333; Kenz'ul-İrfan, Hadis No: 289

[4] Sahih-i Buhârî, İkrah 8; Sünen-i Tirmizî, Fiten 74.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَٓا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ (وَمَٓا اَكَلَ السَّبُعُ اِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَاَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْاَزْلَامِ ذٰلِكُمْ فِسْقٌ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ د۪ينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ د۪ينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَت۪ي وَرَض۪يتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ د۪ينًا فَمَنِ اضْطُرَّ ف۪ي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِاِثْمٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٣)

3. Murdar ölen hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkası için kesilmiş ve boğulmuş, darp edilmiş, (yüksekten) yuvarlanmış, birbiriyle tokuşarak ölmüş ve yırtıcı hayvanın parçalaması ile ölmüş olan hayvanlar size haram oldu. Ancak daha ölmeden (Allah'ın ismini zikrederek) boğazladığınız müstesnâ. Putlar için kesilen kurbanlar ve oklarla kura çekerek hayır ve şerri belirlemek de size haram oldu. Bunlar, hak yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, dîninizden (onu yok etmekten) ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, Benden korkun. Bugün dîninizi kemâle erdirdim, size nîmetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim. Fakat son derece açlık hâlinde çâresiz kalan kimsenin, zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur.

Muhakkak ki Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Üzerine Allah’ın ismi zikredilmeden kesilen hayvan, murdar olur ve eti aslâ yenmez. Allah’u Teâlâ Sûre-i En’âm, Âyet 121’de şöyle buyurmaktadır:

″Üzerine Allah’ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanlardan yemeyin. Zîrâ o fısktır (Allah’a itaatten ayrılmadır)…″

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَسِىَ التَّسْمِيَةَ فَلَا بَأْسَ وَمَنْ تَعَمَّدَ فَلَا تُؤْكَلْ (اخرجه رزين عن ابن عباس

″Şâyet bir kimse, Allah’ın ismini zikretmeyi hatâ ile veya unutarak terk ederse, o zaman yenir. Fakat kasten terk edilmesi durumunda aslâ yenilmez.″[1]

Rafi’ b. Hadîc Hazretlerinden nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّا لَاقُو الْعَدُوِّ غَدًا وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدًى فَقَالَ اعْجَلْ أَوْ أَرِنْ مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ فَكُلْ
(لَيْسَ السِّنَّ وَالظُّفُرَ وَسَأُحَدِّثُكَ أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ وَأَمَّا الظُّفُرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ (خ م عن رافع بن خديج

″Yâ Resûlallah! Biz yarın düşmanla karşılaşabiliriz, yanımızda bıçak yok, (avı veya yanımızdaki hayvanları) kamışla kesebilir miyiz?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Kanı akıtılan ve üzerine Allah’ın ismi zikredilerek kesileni ye. Ama kesme aleti diş ve tırnak olmasın. Bunu da size açıklayayım; diş kemiktir, tırnak ise Habeşlilerin bıçağıdır.″[2]

″Fal oklarına″ gelince, câhiliye zamanında bir kimse herhangi bir şey için azmederse, o işe teşebbüs etmezden evvel üç ok alır, birinin üzerine: ″Rabbim bana emretti″ diğerinin üzerine: ″Rabbim beni nehyetti″ diye yazar. Üçüncüsüne de bir şey yazmaz ve bunları da kese gibi bir şeyin içine koyup karıştırdıktan sonra, kendileri için kısmet olan şeyi, bu sûretle bilmek niyetiyle kura tarzında, o okların birini çekerdi. ″Rabbim bana emretti″ diye yazılı olan ok çıkarsa, neye azmetmek istiyorsa ona teşebbüs ederdi. ″Rabbim beni nehyetti″ diye yazılı olan ok çıkarsa, o işten vazgeçerdi. Boş olan ok çıkarsa da kurayı tekrar ederdi. Allah’u Teâlâ bu fısk olan uygulamayı kesin olarak haram kılmıştır.

Yine ″Bugün dîninizi kemâle erdirdim″ diye geçen Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Ashâb-ı Kirâm ferahlamış ve büyük bir sevinç duymuşlardı. Fakat Hz. Ebû

Bekir ve Hz. Ömer ağlamış ve ″Artık Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in tebliğ vazifesi sona erdi. Bu, onunebedî âleme irtihalinin yaklaştığını gösteriyor″demişlerdi. Gerçekten de Peygamber Efendimiz, bu âyetin nüzulünden seksen bir gün sonra vefât etmiştir.

Yine Sûre-i Mâide, Âyet 3 hakkında Târık b. Şihâb Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ آيَةٌ فِي كِتَابِكُمْ تَقْرَءُونَهَا لَوْ عَلَيْنَا نَزَلَتْ مَعْشَرَ الْيَهُودِ لَاتَّخَذْنَا ذَلِكَ الْيَوْمَ عِيدًا قَالَ وَأَيُّ آيَةٍ قَالَ {الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا} فَقَالَ عُمَرُ إِنِّي لَأَعْلَمُ الْيَوْمَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ وَالْمَكَانَ الَّذِي نَزَلَتْ فِيهِ نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَرَفَاتٍ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ (خ عن طارق بن شهاب)

Yahudilerden bir adam Hz. Ömer’e geldi ve: ″Yâ Ömer! Kitabınızda okuduğunuz öyle bir âyet var ki, şâyet o âyet bize indirilseydi, nâzil olduğu günü bayram ilan ederdik″ dedi. Hz. Ömer hangi âyet diye sorunca, Yahudi: ″Bugün dîninizi kemâle erdirdim, size olan nîmetlerimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı seçtim″ âyetidir, dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer dedi ki: ″Bu âyetin nâzil olduğu günü ve mekânı biliyorum. Bu âyet, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e Arafat’ta Cuma günü nâzil oldu.″ (Hz. Ömer, o günün bayram olduğuna işâret etmiştir)[3]

Yine Âyet-i Kerîme’de, yenmesi haram olan şeylerden bahsedilirken, ″Fakat son derece açlık hâlinde çâresiz kalan kimsenin, zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur″ diye buyrulmaktadır. Eğer kişi açlıktan ölecek duruma gelirse, o zaman haram olan şeylerden açlığını giderecek kadar yemesi mübah kılınmıştır. Ancak zaruret hâlinde bulunan çâresiz, aç bir kişinin insan eti yiyebileceği ve yiyemeyeceği hakkında âlimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Hanefi Mezhebi’ne göre, insan etinin yenilmesi câiz değildir. Hattâ bir adam diğerine, ″Elimi kes, ye″ dese, o dahi helâl olmaz. İnsan eti mecbur kalındığında da mübah olmaz. Çünkü insan, şerefli bir varlıktır. Bu sebeple onun yiyecek olarak kullanılması câiz değildir.[4]

Nitekim bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i İsrâ, Âyet 70’de şöyle buyurmuştur:

″Yemin olsun ki Biz, Âdemoğlunu üstün bir varlık kıldık. Onları karada ve

denizde (çeşitli vâsıtalarla) taşıdık. Onlara leziz ve temiz rızıklar verdik ve onları yarattıklarımızın birçoğuna üstün kıldık."

[1] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1950.

[2] Sahih-i Buhârî, Zebâih 15; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 3899.

[3] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 1; Rudânî, Cem'ul-Fevaid, Hadis No: 6916.

[4] İbn-i Âbidîn, Redd'ül-Muhtar, c. 15, s. 318.

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَٓا اُحِلَّ لَهُمْۜ قُلْ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۙ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبٖينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُۘ (
فَكُلُوا مِمَّٓا اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ الْحِسَابِ (٤)

4. Ey Resûlüm! Senden kendilerine helâl olan şeylerin neler olduğunu sorarlar. De ki: "Temiz nîmetler ve Allah'u Teâlâ'nın size bildirdiğinden kendilerine öğreterek eğittiğiniz avcı hayvanların tuttukları (avladıkları) sizin için helâl kılındı. Artık onların sizin için tuttuklarından yiyin. Onları av için bıraktığınız vakit, Allah'ın ismini zikredin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hesabı çabuk görendir."

İzah: Bir avcının, ava silah atarken veya eğitilmiş hayvanı avın üzerine bırakırken bir defa, "Bismillâhi Allah'u Ekber" demesi gerekir. Avı ele geçirdiğinde, av ölmüş olsa dahi, avı kıble yönüne döndürerek tekrar, "Bismillâhi Allah'u Ekber" diyerek kesmelidir. Eğer bir Müslüman unutmuşsa, hükmen söylemiş sayılır. Ancak kasten terk ederse, o avın eti yenmez.

Bu Âyet-i Kerîme'ye ve nakledilen birçok Hadis-i Şerif'e göre, avlanmak maksadıyla av köpeği, tazı, atmaca gibi hayvan beslemek câizdir. Bu hususta Resûlulllah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اتَّخَذَ كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبِ زَرْعٍ وَلَا صَيْدٍ وَلَا مَاشِيَةٍ فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قِيرَاطٌ قَالَ سُلَيْمٌ وَأَحْسَبُهُ قَدْ
قَالَ وَالْقِيرَاطُ مِثْلُ أُحُدٍ (حم عن أبي هريرة)

"Ekinleri korumak, avlanmak ve davar için kullanmak dışında köpek besleyen kişinin sevabından her gün bir kırat eksilir." Râvilerden Süleym, sanırım şunu da ilave etti: "Bir kırat Uhud Dağı kadardır."[1]

Yine av köpeği hakkında nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, Ebû Sa'lebe

Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رسُولَ اللّٰهِ إنَّا بِأرْضِ قَوْمِ أهْلِ كِتَابٍ. أفَنَأكُلُ في آنِيَتِهِمْ؟ وَبِأرْضِ صَيْدٍ، أصِيدُ بِكَلْبِي المُعَلَّم وَبِقَوْسِي، وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلَّمٍ، فَمَا يَصْلُحُ لِي؟ قالَ: أمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ أهْلِ الْكِتَابِ فإنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلاَ تَأكُلُوا فِيهَا، وَإنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا، وَمَا صِدْتَ بِقَوْسِكَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. وَمَا صِدْتَ بِكَلْبِكَ المُعَلَّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ فَكُلْ. وَمَا صِدْتَ بِكَلبِكَ غَيْرَ مُعَلَّمٍ فَأدْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ (خ م عن أبي ثعلبة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip dedim ki: ″Yâ Resûlallah! Biz, Ehl-i Kitap olan bir kavmin yurdundayız ve onların yemek kaplarından yiyoruz. Ayrıca ava çıktığım zaman okum ve eğitimli ve eğitimsiz köpeklerimle avlanıyorum. Bu konuda bize helâl olan şeyleri bildirir misin?″ Buyurdu ki: ″Ehl-i Kitab'ın yurdunda bulunduğun için kaplarından yemek yemek konusunda, eğer onların kaplarından başka bir kap bulabiliyorsanız, o kaplarla yiyin. Ama başka kap bulamıyorsanız, onların kaplarını önce yıkayın ve sonra o kaplardan yiyin. Ava çıkman hususuna gelince, okunla avladığın avı, Allah'ın ismini zikrettikten sonra ye. Yani Allah'ın ismini zikrederek kes ve ondan sonra ye. Eğitimli köpeğinle avladığın avı da, Allah'ın ismini zikrettikten sonra ye. Eğitimsiz köpeğine gelince, avı canlı iken kesmeye yetişirsen yiyebilirsin.″[2]

Yine bu hususta Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي وَأُسَمِّي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرْسَلْتَ كَلْبَكَ وَسَمَّيْتَ فَأَخَذَ فَقَتَلَ فَأَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ قُلْتُ إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي أَجِدُ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا أَخَذَهُ فَقَالَ لَا تَأْكُلْ فَإِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ فَقَالَ إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ فَكُلْ وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرْضِهِ فَقَتَلَ فَإِنَّهُ وَقِيذٌ فَلَا تَأْكُلْ (خ عن عدى بن حاتم)

″Yâ Resûlallah! Ben, Allah'ın ismini zikrederek köpeğimi av maksadıyla gönderiyorum, yakalayıp getirdiklerini yiyelim mi?″ diye sordum. Şöyle buyurdu: ″Allah'ın ismini zikrederek köpeğini gönderdiğinde, eğer onu tutar ve öldürür ve yerse, onu sakın yeme! Çünkü o, kendisi için yakalamıştır.″ Köpeğimi avın peşine salıyorum. Sonra onunla başka bir köpek gönderiyorum. Hangisinin yakaladığını bilemiyorum, deyince de buyurdu ki: ″Ondan yeme! Çünkü sen, kendi köpeğin için Allah'ın ismini zikrettin; başkası için ise böyle yapmadın.″ ″Mızrak atarak avlanmamız hakkında ne dersiniz″ diye sorunca da, buyurdu ki: ″Onun kesen kısmı ile avlarsan ye. Ancak yan kısmı ile avlayıp öldürürsen yeme. Çünkü o, bir yerine vurulup darp edilerek öldürülmüş[3] hayvan hükmündedir.″[4]

Havada vurulan kuş yere düşerek ölürse, yenilmesi helâldir. Zîrâ yere düşmesi kaçınılmazdır. Ancak karada yaşayan ve avlandığında yenilmesi helâl olan hayvan veya kuş[5], vurulduğunda suya canlı olarak düşüp suda ölmüş ise, bu yenilmez. Çünkü suda boğularak ölme ihtimali vardır. Fakat ölmeden yetişilirse, o zaman kesilir ve yenilmesinde mahsur olmaz.

Yine Adiy b. Hâtim Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الصَّيْدِ فَقَالَ إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَاذْكُرْ اسْمَ اللّٰهِ فَإِنْ وَجَدْتَهُ قَدْ قُتِلَ فَكُلْ إِلَّا أَنْ تَجِدَهُ قَدْ وَقَعَ فِي مَاءٍ فَلَا تَأْكُلْ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي الْمَاءُ قَتَلَهُ أَوْ سَهْمُكَ (ت عن عدى بن حاتم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e av hakkında sorduğumda, bana şöyle buyurdu: ″Okunu atarken Besmele çek, hayvanı ölmüş durumda bulursan bile ondan ye, ancak suya düşmüş bulursan ondan yeme; çünkü bu durumda onu suyun mu, yoksa okun mu öldürdüğünü bilemezsin.″[6] Bu hüküm, kara da yaşayan hayvanlar için geçerlidir.

Av ile ilgili diğer fetvâlara gelince, bunlar da genel olarak şöyledir:

Av için olan hayvanlar; köpek, doğan, şahin, atmaca ve pars gibi eğitilmiş olanlardır. Bir hayvanın eğitilmiş olup olmadığı İmam-ı Âzam'dan bir görüşe ve İmam Yusuf ile Muhammed'e göre; azı dişleri olan bir hayvanın ard arda üç defa tuttuğu avı yemeyip terk etmesiyle, Doğan, Şahin, Atmaca ve Kartal gibi tırnaklı bir av hayvanın da bırakılmasından sonra, çağırıldığı zaman gelmesiyle eğitilmiş olduğu anlaşılır. Pars gibi bir hayvanın eğitilmiş olduğu da, hem yemeyi terk etmesi, hem de çağırıldığı zaman hemen dönüp gelmesiyle bilinir.

Av köpekleri gibi dişli olan eğitilmiş av hayvanları, tuttukları avın etinden yiyecek olurlarsa, artık o ölmüş avın eti helâl olmaz. Fakat tırnaklı olan eğitilmiş Doğan, Şahin gibi hayvanların tutup yedikleri avlar yenilebilir. Çünkü bu kısım hayvanların eğitilmiş olmaları, yemeyi terk ile değil, çağırıldıkları zaman hemen geri dönüp sahibine itaat ederek gelmeleriyledir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Adiy b. Hatim Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَيْدِ الْبَازِي فَقَالَ مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ (د ن عن عدى بن حاتم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, şahin ve doğan’ın avladığı hayvanın durumundan sordum. Buyurdu ki: ″Senin için yakaladığı avı ye.″[7]

Hadis-i Şerif’te geçen ″Senin için yakaladığı avı ye″ ifadesinden maksat, eğitimli olmasıdır. Bu da yukarıda açıklanmıştır.

Yine av hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَغَابَ عَنْكَ فأَدْرَكْتَهُ فَكُلْهُ مَالَمْ يُنْتِنْ (م عن ابى ثعلبة

″Avı vurduğun zaman, onu üç gün sonra bulursan ve kendi okunu da onun üzerinde görürsen, eğer kokuşmamışsa ye.″[8]

Vurulan av, ele geçtiğinde canlı da olsa, ölü de olsa bu hayvanın mutlaka Allah’u Teâlâ’nın ismi zikredilerek kesilmesi gerekir.

Şu hususa da dikkat edilmelidir: Bir kimse bir hayvanı yemek kastı olmadan keyfi olarak öldürürse, bu haramdır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ قَتَلَ عُصْفُورًا عَبَثًا عَجَّ إِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَقُولُ يَا رَبِّ إِنَّ فُلَانًا قَتَلَنِي عَبَثًا وَلَمْ يَقْتُلْنِي

لِمَنْفَعَةٍ (ن عمرو بن الشريد) فِى رِوَايَةٍ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَمَا حَقُّهَا قَالَ حَقُّهَا أَنْ تَذْبَحَهَا فَتَأْكُلَهَا وَلَا تَقْطَعْ
(رَأْسَهَا فَيُرْمَى بِهَا (ن عن عبد اللّٰه بن عمرو

″Her kim serçe kuşunu veya her türlü hayvanı boş yere öldürürse, mahşer günü yüksek sesle ondan dâvâcı olup şöyle diyecek: Ey Rabbim! Falan adam beni faydalanmak için değil de, keyfi olarak boş yere öldürdü.″ Bir rivâyette de: ″Yâ Resûlallah! Onun hakkı nedir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Onu keser ve yer. Onu öldürüp atmaz.″[9]

Bu nedenle av, eti için veya derisinden faydalanmak için yapılmalıdır. Vahşi hayvanları derisinden istifâde için avlamak câizdir. Çünkü bunlar insanların istifâdesi için yaratılmıştır. Yine insanlara zararı dokunan her türlü hayvanın, eti yenmese de öldürülmesi câizdir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8191; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 3884; Sahih-i Buhârî, Bed’ul-Halk 14; Sahih-i Müslim, Müsâkât 58; Sünen-i Ebû Dâvud, Sayd 1. Bir rivâyette de, ″İki kırat″ diye geçer. (Sahih-i Buhârî, Hars

3; Sünen-i Nesâî, Sayd 14; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 3882)

[2] Sahih-i Buhârî, Zebâih Ve’s-Sayd 4, 10, 14; Sahih-i Müslim, Sayd 8-12.

[3] Sûre-i Mâide, Âyet 3.

[4] Sahih-i Buhârî, Zebâih Ve’s-Sayd 9; Rudânî, Cem’ul-Fevaid, Hadis No: 3862.

[5] Bu hüküm, sâdece karada yaşayan kuşlarla ilgilidir. Suda yaşayan ördek ve kaz gibi kuşların ise suda boğulma ihtimalleri ise zaten yoktur.

[6] Sünen-i Tirmizî, Sayd 5.

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Sayd: 22; Sünen-i Tirmizî, Sayd 3.

[8] Sahih-i Müslim, Sayd 9; Sünen-i İbn-i Mâce, Sayd 4.

[9] Sünen-i Nesâî, Dahâya 42; Sayd 34; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1951.

(اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُۜ وَطَعَامُ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْۖ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْۘ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِن۪ينَ غَيْرَ مُسَافِح۪ينَ وَلَا مُتَّخِذ۪ٓي اَخْدَانٍۜ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْا۪يمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُۘ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ۟ (٥))

5. Bugün sizin için temiz nîmetler helâl olduğu gibi, Ehl-i Kitab’ın yemeği dahi helâl kılındı. Sizin yemeğiniz de onlara helâldir. Hür ve iffetli Mü’min kadınlarla, Ehl-i Kitap’tan olan hür ve iffetli kadınlarla evlenmeniz de size helâldir. Ancak evlendiğiniz bu kadınlara mehir-lerini vermeniz, iffetli olmanız, zinâ yapmamanız ve onları gizli dost tutmamanız şartıyla size helâldir. Her kim dînin ahkâmını inkâr ederse, muhakkak yaptığı sâlih ameller mahvolur ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olur.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ″Ehl-i Kitab’ın yemeği dahi helâl kılındı″ ifadesinden maksat, İslâm’da helâl görülen hayvanların etinden yapılarak ikram edilen yemekler ve diğer her türlü sebze yemekleridir. İslâm’ın haram gördüğü domuz eti ve içki gibi yiyecek ve içecekler ise helâl değildir, aslâ yenilmez ve içilmez. Ehl-i Kitab’ın işlettiği lokanta veya kasap gibi yerlerden alınan et veya et yemeği haramdır. Çünkü bunların, o hayvanları Allah’ın ismini zikretmeden kestikleri muhakkaktır. Ayrıca bu, bir ikram da olmadığı için, kişi bunu almak

zorunda da değildir. Allah'u Teâlâ, Ehl-i Kitab'ı diğer kâfirlerden farklı kılmış; onların yemeklerini helâl kıldığı gibi, onların iffetli olan kadınlarını da, Yahudi ve Hristiyan olarak kendi bâtıl dinlerinde yaşasalar dahi, Müslümanlara onlarla evlenmeyi helâl kılmıştır. Diğer müşrik, Mecûsi gibi Ehl-i Kitab'ın dışında olan kâfirlerin ise ne pişirdikleri yenir, ne de kadınlarıyla evlenilir.

Nitekim Hayber fethedildiğinde Yahudiler tarafından yemek olarak getirilen ve zehirlenmiş olan bir kuzu etinden Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yediği nakledilmiştir.[1] Daha sonra kızartılmış olan o kuzu lisâna gelerek, ″Yâ Resûlallah! Ben zehirliyim, benden yeme″ demesi üzerine, orada bu olaya şâhit olan çok sayıda kâfir, Müslüman olmuştur.

Hasan-ı Basrî Hazretleri, Ehl-i Kitap tarafından ikram edilmiş olan yemek hakkında şöyle buyurmuştur:

″Yahudi ve Hristiyanın Allah'tan başkasının adını zikrederek kestiğini bizzat görür ve işitirsen yeme. Ancak o iş, senin gıyabında yapılmışsa (ikram ettikleri yemeği) ye. Çünkü Allah'u Teâlâ onu sana helâl kılmıştır.″

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Ehl-i Kitap'tan iffetli olan kadınlarla evlenmek helâl kılınmıştır. Ancak Mü'min kadınlar, hiçbir kâfirle evlenemezler. Bu kâfirler, Ehl-i Kitap da olsa, hüküm böyledir. Bu husus Sûre-i Mümtehine, Âyet 10'da Mü'min kadınlarla ilgili olarak, ″… Ne onlar kâfirlere helâldir, ne de kâfirler onlara helâldir…″ diye buyrulmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(نَتَزَوَّج نِسَاء أَهْل الْكِتَاب وَلَا يَتَزَوَّجُونَ نِسَاءَنَا (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن جابر بن عبد اللّٰه

″Biz, Ehl-i Kitab'ın kadınlarıyla evlenebiliriz, fakat onlar Müslüman kadınlarla evlenemezler.″[2]

İşte bu emirlerden dolayı Müslüman kadının, Ehl-i Kitap'tan biriyle evlenmesi veya evlendirilmesi kesin olarak haramdır.

[1] Sahih-i Buhârî, Cizye 7; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9451.

[2] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 4, s. 367.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ (
وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ
اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ
عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٦))

6. Ey îman edenler! Namaza kalkacağınız zaman, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın ve başlarınızı mesh edin. Ayaklarınızı da topuklara kadar yıkayın. Cünüp olursanız, gusledin. Hasta olur yahut seferde bulunur yahut abdest bozmaktan gelmişseniz yahut kadınlara dokunur (ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, (niyet edip) temiz toprak ile yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi mesh ederek teyemmüm edin. Allah'u Teâlâ size güçlük vermek istemez. Lâkin sizi tertemiz yapmak ve size nîmetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz.

İzah: Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ, gerdanlığını ikinci defa kaybettiği seferde, gece susuz bir mevkide konaklamışlar, abdest alma imkânı olmamış ve bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hâdise Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ عِقْدِي مَا كَانَ قَالَ أَهْلُ الإِفْكِ مَا قَالُوا، فَخَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ
أُخْرَى، فَسَقَطَ أَيْضًا عِقْدِي، حَتَّى حَبَسَ الْتِمَاسُهُ النَّاسَ، وَاطَّلَعَ الْفَجْرُ، فَلَقِيتُ مِنْ أَبِي بَكْرٍ مَا شَاءَ اللّٰهُ، وَقَالَ
لِي:يَا بنيَّةُ فِي سَفَرٍ تَكُونِينَ عَنَاءً وَبَلاءً وَلَيْسَ مَعَ النَّاسِ مَاءٌ، فَأَنْزَلَ اللّٰهُ الرُّخْصَةَ بِالتَّيَمُّمِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ:أَمَا
وَاللّٰهِ يَا بنيَّةُ إِنَّكِ لِمَا عَلِمْتُ مُبَارَكَةٌ (طب عن عائشة)

Gerdanlığımın kaybolduğu ve ifk[1] ehlinin attıkları iftiralar ile bunu tâkip eden olaylardan sonra yine bir defasında başka bir gazvede Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte sefere çıkmıştım. Yine gerdanlığım düştü ve insanlar, onu aramak üzere hapsolundu. Bulundukları yerden ayrılamadılar. Ebû Bekir es-Sıddîk bana: "Kızcağızım, her seferde insanlara yük ve ibtila oluyorsun" dedi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ teyemmümle ilgili ruhsatı indirdi[2] de, Ebû Bekir es-Sıddîk de: "Ey kızım! Şüphesiz ki, sen çok mübârek birisin" dedi.[3]

Bu Hadis-i Şerif'ten anlaşılan, Ashâb-ı Kirâm susuz bir mevkide konakladıklarında, Hz. Âişe annemizin gerdanlığı kayboluyor ve Ashâb, onu uzun süre arayınca abdest almakta sıkıntı çekiyorlar. İşte bu sebepten abdesti ve teyemmümü anlatan bu âyet nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas, Ebû Mûsâ el-Eş’arî ve İbrâhim en-Nehâi Hazretleri gibi birçok ulemâ, bu Âyet-i Kerîme’de kişi abdestsiz iken namaza kalktığı zaman abdest alması emredilmiştir. Şâyet kişi namaza kalkmadan önce abdestli ise, yeniden abdest alması gerekli değildir, diye açıklamışlardır.

Nûr’ul-Beyan ve Tefsir-i Tibyan’da şöyle nakledilmiştir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’nin fetih günü, beş vakit namazı bir abdestle kılmıştır. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Bundan evvel yapmadığın bir şeyi yaptın″ deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Câiz olduğunu beyan etmek için böyle yaptım″ diye buyurmuştur.

Fakat Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in abdestli olmasına rağmen, tekrar abdest aldığı ve bunun mükâfatına dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Bu hususta Ebû Esed b. Amr Hazretleri şöyle buyurmuştur:

سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِىَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ الْوُضُوءِ فَقَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ (وَكُنَّا نُصَلِّى الصَّلَوَاتِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ (خ عن ابى اسد بن عمرو

Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’ya abdest hakkında soru sordum. Bana şöyle dedi: ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her bir farz namaz için ayrı bir abdest alırdı. Biz ise bir abdestle birçok namaz kılardık.″[4]

Abdullah İbn-i Zeyd Radiyallâhu anhu’dan nakledilen diğer bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle geçmektedir:

(تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَقَالَ هُوَ نُورٌ عَلَى نُورٍ (عن عبد اللّٰه بن زيد

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki defa üst üste abdest aldı ve ″Bu, nûr üzerine nûrdur″ buyurdu.[5]

Bu Âyet-i Kerîme’ye göre Abdestin farzı dörttür: Elleri dirseklerle beraber yıkamak, yüzü yıkamak, Hanefi mezhebine göre başın en az dörtte birini meshetmek[6] ve ayakları topuklarla beraber yıkamaktır.

Sünnet-i Resûlullah üzere abdestin nasıl alındığına dair Hz. Osman-ı Zinnûreyn’nin azat ettiği Humran b. Eban Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif

nakledilmiştir:

عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَبَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ تَوَضَّأَ فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ ثَلَاثًا فَغَسَلَهُمَا ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ {اِسْتَنْشَقَ} وَ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى اِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ غَسَلَ قَدَمَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مِثْلَ وُضُوئِى هَذَا ثُمَّ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ مِثْلَ وُضُوئِى هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللّٰهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (خ م عن حمران بن أبان)

Ben, Hz. Osman‘ın abdest aldığını gördüm. Önce ellerine üç defa su döküp onları yıkadı, sonra üç defa ağzına su alıp çalkaladı. Sonra üç defa burnuna su verip dışarı attı. Sonra üç defa yüzünü yıkadı. Sonra sağ elini dirseği ile beraber üç defa ve sol elini de aynı şekilde yıkadı. Başını ve iki kulağını ve boynunu mesh edip önce sağ, sonra sol ayağını yıkayınca şöyle dedi: Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in aynen şu benim abdest aldığım gibi abdest aldığını gördüm ve şöyle buyurduğunu duydum: ″Kim benim abdest aldığım gibi abdest alırsa, gönlünden hiçbir şey geçirmeyerek iki rekat namaz kılarsa, Allah onun geçmiş günahlarını affeder.″[7]

Abdest alınırken misvak kullanmanın sünnet olduğu ve faziletine dair de birçok Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan birinde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

رَكْعَتَانِ بِسِوَاكٍ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنْ غَيْرِ سِوَاكٍ (ابن النجار عن ابى هريرة)

″Misvak kullanarak kılınan iki rek’ât namaz, misvaksız kılınan yetmiş rek’ât namazdan efdaldır.″[8]

Hanefi Mezhebi’ne göre, guslün farzı üçtür: Mazmaza (ağza bol su vererek gargara yapmak), istinşak (suyu burundan genzine kadar çekmek) ve bedenin tümünü iğne ucu kadar kuru yer kalmayacak şekilde temizleyip yıkamaktır. Ağız ve burun içi de, aynı vücudun dış azaları gibidir. Dolayısıyla buralarda da hiç kuru yer kalmaması gerekir.

Sünnet üzere gusül abdesti şöyle alınır:

Bir kimse gusül etmek için girdiği banyoda ön ve arkası kıbleye gelmeyecek şekilde durur veya oturur.[9] Şâyet üzerinde varsa meni ve bulaşıklarını ve suyun deriye ulaşmasını engelleyecek şeyleri giderip yıkar. Sonra ön ve arkasını taharet

eder, yıkar.[10] Sonra Besmele çekerek Gusül abdesti almaya niyet eder ve namaz abdesti gibi abdest alır.[11] Fakat ağzına bol su vererek gargara yapar ve burnuna verdiğinde de genzini yakacak şekilde çeker. Leğen, küvet gibi bir şeyde yıkanıyorsa ayaklarını yıkamaz, en sonunda banyodan çıkarken yıkar. Fakat su akıp gidiyorsa hemen yıkar. Daha sonra başına üç defa su dökünerek saçını ve sakalını hilaller. Erkeğin saçı belik şeklinde örülmüşse, beliğini çözerek yıkanır. Kadın ise, saçının beliğini çözmese de olur. Daha sonra üç defa sağına, üç defa soluna hâsılı vücudunun her yerine; bir kılın dibi dahi kuru kalmayacak şekilde su dökerek ovalar.[12] Böylece kuru yeri kalmadığına kalbi kanaat getirinceye kadar su dökünür. En son banyodan çıkarken ayaklarına soğuk su dökmek de sünnettendir.

En büyük abdest gusüldür. Gusül abdestinin üzerine normal abdest alınmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

(مَنْ تَوَضَّأَ بَعْدَ الْغَسْلِ فَلَيْسَ مِنَّا) (ش ابن جرير والطحاوى

"Gusülden sonra abdest alan bizden değildir."[13]

Teyemmüm hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Nisâ, Âyet 43 ve izahına bakınız.

[1] İfk hâdisesi ile ilgili Sûre-i Nûr, Âyet 11-20'ye bakınız.

[2] Sûre-i Mâide, Âyet 6.

[3] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 18683; Sahih-i Buhârî, Teyemmüm 12.

[4] Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 162.

[5] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3613

[6] İmam Mâlik ve İmam Ahmed b. Hanbel başın tamamının, İmam Şâfii ise sâdece bir parmak dokunmanın farz olduğunu söylemişlerdir.

[7] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 127; Sahih-i Müslim, Tahâre 3, 4.

[8] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/13.

[9] Sünen-i İbn-i Mâce, Tahâre 16.

[10] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 97.

[11] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3745, 3748.

[12] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3743.

[13] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 415/1. Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tahâre 79.

(وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذ۪ي وَاثَقَكُمْ بِه۪ۙ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَاۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ (٧))

7. Ey Müslümanlar! Allah'u Teâlâ'nın size olan nîmetini ve Resûlüne: "İşittik itaat ettik" diye biat ettiğinizde, Allah'a karşı vermiş olduğunuz ahdi yâd edin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kalplerde olanı hakkıyla bilir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ bu âyette zikredilen ahidden maksat, Mü'minlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e, sevdikleri şeylerde dinleyip itaat edeceklerine ve sevmedikleri şeylerde de dinleyip itaat edeceklerine söz vererek ona biat etmeleri anında Allah'u Teâlâ'ya ahid vermeleridir.

Abdurrahman b. Rezîn, Seleme b. el-Ekvâ Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakleder:

بَايَعْتُ النَّبِىَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِىَّ هَذِهِ فَقَبَّلْنَاهَا فَلَمْ يَنْكُرْ ذَلِكَ (عن عبد الرحمن بن رزين عن سلمة بن الاكوع)

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e şu elimle biat ettim ve elini öptük de buna itiraz etmedi."[1]

[1] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7728.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ لِلّٰهِ شُهَدَٓاءَ بِالْقِسْطِۘ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُواۜ اِعْدِلُواْ هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰىۘ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (٨))

8. Ey îman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan ve adâletle şâhitlik eden kimseler olun. Bir kavme olan düşmanlığınız sizi adâletten menetmesin. Âdil olun. Çünkü o, takvâya daha yakındır. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah'u Teâlâ,

yaptıklarınızdan haberdardır.

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِۙ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظ۪يمٌ (٩) وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ (١٠)

9-10. Allah'u Teâlâ, îman edip sâlih amellerde bulunanlara vaat etti ki, onlar için bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vardır.* Kâfir olup âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, onlar da Cehennem ehlidirler.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ۟ (١١)

11. Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'nın, size olan nîmetini yâd edin. Hani bir kavim size el uzatmaya (sizi öldürmeye) kalkışmıştı da Allah'u Teâlâ onların ellerini sizden çekmişti (onları engellemişti). Allah'tan korkun. Mü'minler, Allah'a tevekkül etsinler.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Bir kavim"'den maksat, Benî Nadr Yahudileridir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Benî Âmir'e öncü birlik göndermişti. Bunlar, Bir-i Maûne denilen yerde şehîd edildi. Ancak bir kayıp aramaya çıkmış olan üç kişi kurtulmuştu. Bunlardan birisi de Amr İbn-i Ubeyyet ed-Damrî idi. Bu zât bir arkadaşı ile birlikte olanları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e haber vermek için yola çıkmıştı. Yolda Benî Âmir'den olduklarını söyleyen iki kişiye tesadüf etmişler ve ikisini de öldürmüşlerdi. Halbuki bunlar, Benî Selim kabilesinden idiler. Benî Selim'in ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den emanları vardı. Bunlar Peygamberimize gelerek diyet istediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali olduğu halde Benî Nadr'e gittiler. Yahudi kabilesi olan Benî Nadr'ın, diyetlere yardım etmek kaydı da olmak üzere, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile aralarında birbirlerine saldırmayacaklarına dair bir antlaşması vardı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

- Ashâbımdan biri, benim eman verdiğim iki kişiyi vurdu. Bana, diyetleri lâzım geldi. Buna yardım etmenizi istiyorum, buyurunca Benî Nadr:

- Hay hay, buyurunuz, yemeğimizi yiyiniz, istediğinizi veririz, dediler. Halbuki aralarında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbına bir suikast yapmayı kararlaştırmışlar ve bulundukları yerin üzerine üst taraflarından büyük bir taş yuvarlayarak ezmeyi planlamışlardı. Fakat Cebrâil Aleyhisselâm, onların bu planlarını Peygamberimize haber verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz ve Ashâbı derhal kalkarak hareket ettiler. Yahudiler:

- Çömleklerimiz kaynıyor, niçin gidiyorsunuz? diye güya serzenişte bulunmak istediler. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat Efendimiz, niyetlerinin ne olduğunu vahiy ile kendisine bildirildiğini onlara söyledi.

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓا ئٖيلَۚ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقٖيبًاۜ وَقَالَ اللّٰهُ اِنّٖي مَعَكُمْۜ لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ)
وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلٖي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ
( )جَنَّاتٍ تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّبٖيلِ (١٢

12. Yemin olsun ki Allah'u Teâlâ, (Eriha'da yerleşik olan cebbârlar ile savaşmaları için) İsrailoğullarından sağlam ahid almıştı. Biz onlara, içlerinden (on iki kabileye ayrılan İsrailoğullarının her kabilesinden) ileri gelen on iki kişiyi cebbârların durumunu öğrenmek için göndermiştik. (Bunlar, o cebbârlardan korkunca) Allah'u Teâlâ buyurdu ki: ″Muhakkak Ben sizinle beraberim. Yemin olsun ki eğer namaz kılar, zekât verir, Peygamberlerime îman eder, onlara yardımcı olur ve Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız,[1] elbette günahlarınızı bağışlar ve sizi mutlaka altlarından nehirler akan Cennetlere girdiririm. Fakat bu ahidden sonra sizden kim kâfir olursa, şüphesiz doğru yoldan sapmış olur.″

İzah: Mücâhid ve Kelbî Hazretleri gibi mûteber zâtlardan, bu Âyet-i Kerîme hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Firavun suda boğulduktan sonra Allah'u Teâlâ Benî İsrail'e, Şam bölgesinde Cebâbire-i Kenâniyyûn kavminin oturduğu Eriha'ya gitmelerini ve oraya yerleşmelerini emretti. Allah'u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın lisânıyla:

- Ben size orayı yurt olarak takdir ettim. Oraya gidin ve oradaki kâfirler ile cihat edin. Ben size yardım eder ve şerlerini sizden defederim, dedi. Bunun üzerine Hz. Mûsâ, bu hususta kavminden mîsâk aldı ve verilen emrin yerine getirilmesi için, on iki kabileden oluşan Benî İsrail'in her birinden ileri gelen ve tedbirli olan birer kişi seçti. Yola çıktılar veEriha'ya yaklaşınca Mûsâ Aleyhisselâm,

Cebâbire’nin durumunu öğrenmek için seçtiği kişileri önden Eriha’ya gönderdi. Cebâbire’nin kendilerinden kat kat kuvvetli olduğunu görünce korktular. Fakat içlerinden iyi düşünenleri:

- Gördüğümüzü söylemeyelim. Olur ki kavmimiz itaatsizlik eder ve sözlerinden dönerler. Bilakis onları savaşa teşvik edelim. Doğruyu da yalnız Hz. Mûsâ ve Hz. Hârun’a söyleyelim, dediler. Nitekim Mûsâ Aleyhisselâm’ın tenbihi de böyleydi. Fakat karargâha döndükleri vakit, içlerinden ikisi:

- Yehuda kabilesinden Kâlib b. Yufenna ve Yusuf kabilesinden Yûşa b. Nûn hâriç, diğerleri sözlerinde durmadı ve döner dönmez gördüklerini kavimlerine söylediler. İşte bu on iki kişinin gördükleri olağanüstü hâdise; Uc İbn-i Unk adında devasâ bir vücuda sahip olan çok heybetli bir kişiyi görmeleri idi ki, onu görünce korkmuşlardı.[2]

[1] Âyette, ″Allah için güzel bir ödünç ile ödünçte bulunursanız″ diye buyrulmaktadır. Burada geçen ″Ödünç″ ifadesi, Allah için yapılan ve karşılığı sâdece Allah’tan beklenen infak ve Allah için bir kimseye ödünç vermek anlamına gelmektedir. Bu hususta daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 245 ve izahına bakınız.

[2] Bu hususta yine Sûre-i Mâide, Âyet 21-22 ve izahına bakınız.

(فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلٰى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (١٣) وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰى اَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (١٤))

13-14. Sonra bu ahidlerini bozmaları sebebiyle onlara lânet ettik ve kalplerini kaskatı yaptık. Onlar, Tevrat’ın kelimelerini tahrif ettiler. İhtar edilmiş oldukları şeyden nasip almayı da unuttular (Muhammed Aleyhisselâm’a tâbi olmayı terkettiler). Ey Resûlüm! Onlardan çok azı müstesnâ, onların hâlâ hâinlik üzere olduklarını görürsün. Onları affet ve onlardan yüz çevir. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, muhsinleri sever.* ″Biz nasarayız (Hristiyanız)″ diyenlerden de sağlam ahid almıştık. Onlar da ihtar edilmiş oldukları şeyden nasip almayı unuttular (Muhammed Aleyhisselâm’a tâbi olmayı terkettiler). Bu sebeple kıyâmete kadar aralarına düşmanlık ve buğuz koyduk. Allah’u Teâlâ, onlara ne yaptıklarını yakında haber verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 81’de de Allah’u Teâlâ’nın bütün Peygamberlerden, âhir zaman Peygamberi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e tâbi olmaları hususunda ahid alındığı şöyle haber verilmektedir:

Ey Habîbim! Hatırlat o vakti ki, Allah’u Teâlâ Peygamberlerden: ″Size verilen kitap ve hikmetten sonra, size verilenleri tasdik edici olarak gelecek olan Peygambere (Muhammed Aleyhisselâm’a) îman ve yardım edeceksiniz″ diye ahid almıştı...

Yahudiler Tevrat’ı, Hristiyanlar da İncil’i tahrif ettiklerinden, onların sözlerine itimat edilmeyeceğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنَّهُمْ لَنْ يَهْدُوكُمْ وَقَدْ ضَلُّوا فَإِنَّكُمْ إِمَّا أَنْ تُصَدِّقُوا بِبَاطِلٍ أَوْ تُكَذِّبُوا بِحَقٍّ فَإِنَّهُ لَوْ كَانَ مُوسَى حَيًّا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ مَا حَلَّ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَّبِعَنِي (حم ع عن جابر بن عبد اللّٰه)

″Ehl-i Kitab’a herhangi bir şeye dair soru sormayın. Yemin ederim ki, kendileri sapmışken aslâ sizi hidâyete iletemezler. Onları dinlemeniz hâlinde, ya bâtıl olan bir şeyi tasdik etmiş olursunuz veya hak olan bir şeyi yalanlamış olursunuz. Eğer Mûsâ, sizin aranızda hayatta olsaydı, bana tâbi olmaktan başkası ona helâl olmazdı.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Onlardan çok azı müstesnâ, onların hâlâ hâinlik üzere olduklarını görürsün. Onları affet ve onlardan yüz çevir″ diye buyrulmaktadır. Katâde Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme’nin, şu Sûre-i Tevbe, Âyet 29 ile neshedildiğini söylemiştir:

″Ey Mü’minler! Ehl-i Kitap’tan, Allah’a ve âhiret gününe îman etmeyen, Allah ve Resûlünün haram kıldığı şeyleri haram tanımayan ve hak din İslâm’ı din edinmeyen kimselerle, onlar zelil olarak kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın.″

Ayrıca Katâde Hazretleri, ″Biz nasarayız (Hristiyanız)″ diyenlerden de sağlam ahid almıştık″ buyruğunu açıklarken şöyle buyurmuştur: ″Nasara″ diye adlandırılmalarının sebebi ″Nâsire″ denilen bir köyde oturmaları idi. Îsâ Aleyhisselâm, o köyde ikâmet ederdi.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14104; Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 2081.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 216.

(يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَث۪يرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَث۪يرٍۜ قَدْ جَٓاءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُب۪ينٌۙ (١٥) يَهْد۪ي بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِه۪ وَيَهْد۪يهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ (١٦))

15-16. Ey Ehl-i Kitap! Muhakkak size, kitaptan gizlediğiniz birçok şeyleri açıklayan, birçoğunu da bildiği halde açıklamayan Resûlümüz geldi. Şüphesiz ki size, Allah'tan bir nûr (Muhammed Aleyhisselâm) ve apaçık bir kitap (Kur'ân) geldi.* Allah'u Teâlâ, rızâsına tâbi olanları onunla selâmet yollarına götürür ve onları izniyle zulumâttan nûra çıkarır ve onları dosdoğru yola hidâyet eder.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: ″Kim recm etme hükmünü inkâr edecek olursa, o hiç farkında olmadan Kur'ân-ı Kerîmi inkâr etmiş olur. Çünkü Allah'u Teâlâ, kitabında:

″Ey Ehl-i Kitap! Muhakkak size, kitaptan gizlediğiniz birçok şeyleri açıklayan, birçoğunu da bildiği halde açıklamayan Resûlümüz geldi″ diye buyurmaktadır. Ehl-i Kitab'ın gizlediği şeylerden biri de, recm etme hükmüdür.″[1]

Yine bu âyette geçen ″Nûr″ ifadesinden maksat, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'dir. Zîrâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 45-46'da Allah'u Teâlâ, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem için şöyle buyurmaktadır:

″Ey Peygamber! Biz seni bir şâhit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik.* Ve O'nun izniyle Allah'a dâvet edici ve nûr saçan bir kandil olarak gönderdik.″

[1] Recm ile ilgili yine bu Sûre-i Mâide, Âyet 41-44 ve izahlarına bakınız.

(لَقَدْ كَفَرَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَس۪يحُ ابْنُ مَرْيَمَۜ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَس۪يحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًاۜ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (١٧))

17. Yemin olsun ki, ″Allah, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih'tir″ diyenler muhakkak kâfir oldular. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah'u Teâlâ, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih'i,

annesini ve yeryüzündeki insanların hepsini helâk etmek isterse, bundan Allah’u Teâlâ’yı menedebilecek kim vardır? Göklerde, yerde ve ikisinin arasında ne varsa, hepsinin mülkü Allah’a aittir. İstediğini yaratır. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.″

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَٓاءُ اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُۜ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْۜ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَۜ يَغْفِرُ (
لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۘ وَاِلَيْهِ الْمَص۪يرُ (١٨))

18. Yahudi ve Hristiyanlar: ″Biz, Allah’ın oğulları ve dostlarıyız″ dediler. Ey Resûlüm! De ki: ″Öyle ise Allah’u Teâlâ, niçin günahlarınız sebebiyle size (dünyâ ve âhirette) azap ediyor? Siz ancak O’nun yarattıklarından bir beşersiniz. Allah’u Teâlâ, dilediğini bağışlar ve dilediğine azap eder. Göklerde, yerde ve bu ikisinin aralarında ne varsa, hepsinin mülkü Allah’a aittir. Nihâyet dönüş de O’nadır.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

Yahudilerden Numân b. Adâ, Bahri b. Amr ve Şa’s b. Adiy, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek onunla konuştular. Peygamberimiz de kendileriyle konuştu ve onları Allah’tan korkmaya ve azâbından kaçınmaya dâvet etti. Onlar: ″Yâ Muhammed! Bizi niçin korkutacaksın? Biz, Allah’ın oğulları ve dostlarıyız″ dediler. Aynı Hristiyanların söyledikleri gibi söyleyince, Allah’u Teâlâ bu âyeti indirdi.

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُولُوا مَا جَٓاءَنَا مِنْ بَش۪يرٍ وَلَا نَذ۪يرٍۘ (
فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَش۪يرٌ وَنَذ۪يرٌۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ۟ (١٩))

19. Ey Ehl-i Kitap! ″Bize müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi″ diye itiraz etmemeniz için, Peygamberlerin arasının kesilmiş olduğu bir zamanda size İslâm’ı beyan eden Resûlümüz (Muhammed Aleyhisselâm) geldi. İşte size, müjdeleyici ve uyarıcı geldi. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

İzah: Peygamberlerin hâtemi olan Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ile Îsâ Aleyhisselâm arasında bir fetret dönemi vardır. Bu arada başka Peygamber gelmemiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(أَنَا أَوْلَى النَّاسِ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ نَبِيٌّ (حم عن ابى هريرة

″Meryem oğlu Îsâ’ya en yakın dost benim. Çünkü benim ile onun arasında hiçbir Peygamber yoktur.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8902.

(وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ ف۪يكُمْ اَنْبِيَٓاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًاۗ وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَم۪ينَ (٢٠))

20. Mûsâ, kavmine şöyle demişti: ″Ey kavmim! Allah’u Teâlâ’nın size olan nîmetini yâd edin. Zîrâ sizden Peygamberler seçmişti, sizleri hükümdarlar kılmıştı ve âlemlerden kimsenin nâil olmadığı şeyleri sizlere vermişti.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Âlemlerden kimsenin nâil olmadığı şeyler″ diye geçen ifadeden maksat; İsrailoğullarına verilen kudret helvası, bıldırcın eti, kendisinden on iki pınar fışkıran taş, Sinâ Çölü’nde onları gölgelendiren bulut ve Mûsâ Aleyhisselâm’ın Kızıldeniz’i ikiye yararak denizin karşı tarafına geçip kurtulmalarıdır. Fakat bunlar, bu mûcizeleri gördükleri halde, Mûsâ Aleyhisselâm kırk günlüğüne yanlarından ayrılınca, Hârun Aleyhisselâm da onları uyarmasına rağmen, Sâmirî’nin yaptığı puta tapmışlardır. Bu hâdise de Yahudilerin ne kadar azgın bir millet olduğunu göstermektedir.

(يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّت۪ي كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِر۪ينَ (٢١) قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِنَّ ف۪يهَا قَوْمًا جَبَّار۪ينَۗ وَاِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوا مِنْهَاۚ فَاِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَاِنَّا دَاخِلُونَ (٢٢))

21-22. ″Ey kavmim! Allah’ın emri üzere size mesken olarak takdir ettiği mukaddes yere (Eriha’ya) girin. Düşmanlarınızdan korkup kaçmayın. Yoksa hüsrâna uğrayanlardan olursunuz.″* Onlar, ″Yâ Mûsâ! O mukaddes yerde cebbâr ve zâlim kimseler vardır. Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya aslâ girmeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa, biz de muhakkak gireriz″ dediler.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, Yahudilerin her kabilesinden bir kişi seçerek on iki kişiyi, düşmanın durumunu öğrenmek üzere Eriha’ya göndermişti.[1] Bunlar gördükleri azamet ve heybet sahibi olan kimseden korkmuşlar ve döndükleri vakit Kâlib ve Yûşa hâriç, Hz. Mûsâ’nın, ″Gördüğünüz olumsuzlukları kimseye söylemeyin″ tenbihine rağmen, gördüklerini, yakınlarına ve dostlarına

söylemişler ve böylelikle haber, bütün Benî İsrail’e yayılmıştı. Müfessirlerin beyanına göre, oradaki cebbâr ve zâlim olan kimselerden biri de, Uc İbn-i Unk adında devasâ bir vücuda sahip olan bir kişidir. Bu kişi, Amâlikalılar denilen kavmin reisiydi.[2]

Rivâyet edildiğine göre, Uc’un babası ve annesi cüce idiler. O zamanın halkı, bunları birbirleri ile evlendirelim, bakalım ne kadar küçük çocukları olacak, diye gülüştüler. Nihâyet onları evlendirdiler. Bunların bir oğlu oldu. Adını Uc, koydular. Allah’u Teâlâ; bu çocuğa büyüme hastalığı verdi. Çok süratle büyüyordu. Büyümesini önleyemediler. Gülüp alay edecekleri o çocuk, Allah’u Teâlâ’nın hikmetiyle akıl almaz derecede büyüyerek insanları hayrete düşürdü.

Uc, Mûsâ Aleyhisselâm ile düşman oldu. Mûsâ Aleyhisselâm’ın askerlerini öldürmek için, bir dağı omuzuna aldı ve üzerlerine atıp hepsini öldürmek istedi. Bunu bilen Mûsâ Aleyhisselâm geçeceği yolun üzerindeki yüksek bir kayanın üzerine çıktı. Allah’u Teâlâ, Uc’un adımını koyacağı yeri, Mûsâ Aleyhisselâm’a bildirmişti. Uc, omuzunda dağ ile geliyordu. Çok büyük olduğundan, Mûsâ Aleyhisselâm’ı görmüyor, ileriye bakıyordu. Adımını, Mûsâ Aleyhisselâm’ın üstüne çıktığı tepenin yanına atmıştı. Bu hususta İbn-i Mesûd Radiyallâhu anhu der ki:

كَانَ طُولُ مُوسَى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اثْنَيْ عَشَرَ ذِرَاعًا، وَعَصَاهُ اثْنَيْ عَشَرَ ذِرَاعًا، وَوَثْبَتُهُ اثْنَيْ عَشَرَ، فَضَرَبَ عوج بن عَنَاقٍ، فَمَا أَصَابَ مِنْهُ إِلَّا كَعْبَهُ. (طب عن عبد اللّٰه بن مسعود)

"Mûsâ Aleyhisselâm’ın on iki arşın boyu vardı. Âsâsının boyu da on iki arşın idi. Mûsâ Aleyhisselâm, on iki arşın da sıçradı, ancak Uc’un topuğuna isâbet ettirebildi."[3] Mûsâ Aleyhisselâm’ın bir mûcizesi olarak Uc, aldığı bu yaradan dolayı öldü.[4]

Bir rivâyete göre, Nûh Tufanı’nda Uc’u su boylamamıştı.[5] O, Nûh Aleyhisselâm gemi yapmak istediği vakit, Şam’dan ağaç getirmiş ve Nûh Aleyhisselâm da, o ağaçlarla gemiyi yapmış idi. Gemi yapımında yaptığı bu yardımdan dolayı da Uc tufanda boğulmamıştır.[6]

Buna benzer birçok acâyip hâdise Kur’ân-ı Kerîm’de anlatılmaktadır. Meselâ: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraç hâdisesi ve ayı ikiye bölmesi, Mûsâ Aleyhisselâm’ın Kızıldeniz’in içinden yol açması, Îsâ Aleyhisselâm’ın çamurdan kuş (yarasa) yapması ve o kuşun canlanarak uçması,

Ashâb-ı Kehf’in üç yüz dokuz sene uyuması ve aynı yaşta kalkması, Hz. Meryem’e her gün Cennetten meyve gelmesi, Üzeyr Aleyhisselâm’ın yatması ve yüz yıl sonra aynı yaşta kalkması. Bu hâdiseler akla va mantığa sığmaz, ancak îmana sığar. Uc konusu da mûteber kabul edilen tefsirlerde geçmektedir. Bu hususta net bir şekilde Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif olmasa da bâzı Sahâbîlerden nakiller gelmiştir. Bu sebeple Uc konusuna inanmak ya da inanmamak insanı küfre götürmez. Uc konusu, Allah’ın ilmine ve kudretine dikkat çeken ibretlik bir hâdisedir. Kur’ân-ı Kerîme ve Hadis-i Şerif’lere ters gelen bir tarafı da yoktur.

[1] Bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 12 ve izahına bakınız.

[2] Tefsir-i Begavî, c. 1, s. 98.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 8811.

[4] Bu hususta bakınız: İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 10, s. 197, 199; İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 6, s. 126-127.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 15, s. 315; Meâric’ün-Nübüvve, Altıparmak (Peygamberler Tarihi), c. 1, 1. Rükün, s. 58.

[6] Envâr’ul-Âşikîn, s. 47.

(قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذٖينَ يَخَافُونَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَۚ فَاِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَاِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ (٢٣)

23. Allah’tan korkanlardan, Allah’u Teâlâ’nın kendilerine nîmet verdiği iki adam şöyle dedi: ″Onların üzerine beldelerine ait kapıdan girin, oraya girdiğiniz zaman, muhakkak siz gâlip olursunuz. Eğer Mü’min iseniz, Allah’a tevekkül edin!″

(قَالُوا يَا مُوسٰى اِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا اَبَدًا مَا دَامُوا فٖيهَا فَاذْهَبْ اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا اِنَّا هٰهُنَا قَاعِدُونَ (٢٤)

24. Yine kavmi, ″Yâ Mûsâ! O cebbârlar orada oldukça, biz o mukaddes yere aslâ girmeyiz. Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız″ dediler.

İzah: İşte İsrailoğulları Sûre-i Mâide, Âyet 22’de izah edildiği üzere, akıl almaz derecede büyük olan Uc b. Unk’u ve diğer cebbâr ve zâlim olan halkı görünce,

″Yâ Mûsâ! O cebbârlar orada oldukça, biz o mukaddes yere aslâ girmeyiz. Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız″ diye söylemişlerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbı ise, onların yaptığı gibi yapmayıp canlarından vazgeçerek tam itaat etmişlerdi. Bu husus Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

اسْتَشَارَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْرَجَهُ إِلَى بَدْرٍ فَأَشَارَ عَلَيْهِ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ اسْتَشَارَ عُمَرَ فَأَشَارَ عَلَيْهِ عُمَرُ ثُمَّ اسْتَشَارَهُمْ فَقَالَ بَعْضُ الْأَنْصَارِ إِيَّاكُمْ يُرِيدُ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ قَائِلُ الْأَنْصَارِ تَسْتَشِيرُنَا يَا نَبِيَّ اللّٰهِ إِنَّا لَا نَقُولُ لَكَ كَمَا قَالَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَام اذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ وَلَكِنْ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَوْ ضَرَبْتَ أَكْبَادَهَا إِلَى بَرْكِ الْغِمَادِ لَاتَّبَعْنَاكَ (حم عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Bedir'e hareket edeceği zaman, Müslümanlarla istişâre etti. Önce Hz. Ebû Bekir, sonra Hz. Ömer ile istişâre etti. Sonra da Sahâbînin hepsiyle istişâre etti. Ensâr'a: ″Ey Ensâr topluluğu! Sizi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem istiyor″ denilince, onlar: ″Yâ Nebiyyallah! Biz Sana İsrailoğullarının Hz. Mûsâ'ya dedikleri gibi, ″Sen ve Rabbin gidin, onlarla savaşın. Biz burada oturacağız″[1] demeyeceğiz. Seni hak üzere gönderen Allah'a yemin ederiz ki, bizi derin suyun içine sevk etsen, bu şekilde öleceğimizi de bilsek yine sana tâbi oluruz″ dediler.[2]

[1] Sûre-i Mâide, Âyet 24.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 12486, 18073.

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْس۪ي وَاَخ۪ي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ (٢٥) قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَع۪ينَ سَنَةًۚ يَت۪يهُونَ فِي الْاَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ۟ (٢٦)

25-26. Mûsâ: ″Yâ Rabbi! Kendi nefsimle kardeşim Hârun'dan başkasına sözüm geçmiyor. Artık bizimle bu fasık kavmin arasını ayır″ dedi.* Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu: ″Şüphesiz o mukaddes yer onlara kırk yıl haram kılınmıştır. Bu müddet zarfında yollarını şaşırarak, o yerde (Tih Çölü'nde) dolaşıp duracaklardır. Artık bu fâsık kavmin hâline mahzun olma!″

İzah: Yahudilerin kırk sene Tih Çölü'nde yollarını şaşırarak gezmeleri, müfessirler tarafından şöyle anlatılmaktadır:

Mûsâ Aleyhisselâm kendine inanmayan ümmetine: ″Allah sizin yolunuzu

şaşırtsın!″ diyerek bedduâ etti ve kırk bin kişi, Tih Çölü’nde yollarını şaşırdılar. Çölde bir kısmı öldü, bir kısmı da yokluktan iskelet vaziyetine geldi. Kırk sene sonra Mûsâ Aleyhisselâm, o çölü geçmek için giderken bunlarla karşılaştı. Bunlar: ″Acımızdan ölüyoruz Yâ Mûsâ! Bize yiyecek, içecek ver″ dediler Açlık ve zayıflıktan nerdeyse tanınmayacak hâle gelmişlerdi. Mûsâ Aleyhisselâm: ″Şimdi Allah’a ve bana inanacak mısınız?″ deyince, onlar: ″Yâ Mûsâ! İlk defa karnımız doysun, sonra inanalım″ dediler. Mûsâ Aleyhisselâm: ″Ne istiyorsunuz?″ dedi. Onlar: ″Etli, tatlı birşeyler olsun″ dediler Mûsâ Aleyhisselâm duâ etti, havadan kırk gün bıldırcın yağdı. Bunlar: ″Etten usandık″ dediler. Yine Mûsâ Aleyhisselâm duâ etti. Kırk gün de helva yağdı. Kırk gün de, helva yeme işi tamam olunca, Mûsâ Aleyhisselâm bunlara dedi ki: ″İnandınız mı?″ Bunlar: ″Neye?″ dediler. Mûsâ Aleyhisselâm: ″Allah’u Teâlâ‘nın bir olduğuna, her şeyi yarattığına ve benim hak Peygamber olduğuma″ deyince, onlar: ″Yâ Mûsâ! Sen büyük bir sihirbazsın, havadan ne bıldırcın yağar, ne de helva. Sen bizi sihirle kandırdın″ diyerek küfürlerinde ısrar ettiler.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ اٰدَمَ بِالْحَقِّۢ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِۜ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَۜ قَالَ اِنَّمَا (
يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّق۪ينَ (٢٧) لَئِنْ بَسَطْتَ اِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَن۪ي مَٓا اَنَا۬ بِبَاسِطٍ يَدِيَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَۚ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اللّٰهَ
رَبَّ الْعَالَم۪ينَ (٢٨) اِنّ۪ٓي اُر۪يدُ اَنْ تَبُٓوأَ بِاِثْم۪ي وَاِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ اَصْحَابِ النَّارِۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظَّالِم۪ينَۚ (٢٩)

27-29. Ey Resûlüm! Sen, Âdem’in iki oğlunun hak ve doğru olan kıssasını onlara haber ver. O vakit ki, onlar iki kurban takdim etmişlerdi. Birisinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, kardeşine: ″Seni muhakkak öldüreceğim″ dedi. Kardeşi de dedi ki: ″Allah’u Teâlâ, ancak takvâ sahiplerinin kurbanını kabul eder.* Yemin ederim ki, sen beni öldürmeye girişirsen, ben seni öldürmeye girişmem. Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkarım.* Ben, Rabbimin huzuruna kendi günahından başka, benim vebâlimi de taşıyarak Cehennem ehlinden olmanı isterim. Zâlimlerin cezâsı işte budur.″

İzah: Âdem Aleyhisselâm‘ın oğulları olan Hâbil ile Kâbil hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Hz. Havva yirmi defada kırk çocuk doğurmuştu. Her doğumda ikiz olarak bir erkek ve bir kız dünyâya getirmişti. Âdem Aleyhisselâm, Allah’ın emri ile, büyüdüklerinde ikizlerden birini, diğer ikizlerden biriyle evlendirirdi. Kâbil, Eklima’nın; Hâbil de, Leyuza’nın ikizleriydi. Sonuçta Eklima’nın Hâbil ve Leyuza’nın da Kabil ile evlenmesi gerekiyordu. Fakat Eklima, çok güzel

olmasına karşın Leyuza ise, o kadar güzel değildi. Kâbil, hakkına râzı olmadı. Babasına: ″Sen, Hâbil'i daha fazla sevdiğin için Eklima'yı ona vermek istiyorsun. Fakat ben, ikizimi Hâbil'e vermem; onu ben alacağım″ dedi. Âdem Aleyhisselâm: ″Allah'ın emri böyle, senin hakkın Leyuza'dır. Eğer inanmazsanız Hakk Teâlâ'ya ikiniz de bir kurban sunun; hanginizin kurbanı kabul edilirse Eklima onundur″ dedi.

Hâbil koyun sahibiydi. Sürüsünden en fazla beğendiği bir koç seçti. Kâbil de çiftçiydi. O da, zayıf ve tanesi az başaklardan bir demet yaptı ve ikisi kurbanlarını belirlenen yere götürdüler. Hâbil'in Cenâb-ı Hakk'a itaat ve teslimiyet göstermesine karşın, Kâbil: ″Kurbanım kabul edilse de edilmese de, ben Eklima'yı Hâbil'e vermem″ diye düşünmekteydi.

O zamanda kurban, Cenâb-ı Hakk tarafından kabul edilirse, gökten dumansız bir ateş iner ve onu yakardı. Nihâyet bir ateş geldi ve Hâbil'in koyununu yaktı. Fakat başak demetine dokunmadı. Kâbil, buna fenâ halde öfkelendi ve kardeşini ölümle tehdit ederek, ″Seni öldürürüm. Zîrâ sen benim güzel olan ikizimi nikâhlamak istiyorsun. Ben ise, senin çirkin olan ikizini almak mecburiyetinde kalacağım. Fakat buna müsaade etmeyeceğim″ dedi. Hâbil de ona: ″Allah'u Teâlâ ancak takvâ sahibi olanın kurbanını kabul eder. Senin niyetin bozuk ve fenâ olduğu için seninkini reddetti ise, benim bunda ne kabahatim var″ dedi.

Hz. Âdem'in oğullarından Hâbil, Kâbile: ″Yemin ederim ki, sen beni öldürmeye girişirsen, ben seni öldürmeye girişmem″ diye söylemesinin sebebi kardeşkanı akıtmanın haram olduğunu ifade etmek içindir.

Kâbil'in yaptığı gibi haksız yere birbirlerini öldürmeye çalışan Müslümanların Cehenneme gireceğine dair Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِذَا الْتَقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ قَالَ إِنَّهُ أَرَادَ قَتْلَ صَاحِبِهِ (ن ه عن ابى موسى)

″İki Müslüman kılıçlarıyla karşı karşıya geldiğinde, öldüren de öldürülen de ateştedir.″ Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Evet, bunların biri kâtildir. Fakat öldürülenin suçu nedir?″ Buyurdu ki: ″O da arkadaşını öldürmek istemiştir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem diğer bir Hadis-i Şerif'inde de şöyle

buyurmuştur:

إِنَّهَا سَتَكُونُ فِتَنٌ أَلَا ثُمَّ تَكُونُ فِتْنَةٌ الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنْ الْمَاشِي فِيهَا وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنْ السَّاعِي إِلَيْهَا أَلَا فَإِذَا نَزَلَتْ أَوْ وَقَعَتْ فَمَنْ كَانَ لَهُ إِبِلٌ فَلْيَلْحَقْ بِإِبِلِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ غَنَمٌ فَلْيَلْحَقْ بِغَنَمِهِ وَمَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَلْيَلْحَقْ بِأَرْضِهِ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِبِلٌ وَلَا غَنَمٌ وَلَا أَرْضٌ قَالَ يَعْمِدُ إِلَى سَيْفِهِ فَيَدُقُّ عَلَى حَدِّهِ بِحَجَرٍ ثُمَّ لِيَنْجُ إِنْ اسْتَطَاعَ النَّجَاءَ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ قَالَ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ أُكْرِهْتُ حَتَّى يُنْطَلَقَ بِي إِلَى أَحَدِ الصَّفَّيْنِ أَوْ إِحْدَى الْفِئَتَيْنِ فَضَرَبَنِي رَجُلٌ بِسَيْفِهِ أَوْ يَجِيءُ سَهْمٌ فَيَقْتُلُنِي قَالَ يَبُوءُ بِإِثْمِهِ وَإِثْمِكَ وَيَكُونُ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (م عن أبي بكرة)

″Muhakkak ki bir fitne kopacaktır. Haberiniz olsun ki, sonra bir fitne daha kopacaktır. Bu fitneler zamanında oturan ayakta durandan daha hayırlıdır. Ayakta duran yürüyenden daha hayırlıdır. Bu fitne indiği yahut meydana geldiği zaman develeri olan develerinin ardına gitsin, koyunları olan koyunlarının ardına gitsin, arazisi olan da arazisine gitsin.″ Bunun üzerine bir adam: ″Yâ Resûlallah! Develeri, koyunları ve arâzisi olmayan kimseye ne dersiniz?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Öylesi kılıcına dönsün ve onun keskin tarafı üzerine taşla vurup köreltsin. Sonra da gücü yeterse oradan uzaklaşıp kurtulsun″ karşılığını verdi. Sonra, ″Allah'ım! Tebliğ ettim mi?″ ″Allah'ım! Tebliğ ettim mi?″ ″Allah'ım! Tebliğ ettim mi?″ buyurdu. Bunun ardından diğer bir kimse de, ″Yâ Resûlallah! Ben istemesem de beni bir saftan diğer bir safa götürürlerse, akabinde de birisi beni bir ok atıp ya da kılıçla vurarak öldürürse ne buyurursun?″ deyince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Öylesi hem kendi günahı, hem de senin günahını yüklenip döner de Cehennem ehlinden olur ″ karşılığını verdi.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 11; Sünen-i Nesâî, Tahrim'üd-Dem 29.

[2] Sahih-i Müslim, Fiten 3 (13 Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8479.

فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ اَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ (٣٠) فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْاَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْاَةَ اَخِيهِۜ قَالَ يَا وَيْلَتٰۤى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُونَ مِثْلَ هٰذَا الْغُرَابِ فَاُوَارِيَ سَوْاَةَ اَخِيۚ فَاَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَۚ (٣١)

30-31. Bunun üzerine kardeşinin katli hususunda nefsine uyup, kardeşini öldürdü. Böylece hüsrâna uğrayanlardan oldu.* Sonra Allah'u Teâlâ, kardeşinin nasıl defnedileceğini ona göstermek için, yeri eşeleyen bir karga gönderdi. (Bu karganın hâlini görünce, kâtil): ″Yazık bana, ben bu karga gibi olmaktan ve kardeşimin cesedini örtmekten âciz mi oldum?″ dedi ve pişman olanlardan oldu.

İzah: Rivâyete göre; Kâbil, Hâbil'i öldürmek için çâre arıyordu. Nihâyet İblis, insan şekline girerek bir kuş tuttu. Başını taşla ezdi. Bir insanı nasıl öldüreceğini Kâbil'e gösterdi. Çünkü yeryüzünde henüz hiç kimse ölmemişti. Nihâyet Kâbil, kardeşi Hâbil'in başını taşla ezdi. Bu sefer yere gömmeyi bilmiyordu. Aylarca sırtında gezdirdi. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ, iki karga gönderdi. Onlar birbirleriyle dövüştüler. Sonunda biri diğerini öldürdü, yeri kazdı ve öldürdüğü kargayı oraya gömdü. Bunu gören Kâbil: ″Ben bu karga gibi olmaktan ve kardeşimin cesedini örtmekten âciz mi oldum? Yazık bana!″ diye söyledi. Böylece Kâbil, karganın yaptığı gibi, kardeşi Habil'i toprağı kazarak yere gömdü.

Kâbil daha sonra, Âdem Aleyhisselâm'a kardeşini öldürdüğünü ve yere gömdüğünü anlattı. Âdem Aleyhisselâm da, ona bedduâ etti ve huzurundan kovdu. Bu bedduâ sonucunda Kâbil'in yüzü simsiyah oldu.

Kâbil hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لاَ تُقْتَلُ نَفْسٌ ظُلْمًا إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الْأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دَمِهَا لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ (خ م عن عبد اللّٰه

″Zulm ile öldürülen hiçbir nefis yoktur ki, onun kanının günahından Hz. Âdem'in ilk oğlu Kâbil hesabına bir pay ayrılmasın. Çünkü bu cinâyeti âdet edenlerin önderi odur, kardeşi Hâbil'i öldürmüştür.″[1]

Rivâyet edildiğine göre; üzüm suyundan ilk defa şarabı yapan, söğüt ağacının içini oyup, at kuyruğunun tellerinden ilk defa saz yapan yine Kâbil'dir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

″Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır.″[2]

Allah'u Teâlâ bu âyette Mü'minlere, Hz. Âdem'in iki oğlundan sâlih olana uymalarını, kâtil olanı örnek almamalarını bildirmiştir. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ ضَرَبَ لَكُمْ اِبْنَيْ آدَم مَثَلًا فَخُذُوا مِنْ خَيْرِهِمْ وَدَعُوا الشَّرّ (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن الحسن)

"Allah'u Teâlâ size Âdem'in iki oğlunu örnek olarak zikretmiştir. Siz onlardan hayırlısını örnek alın, şerli olanını bırakın."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Ehâdis'ul-Enbiyâ 1; Sahih-i Müslim, Kasâme 7 (27).

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[3] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 10, s. 230.

(مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَۚ كَتَبْنَا عَلٰى بَن۪ٓي اِسْرَٓاء۪يلَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِۘ ثُمَّ اِنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ (٣٢))

32. İşte bunun içindir ki, İsrailoğullarının üzerine, "Her kim kısâsı hak etmeyen yahut yeryüzünde fesat çıkarmayan birini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Her kim de bir nefsin yaşamasına sebep olursa, bütün insanları yaşatmış gibidir" diye hükmettik. Yemin olsun ki, Resullerimiz onlara apaçık âyet ve mûcizelerle geldiler. Fakat buna rağmen, onların birçoğu yeryüzünde (öldürme hususunda) haddi aşmaktadırlar.

(اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذ۪ينَ يُحَارِبُونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُقَتَّلُٓوا اَوْ يُصَلَّبُٓوا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْد۪يهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ اَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِۜ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌۙ (٣٣) اِلَّا الَّذ۪ينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْۚ فَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ۟ (٣٤))

33-34. Allah ve Resûlü ile harp edenlerin ve yeryüzünde fesat çıkarmaya çalışanların cezâsı, öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak (sağ eli ile sol ayağının) kesilmesi yahut bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu cezâ, o gibilerin dünyâdaki cezâlarıdır. Âhirette ise, onlar için büyük bir azap vardır.* Fakat onlardan ele geçmeden evvel tevbe edenler hakkında, bilin ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu, Sûre-i Mâide, Âyet 33'ün nüzul sebebiyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

قَدِمَ أَعْرَابٌ مِنْ عُرَيْنَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمُوا فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ حَتَّى اصْفَرَّتْ أَلْوَانُهُمْ

وَعَظَمَتْ بُطُونُهُمْ فَبَعَثَ بِهِمْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّٰى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ إِلَى لِقَاحٍ لَهُ وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا حَتَّى صَحُّوا فَقَتَلُوا رَاعِيَهَا وَاسْتَاقُوا الْإِبِلَ فَبَعَثَ نَبِيُّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَلَبِهِمْ فَأُتِيَ بِهِمْ فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ) (خ ن د عن انس

"Ureyne kabilesinden bâzı kimseler Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip Müslüman oldular. Medîne'nin havası onlara iyi gelmediği için renkleri sarardı, karınları şişti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onları sütlü develerin bulunduğu yere gönderdi ve onlara, o develerin sütlerinden ve idrarlarından içmelerini emretti. Onlar sıhhat bulunca, develerin çobanını öldürdüler ve develeri de sürüp götürdüler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem onları yakalamak üzere bir müfreze (küçük bir askerî birlik) gönderdi. Onlar yakalanıp getirildiler. Çobanı öldürdükleri şekilde kısâs yapılarak öldürülmeleri gerektiğinden; bu kimselerin gözleri oyuldu, elleri ve ayakları çapraz olarak kesildi."[1]

Allah'u Teâlâ, kendine ait olan hukuku affeder. Ancak kulların hakları bâkidir. Bu hakkın düşmesi ancak, kısasın yerine getirilmesi veya helâlleşme yoluyla olur.

[1] Sünen-i Nesâî, Tahâre 192; Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 125; Sahih-i Buhârî, Vudû 72.

( )يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوا اِلَيْهِ الْوَسٖيلَةَ وَجَاهِدُوا فٖي سَبٖيلِهٖ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٣٥)

35. Ey îman edenler! Allah'tan korkun. O'na yakınlık için vesîle arayın ve O'nun yolunda mücâhede edin ki, felaha eresiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Ey îman edenler! Allah'a takvâ ile amel edin ve kendisine vâsıl olmak, kavuşmak için vesîle, vâsıta, çâreler arayın, diye buyrulmuştur. Yani Allah'ın rızâsını kazanacak sâlih ameller işleyerek sizi O'na yaklaştıracak bir yol arayın, demektir. Allah'a yaklaştıracak bu sâlih ameller de Allah'u Teâlâ'ya yakınlık hâsıl etmiş olan Peygamberler, evliyâlar, âlimler ve sâlih kullara tâbi olunarak öğrenilir. Böylece Allah'a yaklaştıran ibâdetlerin usul ve erkânı bu zâtlardan öğrenilmiş olur. İşte Allah'a yakınlık için vesîle aramak, bu anlamdadır.

Allah'u Teâlâ'ya yakınlık kazanmak için O'na vesîle aramak şöyledir:

Sûre-i Kehf, Âyet 66'da geçtiği üzere, ledün ilmini öğrenmek isteyince, Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine ledün ilmi verilen Hızır Aleyhisselâm'ı bularak dedi ki: ″Sana öğretilen hikmetli ilimden bana da öğretmen için sana tâbi olayım mı?″

Allah'u Teâlâ istese bu ilmi, Mûsâ Aleyhisselâm'a bir anda verirdi. Ancak Allah'u Teâlâ kullarına bu hikmet ilminin nasıl öğrenileceğini bildirmek için, Hızır Aleyhisselâm'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a vesîle kılmıştır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِى الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

″İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına hüccetidir (delilidir).″[1]

Ashâb-ı Güzin Efendilerimiz de bu iki ilmi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'den öğrenmişlerdir. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 151'de Allah'u Teâlâ:

″Nitekim içinizden, size âyetlerimizi okuyan, sizi günahlardan temizleyen, size kitabı ve hikmeti öğreten ve bilmediklerinizi öğreten bir Peygamber gönderdik″ diye buyurmuştur.

Tasavvuf yaşantısı, Hızır Aleyhisselâm örneğinde olduğu gibi önceki Peygamberler döneminde de vardı.[2] Peygamber Efendimizin zamanında da tasavvuf yolunu, Ashab-ı Suffa temsil ediyordu. Böylece bu uygulama günümüze kadar gelmiştir.

Yine âyette, ″O'nun yolunda mücâhede edin″ diye buyrulmaktadır. Nefse ağır gelen her amel, nefisle mücâhededir. Nefse ağır gelen amellerin başında, düşmanla savaşmak ve insanın sürekli olarak nefsiyle mücâhede etmesi gelir.

Bu hususta Câbir Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmaktadır:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزَاةٍ فَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ: قَدِمْتُمْ خَيْرَ مُقَدَّمٍ وَقَدِمْتُمْ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ اِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ (الديلمي اَلخطيب في تاريخه

(عن جابر)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir harpten[3] dönerken: ″Daha hayırlı olana dönüş yapıyorsunuz. Küçük cihattan büyük cihada dönüyorsunuz″ buyurdu. Sahâbîler: ″O büyük cihat nedir?″ dediler. ″Kulun nefsiyle edeceği cihattır″ buyurdu.[4]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ (ت حم عن فضالة

″Asıl mücâhit, nefsi ile cihat eden kimsedir.″[5]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ أَخْلَصَ لِلّٰهِ أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ اِلَى لِسَانِهِ (ض حل عن ابن عباس

″Bir kimse kırk sabah, Allah için ihlaslı olarak ibâdetle sabahlasa, kalbinden diline ilm-i hikmet pınarları akmaya başlar.″[6]

İşte tasavvufta kırk gün çileye girilmesi, az yeme, az uyuma, az konuşma ve inziva gibi nefisle mücâhede yapılması, bu gibi Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerden dolayıdır.

Yine Peygamberleri ve velî kulları vesîle ederek, kulların sıkıntı-larından kurtulabileceklerine dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Peygamberimiz Sallâllahu aleyhi ve sellem'in zuhurundan önce, Yahudilerin, Arap müşrikleri ile yaptıkları savaşlarda, kendilerine Tevrat'ta bildirildiği üzere; âhir zaman Peygamberinin hürmetine, onu vesîle ederek Allah'u Teâlâ'dan yardım talep ettikleri Sûre-i Bakara, Âyet 89'da şöyle geçmektedir:

″Onlara, Allah tarafından, ellerindeki Tevrat'ı tasdik eden Kur'ân gelince, daha önce kâfirlere (Arap müşriklerine) karşı âhir zaman Peygamberini vesîle ederek yardım istedikleri halde, tanıyıp bildikleri bu Peygamber kendilerine gelince, onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti kâfirler üzerinedir.″

Sûre-i Yûsuf, Âyet 93'te geçtiği üzere, Yusuf Aleyhisselâm kardeş-lerine, babası Yâkub Aleyhisselâm'ın kör olan gözlerinin açılması için, ″Şu gömleği götürün, babamın yüzüne koyun. Babamın görmez olan gözleri açılır…″ diye buyurmuştur.

Yine Süleyman Aleyhisselâm, Yemen'den Kuds-ü Şerif'e, ″Belkıs'ın köşkünü kim getirir?″ diye sorduğunda, Sûre-i Neml, Âyet 40'ta geçtiği gibi: ″Kendinde, kitaptan bir ilim bulunan zât (Âsaf b. Berhaya) da: ″Ben onu sana gözünü kapayıp açıncaya kadar getiririm″ dedi (ve hemen getirdi)…″ İşte o köşkün, Âsaf b. Berhaya tarafından getirilmesi de bir vesîledir ve aynı zamanda bir kerâmettir. Yoksa Süleyman Aleyhisselâm Allah'u Teâlâ'dan isteseydi, O'nun izniyle kendisi de o köşkü getirebilirdi. Kendi ümmeti içerisinde, bu ilme sahip birinin olup olmadığını anlamak için onlardan birinin getirmesini istedi. İşte bu köşkü getiren zât da, Süleyman Aleyhisselâm'ın ümmetinden Peygamber olmadığı halde hikmete nâil olmuş bir kuldur. Bu da Allah'ın sevdiği kullara verdiği büyük bir ilim ve ihsandır.

Yine Sûre-i Nisâ, Âyet 64'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″… Eğer onlar nefislerine zulmettiklerinde sana gelip, Allah'tan günahlarının bağışlanmasını dileselerdi ve Resûl de onlar için Allah'tan bağışlanma dileseydi, elbette Allah'u Teâlâ'yı, tevbeleri çok kabul edici ve çok merhametli bulurlardı.″

Bu âyette de Allah'u Teâlâ, Sahâbe-i Kirâm'ın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelip onun huzurunda ve onu vesîle ederek Allah'u Teâlâ'dan istiğfarda bulunmalarını söylemiştir.

Yine Sûre-i Yûsuf, Âyet 97-98'de, işledikleri günahlardan dolayı babalarına gelerek, Yakub'un oğulları: ″Ey babamız! Allah'tan günah-larımızın affını dile. Şüphesiz biz, hatâ ettik″ dediler.* Yâkub da: ″Yakında Rabbimden, sizin için günahlarınızın affını dileyeceğim. O, çok bağışlayandır ve çok merhametlidir″ dedi.

Vesîle hakkında Hadis-i Şerif'lerden bâzıları da şöyledir:

Gözlerinin açılması için duâ ricâsında bulunan bir âmâya Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem abdest alıp iki rek'at namaz kıldıktan sonra şöyle duâ etmesini söylemiştir:

اللّٰهُمَّ اِنِّى أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ اِنِّى تَوَجَّهْتُ بِكَ اِلَى رَبِّى فِى حَاجَتِى هَذِهِ لِتُقْضَى لِيَ اللّٰهُمَّ فَشَفِّعْهُ فِيَّ. (ت عن عثمان بن حنيف)

"Allah'ım! Ben, rahmet Peygamberi olan Senin Nebîn Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle ederek Senden istiyorum. Yâ Muhammed! Yâ Resûlallah! Ben seni vesîle ederek Rabbimden hâcetimin hallini istiyorum. Allah'ım onu bana şefaatçi yap."[7] Bu da şüphesiz apaçık bir vesîledir.

Bir Hadis-i Şerif'inde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

اَللّٰهُمَّ اِنِّى أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ ... (ه عن ابى سعيد الخدرى)

"Ey Allah'ım! Duâlarını kabul ettiklerinin hakkı için Senden istiyorum"[8] diye duâ etmiş, bu duâyı Ashâb-ı Kirâm'a da öğretmiştir.

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا انْفَلَتَتْ دَابَّةُ أَحَدِكُمْ بِأَرْضِ فَلَاةٍ فَلْيُنَادِ: يَا عِبَادَ اللّٰهِ احْبِسُوا عَلَيَّ يَا عِبَادَ اللّٰهِ احْبِسُوا عَلَيَّ فَاِنَّ لِلّٰهِ فِى الأَرْضِ حَاضِرًا سَيَحْبِسُهُ عَلَيْكُمْ (طب عن ابن مسعود)

"Sizin birinizin sahrada hayvanı kaçarsa, "Ey Allah'ın has kulları, hapsedin! Ey Allah'ın has kulları, durdurun!" diye seslensin. Çünkü Allah'u Teâlâ'nın yeryüzünde hazır bulunan öyle kulları vardır ki, onu tutarlar."[9]

Yine vesîle hakkında Enes Radiyallâhu anhu da şu hâdiseyi nakletmektedir:

أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَانَ اِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ اِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا وَاِنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا قَالَ فَيُسْقَوْنَ (خ طب عن انس)

Kuraklık olduğunda, Ömer b. el-Hattab, (Peygamberimizin amcası) Abbas İbn-i Abdulmuttalib'i vesîle ederek, "Yâ Rabbi! Bizler, Peygamberimiz (hayatta iken) vesîlesiyle senden yağmur isterdik de bize yağmur ihsan ederdin. Şimdi de Peygamberimizin amcasının vesîlesiyle bize yağmur ihsan et" diye duâ ederdi. Enes Radiyallâhu anhu der ki: "Bu duâyı edince hemen yağmur yağardı."[10]

Bu deliller açıkça göstermektedir ki, Ehl-i Sünnet itikâdına göre, vesîle haktır. Peygamberler ve evliyâlar, halkı Hakk'a yaklaştırmak için birer vesîledir.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[2] Bu hususta Sûre-i Mâide, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[3] Bu Hadis-i Şerif’te geçen harp, Tebuk Gazvesi’dir (Gunyet’üt-Tâlibîn, c. 1, s. 155).

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11719, 11260; Râmûz’ul-Ehâdîs, 334/6; İmam Gazâli, İhyâ-u Ulûm’id-Din, c. 3, Hadis No: 117.

[5] Sünen-i Tirmizî, Fedâil’ul-Cihat 2; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22840.

[6] İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 43; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 398/11.

[7] Sünen-i Tirmizî, Duâ Bablarında Çeşitli Hadisler 6. Hâkim, bu Hadis-i Şerif’in tahricinden sonra hadisin sonuna: ″Bu duâ ile duâ edip kalktığı zaman görmeğe başladı″ diye ilâve etmiştir. Yine bu hususta Bakınız: Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 321.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Mesâcid 14.

[9] Ebû Ya’la Mevsili, Müsned, Hadis No: 5269; Taberanî, Mu'cem’ül-Kebir, Hadis No: 10520, 13737.; Heysemî, Mecma’uz-Zevâid, Hadis No: 17105; İbn-i Hacer el-Askalâni, el-Metâlib’ul-Âliye Fî Zevâid’il Mesanid’is-Semâniye, Duâlar ve Zikirler 25, Hadis No: 3382.

[10] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 537; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 82.

(اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِه۪ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ (٣٦) يُر۪يدُونَ اَنْ يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِج۪ينَ مِنْهَاۘ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُق۪يمٌ (٣٧))

36-37. Şüphesiz ki kâfirler, yeryüzündeki malların hepsine ve bir kat daha fazlasına sahip olsalar da, mahşer gününde azaptan kurtulmak için bu malları fedâ etseler, kendilerinden kabul olunmaz. Onlar için elim bir azap vardır.* Cehennemden çıkmak isterler. Halbuki onlar, oradan çıkamazlar. Onlar için devamlı bir azap vardır.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُجَاءُ بِالْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُقَالَ لَهُ أرَأيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ مِلْءُ الأرْضِ ذَهَبًا أكُنْتَ تَفْتَدِي بِهِ فَيَقُولَ نَعَمْ فَيُقَالَ لَهُ قَدْ كُنْتَ سُئِلْتَ مَا هُوَ أيْسَرُ مِنْ ذَلِكَ) (خ عن انس بن مالك

″Mahşer gününde kâfir getirilecek ve ona: ″Şâyet senin yeryüzü dolusu altının olsaydı onu fidye olarak verir miydin?″ denilecek. O da: ″Evet″ diyecektir. Bu defa ona: ″Senden, bu söylediğinden daha kolayı istenmişti″ denilecektir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Rikak 48.

( )وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا اَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ (٣٨ (

38. Hırsızlık yapan erkek ve kadının, bu fiillerine karşılık ve Allah’tan bir cezâ olarak (sağ) ellerini kesin. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, hüküm ve hikmet sahibidir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de zikredilen bu hükmün uygulanması için bâzı şartların yerine gelmesi gerekir.

Hanefilerin temel kaynaklarından olan ″Mevkûfat″ adlı kitapta, bu hususta yazılan fetvâlar özetle şöyledir:[1]

Şeriatta hırsızlık: Mükellef, yani akıllı ve büluğ çağına erişen, (ayrıca konuşan ve gören) bir kimsenin kendisine ait olmadığı hususunda şüphe olmayan ve değeri de on dirhem miktarı gümüşten[2] fazla olan her türlü malı bulunduğu yerden gizlice almaktır.

En az on dirhemin ölçü alınması da, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ‘dan nakledilen şu Hadis-i Şerif’ten dolayıdır:

(قَطَعَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنٍّ قِيمَتُهُ دِينَارٌ أَوْ عَشَرَةُ دَرَاهِمَ (د عن ابن عباس

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir adamın elini, bir dinar veya on dirhem değerinde olan bir kalkan çaldığı için kesti.″[3]

Hırsızlık olayı, adâletli en az iki mükellef erkeğin hırsızlık hakkında yapacakları şâhitlikleriyle sâbit olur. Bir erkek ile iki kadının şâhitlikleriyle sâbit olmaz. Zîrâ had cezâlarında[4] kadınların şâhitlikleri makbul değildir.

Hırsızlık yapan kişi, çaldığı bir şeyi kabul edip itiraf ederse veya çaldığına dair

iki mükellef erkek şâhitlik ederse, hâkim şâhitlerden hırsızlığın mahiyetini soruşturur. Bunun sonucunda hiçbir şüphe kalmadan, o malın o şahıs tarafından çalındığına kanaat getirirse, bu sefer hâkim şâhitlerin güvenilir ve adâletli olup olmadığını araştırır. Eğer şâhitler de güvenilir ise, o zaman hırsızın sağ eli bileğinden kesilir.

Kıymeti on dirhemden az olan mallar için el kesme cezâsı uygu-lanmaz. Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ:

(لَمْ يَكُنْ يُقْطَعُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشَّيْءِ التَّافِهِ (ابن ابى شيبة عن عائشة

"Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem zamanında değersiz şeyler için el kesilmezdi"[5] demiştir.

[1] Mültekâ Tercümei, Mevkûfât, c. 1, s. 334.

[2] Bir dirhem: 3.207 gr'dır.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 11.

[4] Had: Allah'u Teâlâ'nın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi gereken, ölçüsü belirlenmiş cezâdır. Hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Bakınz: Mültekâ Tercümei, Mevkûfât, c. 1, s. 322)

[5] Musannef-i İbn-i Ebi Şeybe, Hadis No: 27548; Ayrıca İbn-i Ebi Şeybe metninde: "Kalkanın değerinden az olan şeyler için el kesilmezdi" ziyâdesini de kaydetmiştir.

( )فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهٖ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٣٩)

39. Her kim yaptığı hırsızlıktan sonra, tevbe edip nefsini ıslah ederse, şüphesiz ki Allah'u Teâlâ onun tevbesini kabul eder. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Tevbe eden hırsız hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِسَارِقٍ سَرَقَ شَمْلَةً فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنَّ هَذَا قَدْ سَرَقَ. فَقَالَ

رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مَا إِخَالَهُ سَرَقَ. قَالَ السَّارِقُ بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ. فَقَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْهَبُوا بِهِ فَاقْطَعُوهُ ثُمَّ احْسِمُوهُ ثُمَّ ائْتُونِى بِهِ. فَقُطِعَ فَأُتِىَ بِهِ فَقَالَ تُبْ إِلَى اللّٰهِ. قَالَ قَدْ تُبْتُ إِلَى اللّٰهِ. قَالَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْكَ (قط عن ابى هريرة)

Hırka çalan bir hırsız, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirildi. Dediler ki: ″Yâ Resûlallah! Bu hırsızlık yaptı.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o hırsızlık yapana: ″Bunu çaldığını sanmam″ deyince hırsız: ″Yâ Resûlullah! Çaldım″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onu götürün, elini kesin, sonra dağlayın ve sonra bana getirin″ buyurdu. Eli kesildikten sonra Peygamberimize getirildi. Resûlü Ekrem ona: ″Tevbe et″ dedi. O da: ″Allah'a tevbe ettim, dedi. Resûlü Ekrem de ona: ″Allah senin tevbeni kabul etsin″ buyurdu.[1]

Yine bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle anlatmaktadır:

Mekke'nin fethi sırasında Mahzumi kabilesinden bir kadın hırsızlık yaptı. Bu kadının hâli Kureyş kabilesini üzüntüye boğdu. Dediler ki:

- Bu kadın hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile kim konuşabilir? Yine dediler ki:

- Bu hususta Peygamberimiz ile onun sevdiği Üsâme b. Zeyd'den başka kim konuşmaya cesâret edebilir?

Kadın, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e getirildi. Üsâme b. Zeyd, onun için Peygamberimiz ile konuştu. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in rengi değişti ve şöyle buyurdu:

″Allah'ın koymuş olduğu cezâlardan birinin düşürülmesi hususunda mı şefaatçi oluyorsun?″ Bunu duyan Hz. Üsâme:

- Yâ Resûlallah! Allah'tan affedilmemi dile″ dedi.

Akşam olunca Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem mescitte hutbeye çıktı ve Allah'a hamd edip onu lâyık olduğu şekilde övdükten sonra şöyle buyurdu:

فَإِنَّمَا أَهْلَكَ النَّاسَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا ... (خ م عن عائشة)

″Sizden öncekiler içlerinden şerefli birisi hırsızlık yapınca onu serbest bırakıyor, zayıf birisi yapınca da onu cezâlandırıyorlardı. Onlar işte bu sebepten helâk oldular. Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, eğer Muhammed’in kızı Fâtıma hırsızlık yapsaydı, onun da elini keserdim.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, sonra hırsızlık yapan kadının elinin kesilmesini emretti ve onun eli kesildi.

Hz. Âişe diyor ki:

″Elinin kesilmesinden sonra bu kadın düzeldi, tevbe etti ve evlendi. Her zaman bana gelip gidiyordu ve ihtiyaçlarını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e arz ederdi.″[2]

[1] Sünen-i Dârukutnî, Hadis No: 3210.

[2] Sahih-i Müslim, Hudûd 2 (9 Sahih-i Buhârî, Magâzi 50.

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ)
٤٠)((

40. Bilmez misin ki, göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. O, dilediğine azap eder ve dilediğini bağışlar. Allah’u Teâlâ her şeye kâdirdir.

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذ۪ينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذ۪ينَ قَالُوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْۚ وَمِنَ)
الَّذ۪ينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَر۪ينَۙ لَمْ يَأْتُوكَۜ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪ۚ يَقُولُونَ اِنْ
اُو۫ت۪يتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُواۜ وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـٔاًۜ اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَمْ يُرِدِ
اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْۜ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ (٤١ ( )

41. Ey Resûl! Kalpleriyle îman etmedikleri halde ağızlarıyla, ″Biz îman ettik″ diyen kimselerin (münâfıkların) ve Yahudilerin küfürde yarışmaları seni mahzun etmesin. O Yahudiler, çok yalan dinlerler (senin Peygamberliğinin aleyhindeki uydurma sözlere kulak verirler). Ve huzuruna gelmeyen kimseleri de çok dinlerler. Tevrat’ın kelimelerini tahrif ederler ve (bâzı meseleler için huzuruna gönderdikleri şahıslara), ″Bizim söylediğimiz gibi cevap alırsanız kabul edin, yoksa kabul etmeyin″ derler. Sen, Allah’u Teâlâ‘nın dalâlette bıraktığı kimselerin kurtuluşuna, Allah tarafından izin verilmiş ve muktedir değilsin. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah’u Teâlâ onların kalplerini (pislik olan küfürden ve dalâletten) temizlemek istememiştir. Onlar için dünyâda bir zillet vardır ve

onlar için âhirette de büyük bir azap vardır.

İzah: Ebû Hüreyre, Berâ İbn-i Azib, İbn-i Abbas Hazretleri ve daha birçok Sahâbîden nakledildiğine göre, bu ve devamındaki üç Âyet-i Kerîme, şu hâdise üzerine nâzil olmuştur:

Hayber eşrafından evli bir erkek ile Yüsra adında bir kadın zinâ etmişti. Tevrat'ta zinâ edenlerin cezâsı recm olduğu hâlde, eşraftan oldukları için Yahudiler bunları recm etmek istemediler. Yahudiler birbirlerine:

- Biz Medîne'deki Peygambere gidelim; çünkü o, cezâların hafif-letilmesiyle gönderilen bir Peygamberdir. Eğer o, bize, recm edilmekten başka bir fetvâ verirse onu kabul ederiz. Allah katında onu delil olarak beyan ederiz ve deriz ki: ″Bu, senin Peygamberlerinden bir Peygamberin fetvâsıdır.″ Sonra zinâ eden bu iki kişiyi, kalabalık bir cemâatle Medîne'ye gönderdiler ve ″Eğer dövmek emrederse kabul edin, recm emrederse kabul etmeyin″ dediler. Medîne'ye gelince hâdiseyi Beni Kurayza ve Beni Nâdr'e anlattılar. Onların vâsıtasıyla dâvâ, Resûlü Ekrem'e intikal etti. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Benim hükmüme râzı olur musunuz? deyince, onlar: ″Evet″ dediler. Bu haldeyken Cebrâil Aleyhisselâm recm hükmünü indirdi. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Recm gerekir″ buyurunca, onlar: ″Kitabımızda recm yoktur″ diyerek hükmü kabul etmekten sakındılar. Bunun üzerine yine Cebrâil Aleyhisselâm'ın bildirmesiyle Resûlü Ekrem: ″Fedek'te İbn-i Sürya adlı bir Yahudi var. Bu gencin aranızdaki derecesi nedir?″ diye sorunca, onlar: ″Tevrat ilminde yeryüzündeki Yahudilerin en âlimidir″ dediler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem: ″O hâlde, bu davâ'da İbn-i Sürya'nın hakemliğini kabul eder misiniz?″ buyurdu. Onlar da kabul ettiler ve İbn-i Sürya'yı Peygamber Efendimizin huzuruna getirdiler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem İbn-i Sürya'ya: ″Allah hakkı için ki, Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indirdi. Denizi yararak sizi kurtardı. Firavun ve kavmini de boğdu. Size kudret helvası ve bıldırcın gönderdi. Sizi bulutla gölgelendirdi. Size helâl ve haram hakkındaki hükümlerini bildirdi. Doğru söyle, kitabınızda evli olduğu halde zinâ edenlere recm var mıdır?″ diye buyurdu. İbn-i Sürya: ″O Allah hakkı için ki, sıfatlarını bana hatırlattın, evet vardır. Fakat eğer Tevrat'ın beni yakmasından korkmasam, bunu itirâf etmez, yalan söylerdim″ demiş ve sözüne devamla Resûlü Ekrem'e: ″Yâ Muhammed! Peki, senin şeriatında hüküm nedir?″ diye sordu. Resûlü Ekrem de: ″Evli kimselerin zinâ ettiklerine, dört kişi şehâdet ederlerse recm gerekir″ buyurdu. Bunun üzerine İbn-i Sürya: ″O Allah hakkı için

ki, Tevrat'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a indirdi. Tevrat'ta da hüküm aynıdır" diye cevap verdi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:"Öyle ise, niçin Allah'ın emrine riâyet etmiyorsunuz?"buyurunca, İbn-i Sürya şöyle anlattı:

- Eşraftan biri zinâ ettiği zaman, onu recm etmekten kaçındık. Recm hükmünü ancak zayıf ve âcizlere has kıldık. Bu sebeple eşraf arasında zinâ edenler çoğaldı. Melikimizin amcaoğlu bile zinâ etti. Fakat hakkında hiçbir şey yapmadık. Aradan kısa bir zaman geçti. Melikimiz halktan zinâ ettiğini işittiği bir adamı recm etmek istedi. Fakat halk isyan etti. Sen amcaoğlunu recm etmedikçe, bunu recm ettirmeyiz, dediler. Nihâyet Melik: "Gelin, recmden vazgeçelim ve her zinâ eden hakkında eşit olarak tatbik edebileceğimiz bir hüküm ortaya koyalım. Zinâ edenlere kırk kırbaç vuralım, yüzlerini boyayalım, her birini bir eşeğe ters bindirerek şehirde gezdirelim" dedi. Biz de işte o zamandan beri bu cezâyı tatbik etmekteyiz.

Bunun üzerine Yahudiler, İbn-i Sürya'ya: "Biz, seni gıyabında övdük. Sen ise bizim sırrımızı açıklıyorsun!" dediler. İbn-i Sürya: "Muhammed, bana Tevrat üzerine yemin vermiş olmasaydı, bu sırrı saklamakta tereddüt etmez ve Tevrat'ın beni yakmasından korkmasam bunu ona söylemezdim" diye cevap verdi.

Bundan sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, zinâ eden bu erkek ve kadının mescit kapısı önünde recm edilmelerini emretti.[1]

İşte bu hâdise üzerine Sûre-i Mâide, Âyet 41 ve aşağıdaki 42-44 nâzil olmuştur.

[1] Bakınız: Sahih-i Müslim, Hudûd 6 (28 Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 26; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1612.

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ لِلسُّحْتِؕ فَاِنْ جَٓاؤُ۫كَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْۚ وَاِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ (
شَيْـٔاًۜ وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (٤٢))

42. Ey Resûlüm! Onlar, yalanı çok dinlerler ve suhtu çok yerler. Onlar (bir meseleden dolayı mahkeme olmak için) huzuruna gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen, onlar sana hiçbir zarar veremezler. Eğer hükmedersen, aralarında adâletle hükmet. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, âdil olanları sever.

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, "Ey Resûlüm! Onlar, yalanı çok dinlerler ve suhtu

çok yerler″ buyruğunu açıklarken, ″Burada çokça yalan sözler dinleyen ve rüşvet gibi haram olan işleri yapan Yahudiler kastedilmiştir″ dedi.

Âyette geçen ″Suht″ ifadesi, ″Pis ve haram yollarla elde edilen kazanç″ anlamına gelmektedir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِتُّ خِصَالٍ مِنَ السُّحْتِ: رَشْوَةُ الْإِمَامِ وَهِيَ أَخْبَثُ ذَلِكَ كُلِّهِ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ، وَعَسْبُ الْفَحْلِ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ، وَحُلْوَانُ الْكَاهِنِ (ابن مردويه والديلمى عن أبي هريرة)

″Altı haslet vardır ki, bunlar suhttan sayılır. Bunlar, idârecinin rüşvet alması ki, bu en pis olanıdır. Köpek alışverişlerinde elde edilen kazanç, damızlık hayvanın tohumu karşılığında alınan ücret, zinâ karşılığı alınan ücret ve hacamatçının aldığı ücret ve kâhinin aldığı ücrettir.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Eğer hükmedersen, aralarında adâletle hükmet″ diye buyrulan hususun, recm cezâsı ile ilgili olduğu Sûre-i Mâide, Âyet 41'in nüzul sebebinden net bir şekilde anlaşılmaktadır. Zîrâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in anlatılan bu hâdisedeki recm cezâsını bizzat uyguladığı, hadis kitaplarında nakledilmiştir.

Sûre-i Ahzâb, Âyet 21'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Yemin olsun ki Resûlullah'ta, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'u Teâlâ'yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır.″

Bu hususta Süleyman b. Büreyde, babasından nakilde bulunarak şu hâdiseyi anlatır:

جَاءَ مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ طَهِّرْنِي فَقَالَ وَيْحَكَ ارْجِعْ فَاسْتَغْفِرْ اللّٰهَ وَتُبْ إِلَيْهِ قَالَ فَرَجَعَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ طَهِّرْنِي فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيْحَكَ ارْجِعْ فَاسْتَغْفِرْ اللّٰهَ وَتُبْ إِلَيْهِ قَالَ فَرَجَعَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ طَهِّرْنِي... (م عن سليمان بن بريدة)

Maiz b. Mâlik, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gelerek, ″Yâ Resûlallah! Beni temizle!″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Vah sana! Dön de Allah'tan bağışlanma dile ve O'na tevbe et″ buyurdu. Mâiz, daha fazla uzaklaşmadan geri döndü ve ″Yâ Resûlallah! Beni temizle″

dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar: ″Vah sana! Dön de Allah’tan bağışlanma dile ve O’na tevbe et″ buyurdu. Mâiz, daha fazla uzaklaşmadan geri döndü ve ″Yâ Resûlallah! Beni temizle″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem aynı şeyi söyledi. Nihâyet dördüncü defa tekrar edince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Seni ne hususta temizliyeyim?″ diye sordu. Mâiz:

- Zinâdan, dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bunda delilik var mı?″ diye sordu. Kendilerine onun deli olmadığı haber verildi. ″Şarap içmiş mi?″ diye sordu. Hemen bir zât kalkarak onun ağzını kokladı; fakat şarap kokusu bulamadı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem tekrar:

- Sen zinâ mı ettin? diye sordu. Mâiz: ″Evet″ cevabını verdi. Artık emir buyurdular. Bu şekilde dört kere tekrar edince de, Mâiz recmedildi. Onun hakkında cemaat iki fırka olmuştu. Kimisi, ″Helâk oldu! Onu günahı kuşattı″ diyor. Bâzısı da, ″Mâiz’in tevbesinden efdal tevbe olmaz! Zîrâ o, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek elini onun eline koydu. Sonra -beni taşlarla öldür- dedi″ diyordu. Bu hâl üzere iki veya üç gün durdular. Daha sonra onlar otururken Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem gelerek selâm verip oturdu ve arkasından: ″Mâiz b. Mâlik için istiğfar edin″ buyurdu. Ashâb: ″Allah’u Teâlâ, Mâiz b. Mâlik’i bağışlasın″ dediler. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Gerçekten o öyle bir tevbe etti ki, bu tevbe bir ümmet arasında taksim edilse onlara yeterdi″ buyurdu.

Râvi der ki: Sonra Ezd kabilesinin Gâmid kolundan bir kadın geldi ve: ″Yâ Resûlallah! Beni temizle!″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Vah sana! Dön de Allah’tan bağışlanma dile ve O’na tevbe et″ buyurdu. Kadın: ″Görüyorum ki, beni, Mâiz’i çevirdiğin gibi geri çevirmek istiyorsun″ dedi. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ne oldu sana?″ diye sordu. Kadın kendisinin zinâdan gebe olduğunu söyledi. Bunun üzerine: ″Sen mi?″ diye buyurdu. Kadın: ″Evet″ cevabını verdi. O’na:

- Karnındakini doğuruncaya kadar bekle, buyurdu. Derken kadın doğuruncaya kadar geçimini Ensârdan bir zât üzerine aldı. Daha sonra Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, ″Gâmid’li kadın doğurdu″ dedi. Peygamber Efendimiz:

- O halde onu recmedip de çocuğunu küçük olduğu halde emzirecek kimsesiz

bırakamayız, buyurdu. Bunun üzerine Ensârdan bir zât ayağa kalkarak, ″Çocuğun bakımı bana ait olsun Yâ Nebiyyallah!″ dedi. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem emir buyurdu ve kadın recmedildi.[2] Bu hususta nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te şu ziyâde de vardır:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o kadının cenâze namazını bizzat kendisi kıldırdı. Bunun üzerine Hz. Ömer: ″Yâ Nebiyyallah! Bu kadının cenâze namazını kıldırdın. Halbuki o zinâ etmiştir″ deyince Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ تَوْبَةً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلَّٰهِ تَعَالَى (م عن عمران بن حصين)

″Gerçekten o öyle bir tevbe etti ki, bu tevbe Medînelilerden yetmiş kişi arasında taksim edilse onlara yeterdi. Sen Allah için canını vermekten daha faziletli bir tevbe gördün mü?″[3]

Yine recm hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

Bedevîlerden bir adam, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek: ″Yâ Resûlallah! Senden Allah aşkına benim için ancak Allah’ın kitabı ile hüküm vermeni dilerim″ dedi. Öteki hasım ondan daha anlayışlı olduğu halde: ″Evet, aramızda Allah’ın kitabı ile hükmet! Bana da müsaade buyur da konuşayım″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Söyle″ dedi. O adam:

قَالَ إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ وَإِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ فَافْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّمَا عَلَى ابْنِي جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّٰهِ صَلَّى اللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّٰهِ الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ اغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا فَإِنْ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا قَالَ فَغَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّٰهِ صَلَّى اللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُجِمَتْ (خ م عن ابى هريرة)

- Benim oğlum bu adamın yanında çırak idi. Derken o adamın karısı ile zinâ etti. Ben haber aldım ki oğluma recm lâzımmış; hemen onun nâmına yüz koyunla bir câriye fidye verdim. Bir de ulemâya sordum: ″Bana oğluma ancak yüz değnek ile bir yıl sürgün cezâsı lâzım geldiğini; bunun karısına da recm gerektiğini söylediler″ dedi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem:

″Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, aranızda Allah’ın kitabı ile

hükmedeceğim! Câriye ile koyunlar geri verilecek! Oğluna yüz değnekle[4] bir yıl sürgün gerek! Haydi, Yâ Uneys! Bunun karısına git! Şâyet itiraf ederse, onu recm et″ buyurdu. Üneys kadına gitti. Suçunu itiraf etmiş. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de emir buyurdu ve kadın recmedildi.[5]

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şu hâdiseyi nakleder:

Hz. Ömer, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in minberi üzerinde otururken şöyle dedi:

إِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَقِّ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الْكِتَابَ فَكَانَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَةُ الرَّجْمِ قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا فَرَجَمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ فَأَخْشَى إِنْ طَالَ بِالنَّاسِ زَمَانٌ أَنْ يَقُولَ قَائِلٌ مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللّٰهِ فَيَضِلُّوا بِتَرْكِ فَرِيضَةٍ أَنْزَلَهَا اللّٰهُ وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللّٰهِ حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتْ الْبَيِّنَةُ أَوْ كَانَ الْحَبَلُ أَوْ الِاعْتِرَافُ (م عن ابن عباس)

″Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i hak din ile göndermiş ve kendisine kitabı indirmiştir. Ona indirilenlerden biri de recm âyetidir. Biz bu âyeti okuduk, belledik ve anladık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem recm cezâsı uyguladı. Ondan sonra biz de recm cezâsı uyguladık. Fakat insanların üzerinden uzun zaman geçerse, korkarım biri: ″Biz Allah’ın kitabında recm’i bulamıyoruz″ der de Allah’ın indirdiği bir farzı terk etmekle dalâlete düşerler.

Gerçekten erkek ve kadınlardan zinâ eden kimse üzerine evli olarak beyyine (dört erkek şâhit) veya gebelik hâli yahut itiraf bulunmak şartı ile recm Allah’ın kitabında haktır.″[6]

Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun korktuğu, daha sonraki dönemlerde hakikaten Müslümanların başına gelmiştir. Nitekim batıl mezheplerden olan Haricîler ile Mutezile, recmi inkâr etmişlerdir. Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’nun bu şekilde haber vermesi onun kerâmetlerinden sayılmıştır.

Hanefi Mezhebi’ne göre, recm cezâsı, adâlet sahibi dört erkeğin zinâya şâhitlik etmesiyle[7] veya kendisinin yukarıda Mâiz hâdisesinde geçtiği üzere dört defa itiraf etmesiyle yerine getirilir. Zinâ ettiğini ikrar eden kimse, had vurulmadan önce yahut had vurulurken sözünden dönerse, had vurma bırakılır. Çünkü onun dönmesi, doğru olma ihtimali bulunan bir haberdir. Bu takdirde, araya şüphe

girer. Böyle olunca da recm uygulanmaz. Çünkü şer'i hadler de şüphe olursa, had cezâsı düşer yani uygulanmaz.

Bu hususta nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(ادْرَءُوا الْحُدُودَ مَا اسْتَطَعْتُمْ (عب عمر بن الخطاب

"Gücünüz yettiği kadar, şüpheli durumlarda had cezâlarını düşürün."[8]

Hadler: Allah'u Teâlâ'nın hakkı olmak üzere yerine getirilmesi gereken, ölçüsü belirlenmiş cezâlardır.[9]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9412; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 285.

[2] Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (22).

[3] Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (24).

[4] Bekar olan birinin zinâ ettiğinde uygulanacak had cezâsına dair Sûre-i Nûr, Âyet 2'ye bakınız.

[5] Sahih-i Buhârî, Muhâribîn 6; Sahih-i Müslim, Hudûd 5 (25).

[6] Sahih-i Müslim, Hudûd 4 (15).

[7] Sûre-i Nisâ, Âyet 15: Zinâ eden kadınlarınız hakkında dört erkek şâhit dinleyiniz.

[8] Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 13641; Kez'ul-Ummal, Hadis No: 12956, 13414; Mültekâ Tercümei, Mevkûfat, c. 1, s. 323.

[9] Bu hadler altı çeşiddir: 1. Zinâ haddi. 2. İçki haddi. 3. Sarhoşluk haddi. 4. Kazf (zinâ iftirası) haddi. 5. Hırsızlık haddi. 6. Yol kesme haddi. (Mültekâ Tercümei, Mevkûfât, c. 1, s. 322)

(وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فٖيهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنٖينَ۟ (٤٣)

43. Ey Resûlüm! Yahudiler, (huzurunda mahkeme olmak istedikleri meseleler hakkında) Tevrat'ta Allah'u Teâlâ'nın hükmü varken, nasıl seni hakem tayin

ediyorlar, sonra da bunun ardından verdiğin hükümden yüz çeviriyorlar? Onlar (kendi kitaplarına da, senin verdiğin hükme de) îman etmiş değillerdir.

(اِنَّٓا اَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فٖيهَا هُدًى وَنُورٌۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذٖينَ اَسْلَمُوا لِلَّذٖينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا
اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖي ثَمَنًا قَلٖيلًاۜ
وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ (٤٤))

44. Şüphesiz ki, Tevrat’ı Biz indirdik. Onda bir hidâyet ve bir nûr vardır. İslâm olan Benî İsrail Peygamberleri, onunla Yahudiler arasında hükmederlerdi. O Peygamberlere tâbi olan zâhidler ve âlimler de Allah’ın kitabını muhafaza etmekle görevlendirildikleri için onunla hükmederlerdi. Onlar, Tevrat’ın hak olduğuna şâhit idiler. (Ey zâhidler ve âlimler!) Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun ve âyetlerimi dünyâ menfaati karşılığında değiştirmeyin. Her kim Allah’ın indirdiği ahkâm ile hükmetmezse, işte onlar kâfirdirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de kısaca ″Zâhidler″ diye tercüme ettiğimiz ″Rabbâniyyûn″ kelimesinin geniş anlamı, terk-i dünyâ ederek Cenâb-ı Hakk’a mânevi yakınlığa vesîle olan ibâdet ve itaate çokça devam eden takvâ sahibi olan zâhit zâtlar demektir. Yine ″Âlimler″ diye tercüme ettiğimiz ″Ahbâr″ kelimesinin geniş anlamı da, Peygamberlerinin yoluna girmiş fakih, yüksek bilgili âlimler demektir.[1]

Buradan anlaşılan şudur ki: ″Rabbâniyyûn″ dediği, tasavvuf yolunda çalışan takvâ sahipleridir. ″Ahbâr″ dediği de, kitap ilminde bilgili olan fıkıh âlimleridir. İşte bu zatlar âyette de, ″O Peygamberlere tâbi olan zâhidler ve âlimler de Allah’ın kitabını muhafaza etmekle görevlendirildikleri için onunla hükmederlerdi″ diye geçtiği üzere, Allah’ın hükümlerini muhafaza ile görevliydiler.

İslâm Dîni‘nde de aynı şekilde Allah’ın hükümlerini muhafaza ile görevli zâtlar vardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından Hadis-i Şerif’te şöyle bildirilmiştir:

(اِنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْاُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ اَمْرِ دِينِهَا (د طب ك ق عن ابى هريرة

″Şüphesiz Allah’u Teâlâ, bu ümmete her yüz yılın başında bir zât gönderir. Bu kimse, din işlerini yenileyip tazeler (itikâdi ve amelî hususlardaki yanlışlıkları düzeltir).″[2]

Bu zatların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in halifeleri olduğuna dair de şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

″Allah‘ın rahmeti benim halifelerime olsun.″ ″Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?″ dediler. Buyurdu ki: ″Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir.″[3]

Allah’u Teâlâ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in hürmetine kendisinden sonra Peygamber gelmemesine rağmen, kıyâmete kadar Kur’ân’ı ve hükümlerini muhafaza edeceğini Sûre-i Hicr, Âyet 9’da: ″Şüphesiz ki, Kur’ân’ı Biz indirdik Biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz″ diye buyurarak haber vermiştir.

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 2, s. 772-773.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 1; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1118.

[3] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَٓا اَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِۙ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْاَنْفَ بِالْاَنْفِ وَالْاُذُنَ بِالْاُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّۙ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌۜ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِه۪ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (٤٥)

45. Biz, Tevrat’ta İsrailoğullarına; şahıs karşılığında şahıs, göz karşılığında göz, burun karşılığında burun, kulak karşılığında kulak, diş karşılığında diş ile kısâs olunacağını ve yaralamalarda dahi kısâs gerektiğini beyan ettik. Fakat her kim hakkından vazgeçerek bağışlarsa, bu onun için günahlarının affına bir sebeptir. Her kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmez ise, işte onlar zâlimlerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yle ilgili olarak İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Fakat her kim hakkından vazgeçerek bağışlarsa, bu onun için günahlarının affına bir sebeptir″ diye geçen âyeti açıklarken şöyle buyurdu:

الرَّجُلُ يُكْسَرُ سِنُّهُ أَوْ يُجْرَحُ مِنْ جَسَدِهِ فَيَعْفُو عَنْهُ، فَيُحَطُّ مِنْ خَطَايَاهُ بِقَدْرِ مَا عَفَا عَنْهُ مِنْ جَسَدِهِ، إِنْ كَانَ

نِصْفَ الدِّيَةِ فَنِصْفَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَ رُبْعَ الدِّيَةِ فَرُبْعَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَ ثُلُثَ الدِّيَةِ فَثُلُثَ خَطَايَاهُ، وَإِنْ كَانَتِ الدِّيَةَ كُلَّهَا فَخَطَايَاهُ كُلَّهَا (الديلمي عن ابن عمر)

"Dişi kırılan veya herhangi bir yerinden yaralanan kişi, hakkını bağışlarsa bağışlamış olduğu hak miktarınca günahı affedilir. Eğer hakkı diyetin yarısı ise günahlarının yarısı, dörtte biri ise günahlarının dörtte biri, üçte biri ise günahlarının üçte biri, eğer tam diyetse bütün günahları affedilir."[1]

Âzâlarda kısas ve diyet hakkında Ebu's-Sefer Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Kureyşten bir adam Ensârdan bir adamın dişini kırdı. Hz. Muâviye ona yardım etmeye çalıştı. O:

- Ey Mü'minlerin emiri! Bu benim dişimi kırdı" dedi. Hz. Muâviye de: "Biz seni râzı edeceğiz dedi. Fakat o adam, cezâyı uygulaması için Hz. Muâviye'ye diretti. Hz. Muâviye ona kesin söz verdi, fakat râzı edemedi. Bunun üzerine:

- Arkadaşına ne yaparsan yap, dedi.

O sırada Hz. Ebu'd-Derdâ, Hz. Muâviye'nin yanında bulunuyordu. Hz. Ebu'd-Derdâ dedi ki:

- Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim. Onun konuştuğunu bizzat kulaklarımla duydum ve kalbimle idrak ettim. O buyurdu ki:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَابُ بِشَيْءٍ فِي جَسَدِهِ فَيَتَصَدَّقُ بِهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ بِهِ دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً... (حم ت عن أبي الدرداء)

"Herhangi bir Müslüman vücudunun herhangi bir yerinden zarara uğratılır da, zarar vereni affederse, Allah'u Teâlâ onunla o kulun derecesini yükseltir ve ondan hatâsını da giderir."

Ensârdan olan adam dedi ki:

- Bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den bizzat işittin mi? Hz. Ebu'd-Derdâ dedi ki:

- Ben onu kendi kulaklarımla işittim ve kalbim onu idrak etti. Ensârdan olan adam dedi ki:

- Ben bunun cezâsını ondan düşürüyorum. Hz. Muâviye de ona:

- Zararı yok, ben seni mahrum etmem, dedi ve ona mal verilmesini emretti.[2]

İsrailoğulları zamanında kısâs vardı. Ancak diyet yoktu. Bir hafifletme ve rahmet olması için, İsrailoğullarına verilmeyen diyet, Ümmet-i Muhammed’e verilmiştir.[3] Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 178-179 ve izahlarına bakınız.

[1]Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 5, s. 306.

[2] Sünen-i Tirmizî, Diyat 5; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 26258.

[3] Sünen-i Nesâî, Kasâme 27.

(وَقَفَّيْنَا عَلٰى اٰثَارِهِمْ بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِۖ وَاٰتَيْنَاهُ الْاِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌۙ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ (٤٦) وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِۜ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (٤٧))

46-47. Benî İsrail Peygamberlerinin arkasından, onların izleri üzere ellerindeki Tevrat‘ı tasdik edici olarak Meryem oğlu Îsâ‘yı gönderdik. Ve ona, içerisinde hidâyet ve nûr bulunan, ellerindeki Tevrat’ı tasdik edici ve takvâ sahipleri için bir hidâyet ve öğüt olmak üzere İncil’i verdik.* Ve İncil ehli, Allah’u Teâlâ’nın onda indirdiği ile hükmetsin. Her kim Allah’ın indirdiği ile hükmetmez ise, işte onlar (dinden çıkmış) fâsıklardır.

(وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّۜ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًاۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَٓا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَۙ (٤٨))

48. Ey Resûlüm! Biz sana, önceki kitapları tasdik eden ve onları muhafaza altına alan kitabı (Kur’ân’ı) hak olarak indirdik. Ehl-i Kitap arasında da Allah’ın indirdiği ahkâm ile hükmet. Onların hevâsına uyup, sana hak olarak nâzil olan ahkâmdan ayrılma. Sizden her bir taife için bir şeriat ve bir tarik (yol) koyduk. Allah’u Teâlâ dileseydi, sizi bir ümmet yapardı. Fakat size vermiş olduğu şeylerde sizi imtihan etmek için öyle yapmadı. Siz de sâlih amellerde yarışın.

Hepinizin dönüşü Allah'adır. O zaman, ihtilaf ettiğiniz şeyleri Allah'u Teâlâ size haber verecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! Biz sana, önceki kitapları tasdik eden ve onları muhafaza altına alan kitabı (Kur'ân'ı) hak olarak indirdik″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه أَعْطَانِي السَّبْع الطِّوَال مَكَان التَّوْرَاة وَأَعْطَانِي الْمِئِينَ مَكَان الْإِنْجِيل وَأَعْطَانِي الطَّوَاسِين مَكَان الزَّبُور وَفَضَّلَنِي بِالْحَوَامِيمِ وَالْمُفَصَّل مَا قَرَأَهُنَّ نَبِيّ قَبْلِي (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن البراء بن عازب)

″Allah'u Teâlâ es-Seb'ut-Tivâli (yedi uzun sûreyi)[1] Tevrat'ın yerine, el-Miûn'u (âyet sayısı yüzden fazla olan sûreleri) İncil'in yerine, et-Tavâsin'i (Tâ, Sîn ile başlayan sûreleri)[2] Zebur'un yerine vermiş ve beni Havâmim (Hâ, Mîm ile başlayan sûreler)[3] ve el-Mufassal (kısa) sûreler ile üstün kılmıştır. Benden önce bunları hiçbir Peygamber okumuş değildir.″[4]

Yine Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, Kur'ân'ın ahkâmından ayrılmamayı emretmiş ve devamında da, ″Sizden her bir taife için bir şeriat ve bir tarik (yol) koyduk″ buyurarak; hem şeriatı, hem de târikatı İslâm üzere olanlar için koyduğunu beyan etmiştir. Âyetin metninde ″Minhac″ diye geçen kelime; tarik, yol anlamına gelmektedir. Tarikat da Allah'a giden gönül yolu, demektir.

Şeriat, Allah'ın ve Resûlünün, yapın diye emrettiği ve yapmayın diye yasakladığı hususlardır. Tarikat da şeriattan ayrılmadan, ibâdet ve taatle Hakk Teâlâ'ya yakınlık kazanma usûlüdür.

Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında olan Ashâb-ı Suffa da devamlı ibâdet ile meşgul olurlardı. İşte bunlar, tarikat yolunu temsil eder, diğer Ashâb da şeriat yolunu temsil ederdi. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اَلْعِلْمُ عِلْمَانِ فَعِلْمٌ ثَابِتٌ فِى الْقَلْبِ فَذَاكَ الْعِلْمُ النَّافِعُ وَعِلْمٌ فِى اللِّسَانِ فَذَاكَ حُجَّةُ اللّٰهِ عَلَى عِبَادِهِ (ابو نعيم عن انس)

″İlim ikidir: Biri kalpte sâbittir. İşte en faydalı olan ilim (Hikmet ve Ledün ilmi) budur. Bir ilim de lisândaki ilimdir (kitaptır). Bu da Allah'u Teâlâ'nın kullarına

hüccetidir (delilidir).″[5]

Hâsılı kişiye lâzım olan zâhir ve mânevi ilmin kaynağı Kur’ân-ı Kerîm’dir. Bu iki ilimi de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ümmetine öğretmiştir.[6]

Tarikat-ı Âliye, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bâzı Ashâbına gösterdiği yoldur. İki usuldür. Biri Hz. Ali Efendimizle başlayan kâdiri yoludur. Diğeri de Hz. Ebû Bekir Efendimizle başlayan nakşî yoludur. Bu her iki târikat da Hakk’a giden vuslat yoludur.

[1] Bu yedi sûre: Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En’âm, A’râf ve arası besmele ile ayrılmadığı için ikisi bir sûre görülen Enfâl ile Tevbe Sûreleri’nden oluşmaktadır.

[2] Şuarâ ve Kasas, Tâ, Sîn, Mîm diye Neml de Tâ, Sîn diye başlamaktadır.

[3] Hâ-Mîm ile başlayan sûreler: Mü’min, Fussilet, Şûra, Zuhruf, Duhân, Câsiye ve Ahkaf Sûreleri’dir.

[4] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 13, s. 87; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 7929.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 223/2; İbn-i Ebî Şeybe, Musannef, Hadis No: 60.

[6] Yine bu konuda Sûre-i Mâide, Âyet 44 ve izahına bakınız.

(وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَۜ فَاِنْ
تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرٖيدُ اللّٰهُ اَنْ يُصٖيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْۜ وَاِنَّ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ (٤٩)

49. Ve aralarında Allah’ın indirdiği (Kur’ân) ile hükmet. Onların hevâsına tâbi olma ve onlardan çok sakın ki, seni Allah’ın bâzı ahkâmını yerine getirmekten alıkoymasınlar. Onlar (Kur’ân’ın ahkâmını kabulden) yüz çevirirlerse, bil ki şüphesiz Allah’u Teâlâ, bir kısım günahları sebebiyle onları musîbete uğratmak istiyor. Şüphesiz ki, insanların çoğu elbette fâsık (kâfir) kimselerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Kâ’b b. Esed, b. Salûbâ, Abdullah b. Süryâ ve Şeys b. Kays kendi aralarında

konuşarak: ″Muhammed’e varalım, belki onu dîninden döndürürüz″ dediler ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelip dediler ki:

- Yâ Muhammed! Sen bilirsin ki, biz hahamlar Yahudilerin seçkinleri ve efendileriyiz. Şâyet biz, sana uyacak olursak, bütün Yahudiler de bize uyarlar. Çünkü onlar, bize muhalefet edemezler. Bizimle milletimiz arasında bir düşmanlık olur da bu konuda senin hükmüne başvurursak, sen onların aleyhinde ve bizim lehimizde hüküm verirsen, sana inanır ve seni doğrularız.″

Onların bu sözlerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yaklaşmadı ve bu hâdise üzerine de bu âyet nâzil oldu.

(اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَۜ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ۟ (٥٠)

50. Onlar, câhiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar? Kesin olarak îman eden kimseler için, Allah’u Teâlâ’dan daha güzel hükmeden kim vardır?

İzah: Allah’u Teâlâ, Ey Resûlüm! Senin hakemliğine başvurup sonra da senin adâletle verdiğin hükme râzı olmayan bu Yahudiler, ellerinde Allah’ın kitabı Tevrat bulunduğu halde, putperestlerin ve müşriklerin hükümlerini mi istiyorlar? diye buyurmuştur.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللّٰهِ ثَلَاثَةٌ مُلْحِدٌ فِي الْحَرَمِ وَمُبْتَغٍ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ وَمُطَّلِبُ دَم امْرِئٍ بِغَيْرِ حَقٍّ لِيُهَرِيقَ دَمَهُ (خ عن ابن عباس)

″Allah katında insanların en sevilmeyeni şu üç kimsedir: Harem bölgesi içinde zulüm ve haksızlık yapan. İslâm döneminde câhiliye devri âdet ve hükümlerini araştırıp yaşatmaya çalışan. Bir de bir kimsenin haksız yere kanını dökmek için çalışandır.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Diyet 9.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارٰٓى اَوْلِيَٓاءَۘ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍۜ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ (٥١)

51. Ey îman edenler! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Çünkü onlar birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim onları dost edinirse, muhakkak o da

onlardandır. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, o zâlimler olan kavme hidâyet etmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ) حم هب ك عن ابى هريرة

"Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. "[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ (د عن ابن عمر

"Her kim kendini bir kavme benzetirse, o da onlardandır."[2]

Bundan dolayıdır ki, birçok Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Yahudilere ve Hristiyanlara muhalefet etmemizi emretmiştir.

Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

يَا مَعْشَرَ اْلاَنْصَارِ حَمِّرُوا وَصَفِّرُوا وَخَالِفُوا اَهْلَ الْكِتَابِ تَسَرْوَلُوا وَاتَّزِرُوا وَخَالِفُوا اَهْلَ الْكِتَابِ تَخَفَّفُوا وَانْتَعِلُوا وَخَالِفُوا اَهْلَ الْكِتَابِ قُصُّوا سُبَالَكُمْ وَوَفِّرُوا عُثَانِينَكُمْ وَخَالِفُوا اَهْلَ الْكِتَابِ (طب ص حم عن أبي أمامة)

"Ey Ensâr topluluğu! Sakalınızı kırmızıya boyayın, sarıya boyayın da Ehl-i Kitab’a muhalefet edin! Şalvar giyin, entari giyin! Ehl-i Kitab’a muhalefet edin. Mest giyin, pabuç giyin, Ehl-i Kitab’a muhalefet edin. Bıyıklarınızı kırpın, sakallarınızın uçlarından kesin ve Ehl-i Kitab’a muhalefet edin."[3]

لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَشَبَّهَ بِغَيْرِنَا لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ وَلَا بِالنَّصَارَى فَإِنَّ تَسْلِيمَ الْيَهُودِ الْإِشَارَةُ بِالْأَصَابِعِ وَتَسْلِيمَ النَّصَارَى الْإِشَارَةُ بِالْأَكُفِّ (ت عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده)

"Kendisini bizden başkasına benzetenler bizden değildir. Ne Yahudilere, ne de Hristiyanlara benzemeyin. Yahudilerin selâmı parmaklarla işâret etmektir. Hristiyanların selâmı ise avuçlarla işâret etmektir."[4]

مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود)

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur."[5]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned Hadis No: 8065; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 5.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 21252; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 501/10.

[4] Sünen-i Tirmizî, İsti’zân 7; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 366/3.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 441/4.

فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشٰى اَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللّٰهُ اَنْ يَأْتِيَ (
بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُصْبِحُوا عَلٰى مَٓا اَسَرُّوا فٖي اَنْفُسِهِمْ نَادِمٖينَ (٥٢) وَيَقُولُ الَّذٖينَ اٰمَنُوا اَهٰؤُلَٓاءِ
الَّذٖينَ اَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوا خَاسِرٖينَ (٥٣))

52-53. Ey Resûlüm! Kalplerinde nifak marazı olanları görürsün ki onlar, kâfirlerle dostluk yapmak hususunda yarışırlar ve ″Bize zararlarının dokunmasından korkarız″ diye mâzeret gösterirler. Umulur ki Allah’u Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder veya katından, münâfıkların gizlediklerini ortaya çıkaran bir emir gönderir de, onlar da nefislerinde gizledikleri nifâka pişman olurlar.* O zaman îman edenler derler ki: ″Sizinle beraberiz diye en ağır yeminleriyle Allah‘a yemin edenler bunlar mı?″ Onların amelleri bâtıl oldu. Böylece hüsrâna uğrayanlardan oldular.″

İzah: Bu âyetler, Yahudi ve Hristiyanları dost edinen ve Mü’minleri aldatan münâfıklar hakkında nâzil olmuştur. Münâfıklar, kuvvet kâfirlerin eline geçtiğinde, hemen kâfirlerin safına geçerler. Kuvvet Müslümanlara geçince de, yemin ederek biz zâten sizinle beraberdik, derler.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Umulur ki Allah’u Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder veya katından, münâfıkların gizlediklerini ortaya çıkaran bir emir gönderir de, onlar da nefislerinde gizledikleri nifâka pişman olurlar″ diye buyrulmaktadır. Burada, ″Umulur ki″ diye tercüme edilen kelime, Allah’u Teâlâ için kullanıldığında, ″Muhakkak ki″ mânâsını ifade eder. Yani, ″Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, Müslümanlara bir fetih ihsan eder…″ demektir.

Nitekim Kâtade Hazretlerine göre burada zikredilen ″Fetih″ten maksat, Allah’u Teâlâ’nın vereceği hükümdür. Süddî Hazretlerine göre ise Mekke’nin fethidir.

Bu hususta İmam Taberî diyor ki: Fetih kelimesi Arapça’da, ″Hüküm vermek″ mânâsına gelir. Ancak buradaki fethin, Mekke’nin fethi mânâsına gelmesi de mümkündür. Zîrâ Allah’u Teâlâ’nın, Müslümanlarla kâfirler arasında verdiği en büyük hükümlerden biri de Mekke’nin fethedilmesine dair verdiği hükümdür.

Allah’u Teâlâ bü hükmüyle küfür ve nifak ehline, sözünü mutlaka yücelteceğine ve kâfirlerin tuzaklarını mutlaka etkisiz hale getireceğine dair hükmünü vermiştir.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ د۪ينِه۪ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُٓ اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِر۪ينَۘ يُجَاهِدُونَ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَٓائِمٍۜ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ (٥٤))

54. Ey îman edenler! Sizden her kim dîninden dönerse, muhakkak Allah’u Teâlâ, onların yerine yakında öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. Onlar, Mü’minlere karşı merhametli ve mütevâzi, kâfirlere karşı da onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihat ederler ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte bu, Allah‘ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah’u Teâlâ, lütfu geniş olandır ve her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, İslâm’a büyük hizmetlerde bulunacak Araplardan başka bir kavimin geleceği Sûre-i Muhammed, Âyet 38’de de şöyle geçmektedir:

″İşte sizler, Allah yolunda mallarınızı infak etmeye dâvet ediliyorsunuz. Fakat içinizden bâzınız cimrilik ediyor. Cimrilik eden, kendi aleyhine cimrilik etmiş olur. Allah’u Teâlâ hiçbir şeye muhtaç değildir. Siz ise fakirsiniz. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, sizin yerinize başka bir kavmi getirir. Sonra o gelen kavim, sizin gibi olmazlar.″

Ömer Nasuhi Bilmen’in tefsirinde yazdığı gibi bâzı İslâm ulemâsı, Sûre-i Mâide, Âyet 54’te övgüyle bahsedilen kavmin Türkler olduğunu belirtmişlerdir.[1] Nitekim Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den sonra birçok kavim mürtet olmuş yani İslâm’dan dönerek kâfir olmuştu. Bunlar ile Hz. Ebû Bekir Efendimizin yaptığı harpler meşhurdur. Sonra Yezid ile başlayan Emeviler zamanında da İslâmiyet büyük zarar görmüştür. İşte bu hâdiselerden kısa bir zaman sonra Türkler, topyekün Müslüman olmuşlar ve İslâmiyeti yüceltmek için hiç durmadan, hem mânen, hem madden bütün küffar ile harp yapmışlardır. İslâm tarihine bakıldığında Türklerin İslâmiyete yardımı miladi 751 yılında meydana gelen Talas Savaşı ile başlayıp, Selçuklular ve altı yüz yirmi yıl İslâmiyet’e hizmet eden Osmanlı İmparatorluğu ile devam etmiştir. Görüldüğü üzere, Araplardan sonra İslâmiyete en büyük hizmeti Türkler’in yaptığı anlaşılmaktadır. Âyet-i Kerîme’de, Arapların hâricinde başka bir kavimden

bahsedilmesi de, bu kavmin Türkler olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Türkler, uzun süre İslâm’ın bayraktarlığını yapıp Konstantin şehrini yani İstanbul’u da fethederek, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizin övgüsüne ve müjdesine mazhar olmuşlardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينِيَّةُ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْجَيْشُ ذٰلِكَ الْجَيْشُ (حم طب ك عن عبد اللّٰه بن بشر

″Konstantin (İstanbul) şehri muhakkak fetholunacak. Onu feth eden kumandan ne güzel kumandandır. Onun askeri de ne güzel askerdir.″[2]

Bu Âyet-i Kerîme’de bahsedilen kavmin, Türkleri işâret ettiği Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şu Hadis-i Şerif’inden de anlaşılmaktadır:

اعْلَمْ أَنَّكُمْ سَتُقَاتِلُونَ بَنِي الأَصْفَرِ أَوْ يُقَاتِلُهُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَتَخْرُجُ إِلَيْهِمْ رُوقَةُ الْمُؤْمِنِينَ أَهْلِ الْحِجَازِ ، الَّذِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ، لا تَأْخُذُهُمْ فِي اللّٰهِ لَوْمَةُ لائِمٍ، حَتَّى يَفْتَحَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمْ قُسْطَنْطِينِيَّةَ، وَرُومِيَّةَ، بِالتَّسْبِيحِ وَالتَّكْبِيرِ فَيَنْهَدِمُ حِصْنُهَا، فَيُصِيبُونَ نَبْلاً عَظِيمًا، لَمْ يُصِيبُوا مِثْلَهُ قَطُّ حَتَّى (إِنَّهُمْ يَقْتَسِمُونَ بِالتُّرْسِ ... (ك كثير بن عبد اللّٰه

″Sizler Rumlarla mutlaka çarpışırsınız! Ne varki sizden sonra İslâm’ın yüz akı olan başka bir ordu gelir ve Rumlarla, asıl onlar çarpışır. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah yolunda harp ederler ve Allah yolunda kendilerini kınayanların kınamalarından çekinmezler. İşte onlar tesbih ve tekbir sesleri ile Konstantin’i (İstanbul’u) ve Roma’yı fethederler. Oralardan daha önce hiçbir yerden alamadıkları miktarda öyle çok ganîmetler elde ederler ki, onlar bu ganîmetleri aralarında kalkanları ölçek yaparak taksim ederler…″[3]

İşte burada da geçtiği gibi, Türkleri işâret eden ve açık bir şekilde onlardan bahsederek öven çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اتْرُكُوا التُّرْكَ مَا تَرَكُوكُمْ، فَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ يَسْلُبُ أُمَّتِي مُلْكَهُمْ وَمَا خَوَّلَهُمُ اللّٰهُ بنو قَنْطُورَاءَ. (طب عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Türkler, size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyin. Çünkü ümmetimin mülkünü ve Allah’u Teâlâ’nın ona olan ihsanını en evvel Kanturaoğulları (Türkler)

alacaktır."[4]

[1] Ömer Nasuhi Bilmen, Kur’ân-ı Kerîm Meâli Âlîsi ve Tefsîri, c. 2, s. 785-786.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18189; Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 1202; Mehmed Emre, Kırk Mevzuda Kırk Hadis Kitabı, Hadis No: 28.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 8625.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 10236.

اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا الَّذٖينَ يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (٥٥) وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ (٥٦)

55-56. Sizin dostunuz, ancak Allah’tır, O‘nun Resûlüdür ve îman edenlerdir. O îman edenler ki, namazı kılarlar, zekâtı verirler ve onlar Allah’ın emirlerine boyun eğenlerdir.* Her kim Allah’u Teâlâ‘yı, O’nun Resûlünü ve îman edenleri dost edinirse, şüphesiz ki onlar, Allah’ın taraftarlarıdır ve onlar gâliptirler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de; Allah’u Teâlâ’nın, O’nun Resûlünün ve Mü’minlerin dost edilmesi gerektiği emredilmektedir.

Birçok Âyet-i Kerîme’de: "Allah’a ve Resûlüne itaat" edilmesi gerektiği açık bir şekilde emredilmiştir. Allah’u Teâlâ’ya itaat, Allah’ın helâl kıldığını yapmak ve haram kıldığından da sakınmaktır. Resûlüne itaat ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in emirlerine uyarak onun sünnetini kendi yaşantısında uygulamaya çalışmaktır. Kişi, bu şekilde Allah’ın ve Resûlünün dostluğunu kazanmış olur.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31-32’de şöyle buyurmaktadır:

Ey Habîbim! De ki: "Eğer Allah’u Teâlâ’yı seviyorsanız, bana tâbi olun ki, Allah’u Teâlâ da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."* Ey Resûlüm! De ki: "Allah’a ve Resûle itaat edin. Eğer itaatten yüz çevirirseniz, şüphesiz ki Allah’u Teâlâ kâfirleri sevmez."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

اِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ صَعْبٌ مُسْتَصْعِبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ وَاِنَّ حَدِيثِى صَعْبٌ مُسْتَصْعِبٌ لِمَنْ كَرِهَهُ مُيَسَّرٌ لِمَنْ تَبِعَهُ مَنْ سَمِعَ حَدِيثِى فَحَفِظَهُ وَعَمِلَ بِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ الْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِحَدِيثِى فَقَدْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ وَمَنْ تَهَاوَنَ بِالْقُرْآنِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاَخِرَةِ (خط فى الجامع عن الحكم)

"Bu Kur'ân, ondan hoşlanmayanlara muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise gâyet kolay gelir. Benim hadisimden hoşlanmayanlara da, hadisim muhakkak zor gelir. Ona tâbi olanlara ise, gayet kolay gelir. Her kim benim hadisimi dinler, ezberler ve amel ederse, mahşer günü Kur'ân ile gelir. Her kim de benim hadisimi önemsemeyerek hor görürse, yemin olsun ki Kur'ân'ı hor görmüş olur. Kim de Kur'ân'ı hor görürse, dünyâ ve âhirette hüsrâna uğrar."[1]

Sâdece Mü'minleri dost tutmak gerektiğine dair de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تُصَاحِبْ اِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ اِلَّا تَقِىٌّ (د ت عن ابى سعيد)

"Mü'minden başka kimse ile arkadaşlık etme! Yemeğini de ancak takvâ sahibi kimse yesin."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 133/7, 227/11.

[2] Sünen-i Tirmizî, Zühd 45; Rudânî, Cem'ul-Fevâid Hadis No: 7859.

(يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (٥٧)

57. Ey îman edenler! Sizden önce kendilerine kitap verilenlerle, kâfirlerden dîninizi alay ve eğlence konusu yapanları dost edinmeyin. Eğer Mü'min iseniz, Allah'tan korkun.

İzah: Âyet-i Kerîm'de geçen kitap verilenlerden maksat, Yahudi ve Hristiyanlardır. Kâfirler diye geçen ifadeden maksat da, müşriklerdir. Allah'u Teâlâ Mü'minlere, bunları dost edinmemelerini emretmiştir. Çünkü Ehl-i Kitap'tan olan bu insanlar, Mü'minlere karşı dost gibi görünseler dahi, onlara ellerinden gelen kötülüğü yapmaktan geri durmazlar.

O Yahudilerin, Mü'minlerin dîni ile alay etmeleri de şu şekilde olurdu:

Onlardan biri, kâfir olduğu halde Mü'minlere kendisinin de Mü'min olduğunu

söyler, biraz zaman geçtikten sonra yine diliyle kâfir olduğunu açıklardı. Böylece İslâm Dîni ile oynar ve onu alaya almak isterdi. Allah'u Teâlâ bu gibi münâfık Yahudilerin kötü hallerini beyan etmiştir.

Bu gibi münâfıkların durumu Sûre-i Bakara, Âyet 14'te de şöyle geçmektedir:

Onlar, îman edenlerle karşılaştıkları zaman, ″Biz de îman ettik″ derler. Şeytanları ile (şeytan gibi küfründe inâdi olan kâfirlerle) yalnız kaldıkları zaman da, ″Biz sizinle beraberiz, biz ancak onlarla alay ediyoruz″ derler.

(وَاِذَا نَادَيْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًاؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ (٥٨))

58. Siz namaz için ezan okuduğunuz vakit, onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu da şüphesiz ki, onların akıllarını kullanmayan bir topluluk olmalarındandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Süddî Hazretleri şu hâdiseyi anlatmıştır: Medîne'de Hristiyan olan bir adam vardı. Müezzinin ezan okurken, ″Eşhedü enne Muhammed'en Resûlullâh″ dediğini duyunca şöyle dedi: ″Ateşte yanası yalancı!″ Bir gece bu Hristiyanın hizmetçisi, kendisi ve ailesi uyurken elinde bir ateşle içeri girdi. Ateşten bir parça düştü ve ev yanarak o kişi ve ailesi öldü.[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 10, s. 432.

(قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُۙ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ (٥٩))

59. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey Ehl-i Kitap! Biz, Allah'u Teâlâ'ya ve bize indirilene ve bizden önce indirilmiş olanlara îman ettiğimiz için mi bizden hoşlanmıyorsunuz? Şüphesiz ki, sizin çoğunuz (yoldan çıkmış) fâsık kimselersiniz.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu hâdise nakledilmiştir:

Bir grup Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve ona, Peygamberlerden kimlere îman ettiğini sordular. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de onlara:

Ey Mü'minler! Deyin ki: ″Biz, Allah'u Teâlâ'ya, bize indirilene, İbrâhim'e,

İsmâil'e, İshâk'a, Yâkub'a ve torunlarına indirilmiş olana, Mûsâ ile Îsâ'ya verilene ve diğer Peygamberlere Rablerinden verilmiş olan şeylere îman ettik. Onlardan hiçbirinin arasını (hak Peygamber oldukları hususunda) ayırmayız. Biz ancak O'na teslim olmuş olanlarız″ mealindeki Sûre-i Bakara, Âyet 136'yı sonuna kadar okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Îsâ'yı da zikredince, Yahudi topluluğu onun Peygamberliğini inkâr ettiler ve ″Biz, Îsâ'ya ve ona îman edene de îman etmeyiz″ dediler. Bunun üzerine de Allah'u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 59'u indirdi.

(قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُولٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ (٦٠))

60. Ey Resûlüm! Yahudilere de ki: ″Sizin şerdir, diye ayıpladığınız ve inkâr ettiğiniz hak dinden, Allah'u Teâlâ'nın cezâlandırması itibariyle kötü ve bâtıl olan dîni size bildireyim mi? O din, şu kimselerin dînidir ki, Allah'u Teâlâ onlara lânet ve gazap etti ve onlardan bir kısmını maymunlara ve domuzlara dönüştürdü. Onlar, tâğuta (şeytana) ibâdet ederler. İşte onların yeri ne kötüdür ve onlar doğru yoldan çok uzaktırlar.″

İzah: Yahudiler, Müslümanlarla ve İslâm Dîni'yle alay etmişlerdi. Bu âyet indikten sonra, bu defa Müslümanlar, o Yahudilerle alay etmişlerdir. Bu hususta Fahreddin er-Râzî Hazretlerinin bildirdiğine göre, bu âyetin nüzulünden sonra Mü'minlerin, Yahudileri ayıplayıp, ″Ey maymun ve domuzun kardeşleri″ dedikleri ve Yahudilerin de cevâba muktedir olamayıp, boyunlarını eğdikleri rivâyet edilmiştir.[1]

Allah'ın gazabına uğrayan Yahudilerden bâzıları, maymun ve domuz şekline çevrilmişti. Bu husus Hadis-i Şerif'te şöyle geçmektedir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ أَهِيَ مِنْ نَسْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَلْعَنْ قَوْمًا قَطُّ فَمَسَخَهُمْ فَكَانَ لَهُمْ نَسْلٌ حِينَ يُهْلِكُهُمْ وَلَكِنْ هَذَا خَلْقٌ كَانَ فَلَمَّا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَى الْيَهُودِ مَسَخَهُمْ فَجَعَلَهُمْ مِثْلَهُمْ (م حم عبد اللّٰه بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'den maymun ve domuzlar hakkında: ″Acaba bu hayvanlar, bunların şekline giren Yahudilerin soyundan mı gelmedir?″ diye sorduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

″Allah’u Teâlâ’nın lânetine uğratarak başka yaratıklar şekline döndürdüğü her topluluk yok olup gitmiştir, soyları kalmamıştır. Diğer maymun ve domuzlar ise, daha önce var olan soylarının devamıdır. Allah’u Teâlâ, Yahudilere gazap edince, onları maymunlar ve domuzlar şekline çevirmiştir.″[2]

Yahudilerin maymun ve domuzlara dönüştürüldüklerine dair daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet, 65-66 ve Sûre-i Mâide, Âyet 115 ve Sûre-i A’râf, Âyet 163-166 ve izahlarına bakınız.

[1] Mehmed Vehbî, Hulâsât’ul-Beyân c. 3, s. 1260.

[2] Sahih-i Müslim, Kader 7 (33 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3560.

(وَاِذَا جَٓاؤُ۫كُمْ قَالُوا اٰمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهٖۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ (٦١)

61. Ey Resûlüm! Onlar senin huzuruna geldikleri vakit, ″Biz îman ettik″ derler. Halbuki huzuruna kâfir olarak girdiler ve kâfir olarak çıktılar. Allah’u Teâlâ onların gizlediklerini çok iyi bilir.*

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’yi açıklarken Ahmed İbn-i Zeyd Hazretleri şöyle buyurmuştur: Yahudilerden bir kısmı, Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 72’de zikredildiği gibi davranırlardı:

Ehl-i Kitap’tan bir taife diğerlerine dedi ki: ″Mü’minlerin inandıkları şeye, günün başlangıcında îman edin, günün sonunda da inkâr edin. Belki onlar da şüpheye düşerler de dinlerinden dönerler.″

(وَتَرٰى كَث۪يرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَۜ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٦٢) لَوْلَا يَنْهٰيهُمُ
الرَّبَّانِيُّونَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَۜ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (٦٣)

62-63. Ey Habîbim! Onlardan bir çoğunu görürsün ki, günahta, düşmanlıkta ve suhtta birbirleriyle yarışırlar. Onların yaptıkları elbette ne kötüdür.* Onların âlimleri ve zâhidleri, yalan söylemekten ve suhttan onları nehyetselerdi ya! Onların işledikleri elbette ne kötüdür.

İzah: Âyette geçen ″Suht″ ifadesi, ″Pis ve haram yollarla elde edilen kazanç″ anlamına gelmektedir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سِتُّ خِصَالٍ مِنَ السُّحْتِ: رَشْوَةُ الْإِمَامِ وَهِيَ أَخْبَثُ ذَلِكَ كُلِّهِ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ، وَعَسْبُ الْفَحْلِ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ، وَحُلْوَانُ الْكَاهِنِ (ابن مردويه والديلمى عن أبي هريرة)

"Altı haslet vardır ki, bunlar suhttan sayılır. Bunlar, idârecinin rüşvet alması ki, bu en pis olanıdır. Köpek alışverişlerinde elde edilen kazanç, damızlık hayvanın tohumu karşılığında alınan ücret, zinâ karşılığı alınan ücret ve hacamatçının aldığı ücret ve kâhinin aldığı ücrettir."[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak İbn-i Ebî Hâtim'in bildirdiğine göre, İmam Ali Kerremallâhu veche hutbesinde şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar! Sizden önce helak olanlar işledikleri mâsiyetlerden dolayı helak oldular. Din adamları ve bilginleri onları bu mâsiyetlerden sakındırmazdı. Bu sebeple mâsiyette ileri gittiler ve başlarına cezâ olarak musîbetler geldi. Onların başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden önce, iyiliği emredip kötülükten nehyedin. Bilin ki, iyiliği emredip kötülükten nehyetmek ne rızkı keser, ne de eceli yaklaştırır."[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ قَوْمٍ يَكُونُ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ مَنْ يَعْمَلُ بِالْمَعَاصِي هُمْ أَعَزُّ مِنْهُ وَأَمْنَعُ لَمْ يُغَيِّرُوا عَلَيْهِ إِلَّا أَصَابَهُمُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ بِعِقَابٍ (حم عن ابن جرير)

"Hangi toplumda günah işleyenler bulunur da, sâlihler onlardan daha güçlü ve onları engelleyecek kudrette bulundukları halde, onları değiştirmeye çalışmazlarsa, Allah'u Teâlâ mutlaka o topluma bir azap gönderir."[3]

[1] Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 9412; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 285.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 341.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18419.

(وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُولَةٌۜ غُلَّتْ اَيْد۪يهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُواۢ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِۙ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَٓاءُۜ وَلَيَز۪يدَنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًاۜ وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِۜ كُلَّمَٓا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُۙ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًاۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِد۪ينَ (٦٤)

64. Yahudiler: "Allah'ın eli bağlıdır (Allah cimridir)" dediler. Elleri bağlansın!

Kendileri de bu sözlerinden dolayı melun olsunlar! Bilakis, O’nun iki eli de açıktır. Nasıl isterse öyle infak eder. Yemin olsun ki, Rabbinden sana nâzil olan âyetler, onlardan birçoğunun (âlimlerinin ve önderlerinin) azgınlıklarını ve küfürlerini artırır. Biz onların arasına kıyâmet gününe kadar düşmanlık ve buğuz koyduk. Onlar, her ne vakit harp ateşini yaktılarsa, Allah’u Teâlâ onu söndürdü (onları mağlup etti). Onlar, yeryüzünde fesat çıkarmaya koşarlar. Halbuki Allah’u Teâlâ, fesat çıkaranları sevmez.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere, Yahudiler: ″Allah’ın eli bağlıdır (Allah cimridir)″ dediler. Yani onlar, ″Allah bize karşı nîmetlerini kısıtlamıştır, lütfu geniş değildir″ diyerek Allah’a iftira etmişlerdir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Şa’s b. Kays adında bir Yahudi, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Senin Rabbin cimridir, kimseye bir harcamada bulunmuyor″ dedi. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu ve Yahudilerin, Allah’a isnat ettikleri iftira da kendilerinin yalancı olduklarını ortaya koydu. Zîrâ Allah’u Teâlâ, kullarına istedikleri nîmeti bolca verir. Nitekim Sûre-i İbrâhîm, Âyet 34’te de: ″Ve Allah’u Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah’ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür″ diye buyurmuştur.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْفِقْ أُنْفِقْ عَلَيْكَ وَقَالَ يَدُ اللّٰهِ مَلْأَى لَا تَغِيضُهَا نَفَقَةٌ سَحَّاءُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَقَالَ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيَدِهِ الْمِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ (خ عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ buyuruyor ki: ″Ey kulum! Sen Allah yolunda harca ki, Ben de sana vereyim.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözlerine devamla şöyle buyurdu: ″Allah’ın eli (hazinesi) doludur. Ondan vermesiyle eksilmez. O hazineler gece ve gündüz akar. Allah’u Teâlâ’nın, gökleri ve yeri yarattığı günden beri ne kadar nîmetler verdiğini söyleyebilir misiniz? Bütün bu verdikleri onun hazinesinden bir şey eksiltmemiştir. Çünkü O’nun Arş’ı su üzerinde kurulmuştur. Terâzi O’nun elindedir. Kefeyi bâzen indirir, bâzen kaldırır.″[1] Böylece insanların bâzısına çok, bâzısına az verir. Bir topluluğu

yükseltir, diğerini alçaltır.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Hûd 1.

(وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتَابِ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ (٦٥)

65. Eğer Ehl-i Kitap, îman edip mâsiyetlerden sakınsalardı, elbette onların günahlarını örter ve elbette onları Naîm Cennetlerine girdirirdik.

İzah: Eğer Ehl-i Kitap olan Yahudi ve Hristiyanlar, Allah'a hakkıyla îman etmiş olsalardı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tasdik edip ona indirilenlerin hak olduğuna inansalardı, Allah'ın yasakladıklarından kaçınıp emirlerini tutacak olsalardı, Allah'u Teâlâ onların günahlarını siler ve onları Cennet-i Naîm'e koyardı, demektir.

Bu husus Sûre-i Hadîd, Âyet 28'de de şöyle geçmektedir:

"Ey (önceki Peygamberlere) îman edenler! Allah'tan korkun ve Resûlüne (Muhammed Aleyhisselâm'a) îman edin ki, Allah'u Teâlâ rahmetini size iki kat versin, size aydınlığında yürüyeceğiniz bir nûr ihsan etsin ve sizi bağışlasın. Allah'u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

Cennet-i Naîm, Cennetlerin en makbulüdür. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 108 ve Sûre-i Vâkıa, Âyet 11-12 ve izahlarına bakınız.

(وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَاَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْۜ مِنْهُمْ اُمَّةٌ
مُقْتَصِدَةٌۜ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَٓاءَ مَا يَعْمَلُونَ (٦٦)

66. Eğer onlar, Tevrat'a, İncil'e ve onlara Rableri tarafından indirilen Kur'ân'a itikâd edip ahkâmına tâbi olsalardı, elbette hem üstlerinden, hem de ayakları altından yiyeceklerdi. Onlardan bir kısmı, mûtedil bir ümmettir. Fakat onlardan çoğunun yaptıkları ise ne kötüdür.

İzah: Eğer Yahudiler ve Hristiyanlar, vaktiyle kendilerine indirilmiş olan Tevrat'ı ve İncil'i güzelce koruyup hükümlerine riâyette bulunsalar idi, bu kitapların bildirmiş olduğu son peygamber Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i tasdik ederek onun gösterdiği hidâyet yolunu takip etselerdi ve onlara îman etmeleri için Rableri tarafından indirilmiş olan Kur'ân'a îman edip ahkâmına tâbi olsalardı, elbette haklarında Allah'ın nîmetleri tamamiyle tecellî edecek; hem

üstlerinden, hem de ayakları altından rızıkları geniş olacaktı, ağaçları bol meyveler verecek, ekinleri pek ziyâde artacaktı, kendilerine her taraftan nîmetler gelecekti. Âhirette nîmetlere nâil olacakları gibi dünyâ nîmetlerine de nâil olacaklardı. Halbuki onlar inkârlarında devam ettiler. Fakat bunlardan bir topluluk vardır ki orta yolu tutar. Dîni hususta ne aşırı gider, ne de eksik bırakır. Adâletli davranır. Bu orta yolu tutan topluluk, yeryüzünde dâimâ bulunur. Hak üzere olan bu topluluklar, kendi Peygamberlerinden sonra hak olarak gelen Peygamberelere ve onun getirdiği âyetlere îman etmişlerdir. Necâşi Hazretleri de bunlardan biridir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Peygamber olarak geldiğini haber alır almaz, kendisi ve tâbiası hemen ona îman etmişlerdir. Dalâlet üzere olan Ehl-i Kitap ise, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e îman etmeyerek çok kötü bir amelde bulunmuşlardır. Nitekim Yahudiler, ″Üzeyr Allah'ın oğludur″ dediler. Hristiyanlar ise, ″Îsâ Mesih Allah'ın oğludur″ dediler. Böylece kâfir oldular.

Necâşi Hazretlerinin Müslüman olması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Mâide, Âyet 82-86 ve izahına bakınız.

(يَآ اَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۜ وَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۜ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (٦٧))

67. Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği Peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah'u Teâlâ, seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, kâfirler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyet hakkında Hz. Âişe annemizden şu hadis nakledilmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةَ {وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ} فَأَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ مِنَ الْقُبَّةِ فَقَالَ لَهُمْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ انْصَرِفُوا فَقَدْ عَصَمَنِي اللّٰهُ (ت عن عائشة)

Sûre-i Mâide, Âyet 67 gelmeden önce, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Sahâbe tarafından korunuyordu. ″Allah'u Teâlâ, seni insanlardan korur″ diye buyrulan bu âyet inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem o anda içinde bulunduğu çadırdan başını dışarı çıkararak kapısını bekleyen Ashâbına hitâben, ″Ey insanlar! yanımdan dağılın. Artık Allah'u Teâlâ beni koruyor″ buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kıır'ân 3.

(قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقٖيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجٖيلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْۜ وَلَيَزٖيدَنَّ كَثٖيرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًاۚ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرٖينَ (٦٨)

68. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey Ehl-i Kitap! Tevrat'a, İncil'e ve Rabbinizden size indirilen Kur'ân'a itikâd edip ahkâmına tâbi olmadıkça, hak din üzere olmuş olmazsınız.″ Yemin olsun ki, Rabbinden sana nâzil olan Kur'ân, onlardan birçoğunun azgınlıklarını ve küfürlerini artırır. O halde kâfirler için üzülme!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Râfi' b. Harise, Selâm b. Miskin, Mâlik b. Sayf ve Râfi' b. Harmele adındaki Yahudiler, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve dediler ki: ″Yâ Muhammed! Sen, İbrâhim Aleyhisselâm'ın milleti ve dîni üzere olduğunu ve bizim yanımızdaki Tevrat'a îman ettiğini söyleyip onun Allah'tan gelen hak bir kitap olduğuna şehâdet etmiyor musun?″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet öyledir. Fakat sizler sonradan birçok şeyler uydurdunuz, onda sizden alınmış olan mîsâkı inkâr ettiniz ve onda benim Peygamberliğim ve vasıflarım gibi insanlara açıklamakla emrolunduğunuz şeyleri gizlediniz. Ben, sizin bu sonradan uydurup meydana getirdiklerinizden uzağım″ buyurdu. Onlar yine: ″Biz, elbette yanımızda mevcut olanı kabul ediyoruz. Hiç kuşkumuz yok ki, biz hak ve hidâyet üzereyiz; sana îman edecek ve sana uyacak da değiliz″ dediler. İşte bunun üzerine Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'yi indirdi.

(اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَالَّذٖينَ هَادُوا وَالصَّابِؤُ۫نَ وَالنَّصَارٰى مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٦٩)

69. Şüphesiz ki (yalnız dilleriyle) îman edenlerden, Yahudilerden, Sabiîlerden (yıldızlara tapanlardan) ve Hristiyanlardan her kim Allah'a ve âhiret gününe îman eder ve sâlih amelde bulunursa, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.

İzah: Tefsir-i Kebîr, Rûh'ul-Beyan, Nûr'ul-Beyan, Tefsir-i Tibyan ve Tefsir-i Mevâkib gibi eserlerde, bu âyetin başında geçen ″Îman edenler″ ifadesine, ″Dili ile inandığını söyleyip kalben îman etmeyenler″ diye mânâ verilmiştir. Çünkü âyetin devamında, Yahudi ve Hristiyan ile birlikte hiçbir zaman hak bir din olmayan Sâbiiler yani yıldızlara tapan sapık bir zümre zikredilmiştir. Bu sebeple

burada sayılan dört zümre de küfür üzere olan topluluklardır. İşte bunlardan her kim îman eder ve ameli sâlih işlerse, diye buyrulduğundan, âyetin başında geçen ″Îman edenler″ ifadesinden maksadın da, münâfıklar olduğu anlaşılmaktadır. Münâfıklar için, ″Îman edenler″ diye bir ifadenin kullanılması, onların sâdece dilleri ile inandım demelerinin, kendilerini Cehennemden kurtarmayacağından dolayıdır.[1]

Âyet-i Kerîme'de geçen ″Sâbiin″ ifadesine de, ″Yıldızlara, meleklere tapan ve Allah'a ortak koşarak küfre giren bâtıl bir zümre″ diye mânâ verilmişir. Bu zümrenin, İslâm'ın dışında olduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. ″Ahtâr-i Kebîr″ adlı eserde, İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretlerinin Sâbiiler hakkında, ″Onların yıldızlara tapan bir kavim olduğu″ beyan edilmiştir.[2]

Bu hususta Mücâhid Hazretleri de şöyle buyurmuştur: ″Sâbiiler, ne Hristiyan ve ne Yahudidir. Onlar kitabı olmayan bir topluluktur.″[3]

Yahudilik ve Hristiyanlık ise, kendi zamanlarında hak din olup sonradan bozulan dinlerdir. Bunlar, hiçbir zaman hak din olmayan yıldıza tapan Sâbiiler ile birlikte zikredildiği için bu âyet, kendi zamanında hak üzere olan Yahudi ve Hristiyanları değil, sonradan bozulmuş olan Yahudi ve Hristiyanları kastetmektedir. İşte âyetin başındaki, ″Âmenû (îman edenler)″ ifadesi de, îman eden Mü'minleri değil, dili ile inandıkları halde kalbi ile îman etmeyen münâfıkları kastetmektedir. Çünkü burada sayılan zümrelerin hepsi sapık zümrelerdir. Nitekim âyetin devamında da bu sapık zümreler, Allah'a ve âhirete îman edip Mü'min olarak ameli sâlih işlerlerse, işte o zaman, bunlara korku ve hüznün olmayacağı beyan edilmiştir.

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 85'te Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Her kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu din ondan aslâ kabul edilmeyecek ve o kimse âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim

Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[4]

Bu husus Sûre-i Bakara, Âyet 62’de de geçmektedir.

[1] Nûr’ul-Beyan, c. 1, s. 17; Tercüme-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 65; Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebîr, c. 2, s. 129; Tefsir-i Rûh’ul-Beyan, c. 1, s. 141-142; Tefsir-i Mevâkib, s. 52.

[2] Şemseddin Âhtari, Ahtâr-i Kebîr, c. 1, s. 413; Ferid Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat adlı kitabında da bu kelimeye: ″Yıldıza tapanlar″ diye mânâ verilmiştir.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 1, s. 321.

[4] Sahih-i Müslim, Îman, 240 (153 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

(لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنٖٓي اِسْرَٓا ئٖيلَ وَاَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ رُسُلًاۜ كُلَّمَا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُهُمْۙ فَرٖيقًا كَذَّبُوا
وَفَرٖيقًا يَقْتُلُونَ (٧٠) وَحَسِبُٓوا اَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثٖيرٌ مِنْهُمْۜ
وَاللّٰهُ بَصٖيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ (٧١)

70-71. Yemin olsun ki, (Allah’a ve Peygamberine îman hususunda) İsrailoğullarından sağlam ahid aldık ve onlara Peygamberler gönderdik. Her ne zaman, onların nefislerinin hevâsına uymayan hükümler ile bir Peygamber geldiyse, onlardan bir kısmını yalanladılar, bir kısmını da öldürdüler.* Bunu yapmakla azâba uğramayacaklarını zannettiler. Hakkı görmekten kör ve işitmekten sağır oldular. Sonra (tevbe ettiler), Allah’u Teâlâ da tevbelerini kabul etti. Sonra onlardan birçoğu yine kör ve sağır oldular. Allah’u Teâlâ, onların yaptıklarını görmektedir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere Yahudiler çok sayıda Peygamberi öldürmüşlerdir. Yahudilerin, üç yüz Peygamberin ölümünden sorumlu olduğu nakledilmiştir. Zekeriyya, Yahyâ ve Şuayb Aleyhimüs-selâm, Yahudilerin öldürdüğü bilinen Peygamberlerdendir.

(لَقَدْ كَفَرَ الَّذٖينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسٖيحُ ابْنُ مَرْيَمَۜ وَقَالَ الْمَسٖيحُ يَا بَنٖٓي اِسْرَٓا ئٖيلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبّٖي
وَرَبَّكُمْۜ اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوٰيهُ النَّارُۜ وَمَا لِلظَّالِمٖينَ مِنْ اَنْصَارٍ (٧٢)

72. Yemin olsun ki, ″Allah, Meryem oğlu (Îsâ) Mesih’tir″ diyenler muhakkak

kâfir oldular. Halbuki (Îsâ) Mesih şöyle demişti: ″Ey İsrailoğulları! Benim Rabbim ve sizin Rabbiniz olan Allah’a ibâdet edin. Her kim Allah’a ortak koşarsa, Allah’u Teâlâ ona muhakkak Cenneti haram kılmıştır. Onun varacağı yer Cehennemdir. Zâlimler için hiçbir yardımcı da yoktur.

(لَقَدْ كَفَرَ الَّذٖينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ ثَلٰثَةٍۢ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّٓا اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذٖينَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٧٣))

73. ″Allah, üçün üçüncüsüdür″ diyenler de muhakkak kâfir oldular. Halbuki bir olan Allah’tan başka ilah yoktur. Onlar bu sözlerinden vazgeçmezlerse, onlardan kâfir olanlara elbette elim bir azap vardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, ″İlahlık, Allah ile Hz. Îsâ’nın ve Hz. Meryem’in arasında müşterektir, bunların her biri de bir ilahtır″ diyen Hristiyanlardan bir taife hakkında nâzil olmuştur. Böyle bir inanışta bulunanlar, Nesturiye ve Milkâniyye denilen taifelerdir. Bu Âyet-i Kerîme’de, Allah’u Teâlâ bu gibi iftiralarda bulunan Hristiyanları yalanlamış, Allah’ın tek bir ilah olduğunu, O’ndan başka ilah bulunmadığını beyan etmiştir.

(اَفَلَا يَتُوبُونَ اِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحٖيمٌ (٧٤))

74. Onlar, hâlâ Allah’a tevbe edip bağışlanmalarını dilemeyecekler mi? Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(مَا الْمَسٖيحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَاُمُّهُ صِدّٖيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ
لَهُمُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ (٧٥))

75. Meryem oğlu (Îsâ) Mesih, ancak bir Peygamberdir. Ondan önce de Peygamberler gelip geçmiştir. Annesi de, sıddîka (takvâ sahibi, sâliha) bir kadındır. Onların her ikisi yemek yerlerdi. Ey Resûlüm! Bak, delillerimizi onlara nasıl açıkça beyan ediyoruz? Sonra da bak, onlar nasıl haktan yüz çeviriyorlar?

(قُلْ اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللّٰهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (٧٦))

76. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ’dan başkasına mı ibâdet ediyorsunuz? Sizin ibâdet ettikleriniz, sizin için fayda ve zarara muktedir değildir. Halbuki Allah’u Teâlâ, her şeyi işiten ve bilendir.″

İzah: Allah Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’yi, Hz. Îsâ’nın, ilah olduğunu veya üç

ilahtan biri olduğunu iddia edenlere karşı, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir delil olarak göndermiş ve her şeyi yaratan, rızıklandıran, hayat veren ve öldürenin Allah olduğunu bildirmiştir. Zîrâ Rabb olan Zât-ı A’lâ, her şeye kâdir olan ve yarattıklarına dilediğini yapabilendir. Bu sıfatlardan yoksun olanın Rabb kabul edilmesi sapıklıktır, küfürdür.

(قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فٖي دٖينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا كَثٖيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّبٖيلِ۟ (٧٧))

77. Ey Resûlüm! De ki: ″Ey Ehl-i Kitap! Dîninizde (Îsâ Aleyhisselâm hakkında) haksız olarak haddi aşmayın. Daha önce sapmış, birçoklarını da saptırmış ve doğru yoldan sapmış bir kavmin (atalarınızın) hevâlarına uymayın.″

(لُعِنَ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ بَنٖٓي اِسْرَٓا ءٖيلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُ۫دَ وَعٖيسَى ابْنِ مَرْيَمَۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ (٧٨) كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُۜ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (٧٩))

78-79. İsrailoğullarından kâfir olanlar, Dâvud’un ve Meryem oğlu Îsâ’nın duâsıyla melun oldular. Bu lânet, onların küfür ve isyan etmeleri ve dînin hudûdunu aşmaları sebebiyle meydana geldi.* Onlar, yaptıkları kötülükten birbirlerini nehyetmezlerdi. Onların yaptıkları elbette ne kötüdür.

İzah: Yahudilerin lânetlenmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا وَقَعَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ فِي الْمَعَاصِي نَهَتْهُمْ عُلَمَاؤُهُمْ فَلَمْ يَنْتَهُوا فَجَالَسُوهُمْ فِي مَجَالِسِهِمْ وَوَاكَلُوهُمْ وَشَارَبُوهُمْ فَضَرَبَ اللَّهُ قُلُوبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ وَلَعَنَهُمْ {عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ} قَالَ فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ مُتَّكِئًا فَقَالَ لَا وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ حَتَّى تَأْطُرُوهُمْ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا (ت ه د عن ابن مسعود)

″İsrailoğulları, isyan ve günahlara batıp gittiklerinde, âlimleri onları bu hallerinden nehyettiler ise de, onlar vazgeçmediler. Sonra âlimleri de onların meclislerinde onlarla birlikte oturup onlarla birlikte yediler ve içtiler. Allah’u Teâlâ da onların kalplerini birbirine benzetti ve Sûre-i Mâide, Âyet 78’de geçtiği üzere; Dâvud ve Meryem oğlu Îsâ’nın bedduâlarıyla lânetlendiler.

İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu şöyle devam etti:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yaslanmış iken doğruldu ve ″Hayır hayır! Canım kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, sizler de aranızda ki

günahkârlara gerektiği şekilde engel olmadıkça kurtulamazsınız.″[1]

Bu hususta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَتَى نَتْرُكُ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنْ الْمُنْكَرِ قَالَ إِذَا ظَهَرَ فِيكُمْ مَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ قَبْلَكُمْ قُلْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ قَبْلَنَا قَالَ الْمُلْكُ فِي صِغَارِكُمْ وَالْفَاحِشَةُ فِي كِبَارِكُمْ وَالْعِلْمُ فِي رُذَالَتِكُمْ
(ه عن انس بن مالك))

″Yâ Resûlallah! İyiliği emri ve kötülükten nehyi ne zaman terkederiz?″ diye soruldu. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Sizden önceki milletlerin arasında yayılan şeyler, sizin aranızda da belirdiği zaman″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Bizden önceki milletlerin arasında yayılan şey nedir?″ diye sorduk. Şöyle buyurdu: ″Küçükleriniz arasında mülk, büyükleriniz arasında fuhuş, kötüleriniz arasında ilim.″[2]

Bir diğer Hadis-i Şerif’inde de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُعَذِّبُ الْعَامَّةَ بِعَمَلِ الْخَاصَّةِ حَتَّى يَرَوْا الْمُنْكَرَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ وَهُمْ قَادِرُونَ عَلَى أَنْ يُنْكِرُوهُ فَلَا يُنْكِرُوهُ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَذَّبَ اللّٰهُ الْخَاصَّةَ وَالْعَامَّةَ (حم عن مجاهد)

″Şüphesiz ki Allah, bâzı kişilerin işledikleri günahlar yüzünden bütün insanları cezâlandırmaz. Ancak bütün insanlar aralarında kötülüğün yayıldığını görür de ona mâni olmaya güçleri yettiği halde, o kötülüğe mâni olmazlarsa, o zaman bir kısmınızın işlediği günah yüzünden hepinizi cezâlandırır.″[3]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim: 27; Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten: 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 6.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 21.

[3] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17057.

(تَرٰى كَث۪يرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ (٨٠) وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ٨١)((

80-81. Ey Resûlüm! Ehl-i Kitap’tan birçoğunun, müşrikleri dost edindiklerini görürsün. Yemin olsun ki, nefislerinin kendileri için (âhiret hesabına) takdim

ettiği şeyler ne kötüdür. Allah'ın gazabı onlar üzerinedir. Onlar azapta ebedîdirler.* Onlar, Allah'a ve Peygamberine ve ona nâzil olan Kur'ân'a îman etselerdi, müşrikleri dost edinmezlerdi. Lâkin onlardan birçoğu fâsık (yoldan çıkmış) kimselerdir.

İzah: Ehl-i Kitap'tan olan Ka'b İbn-i Eşref ve benzeri kimseler Müslümanların aleyhine cephe almak için Mekke'deki müşriklerin yanlarına gitmişler, onlar ile ittifakta bulunarak Hendek Gazvesi'nde Müslümanlara karşı savaşmışlardır. Halbuki bu Yahudiler, müşriklere karşı, Müslümanlar ile birlikte Medîne'yi müdaafa edeceklerine dair antlaşma yapmışlardı. Onların fâsıklığı, Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaya ihânet ederek, müşriklerle dost olup onların safına geçmeleridir.

(لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذ۪ينَ اَشْرَكُواۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الَّذ۪ينَ قَالُوا اِنَّا نَصَارٰىۜ ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسّ۪يس۪ينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ (٨٢) وَاِذَا سَمِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَف۪يضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّۚ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِد۪ينَ (٨٣) وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَٓاءَنَا مِنَ الْحَقِّۙ وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِح۪ينَ (٨٤) فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ الْمُحْسِن۪ينَ (٨٥) وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ (٨٦))

82-86. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, insanlar içerisinde îman edenlere en şiddetli düşmanlık edenlerin Yahudiler ile müşrikler olduğunu görürsün. Yine yemin olsun ki, îman edenlere sevgi yönünden en yakın olanların da, ″Biz Hristiyanlarız!″ diyenler olduğunu görürsün. Bu da onların içinde hakkı kabul etmekten kibirlenmeyen âlimler, zâhidler bulunmasından dolayıdır.* Onlar, Resûle nâzil olan Kur'ân'ı dinledikleri vakit görürsün ki, hakkı bildikleri için onların gözleri yaşla dolar. Derler ki: ″Ey Rabbimiz! Biz de îman ettik, bizi de şâhitler (Mü'minler) arasında kaydet.* Rabbimizin bizi sâlihler arasına girdir-mesini şiddetle arzuladığımız halde, niçin Allah'a ve bize Hak'tan gelen Kur'ân'a îman etmeyelim?″* Allah'u Teâlâ da, onların bu sözlerinden dolayı onlara, altlarından nehirler akan Cennetler ihsan buyurdu. Onlar orada ebedî kalacaklardır. İşte bu, muhsinlerin mükâfatıdır.* Kâfir olanlara ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar da Cehennem ehlidirler.

İzah: Yahudilerin, Müslümanlara olan düşmanlığı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا خَلَا يَهُودِيّ بِمُسْلِمٍ إِلَّا حَدَّثَ نَفْسه بِقَتْلِهِ. (أبو الشيخ وابن مردويه عن أبي هريرة

″Yahudi biri, Müslüman biriyle yalnız kaldığı zaman, mutlakâ o Müslümanı öldürmeyi düşünmüştür″[1]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, bu âyetler, Müslüman olan Necâşi ve onun arkadaşları hakkında nâzil olmuştur. Şöyle ki: İslâmiyetin ilk yıllarında Peygamber Efendimizin emriyle Hz. Câfer b. Ebû Tâlib, Habeşistan’a hicret ettiği vakit, onlara Meryem Sûresi’ni okumuş ve sûre tamamlanıncaya kadar orada bulunan Hristiyan cemaatinin hepsi ağlamışlardı. Daha sonra Hz. Necâşi, kendi kavminin ulemâsından İslâm’a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat Efendimize göndermiştir. Resûlü Ekrem de onlara Yâsîn Sûresi’ni okumuş, onlar da ağlayarak hemen Müslümanlığı kabul etmişlerdi.

Necâşi, Müslüman olarak vefat etmiştir. Onun vefat haberi Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e ulaşınca, Medîne’de onun üzerine gıyâbî olarak cenâze namazını kıldırmıştır. Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِى مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا (خ ه ت عن ابى هريرة)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Necâşi’nin vefâtını, onun öldüğü günü (mescitte bizzat) haber verdi. Sonra mescitten musallaya çıktı. Ashâbı ile saf bağlayarak dört tekbir aldı (gıyâbî olarak cenâze namazını kıldı).″[2]

Âyet-i Kerîme’de: ″Bizi de şâhitler (Mü’minler) arasında kaydet″ ifadesinde geçen ″Şâhitler″’den maksat, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya göre, Ümmet-i Muhammed’dir. ″Şâhitler″ denilmesinin sebebi ise, Mü’minlerin mahşer gününde; Peygamberlerin, ümmetlerine Allah’ın emirlerini tebliğ ettiklerine dair şâhitlik yapacak olmalarından dolayıdır. Bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 143’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 5, s. 371; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 11259.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 622; Sünen-i İbn-i Mâce,

Cenâiz 33.

( )يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُواۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدٖينَ (٨٧ (

87. Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'nın size helâl kıldığı temiz şeyleri kendinize haram kılmayın, haddi de aşmayın. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, haddi aşanları sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi Ebû Kılâbe Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

أَرَادَ النَّاسُ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْفُضُوا الدُّنْيَا وَيَتْرُكُوا النِّسَاءَ وَيَتَرَهَّبُوا فَقَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَلَّظَ فِيهِمُ الْمَقَالَةَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِالتَّشْدِيدِ، شَدَّدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ فَشَدَّدَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ، فَأُولَئِكَ بَقَايَاهُمْ فِي الدِّيَارِ وَالصَّوَامِعِ، فَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ، وَحُجُّوا وَاعْتَمِرُوا وَاسْتَقِيمُوا يُسْتَقَمْ بِكُمْ قَالَ: وَنَزَلَتْ فِيهِمْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ...} الْآيَةَ (عبد الرزاق وابن جرير وابن المنذر عن أبي قلابة)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bâzı kişiler, dünyâ nîmetlerini ve kadınlarını terk ederek râhipler gibi olmak istediler. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kalkıp onlara ağır şeyler söyleyerek, ″Sizden önceki kavimler zorluklardan dolayı helâk oldular. Onlar kendi nefislerine zorluklar çıkarınca, Allah'u Teâlâ da onlara zorluklar çıkardı. Bugünkü manastır ve mâbetlerde bulunanlar da onlardan geriye kalanlardır. Siz Allah'a ibâdet edin ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmayın. Siz hac ve umre yaparak doğru olun ki, size de dürüst davranılsın″ buyurdu. Sonra da ″Ey îman edenler! Allah'u Teâlâ'nın size helâl kıldığı temiz şeyleri kendinize haram kılmayın″ âyeti nâzil oldu.[1]

Yine bu husuta Enes b. Mâlik Radiyallâhu anhu'dan şu hâdise nakledilmiştir:

جَاءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنَّهُمْ تَقَالُّوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أُصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أُفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللّٰهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلّٰهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي (خ عن انس بن مالك)

Üç kişi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcelerinin evlerine

gelip Peygamberimizin ibâdetinden soruyorlardı. Bunlara Peygamberimizin ibâdeti haber verilince kendi yaptıkları ibâdeti azımsadılar: ″Biz nerede, Resûlullah nerede? Allah'u Teâlâ, Peygamberinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır″[2] dediler. İçlerinden biri: ″Bana gelince, ben geceleri dâimâ namaz kılacağım″ dedi. Diğeri de: ″Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz olmayacağım″ dedi. Üçüncüsü de: ″Ben de kadınlardan uzak duracağım ve hiç evlenmeyeceğim″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onların yanlarına gelerek şöyle buyurdu: ″Bu sözleri söyleyenler siz misiniz? Vallâhi! En fazla Allah'tan korkanınız ve en fazla takvâlı olanınız benim. Bununla beraber ben hem nâfile oruç tutarım, hem oruçsuz bulunurum, hem nâfile namaz kılarım, hem uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir.″[3]

Yine evlenmenin önemi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَانَ مُوسِرًا لأَنْ يَنْكِحَ فَلَمْ يَنْكِحْ فَلَيْسَ مِنَّا (ق هب عن ميمون أبي المغلس

″Evlenmeye gücü yetip de evlenmeyen kişi bizden değildir.″[4]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 388-389.

[2] Bakınız: Sûre-i Fetih, Âyet 2.

[3] Sahih-i Buhârî, Nikâh 1; Sahih-i Müslim, Nikâh 1 (5).

[4] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 5, s. 399; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 44463.

( )وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلاَلًا طَيِّبًاۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ (٨٨ (

88. Ve Allah'u Teâlâ'nın size ihsan buyurduğu rızıkları helâl ve temiz olarak yiyin. Kendisine îman ettiğiniz Allah'tan da korkun.

İzah: Haram yiyenler hakkında ise Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكَلَ لُقْمَةَ حَرام لَنْ تُقْبَلَ لَهُ صلاةُ أَربَعِينَ لَيلَةً وَلَمْ تُسْتَجَبْ لَهُ دَعوَةُ أَربَعِينَ صَبَاحَا وَكُلُّ لَحْم يُنْبِتُهُ الحَرَامُ
(فَالنَّارُ أَولَى بِهِ وَإِنَّ اللُّقْمَةَ الوَاحِدَةَ تُنْبِتُ اللَّحْمَ (الديلمي عن ابن مسعود

"Kim haram bir lokma yerse, kırk gece namazı kabul olmaz, kırk sabah duâsı kabul olmaz, haramın bitirdiği her et ateşe lâyıktır. Şüphesiz tek haram lokma bile et meydana getirir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُبَالِي الْمَرْءُ مَا أَخَذَ مِنْهُ أَمِنَ الْحَلَالِ أَمْ مِنَ الْحَرَامِ (خ حم عن ابى هريرة

"İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelecek ki kişi, aldığı (mal veya para) helâlden midir? Yoksa haramdan mıdır? aldırmayacak."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 409/4.

[2] Sahih-i Buhârî, Buyû 23; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9247.

(لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فٖٓي اَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَۚ فَكَفَّارَتُهُٓ اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكٖينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْلٖيكُمْ اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْرٖيرُ رَقَبَةٍۜ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍۜ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْۜ وَاحْفَظُٓوا اَيْمَانَكُمْۜ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٨٩)

89. Allah'u Teâlâ, bilmeyerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat bile bile yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bu yoldaki yeminlerinizi bozarsanız, bunun keffâreti, ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on miskini doyurmak yahut onları giydirmek yahut bir köle azat etmektir. Bunları yapmaya gücü yetmeyenler, (arka arkaya) üç gün oruç tutsunlar. Yemin edip de yeminlerinizi bozduğunuz vakit, yeminlerinizin keffâreti budur. Yeminlerinize sâdık olun. İşte Allah'u Teâlâ, âyetlerini size böyle beyan eder ki, şükredesiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebine dair Hz. Âişe'den şöyle nakledilmiştir:

(أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ {لَا يُؤَاخِذُكُمْ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ} فِي قَوْلِ الرَّجُلِ لَا وَاللّٰهِ وَبَلَى وَاللّٰهِ (خ عن عائشة

Âyette: "Allah'u Teâlâ, bilmeyerek yaptığınız yeminlerinizden dolayı sizi sorumlu tutmaz" diye geçen ifade, bir kimsenin yalanı kastetmeksizin söylediği, "Hayır vallâhi, evet vallâhi" gibi sözler söylemesi hakkında nâzil oldu.[1]

Bilmeyerek yapılan yeminlere, "Yemin-i Lağv" denir ki, İmam-ı Âzam

Efendimize göre, doğru olduğu zannıyla yemin edilip de sonradan doğru olmadığı anlaşılan veya yemin edilirken yalan söylemek kastı bulunmayan yeminlerdir. Bu tür yeminler de keffâret yoktur.

Bile bile yapılan yeminlere de, ″Yemin-i Mün’akide″ denir ki, bu da bilerek yapılan yemindir. ″Vallâhi, yarın geleceğim gibi,″ bu tür yemini yerine getirmeyen kimseye keffâret gerekir.

Bir de ″Yemin-i Gâmus″ diye isimlendirilen yemin vardır ki, bu da yalan yere kasten yemin etmektir. Bu tür yapılan yeminin günahı çoktur. Buna keffâret kifâyet etmez. Çok tevbe istiğfar etmelidir.

Nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Abdurrahman b. Semure Radiyallâhu anhu şöyle anlatmaktadır:

قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمُرَةَ إِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا فَأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ وَكَفِّرْ يَمِينَكَ (خ م د عن عبد الرحمن بن سمرة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ″Yâ Abdurrahman b. Semüre! Bir şey üzerine yemin edip de başkasını o şeyden daha hayırlı gördüğünde, o hayırlı olanı yap ve yeminine keffâret öde″ buyurdu.[2]

Keffâret, âyette açıkça geçtiği üzere, taahhüt ettiğiniz yeminlerinizi bozarsanız, şu üç şeyden birini yerine getirin, demektir: ″Köle azat etmek, on fakiri giydirmek ve on fakiri doyurmak.″

Eğer bunlara da gücünüz yetmiyorsa, arka arkaya üç gün oruç tutun. Bu da fakirin keffâretidir.

Yeminini bozan kimsenin eğer mümkünse, Müslüman veya kâfir, büyük olsun, küçük olsun, erkek olsun kadın olsun, bir köle azat etmesi veya zıhâr[3] keffâretinde veya zıhâr yedirmesinde olduğu gibi sabah ve akşam ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on miskini doyurması yahut on fakire bütün bedenini örtecek orta halde birer elbise almasıdır. Eğer bunlardan hiç birini yapmaya gücü yetmezse, arka arkaya üç gün oruç tutar. Yeminini bozmayan kimse için yemin keffâreti gerekmez.[4]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ حَلَفَ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللّٰهُ. فَإِنْ شَاءَ مَضَى وَإِنْ شَاءَ رَجَعَ غَيْرَ حَانِثٍ (البيهقي في الأسماء والصفات عن ابن عمر)

″Yemin ederken ″İnşâallah!″ diyen kişi dilerse yeminini yerine getirir, dilerse getirmez ve yemini bozulmaz (yemin keffareti gerekmez).″[5]

Yine yemin hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 225 ve izahına, adak hakkında da Sûre-i Bakara, Âyet 270 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Eymen 1, Keffârât 1, 6; Riyaz'üs-Sâlihîn, Hadis No: 1723.

[2] Sahih-i Buhârî, Eymen 10; Sahih-i Müslim, Eymen 3 (7, 9, 10, 13 Sünen-i Ebû Dâvud, Eymen 13.

[3] Zıhar ile ilgili de Sûre-i Mücâdele, Âyet 3-4 ve izahlarına bakınız.

[4] Mültekâ Tercümesi, Mevkûfât, c. 1, s. 305.

[5] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 9, s. 454; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6126; Sünen-i Nesâî, Îman Ve'n-Nüzur 18.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٩٠)

90. Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin nüzul sebebi hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْبَقَرَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ عُمَرُ اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي النِّسَاءِ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى} فَكَانَ مُنَادِي رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَقَامَ الصَّلَاةَ نَادَى لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَقَالَ اللّٰهُمَّ بَيِّنْ لَنَا فِي الْخَمْرِ بَيَانًا شَافِيًا فَنَزَلَتْ الْآيَةُ الَّتِي فِي الْمَائِدَةِ فَدُعِيَ عُمَرُ فَقُرِئَتْ عَلَيْهِ فَلَمَّا بَلَغَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ انْتَهَيْنَا انْتَهَيْنَا (د ن ت عن عمر)

Hz. Ömer: ″Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine, ″Ey Resûlüm! Senden içki ve kumar hakkında sorarlar. De ki: ″Onların her birinde büyük günah vardır ve insanlar için onlarda bâzı menfaatler de vardır. Halbuki onların günahları, menfaatlerinden daha büyüktür…″ diye

geçen Sûre-i Bakara, Âyet 219 nâzil oldu. Hz. Ömer çağırılıp kendisine bu âyet okununca yine, ″Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine, ″Ey îman edenler! Sarhoş olduğunuz halde ne dediğinizi bilinceye kadar namaz kılmayın…″ diye geçen Sûre-i Nisâ, Âyet 43 nâzil oldu. Bu âyetin nüzulünden sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in müezzini namaz için kamet edince, ″Sarhoş iken namaza yaklaşmayın″ diye ilan etti. Hz. Ömer çağırılıp bu âyet kendisine okununca yine, ″Ey Allah'ım! İçki hakkında bize faydalı bir delil indir″ diye duâ etti. Bunun üzerine de, ″Ey îman edenler! İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın amelinden olan murdar bir şeydir. Bunlardan sakının ki, felah bulasınız.* Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranıza buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?″ diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 90-91 nâzil oldu. Hz. Ömer çağrılıp bu inen âyetler sonuna kadar okununca, Hz. Ömer: ″Vazgeçtik, vazgeçtik″ dedi.[1]

İçki içmenin haram olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Ümmü Seleme Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

(نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُفْتَرٍ) (طب حم د عن ام سلمة

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem her müsker ve müfteri yasakladı.″[2]

Müsker, sarhoşluk veren her şey demektir. Bunun azının da çoğunun da haram olduğuna dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ) (د ن ه عن جابر بن عبد اللّٰه

″Çoğu sarhoşluk veren şeyin azını da yasaklayıp haram kılıyorum.″[3]

Müfter ise, içince yüzü kızartan, kötü kokusu olan, kafayı bulandıran ve vücuda gevşeklik veren şeylerdir. İşte bu özellikler tütünde de mevcuttur. Ayrıca hem israftır, hem de sağlığa zarar verir. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(طَيِّبُوا اَفْوَاهَكُمْ فَاِنَّ اَفْوَاهَكُمْ طَرِيقُ الْقُرْآنِ) (هب ابو مسلم فى سننه ابو نصر عن بعض الصحابة

"Ağzınızı temiz tutun. Çünkü ağzınız Kur'ân yoludur."[4]

Yine içki içenler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

(يَشْرَبُ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا (د ن عن محيريز

"Ümmetimden bir kısmı içki içerler ve onlara değişik isimler verirler."[5]

(مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلاَ يَقْعُدْ عَلَى مَائِدَةٍ يُشْرَبُ عَلَيْهَا الْخَمْرُ (در عن جابر

"Kim Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorsa, üzerinde içki içilen bir sofraya oturmasın!"[6]

لُعِنَتْ الْخَمْرُ عَلَى عَشْرَةِ أَوْجُهٍ بِعَيْنِهَا وَعَاصِرِهَا وَمُعْتَصِرِهَا وَبَائِعِهَا وَمُبْتَاعِهَا وَحَامِلِهَا وَالْمَحْمُولَةِ إِلَيْهِ
(وَآكِلِ ثَمَنِهَا وَشَارِبِهَا وَسَاقِيهَا (ه عن ابن عمر

"İçkiye, on yönden lânet edilmiştir: İçkinin kendisine, onu imâl edene, imâl etmek isteyene, satıcısına, müşterisine, taşıyana, taşıttırana, kazancını yiyene, içene ve içirene."[7]

İçki hakkında Hz. Osman Radiyallâhu anhu da şöyle buyurmuştur:

اجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا أُمُّ الْخَبَائِثِ إِنَّهُ كَانَ رَجُلٌ مِمَّنْ خَلَا قَبْلَكُمْ تَعَبَّدَ فَعَلِقَتْهُ امْرَأَةٌ غَوِيَّةٌ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ جَارِيَتَهَا فَقَالَتْ لَهُ إِنَّا نَدْعُوكَ لِلشَّهَادَةِ فَانْطَلَقَ مَعَ جَارِيَتِهَا فَطَفِقَتْ كُلَّمَا دَخَلَ بَابًا أَغْلَقَتْهُ دُونَهُ حَتَّى أَفْضَى إِلَى امْرَأَةٍ وَضِيئَةٍ عِنْدَهَا غُلَامٌ وَبَاطِيَةُ خَمْرٍ فَقَالَتْ إِنِّي وَاللّٰهِ مَا دَعَوْتُكَ لِلشَّهَادَةِ وَلَكِنْ دَعَوْتُكَ لِتَقَعَ عَلَيَّ أَوْ تَشْرَبَ مِنْ هَذِهِ الْخَمْرَةِ كَأْسًا أَوْ تَقْتُلَ هَذَا الْغُلَامَ قَالَ فَاسْقِينِي مِنْ هَذَا الْخَمْرِ كَأْسًا فَسَقَتْهُ كَأْسًا قَالَ زِيدُونِي فَلَمْ يَرِمْ حَتَّى وَقَعَ عَلَيْهَا وَقَتَلَ النَّفْسَ فَاجْتَنِبُوا الْخَمْرَ فَإِنَّهَا وَاللّٰهِ لَا يَجْتَمِعُ الْإِيمَانُ وَإِدْمَانُ الْخَمْرِ إِلَّا لَيُوشِكُ أَنْ يُخْرِجَ
(أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ (ن عثمان

"İçki içmekten uzak durun, çünkü o kötülüklerin anasıdır. Sizden önceki ümmetler arasında ibâdetle meşgul olan bir adam vardı. Fahişe bir kadın ona meyletti ve hizmetçisini göndererek; şâhitlik için seni istiyoruz, diye onu çağırttı. O hizmetçiyle beraber onun yanına kadar geldiler. Her bir kapıdan içeri girince hizmetçi kapıları kilitliyordu. Sonunda güzel bir kadının yanına geldi kadının yanında bir çocuk, bir kap içerisinde de içki vardı. Kadın o gelen adama: "Allah'a yemin olsun ki ben seni şâhitlik için çağırmadım, ya benimle ilişki kurarsın veya bu içkiden içersin veya bu çocuğu öldürürsün" diye çağırdım. Adam: "Öyleyse bana bir kadeh içki ver" dedi. Kadın bir kadeh içki verdi, adam

tekrar ver dedi ve sarhoş olunca kadınla zinâ etti, çocuğu da öldürdü. İşte bu olaydan ibret alıp içkiden uzak durun! Allah’a yemin ederim ki, içki ile îman bir arada durmaz; biri girerse, diğeri çıkar.″[8]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْخَبَائِثَ جُعِلَتْ فِي بَيْتٍ فَأُغْلِقَ عَلَيْهَا, وَجُعِلَ مُفْتَاحَهَا الْخَمْرَ، فَمَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ وَقَعَ بِالْخَبَائِثِ (مصنف عبد الرزاق عن أبان)

″Bütün pislikler bir eve konuldu ve bu evin kapısı kilitlendi. Bu evin anahtarı da içki kılındı. Kim içkiyi içerse, o pisliğin içine düşer″[9]

Bu hususta Dahhâk Hazretleri de şöyle buyurmuştur:

(مَنْ مَاتَ مُدْمِنًا لِلْخَمْرِ نُضِحَ فِي وَجْهِهِ بِالْحَمِيمِ حِينَ يُفَارِقُ الدُّنْيَا (ن عن الضحاك

″Kim içki tiryakisi olarak ölürse, son nefesinde dünyâdan ayrılırken, yüzüne Cehennem suyu serpilir.″[10]

İçki içen birine verilen cezâya dair Huseyn b. el-Münzir Radiyallâhu anhu’dan şu hadis nakledilmiştir:

شَهِدْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَأُتِيَ بِالْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ فَشَهِدَ عَلَيْهِ حُمْرَانُ وَرَجُلٌ آخَرُ فَشَهِدَ أَحَدُهُمَا أَنَّهُ رَآهُ شَرِبَهَا يَعْنِي الْخَمْرَ وَشَهِدَ الآخَرُ أَنَّهُ رَآهُ يَتَقَيَّأُ فَقَالَ عُثْمَانُ إِنَّهُ لَمْ يَتَقَيَّأْ حَتَّى شَرِبَهَا فَقَالَ لِعَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالَ عَلِيٌّ لِلْحَسَنِ أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالَ الْحَسَنُ وَلِّ حَارَّهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَّهَا فَقَالَ عَلِيٌّ لِعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ قَالَ فَأَخَذَ السَّوْطَ فَجَلَدَهُ وَعَلِيٌّ يَعُدُّ فَلَمَّا بَلَغَ أَرْبَعِينَ قَالَ حَسْبُكَ جَلَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعِينَ أَحْسَبُهُ قَالَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَعُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلٌّ سُنَّةٌ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ (د م عن حصين بن منذر)

Hz. Osman’ın yanında hazır bulundum. Yanına Velid getirildi. İki rek’at sabah namazı kılmıştı. Sarhoş olduğu için, ″Daha da kılayım mı?″ dedi. İki adam onun sarhoşluğu hakkında şâhitlik yaptı. O iki şâhitten biri Humrân idi. Bu şâhitlerden biri onun içki içtiğini söylerken, diğeri de onun, içtiğini kusarken gördüğünü söyledi. Bunun üzerine Hz. Osman: ″Tam anlamıyla içmeseydi, onu kusmazdı″ dedi ve Hz. Ali’ye: ″Yâ Ali! Kalk onu kamçıla″ dedi. Hz. Ali de: ″Yâ Hasan! Haydi, sen kalk da onu kamçıla″ dedi. Bunun üzerine Hz. Hasan: ″Hilâfetin serinlik, afiyet ve iyiliklerine nâil olan, onun sıcaklık, şiddet ve zorluklarına da katlanmalıdır″ şeklinde bir misâl söyledi. Sonra, ″Yâ Abdullah b. Câfer! Kalk şuna şer’î cezâyı sen uygula″ dedi. Kalktı ve ona kamçı vurmaya başladı. Hz. Ali

de bir yandan sayıyordu. Kırka ulaşınca, ″Bırak yeter″ dedi. Sonra şöyle buyurdu: ″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Hz. Ebû Bekir bu gibi durumlarda kırk kamçı vurdu. Hz. Ömer ise seksen kamçı vurdu. Bunların hepsi sünnettir. Bu kırk kamçı benim için daha uygundur.″[11]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçen Kumar da, her türlü şans oyunudur. Kumarın her çeşidi haramdır.

Kumar hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ لَعِبَ بِالْمَيْسِرِ ، ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي يَتَوَضَّأُ بِالْقَيْحِ وَدَمِ الْخِنْزِيرِ ، فَتَقُولُ:اللّٰهُ يَقْبَلُ لَهُ صَلاةً؟ (طب عن عبد الرحمن))

″Kim kumar oynayıp da namaza kalkarsa, o irin ve domuz kanı ile abdest alan kişi gibidir. Allah'u Teâlâ böylesinin namazını kabul eder mi hiç?″[12]

Âyet-i Kerîme'de geçen Fal okları hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Mâide, Âyet 3'ün izahına bakınız.

[1] Sünen-i Nesâî, Eşribe 1; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 1; Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 25416; Taberânî, Mu'cem'ul Kebir, Hadis No: 19233.

[3] Sünen-i Nesâî, Eşribe, 24; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 5; İbn Mâce, Eşribe 11.

[4] Beyhâkî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 2054; Râmûz'ul-Ehâdîs, 314/4.

[5] Sünen-i Nesâî, Eşribe 41; Sünen-i Ebû Dâvud, Eşribe 6.

[6] Sünen-i Dârimî, Eşribe, 4.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Eşribe 6.

[8] Sünen-i Nesâî, Eşribe, 44.

[9] Abdurrezzâk es-San'ânî, Musannef, Hadis No: 17068.

[10] Sünen-i Nesâî, Eşribe, 45.

[11] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 36; Sahih-i Müslim, Hudûd 8 (38).

[12] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 18199; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 442/2.

اِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ (٩١)

91. Muhakkak şeytan, içki ve kumarla aranıza buğuz ve düşmanlık sokmak ve sizi zikrullahtan ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz bunlardan vazgeçtiniz değil mi?

İzah: Allah’u Teâlâ Sûre-i Mâide, Âyet 90 ve 91’de içki, kumar ve fal oklarının haram olduğunu beyan etmekte ve bunların Müslümanları namaz ve zikrullah ibâdetinden alıkoyduğuna dikkat çekmektedir. Bu ibâdetlerin önemi hakkında geçen Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif’lerden bâzıları şöyledir.

Sûre-i A’lâ, Âyet 14-15:

″Şüphesiz ki nefsini (kötülüklerden) arındıran felâha ermiştir* ve o, Rabbinin ismini zikreder, namazı da kılar.″

Sûre-i Ankebût, Âyet 45:

″Ey Resûlüm! Kitaptan sana vahyolunanı oku. Namaza devam et. Çünkü namaz, büyük ve küçük günahlardan alıkoyar ve (bu hususta) elbette zikrullah daha büyüktür. Allah’u Teâlâ, yaptıklarınızı bilir.″

Allah’u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 21’de şöyle buyurmaktadır:

″Yemin olsun ki Resûlullah’ta, Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’u Teâlâ’yı çok zikredenler için güzel bir numune vardır.″

İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'u Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[1] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Bir diğer Hadis-i Şerif'te de şöyle nakledilmiştir:

أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَفْعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنْ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ. (خ م عن ابن عباس)

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ haber verdi ki: "Halkın farz namazdan çıkınca yüksek sesle zikretmesi, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in zamanında var idi. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: "Ben bu sesi işitir işitmez, zikir seslerinin yükselmesi ile namazdan çıktıklarını anlardım."[2]

İşte bu Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lerde geçtiği üzere şeytan, Mü'minler tarafından yapılan bu ibâdetlere; içki, kumar gibi kötü alışkanlıklar ile engel olmak ister.

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[2] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 465; Sahih-i Müslim, Mesâcid 23 (122).

( )وَاَطٖيعُوا اللّٰهَ وَاَطٖيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُواۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبٖينُ (٩٢ (

92. Allah'a itaat edin ve Resûle itaat edin ve emirlerine muhalefet etmekten sakının. Şâyet yüz çevirirseniz, bilin ki Resûlümüze düşen, sâdece açık bir tebliğdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللّٰهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللّٰهُ (د ت ه عن المقدام بن معديكرب))

"Haberiniz olsun! Bana Kur'ân ile birlikte, onun bir benzeri sünnet de verilmiştir. Karnı tok bir şekilde koltuğuna kurulmuş olan bâzı kimselerin: "Bize

Kur’ân yeter! Onda helâl olarak ne görmüşseniz, onu helâl; neyi de haram görmüşseniz, onu da haram kabul edin″ diyeceği zamanlar yakındır. Şüphesiz ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in haram kıldığı da Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı gibidir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

عَسَى أَحَدُكُمْ اَنْ يُكَذِّبَنِى وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّى فَيَقُولُ مَا قَالَ ذَا رَسُولُ اللّٰهِ دَعْ هَذَا وَهَاتِ مَا فِي الْقُرْآنِ (أبو نصر السجزى في الابانة وقال غريب عن جابر أبو نصر عن أبى سعيد)

″Sizden birinin koltuğuna dayanmış olduğu halde, beni yalanla-yacağı beklenir. Şöyle ki, kendisine benden bir hadis ulaştığında, ″Resûlullah böyle bir şey söylemedi. Bunu bırak, Kur’ân’dakini bana getir″ der.″[2]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 6; Sünen-i Tirmizî, İlim 10; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 2.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, 315/10; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 983.

(لَيْسَ عَلَى الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ ف۪يمَا طَعِمُٓوا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَاَحْسَنُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٩٣﴾)

93. Îman edip sâlih amellerde bulunanlar için, mademki haramdan sakındılar ve îman edip sâlih amellere devam ettiler, sonra haram edilenlerden sakındılar ve bunların haram olduğuna inandılar, daha sonra yine haram edilenlerden sakınarak güzel amellerde bulundular. Artık bunlara haram edilmezden evvel yedikleri şeylerden dolayı bir günah yoktur. Allah’u Teâlâ, muhsinleri sever.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَأَيْتَ الَّذِينَ مَاتُوا وَهُمْ يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ لَمَّا نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ فَنَزَلَتْ {لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ} (ت عن ابن عباس)

İçkinin haram olduğunu bildiren Sûre-i Mâide, Âyet 91-92 nâzil olunca, Sahâbîler: ″Yâ Resûlallah! İçkinin haram olduğunu beyan eden âyet nâzil olmadan önce, içki içen ve o hâl üzere ölen arkadaşlarımızın hâli ne olacaktır?″ diye sormaları üzerine Sûre-i Mâide, Âyet 93 nâzil olmuştur.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 6.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُٓ اَيْدٖيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِۚ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٩٤)

94. Ey îman edenler! Yemin olsun ki Allah’u Teâlâ, görmedikleri halde kendisinden korkanları meydana çıkarmak için, ihramda iken elinizle tutacağınız ve mızraklarınızla vuracağınız avları çoğaltarak sizi imtihan edecektir. Bu beyandan sonra, her kim haddi aşarsa, onun için elim bir azap vardır.

İzah: Hudeybiye senesi Ashab, ihramlı iken Temim mevkiine geldiklerinde, Allah’u Teâlâ onları imtihan etmek için av hayvanlarını o kadar çoğaltmıştı ki, hattâ elleri ile tutacak kadar kendilerine yakın etmişti. Fakat Ashab, ihramlı iken kara hayvanı avlamak yasaklandığı için av yapmamışlar, Allah ve Resûlünün emrine itaat etmişlerdir. İşte onlar bu durumda iken bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Yahudilere, cumartesi gününde avlanmak yasak kılınmıştı. Allah onları imtihan etmek için o gün balıkları suyun yüzüne çıkardı. Bu durumu gören Yahudilerden çok azı hâriç, tamamı denize girip onları avladılar.[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ashâbı ise, av hayvanlarına elleriyle yakalayabilecekleri mesâfeye kadar gelmesine rağmen, Allah ve Resûlünün emrine boyun eğerek, onların hiçbirine dokunmamışlardır. Bu da Peygamberimizin ümmetinin, diğer ümmetlere olan üstünlüğünü gösterir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 110’da şöyle buyurmaktadır:

"Ey Mü’minler! Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten nehyeder ve Allah’a îman edersiniz. Ehl-i Kitap da îman etselerdi, elbette kendileri için hayırlı olurdu. Lâkin onlardan bir kısmı îman ettiler, çoğu ise îman etmeyerek kâfir kaldılar."

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ اللّٰهِ فَضَّلَنِى عَلَى الْأَنْبِيَاءِ أَوْ قَالَ أُمَّتِى عَلَى الْأُمَمِ وَأَحَلَّ لِيَ الْغَنَائِمَ (ت عن ابى امامة

"Allah’u Teâlâ, beni diğer Peygamberlerden, ümmetimi de diğer ümmetlerden üstün kıldı ve bizim için ganîmetleri helâl kıldı."[2]

[1] Bu hususta Sûre-i A’râf, Âyet 163 ve Sûre-i Bakara, Âyet 65-66’ya bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Siyer 5.

(يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَٓاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِه۪ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاك۪ينَ اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ اَمْرِه۪ۜ عَفَا اللّٰهُ عَمَّا سَلَفَۜ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُۜ وَاللّٰهُ عَز۪يزٌ ذُو انْتِقَامٍ (٩٥))

95. Ey îman edenler! İhramlı iken (karada yaşayan) avı öldürmeyin! Sizden her kim onu kasten öldürürse onun cezâsı, sizden adâlet sahibi iki kimsenin, (deve, sığır, koyun ve keçiden) o avın dengi olduğuna hükmettiği hayvanın, kurban olarak Kâbe’de (Harem-i Şerif dâhilinde) kesilerek tasadduk edilmesidir. Yahut onun cezâsı kefarettir ki, o da avın kıymetine eş olan yemek ile miskinleri doyurmaktan veya her miskinin yemeğine karşılık bir gün oruç tutmaktan ibârettir. Tâ ki bu sûretle işlediği suçun cezâsını tatsın. Allah’u Teâlâ geçmişte olanları affetti. Fakat her kim (bu yasaktan sonra) bir daha bunu yaparsa (avı öldürürse), Allah’u Teâlâ ondan intikamını alır. Allah’u Teâlâ her şeye gâliptir, intikam sahibidir.

İzah: İhramlı kimse, karada yaşayan bir av hayvanı öldürse veya öldürmek isteyen kimseye avın yerini gösterse cezâ lâzım gelir. Cezâsı ise, eğer cüsse bakımından benzeri yoksa öldürüldüğü yerdeki kıymeti, iki adâletli kimse tarafından tayin edilir. Eğer öldürüldüğü yerde kıymeti yoksa, oraya yakın olan yerdeki kıymeti takdir edilir. Öldürülen hayvanın kıymeti kurban olacak kadar olursa, kurban keser veya miktarınca fakirlere fıtır sadakası dağıtır. Eğer öldürülen hayvanın bedeli, fıtır sadakasından az ise onu da sadaka olarak verir veya yerine bir gün oruç tutar. İmamı Âzam ve Ebû Yusuf’un fetvâsı budur.

Bu konuda nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şu hâdise anlatılmaktadır:

Ebû Katâde Radiyallâhu anhu, ihramlı bir cemaatin içinde bulunuyordu. Kendisi ihramlı değildi. Bu sırada Ebû Katâde Radiyallâhu anhu, bir yaban merkebini[1] avlamış ve arkadaşları da ihramlı oldukları için onun avını yemekten kaçınmışlar, sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e durumu sormuşlar, o da onlara şöyle buyurmuştur:

هَلْ أَشَارَ إِلَيْهِ إِنْسَانٌ مِنْكُمْ أَوْ أَمَرَهُ بِشَيْءٍ قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ فَكُلُوا فِى رِوَايَةٍ: هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ قَالُوا مَعَنَا رِجْلُهُ قَالَ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكَلَهَا (م عن ابو قتادة)

″Sizden biriniz onun yerini gösterdiniz mi? veya öldürülmesi konusunda Ebû Katâde'ye emrettiniz mi? Ashâb-ı Kirâm: ″Hayır, Yâ Resûlallah!″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de: ″Öyleyse bundan yiyin″ buyurmuştur. Bir rivâyette de: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Ondan yanınızda bir şey var mı?″ diye sordu. Ashâb: ″Bacağı yanımızdadır″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onu alarak yedi″[2] diye geçmektedir.

Hz. Âişe annemizden nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, şu hayvanların, ihramlı olunsa dahi öldürülmesini câiz görmüştür:

(خَمْسٌ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحَيَّةُ وَالْغُرَابُ الأَبْقَعُ وَالْفَأْرَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ وَالْحُدَيَّا (م عن عائشة

″Beş çeşit hayvan zararlı olup haremin dışında da haremde de öldürülebilir. Bunlar dölengeç kuşu, yılan, akrep, fare ve ısırıcı köpektir.″[3]

Hadis-i Şerif'in bâzı rivâyetlerinde; leş yiyen karga ve kurt da geçmektedir. Bunların dışındaki eti yenmeyen hayvanları öldürmek de cezâ gerektirir.

[1] Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir Hadis-i Şerif'inde; ″Evcil eşek etini haram kılmıştır.″ (Sünen-i Tirmizî, Etime 3; Sahih-i Müslim, Sayd 6 (36 Sünen-i İbn-i Mâce, Zebâih: 13). Buradaki Hadis-i Şerif'te ise, Ebû Katâde'nin avladığı eşek, evcil eşekten farklı olup yabani olarak doğada yaşayan farklı bir hayvan türüdür.

[2] Sahih-i Müslim Hac 8 (63-64).

[3] Sahih-i Müslim, Hac 9 (66-79 Sahih-i Buhârî, Sayd 7.

(اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِۚ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًاۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾)

96. İhramlı iken, suda yaşayan hayvanların avı ve onun yenilmesi, ondan yemeniz ve sefer esnasında azık edinmeniz için size helâl kılındı. Fakat ihramlı olduğunuz müddetçe kara avı size haram kılındı. Hesap için huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile, ihramlı iken bir kimsenin akarsularda ve göllerde yaşayan balıklardan avlanılması, yenilmesi ve sefer hâlinde de azık edilmesi helâl kılınmıştır. Kara avı ise, ihramlı kimseye kesin olarak haram kılınmıştır. Bu

kimse bunu ne avlayabilir, ne de avlanan bir kimseye avın yerini gösterebilir.

″Suda yaşayan hayvanların avı″ diye tercüme ettiğimiz ″Sayd'ul-Bahr″ tâbiri; göl, ırmak, nehir ve havuz gibi yerlerde yetişen balıkları kapsamaktadır. Hadis-i Şerif'te:

كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ ... قُلْتُ لِعَطَاءٍ صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَاتِ السَّيْلِ أَصَيْدُ بَحْرٍ هُوَ قَالَ نَعَمْ ثُمَّ تَلَا {هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا} (خ عن ابن جريج)

″Denizde yaşayan her hayvan boğazlanmıştır (helâldir)″ diye geçmektedir… İbn-i Cüreyc dedi ki:

- Ben, Atâ İbn-i Ebî Rebâh'a: ″Nehirlerde ve sel birikintilerindeki av da, deniz avı mıdır?″ diye sordum. O da: ″Evet″ dedi ve sonra, ″Biri tatlı, susuzluğu giderici ve içimi kolay, diğeri tuzlu ve acı olan iki deniz eşit değildir. Halbuki her birinden taze et (balık) yersiniz…″ diye geçen Sûre-i Fatır, Âyet 12'yi okudu.[1]

Kıyıya vuran deniz avının helâl olduğuna dair Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizleri, üzerimize Ebû Ubeyde'yi komutan tâyin ederek bir sefere yolladı. Kureyş'in bir kervanı ile karşılaşacaktık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bizlere bir dağarcık hurma azığı vermişti. Başka bir şey bulamamıştı. Ebû Ubeyde bundan bize tane tane vermeye başladı. Kendisine:

- Bununla nasıl idâre ediyordunuz? diye soruldu. Şu cevabı verdi:

- Biz hurmayı âdeta emiyorduk, bebeğin emmesi gibi. Sonra da üzerine su içiyorduk. Bu bize geceye kadar yetiyordu. Birde acıktığımız zaman âsâlarımızla selem ağacının yapraklarına vurup düşürüyorduk, sonrada onu su ile ıslatıyor ve müteakiben de yiyorduk.[2] Sonra Câbir Radiyallâhu anhu şöyle devam etti:

وَانْطَلَقْنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ فَرُفِعَ لَنَا عَلَى سَاحِلِ الْبَحْرِ كَهَيْئَةِ الْكَثِيبِ الضَّخْمِ فَأَتَيْنَاهُ فَإِذَا هِيَ دَابَّةٌ تُدْعَى الْعَنْبَرَ قَالَ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ مَيْتَةٌ ثُمَّ قَالَ لَا بَلْ نَحْنُ رُسُلُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ اضْطُرِرْتُمْ فَكُلُوا قَالَ فَأَقَمْنَا عَلَيْهِ شَهْرًا وَنَحْنُ ثَلَاثُ مِائَةٍ حَتَّى سَمِنَّا قَالَ وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا نَغْتَرِفُ مِنْ وَقْبِ عَيْنِهِ بِالْقِلَالِ الدُّهْنَ وَنَقْتَطِعُ مِنْهُ الْفِدَرَ كَالثَّوْرِ أَوْ كَقَدْرِ الثَّوْرِ فَلَقَدْ أَخَذَ مِنَّا أَبُو عُبَيْدَةَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَأَقْعَدَهُمْ فِي وَقْبِ عَيْنِهِ وَأَخَذَ ضِلَعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَأَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ أَعْظَمَ بَعِيرٍ مَعَنَا فَمَرَّ مِنْ تَحْتِهَا وَتَزَوَّدْنَا مِنْ لَحْمِهِ

وَشَائِقَ فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ أَتَيْنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ هُوَ رِزْقٌ أَخْرَجَهُ اللّٰهُ لَكُمْ فَهَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٌ فَتُطْعِمُونَا قَالَ فَأَرْسَلْنَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهُ فَأَكَلَهُ (م عن جابر)

Biz, deniz sahili üzerine gittik. Nihâyet karşımıza deniz sahili üzerinde iri bir kum tepesi gibi bir şey çıktı. Onun yanına geldik. Bir de baktık ki o, anber denilen (balina gibi) büyük bir hayvan. Ebû Ubeyde: ″Bu ölmüştür″ dedi. Sonra da: ″Hayır! Muhakkak ki biz, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in elçileriyiz, üstelik Allah yolundayız. Zor durumda kaldınız, ölü de olsa bundan yiyin!″ dedi. Ondan bir ay boyunca yedik. Hattâ üç yüz kişi olduğumuz halde, vücudumuz kendine gelip eski hâlini aldı. Yeminle söylerim ki, kendimizin onun göz çukurundan testilerle yağ doldurduğumuzu ve ondan öküz büyük-lüğünde parçalar kestiğimizi çok iyi bilmekteyim. Yine yeminle söylerim ki, Ebû Ubeyde bizden on üç kişi aldı da onları bu hayvanın göz çukuruna oturttu. Ve yine onun kaburga kemiklerinden birini alıp dikti. Sonra beraberimizde bulunan en büyük deveyi semerledi. Müteakiben deve bu hâli ile onun altından geçti. Ve bizler onun etinden birer defa kaynatılıp kurutulmak suretiyle elde edilen kurutulmuş yol azıkları yaptık. Nihâyet Medîne'ye gelince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına varıp bu durumu ona anlattık. O da: ″Bu, Allah'ın size ihsan ettiği bir rızıktır. Beraberinizde, etinden hâlâ bir şey var mı ki, bize de yedirseniz?″ buyurdu. Biz de ondan bir parça Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e gönderdik, o da bundan yedi.[3]

Deniz avı ile ilgili Hanefi Mezhebi'nin kaynaklarından olan Mevkûfat adlı eserde denir ki: ″Suda yaşayan hayvanlardan her çeşit balık yenir. Yılan balığı ve yunus balığı da bu sınıftandır.″

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى قَدْ ذَبَحَ كُلَّ نُونٍ فِى الْبَحْرِ لِبَنِى آدَمَ (قط عبد اللّٰه بن سرجس

″Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, denizde her balığı Âdemoğlu için boğazlamıştır.″[4]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Deniz yolculuğu yapan bâzı kimselerin, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e deniz suyu hakkında sormaları üzerine, O şöyle buyurdu:

(هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلّ مَيْتَتُهُ (البيهقى عن ابى هريرة

″Deniz suyu, temizleyici ve ölüsü de helâldir.″[5]

Ancak suda kendi kendine sebepsiz olarak ölüp de su yüzeyinde, arkası üstüne dönmüş balıklar yenmez. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَلْقَاهُ الْبَحْرُ أَوْ جَزَرَ عَنْهُ فكُلُوهُ، وَمَا مَاتَ فِيهِ وَطفَا فَلَا تَأكُلُوهُ (د عن جابر

″Denizin dışarıya attığını ya da denizin çekilip karada bıraktığını yiyin. Fakat suyun içinde ölüp de üste çıkanını yemeyin!″[6]

Balık ile çekirgenin, kesilmeden yenilmesi helâldir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُحِلَّتْ لَكُمْ مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ فَأَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطِّحَالُ (ه عن عبد اللّٰه بن عمر)

″Size iki ölü hayvanın eti ile iki kan helâl kılındı. İki ölü olan hayvan eti, balık ve çekirgedir. Kana gelince o da, karaciğer ve dalaktır.″[7]

[1] Sahih-i Buhârî, Sayd 12.

[2] Sefer sırasında Sahâbiler açlıktan ağaç yaprakları yedikleri için, bu sefere ″Habat (yaprak) Gazvesi″ de denilmiştir. Hicretin 8. Yılında meydana gelmiştir.

[3] Sahih-i Müslim, Sayd 4 (17), Sünen-i Ebû Dâvud, Et’ime 46.

[4] Sünen-i Dârukutnî, Eşribe 3 Hadis No: 4771.

[5] Beyhakî, Ma’rifet’üs-Sünen Ve’l-Âsâr, Hadis No: 107.

[6] Sünen-i Ebû Dâvud, Et’ime 36; Kütüb-i Sitte,Hadis No: 3479.

[7] Sünen-i İbn-i Mâce, Et’ime 31; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 3945. Deniz avı hakkında da Sûre-i Mâide, Âyet 96’ya bakınız.

(جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ (٩٧)

97. Allah'u Teâlâ, Kâbe'yi, o Beyt-i Haram'ı, Şehr-i Haram'ı, hac için Kâbe'ye gönderilen kurbanları ve o kurbanlara takılan nişanları insanların dînî ve dünyevî işlerinin yerine gelmesi için vesîle kıldı. Bunlar, göklerde ve yerde olanların hepsini Allah'ın bildiğini ve Allah'ın her şeyi hakkıyla bilen olduğunu bilmeniz içindir.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Kâbe″ ifadesi hakkında Mücâhid Hazretleri şöyle buyurmuştur: ″Kâbe diye adlandırılmasının sebebi kare şeklinde olmasındandır.″[1] Kâbe kelimesi, sözlükte de küp; küp şeklindeki yapı anlamına gelmektedir. Bu Âyet-i Kerîme'de geçen ″Beyt-i Haram″'dan maksat, Kâbe'dir. Beytullah diye de tâbir edilir. Buranın haram diye sıfatlanmış olmasının sebebi, hac zamanında ihramda olanlar için av yapmanın menedilmesi ve orada Sûre-i Bakara, Âyet 197'de: ″Haccın vakti, bilinen aylardır. Her kim o aylarda hacca başlayarak onu kendisine farz kılarsa, artık hac esnasında ailesiyle cimâ etmek, günah işlemek ve bir kimse ile çekişmek yasaklanmıştır…″ diye geçtiği üzere fısk ve cidalin haram olmasıdır.

Haram ayların sayısı dörttür; Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarıdır. Bu Âyet-i Kerîme'de geçen ″Şehr-i Haram″ ise, ″Haram ay″ anlamına gelmekte ve kastedilen de, hac zamanı olan Zilhicce ayıdır.

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 491.

( )اِعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدٖيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحٖيمٌۜ (٩٨)

98. Bilin ki, (ahkâmını çiğneyenler hakkında) Allah'ın azâbı muhakkak çok şiddetlidir. Ve şüphesiz Allah'u Teâlâ (emirlerine tâbi olanlar hakkında) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

( )مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ (٩٩)

99. Resûle düşen, sâdece tebliğdir. Allah'u Teâlâ, sizin açıkladığınız ve gizlediğiniz şeyleri bilir.

(قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبٖيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبٖيثِۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ۟
١٠٠)((

100. Ey Resûlüm! De ki: ″Pis olan şeylerin çokluğu hoşunuza gitse de, pis ile

temiz bir olmaz. Ey hâlis akıl sahipleri! Allah’tan korkun ki, felah bulasınız.″

İzah: Âyette geçen ″Pis ile temiz bir olmaz″ ifadesinden maksat, haram ile helâl, pis olan şey ile temiz olan şey, kötü inanç ve çirkin işler ile güzel inanç ve güzel amel Allah katında bir olmaz, demektir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَسْـَٔلُوا عَنْ اَشْيَٓاءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوا عَنْهَا ح۪ينَ يُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْۜ (عَفَا اللّٰهُ عَنْهَاۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَل۪يمٌ (١٠١))

101. Ey îman edenler! Size açıklandığı zaman, kederleneceğiniz şeyleri sormayın. Eğer Kur’ân indirilirken onları sorarsanız, size açıklanır. Evvelce meydana gelmiş olan suallerinizden dolayı Allah’u Teâlâ sizi affetti. Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, Halîm’dir (cezâ vermekte acele etmez).

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebine dair Hz. Ali Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şu hâdise nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا} قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ عَامٍ فَسَكَتَ ثُمَّ قَالُوا أَفِي كُلِّ عَامٍ فَقَالَ لَا وَلَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجَبَتْ فَنَزَلَتْ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ} (ه ت عن على)

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 97’de: ″… Kudreti olanların hac için orayı ziyaret etmeleri, Allah’u Teâlâ’nın insanlar üzerindeki hakkıdır…″ diye geçen buyruk nâzil olunca, bâzıları: ″Yâ Resûlallah! Her yıl mı farzdır?″ diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem cevap vermedi. Tekrar: ″Her yıl mı farzdır?″ diye sordular. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Hayır değildir. Evet, diyecek olsaydım elbette ki her yıl hac yapmak farz olacaktı″ buyurdu ve bunun üzerine de: ″Ey îman edenler! Size açıklandığı zaman, kederleneceğiniz şeyleri sormayın…″ diye geçen Sûre-i Mâide, Âyet 101 nâzil oldu.[1]

Bu husus Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün hutbesinde bize şöyle hitap etti:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْكُمْ الْحَجَّ فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللّٰهِ فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوَجَبَتْ وَلَمَا اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا

اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَدَعُوهُ (م ن حم عن ابى هريرة)

"Ey insanlar! Allah'u Teâlâ üzerinize haccı farz kıldı, haccedin" diye buyurunca, Adamın biri: "Her sene mi Yâ Resûlallah!" diye sordu. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sükût etti. O kişi aynı soruyu üçüncü kez tekrar sorunca, buyurdu ki: "Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, evet deseydim hac üzerinize her sene farz olacaktı. Üzerinize farz olsaydı, buna güç yetiremeyecektiniz. Ben sizi bıraktığım sürece siz de beni bırakın. Sizden öncekiler çok soru sormaları ve Peygamberlerine karşı muhalefet etmeleri sebebiyle helâk oldular. Ben size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Sizi bir şeyden nehyettiğim zaman da ondan sakının."[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 5; Sünen-i Ibn-i Mâce, Menâsik 2.

[2] Sahih-i Müslim, Hac 73 (412 Sünen-i Nesâî, Hac 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10199.

( )قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِرٖينَ (١٠٢)

102. Şüphesiz ki sizden evvelki kavimler, her şeyi sordular ve sonra o sebeple kâfir oldular.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

سَئَلَتِ الْيَهُودُ عَنْ مُوسَى فَأَكْثَرُوا وَزَادُوا وَنَقَصُوا حَتَّى كَفَرُوا وَسَئَلَتِ النَّصَارَى عَنْ عِيسَى فَأَكْثَرُوا فِيهِ وَزَادُوا وَنَقَصُوا حَتَّى كَفَرُوا وَإِنَّهُ سَيَفْشُوا عَنِّي أَحَادِيثُ فَمَا أَتَاكُمْ مِنْ حَدِيثِي فَاقْرَءُوا كِتَابَ اللّٰهِ

وَاعْتَبِرُوهُ فَمَا وَافَقَ كِتَابَ اللّٰهِ فَأَنَا قُلْتُهُ وَمَا لَمْ يُوَافِقْ كِتَابَ اللّٰهِ فَلَمْ أَقُلْهُ. (طب عن عبد اللّٰه بن عمر)

"Mûsâ'dan Yahudiler sordular, yine sordular, suali çoğalttılar, artırdılar, eksilttiler. Tâ ki, küfre düştüler. Hristiyanlar da Îsâ'dan sordular da sordular, suali çoğalttılar, artırdılar ve eksilttiler. Nihâyet onlar da küfre düştüler. Şüphesiz ki benden size hadisler söylenecektir. Size benim hadislerim geldiğinde Allah'ın kitabı olan Kur'ân'ı okuyun ve onunla karşılaştırın. Kur'ân'a uyuyorsa, onu ben söylemişimdir. Eğer uymuyorsa, onu ben söylememişimdir."[1]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 13046; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 294/8.

مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحٖيرَةٍ وَلَا سَٓائِبَةٍ وَلَا وَصٖيلَةٍ وَلَا حَامٍۙ وَلٰكِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَۜ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ (١٠٣)

103. Allah'u Teâlâ, bahîre, sâibe, vasîle ve hâm'dan hiçbirini size meşrû kılmadı. Lâkin kâfirler, Allah'a karşı (bize emri böyledir, diye) yalan söylerler. Onların çoğu akletmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen kavramlar, Said b. el-Müseyb Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre şöyledir:

الْبَحِيرَةُ الَّتِي يُمْنَعُ دَرُّهَا لِلطَّوَاغِيتِ فَلَا يَحْلُبُهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ وَالسَّائِبَةُ كَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِآلِهَتِهِمْ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهَا شَيْءٌ قَالَ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ عَامِرٍ الْخُزَاعِيَّ يَجُرُّ قُصْبَهُ فِي النَّارِ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَيَّبَ السَّوَائِبَ وَالْوَصِيلَةُ النَّاقَةُ الْبِكْرُ تُبَكِّرُ فِي أَوَّلِ نِتَاجِ الْإِبِلِ ثُمَّ تُثَنِّي بَعْدُ بِأُنْثَى وَكَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِطَوَاغِيتِهِمْ إِنْ وَصَلَتْ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى لَيْسَ بَيْنَهُمَا ذَكَرٌ وَالْحَامِ فَحْلُ الْإِبِلِ يَضْرِبُ الضِّرَابَ الْمَعْدُودَ فَإِذَا قَضَى ضِرَابَهُ وَدَعُوهُ لِلطَّوَاغِيتِ وَأَعْفَوْهُ مِنَ الْحَمْلِ فَلَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَسَمَّوْهُ الْحَامِيَ (خ عن سعيد بن المسيب)

Müşriklerin bâtıl inanışına göre bahîra, sütü putlara bağışlanan, bu sebeple kimsenin sağmadığı devedir. Sâibe, putlar için salıverilip ondan faydalanılmayan ve üzerine hiçbir yük yükletilmeyen devedir. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu söyledi: "Ben, İbn-i Amr el-Huzai'yi kendi bağırsaklarını Cehennem ateşinde sürükler bir halde olduğunu gördüm. Çünkü o develeri putlar için salarak, adak yapanların ilkidir." Hz. Said b. el-Müseyb şöyle devam etti: Vasîle, genç devedir ki, birinci ve ikinci doğumda birbiri üzerine dişi doğurması sebebiyle, putlar için terk edilen devedir. Hâm, Kendilerince belirlenen sayıda dişiye çekildikten sonra, putlar için terk edilen erkek devedir. Artık bunun üzerine hiçbir yük yükletilmezdi.[1]

Yine bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in, Eksem İbn-i Cevvan'a:

يَا أَكْثَم رَأَيْت عَمْرو بْن لُحَيّ بْنِ قَمَعَة بْن خِنْدَف يَجُرّ قُصْبه فِي النَّار فَمَا رَأَيْت رَجُلًا أَشْبَهَ بِرَجُلٍ مِنْك بِهِ وَلَا بِهِ مِنْك! فَقَالَ أَكْثَم: أَخْشَى أَنْ يَضُرَّنِي شَبَهه يَا رَسُول اللّٰه فَقَالَ رَسُول اللّٰه صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا إِنَّك مُؤْمِن وَهُوَ كَافِر إِنَّهُ أَوَّل مَنْ غَيَّرَ دِين إِسْمَاعِيل وَبَحَّرَ الْبَحِيرَة وَسَيَّبَ السَّائِبَة وَحَمَى الْحَامِي (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابى هريرة)

″Yâ Eksem! Ben Amr İbn-i Luhayy el-Huzai’nin, Cehennem ateşinde bağırsaklarını sürüklediğini gördüm. Ben senden daha fazla ona benzeyenini görmedim″ diye buyurunca, Hz. Eksem dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Onun bana benzemesinin, bana zarar vereceğinden korkuyorum.″ Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Hayır, korkma. Çünkü sen Mü’minsin, o ise kâfirdi. O, İsmâil’ın dînini değiştiren ilk kişiydi. Putları dikti ve hayvanları, bahîra, sâibe, vasîle ve hâm diye isimlendirdi.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 9; Tefsir-i Mâide 13.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14272; İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, c. 11, s. 118.

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَاۜ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ (لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ (١٠٤))

104. Onlara, ″Allah’ın indirdiğine ve Resûle gelin″ denildiği vakit onlar, ″Babalarımızdan gördüğümüz şey bize yeter″ dediler. Babaları câhil ve hidâyetten uzak olsalar da mı?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللّٰهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْم إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ فَالنَّجَاءَ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَدْلَجُوا فَانْطَلَقُوا عَلَى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمْ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاحَهُمْ فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ بِمَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ (خ م عن ابى موسى)

″Ben ve Allah’ın benimle gönderdiği; halkına gidip de şöyle diyen adama benzeriz: Düşmanı gözümle gördüm, sizi uyarıyorum. Haydi, kaçıp kendinizi kurtarın! Halkından bir kısmı onu dinleyip yavaş yavaş orayı terk ederek kaçıp kurtulurlar; diğer kısmı da ona kulak asmayıp yerlerini terk etmezler ve böylece düşmana yem olup helâk olurlar. İşte bana itaat ederek, Allah katından getirdiklerime uyup, uygulayanlar ile bana başkaldırıp Allah katından getirdiklerimi yalanlayanların durumu da böyledir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ’tisam 2; Sahih-i Müslim, Fedâil 6 (16 Rudânî, Cem’ul Fevâid, Hadis No: 154.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْۚ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْۜ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمٖيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (١٠٥)

105. Ey îman edenler! Nefsinizin ıslahı size aittir. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O da size yaptıklarınızı haber verecektir.

İzah: Allah'u Teâlâ, bize nefsimizle mücâhede edip ıslah ederek, hidâyet üzere olmamızı emretmektedir. Nefis ile mücâhede hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 96'nın izahına bakınız.

Ey îman edenler! Nefsinizi ıslah edin. Allah'a taatten ayrılmayın. Emir ve yasaklarını tutun. Böylece kendi yükümlülüğünüzü yerine getirin. Sizler Allah'ın size farz kıldığı iyiliği emretme, kötülükten nehyetme vazifenizi yerine getirdikten sonra, artık dalâlet yoluna sapanlardan sorumlu değilsiniz, demektir. Bu hususta Muaz b. Cebel Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

يَا رَسُولَ اللّٰهِ، أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ} قَالَ: يَا مُعَاذُ، مُرُوا بِالْمَعْرُوفِ، وَتَنَاهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ شُحًّا مُطَاعًا، وَهَوًى مُتَّبَعًا، وَإِعْجَابَ كُلِّ امْرِئٍ بِرَأْيِهِ، فَعَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ، لَا يَضُرُّكُمْ ضَلَالَةُ غَيْرِكُمْ، فَهُوَ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامُ صَبْرٍ، الْمُتَمَسِّكُ فِيهَا بِدِينِهِ مِثْلُ الْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ، فَلِلْعَامِلِ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ مِثْلُ عَمَلِ أَحَدِكُمُ الْيَوْمَ كَأَجْرِ خَمْسِينَ مِنْكُمْ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالَ: بَلْ خَمْسِينَ مِنْكُمْ أَنْتُمْ (ابن مردويه عن معاذ بن جبل)

Yâ Resûlallah! Bana Allah'u Teâlâ'nın, ″Ey îman edenler! Nefsi-nizin ıslahı size aittir. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimse size zarar veremez″ buyruğundan haber ver dediğimde, ″Ey Muaz! İyiliği emredip kötülükten nehyedin. Ancak cimriliğe itaat edildiğini, nefsânî şeylere tâbi olunduğunu, her görüş sahibinin kendi görüşünü beğendiğini gördüğünüz zaman, kendi nefsinize bakın. Siz doğru yolda olursanız, yoldan sapan kimseler size zarar veremez. Şüphesiz aranızda sabır gerektirecek günler vardır. O gün dîne tutunan kişi, ellerinde kor tutmuş gibi olacaktır. O zaman sizin gibi amel işleyenlerin sevabı elli kişinin sevabı kadardır″ buyurdu. Ben, ″Yâ Resûlallah! Onlardan elli kişinin sevabı kadar mı?″ dediğimde, ″Hayır, sizlerden elli kişinin sevabı kadardır″ buyurdu.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 516-517.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حٖينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ اَوْ اٰخَرَانِ مِنْ

غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ مُصٖيبَةُ الْمَوْتِۜ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ اِنِ
( )ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرٖي بِهٖ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۙ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللّٰهِ اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِمٖينَ (١٠٦

106. Ey îman edenler! Sizden biri, ölüm döşeğinde vasiyet edeceği vakit, sizden adâlet sahibi iki şâhit tutun. Şâyet sefer hâlinde bulunur ve vasiyet anında Müslüman şâhit bulamazsanız, kendi dîninizden olmayan diğer iki kimseyi şâhit tutun. Eğer o gayr-i müslimlerin şâhitliğine güvenemezseniz, onları bekletin ve ikindi namazından sonra onlar da, ″Şâhitlik edeceğimiz kimse, akrabamızdan olsa bile hakkı bırakıp da farz olan şâhitliği dünyâ menfaati için gizlemeyiz; gizlersek, elbette günahkârlardan oluruz!″ diye yemin etsinler.

İzah: Âyet-i Kerîme’de, belli olan bir namazdan bahsedilmektedir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Aclan kabilesinden olan iki kimseye ikindi namazından sonra ″Lânetleşme″ yemini ettirmiştir. Bu da göstermektedir ki, Müslümanların namazında yemin ettirme vakti olarak seçilen namaz, ikindi namazıdır. İşte bundan dolayı bu âyetin metninde geçen ″Namaz″ ifadesine, ″İkindi namazı″ diye mânâ verilmiştir. Sa’bi, Said b. Cübeyr ve İbrâhim en-Nehâi Hazretlerine göre de buradaki namazdan maksat, ikindi namazıdır. Çünkü Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu, gayr-i müslim olan iki vekili, ikindi namazından sonra yemin ettirmiştir.

فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذٖينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ (
لَشَهَادَتُنَٓا اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَٓاۘ اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الظَّالِمٖينَ (١٠٧) ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى
( )وَجْهِهَٓا اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْۜ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُواۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقٖينَ۟ (١٠٨

107-108. Bunlar yemin ettikten sonra, yalan yere yemin ettikleri anlaşılırsa, önceki iki şâhidin yerine, haksızlığa uğramış olan vârislerden iki kişi, ″Vallâhi! Bizim şâhitliğimiz, onların şâhitliklerinden daha doğrudur. Yeminimizde hak ve hakikati aşmadık. Aştıysak, elbette zâlimlerden oluruz!″ diye yemin etsinler.* Bu usul, şâhitliklerini gerektiği gibi yapmaları yahut yaptıkları yeminden sonra yeminlerinin reddedilmesinden korkmaları için en iyi yoldur. Allah’tan korkun ve emirlerini dinleyin. Allah’u Teâlâ, fâsıklar topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

Temim b. Evs ed-Dâri ile Adiy b. Yezid Hristiyan iken (Müslüman olmadan önce), Amr b. el-As’ın kölesi ve Müslüman olan Budeyl b. Ebî Meryem

yanlarında olduğu halde, ticaret için Şam’a gittiler. Şam’a ulaştıklarında, Budeyl hastalandı. Her neyi varsa hepsini arkadaşlarından habersiz bir kâğıda yazıp, onu da eşyasının arasına koyduktan sonra, arkadaşlarına; kendisi vefât ettikten sonra eşyasını götürüp ailesine teslim etmeleri için vasiyet etti.

Vefâtından sonra arkadaşları eşyasını karıştırdılar ve eşya arasında gördükleri üç yüz miskal ağırlığında, üzeri altın ile kaplı olan gümüş bir kabı aldılar. Kalan diğer eşyayı da götürüp Budeyl’in ailesine teslim ettiler.

Budeyl’in ailesi o eşyaları karıştırınca, o yazıyı buldular ve gümüş kabın noksan olduğunu anladılar. Bunu Temim ile Adiy’den istediler. İnkârları üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şikâyet ettiler. İnkârlarında ısrar edince, hıyânet etmediklerine dair onlara yemin ettirildi.

Bir müddet sonra, Budeyl’in vârisleri o kabı Mekke’de buldular. Sahibi, onu Temim ile Adiy’den satın aldığını söyleyince, tekrar Temim ile Adiy’e müracaat ettiler. Onlar, bu kabı ölenin sattığını iddia ettiler. Halbuki evvelce, mîrasçımız malından bir şey sattı mı? diye sordukları zaman da, satmadığını söylemişlerdi. Bu sefer sözlerini ispat edemediler.

Tekrar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e müracaat olundu. Vârislerden ikisi Temim ile Adiy’in hâin ve yeminlerinde yalancı olduklarına yemin edip kabı aldılar. İşte Sûre-i Mâide, Âyet 106-108’in nüzul sebebi bu olaydır.[1]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Vesâyâ 27; Nûr’ul-Beyan, c. 1, s. 241.

( )يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْۜ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَاۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (١٠٩ (

109. O gün ki, Allah’u Teâlâ Peygamberleri toplayacak da (ümmetinizi dâvet ettiğinizde) ″Size verilen cevap neydi?″ diye soracak. Onlar da, ″Bizim hiçbir bilgimiz yok, gaybı bilen ancak Sensin, Sen!″ diyeceklerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen hususla ilgili olarak Allah’u Teâlâ Sûre-i A’râf, Âyet 6’da da şöyle buyurmaktadır:

″Kendilerine Peygamber gönderilenlere mutlaka soracağız ve gönderilen Peygamberlere de elbette soracağız.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

قَالَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةَ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet ″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah’u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143’te: ″Ey Mü’minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Ümmet-i Muhammed’in şâhitliği hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 143 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

(اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَۢ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًاۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَۚ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِاِذْنِي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِيۚ وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى بِاِذْنِيۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِي اِسْرَٓائِيلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ (١١٠)

110. O gün Allah’u Teâlâ şöyle buyuracak: ″Ey Meryem oğlu Îsâ! Sana ve annene olan nîmetimi zikret. O zaman ki, seni Ruh’ul-Kudüs (Cebrâil) ile kuvvetlendirmiştim. Sen beşikte iken de yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Ve o zaman ki, sana kitabı, hikmeti, Tevrat’ı ve İncil’i

öğretmiştim. Ve o zaman ki, iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapıyor ve ona üflüyordun, o da iznimle kuş oluyordu. Ve iznimle anadan doğma körlerin gözlerini açıyor ve ebraslıları (vücudunda beyaz lekeler çıkan hastaları) şifâya kavuşturuyordun. Ve o zaman ki, iznimle ölüleri diriltiyordun. Mûcizeler gösterdiğin İsrailoğullarından kâfir olanlar, gösterdiğin mucizelere: ″Bu, apaçık sihirden başka bir şey değildir!″ dedikleri vakit, seni onlardan kurtarmıştım.″

İzah: Bu âyetin sonunda Allah'u Teâlâ Hz. Îsâ'ya hitâben: ″Seni onlardan kurtarmıştım″ diye buyurmuştur. Yani, sana îman etmeyen kâfirlerin seni öldürmeye teşebbüs ettiklerinde, onların elinden seni kurtararak, semâya kaldırdım, böylece sana hiçbir zarar veremediler, demektir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre: ″Îsâ Aleyhisselâm, otuz yaşında Peygamber olmuş ve otuz ay Peygamberlik yaptıktan sonra göğe yükseltilmiştir.″[1]

Yahudilerin Hz. Îsâ'yı öldüremedikleri, Allah'u Teâlâ'nın onu ikinci kat göğe yükseltmesi ve kıyâmetten evvel yeryüzüne inip Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yaşayacağına dair daha geniş bilgi için Sûre-i Nisâ, Âyet 157-159 ve izahlarına bakınız.

Yine Âllah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de Hz. Îsâ'ya kitap ve hikmet ilmini öğrettiğini beyan etmektedir. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

[1] Tercüm-i Tefsir-i Tibyan, c. 1, s. 483.

( )وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّٖنَ اَنْ اٰمِنُوا بٖي وَبِرَسُولٖيۚ قَالُٓوا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ (١١١)

111. Ve o zaman ki, Havârilere: ″Bana ve Resûlüme îman edin!″ diye vahyetmiştim. Onlar da: ″Îman ettik, bizim muhakkak Müslüman olduğumuza şâhit ol″ demişlerdi.

İzah: Vehiy lügatta; kelâm, göndermek, işâret, ilham, bir şeyi gizlice bildirmek anlamlarına gelmektedir. Şeriatta vahiy, Cenâb-ı Hakk'ın dilediği şeyleri Peygamberlerine birer yol ile bildirmesi, anlatması ve öğretmesi demektir.

İlham tabiri de lügatta; Haber vermek, anlatmak, feyiz yoluyla kalbe gelen bilgiler demektir. Evliyâullahın kalplerine doğan bazı ilâhî sırlar, ilâhî ilimler de

ilham eseridir. İşte bu Âyet-i Kerîme’de geçen Havârilere olan vahiyden maksat, onlara Allah’u Teâlâ’nın ilham etmesidir. Çünkü bunlar Peygamber değil, Evliyâullahtır. Mûsâ Aleyhisselâm’ın annesi de bir Peygamber olmadığı halde, Allah’u Teâlâ ona ne yapacağını ilham ederek bildirmiştir. Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 7’de şöyle geçmektedir:

Mûsâ’nın annesine: ″Mûsâ’yı emzir ve öldürülmesinden korktuğun zaman, onu Nil Nehri’ne bırak, korkma ve mahzun olma. Çünkü Biz onu en yakın zamanda sana döndüreceğiz ve onu Resullerden yapacağız″ diye vahyettik.

Allah’u Teâlâ, Hz. Meryem’e de Îsâ Aleyhisselâm ile müjdelemek için Cebrâil Aleyhisselâm’ı göndermiştir. Bu husus Sûre-i Meryem, Âyet 16-19’da şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Kitapta (Kur’ân’da), Meryem’e dair anlattıklarımızı da zikret. Bir zaman Meryem, ailesinin bulunduğu yerin doğu tarafına çekilmişti.* Meryem, ailesiyle kendi arasına bir perde çekti. Ona Cebrâil’i gönderdik. Cebrâil ona tam bir insan şeklinde göründü* Meryem, Cebrâil’e: ″Ben senden Rahmân’a sığınırım. Allah’tan korkarsan, bana ilişme″ dedi.* Cebrâil: ″Ben senin sığındığın Rabbinin resûlüyüm. Sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için geldim″ dedi.

Yine İbrâhim Aleyhisselâm, Hacer vâlidemiz ile oğlu İsmâil Aleyhisselâm’ı Kâbe’nin bulunduğu yere bıraktığında, Hacer vâlidemiz ve oğlu susuz kalmışlardı. Hacer vâlidemiz, su aramak için Safâ ve Merve tepelerine çıkarak, bu iki tepe arasında yedi defa gitmiştir. O, bu halde iken, Cebrâil Aleyhisselâm ona görünerek onunla konuşmuştur. Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şöyle nakledilmiştir:

فَلَمَّا أَشْرَفَتْ عَلَى الْمَرْوَةِ سَمِعَتْ صَوْتًا فَقَالَتْ صَهٍ تُرِيدُ نَفْسَهَا ثُمَّ تَسَمَّعَتْ فَسَمِعَتْ أَيْضًا فَقَالَتْ قَدْ أَسْمَعْتَ إِنْ كَانَ عِنْدَكَ غِوَاثٌ فَإِذَا هِيَ بِالْمَلَكِ عِنْدَ مَوْضِعِ زَمْزَمَ فَبَحَثَ بِعَقِبِهِ أَوْ قَالَ بِجَنَاحِهِ حَتَّى ظَهَرَ الْمَاءُ فَجَعَلَتْ تُحَوِّضُهُ ... خ عن ابن عباس)

… Son defa Merve Tepesi’ne çıktığında bir ses işitti. Bunun üzerine Hacer vâlidemiz: ″Ey ses sahibi! Sesini duyurdun. Eğer bize yardım edecek bir kudretin varsa, bize yardım et″ dedi ve böyle der demez, Zemzem kuyusunun yerinde bir melek (Cebrâil Aleyhisselâm) göründü. O melek, topuğu ile yahut kanadıyla yeri kazıyordu. Nihâyet su göründü. Su başka tarafa akmasın diye

Hacer vâlidemiz, hemen suyun etrafını çevirerek havuz gibi yaptı…[1]

Aynı şekilde Allah'u Teâlâ'nın velî kullarına ilham etmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَقَدْ كَانَ فِيمَا قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ مُحَدَّثُونَ فَاِنْ يَكُونُ فِى أُمَّتِى أَحَدٌ فَاِنَّهُ عُمَرُ (خ ت عن ابى هريرة

"Yemin olsun ki, sizden önce yaşamış ümmetler içinde kendilerine ilham olunan kimseler vardı. Ümmetim içinde onlardan biri de şüphesiz Ömer'dir."[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 10.

[2] Sahih-i Buhârî, Fedâil'ul–Ashâb 6, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 17.

(اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عٖيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطٖيعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِۜ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ (١١٢) قَالُوا نُرٖيدُ اَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدٖينَ (١١٣))

112-113. O vakti ki, Havâriler: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Rabbin gökten bize bir mâide (sofra) indirebilir mi?" demişlerdi. Îsâ da onlara:"Eğer Mü'min iseniz, Allah'tan korkun" demişti.* Bu cevap üzerine Havâriler: "Biz istiyoruz ki, ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, senin bize doğru söylediğini bilelim ve buna şâhitlik edenlerden olalım" demişlerdi.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm'ın dinde kendine yardımcı olan Havârileri vardı. Bunların sayısı on iki idi. Bu Havâriler hakkında geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 52-54 ve izahına bakınız.

(قَالَ عٖيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَٓا اَنْزِلْ عَلَيْنَا مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِ تَكُونُ لَنَا عٖيدًا لِاَوَّلِنَا وَاٰخِرِنَا وَاٰيَةً مِنْكَۚ وَارْزُقْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقٖينَ (١١٤))

114. Bunun üzerine Meryem oğlu Îsâ: "Yâ Allah! Ey Rabbimiz! Gökten bize bir sofra indir! Bize, bizden evvel ve sonra gelenlere bayram ve Senden (kudretine) bir delil olsun. Bize rızık ver. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın" dedi.

(قَالَ اللّٰهُ اِنّٖي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْۚ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَاِنّٖٓي اُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَٓا اُعَذِّبُهُ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمٖينَ۟ (١١٥))

115. Allah'u Teâlâ da: "Ben sofrayı size indiririm. Fakat sofranın inmesinden sonra, sizden inkâr edenlere de öyle azap ederim ki, âlemlerden hiçbir kimseye o

azap ile azap etmem″ diye buyurdu.

İzah: Îsâ Aleyhisselâm’ın sofra mûcizesi birçok tefsirde şöyle nakledilmiştir:

Bir keresinde İsrailoğullarından beş bin kişi önder olarak, Îsâ Aleyhisselâm’ın karşısına çıktılar ve hep birlikte havarilerle yemek yemeyi istediler. Bunun üzerine Îsâ Aleyhisselâm duâ etti. Göğe bakarlarken semâdan iki bulut arasında kırmızı bir sofra önlerine indi. Îsâ Aleyhisselâm ağladı: ″İlâhi! Beni şükredenlerden et. Bunu bir rahmet kıl. Cezâ kılma″ diye duâ etti. Kalkıp abdest aldı, namaz kıldı, yine ağladı, sonra sofranın örtüsünü açtı ve ″Bismillâh, hayrurrâzıkîn!″ (Rızık verenlerin en hayırlısı olan Allah’ın ismiyle!) dedi. Bir de ne görsünler; sofrada kızarmış, pulsuz, kılçıksız, yağlı bir balık. Baş tarafında tuz, kuyruk tarafında sirke ve etrafında pırasadan başka her çeşit yeşillik olan sebze ve birincisinde zeytin, ikincisinde bal, üçüncüsünde tereyağı, dördüncüsünde peynir ve beşincisinde pastırma bulunan beş yufka vardı. Havârilerden Şem’un: ″Yâ Rûhullah! Bu sofradakiler dünyâ yemeklerinden mi, âhiret yemeklerinden mi?″ diye sordu. Îsâ Aleyhisselâm: ″Hayır, ikisinden de değil. Allah’u Teâlâ’nın kudretiyle verdiği şeylerdir. Yiyin ve şükredin ki, nîmetini size artırsın″ dedi. Sonra: ″Yâ Rûhullah! Bu mûcizeden bize bir mûcize daha göstersen″ dediler. Îsâ Aleyhisselâm: ″Ey balık! Allah’ın izniyle diril″ dedi. Balık hemen dirildi. Sonra: ″Dön eski hâline!″ dedi. Yine kızarmış bir balık oldu. Daha sonra sofra uçup gitti. Buna rağmen, içlerinden isyan edenler oldu. Onlar maymun ve domuz şekline döndürüldüler.

Îsâ Aleyhisselâm, Yahudilere gönderilen bir Peygamberdir. İncil’in dili İbrânicedir. Bu mûcizeyi inkâr edenler de onlardır, onu öldürmek isteyenler de yine Yahudilerdir.[1]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أُنْزِلَتْ الْمَائِدَةُ مِنَ السَّمَاءِ خُبْزًا وَلَحْمًا وَأُمِرُوا أَنْ لَا يَخُونُوا وَلَا يَدَّخِرُوا لِغَدٍ فَخَانُوا وَادَّخَرُوا وَرَفَعُوا لِغَدٍ فَمُسِخُوا قِرَدَةً وَخَنَازِيرَ (ت عن عمار بن ياسر)

″Gökten Îsâ’ya inen sofra; et ve ekmek olarak indirilmişti ve kendilerine de hâinlik yapmamaları ve yarın için bu gıdalardan saklamamaları emredilmişti. Fakat hâinlik ettiler; yarın için bir şeyler alıp sakladılar. Sonunda da maymun ve domuz şekline döndürüldüler.″[2]

Bu sofra bir pazar günü indirilmiştir. Pazar gününün Hristiyanlarca bayram sayılması bu sebeptendir, denilir.

[1] Bu hususta Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 49 ve Sûre-i Nisâ, Âyet 157'ye bakınız.

[2] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6938.

(وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَاُمِّيَ اِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِيَ اَنْ اَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ اِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا اَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ (١١٦) مَا قُلْتُ لَهُمْ اِلَّا مَا اَمَرْتَنِي بِهِ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ اَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَاَنْتَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (١١٧) اِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَاِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١١٨))

116-118. Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Allah'u Teâlâ: ″Ey Meryem oğlu Îsâ! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakıp da, beni ve annemi ilah edinin, dedin?″ diye buyurdu. Îsâ da dedi ki: ″Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hak olmayan sözü insanlara söylemek bana lâyık olmaz. Öyle bir şey dediysem, muhakkak onu bilirsin. Sen benim gizlediğim şeyleri bilirsin. Ben ise, Senin gizlediğin şeyleri bilemem. Gaybleri bilen ancak Sensin, Sen.* Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. ″Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin″ dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhitsin.* Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin.″

İzah: Sûre-i Mâide, Âyet 116 ile ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledildiğine göre, o şöyle buyurmuştur:

يُلَقَّى عِيسَى حُجَّتَهُ فَلَقَّاهُ اللّٰهُ فِي قَوْلِهِ {وَاِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ} (ت عن ابى هريرة)

Allah'u Teâlâ, Îsâ Aleyhisselâm'a, Sûre-i Mâide, Âyet 116'daki: ″Ey Resûlüm! Hatırlat o vakti ki, Allah'u Teâlâ: ″Ey Meryem oğlu Îsâ! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakıp da beni ve annemi ilah edinin, dedin?″ diye geçen sorusu hakkında, nasıl cevap vereceğini (Âyet-i Kerîme'nin devamında geçtiği üzere) ona öğretmiştir.[1]

Bu âyetler ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbede şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ مَحْشُورُونَ إِلَى اللّٰهِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا ثُمَّ قَالَ {كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ثُمَّ قَالَ أَلَا وَإِنَّ أَوَّلَ الْخَلَائِقِ يُكْسَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ أَلَا وَإِنَّهُ يُجَاءُ بِرِجَالٍ مِنْ أُمَّتِي فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمَالِ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أُصَيْحَابِي فَيُقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ فَأَقُولُ كَمَا قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ {وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ} فَيُقَالُ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَمْ يَزَالُوا مُرْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ مُنْذُ فَارَقْتَهُمْ (خ عن ابن عباس)

″Ey insanlar! Şüphesiz ki, sizler Allah'ın huzurunda yalınayak, çırılçıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız. Sonra Sûre-i Enbiyâ, Âyet 104'deki: ″… Varlıkları ilk olarak nasıl yarattıysak, öyle iâde ederiz. Bu, yerine getireceğimiz vaadimizdir. Biz, bu vaadimizi muhakkak yaparız″ buyruğunu okudu ve daha sonra şöyle buyurdu:

- İyi bilin ki mahşer gününde, yaratılanların ilk elbise giydirileni İbrâhim Aleyhisselâm olacaktır. Yine iyi bilin ki ümmetimden bir kısım insanlar getirilecek ve onlar sol tarafa doğru götürüleceklerdir. Ben: ″Ey Rabbim! Bunlar benim Ashâbımdır″ diyeceğim. Bana: ″Sen bunların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsun″ denilecektir. Ben de, şu sâlih kulun; Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 117'de: ″Ben onlara bana emrettiğin şeylerden başka bir şey demedim. ″Benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a ibâdet edin″ dedim. Ben onların arasında iken hallerine şâhit idim, beni yükselttikten sonra onların hallerini gözetleyen Sen idin. Sen her şeye şâhitsin″ diye söylediği gibi söyleyeceğim. Bana şöyle denecektir: ″Sen onlardan ayrıldıktan sonra dinden döndüler ve mürtet olarak devam ettiler.″[2]

Allah'u Teâlâ, Hz. Îsâ'yı yeryüzünden alarak göğe yükseltmiştir ve kıyâmetten evvel yeryüzüne inecek ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti olarak yaşayacaktır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 55-57 izahına bakınız.

Yine Sûre-i Mâide, Âyet 118 hakkında Abdullah İbn-i Amr İbn'il-Âs Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İbrâhim Aleyhisselâm'ın, Sûre-i İbrâhîm, Âyet 36'da geçen ″Ey Rabbim! Şüphesiz putlar, insanlardan birçoğunun dalâlete düşmesine sebep oldular. Bana tâbi olan bendendir; bana âsi olan için de

şüphesiz Sen çok bağışlayansın, çok merhamet edensin″ buyruğunu ve Îsâ Aleyhisselâm'ın, Sûre-i Mâide, Âyet 118'de geçen ″Eğer onlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarındır (Sana itiraz edecek yoktur). Eğer onları affedersen, şüphesiz Sen her şeye gâlipsin, hüküm ve hikmet sahibisin″ diye geçen âyetleri okudu ve ellerini kaldırarak:

اللّٰهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي وَبَكَى فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَلْهُ مَا يُبْكِيكَ فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامِ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ وَهُوَ أَعْلَمُ فَقَالَ اللّٰهُ يَا جِبْرِيلُ اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوءُكَ (م عن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص)

″Allah'ım! Ümmetim, ümmetim″ deyip ağladı. Allah'u Teâlâ: ″Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve Rabbin en iyi bilen olduğu halde, onu ağlatanın ne olduğunu sor″ diye buyurdu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldi ve niçin ağladığını sordu. Peygamberimiz de durumu ona haber verdi. Allah'u Teâlâ en iyi bilen olduğu halde buyurdu ki:

- Yâ Cebrâil! Muhammed'e git ve de ki: ″Ümmetin konusunda Biz seni râzı edeceğiz ve seni üzmeyeceğiz.″[3]

Nitekim bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِأَهْلِ الْكَبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي (ه عن جابر)

″Şüphesiz ki benim şefaatim, mahşer günü ümmetimden büyük günah işleyen kimselere olacaktır.″[4]

Şefaat hakkında daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Mâide 12.

[3] Sahih-i Müslim, Îman 86 (346).

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd: 37; Sahih-i Buhârî, Rikâk 51; Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 21; Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 11.

قَالَ اللّٰهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا اَبَدًا رَضِيَ اللّٰهُ (

) (عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ (١١٩

119. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Bugün, sâdıklara, sadâkatlarının fayda vereceği bir gündür. Onlar için altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Onlar orada ebedî kalacakladır. Allah’u Teâlâ onlardan râzı oldu. Onlar da Allah’u Teâlâ’dan râzı oldular. İşte büyük kurtuluş budur.″

) (لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا ف۪يهِنَّۜ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ (١٢٠ (

120. Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların mülkü Allah’ındır. O, her şeye kâdirdir.

6-EN’ÂM SÛRESİ

Bu sûre 165 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. En’âm lafzı, 136, 138, 139 ve 142. âyetlerinde geçmektedir. Bu kelime, hayvan anlamına gelmekle birlikte, genel olarak; deve, sığır, koyun ve keçi için kullanılan bir tâbirdir. Bu sebeple ″En’âm″ diye isimlendirilmiştir.

Bu sûre hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

نَزَلَتْ عَلَيَّ سُورَةُ الأَنْعَامِ جُمْلَةً وَاحِدَةً يُشَيِّعُهَا سَبْعُونَ أَلْفِ مَلَكٍ لَهُمْ زَجَلٌ بِالتَّسْبِيحِ وَالتَّحْمِيدِ (طب عن ابن عمر)

″En’âm Sûresi, bana, Allah’ı tesbih ve hamd eden yetmiş bin melek eşliğinde toplu olarak nâzil oldu.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

مَنْ صَلَّى الفَجْرَ فِي جَمَاعِةٍ، وَقَعَدَ فِي مُصَلَّاهُ، وَقَرَأَ ثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُوْرَةِ الأَنْعَام، وَكَّلَ اللّٰهُ بِهِ سَبْعِينَ مَلَكًا يُسَبِّحُونَ اللّٰهَ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ لَهُ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ (الديلمى عن ابن مسعود)

″Bir kimse sabah namazını cemaatle kılar, namaz kıldığı yerde oturur ve sonra En’âm Sûresi’nin evvelinden üç âyet okursa, Allah ona, Allah’ı tesbih eden ve kendisi için istiğfar eden yetmiş melek memur eder.″[2]

En’âm Sûresi, Mekke’de bir bütün olarak nâzil olmuş ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bütün kâtiplerini çağırarak yazdırmıştır.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 22; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, hadis No: 6940.

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 427/3.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَۜ ثُمَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ (١)

1. Hamd, gökleri ve yeri yaratan, zulumât ve nûru meydana getiren Allah’a mahsustur. Fakat buna rağmen kâfirler, putları Rablerine denk tutuyorlar.

İzah: Birçok tefsir ulemâsı Âyet-i Kerîme’de geçen "Zulumât ve nûr" ifadelerini; gece ve gündüz, küfür ve îman, cehâlet ve ilim, dalâlet ve hidâyet olarak tefsir etmişlerdir.

(هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضٰى اَجَلًاۜ وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ (٢)

2. O ki, sizi çamurdan yarattı, sonra sizin için bir ecel takdir etti. O’nun katında takdir edilen bir ecel de vardır. Böyle iken, (Ey kâfirler!) Siz hâlâ şüphe ediyorsunuz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, sizin atanız olan Hz. Âdem’i çamurdun yaratan, sonra ölümünüz için size belli bir vakit tayin eden O’dur. Ayrıca dirilip kabirlerinizden kalkmanız için tayin edilen bir zaman da O’nun katındadır. Böyle iken, Ey kâfirler! Öldükten sonra, Allah’u Teâlâ’nın sizi dirilteceğine dair kudretinden siz hâlâ şüphe ediyorsunuz, anlamındadır.

Allah’u Teâlâ, Hz. Âdem’i yaratmayı murad ettiğinde, Cebrâil Aleyhisselâm’a emir vererek yeryüzünden toprak getirmesini istedi. Cebrâil Aleyhisselâm da bu emir gereği yeryüzüne inerek Kâbe’nin yerinden ve dünyânın farklı bölgelerinden her renkten farklı topraklar alarak getirmiş ve böylece Hz. Âdem, bu topraklarla yoğrularak vücudu yaratılmıştır. Bu nedenle insanlar, farklı renk ve tabiattadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ فَجَاءَ مِنْهُمْ الْأَحْمَرُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (د ت عن ابى موسى)

"Allah’u Teâlâ, Âdem’i yeryüzünün her tarafından aldığı bir avuç topraktan yarattı. Bu sebeple Âdemoğulları, yeryüzünün renkleri ve tabiatları kadar değişik şekiller aldılar. Onlardan kimi siyah, kimi beyaz, kimi kızıl, bâzısı da bunların karışımı bir renktedir ve bunlardan bâzısı yumuşak, bâzısı sert, kimi çirkin, kimi de güzeldir."[1]

Meyserate’l-Fecr Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، مَتَى كُنْتَ نَبِيًّا؟ قَالَ وَآدَمُ بَيْنَ الرُّوحِ وَالْجَسَدِ (طب عن ميسرة الفجر

″Yâ Resûlallah! Sen ne zaman Nebî idin?″ diye sordum. Buyurdu ki: ″Âdem Aleyhisselâm, ruh ile ceset arasında iken ben Nebî idim.″[2]

Bu husus bir diğer Hadis-i Şerif’te de şöyle geçmektedir:

لَمَّا اِقْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! اَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِى فَقَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: يَا آدَمُ! كَيْفَ عَرَفْتَ مُحَمَّدًا وَلَمْ أَخْلُقْهُ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! لِاَنَّكَ لَمَّا خَلَقْتَنِى بِيَدِكَ وَنَفَخْتَ فِىَّ مِنْ رُوحِكَ رَفَعْتُ رَأْسِى فَرَأَيْتُ عَلَى قَوَائِمِ الْعَرْشِ مَكْتُوبًا لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ فَعَلِمْتُ أَنَّكَ لَمْ تُضِفْ اِلَى اسْمِكَ اِلَّا أَحَبَّ الْخَلْقِ اِلَيْكَ فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقْتَ يَا آدَمُ! اِنَّهُ لَاَحَبُّ الْخَلْقِ اِلَىَّ وَاِذَا سَأَلْتَنِى بِحَقِّهِ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ وَلَوْ لَا مُحَمَّدٌ مَا خَلَقْتُكَ (ك وابن عساكر عن عمر)

Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, ″Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum″ demişti. Allah’u Teâlâ (ne cevap vereceğini bildiği halde, cevabını da diğer insanların duyması için): ″Yâ Âdem! Ben onu henüz (zâhirde) yaratmadığım halde, sen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i nasıl tanıdın?″ diye buyurdu. Âdem: ″Yâ Rabbi! Sen beni (kudret) elin ile yaratıp bana rûhundan üflediğin zaman, başımı kaldırıp baktığımda Arş’ın ayaklarında -Lâ ilâhe illallâh Muhammed’un Resûlullâh- yazılmış olduğunu gördüm. İsminin yanına ancak yaratıl-mışların en sevgilisini koyacağını bildim″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Âdem! Doğru söyledin, hakikaten Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Bana yaratılmışların en sevgilisidir. Onun hürmetine Benden ne istesen sana verirdim. Affını diledin, Ben de seni affettim. Şâyet Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem olmasaydı, seni yaratmazdım″ buyurdu.[3]

Her şeyden önce Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in nûru yaratılmıştır. Âdem Aleyhisselâm ise, ceset olarak ilk yaratılandır. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Nûr, Âyet 35 ve izahlarına bakınız.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 3; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 278/4.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 17220, 17221. Sünen-i Tirmizî, Menâkib 1; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6355; İmam Kastalâni, Mevahib-i Ledünniyye, c. 1, s. 5.

[3] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 256.

(وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوَاتِ وَفِي الْاَرْضِۜ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ (٣)

3. Halbuki göklerde ve yerde (ibâdete lâyık olan) yalnız O Allah'tır. Sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilir ve (hayır ve şerden) ne kazandığınızı da bilir.

(وَمَا تَأْت۪يهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِض۪ينَ (٤)

4. O kâfirlere, Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirmiş olmasınlar!

(فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْۜ فَسَوْفَ يَأْت۪يهِمْ اَنْبٰٓؤُ۬ا مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ (٥)

5. İşte onlar, Kur'ân kendilerine gelince, onu yalanladılar. Bu alay etmelerinin cezâsını muhakkak yakında göreceklerdir.

(اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَٓاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَاراًۖ
وَجَعَلْنَا الْاَنْهَارَ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْناً اٰخَر۪ينَ (٦)

6. Onlardan evvel, nice nesilleri helâk ettiğimizi görmediler mi? Yeryüzünde size vermediğimiz imkânları onlara verdik. Bol bol yağmurlar yağdırdık ve altlarından nehirler akıttık. Sonra, günahları sebebiyle onları helâk ettik ve onlardan sonra da başka nesiller yarattık.

(وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا ف۪ي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِاَيْد۪يهِمْ لَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ (٧) وَقَالُوا
لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌۜ وَلَوْ اَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْاَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ (٨)

7-8. Ey Resûlüm! Sana istedikleri şekilde, kâğıtta yazılı bir kitap indirmiş olsak, onlar da o kitaba elleriyle dokunsalar, yine kâfir olanlar: ″Bu sihirden başka bir şey değildir″ diyeceklerdi.* Bir de: ″Ona bir melek indirilseydi ya!″ dediler. Eğer bir melek indirmiş olsaydık, elbette iş bitirilmiş olurdu (helâk olurlardı). Sonra onlara hiç mühlet verilmezdi.

İzah: Nâdir b. Haris, Abdullah İbn-i Ebû Ümeyye ve Nevfel b. Huveylid'in, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'e hitâben: ″Sen bize Allah katından,

Allah’ın Resûlü olduğuna şâhitlik edecek dört melekle birlikte bir kitap getirmedikçe, aslâ sana îman edecek değiliz″ diye söylemeleri üzerine bu âyetler nâzil olmuştur.

(٩) وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ)

9. Onlara uyarıcı olarak meleklerden Peygamber gönderseydik, elbette onu yine bir adam sûretinde gönderirdik ve onları düştükleri şüpheye yine düşürürdük (o zaman da, ″Sen de bizim gibi adamsın, melek değilsin″ derlerdi).

(١٠) وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ)

10. Ey Resûlüm! Yemin olsun ki, senden önceki Peygamberler ile de alay edildi. Onlarla alay edenleri, alay konusu ettikleri şey, çepeçevre kuşatıverdi.

(١١) قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ)

11. Ey Habîbim! De ki: ″Yeryüzünde gezip dolaşın. Sonra da, Peygamberleri yalanlayanların akıbetleri nasıl olmuş bir görün!″

(قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ
١٢) فِيهِ اَلَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ)

12. Ey Resûlüm! De ki: ″Göklerde ve yerde olanlar kimindir?″ De ki: ″Allah’ındır.″ O, merhamet etmeyi kendi zâtına farz kıldı. Meydana gelmesinde şüphe olmayan mahşer gününde elbette sizi toplayacaktır. Kendilerini hüsrâna uğratanlar var ya, işte onlar îman etmezler.

İzah: Allah’ın rahmeti, hem dünyâyı hem de âhireti kuşatıcıdır. Kâfirlere ölümlerine kadar mühlet verir. Kullarının tevbelerini kabul edip günahlarını affeder.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif’lerinde şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللّٰهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي (خ م عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ, mahlûkatı var edince, Arş’ın üzerinde kendi katında bulunan kitabına (Levh-i Mahfuz’a) şöyle yazmıştır: Şüphesiz ki, merhametim gazabıma

gâlip gelmiştir."[1]

إِنَّ لِلّٰهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُونَ وَبِهَا يَتَرَاحَمُونَ وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلَى وَلَدِهَا وَأَخَّرَ اللّٰهُ تِسْعًا وَتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (م عن ابى هريرة)

"Allah'u Teâlâ'nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir rahmetini cinlerin, insanların, hayvanların ve haşeratın arasında taksim etti. Tâ ki onunla birbirlerine şefkat ve merhamet etsinler. Hattâ vahşi hayvanlar bile onunla yavrularına şefkat gösterirler. Doksan dokuz rahmetini ise, kullarına rahmet etmek için mahşer gününe bırakmıştır."[2]

(لَلّٰهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا (خ م عن ابى هريرة

"Bir annenin çocuğuna olan merhametinden, Allah'ın kullarına olan merhameti çok daha fazladır."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

[2] Sahih-i Müslim, Tevbe, 4 (19).

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 18, Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (22).

( )وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِۜ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ (١٣ (

13. Gece ve gündüzde barınan her şey O'nundur. O, her şeyi işiten ve bilendir.

قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُۜ قُلْ اِنّ۪ي اُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ اَوَّلَ مَنْ ( ))اَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ (١٤

14. Ey Resûlüm! De ki: "Gökleri ve yeri yaratan, rızıklandıran fakat rızka ihtiyacı olmayan Allah'tan başkasını mı dost (Rabb) edineyim?" De ki: "Şüphesiz bana, İslâm'ı kabul edenlerin ilki olmam ve müşriklerden olmamam emredildi."

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen hususlarla ilgili olarak Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Ensârdan bir adam Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i yemeğe dâvet

edince, biz de onunla birlikte gittik. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yemeğini bitirdiği zaman ellerini temizledi ve şöyle duâ etti:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ، مَنَّ عَلَيْنَا فَهَدَانَا، وَأَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكُلَّ بَلَاءٍ حَسَنٍ أَبْلانَا، الْحَمْدُ لِلّٰهِ غَيْرَ مُوَدَّعٍ رَبِّي وَلَا مُكَافَأٍ ، وَلَا مَكْفُورٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ، الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا مِنَ الطَّعَامِ، وَسَقَانَا مِنَ الشَّرَابِ، وَكَسَانَا مِنَ الْعُرْيِ، وَهَدَانَا مِنَ الضَّلَالِ، وَبَصَّرَنَا مِنَ العَمَى، وَفَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنَ خَلَقَ تَفْضِيلًا، الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين (ك هب عن ابى هريرة)

"Yedirdiği halde yedirilmeyen, bize nîmet verip hidâyet bahşeden, bizi yedirip içiren, güzel ibtilalarla imtihan eden Allah'a hamd olsun. Hiçbir zaman terk edilemeyecek olan, ama yine de verilenlerin karşılığı olamayan, her zaman kendisine muhtaç olunacak hamdler Allah'a mahsustur. Çeşitli yiyecekleri yediren, çeşitli içecekleri içiren, çıplakları giydiren, dalâletten hidâyete erdiren, körlükten bizi kurtaran ve yarattıklarının birçoğundan bizi üstün kılan âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun."[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 1961; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 40850.

قُلْ اِنّٖٓي اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبّٖي عَذَابَ يَوْمٍ عَظٖيمٍ (١٥) مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۜ وَذٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبٖينُ (١٦)

15-16. Ey Resûlüm! De ki: "Eğer ben, Rabbime isyan edersem, elbette büyük bir günün azâbına uğramaktan korkarım.* O gün, azap kimden kaldırılırsa, muhakkak Allah'u Teâlâ ona rahmet etmiştir. İşte apaçık kurtuluş budur."

وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُٓ اِلَّا هُوَۜ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ (١٧)

17. Ey Resûlüm! Şâyet Allah'u Teâlâ sana bir zarar isâbet ettirecek olursa, bunu O'ndan başka giderecek yoktur. Sana bir hayır isâbet ettirecek olursa, onu da kimse gideremez. O, her şeye kâdirdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Muâviye Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِنَّ نَبِيَّ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ وَكَتَبَ إِلَيْهِ إِنَّهُ كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ وَإِضَاعَةِ الْمَالِ وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الْأُمَّهَاتِ وَوَأْدِ الْبَنَاتِ وَمَنْعٍ وَهَاتِ (خ عن معاوية)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, her namazın sonunda şöyle duâ ederdi: ″Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehul mülkü velehul hamdu ve hüve alâ kulli şey’in kadîr (Allah’tan başka ilah yoktur. O, birdir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Mülk sâdece O’nundur. Hamd O’na mahsustur. O, her şeye kâdirdir). Ey Allah’ım! Senin verdiğine mâni olacak yoktur. Vermediğini verebilecek de yoktur. Kimsenin varlığı, Sen dilemedikçe kendisine fayda vermez.″[1]

İşte bu ve buna benzer Hadis-i Şerif’lerden dolayı: ″Lâ ilâhe illallâhu vahdehû lâ şerîkeleh, lehul mülkü velehul hamdu ve hüve alâ kulli şey’in kadîr″ duâsı, her namaz kılındıktan sonra tesbihatta okunur. Bu sebeple de müezzinlik duâlarından sayılmıştır.

[1] Sahih-i Buhârî, İ’tisam 3.

(وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۜ وَهُوَ الْحَكٖيمُ الْخَبٖيرُ (١٨)

18. O, kullarının üzerinde tek tasarruf sahibidir. O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.

(قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةًۜ قُلِ اللّٰهُ شَهٖيدٌ بَيْنٖي وَبَيْنَكُمْ وَاُوحِيَ اِلَيَّ هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِهٖ وَمَنْ بَلَغَۜ اَئِنَّكُمْ
لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰىۜ قُلْ لَٓا اَشْهَدُۚ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّنٖي بَرٖيٓءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَۢ (١٩)

19. Ey Resûlüm! (Peygamberliğine şâhit isteyenlere) de ki: ″Şâhitliği daha büyük olan kimdir?″ De ki: ″Allah’tır. O, benimle sizin aranızda şâhittir. İşte bu Kur’ân, sizi ve kime ulaşırsa onları uyarayım diye bana vahyolundu. Siz, Allah ile beraber başka ilahlar olduğuna şâhitlik mi ediyorsunuz?″ De ki: ″Ben, buna şâhitlik etmem.″ De ki: ″O, bir tek ilahtır. Şüphesiz ben, sizin Allah’a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nuzül sebebi şöyle nakledilmiştir:

Kureyş müşrikleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitâben: ″Yâ Muhammed! Allah senden başka Peygamber bulamadı mı? Biz seni tasdik eden kimse görmüyoruz? Yahudi ve Hristiyanlara da sorduk. Kitaplarında senin Peygamberliğine dair bir haber olmadığını söylüyorlar. Bize, senin Allah’ın Resûlü olduğuna şâhitlik edecek bir şâhit göster″ dediler. İşte onların bu sözleri üzerine Allah’u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme’yi indirmiştir.

Âyet-i Kerîme’de, ″İşte bu Kur’ân, sizi ve kime ulaşırsa onları uyarayım diye bana vahyolundu″ diye geçen ifadeden anlaşılmaktadır ki; Kur’ân’ın hükümleri, sâdece nâzil olduğu döneme has değil, kıyâmete kadar gelecek olan herkes içindir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de, yalnız Araplara değil, bütün âlemlere Peygamber olarak gönderilmiştir. Zîrâ Allah’u Teâlâ: ″Ey Habîbim! Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik″[1] diye buyurmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(نَضَّرَ اللّٰهُ عَبْدًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاهَا وأَدَّاها (طب عن جبير بن مطعم

″Her kim benim sözlerimi işitip ezberler ve ümmetime tebliğ ederse, Allah’u Teâlâ ona hayat ve güzellik verir.″[2]

Bu tebliğ, hem Kur’ân-ı Kerîm’i, hem de Hadis-i Şerif’leri kapsamak-tadır. Nitekim birçok âyette: ″Allah’a ve Resûlüne itaat edin″[3] diye emredilmiştir.

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِذَا قَرَأَ الرَّجُلُ الْقُرْآنَ وَاخْتَشَى وَمِنْ أَحَادِيثِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ هُنَاكَ عَزِيزَةٌ كَانَ (خَلِيفَةٌ مِنْ خُلَفَاءِ الْاَنْبِيَاءِ (الرافع في تاريخه عن ابن امامة

″Kur’ân’ı huşû ile okuyan, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Hadis-i Şerif’lerine de aynı hürmeti yapan bir kimse, bu dünyâda aziz olur ve Peygamberlerin halifelerinden bir halife olur.″[4]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 107.

[2] Taberânî, Mu’cem’ul Kebir, Hadis No: 1524.

[3] Bakınız: Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 31, 50;Sûre-i Nûr, Âyet,52, 54, 56; Sûre-i Necm, Âyet: 3; Sûre-i Tevbe, Âyet 71; Sûre-i Şuarâ, Âyet 108, 110, 131, 150, 179, Sûre-i Ahzâb, Âyet 33, Sûre-i Muhammed, Âyet 33.

[4] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 28694.

( )اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْۘ اَلَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۟ (٢٠

20. Ehl-i Kitap, onu (Muhammed Aleyhisselâm’ı) kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanıyıp bilirler. Kendilerini hüsrâna uğratanlar var ya, işte onlar îman etmezler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, Ehl-i Kitab’ın, kendi kitaplarında sıfatları belirtilen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kendi oğullarını tanıdıkları gibi onu tanıyıp bildikleri beyan edilmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e îman etmeyenlerin, kendilerini hüsrâna uğratıp Cehenneme gidecekleri de beyan edilmiştir.

Yahudilerden Müslüman olan insanlar demişlerdir ki:

Allah’a yemin olsun ki bizim, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’i tanımamız, oğlumuzu tanımamızdan daha sağlamdır. Çünkü Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bütün sıfatlarını Tevrat’ta okuduk.

İşte Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Tevrat ve İncil’deki vasıflarını bildikleri halde, gizleyerek inkâr eden Ehl-i Kitap, kendilerini hüsrâna, zarar ve ziyana uğratarak Cehennemlik olurlar.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

"Muhammed’in nefsini kudret eliyle tutan Allah’a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٢١)

21. Allah’a karşı yalan isnat edenlerden yahut O’nun âyetlerini yalanlayanlardan daha zâlim kim vardır? Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler.

İzah: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in İncil ve Tevrat’ta geçen vasıflarını değiştirip inkâr eden Ehl-i Kitap’tan, "Melekler, Allah’ın kızlarıdır!" gibi sözler söyleyerek Allah’a iftirada bulunan müşriklerden ve Kur’ân âyetlerini

inkâr edenlerden daha zâlim kim vardır? Bu zâlimler aslâ kurtuluşa eremezler, demektir.

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِك۪ينَ (٢٣) اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٤)

22-24. Ey Resûlüm! Onların hepsini topladığımız ve sonra Allah'a ortak koşanlara, ″Nerede o ortak koştuklarınız ki, onları ilah sanırdınız?″ dediğimiz günü hatırlat.* O zaman onların, ″Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik″ demekten başka mâzeretleri olmaz.* Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler ve uydurdukları putlar da kendilerinden nasıl kaybolup gitti.

İzah: ″Allah'a ortak koşmak″ anlamına gelen ″Şirk″ ifadesinden maksat, Allah'ın birliğini inkâr ederek, müşriklerin yaptığı gibi putu veya her hangi bir nesneyi ilah edinip ona ibâdet etmek ve ayrıca Ehl-i Kitab'ın yaptığı gibi, birden fazla ilah olduğunu söyleyerek Allah'a ortak koşmaktır.

Bu husus Sûre-i Mü'min, Âyet 73-74'te de şöyle geçmektedir:

Sonra onlara denilir ki: ″Nerede o ortak koştuklarınız;* Allah'tan başka taptıklarınız?* Onlar da: ″Bizden uzaklaşıp kayboldular. Bilakis onlara ibâdet etmekle, evvelce hiçbir şeye ibâdet etmemiş olduğumuz meydana çıktı″ derler. Allah'u Teâlâ, kâfirleri işte böyle dalâlet üzere bırakır.

Yine bu âyetler hakkında Said b. Cübeyr Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatır:

Bir adam gelerek, ″Yâ İbn-i Abbas! Ben, Allah'u Teâlâ'nın bir âyette, müşriklerin mahşer günü, içinde bulundukları zor durumdan dolayı, ″Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik″[1] diye söyleyeceklerini zikrettiğini gördüm. Bu kişi sözüne devamla, ″Allah'u Teâlâ'dan hiçbir sözü gizleyemezler ″[2] diye geçen âyeti okudu ve bu nasıldır?″ diye sordu. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki:

Müşriklerin, ″Vallâhi, Ey Rabbimiz! Biz müşriklerden değildik″ şeklindeki sözlerini; onların, Cennete Müslüman olanlar dışında kimsenin girmediğini gördükleri ve ″Gelin, biz de müşrik olduğumuzu inkâr edelim″ dedikleri zaman söyleyeceklerdir. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ onların ağızlarını mühürleyecek, onların müşrik olduklarını elleri ve ayakları söyleyecektir. İşte o anda Allah'tan

hiçbir sözü gizleyemeyeceklerdir.

[1] Sûre-i En’âm, Âyet 23.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 42.

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَۚ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ وَفٖي اٰذَانِهِمْ وَقْرًاۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا
بِهَاۜ حَتّٰى اِذَا جَٓاؤُكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاطٖيرُ الْاَوَّلٖينَ (٢٥) وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ
وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُۚ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (٢٦))

25-26. Onların bir kısmı, okuduğun Kur’ân’ı dinlerler. Halbuki senin sözlerini anlamamaları için, o (küfürde inâdî olan) kâfirlerin kalplerini kapadık, kulaklarını da sağır ettik. Onlar, her türlü mûcizeyi görseler de, yine ona îman etmezler. Yalanları o dereceye geldi ki, seninle mücâdeleye gelseler, o kâfirler: ″Bu Kur’ân, eskilerin masallarından başka bir şey değildir″ derler.* Onlar, insanları Kur’ân’ı dinlemekten nehyederler ve kendileri de ondan uzaklaşırlar. Böylece ancak kendi nefislerini helâk ederler. Fakat bunun farkında değildirler.

İzah: Sûre-i En’âm, Âyet 25’in nüzul sebebi hakkında şu hâdise nakledilmiştir:

Bir gün Ebû Cehil ve arkadaşları, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i Kur’ân-ı Kerîm okurken dışarıdan dinlemişlerdi. Nadr daha önlerindeydi. Ona: ″Muhammed, ne diyor?″ diye sormuşlar. O da: ″Ne dediğini bilmiyorum. Ancak dudakları hareket ediyor. Gâliba benim size anlattığım gibi eskilerin uydurmalarını söylüyor″ dedi. Nadr’in şiirleri vardı. O birtakım hikayeler toplayıp yazar ve bunları Kureyş’e okur, onlar da dinlerlerdi. Ebû Süfyan dayanamadı: ″Pek öyle değil. Ben, Muhammed’in bâzı sözlerini doğru buluyorum″ dedi. Bunun üzerine Ebû Cehil: ″Sakın böyle söyleme, bunu itiraf etmektense, ölüm bize bundan evlâdır″ diye cevap verdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, bu olay üzerine nâzil olmuştur.

(وَلَوْ تَرٰى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ (٢٧) بَلْ بَدَا
لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُۜ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (٢٨) وَقَالُوا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا
الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثٖينَ (٢٩))

27-29. Ey Resûlüm! Onlar, Cehennemin karşısında durduruldukları zaman, ″Keşke geri döndürülsek de, Rabbimizin âyetlerini yalanlamayıp Mü’minlerden olsak″ dediklerini bir görsen!* Bilakis onlara evvelce yalanladıkları Cehennem

ateşi göründü de, bu temennîde bulundular. Eğer tekrar dünyâya dönseler, yine nehyedildikleri fenâlıklara dönerlerdi. Şüphesiz ki onlar, yalancıdırlar.* Dünyâya dönseler yine şöyle derlerdi: ″Dünyâ hayatından başka hayat yoktur ve biz tekrar diriltilecek değiliz.″

(وَلَوْ تَرٰى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْۜ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّۜ قَالُوا بَلٰى وَرَبِّنَاۜ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ۟ ((٣٠)

30. Ey Resûlüm! Onları, Rableri huzurunda hesap vermek için durdurulduklarıı zaman bir görsen! O zaman Rableri onlara: ″Bu dirilme, hak değil miymiş?″ diye soracak. Onlar da: ″Evet, Rabbimiz!″ diye yeminle tasdik edecekler. Rableri de onlara: ″Küfrünüz sebebiyle müstehak olduğunuz azâbı tadın″ buyuracak.

(قَدْ خَسِرَ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِلِقَٓاءِ اللّٰهِۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فٖيهَاۙ وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى ظُهُورِهِمْۜ اَلَا سَٓاءَ مَا يَزِرُونَ (٣١))

31. Allah’a kavuşmayı yalanlayanlar, şüphesiz hüsrâna uğramıştır. Nihâyet kendilerine kıyâmet ansızın geldiği vakit, günahlarını sırtlarına yüklenmiş oldukları halde, ″Dünyâda yaptığımız kusurlardan dolayı yazıklar olsun bize!″ derler. Dikkat edin! Onların yüklendikleri şey ne kötüdür.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Merzuk Hazretleri şöyle buyurmuştur:

يَسْتَقْبِلِ الْكَافِرِ أَوْ الْفَاجِرِ عِنْد خُرُوجه مِنْ قَبْره كَأَقْبَح صُورَة رَأَيْتهَا وَأَنْتَنَهُ رِيحًا فَيَقُول مَنْ أَنْتَ فَيَقُول أَوَمَا تَعْرِفنِي فَيَقُول لَا وَاللّٰه إِلَّا أَنَّ اللّٰه قَبَّحَ وَجْهك وَأَنْتَنَ رِيحك فَيَقُول أَنَا عَمَلك الْخَبِيث هَكَذَا كُنْت فِي الدُّنْيَا خَبِيث الْعَمَل مُنْتِنه فَطَالَمَا رَكِبْتنِي فِى الدُّنْيَا هَلُمَّ أَرْكَبك فَهُوَ قَوْله وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارهمْ عَلَى ظُهُورهمْ الْآيَة (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى مرزوق))

Kâfir veya günahkâr, kabrinden çıkışı sırasında çok çirkin suratlı ve çok pis kokan bir şey tarafından karşılanır ve ona, ″Sen kimsin?″ diye sorar. O da: ″Beni tanımıyor musun?″ der. O kişi: ″Hayır! Ancak Allah’u Teâlâ senin yüzünü çirkinleştirmiş ve kokunu pis kılmıştır″ der. O şey de: ″Ben senin kötü amelinim. Sen, dünyâda böyle çirkin amelde bulunan birisiydin. Mademki, dünyâda sen bana bindin, şimdi de gel, ben sana bineceğim″ diyecek. İşte Sûre-i En’âm, Âyet 31’de geçen ″Onların yüklendikleri şey ne kötüdür″ sözünün anlamı budur.[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7264.

(وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌۜ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذٖينَ يَتَّقُونَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (٣٢))

32. Dünyâ hayatı, bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Takvâ sahipleri için âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Hâlâ akletmiyor musunuz?

İzah: Şeytan insana dünyâ hayatını hoş gösterir. Halbuki dünyâ hayâtı kısa ve geçicidir. Şeytana uyan kişiler için dünyâ hayatı, oyun ve eğlenceden ibârettir. Gerçek ve ebedî olan hayat ise, âhiret hayatıdır. Mü'minler ise şeytanın bu iğvasına uymazlar ve Allah'u Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uyar, nefisleriyle mücâdele eder ve ebedî olan âhiret hayatına hazırlık yaparlar.

Bu husus Sûre-i Hadîd, Âyet 20'de de şöyle geçmektedir:

Bilin ki, dünyâ hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda bir öğünme, mal ve evlatların çoğalmasından ibârettir. Dünyâ hayatı şuna benzer ki; yağmur yağar ve onunla hâsıl olan bitkiyi çiftçiler beğenirler. Lâkin çok geçmeden kurur, sararır, sonra da çer çöp hâline gelir. İşte (dünyâyı üstün görenler için) âhirette şiddetli bir azap vardır. Ve (Mü'minler için) Allah'ın bağışlaması ve rızâsı vardır. Dünyâ hayatı, aldatıcı bir menfaatten başka bir şey değildir.

Allah katında dünyânın önemsiz olduğuna dair Sehl b. Sa'd Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ فَإِذَا هُوَ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ شَائِلَةٍ بِرِجْلِهَا فَقَالَ أَتُرَوْنَ هَذِهِ هَيِّنَةً عَلَى صَاحِبِهَا فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللّٰهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى صَاحِبِهَا وَلَوْ كَانَتْ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ اللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا قَطْرَةً أَبَدًا (ه عن سهل بن سعد)

Biz, Zulhüleyfe'de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraberdik. Peygamberimiz, şişkinlikten ayakları havaya kalkmış murdar bir koyunla karşılaştı. Bunun üzerine buyurdu ki: "Şu murdar koyunun sahibinin yanında ne kadar kıymetsiz olduğunu görüyor musunuz? Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah katında dünyâ, sahibi yanında şu koyundan daha kıymetsizdir. Eğer dünyâ, Allah katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymetli olsaydı, Allah'u Teâlâ, bir kâfire dünyâ sularından bir damla bile içirmezdi."[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 3.

(قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِايَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ (٣٣

33. Ey Resûlüm! İyi biliriz ki, seni yalanlayanların sözleri elbette seni mahzun

eder. O zâlimler hakikatte seni değil, Allah’ın âyetlerini yalanlar ve inkâr ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi hakkında Hz. Ali Kerremallâhu veche şöyle buyurmuştur:

أَنَّ أَبَا جَهْلٍ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّا لاَ نُكَذِّبُكَ وَلَكِنْ نُكَذِّبُ بِمَا جِئْتَ بِهِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ تَعَالَى {فَإِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ} (ت عن على)

Ebû Cehil, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e hitâben: ″Biz seni değil, getirdiğin Kur’ân’ı yalanlıyoruz″ deyince Alah’u Teâlâ Sûre-i En’âm, Âyet 33’ü indirdi.[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 7; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6942.

(وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا وَاُوذُوا حَتّٰى اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا وَلاَ مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبَاِئ الْمُرْسَلِينَ (٣٤)

34. Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberler de yalanlandılar. Onlar, yalanlanmalarına ve yalanlayanlar tarafından yapılan eziyetlere, bizim yardımımız gelinceye kadar sabrettiler. Allah’ın kelimelerini (vaadini) değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. Yemin olsun ki, senden evvelki Peygamberlerin bâzı haberleri sana geldi.

İzah: Ey Resûlüm! Bu kâfirlerin, seni yalanlamaları ve onlardan görmüş olduğun eziyetler seni üzmesin. Çünkü bu muâmeleler ilk defa sana yapılmış değildir. Senden önceki Peygamberler de yalanlandılar. Fakat onlar, ümmetlerinin kendilerini yalanlamalarına karşı sabırlı oldular ve kendilerine zaferimiz ulaşıncaya kadar dâvâlarını, ısrarla devam ettirmekten geri durmadılar. Allah’u Teâlâ’nın, Peygamberlerine vaad etmiş olduğu zaferi değiştirebilecek hiçbir kuvvet yoktur. Allah’ın zaferi sana da ulaşacaktır. Önceki Peygamberlerin, ümmetleriyle olan kıssaları sana gelmiştir. Sen bunları bilmektesin. Kâfirler azâba uğratılmış, Mü’minler ise kurtarılmışlardır, demektir.

Yine bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Ahkâf, Âyet 35’te Resûlüne hitâben şöyle buyurmuştur: ″Ey Habîbim! O halde, (kâfirlerin eziyetlerine) Peygamberlerden Ulu’l-Azim olanların sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar hakkında (azâbın inmesi için) acele etme…″

وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْاَرْضِ اَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَٓاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍۜ وَلَوْ (
شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِل۪ينَ (٣٥) اِنَّمَا يَسْتَج۪يبُ الَّذ۪ينَ يَسْمَعُونَۜ وَالْمَوْتٰى يَبْعَثُهُمُ
))اللّٰهُ ثُمَّ اِلَيْهِ يُرْجَعُونَ (٣٦

35-36. Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geliyorsa, onlara bir delil getirmek için yerin içine girmeye bir tünel veya göğe çıkmaya bir merdiven yapabiliyorsan yap da, onları îmana getir. Allah'u Teâlâ dileseydi, onların hepsine hidâyet ederdi. O halde sakın câhillerden olma!* Senin dâvetine, ancak (hakikati düşünerek) dinleyenler icâbet eder. Allah'u Teâlâ, ölüleri diriltir. Sonra da hepsi, O'na döndürülürler.

İzah: Allah'u Teâlâ: Ey Resûlüm! Sen sâdece vazifen olan tebliğ görevini yerine getir. Onların niyeti bozuk ve küfürde inâdi oldukları için ne kadar büyük mûcize göstersen de, onlar yine îman etmezler. Bundan dolayı mahzun olma! Hidâyet Benim elimdedir, diye buyurmuştur.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 6-7'de de şöyle buyurmuştur:

″Ey Habîbim! (İnâdi olan) kâfirlere gelince, onları (Allah'ın azâbından) korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, onlar îman etmezler.* Allah'u Teâlâ onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözlerine de perde çekmiştir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.″

))وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّه۪ۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يُنَزِّلَ اٰيَةً وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٣٧ (

37. O kâfirler: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ dediler. Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz Allah'u Teâlâ, mûcize vermeye kâdirdir. Lâkin onların birçoğu (mûcizeden sonra, yine yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını) bilmezler.″

İzah: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, çok sayıda mûcize göstermiştir. Buna rağmen küfürde inâdi olanlar, her defasında bir bahane uydurarak yine inkâr etmişlerdir. Bu Âyet-i Kerîme'de de o kâfirlerin: ″Ona Rabbinden bir mûcize indirilseydi ya!″ diye söylemeleri, Sâlih Aleyhisselâm'ın devesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ın âsâsı gibi buna benzer bir mûcize daha istemeleridir. İşte Allah'u Teâlâ, böyle bir mûcize verdiğinde, buna da inanmayıp yalanladıkları takdirde helâk olacaklarını beyan etmektedir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: ″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

Yine kâfirlerin bu türden isteklerine dair, Sûre-i En’âm, Âyet 109-111 ve izahına bakınız.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Mîraca çıkması, ayın ikiye ayrılması, parmaklarından çeşmeler akması gibi sayılamayacak kadar çok mûcizesi vardır. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in mûcizeleriyle ilgili geniş bilgi için Sûre-i Kamer, Âyet 1 ve izahına bakınız.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ اِلَّٓا اُمَمٌ اَمْثَالُكُمْۜ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ اِلٰى (رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ (٣٨))

38. Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı varlık ve gökte kanat-larıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer topluluk olmasınlar. Biz, kitapta hiçbir şeyi noksan bırakmadık. Sonra onların hepsi Rabblerinin huzurunda toplanacaklardır.

İzah: Bütün mahlûkatın Allah’ın huzurunda toplanacaklarına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يُحْشَرُ الْخَلْقُ كُلُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْبَهَائِمُ وَالدَّوَابُّ وَالطَّيْرُ وَكُلُّ شَيْءٍ فَيَبْلُغُ مِنْ عَدْلِ اللّٰهِ أَنْ يَأْخُذَ لِلْجَمَّاءِ مِنَ

(الْقَرْنَاءِ ثُمَّ يَقُولَ: كُونِي تُرَابًا فَذَلِكَ حِينَ يَقُولَ الْكَافِرُ: يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا (ك عن ابى هريرة

Allah'u Teâlâ, mahşer gününde hayvanları, kuşları ve bütün yarattıklarını bir araya toplayacaktır. O gün Allah'ın adâleti, öyle bir dereceye ulaşacaktır ki, boynuzsuz hayvanların hakkını boynuzlu olanlardan alacak ve sonra, ″Hepiniz toprak olun″ buyuracak. Bu nedenle kâfir, ″Keşke toprak olsaydım!″[1] diyecektir.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الْجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاءِ (م ت عن ابى هريرة

″Mahşer gününde hakkı olanların haklarını, mutlaka sahiplerine vereceksiniz. Öyle ki, mahşer gününde boynuzsuz koyunun hakkı, (kendisini boynuzlayan) boynuzlu koyundan alınır.″[3]

[1] Sûre-i Nebe, Âyet 40.

[2] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3188.

[3] Sahih-i Müslim, Birr 15 (60 Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 1.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِؕ مَنْ يَشَأِ اللّٰهُ يُضْلِلْهُۜ وَمَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (
٣٩)((

39. Âyetlerimizi yalanlayanlar, küfür karanlığında koşan sağır ve dilsizlerdir. Allah'u Teâlâ dilediğini dalâlette bırakır, dilediğini de doğru yola iletir.

İzah: Allah'u Teâlâ, kulun kalbindeki niyetine göre, onu dalâlette bırakır veya hidâyete erdirir. Kullarına aslâ haksızlık etmez. Bu hususta Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ اَوْ اَتَتْكُمُ السَّاعَةُ اَغَيْرَ اللّٰهِ تَدْعُونَۚ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (٤٠) بَلْ اِيَّاهُ (
٤١))تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ اِلَيْهِ اِنْ شَٓاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ (

40-41. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Eğer (putların, ilah oldukları iddiasında) doğru iseniz, size Allah'ın azâbı gelirse yahut kıyâmet koparsa, Allah'tan başkasına mı yalvarırsınız? Söyleyin!* Bilakis o vakit, sâdece O'na yalvarırsınız. O da dilerse, sizin kalkması için yalvardığınız belâyı üzerinizden

kaldırır. Siz de o zaman Allah'a ortak koştuğunuz putları unutursunuz."

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (٤٢) فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَا (
تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٤٣))

42-43. Yemin olsun ki, senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik, Peygamberlerini yalanladılar. Biz de onlara birtakım şiddetler ve âfetler verdik ki, Allah'a tevbe edip yalvarsınlar!* Onlar, tarafımızdan bu şekilde belâlara uğratıldıklarında, Rablerine yalvarmalı değil miydiler? Lâkin kalpleri katılaştı, şeytan da amellerini kendilerine güzel gösterdi.

İzah: Önceki kavimlerden; Nûh, Hûd ve Sâlih Aleyhimüsselâm'ın kavimleri gibi birçok kavim, Allah'ın emrine karşı geldiklerinden, Allah'u Teâlâ ayıkmaları için onlara çeşitli belâlar gönderdi. Buna rağmen, hatâlarında ısrar ettiler ve Allah'a tevbe ederek yalvarıp yakarmadılar, kalpleri katılaştı, şeytan da amellerini onlara güzel gösterdi. Böylece helâk oldular. Ancak Yunus Aleyhisselâm'ın kavmi, belânın ilk alâmetlerini görür görmez, hatâlarını anlayıp, hemen tevbe ederek Allah'a yalvardılar. Allah'u Teâlâ da onlara vermiş olduğu belâyı kaldırdı ve onları affederek ömürlerini tekrar uzattı.

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 96-98'de şöyle geçmektedir:

"Şüphesiz ki, aleyhlerinde Rabbinin kelimesi (hükmü) hak olanlar, îman etmezler.* Onlar, elim azâbı görünceye kadar delillerin hepsini görseler de yine îman etmezler.* Helâk olan bir belde ahâlisi, onlara azap inmeden önce îman etselerdi de bu îmanları kendilerine fayda verseydi ya! Ancak Yunus'un kavmi, azap işâretlerini görür görmez îman ettiler. Biz de onlardan, dünyâ hayatında zelil olacakları azâbı kaldırdık ve onları bir müddete kadar faydalandırdık."

Yunus Aleyhisselâm'ın kavminin kıssası genel olarak şöyledir:

Yunus Aleyhisselâm, kavmini îmana dâvet edince, onlar kendisine inanmayarak, "Sen bizi kandırıyorsun" dediler. Allah'u Teâlâ, Yunus Aleyhisselâm'a: "Yâ Yunus! Sen, sana tâbi olanları al, içlerinden çık, ben onlara belâ vereceğim. Sen felan ayın, felan günü gel, şehrin sokaklarında gez de onların hâlini gör" dedi.

Yunus Aleyhisselâm, kavmine her ne kadar söylediyse de bunlar inanmadılar. O da kendine tâbi olanları alıp, onların içinden ayrıldı. Yunus Aleyhisselâm,

onların üzerine belânın geleceği günü haber vermişti. O gün gelince onların üzerine belâ olarak Allah’u Teâlâ gökyüzünden ateş yağmuru yağdırmaya başladı. O kavmin kralı, Yunus Aleyhisselâm’ın doğru söylediğini anladı ve adamlarına: ″Yunus’u bulun, ona îman edelim″ dedi. Fakat Allah’ın emri ile Yunus Aleyhisselâm ve kendisine îman edenler oradan ayrılmıştı. Adamları: ″Yunus gitmiş, yok″ dediler. Bunun üzerine Kral: ″Onun adamlarından birini bulun; ona îman edelim″ dedi. Adamlarının da tamamının Yunus Aleyhisselâm ile birlikte gitmiş olduğunu söylediler. Kral onları bulamayınca insan, hayvan ne varsa, bir araya toplayıp dişileri erkeklerinden, yavruları analarından ayırdı. Onlar hep birlikte bağırmaya başladılar. Kral: ″Yâ Rabbi! Ben bilsem, Sana Yunus’un ettiği gibi duâ edeceğim. Ama elimden ancak, bu insanları ve hayvanları Sana karşı bağırttırmak geliyor. Bunların bağırmalarını Yunus’un yaptığı duâ gibi kabul et″ dedi. Kral’ın bu duâsı, Allah’u Teâlâ’nın hoşuna gitti ve onların üzerlerinde ki belâyı kaldırdı. Daha sonra o kavim, Yunus Aleyhisselâm’a tâbi olarak îman etmişlerdir.

İşte Âyet-i Kerîme’de: ″Onlar, tarafımızdan bu şekilde belâlara uğratıldıklarında, Rablerine yalvarmalı değil miydiler?″ diye buyrularak, diğer kavimlerin de tıpkı Yunus Aleyhisselâm’ın kavminin yaptığı gibi, belânın alâmetlerini görür görmez tevbe edip yalvarmaları gerekmez miydi? diye beyan edilmiştir. Allah’ın rahmeti çok geniştir; kullar her ne kadar çok günah işleseler de, içinden gelerek ihlasla tevbe ettiklerinde Allah’u Teâlâ onları bağışlar.

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍۜ حَتّٰۤى اِذَا فَرِحُوا بِمَۤا اُو۫تُوۤا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ ( ))مُبْلِسُونَ (٤٤) فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوۜا وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ (٤٥

44-45. Kendilerine söylenilen öğüt ve tehditleri unuttukları vakit, Biz de onlara (istidrâcen dünyâ nîmetlerinden) her şeyin kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen şeyler ile mesrur oldukları vakit, onları ansızın yakaladık. Artık o anda, bütün ümitlerini yitirdiler.* İşte böyle o zulmeden topluluğun kökü kesildi. Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun!

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Ukbe b. Âmir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

إِذَا رَأَيْتَ اللّٰهَ يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعَاصِيهِ مَا يُحِبُّ فَإِنَّمَا هُوَ اسْتِدْرَاجٌ ثُمَّ تَلَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا (هُمْ مُبْلِسُونَ} (حم عن عقبة بن عامر

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Eğer Allah’u Teâlâ’nın bir kula günahlarına karşılık hâlâ sevdiği şeyleri verdiğini görürsen, bil ki bu istidraçtır″ buyurdu ve Sûre-i En’âm, Âyet 44 ve 45’i okudu.[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16673; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6944.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتٖيكُمْ بِهِۜ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ (٤٦)

46. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ, sizi sağır ve kör etse, kalplerinizi de mühürlese, bunları Allah’tan başka iâde edecek ilah var mı?″ Bak, âyetleri, nasıl türlü türlü açıklıyoruz. Böyle iken onlar, hakikati kabulden nasıl yüz çeviriyorlar?

قُلْ اَرَاَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُ اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ (٤٧)

47. Ey Resûlüm! De ki: ″Söyleyin bana, eğer Allah’ın azâbı size ansızın yahut açıkça gelirse, zâlim bir kavimden başkası mı helâk olur?″

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلٖينَ اِلَّا مُبَشِّرٖينَ وَمُنْذِرٖينَۚ فَمَنْ اٰمَنَ وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٤٨) وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (٤٩)

48-49. Biz, Peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim îman eder ve hâlini ıslah ederse, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* Âyetlerimizi yalanlayanlar da, doğru yoldan çıkmaları sebebiyle uyarıldıkları azâba uğrayacaklardır.

قُلْ لَٓا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖي خَزَٓائِنُ اللّٰهِ وَلَٓا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَٓا اَقُولُ لَكُمْ اِنّٖي مَلَكٌۚ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى اِلَيَّۜ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُۜ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ۟ (٥٠)

50. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben size Allah’ın hazineleri benim yanımdadır demiyorum, gaybı da bilmiyorum, ben size meleğim de demiyorum. Ancak bana nâzil olan vahye tâbi oluyorum.″ De ki: ″Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, kâfirlerin haddi aşan istekleri üzerine nâzil olmuştur. Peygamberler gaybı bilemezler, ancak Allah’u Teâlâ bildirdiği zaman bilirler. Nitekim Peygamberler, Allah’u Teâlâ’nın bildirmesiyle birçok gaybi olan şeyleri

haber vermişlerdir. Meselâ: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'ın bildirmesiyle birçok gaybî olan haberleri bilmiş ve bizlere de haber vermiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kendisinden sonra meydana gelecek hâdiseleri, kıyâmet alâmetlerini, mahşeri, Cennet ve Cehennemi anlatan hadisleri buna açık örnektir.

Yine bu hususta İbn-i İshâk, şu hâdiseyi nakletmiştir:

Yolda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri dedi ki:

أَلَيْسَ مُحَمَّدٌ يَزْعُمُ أَنَّه نَبِيّ وَيُخْبِرُكُمْ عَنْ خَبَرِ السَّماءِ وَهُوَ لَا يَدْرِي أَيْنَ نَاقَتُهُ؟... وَإِنّي وَاللّٰهِ مَا أَعْلَمُ إلّا مَا عَلَّمنِي اللّٰهُ وَقَدْ دَلّني اللّٰهُ عَلَيْهَا وَهِيَ فِي هَذَا الْوَادِي فِي شِعْبِ كَذَا وَكَذَا قَدْ حَبَسَتْهَا شَجَرَةٌ بِزِمَامِهَا فَانْطَلِقُوا حَتّى تَأْتُونِي بِهَا فَذَهَبُوا فَجَاءُوا بِهَا (سيرة ابن هشام عن ابن اسحاق)

"Muhammed, Peygamberim diyor. Göklerden haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor." Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: "Bir kişi hakkımda şunları söylüyor" diye münâfığın sözlerini Ashâbına anlattı. Sonra: "Vallâhi! Ben bir şey bilmem, ancak Allah'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Allah bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına takılıp kalmış, gidin getirin" buyurdu. Hakikaten, Ashâbdan birkaç kişi hemen oraya koştu ve deveyi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediği halde bulup getirdi.[1]

Katâde Hazretleri: "Kör ile gören bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?" âyetini açıklarken şöyle buyurmuştur: "Kör, Allah'ın üzerindeki hakkından ve verdiği nîmetlere karşı kör olan kâfir demektir. Gören ise, ibret gözüyle bakan, Allah'ı tevhid edip Rabbini râzı edecek ameller yapan ve Allah'ın kendisine verdiklerinden faydalanan Mü'mindir."[2]

[1] İbn-i Hişam, es-Sîret'ün-Nebeviyye, c. 4, s. 522-523; Mir'at-ı Kâinat, c. 1, s. 469.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 70.

( )وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذ۪ينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُوٓا اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِه۪ وَلِيٌّ وَلَا شَف۪يعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (٥١ (

51. Ey Resûlüm! Rablerinin huzurunda toplanmaktan korkanları Kur'ân ile uyar. Onlar için O'ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi vardır. Umulur ki, Allah'a

karşı gelmekten sakınırlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″Onlar için O'ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi vardır″ diye buyrulmaktadır. Burdaki hitâbın Mü'minlere mi yoksa kâfirlere mi olduğu hususunda müfessirler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Buradaki hitâbın kâfirlere olduğunu söyleyenler bu âyete, Allah katında kâfirler için hiçbir dost ve şefaatçi yoktur, diye mânâ vermişlerdir. Zîrâ Allah'u Teâlâ Sûre-i Müddessir, Âyet 48'de: ″Artık o kâfirlere, şefaat edenlerin şefaatleri fayda vermez″ diye buyurmuştur. Sûre-i Mü'min, Âyet 18'de de: ″… Kâfirler için ne yakın bir dost, ne de itaat olunacak bir şefaatçi vardır″ diye buyurmuştur.

Buradaki hitâbın Müslümanlar olduğunu söyleyenler de bu âyete, ″O'ndan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi vardır″ diye mânâ vermiş-lerdir. Bu mânâ, Müslümanlar için şefaatin olmadığı anlamına gelmez. Müslümanlar için şefaatin hak olduğuna dair çok sayıda Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif vardır. Şefaat ancak Allah'u Teâlâ'nın izniyle olduğundan dolayı, gerçekte Allah tarafından yapılmış olur. Şefaat hakkında Sûre-i Meryem, Âyet 87'de: ″O gün, Rahmân'ın katında Allah'tan izin alandan başka, hiçbir kimse şefaat etme hakkına sahip olmayacaktır″ diye buyrulmuştur. Yine Sûre-i Tâhâ, Âyet 109'da: ″O gün şefaat fayda vermez. Ancak Rahmân'ın kendilerine izin verdiği ve sözünden râzı olduğu kimseler müstesnâ″ diye buyrulmuştur.

(وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ
حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ (٥٢))

52. Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma. Sen onların (Ashâbın uzaklaştırılmasını isteyen kâfirlerin) amellerinden mesul olmadığın gibi, onlar da senin amellerinden mesul değildir. Eğer onları uzaklaştırırsan, zâlimlerden olursun.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçen husus Sûre-i Kehf, Âyet 28'de de şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Sen nefsine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir.″

Bu âyetlerde geçen ″Duâ″ ifadesi kelime olarak; çağırmak, nidâ etmek anlamındadır. Âyette kastedilen mânâ da, Mü’minlerin Allah’u Teâlâ’yı zikretmeleridir. Bu hususta İbrâhim en-Nehâi ve Mansur Hazretlerinden nakledildiğine göre:

وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَوةِ وَالْعَشِيِّ) قَالَ: هُمْ أَهْل الذِّكْر (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن(منصور وعن ابراهيم)

Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma″ diye geçen kişiler, zikir ehli olanlardır.″[1]

Âyet-i Kerîme’de: ″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O’na duâ edenleri yanından kovma″ diye geçen ifadede ″Dileyerek″ diye tercüme ettiğimiz ″Yurîdûne″ kelimesi, burada fiil şeklinde kullanılmıştır. Bu kelimenin ism-i fâil şekli de ″Mürid″ diye ifade edilir. Mürid ise dileyen, arzulayan, istekli anlamına gelmektedir. Tasavvuf yolunda olan kişilerin ″Mürid″ diye isimlendirilmesi ise onların, Rablerinin Cemâlini ve rızâsını dileyerek, ihlasla Allah’u Teâlâ’ya ibâdet etmeleri sebebiyledir.

Sûre-i En’âm, Âyet 52-55 ve Sûre-i Kehf, Âyet 28’in nüzul sebebine dair Habbâb Radiyallâhu anhu’dan şu hâdise anlatılmıştır:

قَالَ جَاءَ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ وَعُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ الْفَزَارِيُّ فَوَجَدَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ صُهَيْبٍ وَبِلَالٍ وَعَمَّارٍ وَخَبَّابٍ قَاعِدًا فِي نَاسٍ مِنَ الضُّعَفَاءِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَلَمَّا رَأَوْهُمْ حَوْلَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقَرُوهُمْ فَأَتَوْهُ فَخَلَوْا بِهِ وَقَالُوا إِنَّا نُرِيدُ أَنْ تَجْعَلَ لَنَا مِنْكَ مَجْلِسًا تَعْرِفُ لَنَا بِهِ الْعَرَبُ فَضْلَنَا فَإِنَّ وُفُودَ الْعَرَبِ تَأْتِيكَ فَنَسْتَحْيِي أَنْ تَرَانَا الْعَرَبُ مَعَ هَذِهِ الْأَعْبُدِ فَإِذَا نَحْنُ جِئْنَاكَ فَأَقِمْهُمْ عَنْكَ فَإِذَا نَحْنُ فَرَغْنَا فَاقْعُدْ مَعَهُمْ إِنْ شِئْتَ قَالَ نَعَمْ ... (ه عن خباب)

Akra’ b. Habis et-Temîmi ve Uyeyne b. Hısn el-Fezâri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldiler ve onu; fakir Müslümanlardan bir grup içinde Bilal, Suheyb, Ammâr ve Habbâb ile birlikte oturur buldular. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çevresinde onları görünce, bu fakir ve köle olan Müslümanları hakir görerek Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

- Bizim için bunlardan ayrı bir oturum yapmanı, bize ayrı bir meclis tahsis etmeni isteriz. Böylece Araplar bizim bunlardan üstün olduğumuzu anlasınlar. Biliyorsun bize Arap kabilelerinden birtakım elçiler, heyetler gelir. Araplar’ın bizi, bu kölelerle birlikte görmelerinden utanırız. Dolayısıyla biz gelince onları

yanından uzaklaştır. Bizim seninle işimiz bittikten sonra yine istersen onlarla ayrıca otur, dediler. Peygamber Efendimiz de (belki Müslüman olurlar ümidiyle):

- Olur, diye buyurunca, onlar:

- Olur demen yetmez, bizim için bunu yazılı hâle getir. Bunu bize yaz, dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunların söyledik-lerini kabul ettiğini yazmak üzere, Hz. Ali'yi çağırtıp üstüne yazılması için bir sayfa istedi. Biz, bir köşede oturuyorduk. O sırada Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve ″Ey Resûlüm! Rablerinin Cemâlini dileyerek, sabah akşam O'na duâ edenleri yanından kovma…″ diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 52'yi ve sonra bu âyetin devamında nâzil olan Sûre-i En'âm, Âyet 53-55'i indirdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem elindeki sayfayı attı ve bizi yanına çağırdı. Yanına geldiğimizde:

″Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı…″[2] diyordu. Ona yaklaştık. Hattâ o kadar yaklaştık ki, dizlerimizi onun dizleri üzerine koyduk. Bu âyetin inmesinden sonra biz eskiden olduğu gibi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında oturmaya devam ettik. O, yanımızdan kalkıp gitmek istediği zaman kalkar gider, yanımızdan ayrılırdı. Ne zaman ki:

″Ey Resûlüm! Sen nefsine (Ashâbın ter kokularına ve sözlerine) sabret. Onlarla beraber ol ki onlar, sabah akşam Rablerine duâ ederler ve O'nun Cemâlini dilerler. Sakın dünyâ hayâtının ziynetini dileyerek gözlerini onlardan başkasına çevirme. Bizi zikretmekten kalbini gâfil bıraktığımız, hevâsına tâbi olan kimselere uyma. Onlar haddini aşmış kimselerdir″ mealindeki Sûre-i Kehf, Âyet 28 inince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile birlikte otururken vakit geç olup onun kalkma zamanı gelince, biz onun yanından kalkıp ayrılırdık ki, kalkıp gidebilsin.[3]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 11, s. 385; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 76.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 54.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 7.

( )وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا اَهٰؤُلَاءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَاۜ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِالشَّاكِر۪ينَ (٥٣ (

53. Böylece insanların bâzısını bâzısıyla imtihan ettik ki, (O kâfirler, Ashab hakkında): ″Allah, aramızdan bunlara mı lütufta bulundu?″ desinler. Allah’u Teâlâ, şükredenleri daha iyi bilen değil mi?

(وَاِذَا جَاءَكَ الَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَۙ اَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِه۪ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (٥٤) وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلِتَسْتَب۪ينَ سَب۪يلُ الْمُجْرِم۪ينَ۟
٥٥)((

54-55. Âyetlerimize îman edenler sana geldikleri zaman, onlara de ki: ″Size selâm olsun! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı ki, sizden her kim cehâletle bir fenâlık yapar da sonra tevbe edip nefsini ıslah ederse, şüphesiz Allah’u Teâlâ çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.* Âyetleri işte böyle genişçe açıklıyoruz ki, mücrimlerin tuttukları yol açıkça ortaya çıksın.

(قُلْ اِنّ۪ي نُه۪يتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قُلْ لَا اَتَّبِعُ اَهْوَاءَكُمْۙ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا وَمَا اَنَا۬ مِنَ الْمُهْتَد۪ينَ
٥٦)((

56. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, Allah’tan başka taptığınız şeylere ibâdet etmekten nehyolundum.″ De ki: ″Ben sizin hevânıza aslâ uymam. Eğer sizin hevânıza uyarsam, dalâlet yolunu seçmiş ve ben hidâyetten çıkmış olurum.″

(قُلْ اِنّ۪ي عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَكَذَّبْتُمْ بِه۪ۜ مَا عِنْد۪ي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ۜ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِۜ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ
( )الْفَاصِل۪ينَ (٥٧

57. Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz ben, Rabbimden apaçık bir delile (Kur’ân’a) dayanmaktayım. Siz ise onu yalanladınız. Acele olarak istediğiniz azap, benim elimde değildir. Hüküm ancak Allah’ındır. O, hakkı beyan eder. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.

İzah: Allah’u Teâlâ, Sûre-i Ankebût, Âyet 53-55’te de kâfirlerin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den, kendilerini korkuttuğu azâbı hemen getirmesini istemelerini ve bu azâbın hemen gelmemesinin hikmet ve sebeplerini şöyle beyan etmektedir: Ey Habîbim! Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Her şey için bir zaman belirlenmiş olmasaydı, onların azâbı da istedikleri gibi hemen gelirdi. Yemin olsun ki, onlar için belirlenmiş olan azap, farkında değillerken kendilerine ansızın gelir.* Senden azâbın hemen gelmesini isterler. Halbuki

Cehennem, o kâfirleri elbette kuşatmış bulunmaktadır.* Azap, onları üstlerinden ve ayaklarının altından sardığı gün, Allah'u Teâlâ onlara: ″Yaptıklarınızın cezâsını tadın″ der.

(قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْدٖي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهٖ لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنٖي وَبَيْنَكُمْؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظَّالِمٖينَ (٥٨)

58. Ey Resûlüm! De ki: ″Meydana gelmesinde acele ettiğiniz azâbı, acele getirmeye muktedir olsaydım, o iş aramızda olur biterdi. Allah'u Teâlâ, zâlimleri daha iyi bilir.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; Nadr İbn-i Haris ve Kureyşin ileri gelenleri: ″Yâ Muhammed! Sık sık bizi Allah'ın azâbı ile korkutuyorsun. Haydi, azaptan neye gücün yetiyorsa getir, demişlerdi.″ İşte bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَٓا اِلَّا هُوَؕ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِؕ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فٖي ظُلُمَاتِ الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا فٖي كِتَابٍ مُبٖينٍ (٥٩)

59. Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onları, Allah'tan başka kimse bilmez. O, karada ve denizdekilerin hepsini bilir. Bir yaprak düşmez ve yerin altına bir tohum girmez ki, Allah'u Teâlâ onu bilmesin. Yaş ve kuru her ne varsa, hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) kayıtlıdır.

İzah: Gaybın anahtarları hakkında Sâlim İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

مَفَاتِحُ الْغَيْبِ خَمْسٌ {إِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ} (خ عن سالم بن عبد اللّٰه)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Gaybın anahtarları beştir″ diye buyurmuş ve Sûre-i Lokmân, Âyet 34'ü okumuştur: ″Kıyâmetin ne zaman kopacağına dair bilgi, ancak Allah katındadır. Yağmuru O indirir ve rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse nerede öleceğini bilmez. Şüphesiz Allah'u Teâlâ her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i En'âm 1; Tefsir-i Lokmân 3.

(وَهُوَ الَّذٖي يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فٖيهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُسَمًّىۚ ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ

( )يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۟ (٦٠

60. O, geceleyin sizi uyutan, gündüzün ne kazandığınızı bilen ve belirlenmiş eceliniz tamamlanıncaya kadar gündüzün sizi uyandırandır. Sonra dönüşünüz O'nadır. Sonra O, yaptıklarınızı size haber verecektir.

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ (
))(٦١) ثُمَّ رُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّۜ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِب۪ينَ (٦٢

61-62. Ve O, kullarının üzerinde tek tasarruf sahibidir. Sizin amellerinizi kaydeden melekler gönderir. Hattâ sizden birinin eceli geldiğinde, ruhları almakla görevli olan ve vazifelerini yerine getirmede kusur etmeyen melekler onun ruhunu alır.* Sonra onlar, hak mevlâları olan Allah'a döndürülürler. İyi bilin ki, hüküm yalnız O'nundur. Ve O, hesaba çekenlerin en hızlı olanıdır.

İzah: Kulların hayır ve şer, yaptıkları amelleri kaydeden meleklerin olduğu birçok Âyet-i Kerîme'de geçmektedir. Bunlara kirâmen kâtibîn melekleri de denir.

Bu husus Sûre-i İnfitâr, Âyet 10-12'de de şöyle geçmektedir:

"Halbuki yaptığınız işleri yazmakla görevli;* kirâmen kâtibîn (değerli ve güvenilir kâtip melekler) vardır.* Onlar, sizin yaptıklarınızı bilir ve kaydederler."

Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَحِكَ فَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ قَالَ قُلْنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ يَقُولُ يَا رَبِّ أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ قَالَ يَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي قَالَ فَيَقُولُ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا قَالَ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ انْطِقِي قَالَ فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ قَالَ ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ قَالَ فَيَقُولُ بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ (م عن انس)

Biz, bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında iken güldü de, "Neye güldüğümü biliyor musunuz?" buyurdu. "Allah ve Resûlü daha iyi bilir" dedik. Bunun üzerine: "Kulun, Rabbine olan hitabından!" buyurdu ve sözüne şöyle devam etti. Kul: "Ey Rabbim! Sen beni zulümden korumadın mı?" der. Allah'û Teâlâ da: "Evet, korudum" buyurur. Kul da: "Fakat ben bugün kendime, kendimden başka bir kimsenin şâhit olmasını aslâ istemiyorum" der. Allah'u Teâlâ: "Bugün sana tek şâhit olarak nefsin, çok şâhit olarak da kirâmen kâtibîn

melekleri kâfidir" buyurur. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem devamla buyurdu ki: "Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına, "Konuş" denilir. Onlar kişinin amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: "Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücâdele etmiştim" der.[1]

Ruhları almakla görevli olan melek, Azrâil Aleyhisselâm'dır. Âyette melekler diye çoğul kullanılmasının sebebi, Azrâil Aleyhisselâm'ın bu işi yaparken kendisinin emri altında görevli olan başka meleklerin de olmasından dolayıdır. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: "Ölüm meleğinin, diğer meleklerden çeşitli yardımcıları vardır."

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الْمَيِّتَ تَحْضُرُهُ الْمَلاَئِكَةُ فَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَالُوا اخْرُجِي أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ اخْرُجِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلاَ يَزَالُ يُقَالُ ذَلِكَ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجَ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فُلاَنٌ فَيَقُولُونَ مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الطَّيِّبَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الطَّيِّبِ ادْخُلِي حَمِيدَةً وَأَبْشِرِي بِرَوْحٍ وَرَيْحَانٍ وَرَبٍّ غَيْرِ غَضْبَانَ قَالَ فَلاَ يَزَالُ يُقَالُ لَهَا حَتَّى يُنْتَهَى بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي فِيهَا اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَإِذَا كَانَ الرَّجُلُ السَّوْءُ قَالُوا اخْرُجِي أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْخَبِيثَةُ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ اخْرُجِي ذَمِيمَةً وَأَبْشِرِي بِحَمِيمٍ وَغَسَّاقٍ وَآخَرَ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٍ فَلاَ يَزَالُ حَتَّى تَخْرُجَ ثُمَّ يُعْرَجَ بِهَا إِلَى السَّمَاءِ فَيُسْتَفْتَحُ لَهَا فَيُقَالُ مَنْ هَذَا فَيُقَالُ فُلاَنٌ فَيُقَالُ لاَ مَرْحَبًا بِالنَّفْسِ الْخَبِيثَةِ كَانَتْ فِي الْجَسَدِ الْخَبِيثِ ارْجِعِي ذَمِيمَةً فَإِنَّهُ لاَ يُفْتَحُ لَكِ أَبْوَابُ السَّمَاءِ فَتُرْسَلُ مِنَ السَّمَاءِ ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى الْقَبْرِ فَيُجْلَسُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ لَهُ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ وَيُجْلَسُ الرَّجُلُ السَّوْءُ فَيُقَالُ لَهُ مِثْلُ مَا قِيلَ فِي الْحَدِيثِ الْأَوَّلِ (حم عن ابى هريرة)

"Melekler, ölünün yanında hazır bulunurlar. Eğer o sâlih bir kişi ise, şöyle derler: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile cesetten çık. Öfkeli olmayan Rabbin Teâlâ'nın müjdesi sanadır." Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. "Bu kimdir?" diye sorulduğunda, "Falancadır" denilir. Ona: "Merhaba, Ey temiz cesette bulunan temiz ruh! Övülmüş ve müjdelenmiş olarak, rahat ve huzur ile gir, öfkeli olmayan Rabbinin müjdesi sanadır" denilir. O kişi, Allah'u Teâlâ'nın bulunduğu göğe erişinceye kadar, melekler bunları söylemeye devam ederler. Şâyet o kötü bir kimse ise, şöyle derler: "Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak cesetten çık. Kavurucu ateş ve irinle, buna benzer başka azaplarla seni müjdeleriz" Bu melekler, o ruh cesetten çıkıncaya kadar bu sözleri söylemeye devam ederler. Sonra o ruh, göğe

yükseltilir ve onun için gök kapılarının açılması istenir. ″Bu kimdir?″ diye sorulduğunda, ″Falancadır″ diye cevap verilir. Bunun üzerine: ″Sana merhaba yok, Ey pis cesette bulunan pis ruh! Kötülenmiş olarak dön. Gök kapıları sana açılmayacaktır″ denilir ve gökten geri çevrilip gönderilir. Sonra bunlar (sâlih ve kötü olan kimse) kabre girdirilir. Sâlih kişi, kabrinde oturtulup ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir. Kötü kişi de, kabrinde oturtulur, ilk sözde (rûhu alındığında) söylenenlerin bir misli kendisine tekrar söylenir.″[2]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (17).

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8414.

(قُلْ مَنْ يُنَجّٖيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةًۚ لَئِنْ اَنْجٰينَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ (٦٣) قُلِ اللّٰهُ يُنَجّٖيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ اَنْتُمْ تُشْرِكُونَ (٦٤))

63-64. Ey Resûlüm! De ki: ″Karanın ve denizin zulumâtına (şiddet-lerine) uğrayıp da, açıktan veya gizlice Allah’a yalvardığınız ve ″Yâ Rabbi! Yemin olsun ki, eğer bizi bu zulumâttan kurtarırsan, mutlaka şükredenler olacağız!″ dediğiniz halde, sizi o zulumâttan kim kurtarır?″* De ki: ″Sizi o zulumâttan ve her türlü sıkıntıdan Allah’u Teâlâ kurtarır da, yine siz O’na ortak koşarsınız!″

(قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلٰۤى اَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ اَوْ مِنْ تَحْتِ اَرْجُلِكُمْ اَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذٖيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍۜ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ (٦٥))

65. Ey Habîbim! De ki: ″O, size üstünüzden veya ayaklarınızın altından azap göndermeye veya sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir.″ Bak, anlasınlar diye âyetleri genişçe nasıl açıklıyoruz?

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Câbir Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ} قَالَ أَعُوذُ بِوَجْهِكَ {أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ} قَالَ أَعُوذُ بِوَجْهِكَ فَلَمَّا نَزَلَتْ {أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ} قَالَ هَاتَانِ أَهْوَنُ أَوْ أَيْسَرُ (خ عن جابر بن عبد اللّٰه)

Sûre-i En’âm, Âyet 65, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e nâzil olurken, bu âyette geçen: ″Size üstünüzden azap göndermeye″ kısmı inince, Resûlullah

Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'ım! Senin Cemâline sığınırım″ buyurdu. ″Size altınızdan azap göndermeye″ kısmı inince, yine: ″Allah'ım! Senin Cemâline sığınırım″ buyurdu. ″Sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir″ kısmı nâzil olunca da, buyurdu ki: ″Bu daha hafiftir.″[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de hakkında Übeyy b. Kâ'b Radiyallâhu anhu'dan şöyle nakledilmiştir:

هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ} الْآيَةَ قَالَ هُنَّ أَرْبَعٌ وَكُلُّهُنَّ عَذَابٌ وَكُلُّهُنَّ وَاقِعٌ لَا مَحَالَةَ} فَمَضَتْ اثْنَتَانِ بَعْدَ وَفَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ سَنَةً فَأُلْبِسُوا شِيَعًا وَذَاقَ بَعْضُهُمْ بَأْسَ بَعْضٍ وَثِنْتَانِ وَاقِعَتَانِ لَا مَحَالَةَ الْخَسْفُ وَالرَّجْمُ (حم عن ابى ابن كعب)

Ey Habîbim! De ki: ″O, size üstünüzden veya ayaklarınızın altından azap göndermeye ve sizi fırkalara ayırıp, bâzınızı diğerine musallat edip sizi birbirinize öldürtme azâbı gibi azapları size vermeye kâdirdir…″ diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 65'te dört durum vardır. Hepsi de azap olup mutlaka meydana gelecektir. İkisi Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından yirmi beş yıl sonra meydana gelmiştir. Müslümanlar fırkalara ayrılmış ve birbirlerine sıkıntı çektirmişlerdir. Diğer ikisi de mutlaka meydana gelecek. Bu da, hasf (deprem ile yerle bir olma) ve semâdan recm (taşlanma veya havadan atılan bombalar) şeklinde olacaktır.[2]

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَكُونُ فِي آخِرِ هَذِهِ الأُمَّةِ خَسْفٌ وَمَسْخٌ وَقَذْفٌ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ انهلَكُ وَفِينَا الصالِحُونَ قَالَ نَعَمْ إِذَا ظَهَرَ الْخبثُ (ت عن عائشة)

″Bu ümmetin sonunda yere geçme, diğer hayvanların şekline döndürülme ve patlama hâdiseleri vardır.″ Hz. Âişe dedi ki: ″Yâ Resûlallah! Aramızda sâlih insanlar olduğu halde yine helâk olur muyuz?″ dedim. Buyurdu ki: ″Evet, çirkin durumlar ortaya çıktığı vakit.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي الْأَئِمَّةَ الْمُضِلِّينَ قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ يَخْذُلُهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللّٰهِ (ت عن ثوبان) قَالَ أَبُو عِيسَى هَذَا حَدِيثٌ

حَسَنٌ صَحِيحٌ سَمِعْت مُحَمَّدَ بْنَ إِسْمَعِيلَ يَقُولَ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْمَدِينِيِّ يَقُولَ وَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ فَقَالَ عَلِيٌّ هُمْ أَهْلُ الْحَدِيثِ

"Ümmetim üzerine en çok korktuğum, sapık ve saptırıcı imamların çıkmasıdır." Sevbân Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu da söyledi: "Ümmetimden bir taife Allah'ın emri gelinceye kadar bâtıla üstün gelerek hak üzere devam edeceklerdir. Onları yardımsız bırakanlar, onlara zarar veremeye-ceklerdir." İmam Tirmizî buyurdu ki: Bu hadis sahihtir. Muhammed b. İsmâil'den işittim şöyle diyordu: Ali b. el Medînî Radiyallâhu anhu'dan işittim, şöyle demişti: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Ümmetimden bir taife hak üzere olmaya devam edecektir" diye geçen Hadis-i Şerif'i Hz. Ali'ye hatırlatılınca, şöyle buyurmuştur: "Onlar, hadisle uğraşan ve ona göre yaşayan kimselerdir."[4]

Burada, Hadis-i Şerif'lere önem vererek Sünnet-i Resûlullah üzere yaşamanın önemine dikkat çekilmektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, i'tisam 12; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6948.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20279; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6947.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fiten 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6235.

[4] Sünen-i Tirmizî, Fiten 51.

(وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ (٦٦)

66. Ey Resûlüm! Senin kavmin de hak ve doğru olan Kur'ân'ı yalanladı. Onlara de ki: "Ben sizin üzerinize vekil değilim."

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen "Ben sizin üzerinize vekil değilim" ifadesinden maksat, Benim vazifem sâdece tebliğdir, uyarmaktır; ben de onu yaptım, demektir.

(لِكُلِّ نَبَإٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (٦٧)

67. Her haberin, gerçekleşeceği bir zaman vardır. Yakında bileceksiniz.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur’ân’a ve onun verdiği haberlere inanmayan kâfirleri tehdit etmektedir.

(وَاِذَا رَاَيْتَ الَّذٖينَ يَخُوضُونَ فٖي اٰيَاتِنَا فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّٰى يَخُوضُوا فٖي حَدٖيثٍ غَيْرِهٖۜ وَاِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرٰى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ (٦٨)

68. Âyetlerimizle alay edenleri görürsen, onlar başka bahse geçinceye kadar onlardan yüz çevir ve uzaklaş. Eğer şeytan sana unutturur da bir müddet onlarla beraber kalırsan, hatırladığın anda, o zâlimlerle birlikte oturmayıp hemen kalk.

İzah: Vahidî’nin naklettiğine göre; müşrikler, Mü’minlerle bir mecliste bulundukları zaman, Allah’ın Resûlüne ve Kur’ân’a hakâret ederler ve onlarla alay ederlerdi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ Mü’minlere, müşrikler konuyu değiştirip başka bahse geçinceye kadar onlarla oturmamalarını emretti.

Şâyet bir Müslüman, şeytanın unutturması hâlinde, bu alay edenlerle birlikte bulunursa, hatırlar hatırlamaz hemen o zâlimlerden ayrılmalıdır. Bir Müslüman İslâm’a yapılan hakaretlere rağmen, o toplumu terk etmez ve susup dinlerse, o toplumdaki yapılan hakaretleri kabullenmiş olur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ قَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ وَمَنْ رَضِيَ عَمَلَ قَوْمٍ كَانَ شَرِيكٌ مِنْ عَمَلِهِ (ع الديلمى عن ابن مسعود

"Her kim bir cemaatin kalabalığını artırırsa, o kimse onlardandır. Ve her kim bir kavmin yaptıklarından râzı ve memnun olursa, o işi yapanların ortağı olur."[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 441/4.

(وَمَا عَلَى الَّذٖينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (٦٩)

69. Takvâ sahiplerine, o alay edenlerin hesabından bir zarar gelmez. Lâkin onlar, nasihat etmelidirler. Umulur ki, o alay edenler de sakınırlar.

İzah: Takvâ sâhiplerine düşen, onlara hatırlatıp öğüt vermek ve onları kötülüklerinden vazgeçirmeye çalışmaktır. Eğer kabul etmeyecek olurlarsa, onların hesaplarını görmek Allah’a aittir. O takvâ sahiplerine de, onlarla oturup nasihat ettiğinden dolayı bir ziyan yoktur.

وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْۗ لَيْسَ لَهَا مِنْ (
دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌۚ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَاۜ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُواۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ
))حَمِيمٍ وَعَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ۟ (٧٠

70. Dinlerini oyun ve eğlence edinen ve kendilerini dünyâ hayatının aldattığı kimseleri bırak. Hiç kimsenin kazandığı (küfür ve mâsiyet) yüzünden helâke uğramaması için Kur’ân ile öğüt ver. Yoksa o gün onun için Allah’tan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi vardır. Kurtuluşu için her türlü fidyeyi verse de, ondan kabul edilmez. İşte onlar, kazandıkları (küfür ve mâsiyetler) yüzünden azâbı hak etmişlerdir. Onlar için küfürlerinden dolayı kaynar bir içecek ve elim bir azap vardır.

İzah: Bu Ayet-i Kerîme, Peygamber Efendimize, dinlerini oyun ve eğlence edinen ve kendilerini dünyâ hayatına kaptıran kâfirlerden yüz çevirmesini, onların bu hallerinden tedirgin olmamasını, zîrâ sonunda mutlak azâba uğrayacaklarını bildirmektedir.

Kâfirler için mahşerde hiçbir dost ve şefaatçi yoktur. Şefaat sâdece Müslümanlaradır. Bu konu Sûre-i Bakara, Âyet 48, 255 ve Sûre-i En’âm, Âyet 51’de geniş olarak izah edilmiştir.

قُلْ اَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰينَا اللّٰهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ (
الشَّيَاطِينُ فِي الْاَرْضِ حَيْرَانَۖ لَهُ اَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَاۜ قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰىۜ وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ
لِرَبِّ الْعَالَمِينَۙ (٧١) وَاَنْ اَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّقُوهُۜ وَهُوَ الَّذِي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (٧٢) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۜ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُۜ قَوْلُهُ الْحَقُّۜ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِۜ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۜ وَهُوَ
))الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ (٧٣

71-73. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’ı bırakıp da, bize ne bir fayda, ne de bir zarar vermeye gücü olmayan şeylere mi ibâdet edelim? Allah’u Teâlâ, bize hidâyet ettikten sonra gerisin geri şirke mi dönelim? Arkadaşları: ″Bize gel!″ diye doğru yola çağırdıkları halde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp, şeytanların azdırmasıyla doğru yolu bulamayan kimse gibi mi olalım?″ De ki: ″Şüphesiz ki hidâyet, ancak Allah’ın hidâyetidir. Biz, âlemlerin Rabbine boyun eğmek ile emrolunduk.″* Bir de ″Namaz kılın, Allah’tan korkun″ diye emrolunduk. O, huzurunda toplanacağınız Allah’tır.* O, gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yaratandır. O’nun ″Ol!″ diyeceği gün, her şey hemen oluverir. O’nun kelâmı haktır. Sûr’a üflendiği gün de mülkün hepsi sâdece O’nundur. Gizliyi ve açığı bilendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen ″Sûr″ hakkkında nakledilen bir Hadis-i Şerif‘te şöyle buyrulmuştur:

جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا الصُّورُ قَالَ قَرْنٌ يُنْفَخُ فِيهِ (ت عن عمرو بن العاص)

Bir bedevî, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e gelerek, ″Sûr nedir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″İçine üflenen bir boynuzdur.″[1]

Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbından bir grubun arasında bulunduğu sırada şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰه لَمَّا فَرَغَ مِنْ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خَلَقَ الصُّورَ فَأَعْطَاهُ إِسْرَافِيلَ فَهُوَ وَاضِعُهُ عَلَى فِيهِ شَاخِصٌ بِبَصَرِهِ يَنْتَظِرُ مَتَى يُؤْمَرُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰه وَمَا الصُّورُ؟ قَالَ: هُوَ قَرْنٌ قُلْتُ: وَكَيْفَ هُوَ؟ قَالَ: عَظِيمٌ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ عِظَمَ دَارَةٍ فِيهِ لَعَرْضُ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ يَنْفُخُ فِيهِ ثَلاثَ نَفَخَاتٍ فَالنَّفْخَةُ الأُولَى لِلْفَزَعِ وَالنَّفْخَةُ الثَّانِيَةُ نَفْخَةُ الصَّعْقِ وَالنَّفْخَةُ الثَّالِثَةُ نَفْخَةُ الْقِيَامِ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ. يَأْمُرُ اللّٰه إِسْرَافِيلَ بِالنَّفْخَةِ الأولي فَيَقُولُ: انْفُخْ نَفْخَةَ الفَزَعِ فَيَفْزَعُ أَهْلُ السَّمَاوَاتِ وَأَهْلُ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰه وَيَأْمُرُهُ اللّٰه فَيُدِيمُهَا وَيُطَوِّلُهَا فَلا يَفْتُرُ وَهِيَ كَقَوْلُ اَللّٰه: {وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ} ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

Allah’u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratılmasını bitirince, Sûr’u yaratıp onu İsrâfil’e verdi. O, ″Sûr’a üfleme emri ne zaman verilecek″ diye beklemek üzere gözünü Arş’a dikerek o Sûr’u ağzına aldı. ″Yâ Resûlallah! Sûr nedir?″ diye sordum. ″Boynuzdur″ buyurdu. ″O nasıldır?″ diye sordum. ″Büyüktür″ buyurdu. Beni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki, onun bir halkasının büyüklüğü göklerle yerin genişliği gibidir. Ona üç defa üflenecektir:

- Birinci üfleme, korku üflemesidir. İkincisi, yıkılma üflemesidir. Üçüncüsü ise, kalkıp âlemlerin Rabbinin huzuruna dikilme üflemesidir. Allah’u Teâlâ İsrâfil’e birinci üflemeyi emredip, ″Üfle″ diye buyuracak. O da, üfleyecek. Allah’ın diledikleri dışında bütün gökler ve yer halkı korkacak. Allah ona emredecek de uzatacak ve kesinti yapmayacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Sâd, Âyet 15’te: ″Müşrikler de, bir an gecikmesi dâhi olmayan korkunç bir sesten (Sûr’un üflenmesinden) başka bir şeyi beklemiyorlar″ diye geçen buyruğu gibidir. Allah’u Teâlâ dağları yürütecek. Onlar bir bulut gibi geçecek ve serap olacaklar. Sonra yeryüzü halkını öyle bir sarsacak ki, dalgaların çarptığı denize atılmış bir gemi gibi olacak. Yeryüzündeki halkı ters çevirip rüzgârların salladığı, Arş’ta asılı bir kandil gibi yapacak. Bu durum, Allah’u Teâlâ’nın, Sûre-i Nâziât, Âyet

6-9’daki: ″O gün (Sûr’un üflenmesiyle) yerin şiddetle sarsıldığı* ve o sarsıntının ardından bir başkasının geldiği gündür.* O gün, kalpler çok muzdariptir* ve onların gözleri de korkudan zillet içindedir″ buyruğunda haber verdiği durumdur. İnsanlar, onun üzerinde sarsılıp çalkalanacak. Süt veren kadınlar çocuklarını unutacak, hâmileler karınlarındakini bırakacak, çocuklar ihtiyarlayacak, şeytânlar korkudan uçar gibi kaçacaklar. Yeryüzünün kenarlarına varınca, melekler onlara gelip yüzlerine vuracaklar ve onlar da dönecek. İnsanlar arkalarına dönüp kaçacak. Allah’ın emrinden onları koruyacak hiçbir şey olmayacak. Birbirlerini çağıracaklar. İşte bu, Allah’u Teâlâ’nın çağrışma günü! Onlar bu halde iken, yeryüzü bir baştan diğer bir başa kadar yarılıp çatlayacak. Bir benzerini görmedikleri büyük bir durumu görecekler. Bundan dolayı en iyisini Allah’ın bildiği üzüntü ve korku onları kaplayacak. Sonra gökyüzüne bakacaklar ki o; erimiş bir maden gibi olmuş. Sonra gökyüzü yarılıp yıldızlar saçılacak, güneş ve ay batacak.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla buyurdu ki: ″Ölüler bundan hiçbir şey bilmeyecekler.″ Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu: ″Yâ Resûlallah! Sûre-i Neml, Âyet 87’deki: ″Sûr’a üflendiği gün, göklerde ve yerde bulunan kimselerin hepsi, şiddetli bir korkuya tutulur. Ancak Allah’u Teâlâ’nın diledikleri müstesnâ…″ buyruğunda istisnâ ettikleri kimlerdir?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Bunlar şehitlerdir. Korku, dirilere ulaşacaktır. Şehitler, Allah katında diriler olup rızık-lanmaktadırlar. Allah’u Teâlâ, o günün korkusundan onları koruyup emîn kılacaktır. Kıyâmet, Allah’u Teâlâ’nın yarattıklarının kötüleri üzerine göndereceği bir azaptır.″ Allah’u Teâlâ bu hususta Sûre-i Hacc, Âyet 1-2’de şöyle buyurmaktadır:

″Ey insanlar! Rabbinizden korkun. Şüphesiz ki kıyâmetin sarsıntısı korkunç bir olaydır.* Onu gördüğünüz vakit, dehşetinden her emzikli kadın emzirdiği çocuğunu unutur, her gebe kadın çocuğunu düşürür. O gün, sarhoş olmadıkları halde, herkesi sarhoş görürsün. Çünkü Allah’ın azâbı çok şiddetlidir.″ Onlar, Allah’ın dilediği kadar bu azap içinde kalacaklardır. Bu süre uzun olacaktır. Sonra Allah’u Teâlâ İsrâfil’e yıkılma üflemesini emredecek. O da üfleyecek. Allah’ın diledikleri dışında gökler ve yer halkı yıkılacak. Bunlar bitince ölüm meleği, Cebbâr olan Allah’a gelecek ve ″Ey Rabbim! Senin dilediklerin dışında gökler ve yer ehli öldü″ diyecek. Allah’u Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bildiği halde; kimler kaldı? diye soracak. Ölüm meleği:

- Ey Rabbim! Ölmeyecek diri olan Sen, Arş’ı taşıyanlar, Cebrâil ve Mikâil ve bir

de ben kaldım, diyecek. Allah’u Teâlâ: ″Cebrâil ve Mikâil de ölsünler″ buyuracak. Allah’u Teâlâ, Arş’ı konuşturacak ve o diyecek ki:

- Ey Rabbim! Cebrâil ve Mikâil de ölüyor! Allah’u Teâlâ: ″Sus! Ben, Arş’ımın altında olan her şeye ölümü yazdım″ buyuracak ve o ikisi ölecekler. Sonra ölüm meleği, Cebbâr olan Allah’u Teâlâ’ya gelip:

- Ey Rabbim! Cebrâil ve Mikâil de öldü, diyecek. Allah’u Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bilen olduğu halde, ″kim kaldı?″ diye soracak. Ölüm meleği: ″Aslâ ölmeyecek diri olan Sen, Arş’ını taşıyanlar ve bir de ben kaldım″ diyecek. Allah’u Teâlâ: ″Arş’ımı taşıyanlar ölsünler″ buyuracak ve onlar da ölecekler. Allah, Arş’a emredecek ve O, Sûr’u İsrâfil’den alacak (böylece İsrâfil de ölecek). Sonra ölüm meleği gelip:

- Ey Rabbim! Arş’ını taşıyanlar da öldü, diyecek. Allah’u Teâlâ, kimlerin kaldığını en iyi bilen olduğu halde, ″Kim kaldı?″ diye soracak. Ölüm meleği: ″Ey Rabbim! Aslâ ölmeyecek diri olan Sen ve bir de ben kaldım″ diyecek. Allah’u Teâlâ: ″Sen, yarattıklarımdan bir yaratıksın. Şu gördüğünü görmen için seni yaratmıştım, sen de öl″ buyuracak ve o da ölecek. Vâhid, Ahâd, Kahhâr olan, doğmamış ve doğurmamış olan Allah’tan başka, hiçbir şey kalmayınca ilk olduğu gibi Allah’u Teâlâ son da olacak. Gökleri ve yeri yazılan belgelerin dürüldüğü gibi dürecek sonra yayıp düzleyecek ve üç kere onları atacak ve: ″Ben Cebbâr’ım, Ben Cebbâr’ım, Ben Cebbâr’ım″ diye söyleyip üç kere: ″Bugün mülk kimindir?″ diye seslenecek. Ona hiç kimse cevap vermeyecek ve kendi kendine: ″Tek ve kahredici olan Allah’ım″ buyuracak. Allah’u Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48’de: ″O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah’ın huzuruna çıkarlar″ diye buyuruyor ki, Allah’u Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah’u Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O’nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah’u Teâlâ, Arş’ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah’u Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam

olarak teşekkül edecek. Allah’u Teâlâ: ″Arş’ımı taşıyanlar dirilsin″ buyuracak ve onlar dirilecekler. Allah’u Teâlâ, İsrâfil’e emredecek ve o, Sûr’u alıp ağzına koyacak. Sonra Allah’u Teâlâ: ″Cebrâil ve Mikâil dirilsin″ buyuracak ve onlar dirilecekler. Allah’u Teâlâ ruhları çağıracak. Onlar getirilecekler. Müslümanların ruhları nûr saçarken, kâfirlerin ruhları karanlık olacak. Allah’u Teâlâ hepsini alıp Sûr’un içine koyacak. Daha sonra İsrâfil’e dirilme üflemesini emredecek. O da, üfleyecek. Ruhlar arı gibi çıkacaklar. Gökle yer arasını doldurmuş olacaklar. Allah’u Teâlâ: ″İzzet ve Celâlim hakkı için, muhakkak her ruh cesedine dönecek ″ buyuracak ve ruhlar yeryüzündeki cesetlerine girecekler. Önce genizlere girip, sokulan kişide zehirin yürümesi gibi cesedin içinde yürüyecek. Sonra yeryüzü sizi bırakacak. Yeryüzünün kendisini bırakacakların ilki ben olacağım. Rabbimize doğru çıkıp süratle varacaksınız. Kâfirler, o çağırana koşarak: ″Bu, zorlu bir gündür″ derler…[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Kıyâmet 5.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 283.

( )وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ لِاَبٖيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً اِنّٖي اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ (٧٤)

74. Ey Resûlüm! İbrâhim’in, babası Âzer’e: ″Sen putları ilah mı ediniyorsun? Şüphesiz ben görüyorum ki sen ve kavmin, apaçık bir dalâlet içindesiniz″ dediği vakti zikret.

İzah: İbrâhim (Âleyhisselâm), Babil halkındandı. Kavmi yıldızlara, gök cisimlerine ve putlara tapıyordu. Bu yıldıza tapanlara sâbiiler adı verilirdi.[1]

Âyet-i Kerîme’de geçen Âzer’in, İbrâhim Aleyhisselâm’ın gerçek babası olup olmadığı hususunda tefsir âlimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ أَبَا إِبْرَاهِيمَ لَمْ يَكُنِ اسْمُهُ آزَرَ وَإِنَّمَا كَانَ اسْمُهُ تَارَحَ (تفسير ابن ابى حاتم عن ابن عباس

″İbrâhim Aleyhisselâm’ın babasının adı, Âzer değildir. Onun babasının ismi Târeh’tir.″[2]

Zeccâc da, neseb âlimleri arasında İbrâhim Aleyhisselâm’ın babası-nın isminin ″Târeh″ olduğu hususunda bir ihtilaf yoktur, demiştir.

Bâzı tefsir âlimleri, Târeh ile Âzer'in aynı kişi olduğunu ileri sürerek Âzer'in İbrâhim (Aleyhissselâm)'ın babası olduğunu söylemişlerdir. Vallâhu a'lem, bi's-savâb (Doğruyu en iyi bilen Allah'tır).

[1] Sâbiiler hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, âyet, 62'nin izahına bakınız.

[2] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7524.

(وَكَذٰلِكَ نُرٖٓي اِبْرٰهٖيمَ مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنٖينَ (٧٥)

75. Böylece İbrâhim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk ki, yakînen (kesin olarak) bilip inananlardan olsun.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ der ki: Bu Âyet-i Kerîme'de ″Melekût″ diye geçen ifadeden maksat, göklerin ve yerin nasıl yaratıldığını İbrâhim Aleyhisselâm'a gösterdik, anlamındadır.

(فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًاۚ قَالَ هٰذَا رَبّٖيۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَٓا اُحِبُّ الْاٰفِلٖينَ (٧٦) فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هٰذَا رَبّٖيۚ فَلَمَّٓا اَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنٖي رَبّٖي لَاَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّٓالّٖينَ (٧٧) فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبّٖي هٰذَٓا اَكْبَرُۚ فَلَمَّٓا اَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ اِنّٖي بَرٖٓيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ (٧٨) اِنّٖي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذٖي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ حَنٖيفًا وَمَٓا اَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكٖينَۚ (٧٩)

76-79. Gece olduğu vakit, İbrâhim bir yıldız gördü, ″Rabbim budur!″ dedi. Yıldız kaybolunca, ″Ben böyle kaybolan şeyleri sevmem!″ dedi.* Ayın doğduğunu görünce, ″Rabbim budur!″ dedi. O da batınca, ″Yemin olsun ki, eğer Rabbim bana hidâyet etmemiş olsaydı, elbette dalâlete düşen kavimden olacaktım!″ dedi.* Güneşin doğduğunu görünce, ″Rabbim budur, bu daha büyüktür!″ dedi. O da battığı vakit, dedi ki: ″Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım.* Şüphesiz ben, hanif olarak (İslâm üzere) yüzümü, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ben, müşriklerden değilim.″

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın zamanında, o zamanın kralı ve kendisinin ilah olduğunu iddia eden Nemrud, bir gün kendi kendine: ″Her şeyin bir sonu var, benim sonum ne zaman?″ diye düşündü. Remilcilere, diğer bir deyimle kâhinlere, remil attırdı. O zamanda kâhinlik çok ileri idi. Geleceği istidrâcen bilirlerdi. Nemrud, bunlardan, kendisinin helâkine sebep olacak çocuğun dünyâya gelmesinin yakın olduğunu öğrendi.

Bunun üzerine doğan erkek çocuklarını öldürtmeye başladı. Âzer de, doğumu

gizlenen çocukları bulup öldürmek için görevlendirilmişti. Doğan erkek çocukları şikâyet edene, ödül veriliyordu. İbrâhim Aleyhisselâm'a hâmile olan annesi, bundan dolayı kendini gizliyordu. Şehrin dışında doğum yapmak için münâsip bir yer arıyordu. Nihâyet doğum günü yaklaştı. Urfa'daki mağarada, İbrâhim Aleyhisselâm'ı gizlice dünyâya getirdi. Orası, o zamanda yerleşim yerinden çok uzakta olup ıssız ve emin bir yerdi. Annesi çocuğu o mağarada bırakarak Allah'a emânet edip geri döndü. O mağaraya geyikler gelirdi ve İbrâhim Aleyhisselâm da onların sütünden emerdi. Annesi üç gün sonra geldi ki, İbrâhim Aleyhisselâm üç yaşındaki bir çocuk gibi olmuştu. İbrâhim Aleyhisselâm Allah'u Teâlâ'nın hikmetiyle o mağarada hergün bir yaş büyümüştü. İbrâhim Aleyhisselâm ilk defa mağaradan on üç, on beş gün sonra gece vakti dışarı çıkmıştı. Önce parlak bir yıldızı, sonra ayı daha sonra da güneşi gördü ve kendi kendine, ″Muhakkak beni bir yaratan var″ diyerek, Allah'ın verdiği aklı kullanıp önce, ″Beni yaratan bu yıldızdır″ dedi. Sonra ay doğdu. Bunu daha parlak gördü. ″İşte, benim Rabbim budur″ dedi. Ay batınca, güneş doğdu. ″İşte benim Rabbim budur″ dedi. Güneş de batınca, bunların hiçbirisi benim Rabbim değil, ″Beni yaratan bunları da yaratmıştır.″ Benim Rabbim, bu kâinattan daha büyük olmasa bunları yaratamaz, ben onu bu gözle göremem, diyerek Allah'u Teâlâ'nın gücünü kudretini idrak etti ve kendisini yaratanı buldu.

وَحَاجَّهُ قَوْمُهُۜ قَالَ اَتُحَاجُّٓونّ۪ي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينِۜ وَلَٓا اَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ رَبّ۪ي شَيْـًٔاۜ (
وَسِعَ رَبّ۪ي كُلَّ شَيْءٍ عِلْماًۜ اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ (٨٠) وَكَيْفَ اَخَافُ مَٓا اَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا
))لَمْ يُنَزِّلْ بِه۪ عَلَيْكُمْ سُلْطَاناًۜ فَاَيُّ الْفَر۪يقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَۢ (٨١

80-81. Kavmi, onunla mücadeleye kalkıştı. İbrâhim dedi ki: ″Bana hidâyet ettiği halde, Allah'ın birliği hususunda benimle mücâdele mi ediyorsunuz? Ben, Allah'a ortak koştuğunuz putlardan korkmam. Rabbim dilemedikçe, bana hiçbir fenâlık isâbet etmez. Rabbim, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. (Putların, hiçbir şeye kâdir olmadığını) düşünmez misiniz?* Siz, Allah'u Teâlâ'nın, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri (putları), O'na ortak koşmaktan korkmazken, ben sizin ortak koştuklarınızdan nasıl korkarım? Artık korkudan emin olmaya iki taraftan hangisi daha haklıdır? Eğer biliyorsanız, söyleyin!″

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm'ın gençlik yıllarında, Âzer, put yapar ve bunları satmak için onu pazara gönderirdi. Fakat İbrâhim Aleyhisselâm pazarda: ″Kimseye bir fayda ve zararı dokunmayan bu putları benden kim satın alır?″ diye bağırırdı. Bu yüzden satış yapamazdı. Akşam olunca, putları nehre götürür,

başlarını suya sokar ve ″Haydi su için″ diyerek kavmi ile alay eder ve onlara dalâletlerini bildirirdi. Bu hâdise şehre yayılınca kavmi kendisiyle mücâdele etmeye başladı.

( ))اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا اٖيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ۟ (٨٢ (

82. Îman edenler ve îmanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

لَمَّا نَزَلَتْ {الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ} شَقَّ ذَلِكَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَيُّنَا لَا يَظْلِمُ نَفْسَهُ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ إِنَّمَا هُوَ الشِّرْكُ أَلَمْ تَسْمَعُوا مَا قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ {يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ} (خ م عن عبد اللّٰه)

″Îman edenler ve îmanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır″[1] diye geçen âyet nâzil olduğunda, bu husus Müslümanlara ağır geldi. ″Yâ Resûlallah! Hangimiz zulüm yapmadık ki?″ dediler. Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Burada kastedilen siz değilsiniz. Burada geçen zulümden maksat, şirktir. Hz. Lokman'ın oğluna nasihat ederken, ″Oğulcuğum! Allah'a şirk koşma. Şüphesiz ki şirk, elbette büyük zulümdür″[2] dediğini duymadınız mı?″[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Cerir b. Abdullah Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَرَزْنَا مِنَ الْمَدِينَةِ إِذَا رَاكِبٌ يُوضِعُ نَحْوَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ هَذَا الرَّاكِبَ إِيَّاكُمْ يُرِيدُ قَالَ فَانْتَهَى الرَّجُلُ إِلَيْنَا فَسَلَّمَ فَرَدَدْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَيْنَ أَقْبَلْتَ قَالَ مِنْ أَهْلِي وَوَلَدِي وَعَشِيرَتِي قَالَ فَأَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أُرِيدُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَقَدْ أَصَبْتَهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلِّمْنِي مَا الْإِيمَانُ قَالَ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ قَالَ قَدْ أَقْرَرْتُ ... (حم عن جرير بن عبد اللّٰه)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber çıkmıştık. Medîne'den uzaklaştığımızda bize doğru hızla gelen bir süvâri gördük. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu binitli sanki bizi arıyor gibi″ buyurdu. Adam yanımıza

geldi ve selâm verdi. Biz selâmını aldık. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ona: ″Nereden geliyorsun?″ diye sordu. O Adam: ″Ailemden, çocuklarımdan ve aşiretimden″ diye cevap verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Nereye gidiyorsun?″ diye sordu. Adam: ″Resûlullah'ı istiyorum″ deyince de, Resûlü Ekrem: ″İsabet ettin″ buyurdu. Adam: ″Yâ Resûlallah! Bana îman (İslâm) nedir? öğret″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'tan başka ilâh olmadığına Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet eder, namazı kılar, zekâtı verir, Ramazân orucunu tutar ve Kâbe'yi haccedersin″ buyurdu. Adam: ″Kabul ettim″ dedi. Sonra devesinin ayağı bir tarla faresi yuvasına girdi de devesi yıkılınca adam da yıkılıp tepesi üstü düşerek öldü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Adamı bana getiriniz″ buyurdu. Ammâr b. Yâsir ve Huzeyfe b. Yemân, ona doğru koşup adamı oturttular ve ″Yâ Resûlallah! Adam ölmüş″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yüzünü ondan çevirip ikisine: ″Yüzümü adamdan çevirdiğimi görmediniz mi? Ben, iki melek gördüm, onun ağzına Cennet meyvelerinden koymaktaydılar. Bildim ki o, aç olarak ölmüş″ buyurdu. Daha sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ″Allah'u Teâlâ'nın Sûre-i Enâm, Âyet 82'de: ″Îman edenler ve îmanlarını zulümle (şirkle) karıştırmayanlar var ya, işte korkudan emin olacak olanlar onlardır. Hidâyete nâil olanlar da onlardır″ diye buyurduğu kimselerdendir. Kardeşinizi alın″ buyurdu. Onu yüklenip suya götürdük. Yıkadık, kefenleyip tabuta koyarak kabre götürdük. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem gelip kabrin kenarına oturdu ve ″Lahid[4] yapın, düz bir yarık hâlinde çukur kazmayın. Lahid bizim için, düz yarık hâlinde çukur kazmak bizim dışımızdakiler içindir″ buyurdu.[5]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 82.

[2] Sûre-i Lokmân, Âyet 13.

[3] Sahih-i Buhârî, Îman 23, Enbiyâ 8; Sahih-i Müslim, Îman 56 (197).

[4] Lahid: Mezar kazıldıktan sonra, mezarın taban kısmından kıble tarafına, ölünün boydan boya sığacağı kadar bir girinti yapılmasıdır

[5] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 18382.

( )وَتِلْكَ حُجَّتُنَٓا اٰتَيْنَاهَٓا اِبْرٰه۪يمَ عَلٰى قَوْمِه۪ۜ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَٓاءُۜ اِنَّ رَبَّكَ حَك۪يمٌ عَل۪يمٌ (٨٣)

83. İşte bu, İbrâhim’e, kavmine karşı verdiğimiz delilimizdir. Biz, dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Ey Resûlüm! Şüphesiz senin Rabbin, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.

وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِه دَاوُدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوبَ وَيُوسُفَ (
وَمُوسٰى وَهٰرُونَ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ (٨٤))

84. Ve İbrâhim’e, İshâk’ı ve (İshâk’ın oğlu) Yâkub’u ihsan ettik ve hepsini de hidâyete erdirdik. Daha önce Nûh’u ve onun zürriyetinden Dâvud’u, Süleyman’ı, Eyyüb’u, Yusuf’u, Mûsâ’yı ve Hârun’u da hidâyete erdirmiştik. Muhsinleri işte böyle mükâfatlandırırız.

İzah: İshâk Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm’ın Hz. Sâra’dan olan oğludur ve İshâk Aleyhisselâm’dan da Yâkub Aleyhisselâm olmuştur. Allah’u Teâlâ bunları İbrâhim Aleyhisselâm’a müjdelemiş idi. Bu hususta geniş bilgi için Sûre-i Hûd, Âyet 69-73 ve izahlarına bakınız.

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَعِيسٰى وَاِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ (٨٥))

85. Zekeriyya’yı, Yahyâ’yı, Îsâ’yı ve İlyâs’ı da hidâyete erdirdik. Bunların hepsi sâlihlerdendir.

وَاِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ (٨٦) وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ (
وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٨٧) ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِي بِه مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه وَلَوْ اَشْرَكُوا
لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٨٨))

86-88. İsmâil’i, Elyasa’yı, Yunus’u ve Lût’u da hidâyete erdirdik. Hepsini (Peygamberlikle) âlemlere üstün kıldık.* Onların babalarından, oğullarından ve kardeşlerinden bâzısını da (Peygamberlikle) üstün kıldık ve doğru yola hidâyet ettik.* İşte bu, Allah’ın hidâyetidir, onunla kullarından dilediğine hidâyet eder. Eğer onlar Allah’a ortak koşmuş olsalardı, (iyi) amelleri boşa giderdi.

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَاِنْ يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ (
اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰيهُمُ اقْتَدِهْ قُلْ لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعَالَمِينَ (٩٠))(٨٩))

89-90. Onlar, kendilerine kitap ve hikmet ve Peygamberlik verdiği-miz zâtlardır. Eğer onlar (Kureyş kâfirleri), kendilerine verdiklerimizi inkâr ederlerse, Biz onları inkâr etmeyecek bir kavmi (Muhâcir ile Ensârı) onlara vekil ederiz.* O Peygamberler, Allah’u Teâlâ’nın hidâyet ettiği zâtlardır. Ey Habîbim! Sen de

onların hidâyet yolunu tâkip et ve de ki: ″Kur’ân’ı tebliğimden dolayı sizden ücret istemiyorum. O Kur’ân, âlemler için ancak bir öğüttür.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçen kitap ve hikmet ilmi hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 151 ve izahına bakınız.

(وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍۜ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذ۪ي جَٓاءَ بِه۪ مُوسٰى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَث۪يرًاۚ وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ (٩١)

91. Yahudiler, Allah’u Teâlâ’nın kadrini hakkıyla takdir etmediler. Zîrâ ″Allah, insana bir şey indirmedi!″ dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Mûsâ’nın, insanlara bir nûr ve hidâyet olarak getirdiği, sizin de parça parça sahifelere yazıp işinize geleni açıkladığınız, fakat çoğunu da gizlediğiniz, sizin de babalarınızın da bilmediği şeylerin size öğretildiği o kitabı kim indirdi?″ Ey Habîbim! ″Allah’u Teâlâ indirdi″ de. Sonra bırak onları, batıl itikâdlarında oynaya dursunlar!

İzah: Said b. Cübeyr’e göre; bu Âyet-i Kerîme, Yahudi âlimi olan Mâlik b. Sayf hakkında nâzil olmuştur.

Yahudilerin hahambaşı olan Mâlik b. Sayf gelip Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ile tartışmaya girişti. Peygamberimiz de ona:

- Tevrat’ı Mûsâ Aleyhisselâm’a indiren Allah hakkı için doğru söyle! Sen Tevrat’ta: ″Şüphesiz ki Allah’u Teâlâ, şişman olan âlime buğzeder, onu sevmez!″ diye geçen hükmünü görmedin mi? Mâlik, şişman bir din adamıydı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in bu sorusu üzerine kızdı ve dedi ki: ″Allah’a yemin olsun ki, Allah insana bir şey indirmedi!″ Yahudiler onun bu sözünü işitince, ona: ″Yazıklar olsun sana, Mûsâ Aleyhisselâm’a Tevrat indirilmedi mi? Niçin onu inkâr ettin?″ dediler. Mâlik: ″Muhammed’e hiddetimden öyle söyledim″ dedi. Yahudiler: ″Biz, öfkelendiği vakit kitabını inkâr eden adamı istemeyiz, sen yarın hiddetlenirsen Allah’ı da inkâr etmekten korkmazsın″ dediler ve kendisini başhahamlıktan azlederek, yerine Kâ’b b. Eşref’i tayin ettiler. İşte bu Âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme’nin devamında, Yahudilerin işlerine gelen yerde Tevrat’tan bölümler okudukları, işlerine gelmeyen yerde de onu sakladıkları, tahrif ettikleri

beyan edilmektedir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَسْأَلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ عَنْ شَيْءٍ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يُخْبِرُوكُمْ بِالصِّدْقِ فَتُكَذِّبُوهُمْ أَوْ يُخْبِرُوكُمْ بِالْكَذِبِ فَتُصَدِّقُوهُمْ عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ فِيهِ نَبَأُ مَا قَبْلَكُمْ وَخَبَرُ مَا بَعْدَكُمْ وَفَصْلُ مَا بَيْنَكُمْ (كر عن ابن مسعود)

"Ehl-i Kitab'a bir şey sormayın. Korkarım ki, size doğruyu söylerler de siz yalanlarsınız yahut yalan haber verirlerde doğrularsınız. Siz Kur'ân'dan ayrılmayın. Zîrâ Kur'ân'da sizden evvel gelenlerin de sizden sonrakilerin de haberleri mevcuttur. Aranızdaki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hükümler de mevcuttur."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, 473/2.

وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَالَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِه۪ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٩٢)

92. Ey Resûlüm! Bu Kur'ân, kendinden önceki kitapları tasdik eden ve şehirlerin anası olan Mekke ahâlisini ve diğer insanları uyarman için indirdiğimiz mübârek bir kitaptır. Âhiret gününe îman edenler, Kur'ân'a da îman ederler ve namazlarını kılmada itinâlı olurlar.

İzah: Önceki Peygamberler sâdece kendi kavimlerine Peygamber olarak gönderilmiştir. Bu Âyet-i Kerîme'de ise, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildiği vurgulanmıştır. Bu hususta Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ (خ م حم ه عن جابر)

"Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş özellik verildi: Bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla ilâhi yardıma mazhar oldum. Yeryüzü benim için mescit (namaz kılma mahalli) ve temiz kılındı; ümmetimden kim bir namaz vaktine erişirse, hemen bulunduğu yerde namazını kılsın. Ganîmetler bana helâl kılındı. Benden önceki Peygamberler sâdece kendi kavmine Peygamber olarak gönderiliyordu, ben ise bütün insanlığa Peygamber olarak gönderildim. Bana şefaat yetkisi verildi."[1] (Bir diğer Hadis-i Şerif'te:

"Mahşer günü ilk şefaat edecek ve şefaatı kabul edilecek olan benim"[2] diye buyrulmuştur.)

Âyet-i Kerîme'de, "Şehirlerin anası" diye tercüme ettiğimiz ifade, âyetin metninde "Ümm'ül-Kurâ" diye geçmektedir. Mekke şehrine bu ismin verilme sebebini Süddî Hazretleri şöyle açıklamıştır: "Mekke'ye bu adın verilmesi, ilk mescidin (Kâbe'nin) oraya inşaa edilmesi sebebiyledir."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Salat 56; Sahih-i Müslim, Mesâcid 1 (3).

[2] Sahih-i Müslim, Fedâil 2 (3 Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 12; Sünen-i Tirmizî, Menâkib 3.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül Mensûr, c. 6, s. 146.

(وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُۜ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ فٖي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا اَيْدٖيهِمْۚ اَخْرِجُوٓا اَنْفُسَكُمْۜ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِهٖ تَسْتَكْبِرُونَ (٩٣))

93. Yalan yere Allah'a iftira edenden ve kendisine hiçbir vahiy nâzil olmadığı halde, "Bana vahiy nâzil oldu!" diyenden ve "Allah'ın indirdiği âyetler gibi ben de indireceğim!" iddiasında bulunandan daha zâlim kim vardır? Ey Habîbim! O zâlimleri, ölüm hâlinde can çekiştikleri ve (ruhları almakla görevli) melekler ruhlarını almak için ellerini uzatıp, onlara şiddetle, "Ruhunuzu teslim edin. Bugün Allah'a iftira etmeniz ve Allah'ın âyetlerine karşı büyüklük taslamanız sebebiyle aşağılayıcı azap göreceksiniz" dedikleri vakit, hallerini bir görsen!

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Müseylemet'ül-Kezzab'ın Necid'de ve Esved'ül-Ansî'nin Yemen'de Peygamberlik iddiasında bulunarak isyan etmeleri üzerine nâzil olmuştur.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ رَأَيْتُ أَنَّهُ وُضِعَ فِي يَدَيَّ سِوَارَانِ مِنْ ذَهَبٍ فَفُظِعْتُهُمَا وَكَرِهْتُهُمَا فَأُذِنَ لِي فَنَفَخْتُهُمَا فَطَارَا فَأَوَّلْتُهُمَا كَذَّابَيْنِ يَخْرُجَانِ فَقَالَ عُبَيْدُ اللّٰهِ أَحَدُهُمَا الْعَنْسِيُّ الَّذِي قَتَلَهُ فَيْرُوزٌ بِالْيَمَنِ وَالْآخَرُ مُسَيْلِمَةُ (خ عن ابن عباس)

"Ben uykuda iken iki elime altından iki bileziğin verildiğini gördüm. Bunlardan korktum ve hoş karşılamadım, bana izin verildi. Ben onlara üfledim. İkisi de

uçup gittiler. Ben o iki bileziği, ortaya çıkacak iki yalancı olarak yorumladım. Râvilerden Ubeydullah Radiyallâhu anhu diyor ki: ″Bunlardan biri, Feyruz'un, Yemen'de öldürdüğü el-Ansî'dir. Diğeri ise (Hz. Vahşî'nin öldürdüğü) Müseyleme'dir.″[1]

Ayrıca İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledildiğine göre; ″Ey Habîbim! O zâlimleri, ölüm hâlinde can çekiştikleri ve (ruhları almakla görevli) melekler ruhlarını almak için ellerini uzatıp, onlara şiddetle, ″Ruhunuzu teslim edin″ âyetinde bahsedilen meleklerin, ellerini uzatması olayı ölüm anındadır. Uzatmak ise, vurmak anlamındadır. Melekler onların yüzlerine ve arkalarına vurarak canlarını alır, demektir.[2]

[1] Sahih-i Buhârî Tâbir 40.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 6, s. 154.

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَٓاءَ ظُهُورِكُمْۚ وَمَا نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ ف۪يكُمْ شُرَكٰٓؤُاۜ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ۟ (٩٤)

94. Allah'u Teâlâ mahşer günü o müşriklere der ki: ″Yemin olsun ki, sizi evvelce nasıl teker teker yarattıysak, dünyâda size verdiğimiz nîmetleri arkanızda bırakıp öyle teker teker Bize geldiniz. Şimdi Allah'a ortak koştuğunuz şefaatçilerinizden (putlardan) hiçbirini yanınızda görmüyoruz. Onlarla sizin aranızdaki bağlar koptu ve şefaat eder zannettiğiniz o putlar, sizden kaybolup gitti.″

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, en-Nadr İbnu'l-Hâris: ″Lât ve Uzzâ elbette bana şefaat edecekler″ demiş ve onun bu sözü üzerine, bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Yine bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(يَقُولُ الْعَبْدُ مَالِي مَالِى إِنَّمَا لَهُ مِنْ مَالِهِ ثَلَاثٌ مَا أَكَلَ فَأَفْنَى أَوْ لَبِسَ فَأَبْلَى أَوْ أَعْطَى فَاقْتَنَى وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ ذَاهِبٌ وَتَارِكُهُ لِلنَّاسِ (م عن ابى هريرة

İnsan, ″Malım malım″ der. Halbuki yiyip bitirdiğin, giyip eskittiğin ve tasaddukta bulunup âhirete gönderdiklerinden başka malın yoktur. Bundan gayrısı gidici ve insanları terk edicidir.″[1]

Sûre-i Tekâsür, Âyet 1-2’de de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ″Çoklukla övünmek, sizi oyaladı.* Tâ ki kabirlere vardınız.″

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (4 Sünen-i Nesâî, Vesâye 1.

(اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰىۜ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ (٩٥)( )

95. Şüphesiz Allah’u Teâlâ, tohum ve çekirdekleri yarar (onlardan ot ve ağaç bitirir). Ölüden diriyi çıkarır. Diriden ölüyü çıkaran da O’dur. Bunları yapan Allah’tır. O halde nasıl haktan yüz çeviriyorsunuz?

(٩٦) فَالِقُ الْاِصْبَاحِۚ وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًاۜ ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ( )

96. O, sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkarandır. Geceyi istirahat için, güneşi ve ayı da vakitleri tayin için birer hesap nişânesi kıldı. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah’ın takdiridir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de, ″Yarıp çıkaran″ diye tercüme ettiğimiz ″Fâligu″ kelimesi, ″Bir şeyi yarıp ayırmak″ anlamına gelmektedir. Bu da Kur’ân-ı Kerîm’in büyüklüğünü göstermektedir. Çünkü dünyânın bir tarafı gündüzken, diğer tarafı gece olmaktadır. İşte Allah’u Teâlâ yeryüzünü bu şekilde ikiye ayırmıştır. Bilim ve teknoloji bu bilgiye, ancak miladi 1600’lü yıllarda ulaşmış ve o zaman dünyânın yuvarlak olduğu, döndüğü ve yeryüzünün bir tarafı gündüzken, diğer tarafının gece olduğu ancak keşfedilebilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm ise, miladi 600’lü yıllarda bu bilgiyi, Sûre-i En’âm, Âyet 96’da: ″O, sabahı (gecenin karanlığından) yarıp çıkarandır…″ Yine Sûre-i A’râf, Âyet 54’te: ″… Allah’u Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder…″ diye açık bir şekilde beyan etmiştir. İşte bu iki Âyet-i Kerîme, dünyânın döndüğünü haber vermektedir.

Kur’ân’da geçen bu bilgi, ancak bin yıl sonra bilimsel olarak ortaya çıkarılabilmiştir. Bu da Kur’ân-ı Kerîm’deki mûcizelerden birisidir.

(٩٧) وَهُوَ الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا ف۪ي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ( )

97. Denizin ve karanın karanlıklarında yolunuzu bulmanız için yıldızları yaratan O’dur. Şüphesiz Biz, bilen bir topluluk için âyetleri genişçe açıkladık.

( )وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ (٩٨ (

98. Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm’dan) yaratan O’dur. Sizin için karar kılınan ve emanet olarak kalınan yerler vardır. Şüphesiz Biz, âyetleri, bunları anlayıp ibret alanlar için genişçe açıkladık.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye, sizi, Hz. Âdem’in sulbünden meydana getiren Allah’tır. Sizin, ana rahmi, yeryüzü, kabir ve âhiret gibi karar kılacağınız yerler olduğu gibi, atalarınızın sulbü ve geçici dünyâ gibi emânet olarak kalacağınız yerler de vardır. Şüphesiz ki Biz, âyetlerimizi ve delillerimizi, bunları anlayıp ibret alanlar için geniş bir şekilde açıkladık, diye mânâ verilmiştir.

Yine bu Âyet-i Kerîme ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنِ اشْتَكَى ضِرْسَهُ فَلْيَضَعْ إِصْبَعَهُ عَلَيْهِ، وَلْيَقْرَأْ هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ سَبْعَ مَرَّاتٍ {وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ} إِلَى قَوْلِهِ {يَفْقَهُونَ} {هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ} إِلَى {تَشْكُرُونَ} فَإِنَّهُ يَبْرَأُ بِإِذْنِ اللّٰهِ) (الدارقطني في الأفراد عن ابن عباس

Diş ağrısı çeken kişi, elini üzerine koysun ve yedişer defa; ″Sizi bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm’dan) yaratan O’dur...″ diye devam eden Sûre-i En’âm, Âyet 98’i ve Ey Resûlüm! De ki: ″Sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler ihsan eden O’dur…″ diye devam eden Sûre-i Mülk, Âyet 23’ü okusun. Allah’ın izniyle ağrısı geçecektir.[1]

[1] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 14, s. 558.

(وَهُوَ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءًۚ فَاَخْرَجْنَا بِه۪ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًاۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ اُنْظُرُوا اِلٰى ثَمَرِه۪ٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِه۪ۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكُمْ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٩٩)

99. Semâdan su indiren de O’dur. Sonra o su ile, her sınıf bitkiyi bitirdik ve her bitkiden yeşillik meydana getirdik, yeşillikten ise birbiri üzerine binmiş taneler çıkarırız. Ve hurma ağacının tomurcuğundan, aşağıya sarkmış salkımlar çıkarırız. Ayrıca birbirine benzeyen ve benzemeyen (tatları ve kokuları ayrı ayrı olan) üzüm, zeytin ve nar ağaçlarından bahçeler meydana getiririz. Herbirinin meyve verdiği zaman, meyvesine ve onun olgunlaşmasına ibretle bakın. Şüphesiz bunlarda, îman edenler için elbette Allah’ın kudretine deliller vardır.

İzah: Dallar, yapraklar ve meyveler her biri yerli yerinde yakışmıştır. Her meyvenin kendine göre bir yapısı vardır. Toplaması kolay olsun diye böyle yaratılmıştır.

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere, Allah'u Teâlâ su ile, üzüm bahçeleri, yaprakları ve görünüşleri bakımından birbirine benzeyen, fakat meyve ve tat bakımından birbirine benzemeyen zeytin ve nar ağaçları çıkarmıştır. Böylece Allah'u Teâlâ her canlı için gerekli olan bitkileri su ile yerden çıkarmıştır.

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَٓاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنٖينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يَصِفُونَ (١٠٠) (
بَدٖيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ
١٠١)((

100-101. Böyle iken kâfirler, melekleri Allah'a ortak koştular. Halbuki onları Allah'u Teâlâ yaratmıştır. Onlar, hiçbir bilgiye dayanmadan, Allah'a oğullar ve kızlar isnat ettiler. Allah'u Teâlâ, onların isnat ettikleri vasıflardan uzaktır ve çok yücedir.* O, gökleri ve yeri yoktan var edendir. O'nun bir zevcesi olmadığı halde, nasıl bir çocuğu olabilir. Halbuki her şeyi O yarattı ve O, her şeyi hakkıyla bilendir.

İzah: Âyet-i Kerîme'nin metninde ″el-Cinne″ diye geçen kelime, genel olarak görülmeyen varlıklar için kullanılan bir ifade olup, geçtiği yere göre melek, cin hattâ şeytan anlamına gelmektedir. Burada kastedilen melek olduğu için, el-Cinne ifadesi ″Melek″ olarak tercüme edilmiştir.[1]

Müşriklerin, meleklere Allah'ın kızları diyerek şirk koştuklarına dair Sûre-i Enbiyâ, Âyet 26-28'de şöyle geçmektedir:

″Ve bâzıları: ″Rahmân, çocuk edindi″ dediler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Bilakis onlar (melekler), ikram olunmuş kullardır.* Onlar, O'nun sözünün önüne geçmezler ve onlar, ancak O'nun emriyle hareket ederler.* Allah'u Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah'ın râzı olduğu kimse için şefaat (yardım) ederler. Onlar, O'nun azamet ve heybetinden korkarlar.″

[1] Allah'u Teâlâ âyetlerde, bâzen cine, şeytan; bâzen de şeytana, cin diye hitap etmektedir. Bu hususta Sûre-i Hicr, Âyet 26-27 ve izahına bakınız. Yine Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 102'de: ″Şeyâtîn″ diye bir ifade kullanmakta ve cinleri kastetmektedir.

( )ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَكٖيلٌ (١٠٢ (

102. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O’ndan başka ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. O’na ibâdet edin. O, her şey üzerine vekildir.

( )لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُۘ وَهُوَ يُدْرِكُ الْاَبْصَارَۚ وَهُوَ اللَّطٖيفُ الْخَبٖيرُ (١٠٣ (

103. Gözler O’nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder. O, kullarına lütufta bulunandır ve her şeyden haberdardır.

İzah: Ehl-i Sünnet ulemâsı bu Âyet-i Kerîme, Ru’yetullah’ın (Allah’ı görmenin) mümkün olduğuna delil olduğunu beyan ederek, birçok âyet ve hadisler ile şöyle izah etmişlerdir:

Allah’u Teâlâ Sûre-i Necm, Âyet 10-11’de şöyle buyurmuştur:

″Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti.* Gözüyle gördüğünü kalbi yalanlamadı.″

Allah’ı görmek hakkında İmam-ı Câfer-i Sâdık Rahmetullâhi aleyh: ″Böylece Allah’u Teâlâ, kuluna vahyettiğini vahyetti″ âyeti hakkında şöyle buyurmuştur:

″Bu âyette geçtiği üzere, olan oldu, giden gitti. Dost dostuyla muamelesini tamam etti. Aralarında olan sırları, perde-i hifâda (gizlilik perdesinde) kaldı. Ne vahyettiğini kimse bilmedi. Ancak Müslümanlar bildi ki, Allah’u Teâlâ O’na vahyetti.″[1]

Bu hususta İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

قَالَ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ قُلْتُ أَلَيْسَ اللّٰهُ يَقُولُ {لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ} قَالَ وَيْحَكَ ذَاكَ إِذَا تَجَلَّى بِنُورِهِ الَّذِي هُوَ نُورُهُ وَقَالَ أُرِيَهُ مَرَّتَيْنِ (ت عن ابن عباس)

″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem, Rabbini gördü″ dedi. Allah’u Teâlâ: ″Gözler O’nu idrak edemez. Halbuki O, gözleri idrak eder″[2] diye buyurmuyor mu? dedim. Bunun üzerine buyurdu ki: ″Vay sana! O, kendi nûru olan nûru ile tecelli ettiği zamandır. Oysa Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini iki kez gördü.″[3]

Kadı İyaz der ki:

Ru’yetullah aklen de câizdir. Mûsâ Aleyhisselâm: Sûre-i A’râf, Âyet 143’te geçtiği üzere, ″Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim!″ dedi. Peygamberler imkânsız olan şeyi istemezler. Şer’i Şerif’te görmenin câiz olmadığına bir delil yoktur, diyerek ″Gözler O’nu idrak edemez″ âyetini delil tutanların hücceti yoktur. Zîrâ Âyet-i Kerîme‘de, değişik görüşler vardır, buyurdu. Ulemâdan rivâyettir ki:

- Allah’u Teâlâ görülür, ama idrak olunmaz. Zîrâ idrak ihatadan ve sonuna kadar bütününün kavranmasından ibârettir. Allah’u Teâlâ ise sondan ve sınırdan münezzeh ve mukaddestir, dediler. Görünmez diyenler, Mûsâ Aleyhisselâm’ın: ″Len Terânî″ yani ″Beni göremezsin″[4] âyetini delil olarak alırlar ise; bu âyet, daha iyi görülmesinin câiz olduğuna apaçık delildir, dediler. Zîrâ Peygamberler câiz olmayan ve olması imkânsız olan şeyi istemezler.

Sûre-i Necm, Âyet: 3-4’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″O (Muhammed Aleyhisselâm), kendi hevâsından konuşmaz.* Onun her konuştuğu, Allah tarafından vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.″

Mûsâ Aleyhisselâm'ın: ″Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim″ dediği zaman, Allah'u Teâlâ'nın: ″Beni göremezsin″ diye buyurduğu, yalnız Mûsâ Aleyhisselâm'dır. ″Beni göremezler″ dememiştir. Hikmetini kendi bilir ki, ona öyle demiştir: Eğer görmek câiz olmasa idi, görüleceğine itikâd edenler kâfir olurdu. Mûsâ Aleyhisselâm'ı risâlet ve seçilmiş Peygamber ve envâ-i çeşit faziletler, burhanlar ve sözlerini Kelâm-ı Şerif ile nice mûcizeler ile kuvvetlendirip yardım eyleyip de, böyle olan kimse Hakk Teâlâ Hazretlerine câiz olmayanı nasıl câiz itikâd eyler? Mûsâ Aleyhisselâm, hemen o anda görmek istedi. O saatte göremeyeceğini, Hakk Teâlâ ona söyledi.

Kadı Beydâvî dahi tefsirinde demiştir ki:

″Bu âyette ru'yetin yani Allah'ı görmenin câiz olduğuna delil vardır. Zîrâ Enbiyâ'ya câiz olan, helâl şeyleri talep etmektir. Onun için: ″Len Terânî″ yani ″Beni göremezsin″ dedi. ″Len Erâ″ yani ″Ben görülmem″ demedi, demiştir.[5]

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(قَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَبَّهُ (ك حب عن ابن عباس

″Yemin ederim ki, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü.″[6]

İmam Abdurrezzak'ın naklettiğine göre:

(كَانَ الْحَسَنُ يَحْلِفُ بِاللّٰهِ لَقَدْ رَأَى مُحَمَّدٌ رَبَّهُ (عن الحسن

Hasan-ı Basrî Hazretleri, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem Rabbini gördü ″ diye yemin etmiştir.[7]

Yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

اَتَعْجَبُونَ اَنْ تَكُونَ الْخَلَّةُ لِاِبْرَاهِيمَ وَالْكَلَامُ لِمُوسَى وَلِرُؤْيَةِ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (طب ك عن ابن عباس)

″Halilliğin İbrâhim'e, kelâmın Mûsâ'ya ve görmenin Muhammed Sallallâhu

aleyhi ve sellem’e olduğuna siz hayret mi edersiniz!″[8]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mîraç gecesinde gördüklerini haber verince, Müslümanlardan birçok kimse inkâr edip mürtet oldu. Şimdi birçok âlimim diye geçinen, aklının almadığını inkâr eden kişiler hep böyledir.

Ehl-i Sünnet’in dışında olan Mûtezile fırkası, bu Âyet-i Kerîme’ye dayanarak, Allah’u Teâlâ’nın, dünyâda görülemediği gibi âhirette de hiç görülemeyeceğini söylemiştir. Onların bu sözü yanlıştır. Âyetin bâtıl bir yorumudur. Allah’u Teâlâ’nın görüleceği, sahih hadis kitaplarında mevcut olan sağlam Nass’lar ile bildirilmiştir.

Cerir İbn-i Abdullah Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te şöyle buyrulmuştur:

كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً يَعْنِي الْبَدْرَ فَقَالَ إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ (خ م عن جرِير بن عبد اللّٰه)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık. Mehtaplı bir gecede aya bir baktı ve ″Siz, Rabbinizi şu ayı perdesiz ve birbirinizi itip kakmadan gördüğünüz gibi açık olarak göreceksiniz.″[9]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَمَنْ يَنْظُرُ إِلَى جِنَانِهِ وَأَزْوَاجِهِ وَخَدَمِهِ وَسُرُرِهِ مَسِيرَةَ أَلْفِ سَنَةٍ وَأَكْرَمُهُمْ عَلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ يَنْظُرُ إِلَى وَجْهِهِ غُدْوَةً وَعَشِيَّةً ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ} (ت عن ابن عمر)

″Cennet ehlinin en aşağı mertebede olanı şu kişidir ki; bahçelerini, eşlerini, bol nîmetlerini, hizmetçilerini ve tahtlarını bin senelik mesâfeye kadar görecektir. Cennet ehlinin Allah katında en makbul olanı da şu kişidir ki, sabah akşam Allah’ın Cemâlini görecektir.″ Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″O günde birtakım yüzler parıldar;* Rabblerine bakarlar″ mealindeki Sûre-i Kıyâmet, Âyet 22-23’ü okudu.[10]

[1] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 422.

[2] Sûre-i En’âm, Âyet 103.

[3] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 53.

[4] Sûre-i A’râf, Âyet 143.

[5] Bu husustaki fetvâlarla ilgili olarak bakınız: İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 425-426; Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 197.

[6] Sahih-i İbn-i Hibban, Hadis No: 57; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 204.

[7] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 426.

[8] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3069, 3706; Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 11746.

[9] Sahih-i Buhârî, Mevâkit’üs-Salat 16; Sahih-i Müslim, Mesâcid 37 (211).

[10] Sünen-i Tirmizî, Sıfat-ı Cennet 16.

( )قَدْ جَٓاءَكُمْ بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْۚ فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَاۜ وَمَٓا اَنَا۬ عَلَيْكُمْ بِحَف۪يظٍ (١٠٤)

104. Şüphesiz size Rabbinizden hakikati gösteren deliller gelmiştir. Artık kim görürse kendi lehinedir, kim de görmezse kendi aleyhinedir. Ey Resûlüm! De ki: ″Ben, sizin üzerinize bir koruyucu değilim (vazifem tebliğden ibârettir).″

( )وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (١٠٥)

105. Kâfirler, ″Sen onu başkalarından öğrendin″ desinler diye ve bilen bir topluluğa da onu açıklayalım diye âyetleri genişçe işte böyle beyan ederiz.

( )اِتَّبِعْ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِك۪ينَ (١٠٦)

106. Ey Resûlüm! Sana Rabbinden nâzil olan vahye tâbi ol! O’ndan başka ilah yoktur. Müşriklerden yüz çevir!

( )وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَٓا اَشْرَكُواۜ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَف۪يظاًۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ (١٠٧)

107. Allah’u Teâlâ dileseydi, onlar Allah’a ortak koşmazlardı. Biz seni onların üzerine bir koruyucu kılmadık. Sen onların üzerine vekil de değilsin!

وَلَا تَسُبُّوا الَّذ۪ينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍۜ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّهِمْ)

مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٠٨))

108. Ey îman edenler! Kâfirlerin, Allah'tan başka taptıkları putlara sövmeyin. Sonra onlar da haddi aşarak, cehâletle Allah'a söverler. Böylece her ümmete kendi amellerini güzel gösterdik. Sonra dönüşleri, ancak Rablerinedir. Rableri de, onlara ne yaptıklarını haber verecektir.

İzah: Katâde Hazretlerinden nakledildiğine göre; Müslümanların, kâfirlerin putlarına sövmeleri, kâfirlerin de haddi aşarak düşmanlıkla Allah'u Teâlâ'ya sövmeleri üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bu hususta Abdullah b. Amr Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مِنَ الْكَبَائِرِ أَنْ يَشْتُمَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَهَلْ يَشْتُمُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ قَالَ نَعَمْ يَسُبُّ أَبَا الرَّجُلِ فَيَشْتُمُ أَبَاهُ وَيَشْتُمُ أُمَّهُ فَيَسُبُّ أُمَّهُ (م ت عن عبد اللّٰه بن عمرو)

"Kişinin, anne ve babasına sövmesi, büyük günahlardandır" Dediler ki: "Yâ Resûlallah! Kişi nasıl olur da anne ve babasına söver?" Bunun üzerine buyurdu ki: "Kişi başkasının babasına söver, sövdüğü adam da onun babasına söver ve başkasının annesine söver, o da onun annesine söver."[1]

[1] Sahih-i Müslim, Îman 38 (146 Sünen-i Tirmizî, Birr 4.

(وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَاۜ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْۙ اَنَّهَٓا اِذَا جَٓاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ (١٠٩) وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِه۪ٓ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ۟ (١١٠) وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَٓا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوٓا اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ (١١١))

109-111. Kâfirler, kendilerine istedikleri gibi bir mûcize gelirse, ona mutlaka îman edeceklerine dair en ağır yeminleriyle Allah'a yemin ettiler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: "Mûcizeler, ancak Allah katındadır. Ey îman edenler! Ne bilirsiniz ki, istedikleri gibi mûcize gelse, yine îman etmezler."* Biz onların kalplerini ve gözlerini ters çeviririz de, ilk defa ona îman etmedikleri gibi, şimdi de îman etmezler. Onları, azgınlık ve isyanlarında şaşırmış oldukları halde terk ederiz.* Biz onlara melekler göndersek, (İslâm Dîni'nin hak olduğuna dair) ölüler dile gelip şehâdet etse ve her şeyi bölük bölük toplasak da şâhitlik etseler, Allah'u Teâlâ dilemedikçe, yine îman etmezlerdi. Lâkin onların (Mü'minlerin) çoğu, bu

hakikatleri (o kâfirlerin îman etmeyeceğini) bilmezler.

İzah: Müşrikler, kendilerinin istediği gibi bir mûcize geldiği takdirde îman edeceklerine dair yemin edince, Mü’minler: ″Yâ Resûlallah! Sen Allah’u Teâlâ’dan bir mûcize iste de müşrikler îman etsinler″ demişlerdi. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ bu âyetleri indirmiş ve ″Ey Mü’minler! O müşriklere istedikleri mûcizeler geldiğinde, onların îman edeceklerini nereden biliyorsunuz?″ diye buyurmuştur.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan şu hâdise nakledilmiştir:

قَالَتْ قُرَيْشٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ أَنْ يَجْعَلَ لَنَا الصَّفَا ذَهَبًا وَنُؤْمِنُ بِكَ قَالَ وَتَفْعَلُونَ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَدَعَا فَأَتَاهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبَّكَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ إِنْ شِئْتَ أَصْبَحَ لَهُمْ الصَّفَا ذَهَبًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ وَإِنْ شِئْتَ فَتَحْتُ لَهُمْ بَابَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (قَالَ بَلْ بَابُ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ (حم عن ابن عباس

Kureyşliler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Rabbine duâ et de bize Safa Tepesi’ni altın yapsın, sana inanalım″ dediler. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: ″Şâyet bunu yaparsam beni tasdik eder misiniz?″ diye sorunca, onlar: ″Evet″ dediler. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm geldi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e şöyle dedi: Rabbinin sana selâmı var ve der ki: ″İsterse onlar için Safa Tepesi altın olur, ama içlerinden her kim bundan sonra küfre devam ederse; onu âlemlerden hiç kimseyi azaplandırmadığım bir biçimde azaplandırırım. İstersen de, onlar için tevbe ve rahmet kapılarını açarım.″ Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, tevbe ve rahmet kapılarını isterim″ dedi.[1]

Bu olay üzerine bu âyetler nâzil olmuştur. Birçok Âyet-i Kerîme’de belirtildiği gibi, önceki kavimler Peygamberlerden mûcize istemişler, mûcize gelip de gözleriyle gördükleri halde, yine de Peygamberleri ve tebliğ ettiği dini kabul etmemişlerdi. Allah’u Teâlâ, bunlardan bâzılarını domuz ve maymun sûretine dönüştürmüş ya da helâk etmiştir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, işte ümmetinin bu durumlara düşmesini istemediği için, tevbe ve rahmet kapılarını tercih etmiştir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2058.

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًاۜ وَلَوْ (

شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (١١٢) وَلِتَصْغٰى اِلَيْهِ اَفْـِٔدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ (١١٣)

112-113. İşte böylece, her peygamber için, insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Onlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı bâtıl sözleri telkin ederler. Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. O halde onları kendi küfür ve iftiralarıyla başbaşa bırak.* Bir de âhirete îman etmeyenlerin kalpleri, o yaldızlı bâtıl sözlere meyletsin, ondan hoşlansın ve çirkin olan küfürlerinde devam etsinler, diye o kâfirler böyle yaparlar.

İzah: Âyet-i Kerîme'de: ″İşte böylece, her peygamber için, insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık″ diye buyrulmaktadır. İblis ve onun bütün çocukları, sâdece Peygamberlere değil, Âdemoğullarının hepsine düşman-dırlar. Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme'de, özellikle Peygamberlere düşman olan şeytanları zikrettiğine göre, buradaki şeytanlardan maksadın, İblis'in soyundan olan şeytanlar olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu da göstermek-tedir ki, buradaki insanların şeytanlarından maksat, insanların azgınları, cinlerin şeytanlarından maksat da cinlerin azgınlarıdır.

Bu hususta Ebû Zerr Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَجْلِسٍ قَدْ أَطَالَ فِيهِ الْجُلُوسَ قَالَ فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ ، هَلْ صَلَّيْتَ؟ قَالَ: لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ. قَالَ: قُمْ فَارْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَالَ: ثُمَّ جِئْتُ فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ ، هَلْ تَعَوَّذْتَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيَاطِينِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ، وَهَلْ لِلْإِنْسِ مِنْ شَيَاطِينَ؟ قَالَ : نَعَمْ، هُمْ شَرٌّ مِنْ شَيَاطِينِ الْجِنِّ. (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابى ذر)

Bir mecliste Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanına vardım. Peygamber Efendimiz orada uzun süre oturdu. Bana: ″Yâ Ebâ Zerr! Namaz kıldın mı?″ diye sordu. ″Hayır, Yâ Resûlallah″ diye cevap verdim. ″Kalk ve iki rek'at namaz kıl″ buyurdu. Sonra geldim ve yanına oturdum. ″Yâ Ebâ Zerr! İnsan ve cin şeytanlarının şerrinden Allah'a sığındın mı?″ buyurdu. ″Hayır, Yâ Resûlallah! İnsanların da şeytanları mı var?″ diye sordum. Buyurdu ki: ″Evet, onlar cin şeytanlarından daha şerlidirler.″[1]

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 12, s. 53; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20566; 20572; Sünen-i Nesâî, İstiâze 46.

اَفَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ (

))رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرٖينَ (١١٤

114. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″O, size Kur’ân’ı genişçe açıklanmış olarak indirmişken, Allah’tan başka hakem mi arayayım? Kendilerine kitap verdiklerimiz de o kitabın (Kur’ân’ın), gerçekten Rabbin tarafından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüphe edenlerden olma!

))وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًاۜ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهٖۚ وَهُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ (١١٥ (

115. Rabbinin kelimesi (haberleri, ahkâmı ve vaadi), doğruluk ve adâlet bakımından tamamlanmıştır. O’nun kelimelerini değiştirecek yoktur. O, her şeyi işiten ve bilendir.

وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ (
١١٦)((

116. Eğer yeryüzündekilerin çoğuna tâbi olursan, onlar seni Allah’ın doğru yolundan saptırırlar. Onlar, zandan başka bir şeye tâbi olmazlar. Onlar, ancak yalan söylerler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, insanların çoğunun görüşünün hakkı temsil etmediğini, nefsânî arzularına uyarak bâtıla yöneldiklerini, bunlara uyulduğu takdirde, insanları Allah’ın yolundan saptıracaklarını bizlere öğretmekte ve hakka uyanların sayısı ne kadar azınlıkta olsa da, hakka tâbi olmak gerektiğini bildirmektedir.

))اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبٖيلِهٖۚ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدٖينَ (١١٧ (

117. Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapanları çok iyi bilir. O, hidâyet yolunda olanları da çok iyi bilir.

))فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيَاتِهٖ مُؤْمِنٖينَ (١١٨ (

118. Eğer O’nun âyetlerine îman edenlerden iseniz, Allah’ın ismi zikredilerek kesilen hayvanlardan yiyin.

İzah: Sûre-i En’âm, Âyet 118-121’in nüzul sebebine dair İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

أَتَى أَنَاسٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَأْكُلُ مَا نَقْتُلُ وَلاَ نَأْكُلُ مَا يَقْتُلُ اللَّهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ {فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ إِلَى قَوْلِهِ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ} (ت عن ابن عباس)

″Yâ Resûlallah! Hayvanlardan kendi öldürdüğümüzü yiyoruz da, Allah'ın öldürdüklerinden neden yiyemiyoruz?″ diye sordular. İşte bunun üzerine Allah'u Teâlâ Sûre-i En'âm, Âyet 118-121'i indirdi.[1]

Hayvan kesilirken: ″Bismillâhi Allah'u Ekber″ demek yeterlidir. Zîrâ bu hususta Enes Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

ضَحَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَّى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا (خ م ن عن انس)

″Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, iki tane alacalı ve boynuzlu koç kurban etti. Onları kendi eliyle kesti ve ″Besmele ile tekbir getirdi (Bismillâhi Allah'u Ekber, dedi). Kendi ayağını da boyunlarının üzerine koydu.″[2]

Âyet-i Kerîme'de: ″Allah'ın ismi zikredilerek″ diye geçen ifadeden maksat, ″Bismillâhi Allah'u Ekber″ demektir.

Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanların yenmeyeceğine dair, aşağıda gelecek olan Sûre-i En'âm, Âyet 121 ve izahına bakınız.

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 7; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6951.

[2] Sahih-i Buhârî, Edâhi 14. Sahih-i Müslim, Edâhi 3 (17 Sünen-i Nesâî, Dahâya 14.

وَمَا لَكُمْ اَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ اِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ اِلَيْهِۜ وَاِنَّ كَثٖيرًا لَيُضِلُّونَ بِاَهْوَٓائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِالْمُعْتَدٖينَ (١١٩)

119. Allah'ın ismi zikredilerek kesilen hayvanlardan niçin yemeyesiniz? Halbuki Allah'u Teâlâ size haram olan şeyleri ayrıntılı olarak bildirdi. Ancak haram olan şeylerden zaruret hâlinde (ölmeyecek kadar) yemeniz müstesnâ. Doğrusu birçokları, hevâlarına uyarak, hiçbir ilme dayanmaksızın (haramı helâl, helâli de haram saymak sûretiyle) insanları doğru yoldan saptırırlar. Şüphesiz senin Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilir.

İzah: Allah’ın haram kıldığı şeyler; Sûre-i Bakara, Âyet 173, Sûre-i Mâide, Âyet 3, Sûre-i En’âm, Âyet 121, 145 de ve izahlarında açıklanmıştır. İslâmiyet’te haram ve helâl olan şeyler, gerek âyet ve gerekse de hadislerde açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

الْحَلَالُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلَا إِنَّ حِمَى اللّٰهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ (خ عن النعمان بن بشير)

″Helâl bellidir, haram da bellidir. Bu ikisinin arasında çok kimselerin bilmedikleri şüpheli şeyler vardır. Kim bu şüpheli şeylerden korunursa, dînini ve ırzını korumuş olur. Şüpheli işi işleyenler, harama düşerler. Şüpheli işleri işleyen kişi, korunun etrafında hayvanlarını otlatan kimse gibidir ki, koruya girmesi pek mümkündür. Dikkat ediniz, her hükümdarın bir korusu vardır. Uyanık olun, Allah’u Teâlâ’nın korusu da, haram kıldığı şeylerdir. Haberiniz olsun ki, bedende bir et parçası vardır, o düzgün olursa bütün vücut düzgün olur. Eğer o bozuk olursa, bütün vücut bozuk olur. Haberiniz olsun ki, bu et parçası kalptir.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Îman 37.

(وَذَرُوا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهُۜ اِنَّ الَّذ۪ينَ يَكْسِبُونَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ (١٢٠)

120. Ey îman edenler! Âşikâr ve gizli olan günahı bırakın. Şüphesiz günah kazananlar, günahlarının cezâsını görürler.

İzah: Günaha dair Nüvas İbn-i Sem’ân Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْإِثْمِ فَقَالَ الْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعُ النَّاسَ عَلَيْهِ. (ابن ابى حاتم عن النواس بن سمعان)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘e, günahın ne olduğunu sordum. Şöyle buyurdu: ″Günah, kalbinde tereddüt ve şüphe uyandıran, insanların ondan haberdar olmasından hoşlanmadığın şeydir.″[1]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 7859.

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ وَاِنَّهُ لَفِسْقٌ وَاِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ اِلٰى اَوْلِيَٓائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْۚ وَاِنْ (اَطَعْتُمُوهُمْ اِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ۟ (١٢١))

121. Üzerine Allah'ın ismi zikredilmeden kesilen hayvanlardan yemeyin. Zîrâ o fısktır (Allah'a itaatten ayrılmadır). Muhakkak ki şeytanlar, sizinle mücâdele etmek için dostlarına (kendi kestiğinizi yiyorsunuz da, Allah'ın öldürdüğünü yemiyorsunuz diye) vesvese verirler. Eğer onlara itaat ederseniz, şüphesiz siz de müşrik olursunuz.

İzah: İkrime Hazretlerinden nakledildiğine göre, müşriklerden bâzı insanlar Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e geldiler ve ona dediler ki: ″Söyler misin bize, ölen bir koyunu kim öldürmüştür?″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de buyurdu ki: ″Allah öldürmüştür.″ Bunun üzerine Müşrikler dediler ki: ″Sen kendi öldürdüğünü ve arkadaşlarının öldürdüğünü helâl, Allah'ın öldürdüğünü ise haram sayıyorsun ha?″ İşte bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

Allah'u Teâlâ bu Âyet-i Kerîme ile, putlar için kesilen hayvanların, kendiliğinden ölen hayvanların ve Allah'ın ismi zikredilmeksizin kesilen hayvanların yenilmeyeceğini beyan etmiştir.

Yukarıda Sûre-i En'âm, Âyet 118'in izahındaki Hadis-i Şerif'te geçtiği gibi hayvan kesilirken, ″Bismillâhi Allah'u Ekber″ demek yeterlidir.[1] Bu ifadesinin tam hayvan kesileceği sırada söylenilmesi lâzımdır. Bu söz ile hayvan kesmek arasına, başka bir iş veya dünyâ kelâmı girmemelidir. Şâyet bir Müslüman, Allah'ın ismini zikretmeyi unutarak terk etse, o hayvanın eti yenir.

Bu hususta da Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ اللّٰهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنِّسْيَانَ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ (ه عن ابن عباس

″Allah'u Teâlâ ümmetimden hatâ, unutma ve istemediği halde zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır.″[2]

Yine bu Âyet-i Kerîme hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

(مَنْ نَسِىَ التَّسْمِيَةَ فَلَا بَأْسَ وَمَنْ تَعَمَّدَ فَلَا تُؤْكَلْ (اخرجه رزين عن ابن عباس

″Şâyet bir kimse, Allah'ın ismini zikretmeyi hatâ ile veya unutarak terk ederse, o

zaman yenir. Fakat kasten terk edilmesi durumunda aslâ yenilmez."[3]

Kâ’b İbn-i Mâlik Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmaktadır:

أَنَّ جَارِيَةً لَهُمْ كَانَتْ تَرْعَى غَنَمًا بِسَلْعٍ فَأَبْصَرَتْ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا مَوْتًا فَكَسَرَتْ حَجَرًا فَذَبَحَتْهَا فَقَالَ لِأَهْلِهِ لَا تَأْكُلُوا حَتَّى اَسْأَلَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَأَمَرَهُ بِأَكْلِهَا (مالك خ عن كعب بن مالك)

"Onların koyun güden câriyeleri, bir koyunun ölmek üzere olduğunu görmüş, derhal bir taş kırarak, onunla koyunu kesmiştir. Babası, ailesine: "Ondan yemeyin." Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e sorayım demiş ve sormuş. O da, yemelerini emretmiştir."[4]

[1] Bakınız: Sahih-i Buhârî, Edâhi 14. Sahih-i Müslim, Edâhi 3 (17 Sünen-i Nesâî, Dahâya 14.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Talak 16.

[3] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1950.

[4] Sahih-i Buhârî, Zebâih 18; İmam Mâlik, Muvatta, Zebâih 4; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 1958.

(اَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَاَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشٖي بِهٖ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَاۜ كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرٖينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢٢))

122. Ölü (dalâlette) iken diriltttiğimiz ve insanlar arasında hidâyet yolunda yürümesi için nûr verdiğimiz kimse, dalâlet karanlığında dalmış olan kimse gibi midir? İşte kâfirlere, yaptıkları böyle güzel göründü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’nin nüzul sebebi hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Bu âyette kastedilenler, Hz. Hamza ve Ebû Cehil’dir. Şöyle ki: Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, bir gün Safa Tepesi‘nde otururken, oradan geçmekte olan Ebû Cehil, kendisine hakaret etmişti. O gün bu hâdiseyi görenler, o sırada elinde yayı ile avdan dönmekte olan Peygamberimizin amcası Hz. Hamza’ya haber verdiler. Hz. Hamza, yeğeni hakkında fenâ sözler söylendiğini işitince, doğru Ebû Cehil’in yanına gitti ve kızgın bir şekilde gelip Ebû Cehil’in üzerine

yürüdü. ″Yeğenime hakaret eden ve onu inciten sen misin?″ dedi. Yayı ile vurarak Ebû Cehil'in kafasını yardı. Ebû Cehil, müşrikler arasında hatırı sayılan bir kimseydi. Yanındakiler, Hz. Hamza'ya hücum edecek oldular. Fakat Ebû Cehil buna engel oldu. Hz. Hamza ayrıldıktan sonra da dostlarına: ″Ona sakın ilişmeyin. Hiddetlenir de Müslüman olur ve Muhammedîler kuvvet bulur″ diye öğüt verdi.

Hz. Hamza, Ebû Cehil'in yanından ayrıldıktan sonra Resûlü Ekrem'in huzuruna geldi ve Ebû Cehil'e yaptığı hâdiseyi ona anlatarak teselli etti. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Hamza'ya; ″Ancak Müslüman olursan, memnun olurum″ dedi. Bunun üzerine Hz. Hamza, Kelime-i Şehâdet getirdi ve bu îmanını bütün Kureyş'e ilan etti.

Dahhâk Hazretlerine göre ise, bu Âyet-i Kerîme, Hz. Ömer ile Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur. Zîrâ İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اللّٰهُمَّ أَعِزَّ الْإِسْلَامَ بِأَبِي جَهْلِ ابْنِ هِشَامٍ أَوْ بِعُمَرَ قَالَ فَأَصْبَحَ فَغَدَا عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمَ (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah'ım! İslâm'ı Ebû Cehil b. Hişam (Ömer b. Hişam) veya Ömer b. el-Hattab ile aziz kıl″ diye duâ etti. Ömer b. el-Hattab sabaha erince, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e giderek Müslüman oldu.[1]

Ömer b. Hişam'a: ″Câhillerin babası″ anlamına gelen ″Ebû Cehil″ lakabını Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem takmıştır.

Cehâlet zamanında Hz. Ömer'in bütün insanları titreten bir heybeti, şiddeti vardı. Bir gün câhiller meclisinde iken birisi: ″Ey Kureyş beyleri! Muhammed'in şiirleri karılarınızın koynunda dolaşıyor″ deyince, Hz. Ömer, bu sözü söyleyene hiddetle sus dediğinde, o evet! hepinizin karıları böyledir. Muhammed'in yanına gidip şiirlerini alıyorlar, dedi. Hz. Ömer hiddetle kalkıp Muhammed'in başını şimdi buraya getirmezsem insan değilim dedi. Kendi kız kardeşinin de Müslüman olduğu haberini alınca, daha ziyâde hiddetlendi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ve Ashâbı, otuz dokuz kişi oldukları halde bir evde Allah'ın zikriyle meşgulken, Hz. Ömer kapıya geldi. Ashâbın korkudan elleri tutmaz oldu. ″Eyvah! Resûlullah elimizden gitti″ dediler. Resûlü Ekrem Sallallâhu

aleyhi ve sellem, ″Korkmayın, gelsin″ deyince, Hz. Ömer’i içeri aldılar. O, yalın kılıç, harp elbisesi üzerinde olduğu halde dedi ki: ″Ey Ebû Tâlib’in yetimi! Nedir bu senin yaptıkların? Evlâdı babaya, kardeşi kardeşe düşman ediyormuşsun. Yeniden bir din icâd etmişsin. Bizim putlarımızın hepsini inkâr ediyormuşsun. Bu dediklerin doğru mu? Sen bu sözleri söylüyor musun?″ Kılıcı Peygamberimizin üzerinde idi. Niyeti Peygamber Efendimiz, ″Doğrudur″ dese hemen ona vuracaktı. Bunun üzerine Resûlü Ekrem’e bir celal gelip, hiddetle Hz. Ömer’in üzerine yürüdü. Mübârek elleriyle yakasından tutup, ″Ben, Allah’ın Resûlüyüm sizi îmana dâvet ediyorum″ diye silkelediğinde, Hz. Ömer’in vücudunda şiddetli bir zelzele oldu, yıldırım çarpmış gibi oldu. Neredeyse hayatı elden gidiyordu. Bütün gücü gidip, hemen yere yığıldı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Yâ Ömer! Müslüman ol″ deyince, derhal şehâdet getirdi. Hz. Ömer’in vücudunda o titreme hâli ölünceye kadar devam etti.

Hz. Ömer’in Müslüman olması sâdece Mü’minleri değil, gökteki melekleri bile sevindirmişti.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

(لَمَّا أَسْلَمَ عُمَرُ نَزَلَ جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ لَقَدْ اسْتَبْشَرَ أَهْلُ السَّمَاءِ بِإِسْلَامِ عُمَرَ (ه عن ابن عباس

Hz. Ömer, Müslüman olduğunda, Cebrâil Aleyhisselâm gelerek: ″Yâ Muhammed! Gök Ehli, Hz. Ömer’in Müslüman oluşunu birbirine müjdeliyorlar″ dedi.[2]

Sonuç olarak bu Âyet-i Kerîme, bu iki olay hakkında nâzil olmuştur. Hükmü her Mü’min ve kâfir için geçerlidir.

[1] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 47 (3928).

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 11

(وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فٖي كُلِّ قَرْيَةٍ اَكَابِرَ مُجْرِمٖيهَا لِيَمْكُرُوا فٖيهَاۜ وَمَا يَمْكُرُونَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (١٢٣) (
(

123. Böylece Biz, her beldede günahkârlarını ileri gelenler kıldık ki, orada hile yapsınlar. Halbuki onlar, hileyi ancak kendilerine yaparlar. Fakat bunun farkında değillerdir.

وَاِذَا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَٓا اُو۫تِيَ رُسُلُ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ( ))سَيُصٖيبُ الَّذٖينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدٖيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ (١٢٤

124. Onlara (Muhammed Aleyhisselâm’ın doğruluğuna dair) bir âyet geldiği zaman, ″Allah’ın Peygamberlerine verilenin aynısı bize de veril-medikçe îman etmeyiz″ dediler. Allah’u Teâlâ, Peygamberlik görevini kime vereceğini daha iyi bilir. Mücrimlere, yaptıkları hilelerinden dolayı Allah katında zillet ve şiddetli bir azap isâbet edecektir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Allah’u Teâlâ, Peygamberlik görevini kime vereceğini daha iyi bilir″ diye geçen ifadeyle ilgili olarak çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اصْطَفَى مِنْ وَلَدِ إِبْرَاهِيمَ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي إِسْمَاعِيلَ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ بَنِي كِنَانَةَ قُرَيْشًا وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ (حم عن واثلة بن الأسقع)

″Allah’u Teâlâ, İbrâhim evlâdından İsmâil’i, İsmâiloğullarından, Kinâneoğullarını, Kinâneoğullarından Kureyş’i, Kureyş’ten Hâşim-oğullarını ve Hâşimoğullarından da beni seçmiştir.″[1]

Abbas Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

بَلَغَهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْضُ مَا يَقُولُ النَّاسُ قَالَ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَقَالَ مَنْ أَنَا قَالُوا أَنْتَ رَسُولُ اللّٰهِ فَقَالَ أَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ الْخَلْقَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ خَلْقِهِ وَجَعَلَهُمْ فِرْقَتَيْنِ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ فِرْقَةٍ وَخَلَقَ الْقَبَائِلَ فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِ قَبِيلَةٍ وَجَعَلَهُمْ بُيُوتًا فَجَعَلَنِي فِي خَيْرِهِمْ بَيْتًا فَأَنَا خَيْرُكُمْ بَيْتًا وَخَيْرُكُمْ نَفْسًا (حم عن العباس)

İnsanların söylediklerinin bir kısmı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ulaştı. Bunun üzerine minbere çıkıp: ″Ben kimim?″ diye buyurdu. ″Sen, Allah’ın Resûlüsün″ demeleri üzerine, şöyle buyurdu: ″Ben, Abdulmuttalib oğlu Abdullah oğlu Muhammed’im. Allah’u Teâlâ, mahlûkâtı yaratmış ve beni yarattıklarının en hayırlısı içinde kılmıştır. Onları iki bölük yapmış, beni en hayırlı bölük içinde kılmıştır. Kabileleri yaratmış ve beni en hayırlı kabile içinde kılmıştır. Onlara evler yapmış ve beni evlerin en hayırlıları içinde kılmıştır. Ben, evi en hayırlı olanınız, nefsi en hayırlı olanınızım.″[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

قَالَ لِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامُ قَلَبَتُ الأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ رَجُلا أَفْضَلَ مِنْ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلامُ وَقَلَبْتُ الأَرْضَ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا فَلَمْ أَجِدْ بَنِي أَبٍ أَفْضَلَ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ (دلائل النبوة عن عائشة)

Cebrâil Aleyhisselâm bana dedi ki: ″Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'den daha üstün bir kişi bulamadım. Yeryüzünün doğusunu batısını dolaştım. Bir babanın oğulları olan Hâşimoğullarından daha üstününü bulamadım.″[3]

Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif'te de, şöyle buyrulmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ فَوَجَدَ قَلْبَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَاصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ فَابْتَعَثَهُ بِرِسَالَتِهِ ثُمَّ نَظَرَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ بَعْدَ قَلْبِ مُحَمَّدٍ فَوَجَدَ قُلُوبَ أَصْحَابِهِ خَيْرَ قُلُوبِ الْعِبَادِ فَجَعَلَهُمْ وُزَرَاءَ نَبِيِّهِ يُقَاتِلُونَ عَلَى دِينِهِ فَمَا رَأَى الْمُسْلِمُونَ حَسَنًا فَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ حَسَنٌ وَمَا رَأَوْا سَيِّئًا فَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ سَيِّئٌ (حم طب عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Allah'u Teâlâ, kulların kalplerine baktı ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kalbini kulların kalplerinin en hayırlısı bularak onu kendisi için seçti ve emirlerini onunla gönderdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in kalbinden sonra kulların kalplerine baktı ve onun Ashâbının kalplerini, kulların kalplerinin en hayırlısı bularak onları dîni üzere çarpışan Peygamberinin vezirleri yaptı. Müslümanların güzel gördükleri, Allah katında da güzeldir. Kötü gördükleri, Allah katında da kötüdür.″[4]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16373.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 1692

[3] Beyhakî, Delâil'ün-Nübüvve, Hadis No: 83.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3418; Taberani, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 8504.

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْاِسْلَامِۚ وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَٓاءِۜ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ (١٢٥)

125. Allah’u Teâlâ, her kime hidâyet etmek isterse, onun göğsünü İslâm’a açar. Dalâlette bırakmak istediği kimsenin göğsünü de öyle sıkar ki, ona İslâm’ı kabul etmek semâya çıkmak kadar zor gelir. İşte böylece Allah’u Teâlâ, îman etmeyenlerin üzerine pislik (azap) yağdırır.

İzah: İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre Ashâb, bu âyet nâzil olduğunda, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e:

قَالُوا: كَيْف يُشْرَح الصَّدْر؟ قَالَ: إِذَا نَزَلَ النُّور فِي الْقَلْب اِنْشَرَحَ لَهُ الصَّدْر وَانْفَسَحَ [فِي رِوَايَةٍ: إِذَا دَخَلَ النُّور الْقَلْب اِنْفَسَحَ وَانْشَرَحَ] قَالُوا: فَهَلْ لِذَلِكَ آيَة يُعْرَف بِهَا؟ قَالَ: نَعَمْ الْإِنَابَة إِلَى دَار الْخُلُود وَالتَّجَافِي عَنْ دَار الْغُرُورِ وَالِاسْتِعْدَاد لِلْمَوْتِ قَبْل الْفَوْتِ. (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابى جافر وعن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Yâ Resûlallah! Hidâyete eren kişinin göğsü nasıl açılır?″ dediler, Buyurdu ki: ″İslâm, bir nûr olarak onların gönlüne konur ve onların gönlü de bu nûr ile açılır, huzura kavuşur.″ Ashâb: ″Yâ Resûlallah! Böyle olanı belirtecek bir alâmet var mıdır?″ diye sorunca, buyurdu ki: ″Evet, ebedî yurda yönelmek, aldatan yurttan kaçınmak ve ölüm gelmeden önce ona hazırlanmaktır.″[1]

Hz. Abdurrahman b. Zeyd, bu âyetin metninde, ″Rics″ diye geçen kelimeden maksadın, ″Azap″ olduğunu söylemiştir. Bu sebeple biz de bu mânâda tercüme ettik. Bâzı tefsir âlimleri de, bu kelimeye aslî anlamı olan ″Pislik ve murdar″ anlamı vererek, ″Allah’u Teâlâ, îman etmeyenlerin üzerinde murdarlığı, pisliği böyle bırakır″ diye mânâ vermişlerdir.

Allah’u Teâlâ, kulun kalbindeki niyetine göre, onu dalâlette bırakır veya hidâyete erdirir. Kullarına aslâ haksızlık etmez. Bu hususta Sûre-i Enfal, Âyet 51 ve izahına bakınız.

[1] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ul-Beyan, Hadis No: c. 12, s. 98.

(وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًاۜ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ (١٢٦) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٢٧))

126-127. İşte bu (İslâm Dîni), Rabbinin dosdoğru yoludur. Şüphesiz Biz, âyetleri düşünenler için genişçe açıkladık.* Onlar için Rableri katında Dâr’us-Selâm (Cennet) vardır. Allah’u Teâlâ, güzel amelleri sebebiyle onların velîsidir.

(وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمٖيعاًۚ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْاِنْسِۚ وَقَالَ اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا

بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَٓا اَجَلَنَا الَّذٖٓي اَجَّلْتَ لَنَاۜ قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ خَالِدٖينَ فٖيهَٓا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّ رَبَّكَ حَكٖيمٌ عَلٖيمٌ))(١٢٨) وَكَذٰلِكَ نُوَلّٖي بَعْضَ الظَّالِمٖينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَࣖ (١٢٩

128-129. Ey Habîbim! Allah'u Teâlâ'nın, onların hepsini bir araya toplayacağı günü zikret. O gün Allah'u Teâlâ, ″Ey şeytanlar! İnsanların çoğunu yoldan çıkardınız″ der. Onların insanlardan olan dostları da, ″Ey Rabbimiz! Biz birbirimizden istifâde ettik (onlar bize nefsânî arzuları güzel gösterdiler, biz de onlara itaat ettik). Şimdi bizim için takdir ettiğin güne geldik ve huzurunda boyun eğdik″ derler. Allah'u Teâlâ da onlara, ″Sizin yeriniz Cehennemdir. Orada ebedî kalacaksınız. Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ″ diye buyurur. Şüphesiz senin Rabbin, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.* İşte böylece, zâlimleri kazandık-ları (günahlar) sebebiyle birbirlerinin dostu yaparız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'nin Arapça metninde, ″Cinler topluluğu″ diye geçen ibâreden maksat, ″Şeytanlar″ olduğu için böyle mânâ verilmiştir. Çünkü ″el-Cinne″ diye geçen ve genel olarak görülmeyen varlıklar için kullanılan bu kelime, kullanıldığı yere göre mânâ ifade eden bir kelime olup şeytan, cin ve melek anlamlarına gelmektedir. Bu Âyet-i Kerîme'de kastedilen mânâ da, şeytanlar anlamındadır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Zuhruf, Âyet 36'da şöyle buyurmuştur:

″Her kim Rahmân'ın zikrini görmemezlikten gelirse, ona bir şeytan musallat ederiz. Artık o şeytan, her zaman onun arkadaşıdır.″

Yine âyette: ″Sizin yeriniz Cehennemdir, orada ebedî kalacaksınız. Ancak Allah'ın dilediği müstesnâ″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat ise, kâfirler Cehennemde ebedî kalacaktır. Ancak günahlarından dolayı Cehenneme giren bâzı Müslümanlar, Allah'u Teâlâ'nın rahmetiyle şefaate uğrayarak oradan çıkarılacaklardır, demektir.[1]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَمَّا أَهْلُ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا فَإِنَّهُمْ لَا يَمُوتُونَ فِيهَا وَلَا يَحْيَوْنَ وَلَكِنْ نَاسٌ أَصَابَتْهُمُ النَّارُ بِذُنُوبِهِمْ أَوْ قَالَ بِخَطَايَاهُمْ فَأَمَاتَهُمْ إِمَاتَةً حَتَّى إِذَا كَانُوا فَحْمًا أُذِنَ بِالشَّفَاعَةِ فَجِيءَ بِهِمْ ضَبَائِرَ ضَبَائِرَ فَبُثُّوا عَلَى أَنْهَارِ الْجَنَّةِ ثُمَّ قِيلَ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ أَفِيضُوا عَلَيْهِمْ فَيَنْبُتُونَ نَبَاتَ الْحِبَّةِ تَكُونُ فِي حَمِيلِ. (م حم عن ابى سعيد)

″Cehennemin ehli olanlar, orada ne öldürülür, ne de diriltilir. Fakat işledikleri

birtakım günahlardan dolayı Cehennem ateşi isâbet etmiş birtakım Müslümanlar vardır. İşte bir müddet azaptan sonra öldürülenler onlardır. Onlar kömür hâline geldiklerinde kendilerine şefaat olunma izni çıkar. Onlar, bölük bölük getirilip Cennetin ırmaklarına dağıtılacaklardır. Sonra Cennetliklere: ″Ey Cennet ahâlisi! Bunlara bol su, Cennet sularından dökünüz″ denilecek. Sonra onlar, sel yatağında biten dereotları gibi yeniden biteceklerdir.″[2]

Şefaat ile ilgili daha geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 255’in izahına bakınız.

Katâde Hazretleri, ″İşte böylece, zâlimleri işledikleri (günahlar) sebebiyle birbirlerinin dostu yaparız″ âyetini açıklarken: ″Allah’u Teâlâ, zâlimleri dünyâda birbirine dost yapar ve bunlar Cehennemde birbirlerinin peşinden giderler″ diye buyurdu.[3]

[1] Ebedî Cehennemde kalacak olanların sâdece kâfirler olduğuna dair ayrıca Sûre-i Müddessir, Âyet 48 ve izahına bakınız.

[2] Sahih-i Müslim, Îman 82 (306 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 10655.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 6, s. 218.

(يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتٖي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۜ قَالُوا شَهِدْنَا عَلٰٓى اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرٖينَ (١٣٠))

130. Allah’u Teâlâ mahşer günü: ″Ey cin ve insan topluluğu! Size âyetlerimi anlatan ve sizi, bu güne kavuşacağınız hususunda uyaran Resuller gelmedi mi?″ buyurur. Onlar da: ″Biz kendi aleyhimize şâhitlik ederiz (geldiler ve bizi uyardılar)″ derler. Allah’u Teâlâ da: ″Dünyâ hayatı onları aldattı. Şimdi de kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şâhitlik ettiler″ diye buyurur.

İzah: Cinlere kendilerinden Peygamber gelip gelmediği hususunda ihtilaf edenler olmuşsa da, Peygamberler sâdece insanlardan olmuştur. Cinlerden Peygamber yoktur. Sahâbe, tâbiin ve sonraki gelen âlimlerden birçoğu, bu hususu açıkça belirtmişlerdir. Nitekim bu hususta İbn-i Abbâs Radiyallâhu anhumâ der ki:

(اَلرُّسُلُ مِنْ بَنِي آدَم وَمِنَ الْجِنِّ نُذُرٌ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابن عباس

″Peygamberler, Âdemoğullarındandır. Cinlerden ise, sâdece uyarıcılar vardır.″[1]

Allah’u Teâlâ Sûre-i Cin, Âyet 1-3’te de şöyle buyurmuştur:

Ey Habîbim! De ki: Bana vahyolundu ki, Kur’ân’ı okuduğum zaman cinlerden bir taife beni dinlemiş ve kavimlerine şöyle demişler: ″Muhakkak biz, acâyip bir Kur’ân dinledik ki,* hakka hidâyet ediyor. Artık biz ona îman ettik ve onun beyanı üzere Rabbimize hiçbir kimseyi aslâ ortak koşmayız.* Şüphesiz ki, Rabbimizin azameti çok yücedir. O, ne bir eş, ne de bir çocuk edinmiştir.″

Bu âyetlerde, cinlerden bâzılarının kendi kavimlerini uyararak onları İslâm Dîni’ne dâvet ettikleri görülmektedir. İşte İbn-i Abbas Hazretlerinin: ″Cinlerden sâdece uyarıcılar vardır″ dediği de budur.

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 340.

(ذٰلِكَ اَنْ لَمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا غَافِلُونَ (١٣١)

131. İşte bu (Resullerin gönderilmesi), Rabbinin, beldeler halkını gâfil bir halde bulunurlarken (onları uyarmadan), zulümleri sebebiyle helâk etmek istemediği içindir.

İzah: Allah’u Teâlâ bir kavme, Resûl gönderip onları uyarmadıkça, günah ve isyanlarından dolayı onları helak etmez. Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 15’te de şöyle geçmektedir: ″… Biz, bir Resûl göndermedikçe (hiçbir kavme) azap etmeyiz.″

(وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُواۜ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ (١٣٢)

132. (Mükellef olan) herkesin, (hayır veya şer) yaptıklarına göre dereceleri vardır. Senin Rabbin, onların yaptıklarından gâfil değildir.

İzah: Allah’u Teâlâ, Âdil’dir. Yarattığı herkese kendi varlığını birliğini bulması için akıl ve fırsat vermiştir. Allah’u Teâlâ, yarattığı bütün kullara amellerine göre, mükâfat veya cezâ olarak karşılığını verecektir.

Allah’u Teâlâ Sûre-i Zilzâl, Âyet 7-8’de şöyle buyurmuştur:

″İşte her kim zerre kadar bir hayır işlemiş ise, onun mükâfatını görecektir.* Her kim de zerre kadar bir şer işlemiş ise, onun cezâsını görecektir.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَظْلِمُ الْمُؤْمِنَ حَسَنَةً يُثَابُ عَلَيْهَا الرِّزْقَ فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُعْطَى بِحَسَنَاتِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِذَا لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُعْطَى بِهَا خَيْرًا (حم عن انس)

"Şüphesiz Allah'u Teâlâ, hiç kimseye haksızlık etmez. Mü'min, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır ve bununla beraber âhirette de bunun karşılığını alır. Kâfir ise, yaptığı bir iyilik sebebiyle dünyâda rızıklanır, âhirete vardığında ise bir sevap bulunmaz ki, karşılığında ona hayır verilsin."[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 11816.

(وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِۜ اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَٓاءُ كَمَٓا اَنْشَاَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرٖينَۜ (١٣٣))

133. Ey Resûlüm! Senin Rabbin, hiçbir şeye muhtaç değildir, rahmet sahibidir. Eğer dilerse sizi helâk eder ve sizden sonra yerinize dilediğini getirir, tıpkı sizi başka bir kavmin soyundan getirdiği gibi.

İzah: Ey Resûlüm! Senin Rabbin, hiçbir şeye muhtaç değildir, rahmet sahibidir; kulları hakkındaki teklifi ve mühlet vermesi hep rahmettir. Ey âsiler! Allah'u Teâlâ'nın size ihtiyacı yoktur. Sizi, sizden evvelki kavmin zürriyetinden nasıl yarattıysa, dilerse, sizi de helâk eder ve sizden sonra, dilediğini sizin yerinize getirir, demektir.

Yine bu mânâda Allah'u Teâlâ Sûre-i Fatır, Âyet 15-17'de şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Siz, Allah'a muhtaçsınız. Allah'u Teâlâ ise hiçbir şeye muhtaç değildir, hamde lâyıktır.* Eğer dilerse, sizi helâk eder ve yerinize başkalarını getirir.* Bu, Allah'a göre zor bir şey değildir."

(اِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَاٰتٍۙ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ (١٣٤))

134. Şüphesiz size vaad olunan (kıyâmet ve azap), mutlaka yerine gelir. Siz bundan kurtulamazsınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللّٰهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلّٰى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَ {إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ} (خ عن ابن مسعود)

"Şüphesiz en güzel söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol da Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in (sünnet ve hadisleriyle gösterdiği) yoludur. İşlerin en kötüsü de, dîne aykırı olarak sonradan çıkarılandır. Sûre-i En'âm, Âyet 134'te Allah'u Teâlâ şöyle buyuruyor: "Size vaad olunan (kıyâmet ve azap), mutlaka yerine gelir. Siz bundan kurtulamazsınız."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İ'tisam 2, Edeb 70; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 60.

(قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنّ۪ي عَامِلٌۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَۙ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (١٣٥))

135. Ey Resûlüm! De ki: "Ey kavmim! Siz bulunduğunuz hâl üzere devam edin. Şüphesiz ben de bulunduğum hâl üzere devam edeceğim. Elbette yakında güzel âkibetin kimin olduğunu bileceksiniz. Şüphesiz ki, zâlimler kurtuluşa eremezler. "

(وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَص۪يبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَٓائِنَاۚ فَمَا كَانَ لِشُرَكَٓائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِۚ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَٓائِهِمْۜ سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ (١٣٦))

136. Mekke müşrikleri, Allah'u Teâlâ'nın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan bir pay ayırdılar ve bâtıl zanlarınca, "Bu, Allah içindir, şu da putlarımız içindir" dediler. Putları için ayırdıkları, Allah için verilmezdi. Fakat Allah için ayırdıkları, putları için verilirdi. Bu hükümleri ne kötüydü.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak müfessirler, şu hâdiseyi beyan etmişlerdir:

Mekke müşrikleri ekinlerinin arasına bir hat çeker ve "Bu Allah'ın, bu da ilahlarımızın" derlerdi. Aynı şekilde deve, sığır, koyun ve keçilerden de bu şekilde ayırırlardı. Allah'u Teâlâ için ayırdıklarını misafirlere ve fakirlere, putları için ayırdıklarını da o putların bakımına, onların huzurunda yapılacak âyine, kesilecek kurbanlara sarfedilmek üzere puthâne hizmetçilerine verirlerdi. Eğer Allah'u Teâlâ için ayırdıkları ürün ve hayvanlar çoğalır ve iyi gelişirse, onlardan putlarına verirlerdi. Fakat putlarına ayırdıkları çoğalır ve iyi gelişirse, onlardan Allah'u Teâlâ için vermezler ve putlarına bırakırlardı. "Allah zengin, putlarımız

ise fakir ve muhtaç″ derlerdi. Bu sûrette putlarını Allah’u Teâlâ’ya tercih ederlerdi. Allah için ayırdıklarını putlara sarf eder, fakat putları için ayırdıklarından Allah için sarf etmezlerdi. İşte bu Âyet-i Kerîme, onların bu anlamsız ve çirkin işlerini haber vermektedir.

وَكَذٰلِكَ زَيَّنَ لِكَث۪يرٍ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ شُرَكَٓاؤُ۬هُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ د۪ينَهُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ (مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ (١٣٧))

137. Böylece onların ortakları (şeytanlar), müşriklerden birçoğuna, onları helâk etmek ve dinlerini bozmak için çocuklarını öldürmeyi de güzel gösterdi. Allah’u Teâlâ dileseydi, bunları yapamazlardı. Sen onları küfür ve iftiralarında bırak!

İzah: Câhiliye Araplarının, kız çocuklarını öldürdükleri, diri diri toprağa gömdükleri birçok Âyet-i Kerîme’de beyan edilmektedir.

Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Nahl, Âyet 57-58’de de şöyle buyurmuştur:

″Onlar, Allah’a kızlar isnat ederler. Hâşâ! O, bundan uzaktır. Kendilerine ise sevdiklerini (erkek çocuklarını) isnat ederler.* Halbuki onlardan biri, kız çocuğu ile müjdelendiği zaman, içi öfkeyle dolar ve yüzü kapkara kesilir.″

Sonuç olarak; Ey Habîbim! Sen onların yaptıkları bu kötülüklerden ve batıl inançlarından dolayı, sâdece uyar ve onlara hakkı tebliğ et. Eğer dinlemezlerse, onları iftiralarıyla yani küfürleri üzere bırak, ne halleri varsa görsünler, demektir. O dönemde Araplar, Hz. İbrâhim ve Hz. İsmâil’in zamanından beri gelen Hanif yani İslâm inancını, yukarıda geçtiği üzere, kendi bâtıl hurafeleri ile bozmuşlardır.

وَقَالُوا هٰذِه۪ٓ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌۗ لَا يَطْعَمُهَٓا اِلَّا مَنْ نَشَٓاءُ بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ (اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَٓاءً عَلَيْهِۜ سَيَجْز۪يهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (١٣٨))

138. Ve bâtıl zanlarınca dediler ki: ″Bu hayvanlar ve ekinler haramdır, bunları dilediğimiz kimselerden (putlara hizmet edenlerden) başkası yiyemez.″ Şunlar da, ″Sırtına binilmesi ve yük yükletilmesi yasaklanmış hayvanlardır″ derler. Bir kısım hayvanları da keserken, üzerlerine Allah’ın ismini zikretmezler. Bütün bunları, (Allah emretti, diye) O’na iftira ederek yaparlar. Elbette Allah’u Teâlâ, bu iftiraları sebebiyle onları cezâlandıracaktır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Said b. el-Müseyb Radiyallâhu anhu’dan

şöyle nakledilmiştir:

الْبَحِيرَةُ الَّتِي يُمْنَعُ دَرُّهَا لِلطَّوَاغِيتِ فَلَا يَحْلُبُهَا أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ وَالسَّائِبَةُ كَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِآلِهَتِهِمْ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهَا شَيْءٌ قَالَ وَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَيْتُ عَمْرَو بْنَ عَامِرٍ الْخُزَاعِيَّ يَجُرُّ قُصْبَهُ فِي النَّارِ كَانَ أَوَّلَ مَنْ سَيَّبَ السَّوَائِبَ وَالْوَصِيلَةُ النَّاقَةُ الْبِكْرُ تُبَكِّرُ فِي أَوَّلِ نِتَاجِ الْإِبِلِ ثُمَّ تُثَنِّي بَعْدُ بِأُنْثَى وَكَانُوا يُسَيِّبُونَهَا لِطَوَاغِيتِهِمْ إِنْ وَصَلَتْ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى لَيْسَ بَيْنَهُمَا ذَكَرٌ وَالْحَامِ فَحْلُ الْإِبِلِ يَضْرِبُ الضِّرَابَ الْمَعْدُودَ فَإِذَا قَضَى ضِرَابَهُ وَدَعُوهُ لِلطَّوَاغِيتِ وَأَعْفَوْهُ مِنَ الْحَمْلِ فَلَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَسَمَّوْهُ الْحَامِيَ (خ عن سعيد بن المسيب)

Müşriklerin bâtıl inanışına göre bahîra, sütü putlara bağışlanan, bu sebeple kimsenin sağmadığı devedir. Sâibe, putlar için salıverilip ondan faydalanılmayan ve üzerine hiçbir yük yükletilmeyen devedir. Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu söyledi: ″Ben, İbn-i Amr el-Huzai’yi kendi bağırsaklarını Cehennem ateşinde sürükler bir halde olduğunu gördüm. Çünkü o develeri putlar için salarak, adak yapanların ilkidir.″ Said b. el-Müseyb Radiyallâhu anhu şöyle devam etti: Vasîle, genç devedir ki, birinci ve ikinci doğumda birbiri üzerine dişi doğurması sebebiyle, putlar için terk edilen devedir. Hâm, Kendilerince belirlenen sayıda dişiye çekildikten sonra, putlar için terk edilen erkek devedir. Artık bunun üzerine hiçbir yük yükletilmezdi.[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 9, Tefsir-i Mâide 13.

(وَقَالُوا مَا فٖي بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰٓى اَزْوَاجِنَاۚ وَاِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فٖيهِ شُرَكَٓاءُۜ سَيَجْزٖيهِمْ وَصْفَهُمْۜ اِنَّهُ حَكٖيمٌ عَلٖيمٌ (١٣٩))

139. ″Bu (Bahîra ve Sâibe gibi) hayvanların karınlarındaki yavrular, erkeklerimiz için helâl, kadınlarımız için haramdır. Eğer ölü doğarsa, onlardan erkek ve kadınlar yiyebilir″ dediler. Allah’u Teâlâ, onlara bu isnatlarının (haram ve helâl hususundaki yalanlarının) cezâsını yakında verecektir. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir ve her şeyi bilendir.

(قَدْ خَسِرَ الَّذٖينَ قَتَلُوا اَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَٓاءً عَلَى اللّٰهِۜ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدٖينَۚ (١٤٠))

140. Hiçbir bilgiye dayanmadan akılsızca hareket ederek çocuk-larını öldürenler ve Allah’u Teâlâ’nın kendilerine rızık olarak verdiği helâl olan nîmetleri, Allah’u Teâlâ’ya iftira ederek haram sayanlar, elbette hüsrâna uğramışlardır. Muhakkak

ki onlar, sapıtmışlar ve doğru yolu bulamamışlardır.

İzah: İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan rivâyet edildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme; Râbia, Mudar ve diğer Arap kabilelerinden câhiliye devrinde kız çocuklarını diri diri gömenler hakkında nâzil olmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme hakkında yine İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ:

إِذَا سَرَّكَ أَنْ تَعْلَمَ جَهْلَ الْعَرَبِ فَاقْرَأْ مَا فَوْقَ الثَّلاَثِينَ وَمِائَةٍ فِي سُورَةِ الْأَنْعَامِ {قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلاَدَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ إِلَى قَوْلِهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ} (خ عن ابن عباس)

"İslâm'dan önce Arapların cehâletini öğrenmek hoşuna giderse, Sûre-i En'âm, Âyet 130'dan sonrasını oku buyurmuş ve Sûre-i En'âm, Âyet 140'a kadar okumuştur."[1]

Câhiliye döneminde babalarının, kendi kız çocuklarını diri diri gömüp öldürmelerinin sebebi hakkında Katâde Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Kız çocukları sağ kalıp büyüdükleri takdirde, ırz ve namuslarının ayaklar altına alınmasından ve fakirlik korkusundan, babalarının onları daha küçükken öldürdükleri nakledilmiştir."

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib 10; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No:6952.

(وَهُوَ الَّذِي اَنْشَاَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍۜ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهٖ اِذَا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهٖۘ وَلَا تُسْرِفُواۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَۙ ١٤١)( )

141. Dalları yerden yüksek veya yeryüzüne yayılmış bahçeler, tatları çeşitli olan hurma ve ekinleri, birbirine benzeyen ve benzemeyen zeytin ve nar ağaçlarını yaratan O'dur. Bunlar meyve verdikleri vakit, her birinin meyvesinden yiyin ve hasat zamanında hakkını verin ve israf etmeyin. Şüphesiz Allah'u Teâlâ, müsrifleri sevmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Hasat zamanında hakkını verin" diye geçen ifadeden maksadın, ne olduğu hususunda genel olarak şu üç mânâ verilmiştir.

Birincisi: Hasat zamanında bunlardan tasadduk edin, demektir. Çünkü bu âyet bâzı tefsir âlimlerine göre; zekâtın farz kılınmasından evvel nâzil olduğundan, burada geçen haktan maksat, miktarı belirsiz bir tasadduktan ibârettir.

İkincisi: Hasat zamanında Allah'a hamd ederek O'na kulluk ve ibâdet edin, demektir.

Üçüncüsü: Hasat zamanında hakkını verin, yani oturduğunuz toprağı düşmana karşı muhafaza eden devlete öşrü (vergiyi) verin, demektir. Ömer Nasuhi Bilmen, tefsirinde bu mânâya yer verir ve der ki:

″Bu âyette geçen haktan maksat, ürünlerin usulü dairesinde onda birini veya yirmide birini selâhiyet sahibi makama (devlete) vermektir.″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(فِيمَا سَقَتْ الْأَنْهَارُ وَالْعُيُونُ الْعُشْرُ وَمَا سُقِيَ بِالسَّوَانِي فَفِيهِ نِصْفُ الْعُشْرِ) خ م د عن جابر

″Nehirlerin ve pınarların (kendiliğinden akarak) suladığı arazi mahsulünde öşür (onda bir), hayvanla çıkarılan (yani kendi imkânlarıyla çıkarılan) su ile sulanan arazi mahsullerinde ise yarım öşür (yirmide bir) vergi vardır.″[1]

Öşür ile zekât birbirinden farklıdır. Çünkü öşür genel olarak onda birdir, zekât ise kırkta birdir. Öşür mahsul çıkar çıkmaz verilir, zekât üzerinden sene geçince verilir. Öşürü millet verir, devlet alır; zekâtı zengin verir, fakir alır. Zengin veya fakir, malı olan herkesin devlete öşür vermesi mecbûrîdir. Eğer kişi gelirinin onda biri oranında devlete vergi vermişse öşür vermesi gerekmez. Çünkü öşür, zâten devlete verilen bir vergidir. Zekâtta, belli bir nisap miktarı aranırken, öşürde böyle bir nisap yoktur. Nitekim İmam-ı Âzam Efendimiz; öşürde nisap aranmaksızın az veya çok, yerden çıkan her mahsüle öşür düşeceği kanaatindedir.

Bâzen kitaplarda öşüre, zekât tâbirinin kullanılmasının sebebi, daha evvel İslâm devletinde öşürü de, zekâtı da devlet topladığı içindir. Devlet, öşürü, Müslümanların topraklarını düşmandan koruduğundan dolayı, kendi bekâsı için vergi olarak alır. Zekât olarak topladıklarını ise fakirlere dağıtırdı.

Bu hususta Ebû Yusuf, Amr b. Şuayb Radiyallâhu anhu'dan şu hâdiseyi nakleder:

Tâif emiri,Hz. Ömer'e yolladığı mektupta şöyle yazmıştı: ″Arı sahipleri vaktiyle Resûlullah'a vermekte oldukları bal öşürünü bize vermekten imtinâ ediyorlar, buna mukâbil bizden vâdilerini (bağ ve bahçelerini) korumamızı istiyorlar. Bu

husustaki görüşünüzü bana yazın ki, ona göre hareket edeyim."

Hz. Ömer şöyle yazdı: "Eğer onlar Resûlullah’a vermekte oldukları miktarı sana da verirlerse vâdilerini (bağ ve bahçelerini) koru, eğer vermezlerse vâdilerini koruma. Onlar, Resûlullah’a on kırbadan bir kırba veriyorlardı.[2]

Öşür arazileri, Müslümanlara ait olan topraklardır. Bunlardan onda bir veya duruma göre yirmide bir oranında alınan vergiye öşür denilmiştir. Haraç arazileri de gayr-i müslimlere ait olan topraklardır. Bunlardan alınan vergiye de haraç vergisi denilmiştir. Öşürün oranı Hadis-i Şerif’lerde belirlendiği için, devlet bunda artırma veya eksiltme yapamaz. Ancak devlet, haraç vergisini gayr-i müslimlerin durumuna göre istediği oranda artırabilir. Bu onların kuvvetlenip Müslümanlara ve devlete silahlanıp karşı koymamaları içindir. Bu sebeple gayr-i müslimler, devletin belirlediği haracı vermeye mecburdurlar.

Öşür ve haraç hakkında el-Alâ b. el-Hadramî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

بَعَثَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَي الْبَحْرَيْنِ أَوْ إِلَى هَجَرَ فَكُنْتُ آتِي الْحَائِطَ يَكُونُ بَيْنَ الْإِخْوَةِ يُسْلِمُ أَحَدُهُمْ فَآخُذُ مِنَ الْمُسْلِمِ الْعُشْرَ وَمِنَ الْمُشْرِكِ الْخَرَاجَ (ه عن العلاء بن الحضرمى)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem beni, Bahreyn’e veya Hecer’e gönderdi. Ben orada iki kardeş arasında müşterek olan bahçeye haraç almak için giderdim. Kardeşlerden birisi Müslümanlığı kabul etti. Artık Müslüman olan kardeşten öşür, müşrik olan kardeşten de haraç alırdım."[3]

[1] Sahih-i Buhârî, Zekât 55; Sahih-i Müslim, Zekât 1 (7 Sünen-i Ebû Dâvud, Zekât 11.

[2] Ebû Yusuf, Kitâb’ul-Haraç, s. 124.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zekât 22.

(وَمِنَ الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًاۜ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِۜ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌۙ (١٤٢ (
(

142. Yük taşıyan ve kıllarından döşek yapılan hayvanları yaratan da O’dur. Allah’u Teâlâ’nın size rızık olarak verdiği (helâl olan) şeylerden yiyin. Şeytanın adımlarına (vesvesesine) uymayın. Şüphesiz o, sizin için apaçık bir düşmandır.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere daha birçok Âyet-i Kerîme'de, hayvanların, insanların istifâdesi için yaratıldığı beyan edilmektedir.

Bu husus Sûre-i Yâsîn, Âyet 71-73'te de şöyle geçmektedir:

″Onlar, kendileri için bizzat kudretimizin eseri olarak yarattığımız hayvanları görmüyorlar mı? Üstelik bunlara sahiptirler.* Biz o hayvanları kendilerine boyun eğdirdik. Onlardan bir kısmını binek olarak kullanırlar, bir kısmını da yerler.* Onlar için bu hayvanlarda nice faydalar ve içilecek sütler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?″

(ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۚ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ نَبِّؤُ۫نِي بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَۙ (١٤٣) وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِۜ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِۜ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَاۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَ۟ (١٤٤))

143-144. (Allah'u Teâlâ'nın faydalanmanız için yarattığı) o hayvanlar, sekiz sınıftır. İkisi koyun, ikisi keçidir. Ey Resûlüm! De ki: ″ Allah'u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavrularını mı haram etti? Eğer dâvânızda doğru iseniz, bunu bana bir ilimle haber verin.″* Ve geri kalan o sekiz sınıftan ikisi deve, ikisi de sığırdır. Ey Habîbim! De ki: ″Allah'u Teâlâ bunların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yoksa dişilerinin karnındaki yavruları mı haram etti? Yoksa Allah'u Teâlâ bunların haram olduğunu tavsiye ettiği vakit, hazır mı idiniz?″ İnsanları dalâlete düşürmek için bilgisizce Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zâlim kim vardır? Şüphesiz Allah'u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.

İzah: Bu âyetlerde Allah'u Teâlâ, taptıkları putları Allah'u Teâlâ'ya denk tutan müşriklerin, bir kısım hayvanları, Sûre-i En'âm, Âyet 138-139'da da açıklandığı üzere Bahire, Sâibe, Vasîle ve Hâm diye isimler takarak haram kılmalarını kınamakta ve bu câhiliye âdetlerini reddetmektedir.[1]

[1] Bu hususta yine Sûre-i En'âm, Âyet 138 ve izahına bakınız.

(قُلْ لَٓا اَجِدُ ف۪ي مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلٰى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُٓ اِلَّٓا اَنْ يَكُونَ مَيْتَةً اَوْ دَمًا مَسْفُوحًا اَوْ لَحْمَ خِنْز۪يرٍ فَاِنَّهُ رِجْسٌ اَوْ فِسْقًا اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِه۪ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَاِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ (١٤٥))

145. Ey Resûlüm! De ki: ″Bana vahyedilenler içinde, bir kimsenin yiyecekleri

arasında, murdar olan hayvan yahut dökülmüş kan veya domuz eti ki, şüphesiz o necistir (murdardır) yahut haktan saparak Allah'tan başkası adına kesilen hayvandan başka, yenilmesi haram olan bir şey bulmadım. Fakat çâresiz kalan kimsenin, isyan etmeden ve zaruret ölçüsünü aşmadan (ölmeyecek kadar) bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Şüphesiz senin Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″

İzah: Haram kılınan hususlar ile ilgili geniş bilgi için bu Âyet-i Kerîme'nin benzeri olan Sûre-i Bakara, Âyet 173'ün izahına bakınız.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍۚ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَٓا اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَٓا (اَوِ الْحَوَايَٓا اَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍۜ ذٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْۘ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ (١٤٦) فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍۚ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمٖينَ (١٤٧))

146-147. Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan yağlar ve kuyruk kemiğine ve etlere yapışan yağlar müstesnâ olmak üzere, iç yağlarını da haram kıldık. İşte bunu, azgınlıkları sebebiyle onlara cezâ olarak yaptık. Şüphesiz ki Biz, sözümüzde elbette doğruyuz.* Ey Resûlüm! Seni yalanlarlarsa, onlara de ki: ″Rabbiniz, geniş rahmet sahibidir (sizi cezâlandırmada acele etmez). Fakat onun azâbı da mücrim olan bir toplumdan geri çevrilmez.″

İzah: Allah'u Teâlâ Âyet-i Kerîme'de: ″Yahudilere her tırnaklı hayvanı haram kıldık″ diye buyurmaktadır. Bu ifade, Yahudilere her tek tırnaklı veya bitişik tırnaklı deve, deve kuşu, ördek ve benzeri hayvanları haram kıldık, demektir.

Yine bu âyetler hakkında şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةَ وَالْخِنْزِيرَ وَالأَصْنَامَ فَقِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ فَقَالَ لَا هُوَ حَرَامٌ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ قَاتَلَ اللّٰهُ الْيَهُودَ إِنَّ اللّٰهَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا أَجْمَلُوهُ ثُمَّ بَاعُوهُ فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ (خ م عن جابر)

Câbir Radiyallâhu anhu, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i Mekke'de fetih yılında şöyle buyururken işitmiştir: ″Allah'u Teâlâ içkinin, murdar olarak ölmüş hayvanın, domuzun ve putun alışverişini yasakladı.″ ″Yâ Resûlallah! Murdar olarak ölmüş hayvanların iç yağı hakkında ne buyurursunuz. Zîrâ onunla gemiler yağlanır, derilere sürülür ve kandiller aydınlatılır″ denildi. Bunun üzerine: ″O

haramdır″ buyurdu ve sözüne şöyle devam etti: ″Allah, Yahudilerin canını alsın! Allah onlara murdar olarak ölmüş hayvanların iç yağını haram kıldı. Fakat onlar bu yağı erittiler ve sonrada satıp parasını yediler.″[1]

Buradan anlaşılan, Ashâbın iç yağı hakkında ne dersiniz? diye sorması, yenmesi hakkında değildir. Çünkü ölmüş murdar bir hayvanın eti zâten haramdır. Öğrenilmek istenilen, iç yağıyla gemiler yağlanması, derilere sürülmesi, aydınlatma amacıyla kandillerde yakılması ve ayrıca alım satımına dair helâl olup olmadığı hususudur. Bu husus İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te ise, şöyle geçmektedir:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا عِنْدَ الرُّكْنِ قَالَ فَرَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَضَحِكَ فَقَالَ لَعَنَ اللّٰهُ الْيَهُودَ ثَلَاثًا إِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَيْهِمْ الشُّحُومَ فَبَاعُوهَا وَأَكَلُوا أَثْمَانَهَا وَإِنَّ اللّٰهَ إِذَا حَرَّمَ عَلَى قَوْمٍ أَكْلَ شَيْءٍ حَرَّمَ عَلَيْهِمْ ثَمَنَهُ (د وعن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, Makâm-ı İbrâhîm'in arkasında otururken gördüm. Bir ara başını semâya kaldırarak güldü ve üç kez: ″Allah'u Teâlâ Yahudilere lânet etsin!″ buyurdu ve şöyle devam etti: ″Allah'u Teâlâ onlara murdar olarak ölen hayvanların iç yağlarını haram kılmıştı. Onlar ise bunu satıp ücretini yediler. Halbuki Allah'u Teâlâ bir kavme bir şeyin yenmesini haram kılmışsa, onlara bunun ücretini, alım satımını da haram kılmıştır.″[2]

[1] Sahih-i Buhârî, Buyû 112, Meğâzî 50; Sahih-i Müslim, Müsâkât 71 (13 Sünen-i Ebû Dâvud, Buyû 66.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Büyû 66; Kütüb-i Sitte, Hadis No: 217.

سَيَقُولُ الَّذِينَ اَشْرَكُوا لَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَٓا اَشْرَكْنَا وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬نَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍۜ كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوا بَأْسَنَاۜ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَاۜ اِنْ تَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَخْرُصُونَ (١٤٨) قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُۚ فَلَوْ شَٓاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَعِينَ (١٤٩)

148-149. Allah'a ortak koşanlar diyeceklerdir ki: ″Eğer Allah dileseydi, biz de ortak koşmazdık, babalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık.″ Onlardan evvelkiler de (peygamberlerini) böyle yalanlamıştı. Nihâyet azabımızı tattılar. Ey Resûlüm! De ki: ″Bu yaptıklarınızın hak olduğuna dair bildiğiniz bir delil ve burhan varsa beyan edin!″ Bu gibi itikâdlarda bâtıl zandan başka bir şeye tâbi olmuyorsunuz. Siz yalancıdan başka bir şey değilsiniz!* Ey Habîbim De ki: ″Apaçık delil, Allah'a mahsustur. Eğer O dileseydi, elbette hepinizi hidâyete

erdirirdi.″

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Eğer O dileseydi, elbette hepinizi hidâyete erdirirdi″ diye buyrulmaktadır. Yani Allah dileseydi, bütün insanları zorla hidâyete erdirirdi. Fakat bunu dilemedi ve herkesi kendi irâdesine bıraktı. Cenneti de Cehennemi de kazanmak kulun kendi irâdesindedir, demektir.[1]

Bu husus Sûre-i Yûnus, Âyet 99’da da şöyle geçmektedir:

″Ey Resûlüm! Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi îman ederdi. Allah’u Teâlâ istemese de, sen insanları Mü’min olmaları için zorlar mısın?″

[1] Bu konuda geniş bilgi için Sure-i Enfâl, Âyet 51 ve izahına bakınız.

(قُلْ هَلُمَّ شُهَدَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَاۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ) (١٥٠

150. Ey Resûlüm De ki: ″Haydi, bu haram saydıklarınızı, Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığına dair şâhitlik edecek olan şâhitlerinizi getirin.″ Eğer onlar yalan yere şâhitlik ederlerse, sen onlarla beraber bulunup kendilerini tasdik etme. Âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete îman etmeyenlerin hevâsına tâbi olma. Onlar, başka şeyleri Rablerine denk tutarlar.

(قُلْ تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا بِه۪ شَيْـٔاً وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَاناًۚ وَلَا تَقْتُلُوا اَوْلَادَكُمْ مِنْ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَۚ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) (١٥١

151. Ey Resûlüm! De ki: ″Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: ″O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne ve babanıza güzel muâmele edin. Fakirlikten korkarak çocuklarınızı öldürmeyin. Biz, sizin de onların da rızkını veririz. Gizli ve âşikâr fuhşiyata (zinâ ve benzeri günahlara) yaklaşmayın. Haksız yere Allah’u Teâlâ’nın haram kıldığı nefsi öldürmeyin.″ Akledip düşünesiniz diye, Allah’u Teâlâ size bunları emretti.″

İzah: Büyük günahlar hakkında Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰهِ قَالَ أَنْ تَجْعَلَ لِلّٰهِ نِدًّا وَهُوَ خَلَقَكَ قَالَ قُلْتُ لَهُ إِنَّ ذَلِكَ لَعَظِيمٌ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ أَنْ تُزَانِيَ

حَلِيلَةَ جَارِكَ (م عن عبد اللّٰه)

″Yâ Resûlallah! Allah katında hangi günah daha büyüktür?″ diye sordum. ″Seni yarattığı halde Allah'u Teâlâ'ya ortak koşmandır″ buyurdu. ″Ondan sonra hangisidir?″ dedim. ″Seninle birlikte yemek yiyeceğinden korkarak çocuğunu öldürmendir″ buyurdu. ″Ondan sonra hangisidir?″ dedim. ″Komşunun hanımıyla zinâ etmendir″ buyurdu.[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi, birçok Âyet-i Kerîme'de ve Hadis-i Şerif'te, anne ve babaya güzel muâmelede bulunulması emredil-mektedir.

Bu husus Sûre-i İsrâ, Âyet 23'te de şöyle geçmektedir:

″Rabbin, kendisinden başkasına ibâdet etmemenizi, anne ve babaya güzel muâmelede bulunmanızı emretti. İkisinden biri yahut her ikisi, yanında yaşlanır ve düşkün duruma düşerse, onlardan sıkılıp ″Öf″ bile deme! Onları azarlama ve onlara güzel söz söyle.″

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللّٰهِ قَالَ الصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ قَالَ حَدَّثَنِي بِهِنَّ وَلَوْ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي (خ عن عبد اللّٰه بن مسعود)

″Yâ Resûlallah! Amellerin hangisi Allah'a daha sevimlidir?″ diye sordum. ″Vaktinde kılınan namazdır″ buyurdu. ″Sonra hangisi?″ dedim. ″Anne ve babaya iyilikte bulunmaktır″ buyurdu. ″Sonra hangisidir?″ dedim. ″Allah yolunda mücâhede etmektir″ buyurdu. Bundan sonra ben sustum. Şâyet daha fazla soracak olsaydım, onlara da cevap verecekti.[2]

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de geçen ″Fuhşiyattan″ maksat, zinâ ve benzeri büyük günahlardır. Bu hususta Sûre-i İsrâ, Âyet 32'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ″Zinâya yaklaşmayın! Şüphesiz ki o, çok çirkin ve fenâlığı açık olan kötü bir fiildir.″

Ayrıca âyette, meşrû bir hak olmadıkça, Allah'ın haram kıldığı bir nefsi öldürmenin haram kılındığı da açıklanmıştır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: زَانٍ مِحْصَنٌ يُرْجَمُ أَوْ رَجُلٌ قَتَلَ مُتَعَمِّدًا فَيُقْتَلُ أَوْ رَجُلٌ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ فَحَارَبَ فَيُقْتَلُ أَوْ يُصْلَبُ أَوْ يُنْفَى مِنَ الأَرْضِ (د ن والنحاس والبيهقى عن عائشة)

"Müslüman kişinin kanı, şu üç şeyden biri olmaması durumunda helal değildir. Evli olup da zinâ eden kişi recmedilir. Kasten öldüren kişi (kısasla) öldürülür ve İslâm'dan çıkıp Müslümanlara karşı savaşan kişi ya öldürülür, ya asılır ya da İslâm topraklarından sürgün edilir."[3]

[1] Sahih-i Müslim, Îman, 38 (141).

[2] Sahih-i Buhârî, Mevâkit'us-Salât 6.

[3] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 5, s. 262; Sünen-i Nesâî, Tahrim'ud-Dem 12; Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 1.

(وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ اِلَّا بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۚ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَاۚ وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰىۚ وَبِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُواۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَۙ (١٥٢)

152. Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka. Ölçüyü ve tartıyı adâletle tam yapın. Biz, kimseyi gücünün yetmeyeceği bir şeyle sorumlu tutmayız. Söz söylediğiniz vakit (lehinde ve aleyhinde söyleye-ceğiniz kimse) akrabanız dahi olsa adâleti gözetin. Allah'ın ahdini (O'nun emirlerini) yerine getirin. Allah'u Teâlâ size, düşünüp öğüt alasınız diye bunları emretti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ} وَ {إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا} الْآيَةَ انْطَلَقَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ يَتِيمٌ فَعَزَلَ طَعَامَهُ مِنْ طَعَامِهِ وَشَرَابَهُ مِنْ شَرَابِهِ فَجَعَلَ يَفْضُلُ مِنْ طَعَامِهِ فَيُحْبَسُ لَهُ حَتَّى يَأْكُلَهُ أَوْ يَفْسُدَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ {وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ} فَخَلَطُوا طَعَامَهُمْ بِطَعَامِهِ وَشَرَابَهُمْ بِشَرَابِهِ (ن عن ابن عباس)

"Yetimin malına yaklaşmayın. Ancak onlar bâliğ olup rüşde erişinceye kadar en güzel bir sûretle yaklaşırsanız başka…"[1] ve "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar ve onlar yakında şiddetli bir ateşe atılacaklardır"[2] diye geçen âyetler nâzil olunca, yanında yetim bulunan kişi,

yemeğini onun yemeğinden, içeceğini de onun içeceğinden ayırmaya başladı. Yetimin yemeğinden bir şey arttığı zaman da, yetim onu yiyene veya bozulana kadar saklamaya başladı. Ancak bu durum yetimlere ağır geldi ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e söylediler. Bu hâdise üzerine Allah'u Teâlâ: ″… Ey Resûlüm! Sana yetimler hakkında sorarlar. De ki: ″Onları ve mallarını ıslah için müdahaleniz, uzak durmanızdan daha hayırlıdır…″[3] diye geçen âyeti indirdi. Bu âyet indikten sonra da, artık yanında yetim bulunanlar onlarla beraber yemeye ve içmeye başladılar.″[4]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 152.

[2] Sûre-i Nisâ, Âyet 10.

[3] Sûre-i Bakara, Âyet 220.

[4] Sünen-i Nesâî, Vesâya 11; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6809.

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطٖي مُسْتَقٖيمًا فَاتَّبِعُوهُۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبٖيلِهٖۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ (١٥٣)((

153. İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin. Allah'u Teâlâ, sakınasınız diye bunları size emretti.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Abdullah İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللّٰهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ قَالَ يَزِيدُ مُتَفَرِّقَةٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ قَرَأَ {إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ} (ه حم عن عبد اللّٰه بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem yere bir çizgi çizdi ve ″Bu Allah'ın yoludur″ dedi. Sonra bu çizginin sağında ve solunda başka çizgiler de çizdi ve ″Bunlar da başka yollardır. Bunların her birinin başında, kendisine çağıran bir şeytan bulunmaktadır″ buyurdu. Sonra da: ″İşte bu, Benim dosdoğru yolumdur. Artık o doğru yolda yürüyün. Sizi doğru yoldan ayırıp tefrikaya düşürecek yollara gitmeyin…″ diye devam eden Sûre-i En'âm, Âyet 153'ü okudu.[1]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3928.

(ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذ۪ي اَحْسَنَ وَتَفْص۪يلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ۟ (١٥٤))

154. Sonra ahkâmıyla güzelce amel edenlere nîmeti tamamlamak, her şeyi açıklamak ve hidâyet ve rahmet olmak üzere Mûsâ'ya kitabı (Tevrat'ı) verdik. Tâ ki (İsrailoğulları), Rablerine kavuşacaklarına îman etsinler.

(وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَۙ (١٥٥) اَنْ تَقُولُوٓا اِنَّمَٓا اُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلٰى طَٓائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَاۖ وَاِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِل۪ينَۙ (١٥٦) اَوْ تَقُولُوا لَوْ اَنَّٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّٓا اَهْدٰى مِنْهُمْۚ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌۚ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَاۜ سَنَجْزِي الَّذ۪ينَ يَصْدِفُونَ عَنْ اٰيَاتِنَا سُٓوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ (١٥٧))

155-157. Bu (Kur'ân) da, Bizim indirdiğimiz mübârek bir kitaptır. Artık ona tâbi olun ve muhalefetten sakının ki, rahmete nâil olasınız.* ″Kitap, yalnız bizden önceki iki taifeye (Yahudilere ve Hristiyanlara) indirildi. Biz onların okuduklarından gâfil idik″ dememeniz için bu kitabı (Kur'ân'ı) indirdik.* Yahut, ″Bize kitap indirilseydi, onlardan daha fazla hidâyette olurduk″ dememeniz için bu Kur'ân'ı indirdik. İşte size Rabbinizden apaçık bir delil, hidâyet ve rahmet geldi. Artık Allah'ın âyetlerini yalanlayan ve ondan yüz çeviren kimseden daha zâlim kim vardır? Âyetlerimizden yüz çevirenleri, elbette bu yüz çevirmelerinden dolayı şiddetli bir azap ile cezâlandıracağız.

(هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّٓا اَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ اَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَۜ يَوْمَ يَأْت۪ي بَعْضُ اٰيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا ا۪يمَانُهَا لَمْ تَكُنْ اٰمَنَتْ مِنْ قَبْلُ اَوْ كَسَبَتْ ف۪ٓي ا۪يمَانِهَا خَيْرًاۜ قُلِ انْتَظِرُوٓا اِنَّا مُنْتَظِرُونَ (١٥٨))

158. Onlar, îman etmek için kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini ya da Rabbinin bâzı alâmetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir. Ey Resûlüm! De ki: ″Siz bekleyin, şüphesiz biz de bekliyoruz!″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme hakkında Ebû Said Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ {أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ} قَالَ طُلُوعُ الشَّمْسِ مِنْ

مَغْرِبِهَا (ت عن ابى سعيد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün…″ diye geçen Sûre-i En'âm, Âyet 158'i okuduktan sonra buyurdu ki: ″Bu âlamet, güneşin batıdan doğmasıdır.″[1]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَآهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ {لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا (خ عن ابى هريرة)

″Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, ″Rabbinin bâzı alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir ″[2] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar, henüz satamamışlar ve toplayamamışlarken kıyâmet kopacak-tır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içemeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır.″[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنَّ مِنْ قِبَلِ مَغْرِبِ الشَّمْسِ بَابًا مَفْتُوحًا عَرْضُهُ سَبْعُونَ سَنَةً فَلَا يَزَالُ ذَلِكَ الْبَابُ مَفْتُوحًا لِلتَّوْبَةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ نَحْوِهِ فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ نَحْوِهِ لَمْ يَنْفَعْ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا ((ه عَنْ صفوان بن عسال

″Güneşin battığı yerde, genişliği yetmiş yıllık bir mesafe olan açık bir kapı vardır. Bu kapı, güneş batı yönünden doğuncaya kadar, tevbe için açıktır. Güneşin bu yönden doğduğu zamandan itibaren ise, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir.″[4]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 6.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rikâk 39.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 32.

اِنَّ الَّذ۪ينَ فَرَّقُوا د۪ينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ ف۪ي شَيْءٍۜ اِنَّمَٓا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ (١٥٩)((

159. Şüphesiz ki, dinlerini parça parça edip fırkalara ayrılanlar var ya, sen onlardan mesul değilsin. Onların işi ancak Allah’a aittir. Sonra Allah’u Teâlâ, ne yaptıklarını kendilerine haber verecektir.

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre, bu âyette geçen ″Fırkalara ayrılanlardan″ maksat, bu ümmetten ehl-i bid’at olanlardır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

افْتَرَقَتْ الْيَهُودُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَافْتَرَقَتْ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَإِحْدَى وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَثِنْتَانِ وَسَبْعُونَ فِي النَّارِ قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ مَنْ هُمْ قَالَ الْجَمَاعَةُ (ه عن عوف بن مالك)

″Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldı. Biri hâriç hepsi ateştedir. Hristiyanlar da yetmiş iki fırkaya ayrıldı. Bunlardan da biri hâriç hepsi ateştedir. Muhammed’in canı kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi ateştedir.″ ″Yâ Resûlallah! O kurtuluşa eren tek fırka kimlerdir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″ Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif’ten anlaşılan; Yahudiler, Mûsâ Aleyhisselâm’dan sonra yetmiş bir fırkaya ayrılmış ve daha sonraki gelen Peygamberlere, bunların içinden hak üzere olan bir fırka îman etmiş ve bunlar kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm gelinceye kadar bu durum böyle devam etmiş ve o geldiğinde de, yine hak olan bir zümre hemen ona tâbi olarak kurtuluşa ermiştir. Îsâ Aleyhisselâm’ın göğe yükseltilmesinden sonra, Peygam-berimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in zamanına kadar, Îsâ Aleyhisselâm’ın ümmeti de yetmiş iki fırkaya ayrılmış ve bunlardan da ancak bir fırka kurtulmuştur. Onlardaki hak üzere olan fırka da, Hz. Necâşi ve tâbileri gibi hak üzere olan topluluktur. Bunlar, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in geldiğini haber alır almaz, hemen îman edip, ona

tâbi olmuşlardır.

Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 19'da: ″Şüphesiz ki, Allah katında tek din İslâm'dır…″ diye buyuruyor.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِى نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لاَ يَسْمَعُ بِى أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلاَ نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِى أُرْسِلْتُ بِهِ اِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ (حم م عن ابى هريرة)

″Muhammed'in nefsini kudret eliyle tutan Allah'a yemin ederim ki, her kim Yahudi olsun, Hristiyan olsun beni işitir, sonra da bana gönderilenlere inanmadan ölecek olursa, mutlaka Cehennem ehlinden olacaktır.″[2]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetinin yetmiş üç fırkaya ayrılmasına gelince; Yezid ile başlayan ve Mervanla son bulan seksen yıllık Emeviler döneminde İslâmiyet zaafiyete uğratıldığı için, yetmiş üç ayrı fırka ortaya çıkmıştır. Ebâ Müslim, Emevi saltanatını yıkıp; Peygamberimizin amcası Hz. Abbas'ın soyundan gelen bir zâtı halife yaptı. Bu sebeple onlara ″Abbâsiler″ denildi. O dönemin hükümdarı, ilmine güvendiği beş yüz din ulemâsı seçti. Ortaya çıkan bu yetmiş üç fırkanın itikâdlarına ait görüşlerini âyet ve hadisler ile inceletti. Her birinin âyet ve hadislere ters düşen tarafları vardı. Ancak bunlardan, tek birinin âyet ve hadislere ters düşmediği görüldü. Bu sebeple bu topluluğa, ″Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat″ denildi. Yeryüzünde bulunan Müslümanların hepsi Ehl-i Sünnet'in itikâdı üzere olmaya mecburdur. Ehl-i Sünnet'nin itikâddaki görüşü tektir ve itikâdda imamları da İmam Mâturudî ve İmam Eş'arî'dir. Ehl-i Sünnet, amel bakımından ise dörde ayrılır. O dönemde ilk olarak İmam-ı Âzam Ebû Hanife Hazretleri Hanefi Mezhebi'ni kurmuş ve daha sonra da itikadda aynı olup amel bakımından bâzı farklılıkları olan, Şâfi, Mâliki ve Hanbelî Mezhepleri oluşmuştur. Bu sebepten bu dört mezhebe, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat mezhebi denilmiştir.

İşte bu dört mezhebin tamamı, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yaşantısında uyguladığı hâli örnek almışlardır. Meselâ: Amel bakımından abdest, namaz, oruç ve benzeri hususlarda Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bâzıları ilk yaptığını, bâzıları da daha sonra yaptığını örnek almışlardır. Bunların hepsi de âyet ve hadislerle delil getirdiği için, bu dört mezhebin imamlarının görüşleri doğrudur. Bu, şuna benzemektedir: Ağacın kökü bir olup, dört ayrı kola

ayrıldığı gibidir. Neticede hepsi de aynı kökten beslenmektedir. Meselâ: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Uhud Savaşı'nda kanlı elbiselerini değiştirmedi. Onunla namaz kıldı. Şafiiler bunu delil göstererek, kan akması abdesti bozmaz ve bu şekilde kanlı elbiseyle de namaz kılınır hükmünü verdi. Hanefiler ise, Uhud Harbi'nde bir zaruret vardı. Onun için böyle yaptı. Fakat diğer savaşlarında kanlı elbiseleri ile namaz kılmadı. Bu sebepten dolayı kanlı elbise ile namaz kılınamayacağına ve kan akmasının da abdesti bozacağına hükmetti. Her iki uygulama da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in bizzat yaptığı uygulamalardır. Yine Şâfiilerde, sabah namazını imsak vaktinde kılmak efdaldir. Hanefilerde ise, sabah namazını ortalık biraz daha aydınlanmaya başlayınca kılmak efdaldir. Bu her iki uygulamada Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem tarafından yapılmıştır.

Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'lere uygun olan Ehl-i Sünnet toplumuna; Fırka-i Nâciye (kurtuluşa erenler) de denir. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde bu konuya değinerek şöyle buyurmuştur:

(تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللّٰهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ (موطأ عن ابى هريرة

"Size iki şey bırakıyorum ki, bunlara sarıldığınız sürece, aslâ dalâlete düşmezsiniz. Bunlar, Allah'ın kitabı ve O'nun Peygamberinin sünnetidir."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخَرِ كِتَابُ اللّٰهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا (ت زيد بن ارقم)

"Ben size iki şey bırakacağım ki, buna sarıldığınızda benden sonra aslâ sapıklığa düşmezsiniz. Bunların ikisinden biri diğerinden büyüktür. O, semâdan yere uzanan bir ip gibi olan Allah'ın kitabıdır. Diğeri de, kendi neslim olan Ehl-i Beytimdir. Bu ikisi mahşer günü havuz başında bana gelinceye kadar aslâ birbirinden ayrılmayacaklardır. Bu iki şey hakkında bana nasıl uyacağınıza dikkat edin."[4]

Bu Hadis-i Şerif'te Kur'ân'a itaat edilmesi ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnetlerini en iyi yaşayan Ehl-i Beytine uyulması gerektiği

emredilmektedir. Bu sebeple Ehl-i Sünnet âlimleri, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in sünneti üzere olan Ehl-i Beytini örnek almışlardır. Resûlü Ekrem’in Ehl-i Beyti‘nin büyük âlimlerine imam diye hitap edilmesi de bundan dolayıdır. Mesalâ: Ebû Hanife Hazretleri, on iki imamdan biri olan Câfer-i Sâdık Hazretlerini üstâdı olarak kabul etmiş ve daha ilk görüşmesinde onun için: ″İnsanların en âlim olanıdır ve meseleler etrafındaki ihtilafları en iyi bilendir ″diye buyurmuştur.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Ehl-i Beytinden gelen imamlar şu zâtlardır: İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, İmam Zeynelâbidin b. Hüseyin, İmam Muhammed Bâkır, İmam Câfer-i Sâdık, İmam Mûsâ Kâzım, İmam Ali Rızâ, İmam Muhammed Cevad Takî, İmam Ali Nakî, İmam Hasan b. Ali Askerî Zekî, İmam Muhammed Mehdî.[5] Yine Abdulkadir Geylâni Hazretleri, Ahmed Rufâi Hazretleri ve Seyyid Nizamoğlu Hazretleri gibi Ehl-i Beytten çok sayıda büyük âlim yetişmiştir. İşte bu hadiste, Kur’ân ve sünnet ile amel eden bu gibi Ehl-i Beytten olan zâtlara uyulması gerektiği söylenmiştir.

Peygamber Efendimizin Ehl-i Beytinden olan bu gibi zâtlar, Âyet-i Kerîme’ye ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in sünnetlerine yeryüzündeki bütün insanlardan daha fazla önem vererek titizlikle uyarlar ve bunlara uygun amel ederler. Bir kimse her ne kadar ben Ehl-i Beytim dese de, hal ve davranışları âyete ve hadislere uygun değilse, ona tâbi olunmaz ve onun sözüyle de amel edilmez.

Kur’ân ve sünnetin dışına çıkanlar, dalâlete düşen fırkalardır. Yukarıda Hadis-i Şerif’te geçtiği üzere bunların sayısı da yetmiş ikidir. Bu fırkalara: ″Fırka-i Dâlle, Ehl-i Bid‘at veya Beşinci Mezhep″ de denir. Bunların hepsi dâlâlettedir ve sapıktır.

Yine bu Âyet-i Kerîme’de geçen dinde fırkalara ayrılanlar hakkıda Hz. Ömer Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre:

أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِعَائِشَةَ يَا عَائِشَةُ إِنَّ الَّذِينَ فَارَقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا هُمْ أَصْحَابُ الْبِدَعِ وَأَصْحَابُ الْأَهْوَاءِ لَيْسَ لَهُمْ تَوْبَةٌ أَنَا مِنْهُمْ بَرِيءٌ وَهُمْ مِنِّي بِرَاءُ (طس عن عمر)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Hz. Âişe’ye şöyle buyurdu: ″Yâ Aişe! Sûre-i En’âm, Âyet 159’da ki kişiler, bid’at ve hevâ sahipleridir. Onların tevbesi kabul edilmez. Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktır.″[6]

Ehl-i Bid‘ad, Ehl-i Sünnet‘in zıttıdır. Bir bid‘at kalkar yerine bir sünnet gelir. Bir sünnet kalkar yerine bir bid‘at gelir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(مَا أَحْدَثَ قَوْمٌ بِدْعَةً إِلَّا رُفِعَ مِثْلُهَا مِنَ السُّنَّةِ (حم عن غضيف بن الحارث

"Bir kavim, kötü bir bid’at ihdas ederse, ihdas ettiği bid’at kadar sünnet ortadan kalkar."[7]

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in çok sayıda Hadis-i Şerif’i nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ لِصَاحِبِ بِدْعَةٍ صَوْمًا وَلَا صَلَاةً وَلَا صَدَقَةً وَلَا حَجًّا وَلَا عُمْرَةً وَلَا جِهَادًا وَلَا صَرْفًا (وَلَا عَدْلًا حَتَّى يَخْرُجَ مِنَ الْإِسْلَامِ كَمَا تَخْرُجُ الشَّعَرَةُ مِنَ الْعَجِينِ (ه الديلمى عن حذيفة

"Muhakkak ki Allah’u Teâlâ, bid‘at ehlinin orucunu, namazını, sadakasını, haccını, umresini, cihadını, sarfiyatını ve adâletini kabul etmez. Hattâ İslâmlıktan deriden kılın ayrıldığı gibi çıkar, ayrılırlar."[8]

اِذَا ظَهَرَتِ الْبِدَعُ وَلَعَنَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ اَوَّلَهَا فَمَنْ كَانَ عِنْدَهُ عِلْمٌ فَلْيَنْشُرْهُ فَاِنَّ كَاتِمَ الْعِلْمِ يَوْمَئِذٍ كَكَاتِمِ مَا اَنْزَلَ (اللّٰهُ عَلَى مُحَمَّدٍ (ابن عساكر عن معاذ

"Bid’atler yayıldığı ve bu ümmetin sonra gelenleri öncekilere lânet ettiği (reddettiği) zaman, kendinde ilim olanlar onu yaysın. Zîrâ böyle zamanda ilmini gizleyen kimse, Allah’u Teâlâ’nın Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e indirdiğini gizleyen kimse gibidir."[9]

مَنْ أَحْيَا سُنَّةً مِنْ سُنَّتِي فَعَمِلَ بِهَا النَّاسُ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ ابْتَدَعَ بِدْعَةً فَعُمِلَ بِهَا كَانَ عَلَيْهِ أَوْزَارُ مَنْ عَمِلَ بِهَا لَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِ مَنْ عَمِلَ بِهَا شَيْئًا (ه عن عمرو بن عوف (المزنى

"Kim benim bir sünnetimi ihyâ ederek insanların onunla amel etmelerine vesîle olursa, o insanların kazanacağı sevaplardan hiçbir şey eksiltilmeden onların sevabından bir katını almış olacaktır. Kim de bir bid’at icad ederek onunla amel edilmesine vesîle olursa, o bid’at ile amel edenlerin yüklenecekleri günahlardan hiçbir şey eksiltilmeden onların günahlarının bir katını yüklenmiş olur."[10]

غَشِيَتْكُمُ السَّكْرَتَانِ سَكْرَةُ حُبِّ الْعَيْشِ وَحُبُّ الْجَهْلِ فَعِنْدَكَ ذَلِكَ لا تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلا تَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ (وَالْقَائِمُونَ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ كَالسَّابِقِينَ الأَوَّلِينَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنْصَارِ (حل عن عائشة

″Âhir zamanda iki sarhoşluk sizi kaplar. Birincisi, geçim sarhoş-luğudur. İkincisi de cehâlet sarhoşluğudur. O zaman ne iyiliği emreder, ne de kötülükten nehyedersiniz. İşte o zaman da Allah’ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile amel edip başkalarına da öğretenler, (derece bakımından) öne geçen Muhâcir ve Ensâr gibidirler.″[11]

İrbad b. Sâriye Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

وَعَظَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا بَعْدَ صَلاَةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللّٰهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلاَفًا كَثِيرًا وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّهَا ضَلاَلَةٌ فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ (ت عن العرباض بن سارية)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün sabah namazından sonra son derece tesirli bir vaaz verdi. Bu vaazın tesirinden gözler yaşardı, kalpler ürperdi. Ashâbdan bir adam: ″Bu öğütler, şüphesiz vedalaşan bir kimsenin öğütleri gibidir. Yâ Resûlallah! Bize neyi vasiyet edersiniz?″ dedi. Resûlü Ekrem şöyle buyurdu: ″Takvâ ile amel etmenizi ve idâreciniz Habeşli bir köle bile olsa, dinleyip itaat etmenizi vasiyet ederim. İçinizde yaşayacak olanlar benden sonra pek çok ayrılık ve anlaşmazlıklara şâhit olacaktır. Dinde yeri olmayan, fakat dindenmiş gibi gösterilmeye çalışılan şeylerden sakınıp uzak durun; çünkü onlar dalâlettir. Sizden her kim bu dönemlere ulaşırsa, benim sünnetime ve hidâyet üzere olan Hulefâ-i Râşidinin sünnetine sıkıca sarılsın. Bu yolda dişinizi sıkın. ″[12]

Buraya kadar anlatılanlardan açıkça anlaşılan şudur ki; Ehl-i Sünnet’i, diğer fırka-i dâlle veya ehl-i bid’at’ten ayıran temel özellik, Kur’ân-ı Kerîm’e ve Sünnet-i Resûlullah’a olan bağlılıktır. Bu sebeple hak olan bu fırkaya ″Ehl-i Sünnet″ yani ″Sünnet Ehli″ adı verilmiştir. Ehl-i Sünnet, itikâdda bir olup, amelde dörde ayrılır. Bunlar da; Hanefi, Şâfi, Mâliki ve Hanbelî Mezhepleri’dir.

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Fiten 17. Bu Hadis-i Şerif’in sonunda geçen ″el-Cemaat ″ ifadesine, ″Ben ve Ashâbımın yolu üzere olanlardır″ diye mânâ vermemizin sebebi, bu Hadis-i Şerif’in başka rivâyetlerinde, مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي ″Mâ ene aleyhi ve ashâbî″ diye mânâ verildiği içindir (Sünen-i Tirmizî, Îman 18).

[2] Sahih-i Müslim, Îman 70 (240 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8255.

[3] İmam Mâlik, Muvatta, Kitab'ul-Kader 3.

[4] Sünen-i Tirmizî, Menâkib 26.

[5] Burada sayılan Muhammed Mehdi ise, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ehl-i Beytinden gelen 12 imamın sonuncusudur. Hadislerde geçen ve ahir zamanda gelecek olan mehdidir.

[6] Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 6957.

[7] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16356.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 7; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 92/1.

[9] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 54/8; Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 24.

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Mukaddime 15.

[11] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 321/5.

[12] Sünen-i Tirmizî, İlim 15.

( )مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَاۚ وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ (١٦٠)

160. Bir iyilik yapan kimse için on misli mükâfat vardır. Bir kötülük yapan kimse de, ancak yaptığı kötülüğün misliyle cezâlandırılır. Onlara haksızlık edilmez.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebu Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ وَقَوْلُهُ الْحَقُّ إِذَا هَمَّ عَبْدِي بِحَسَنَةٍ فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا وَإِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَكْتُبُوهَا فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا بِمِثْلِهَا فَإِنْ تَرَكَهَا وَرُبَّمَا قَالَ لَمْ يَعْمَلْ بِهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً ثُمَّ قَرَأَ {مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا} (ت عن ابى هريرة)

″Allah'u Teâlâ buyurur ki, O'nun sözü haktır: Kulum bir iyilik yapmayı gönlünden geçirirse ona bir sevap yazın. Eğer o iyiliği yaparsa on kat olarak yazın. Eğer bir kötülük yapmayı içinden geçirirse, onu yazmayın. Şâyet o

kötülüğü işlerse ona bir günah yazın. Şâyet ondan vazgeçerse veya onu yapmazsa da ona bir sevap yazın.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bunu söyledikten sonra Sûre-i En'âm âyet 160'ı okudu.[1]

Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 261'de de şöyle buyurmuştur:

″Mallarını Allah yolunda infak edenlerin misâli, yedi başak veren ve her başağında yüz tane bulunan bir tohum gibidir. Allah'u Teâlâ dilediğine kat kat ihsanda bulunur...″

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا حَتَّى يَلْقَى اللّٰهَ (خ م عن أبى هريرة)

″Sizden biri içiyle dışıyla Müslüman olursa, yaptığı her bir hayır en az on mislinden, yedi yüz misline kadar sevabıyla yazılır. İşlediği her bir günah da sâdece misliyle yazılır. Bu hâl, Allah'a kavuşuncaya kadar böyle devam eder. ″[2]

[1] Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 7.

[2] Sahih-i Buhârî, Îman 31; Sahih-i Müslim, Îman 59 (205).

(قُلْ اِنَّن۪ي هَدٰين۪ي رَبّ۪ي اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍۚ د۪ينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰه۪يمَ حَن۪يفًاۚ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ (١٦١)

161. Ey Resûlüm! De ki: ″Şüphesiz Rabbim, beni dosdoğru yola, sâbit dîne, Hanif (İslâm üzere) olan İbrâhim'in dînine hidâyet buyurdu. O ise, aslâ müşriklerden olmadı.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Hanif″ ifadesi, hakka meyleden anlamına gelmektedir. Kavram olarak da kastedilen, İslâm inancıdır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sabaha uyanınca, şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

(أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى مِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنْ الْمُشْرِكِينَ (حم عن ابن عبد الرحمن بن ابزى عن ابيه

″İslâm fıtratı ve ihlas üzerine ve birde Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in

dîni üzerine babamız İbrâhim Peygamberin dîni olan İslâm üzerine sabahlamış olduk. O, Hanif (İslâm üzere) idi, Müslüman idi. Ve aslâ müşriklerden olmadı. ″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14818.

(قُلْ اِنَّ صَلَاتٖي وَنُسُكٖي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتٖي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمٖينَۙ (١٦٢) لَا شَرٖيكَ لَهُۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا۬ اَوَّلُ الْمُسْلِمٖينَ (١٦٣))

162-163. Ey Habîbim! De ki: ″Şüphesiz benim namazım, ibâdet-lerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.* O'nun ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben, Müslümanların (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim.″

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Câbir Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

(ذَبَحَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الذَّبْحِ كَبْشَيْنِ أَقْرَنَيْنِ أَمْلَحَيْنِ مُوجَأَيْنِ فَلَمَّا وَجَّهَهُمَا قَالَ إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنْ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنْ الْمُسْلِمِينَ اَللّٰهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ وَعَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ بِاسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ ثُمَّ ذَبَحَ (د عن جابر بن عبد اللّٰه

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Kurban Bayramı günü boynuzlu, alacalı ve hadımlaştırılmış iki koç kesti. Bunları kesime hazırlayıp yönlerini kıbleye çevirince, ″Şüphesiz ben, hanif olarak İbrâhim'in dîni (İslâm) üzere yüzümü, gökleri ve yeri yaratana çevirdim. Ben, müşriklerden değilim.″ ″Şüphesiz benim namazım, ibâdetlerim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.* O'nun ortağı yoktur. Ben, bununla emrolundum ve ben, Müslümanların (bu ümmetten İslâm'ı kabul edenlerin) ilkiyim.″[1] ″Ey Allah'ım! Bu kurban, Senden bir nîmettir. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti tarafından sırf senin rızân içindir″ diye buyurdu. Bismillâhi Allah'u Ekber deyip, sonra koçu kesti.[2]

[1] Sûre-i En'âm, Âyet 162-163.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Dahâya 4; Sünen-i İbn-i Mâce, Edâha 1; Sünen-i Tirmizî, Edâha 21; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 14491.

(قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغٖي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍۜ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ اُخْرٰىۚ ثُمَّ

١٦٤ ﴿اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فٖيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾

164. Ey Resûlüm! De ki: "Ben, Allah'tan başkasını mı Rabb edinmek isterim? Halbuki O, her şeyin Rabbidir. Herkesin günahı kendine aittir. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O zaman, ihtilaf ettiğiniz şeyleri Allah'u Teâlâ size haber verecektir.

﴿وَهُوَ الَّذٖي جَعَلَكُمْ خَلَٓائِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فٖي مَٓا اٰتٰيكُمْۜ اِنَّ رَبَّكَ سَرٖيعُ الْعِقَابِۘ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ﴾ ١٦٥

165. O, sizi yeryüzünün halifeleri kıldı. Ve size verdiği şeyler konusunda sizi imtihan etmek için derecelerle bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı. Şüphesiz senin Rabbin, cezâyı çabuk görendir. Ve muhakkak ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ فِي النِّسَاءِ (م عن ابى سعيد الخدرى)

"Şüphesiz dünyâ tatlıdır, yeşildir. Muhakkak ki Allah, sizleri oraya halifeler kılmıştır. Nasıl ameller işleyeceğinize bakmaktadır. Dünyâdan sakının. Kadınlardan sakının. Zîrâ İsrailoğullarının ilk fitnesi kadınlar olmuştur."[1]

Fahreddin er-Râzî Hazretleri, tefsirinde âyette, "Derecelerle bâzınızı bâzınızdan üstün kıldı" diye geçen ifade hakkında şöyle buyurmuştur:

- Bu Âyet-i Celîle işâret ediyor ki; Cenâb-ı Hakk, kullarının ahvâli arasında değişik durumlar yaratmıştır. Bâzılarını yaratılışta, rızıkta, şerefte, akılda, kuvvette, fazilette diğerlerinden üstün kılmıştır. Bâzılarını güzel, bâzılarını çirkin, bâzılarını zengin, bâzılarını fakir, bâzılarını soylu, bâzılarını basit, bâzılarını kuvvetli, bâzılarını da zayıf yaratmıştır. İşte halkın arasındaki bu değişiklik, derecelerdir. Yani bu durumda üstün gibi gözüken meziyetler aslında bir imtihan vesîlesidir. Bu nîmetlere sahip olan insanların şükrünü yerine getirmek ve hesabını vermek gibi sorumlulukları vardır.

Ehl-i Sünnet inancına göre, bize düşen, Allah'ın takdirine râzı olmaktır. Bu farklılıklarda Allah'u Teâlâ'nın hikmetleri vardır. Allah katında bütün kullar

eşittir. Bunların yaptığı amellerden hiçbir şey zâyi edilmez. Allah'u Teâlâ kullarına zerre kadar haksızlık yapmaz. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

ثَلاثَةُ نَفَرٍ كَانَ لأَحَدِهِمْ عَشَرَةُ دَنَانِيرَ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِدِينَارٍ وَكَانَ لآخَرَ عَشَرَةُ أَوَاقٍ فَتَصَدَّقَ مِنْهَا بِأُوقِيَّةٍ وَآخَرُ كَانَ لَهُ مِائَةُ أُوقِيَّةٍ فَتَصَدَّقَ بِعَشَرَةِ أَوَاقٍ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُمْ فِي الأَجْرِ سَوَاءٌ كُلٌّ قَدْ تَصَدَّقَ بِعُشْرِ مَالِهِ... (طب عن ابى مالك الاشعرى)

Üç kişi vardı. Bunlardan birisinin on dinarı bulunuyordu, bundan bir dinar sadaka verdi. Diğerinin on okkası vardı, o da bir okka tasadduk etti. Üçüncüsünün de yüz okkası vardı, bundan on okka sadaka verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Bu üçünün mükâfatı eşittir, çünkü her biri malının onda birini tasadduk etti″ buyurdu.[2]

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُؤْمِنِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِائَةِ عَامٍ (ه عن ابى هريرة)

″Mü'minlerin fakirleri, Cennete, zengin olanlardan yarım gün yani beş yüz yıl evvel girerler.″[3]

İşte bu şekilde fakirler, dünyâda iken bir takım sıkıntılara mâruz kalmaları sebebiyle Allah'u Teâlâ mahşerde önce onları Cennete almaktadır.

[1] Sahih-i Müslim, Zikir 26 (99 Sünen-i Tirmizî, Fiten 26.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 3361.

[3] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 6.

7-A’RÂF SÛRESİ

Bu sûre 206 âyettir. Mekke döneminde nâzil olmuştur. Ancak bu sûrenin 163 ile 170 arasındaki âyetlerin Medîne döneminde nâzil olduğu rivâyet edilmiştir. Cennetlik ve Cehennemlik olanların arasında olan hicap, yani yüksek sûr anlamına gelen A’râf’a dair bilgiler içerdiği için ″A’râf″ ismi verilmiştir.

(بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ)

Bismillâhirrahmânirrahîm.

(الٓمٓصٓ (١) كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فٖي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهٖ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنٖينَ (٢))

1-2. Elif, Lâm, Mîm, Sâd.* Ey Resûlüm! Sana nâzil olan kitap budur. yalanlanır korkusuyla kalbinde bir sıkıntı olmasın. Bu kitap, kendisiyle uyarman için ve Mü’minlere bir öğüt olsun diye indirilmiştir.

(اِتَّبِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهٖٓ اَوْلِيَٓاءَۜ قَلٖيلًا مَا تَذَكَّرُونَ (٣))

3. Rabbinizden size indirilene tâbi olun ve O’nu bırakıp da başka dostlara (sizi dalâlete düşürenlere) tâbi olmayın. Siz ne kadar az öğüt alıyorsunuz.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Siz ne kadar az öğüt alıyorsunuz″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَيُّمَا عَبْدٍ جَائَتْهُ مَوْعِظَةٌ مِنَ اللّٰهِ فِي دِينِهِ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ مِنَ اللّٰهِ سِيقَتْ إِلَيْهِ فَإِنْ قَبِلَهَا بِشُكْرٍ وَإِلا كَانَتْ حُجَّةً مِنَ اللّٰهِ عَلَيْهِ لِيَزْدَادَ بِهَا إِثْمًا وَيَزْدَادَ اللّٰهُ عَلَيْهِ بِهَا سَخَطًا (ابن النجار عن عطية بن قيس)

″Herhangi bir kula, Allah tarafından dîni hakkında bir öğüt geldi ise, bu ona Allah’tan bir nîmettir. Buna şükrederse ne ala. Şükretmezse bu, günahının ve Allah’ın gazabının artması için kendisi aleyhinde bir delil olur.″[1]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 178/10.

(وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا فَجَٓاءَهَا بَأْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَٓائِلُونَ (٤) فَمَا كَانَ دَعْوٰيهُمْ اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَٓا اِلَّٓا اَنْ قَالُوٓا اِنَّا كُنَّا ظَالِمٖينَ (٥))

4-5. Biz, nice beldeler ahâlisini helâk ettik ki, onlara azabımız, gece uyurlarken

veya gündüzün ortasında uyurlarken geldi.* Azâbımız geldiği vakit onların yakarışları, ″Yâ Rabbi! Biz hakîkaten zâlim kimseler olmuş idik!″ diye günahlarını itiraf etmekten başka bir şey olmadı.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Biz, nice beldeler ahâlisini helâk ettik″ diye tercüme edilen ifadeyle, Allah’ın emrine karşı gelerek helâk edilen kavimlerin çok fazla olduğuna işâret edilmektedir. Sâlih Aleyhisselâm’ın kavmi Semud, helâk edilen beldeler ahâlisinden biridir. Helâk edilen beldeler hakkında çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır.

Bu husus Sûre-i Kasas, Âyet 58’de şöyle geçmektedir:

″Biz, refah içinde şımarıp azgınlaşan nice beldeleri helâk ettik. İşte evleri bomboş duruyor...″

Sûre-i Rûm, Âyet 42’de de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Yeryüzünde gezin, sizden öncekilerin sonlarının nasıl olduğunu görün.″ Onların çoğu müşrik idiler.

Bu âyetlerde geçen helâk edilme hususunda Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَنْ يَهْلَكَ النَّاسُ حَتَّى يَعْذِرُوا أَوْ يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ (د عن رجل من اصحاب

″İnsanlar cezâlandırılmayı hak etmedikçe veya özürleri kabul edilmeyecek hâle düşmedikçe helâk edilmezler!″[1] İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu’ya: ″Bu nasıl olur?″ diye sorulunca, Sûre-i A’râf, Âyet 5’i okumuştur.

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 17.

(فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذٖينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلٖينَۙ (٦) فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَٓائِبٖينَ (٧)

6-7. Kendilerine Peygamber gönderilenlere mutlaka soracağız ve gönderilen Peygamberlere de elbette soracağız.* Sonra da onlara yaptıklarını bir ilimle elbette anlatacağız. Zîrâ Biz, onlardan uzak değildik.

İzah: Kendilerine Peygamber gönderilenlere, Peygamberlerinin getir-dikleri hükümlere uyup uymadıklarını mutlaka soracağız. Kendileriyle hükümlerimizi

gönderdiğimiz Peygamberlere de, bu hükümleri tebliğ edip etmediklerini elbette soracağız. Mahşer günü Peygamberlere ve onların ümmetlerine, yapmış oldukları açık veya gizli halleri bir ilimle onlara elbette haber vereceğiz. Çünkü onların o amelleri, halleri bize zâten gizli değildi, demektir.

Sûre-i Mâide, Âyet 109'da da şöyle buyrulmaktadır:

O gün ki, Allah'u Teâlâ Peygamberleri toplayacak da (ümmetinizi dâvet ettiğinizde) ″Size verilen cevap neydi?″ diye soracak. Onlar da, ″Bizim hiçbir bilgimiz yok, gaybı bilen ancak Sensin, Sen!″ diyeceklerdir.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

يَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلَانِ وَيَجِيءُ النَّبِيُّ وَمَعَهُ الثَّلَاثَةُ وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ وَأَقَلُّ فَيُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَ قَوْمَكَ فَيَقُولُ نَعَمْ فَيُدْعَى قَوْمُهُ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَكُمْ فَيَقُولُونَ لَا فَيُقَالُ مَنْ يَشْهَدُ لَكَ فَيَقُولُ مُحَمَّدٌ وَأُمَّتُهُ فَتُدْعَى أُمَّةُ مُحَمَّدٍ فَيُقَالُ هَلْ بَلَّغَ هَذَا فَيَقُولُونَ نَعَمْ فَيَقُولُ وَمَا عِلْمُكُمْ بِذَلِكَ فَيَقُولُونَ أَخْبَرَنَا نَبِيُّنَا بِذَلِكَ أَنَّ الرُّسُلَ قَدْ بَلَّغُوا فَصَدَّقْنَاهُ قَالَ فَذَلِكُمْ قَوْلُهُ تَعَالَى {وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا} (ه عن ابى سعيد)

Mahşer günü, bir Peygamber beraberinde ümmeti olarak iki adam olduğu halde gelir. Bir başka Peygamber, beraberinde ümmeti olarak üç kişi bulunduğu halde gelir. Bundan fazla ve az ümmetle gelen Peygamberde olur. Sonra o gelen her Peygambere: ″Sen kendi kavmine dîni tebliğ ettin mi?″ diye sorulur. O da, ″Evet ″ der. Sonra onun kavmi huzura çağrılarak, ″Peygamberiniz size dîni tebliğ etti mi?″ denilir. Onlar: ″Hayır″ derler. Bunun üzerine onların Peygamberlerine: ″Kavmine, senin dîni tebliğ ettiğine dair şâhidin kimdir?″ denilir. O da, ″Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem ve ümmeti″ der. Bunun üzerine Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmeti çağrılır ve onlara: ″Bu Peygamberler, kavmine dîni tebliğ etti mi?″ diye sorulur. Onlar da, ″Evet″ derler. Sonra Allah'u Teâlâ Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ümmetine: ″Bu Peygamberlerin, kendi kavmine dîni tebliğ ettiğine dair bilginiz nedir?″ der. Onlar da, ″Peygamberlerin, kendi kavimlerine dîni tebliğ ettiklerini bize Peygamberimiz haber verdi, biz de onu tasdik ettik″ derler. İşte bu açıklama Allah'u Teâlâ'nın, Sûre-i Bakara, Âyet 143'te: ″Ey Mü'minler! Böylece, sizi orta yolu tutan bir ümmet kıldık ki, mahşerde insanlara şâhit olasınız ve Resûl de size şâhit olsun…″ diye geçen buyruğunun muhtevâsıdır.[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Sonra da onlara yaptıklarını bir ilimle elbette

anlatacağız″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Vedâ Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:

أَلَا وَإِنِّي مُسْتَنْقِذٌ رِجَالًا أَوْ إِنَاثًا وَمُسْتَنْقَذٌ مِنِّي آخَرُونَ فَأَقُولُ يَا رَبِّ أَصْحَابِي فَيُقَالُ إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ (حم عن رجل من اصحاب)

″Haberiniz olsun ki, ben birtakım insanları kurtaracağım. Kurtarmak isteyeceğim diğer birtakım insanlara gelince, onları da kurtarmak için ısrar edeceğim; ″Yâ Rabbi! Bunlar da benim ümmetimdir″ diyeceğim. Allah'u Teâlâ da: ″Senden sonra onların neler yaptığını sen bilmiyorsun″ buyuracaktır.[2]

[1] Sünen-i İbn-i Mâce, Zühd 34.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22399; Ebû Nuaym İsbehani, Ma'rifet'üs-Sahâbe, Hadis No: 6673.

(وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (٨) وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَظْلِمُونَ (٩))

8-9. Mahşer günü amel defterleri adâletle tartılır. Artık kimin iyi amelleri ağır gelirse, işte kurtuluşa erenler onlardır.* Kimin de iyi amelleri hafif gelirse, işte onlar, âyetlerimize zulmetmeleri sebebiyle kendilerini hüsrâna uğratanlardır.

(وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْاَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ (١٠))

10. Ey insanlar! Şüphesiz ki sizi yeryüzüne yerleştirdik. Orada sizin için geçim imkânları yarattık. Fakat siz ne kadar az şükrediyorsunuz!

İzah: Allah'u Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 34'te de şöyle buyurmuştur:

″Ve Allah'u Teâlâ, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah'ın nîmetlerini saymaya kalkışsanız, sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz insan çok zâlimdir, çok nankördür.″

Allah'ın verdiği nîmetlere şükreden kimse hakkında da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لِلطَّاعِمِ الشَّاكِرِ مِنْ اَجْرِ مِثْلُ مَا لِلصَّائِمِ الصَّابِرِ (ق حم عن ابى هريرة)

″Yiyip de şükreden için, oruç tutup da sabreden gibi sevap vardır.″[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 220/9; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 7550.

( )وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَۗ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَۜ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدٖينَ (١١)

11. Şüphesiz ki, sizi (Âdem Aleyhisselâm'ı) yarattık. Sonra size sûret verdik. Sonra da meleklere, ″Âdem'e secde edin″ dedik. Onlar da hemen secde ettiler. Ancak İblis, secde edenlerden olmadı.

İzah: İblis'in, Âdem Aleyhisselâm'a secde etmemesi hakkında Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلائِكَةَ أَنْ يَسْجُدُوا لَهُ
(فَسَجَدُوا لَهُ اِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ اَىْ خَرَجَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ (م عن ابى هريرة

″Allah'u Teâlâ, Âdem Aleyhisselâm'ı kendi eliyle[1] Cuma günü yarattı ve ruhundan üfledi ve meleklere ona secde etmelerini emretti. Hepsi ettiler. Yalnız İblis secde etmedi ki, o cinden idi.[2] Böylece secde etmediği için İblis, Rabbinin emrinden çıktı.″[3]

[1] Burada geçen ″Kendi eliyle″ ifadesi müteşâbihtir.

[2] İblis'in yaratılışı hakkında Sûre-i Bakara, Âyet 34'ün izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 278/2.

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَۜ قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُۚ خَلَقْتَنٖي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طٖينٍ (١٢) قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا (
))فَمَا يَكُونُ لَكَ اَنْ تَتَكَبَّرَ فٖيهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرٖينَ (١٣

12-13. Allah'u Teâlâ, İblis'e: ″Sana secde etmen için emrettiğim zaman, seni secde etmekten ne menetti?″ dedi. İblis de: ″Ben ondan daha hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın″ dedi.* Allah'u Teâlâ da İblis'e: ″Artık oradan (Cennetten) in. Orada kibirlenmek senin hakkın değildir. Artık çık, şüphesiz ki sen alçaklardansın″ buyurdu.

İzah: İblis'in kibirlenerek secde etmemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِيَّاكُمْ وَالْكِبْرَ فَإِنَّ إِبْلِيسَ حَمَلَهُ الْكِبْرُ عَلَى أَنْ لا يَسْجُدَ لآدَمَ وَإِيَّاكُمْ وَالْحِرْصَ فَإِنَّ آدَمَ حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنَ الشَّجَرَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ فَإِنَّ ابْنَيْ آدَمَ إِنَّمَا قَتَلَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ حَسَدًا (ابن عساكر عن ابن مسعود)

"Kibirden sakının. Şüphesiz ki kibir, şeytanı Âdem'e secde etmemeye sevk etmiştir. Hırstan da sakının. Zîrâ hırs, Âdem'i mâlum ağaçtan yemeğe sevk etmiştir. Hasetten de sakının. Zîrâ Âdem'in iki oğlundan biri kardeşini ancak haset sebebiyle öldürmüştür. İşte bunlar her hatânın aslıdır."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَقِيسُوا الدِّينَ فَإِنَّ الدِّينَ لَا يُقَاسُ وَاَوَّلُ مَنْ قَاسَ اِبْلِيسُ (الديلمى عن على)

"Dîni kendi ayarınızla ölçmeyin. Zîrâ din bu şekildeki kıyası kabul etmez. Bâtıl olarak ilk kıyas yapan İblis'tir."[2]

Bu Hadis-i Şerif'ten maksat; kişinin İblis'in yaptığı gibi kendi nefsine hoş gelecek şekilde dîni ölçmeye, hüküm vermeye çalışmasıdır. Yoksa ulemânın Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'e dayanarak kıyas yapmalarında herhangi bir sakınca olmadığı gibi, böyle de olması gerekir. Bu şekilde ki kıyas, bizim dînimizde edille-i şer'iyyeden sayılmıştır. Edille-i Şer'iyye: Kur'ân, Sünnet, İcma ve Kıyas-ı Fukaha'dır.[3]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 173/5.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 478/9.

[3] Kadı İyaz, Şifâ-i Şerif, s. 389.

قَالَ اَنْظِرْنٖي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (١٤) قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرٖينَ (١٥) قَالَ فَبِمَٓا اَغْوَيْتَنٖي لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقٖيمَۙ (١٦) ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَٓائِلِهِمْۜ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ شَاكِرٖينَ (١٧)

14-17. İblis dedi ki: "Bana kıyâmet gününe kadar mühlet ver."* Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: " Şüphesiz sen, mühlet verilenlerdensin" buyurdu.* İblis dedi ki: "Beni rahmetinden kovmana karşılık, yemin olsun ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolun üzerinde oturacağım.* Sonra muhakkak onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından geleceğim ve Sen onların çoğunu şükredenlerden bulamayacaksın."

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ فِي طُرُقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَام فقَالَ لَهُ: تُسْلِمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ! فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ فَقَالَ: أَتُهَاجِرُ وَتَذَرُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَالْفَرَسِ فِي طِوَلِهِ! فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ فَقَالَ: هُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ، وَيُقَسَّمُ الْمَالُ! فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ، قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ، فَمَاتَ أَوْ وَقَصَتْهُ دَابَّتُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللّٰهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ. (حم ن هب حب طب عن سبرة ابن الفاكه)

Şeytan, Âdemoğlunun yollarında oturur. Şeytan insana karşı İslâm yolunda oturur ve ″Müslüman olup dînini, babalarının dînini mi bırakıyorsun!″ der. Âdemoğlu, onu dinlemeyerek Müslüman olur. Sonra ona karşı hicret yolunda oturur ve ″Hicret edip yerini, yurdunu mu terk ediyorsun. Hicret eden ipte bağlı bir kısrak gibidir″ der. Âdemoğlu, onu dinlemeyip hicret eder. Sonra ona karşı cihat yolunda oturur ve ″Cihat, canının, malının yok olmasıdır. Savaşıp öldürüleceksin. Hanımın nikâhlanacak ve malın bölüşülecek!″ der. Âdemoğlu, ona karşı gelip cihat eder. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne devamla şöyle buyurdu: ″Onlardan kim bunu yapar ve ölürse veya hayvanı onu üzerinden atar ve ölürse, onu Cennete koymak Allah üzerine bir haktır″[1]

Yine İblis’in vesvese vererek kulları azdırmak istemesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاضِعٌ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِنْ ذَكَرَ اللّٰهَ خَنَسَ، وَإِنْ نَسِيَ الْتَقَمَ قَلْبَهُ فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَّاسُ (ابن ابى الدنيا ع هب عن انس)

″Şeytan, ağzını insanoğlunun kalbine dayamıştır. Kişi Allah’u Teâlâ’yı zikrettiği zaman, geri çekilip pısar. Allah’ın zikrinden gâfil olduğu zamanlarda ise, onun kalbini yutup ele geçirir. Sinsi vesveseci olması budur.″[2]

[1] Sünen-i Nesâî, Cihat 19; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 15392; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis N0: 4081; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 6, s. 331-332.

[2] Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Hadis No: 4188; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 1782.

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِينَ (١٨) وَيَٓا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ (

))وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمٖينَ (١٩

18-19. Allah'u Teâlâ da buyurdu ki: ″Oradan (Cennetten) hor ve hakir edilmiş ve kovulmuş olarak çık! Yemin olsun ki, onlardan her kim sana tâbi olursa, elbette Cehennemi sizlerle, hepinizle dolduracağım.* Ey Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin. Dilediğiniz nîmetlerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de zâlimlerden olursunuz.″

İzah: Âdem Aleyhisselâm hakkında Hz. Ebû Zerr, şu hadisi nakleder:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَأَيْتَ آدَمَ أَنَبِيٌّ كَانَ؟ قَالَ نَعَمْ كَانَ نَبِيًّا رَسُولًا كَلَّمَهُ اللّٰهُ قُبُلًا قَالَ لَهُ يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ. (طس عن أبي ذر)

″Yâ Resûlallah! Sana Âdem gösterildi. Acaba bir Nebî miydi?″ dedim. Buyurdu ki: ″Evet, bir Nebî ve Resûl idi. Allah'u Teâlâ, onunla açıktan konuşarak: ″Yâ Âdem! Sen ve zevcen Cennete yerleşin″[1] diye buyurdu.″[2]

Âyet-i Kerîme'de yaklaşmayın dediği ağaç bir rivâyete göre, buğday ağacıdır. Buğday, Cennette ağaç şeklinde idi.

[1] Sûre-i Bakara, Âyet 35.

[2] Taberânî, Mu'cem'ul-Evsat, Hadis No: 4410; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr'ül-Mensûr, c. 1, s. 231.

) فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُرِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدٖينَ (٢٠) وَقَاسَمَهُمَٓا اِنّٖي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحٖينَۙ (٢١

20-21. Sonra şeytan, bunlara kendilerinden örtülmüş olan ayıp yerlerini açmak için Âdem ile zevcesine vesvese verdi ve onlara, ″Rabbinizin sizi bu ağaçtan menetmesi, melek olmamanız yahut Cennette ebedî kalmamanız içindir″ dedi.* ″Şüphesiz, ben size nasihat ediyorum!″ diye onlara yemin de etti.

İzah: İblis, Cennetten kovulmuştu. Cennetin kapısına kadar gelirdi. Fakat görevli melekler kendisini içeri almazlardı.

Tavus kuşu ve yılan, Cennetten dışarı çıkmıştı. İblis: ″Cenneti son bir kez göreyim″ diyerek ağlayıp yalvardı ve onlara: ″Zâten siz de Cennetten çıkarılacaksınız, Âdem ile Havva da çıkarılacak″ dedi. Böylece onları kandırdı.

İblis, sihirle bir boncuk gibi oldu. Tavus kuşu onu ağzına alıp Cennete götürdü. Cennetin kapısındaki görevli melekler, bu durumu farketmedi. Allah'u Teâlâ ise bu durumdan haberdardı ve Âdem Aleyhisselâm'ı imtihan için İblis'in bu şekilde Cennete girmesine müsaade etti.

İblis, Cennette insan sûretine girdi ve Havva annemize: ″Siz şu ağaçtan yemezseniz, Cennetten çıkacaksınız″ diye yemin etti. İşte ilk yalan yere yemin etmek böylece başlamış oldu. Ve Havva annemizi inandırdı.

Havva annemiz, o ağaçtan yedi ve Âdem Aleyhisselâm'a: İblis'in ″o ağaçtan yemedikleri takdirde Cennetten kovulacaklarını″ söyleyerek yemin ettiğini ve kendisinin de inanıp, yediğini söyledi. Âdem Aleyhisselâm yese, Allah'u Teâlâ'nın emrine karşı gelecek, yemese Havva'dan ebediyyen ayrılacağını düşündü. Halbuki yemese, bir şey olmayacaktı. O da yiyince ikisinin de üzerindeki elbiseler soyuldu, düştü.

(فَدَلّٰيهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِۜ وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَٓا اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَٓا اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبٖينٌ (٢٢))

22. Böylece şeytan, onları aldatarak menedilen ağaçtan yemeye sevk etti. Onlar, kendilerine menedilen ağacın meyvesinden tattıkları vakit, ayıp yerleri açığa çıktı. Onlar da hemen Cennet yaprakları ile örtünmeye başladılar. Rableri de onlara, ″Ben bu ağaçtan sizi nehyetmedim mi? Şüphesiz ki şeytan, sizin için apaçık bir düşmandır demedim mi?″ diye nidâ etti.

İzah: Âdem Aleyhisselâm'ın yasaklanan meyveden yiyip avret mahallinin açığa çıkması hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ رَجُلا طُوَالا كَثِيرَ شَعْرِ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ نَخْلَةٌ سَحُوقٌ فَلَمَّا ذَاقَ الشَّجَرَةَ سَقَطَ عَنْهُ لِبَاسُهُ فَأَوَّلُ مَا بَدَا مِنْهُ عَوْرَتُهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى عَوْرَتِهِ جَعَلَ يَشْتَدُّ فِي الْجَنَّةِ فَأَخَذَتْ شَعْرَهُ شَجَرَةٌ فَنَازَعَهَا فَنَادَاهُ الرَّحْمَنُ: يَا آدَمُ مِنِّي تَفِرُّ ؟ فَلَمَّا سَمِعَ كَلَامَ الرَّحْمَنِ قَالَ: يَا رَبِّ لا وَلَكِنِ اسْتِحْيَاءً (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى بن كعب)

Allah'u Teâlâ, Âdem'i uzun boylu, uzun dallı bir hurma gibi başında uzun saçları olarak yaratmıştı. Âyet-i Kerîme'de zikredilen ağaçtan tadınca, üzerinden elbisesi düştü ve ilkin ayıp yerleri ortaya çıktı. Âdem, ayıp yerlerini görünce Cennette koşuşmaya başladı, koşarken saçı bir ağaca takıldı, çekiştirmeye başladı. Bunun üzerine Rahmân ona seslendi: ″Ey Âdem! Benden mi

kaçıyorsun?″ dedi. Âdem Rahmân'ın sözünü işitince: ″Hayır, Yâ Rabbi! Sâdece utancımdan kaçıyorum″ dedi.[1]

Bir rivâyete göre; Âdem Aleyhisselâm ile Hz. Havva, mahrem yerlerini örtünmek için ağaçlardan yaprak istediler, yalnızca incir ağacı yaprağından verdi. Lânet toku,[2] İblis'in boynuna geçirildiği gibi, Âdem Aleyhisselâm da lânetlenerek Cennetten kovuldu.

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 384.

[2] Burada geçen ″Tok″ ifadesi, boğaza takılan metalden veya ahşaptan bir cisimdir ki, düşmanlarını aşağılamak için mahkûmlara veya esirlere takılır. Lânet toku diye söylenmesi de, Allah'ın lânetinin onun boynuna geçirilmesi, demektir.

( )قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَٓا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرٖينَ (٢٣ (

23. Âdem ile zevcesi dediler ki: ″Ey Rabbimiz! Biz kendi nefsimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz.″

İzah: Hz. Âdem ile zevcesi, suçu kendi nefislerine buldular. Âyet-i Kerîme'de geçtiği gibi Hz. Âdem sürekli duâ ederek, üzerindeki lânetin kalkması için Allah'u Teâlâ'ya yalvarıp, Hz. Havva'yı arayarak geziyordu. Bu yıllarca sürdü. En son Hadis-i Şerif'te de geçtiği üzere:

لَمَّا اِقْتَرَفَ آدَمُ الْخَطِيئَةَ قَالَ: يَا رَبِّ! اَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلَّا لَمَّا غَفَرْتَ لِى (ك وابن عساكر عن عمر)

″Âdem, Cennetten kovulduğunda hatâsını anlayıp, ″Yâ Rabbi! Eğer beni affetmemiş isen Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem hürmetine Senden affımı diliyorum…″[1] diye, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i vesîle edince, onun hürmetine tevbesi kabul edilmiştir.[2]

Nakledildiğine göre; Âdem Aleyhisselâm'ın duâsının kabul edildiği yer Arafat diye bilinen yerdir. Âdem Aleyhisselâm'ın duâsı kabul olunca, Havva annemizle o anda orada buluşmuşlardır. İşte hacıların Arafat'ta toplanıp duâ etmeleri ve günahlarının orada affedilmesi bu sebeptendir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَوْ وُزِنَ دُمُوعُ آدَمَ بِدُمُوعِ وَلَدِهِ لَرُجِّحَ دُمُوعُهُ عَلَى دُمُوعِ جَمِيعِ وَلَدِهِ (طب عد هب عن بن البريدة

"Eğer Âdem'in gözyaşları, çocuklarının gözyaşları ile tartılsaydı, onun gözyaşları hepsinden ağır gelirdi."[3]

İblis ise, suçu hâşâ! Allah'u Teâlâ'ya bularak: "Sen, ezelî olan ilmin ile benim secde etmeyeceğimi biliyordun, nasıl olacağım sana mâlumdu. Bana, bile bile lânet tokunu giydirdin, benim hiçbir kabahatim yok" dedi. Böylece kabahati kendinde bulmayıp, kibrinden dolayı tevbe istiğfar etmediği için lânet onun üzerinden kaldırılmadı ve affedilmedi.

İbn-i Ebî Hâtim, Race İbn-i Ebî Seleme Radiyallâhu anhu'nun şöyle buyurduğunu nakleder:

أُهْبِطَ آدم يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُطَأْطِئًا رَأْسَهُ وَأُهْبِطَ إِبْلِيسُ مُشَبِّكًا بَيْنَ أَصَابِعِهِ رَافِعًا رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ (تفسير ابن ابى حاتم عن رجاء بن ابى سلمة)

"Âdem Aleyhisselâm yere indirildiğinde, mahcupluğundan başı eğik ve elleri de dizleri üzerindeydi. İblis ise indirildiğinde, kibrinden başı göğe doğru kalkık ve parmakları da birbirine geçmiş şekilde idi."[4]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4287; İmam Kastalânî, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 13; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8371.

[2] Bu Hadis-i Şerif'in tamamı için Sûre-i Bakara, Âyet 37'nin izahına bakınız.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 359/5.

[4] Tefsir-i İbn-i Ebî Hâtim, Hadis No: 387.

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ (٢٤) قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ (٢٥)

24-25. Allah'u Teâlâ buyurdu ki: "Birbirinize düşman olarak (yeryüzüne) inin. Sizin için yeryüzünde bir müddete (ecelinizin sonuna) kadar yerleşme ve faydalanma vardır.* Yine şöyle buyurdu: Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (diriltilip) çıkarılacaksınız."

İzah: Âyet-i Kerîme'de: "Birbirinize düşman olarak (yeryüzüne) inin"

ifadesinden maksat, Âdemoğlu ile İblis, yeryüzünde kıyâmete kadar birbirlerinin düşmanıdırlar, demektir[1] Bu husus Sûre-i Yusuf, Âyet 5'te şöyle geçmektedir: ″… Şüphesiz ki şeytan, insan için apaçık bir düşmandır.″

Âdem Aleyhisselâm'ın Cennetten çıkarılması ile ilgili de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا (ن عن ابى هريرة

″Güneşin doğduğu en iyi gün Cuma günüdür. O gün de Âdem yaratıldı. O gün de Âdem Cennete girdirildi ve o gün de Âdem Cennetten çıkarıldı.″[2]

[1] Yine bu hususta Sûre-i Bakara, Âyet 36'ya bakınız.

[2] Sünen-i Nesâî, Cuma 4.

يَا بَنِي اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْاٰتِكُمْ وَرِيشًاۜ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌۜ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ (يَذَّكَّرُونَ (٢٦))

26. Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek elbise ve bir de ziynet elbisesi yarattık. Fakat takvâ elbisesi daha hayırlıdır. İşte bu, Allah'ın ihsanını gösteren alâmetlerindendir. Umulur ki, bunu düşünürler.

İzah: Allah'u Teâlâ, insanların ayıp yerlerini örtmeleri ve ziynetlenmeleri için elbise yarattığını beyan etmekte ve ayrıca, ″Fakat takvâ elbisesi daha hayırlıdır″ diye de, takvâ elbisesine vurgu yapmaktadır.

Takvâ elbisesinin, zâhir ve bâtın olmak üzere iki yönü vardır. Bâtın yönü, kişinin Allah korkusunu sürekli olarak üzerlerinde taşımasıdır. Kişi bu şekilde her türlü günahtan kendini koruyacak mânevi bir elbiseye sahip olmuş olur. Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hz. Ali'ye şöyle buyurmuştur:

يَا عَلِيُّ, إِنَّ الْإِسْلَامَ عُرْيَانٌ لِبَاسُهُ التَّقْوَى وَرِيَاشُهُ الْهُدَى وَزِينَتُهُ الْحَيَاءُ وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ وَمِلَاكُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ (وَأَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبِّي وَحُبُّ أَهْلِ بَيْتِي (كر عن على

″Yâ Ali! İslâm çıplaktır. Elbisesi takvâ ve daha kıymetli elbisesi de hidâyettir. Ziyneti, hayâ, direği verâ, kıvâmı sâlih amel ve İslâm'ın esâsı da Bana ve Ehl-i Beytime muhabbettir.″[1]

Takvâ elbisesinin zâhir yönü ise, sünnete uygun olan elbisedir. Bu elbiselerin özelliği ise, kalın, bol ve uzun olmasıdır. Bu ölçü, hem erkek ve hem de kadın için geçerlidir.

Bu hususta Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاِنَّكَ لَتَلْبَسُ السَّرَاوِيلَ؟ قَالَ نَعَمْ وَفِى السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَبِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فَاِنِّى أُمِرْتُ بِالسَّتْرِ فَلَمْ أَجِدْ شَيْئًا أَسْتَرَ مِنْهُ (طس عن ابى هريرة)

″Yâ Resûllallah! Sen şalvar giyer misin?″ dedim. Buyurdu ki: ″Evet giyerim. Yolculukta ve yolculuk dışında, gecede ve gündüzde şalvar giyerim. Ben örtünmekle emrolundum. Şalvardan daha fazla örtücü bir şey bulamadım.″[2]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

كَانَ عَلَى مُوسَى يَوْمَ كَلَمُهُ رَبُّهُ كِسَاءُ صُوفٍ وَجُبَّةُ صُوفٍ وَكُمَّةُ صُوفٍ وَسَرَاوِيلُ صُوفٍ وَكَانَتْ نَعْلَاهُ مِنْ جِلْدِ حِمَارِ مَيِّتٍ (ت عن ابن مسعود)

″Mûsâ, Rabbi ile konuştuğu gün, üstünde yün elbisesi, yün cübbesi, yün sarığı, yün şalvarı vardı. Ayakkabıları da ölmüş eşek derisindendi.″[3]

Resûlü Ekrem Efendimizin, şalvar giyen Müslüman kadınlara da hayır duâ ettiğine dair Hz. Ali şu hâdiseyi anlatmıştır:

كُنْتُ قَاعِداً عِنْدَ النَّبِىِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الْبَقِيعِ يَعْنِى بَقِيعِ الْغَرْقَدِ فِى يَوْمِ مَطِيرٍ فَمَرَّتِ امْرَأَةٌ عَلَى حِمَارٍ وَمَعَهَا مُكَارِى فَمَرَّتْ فِى وَهْدَةِ مِنَ الْأَرْضِ فَسَقَطَتْ فَأَعْرَضَ عَنْهَا بِوَجْهِهِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ اِنَّهَا مُتَسَرْوِلَةٌ فَقَالَ اللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُتَسَرْوِلَاتِ مِنْ أُمَّتِى (البزار عن على)

Yağmurlu bir günde bâki mezarlığında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanında oturuyordum. Oradan eşeğe binmiş bir kadın işçisiyle beraber geçti. Eşek yerdeki bir çukura düşerek aksayınca, kadın yere düştü. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem ondan yüzünü çevirdi. ″Yâ Resûlallah! Kadın şalvar giymiş″ dedikleri zaman, ″Allah’ım! Ümmetimden şalvar giyen kadınları mağfiret et″ diye duâ etti (böylece şalvar giyen kadınları da methetti).″[4] İşte bağda bahçede çalışırken kadınların bol şalvar giymesi bu sebeptendir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(اِنَّ ٱلاَرْضَ لَتَسْتَغْفِرُ لِلْمُصَلِّى بِالسَّرَاوِيلِ (الديلمى عن مالك بن عتاعية

″Şüphesiz ki yeryüzü, şalvarla namaz kılan kişi için Allah’tan mağfiret dilemektedir.″[5]

Kadın olsun, erkek olsun, takvâ elbisesi; bol olur, uzun olur ve kişinin tenini göstermeyecek derece de kalın olur. İşte bu şekilde olan elbiseler sünnete uygun olan kıyafetlerdir.

Yine İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

مَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفِي إِزَارِي اسْتِرْخَاءٌ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللّٰهِ ارْفَعْ إِزَارَكَ فَرَفَعْتُهُ ثُمَّ قَالَ زِدْ فَزِدْتُ فَمَا زِلْتُ أَتَحَرَّاهَا بَعْدُ فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ إِلَى أَيْنَ فَقَالَ أَنْصَافِ السَّاقَيْنِ (م ابن عمر)

″Elbisemin etekleri topuklarımdan aşağı sarkmış vaziyette Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in huzuruna varmıştım. Bana: ″Yâ Abdullah! Elbisenin eteklerini yukarıya kaldır″ buyurdu. Ben de hemen kaldırdım. Sonra: ″Biraz daha kaldır″ buyurdu. Bunun üzerine ben biraz daha kaldırdım. Ondan sonra elbisemin Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in uygun gördüğü şekilde olmasına dâimâ dikkat etmişimdir. Topluluktan biri: ″Nereye kadar kaldırmıştın?″ diye sordu. İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ: ″Baldırlarımın yarısına (diz kapağı ile aşığımın arasına) kadar kaldırmıştım″ diye cevap verdi.[6]

Safiye Bint-i Ebî Ubeyd Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ ذَكَرَ الْإِزَارَ فَالْمَرْأَةُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ تُرْخِي شِبْرًا قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ إِذًا يَنْكَشِفُ عَنْهَا قَالَ فَذِرَاعًا لَا تَزِيدُ عَلَيْهِ (د عن صفية)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, belden aşağı giyilen eteklikten bahsedince, hanımı Ümmü Seleme: ″Yâ Resûlallah! Kadınların durumu nedir?″ diye sordu. ″Erkeğinkinden bir karış fazla uzatır″ buyurdu. Ümmü Seleme: ″O zaman kadın yürüyünce vücudunun bir kısmı açılır″ dedi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem: ″Biraz daha uzatabilir, daha da fazla (yerde sürüyecek kadar) uzatamaz″ karşılığını verdi.[7]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, yukarıda İbn-i Ömer Radiyallâhu

anhumâ’ya; elbisesinin eteğini baldırının ortasına kadar kaldırmasını yani dizi ile aşığı arasında olmasını söylemiştir. Kadınların ise, erkeğin ölçüsü olan baldırının ortasından bir karış aşağısına yani aşığına kadar indirmesini beyan etmiş, Ümmü Seleme’nin ısrarı üzerine de, biraz daha yani yere değmeyecek kadar uzatabileceğini söylemiştir.

Bu husus Abdullah b. Muğaffel Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te şöyle geçmektedir:

اِزْرَةُ الْمُؤْمِنِ اِلَى اَنْصَافِ سَاقَيْهِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ حَرَجٌ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَعْبَيْنِ وَمَا اَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ فَفِى النَّارِ (طب عن عبد اللّٰه بن مغفل)

"Mü’min olan kimsenin izar bağlaması şu şekilde olmalıdır: Baldırının ortasına kadar varsın. Baldır ortası ile topuk arasının ortasına dek uzatmak da câizdir. Ondan aşağısı ateştedir." [8]

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 498/10.

[2] Rudânî, Cem’ul Fevâid, Hadis No: 5751.

[3] Sünen-i Tirmizî, Libas 9; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 337/8.

[4] Rudânî, Câm’ul-Fevâid, Hadis No: 5752.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 95/8.

[6] Sahih-i Müslim, Libâs 9 (47).

[7] Sünen-i Ebû Dâvud, Libas 37; Sünen-i Nesâî, Ziynet 106; Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 13.

[8] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 278.

يَا بَن۪ٓي اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَٓا اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَاۜ اِنَّهُ يَرٰيكُمْ هُوَ وَقَب۪يلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْۜ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاط۪ينَ اَوْلِيَٓاءَ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٧)

27. Ey Âdemoğulları! Şeytan, babanız Âdem ve anneniz Havva’nın ayıp yerlerini açığa çıkarmak için elbiselerini soyarak onları Cennetten çıkardığı gibi, sizi de dalâlete düşürmesin! Siz, şeytanı ve kabilesini görmediğiniz yerde, onlar

sizi görür. Şüphesiz ki Biz, şeytanları îman etmeyenlere dostlar kıldık.

İzah: Şeytanın insana verdiği vesvese hakkında Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ (د عن انس بن مالك

″Şüphesiz ki şeytan, Âdemoğlunun damarlarının içinden kanın aktığı gibi akar.″[1]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 17; Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 11; Sahih-i Müslim, Selâm 9 (23).

وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا اٰبَاءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَاۜ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِۜ اَتَقُولُونَ عَلَى (
اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٢٨))

28. Müşrikler, (Allah'a şirk koşmak ve Beytullah'ı çıplak olarak tavaf etmek gibi) bir günah işledikleri zaman (kendilerini nehyedenlere), ″Biz babalarımızı bu yolda bulduk ve onlara uyduk. Allah da bize böyle emretti″ dediler. Ey Resûlüm! Onlara de ki: ″Allah'u Teâlâ, günahı emretmez. Bilmediğiniz şeyleri Allah'a mı atfetmek istiyorsunuz?″

İzah: Rivâyete göre, câhiliye döneminde Araplar, Beytullah'ı tavafa geldikleri vakit, içinde günah işlediğimiz elbiseler ile tavaf etmeyiz, diye elbiselerini çıkarır, çıplak olarak tavaf ederlerdi.

Mücâhid Hazretlerinden nakledilen başka bir rivâyete göre de, kendilerine ″Muhafazakârlar″ anlamına gelen ″Humus″ ismi verilen Kureyşliler dışında diğer bütün Araplar, Kâbe'yi tam çıplak olarak tavaf ederlerdi.

قُلْ اَمَرَ رَبّ۪ي بِالْقِسْطِۜ وَاَق۪يمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَۜ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَۜ (
٢٩)((

29. Ey Resûlüm! De ki: ″Rabbim adâleti emretti. Her mescitte yüzlerinizi O'na çevirin ve O'na dinde ihlaslı kimseler olarak ibâdet edin. Başlangıçta sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.″

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen ″Yüzlerinizi O'na çevirin″ ifadesinden neyin kastedildiği hususunda iki görüş vardır. Mücâhid ve Süddî Hazretlerine göre bu

ifadenin mânâsı: ″Her mescitte yüzünüzü Kâbe’ye çevirin″ demektir.

Kıblenin önemine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ سَيِّدًا وَاِنَّ سَيِّدَ الْمَجَالِسِ قُبَالَةَ الْقِبْلَةِ (طب عن ابى هريرة)

″Her şeyin bir efendisi vardır. Meclisin efendisi de kıbleye karşı oturandır.″[1]

İhlaslı olmak hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

أَخْلِصُوا أَعْمَالَكُمْ لِلّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يَقْبَلُ اِلَّا مَا خَلُصَ لَهُ (قد عن الضحاك ابن قيس الفهرى)

″Amellerinizi Allah için hâlis kılın. Zîrâ Allah’u Teâlâ ancak kendisi için ihlasla yapılan ameli kabul eder.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَا تَجْلِسُوا عِنْدَ كُلِّ عَالِمٍ إِلَّا عَالِمٍ يَدْعُوكُمْ مِنَ الْخَمْسِ إِلَى الْخَمْسِ مِنَ الشَّكِّ إِلَى الْيَقِينِ وَمِنَ الْكِبْرِ إِلَى التَّوَاضُعِ وَمِنَ الْعَدَاوَةِ إِلَى النَّصِيحَةِ وَمِنَ الرِّيَاءِ إِلَى الْإِخْلَاصِ وَمِنَ الرَّغْبَةِ إِلَى الزُّهْدِ (كر عن جابر)

″Her âlimin meclisinde oturmayın. Ancak şu beş şeyden, diğer beş şeye dâvet eden âlimin yanında oturun; şekten yâkine, kibirden tevâzuya, nefret ve husûmetten nasihata, riyakârlıktan ihlasa ve dünyâya yönelmiş olmaktan zühde.″[3]

Yine bu Âyet-i Kerîme’nin sonunda, ″Başlangıçta sizi yarattığı gibi yine O’na döneceksiniz″ diye buyrulmaktadır. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

تُحْشَرُونَ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا فَقَالَتْ امْرَأَةٌ أَيُبْصِرُ أَوْ يَرَى بَعْضُنَا عَوْرَةَ بَعْضٍ قَالَ يَا فُلَانَةُ {لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ} (ت عن ابن عباس)

″Sizler mahşer yerine yalın ayak, çıplak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız.″ Bunun üzerine bir kadın: ″O zaman birbirimizin ayıp yerlerini görmez miyiz?″ diye sorunca, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: Ey kadın! ″O gün herkesin kendisine yetecek kadar derdi vardır″[4] diye buyurdu.[5]

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 7790, Taberani, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 513

[2] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 20/13.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 468/3.

[4] Sûre-i Abese, Âyet 37.

[5] Sünen-i Tirmizî, Tefsir’ul-Kur’ân 73; Sahih-i Buhârî, Rikâk 27. Bu Hadis-i Şerif, Hz. Âişe’den de rivâyet edilmiş ve burada ″Bir kadın″ diye geçen kişi de kendisidir.

(فَرِيقًا هَدٰى وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُۜ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ (٣٠)((

30. Sizden bir taife Allah’ın yardımı ile hidâyete erdi. Bir taife de Allah’ı bırakıp şeytanları dost edindikleri ve kendilerini hidâyette zannettikleri için dalâlete müstehak oldu.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Sizden bir taife Allah’ın yardımı ile hidâyete erdi″ diye geçen ifade, niyeti doğru olup da hakkı arayan bir kimseye Allah’u Teâlâ’nın doğru yolu buldurması, demektir. Allah’u Teâlâ âdildir. Hiç kimseye zulmetmez. Hidâyet ve dalâlet yoluna gitmek kişinin kendi irâdesindedir. Kişi nefsine ve şeytanın iğvâsına uyarsa, işte o zaman hidâyet yolundan ayrılır.

Nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمْ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا (م عن عياض بن حمار)

″Ben, kullarımı hanifler olarak (İslâm üzere) yarattım. Şeytânlar onlara geldi de, onları dinlerinden çevirdi. Benim onlara helâl kıldığımı onlara haram kıldı. Hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri Bana ortak koşmalarını da onlara yine şeytanlar emretti (onlar da, nefislerine hoş geldiği için hemen şeytana tâbi oldular)…″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Cennet 16 (63).

( )يَا بَنٖٓي اٰدَمَ خُذُوا زٖينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُواۚ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفٖينَ۟ (٣١ (

31. Ey Âdemoğulları! Her mescide giderken güzel ve temiz elbiselerinizi giyinin. Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, müsrifleri sevmez.

İzah: Mescitlere güzel elbise giyinerek gidilmesi hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَبِسَ مِنْ أَحْسَنِ ثِيَابِهِ وَمَسَّ مِنْ طِيبٍ _ اِنْ كَانَ عِنْدَهُ _ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَلَمْ يَتَخَطَّ أَعْنَاقَ النَّاسِ، ثُمَّ صَلَّى مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ اِذَا خَرَجَ اِمَامُهُ حَتّٰى يَفرُغَ مِنْ صَلَاتِهِ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ جُمُعَتِهِ الَّتِى قَبْلَهَا. قَالَ وَيَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، وَيَقُولُ: اِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا (د عن ابى هريرة و عن ابى سعيد)

"Kim Cuma günü gusül eder, en güzel elbisesini giyer, yanında varsa güzel koku sürünür, sonra da Cuma'ya gelip insanların omuzlarına basmaz ve Allah'ın kendisine yazdığı ve takdir ettiği (iki rek'at olan) Tahiyyet'ül-Mescid namazını kılar. İmam hutbe için çıktığı zaman namazını bitirinceye kadar susarsa, onun bu durumu bu Cuma ile geçmiş Cuma arasındaki günahlar için keffârettir."[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

(مَا عَلَى أَحَدِكُمْ إِنْ وَجَدَ سَعَةً أَنْ يَتَّخِذَ ثَوْبَيْنِ لِجُمُعَتِهِ سِوَى ثَوْبَيْ مِهْنَتِهِ (ه عن عائشة

"Herhangi birinizin, imkânı olursa iş elbisesinden başka, Cuma'ya mahsus bir kat elbise edinsin."[2]

Yine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(كَانَ إِذَا اِسْتَجَدَّ ثَوْبًا لَبِسَهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ (خط عن أنس

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, yeni elbise giydiklerinde Cuma günü giyerdi."[3]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Cuma gününe mahsus özel elbiselerinin olduğu görülmektedir. Âyet-i Kerîme'de: "Her mescide giderken güzel ve temiz elbiselerinizi giyinin" diye geçen ifadenin, bu Hadis-i Şerif'lerle birlikte ele alındığı zaman, Cuma Namazı için olduğu anlaşılmaktadır. Aksi

halde her beş vakitte mescitte namazını kılan kimse, her vakitte elbise değiştirmek zorunda kalır.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif'inde de şöyle buyurmuştur:

كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا فِي غَيْرِ مَخِيلَةٍ وَلاَ سَرَفٍ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ أَنْ تُرَى نِعْمَتُهُ عَلَى عَبْدِهِ (حم ك هب عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده)

"Yiyin, için, tasadduk edin ve giyinin. Ancak kibirlenmeyin ve israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, nîmetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever. "[4]

Hz. Âişe annemizden nakledilen bir Hadis-i Şerif'te de şöyle buyrulmaktadır:

كَانَ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْتَظِرُونَهُ عَلَى الْبَابِ فَخَرَجَ يُرِيدُهُمْ، وَفِي الدَّارِ رَكْوَةٌ فِيهَا مَاءٌ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ فِي الْمَاءِ وَيَسْرِي شَعْرَهُ وَلِحْيَتَهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَأَنْتَ تَفْعَلُ هَذَا؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ إِلَى إِخْوَانِهِ فَلْيُهَيِّئْ مِنْ نَفْسِهِ فَإِنَّ اللّٰهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in Ashâbından bir topluluk onu kapıda bekliyorlardı. O da yanlarına gitmek üzere dışarı çıktı. Evde içinde su bulunan bir deri kap vardı. Suya bakarak sakalını ve saçlarını düzeltmeye başladı. Ben: "Yâ Resûlallah! Sende mi bunu yapıyorsun?" diye sordum. Şöyle buyurdu: "Evet, kişi kardeşlerinin yanına çıkacağı vakit, kendisine çeki düzen versin. Muhakkak ki Allah güzeldir, güzel olanı sever."[5]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّكُمْ قَادِمُونَ عَلَى إِخْوَانِكُمْ فَأَصْلِحُوا رِحَالَكُمْ وَلِبَاسَكُمْ حَتَّى تَكُونُوا فِي النَّاسِ كَأَنَّكُمْ شَامَةٌ فَإِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُحِبُّ الْفُحْشَ وَلَا التَّفَحُّشَ (حم عن سهل بن الحنظلية)

"Kardeşlerinizin yanına gidiyorsanız, bineklerinizi ve giysilerinizi güzelleştirin ki, insanlar içinde (vücuttaki) bir ben gibi olun. Allah'u Teâlâ, çirkin sözü ve fiilleri sevmez."[6]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Yiyin, için, fakat israf etmeyin. Şüphesiz ki Allah'u Teâlâ, müsrifleri sevmez" diye buyrulmaktadır. Yeme içme âdabı hakkında nakledilen Hadis-i Şerif'lerden bâzıları ise şöyledir:

Ömer İbn-i Ebû Seleme Radiyallâhu anhu şöyle anlatmıştır:

كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا غُلَامُ سَمِّ اللّٰهَ وَكُلْ بِيَمِينِكَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ (خ م عن عمر بن أبي سلمة)

Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in himâyesinde yetişen bir çocuktum. Yemek yerken, elim yemek tabağının her yanına giderdi. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana şöyle buyurdu: ″Oğlum, Besmele çek! Sağ elinle ye! Hep önünden ye!″ Bundan sonra hep böyle yedim.[7]

Seleme İbn-i el-Ekvâ Radiyallâhu anhu'dan da şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ رَجُلًا أَكَلَ عِنْدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِمَالِهِ فَقَالَ كُلْ بِيَمِينِكَ قَالَ لَا أَسْتَطِيعُ قَالَ لَا اسْتَطَعْتَ مَا مَنَعَهُ إِلَّا الْكِبْرُ قَالَ فَمَا رَفَعَهَا إِلَى فِيهِ (م عن سلمة بن الاكوع)

Adamın biri Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in yanında sol eliyle yemek yedi. Peygamberimiz ona: ″Sağ elinle ye!″ buyurdu. Adam: ″Yiyemiyorum!″ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki: ″Yiyemez ol!″ Onu böyle demeye kibri sevketti. Bundan sonra elini ağzına kaldıramadı.[8]

Yine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا يَأْكُلَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِشِمَالِهِ وَلَا يَشْرَبَنَّ بِهَا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِهَا (م عبد اللّٰه بن عمر)

″Sizden hiçbir kimse sakın sol eliyle yemesin ve içmesin. Çünkü şeytan soluyla yer ve içer.″[9]

Ayrıca israf hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مِنْ الْإِسْرَافِ أَنْ تَأْكُلَ كُلَّ مَا اشْتَهَيْتَ (ه هب عن أنس بن مالك)

″Canının her istediği şeyi yemen israftandır.″[10]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 127.

[2] Sünen-i İbn-i Mâce, İkamet'us-Sala 83.

[3] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 525/1.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6421; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 7295; Beyhakî, Şuab’ul Îman, Hadis No: 4395; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Libas 1.

[5] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 7, s. 197.

[6] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 16966; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 6, s. 361.

[7] Sahih-i Buhârî, Et’ime 2, 3; Sahih-i Müslim, Eşribe 13 (108).

[8] Sahih-i Müslim, Eşribe 13 (107). Kütüb-i Sitte, Hadis No: 3875.

[9] Sahih-i Müslim, Eşribe 13, (106 Sünen-i Tirmizî, Et’ime 9.

[10] Sünen-i İbn-i Mâce, Et’ime 51; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 5481.

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِيٓ اَخْرَجَ لِعِبَادِهٖ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِۜ قُلْ هِيَ لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا (
خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٣٢))

32. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah’u Teâlâ’nın, kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızıkları kim haram etti?″ De ki: ″Bunlardan, Mü’minler dünyâda istifâde edecekleri gibi, âhirette de bunlar sâdece onlara aittir. İşte âyetleri, bilen bir topluluk için böyle genişçe açıklarız.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçtiği gibi, dünyânın her türlü helâl olan nîmet ve ziynetlerinden istifâde etmek Mü’minlerin de hakkıdır. Bu nîmetlerden istifâde etmek sâdece kâfir ve münâfıklara has değildir. Âhirette ise, bu dünyâdaki nîmetlerin kat kat fazlası, çok daha güzel ziynet ve nîmetler ise sâdece Mü’minlere ait olacaktır. Kâfir ve münâfıklar da bunlardan tamamen mahrum kaldıkları gibi, Cehennem azâbına uğrayacaklardır. Bu anlamda Sûre-i Bakara, Âyet 25’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

Ey Resûlüm! Îman edip sâlih ameller işleyenlere müjde et. Muhakkak ki onlar için altlarından nehirler akan Cennetler vardır. Her ne vakit o Cennetlerdeki bir meyveden rızıklanıp yeseler, ″Biz bunu önceden (dünyâda iken) benzerlerini yemiştik″ derler. Böylece onlara önceden yediklerine benzer (fakat daha lezzetli)

meyveler verilecektir. Orada kendileri için tertemiz zevceler de vardır ve onlar orada ebedî kalacaklardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

سَيِّدُ الإِدَامِ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ اللَّحْمُ، وسَيِّدُ الشَّرَابِ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ الْمَاءُ، وسَيِّدُ الرَّيَاحِينَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ الْفَاغِيَةُ (طب عن عبد اللّٰه بن بريدة)

″Dünyâ ve âhirette yemeklerin efendisi ettir, dünyâ ve âhirette içeceklerin efendisi sudur, dünyâ ve âhirette güzel kokuların efendisi kınadır.″[1]

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 1569; Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 5648.

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٣٣)

33. Ey Habîbim! De ki: ″Rabbim âşikâr ve gizli fuhşiyatı, mâsiyeti, haksız yere insanlara zulmü, hakkında hiçbir delil indirmediği bir şeyi Allah’a ortak koşmayı ve bilmediğiniz şeyi Allah’a karşı söylemenizi (haramı işleyerek, ″Allah bize böyle emretti″ demenizi) haram kıldı.″

İzah: Gizli ve açık günah işlendiğinde nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair Muaz Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif’i nakledeer:

″Yâ Resûlallah! Bana vasiyet et″ dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana buyurdu ki:

إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاعْمَلْ بِجَنْبِهَا حَسَنَةً, السِّرُّ بِالسِّرِّ وَالْعَلانِيَةُ بِالْعَلانِيَةِ (ابن النجار عن معاذ)

″Bir kötülük yaptığın zaman, onun yanında hemen bir iyilik yap. Gizli ise gizli, açık ise açık.″[1]

Ebû Zerr Radiyallâhu anhu’dan da, şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana dedi ki:

اتَّقِ اللّٰهِ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتْبِعْ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمْحُهَا وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ (ت عن ابى ذر)

″Her nerede olursan ol Allah'tan kork ve günahın hemen akabinde sevap işle ki o sevap, o günahı silmiş olsun. Ve insanlara karşı güzel ahlâklı ol.″[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s.13/4.

[2] Sünen-i Tirmizî, Birr 55.

(وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (٣٤)

34. Her ümmet için bir ecel vardır. Ecelleri geldiği vakit, onu ne bir an erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler.

İzah: Allah'ın Peygamberlerini yalanlayan her topluluğun başına gelecek felâket için belli bir vakit vardır. O helâk olma vakti gelince, ne erteleyebilirler, ne de bir an öne alabilirler, demektir. Nitekim Nûh, Hûd, Lût ve Sâlih Aleyhimüsselâm'ın kavimlerinde olduğu gibi, bunlara benzer birçok kavim helâk olmuştur.

(يَا بَنٖٓي اٰدَمَ اِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتٖيۙ فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (٣٥) وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَٓا اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ (٣٦)

35-36. Ey Âdemoğulları! İçinizden size benim âyetlerimi anlatan Peygamberler geldiğinde, her kim onları yalanlamaktan sakınır ve nefsini ıslah ederse, artık onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun da olmayacaklardır.* Âyetlerimizi yalanlayanlar ve kibirlenerek kabul etmeyenler de, Cehennem ehlidirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

(فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖۜ اُولٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصٖيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْۙ قَالُٓوا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرٖينَ (٣٧)

37. Allah'u Teâlâ'ya (emretmediği şeyleri, emretti diye) yalan yere iftirada bulunandan yahut âyetlerimizi yalanlayandan daha zâlim kim vardır? İşte onlara kitaptan (Levh-i Mahfuz'da yazılı olan) nasipleri erişecektir. Nihâyet resullerimiz (meleklerimiz), ruhlarını almak için onlara geldikleri zaman, ″Allah'ı bırakıp da ibâdet ettiğiniz şeyler nerededir?″ derler. Onlar da, ″Bizi bırakıp kayboldular″ derler ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şâhitlik ederler.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de: ″Onlara, kitaptan (Levh-i Mahfuz’da yazılı olan) nasipleri erişecektir″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, kâfirler dünyâda iken kendilerine takdir edilen rızka ve ömre nâil olurlar, âhirette de küfürleri sebebiyle azâba müstehak olurlar, demektir.

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Nihâyet resullerimiz (meleklerimiz), ruhlarını almak için onlara geldikleri zaman…″ diye buyrulduğu üzere, burada geçen resullerden maksat, Azrâil Aleyhisselâm ve onun emrindeki meleklerdir.

(قَالَ ادْخُلُوا فِي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِۜ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَاۜ حَتّٰۤى اِذَا
ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًاۙ قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُو۫لٰيهُمْ رَبَّنَا هٰۤؤُ۬لَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِۜ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ
وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ (٣٨) وَقَالَتْ اُو۫لٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ۟
٣٩)((

38-39. Allah’u Teâlâ onlara: ″Sizden evvel insan ve cinden gelip geçen ümmetlerin arasında Cehenneme girin″ buyurur. Her ne zaman bir ümmet Cehenneme girdikçe, yoldaşına (onlara uyarak dalâlette kalan kimse, kendi uydukları kimselere) lânet eder. Hattâ hepsi toplandıkları vakit, en sonra gelenler, evvelki gelenler için, ″Ey Rabbimiz! Bizi bunlar dalâlete düşürdü. Bunlara iki kat azap et″ derler. Allah’u Teâlâ da, ″Hepinize kat kat azap vardır. Lâkin siz bilmezsiniz″ buyurur.* Evvelki gelenler de sonra gelenlere, ″Sizin bize bir üstünlüğünüz yoktur. Artık kendi yaptığınızın cezâsı olan azâbı tadın″ derler.

(اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَٓاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي
سَمِّ الْخِيَاطِۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ (٤٠) لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ
(٤١) وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَاۘ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
٤٢)((

40-42. Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin kapıları açılmaz. Deve, iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler. Mücrimleri işte böyle cezâlandırırız.* Onlara, Cehennemde ateşten bir döşek ve üzerlerinde de ateşten örtüler vardır. Zâlimleri işte böyle cezâlandırırız.* Îman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince ki, Biz hiçbir kimseyi gücünün üstünde olan bir şeyle mükellef kılmayız. İşte onlar, Cennet ehlidirler ve orada ebedî kalacaklardır.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın: ″Deve, iğnenin deliğinden geçinceye kadar″ diye buyurması, Araplarda kullanılan bir darb-ı meseldir; aslâ mümkün olmayacak

durumlar için kullanılan bir tâbirdir. Bu nedenle o kâfirler kesinlikle Cennete girmezler, demektir. Yani devenin iğnenin deliğinden geçmesinin mümkün olmadığı gibi, kâfirlerin de Cennete girmelerinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

Gök kapılarının kâfirlere açılmayıp yalnız Mü’minlere açılacağına dair Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جِنَازَةِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَبْرِ وَلَمَّا يُلْحَدْ فَجَلَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ وَكَأَنَّ عَلَى رُؤُسِنَا الطَّيْرَ وَفِي يَدِهِ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الْأَرْضِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ اسْتَعِيذُوا بِاللّٰهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ كَأَنَّ وُجُوهَهُمْ الشَّمْسُ مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عَلَيْهِ السَّلَام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَيَقُولُ أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ ... (د حم عن البراء بن عازب)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber Ensârdan bir adamın cenâzesinde bulunduk. Kabre vardığımızda kabrin henüz lahdi yapılmamıştı. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem oturdu. Biz de onun çevresinde, başlarımızda sanki kuşlar varmış gibi sessiz bir şekilde oturduk. Peygamberimizin elinde bir ağaç parçası vardı ve onunla toprağı karıştırıyordu. Başını kaldırdı ve buyurdu ki: ″Kabir azâbından Allah’a sığının.″ Bu sözü iki veya üç defa tekrarladı ve sonra şöyle buyurdu:

Mü’min bir kulun dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, yüzleri güneşe benzeyen beyaz yüzlü melekler iner. Yanlarında Cennet kefenlerinden bir kefen ve Cennet kokularından bir koku bulunur. O melekler, can vermekte olan kişinin gözünün göreceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pâk ve temiz ruh! Vücuttan çık. Allah’ın affına ve rızâsına kavuş″ der. Bunun üzerine su kabından bir damlanın akması gibi ruh vücuttan akıp çıkar. Melek onu alır ve diğer melekler o ruhu Azrâil’den, göz açıp kapayıncaya kadar bile bekletmeksizin alırlar. Cennetten getirdikleri o kefenin ve kokunun içine koyarlar. O ruhtan yeryüzündeki en güzel miskin kokusu gibi bir koku çıkar ve o melekler bu ruhu alıp yukarı çıkarlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa, onlar: ″Bu hoş ve güzel ruh kimin?″ diye sorarlar. O ruhu taşıyan melekler, onun dünyâda çağırıldığı en güzel adını söyleyerek: ″Bu, falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla birlikte Dünyâ semâsına varırlar ve kapının açılmasını isterler. Kapı onlara açılır. Her katta

bulunan ileri gelen kimseler, o ruhu bir üst kata kadar yolcu ederler. Nihâyet yedinci kat semâya ulaşırlar. Orada Allah'u Teâlâ: ″Bu kulumun amelini İlliyyin'e yazın ve tekrar kendisini yere gönderin. Çünkü Ben onları oradan yarattım, onları oraya iâde ederim. Bir kere daha onları yine oradan çıkartırım ″[1] diye buyurur. Bunun üzerine ruhu tekrar cesedine iade edilir.

İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim? der. O da: ″Rabbim Allah'tır″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Dînim İslâm'dır″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın Resûlüdür″ der. Melek bu sefer: ″Amelin nedir?″ diye sorar. O da: ″Allah'ın kitabını okudum. Ona îman ettim ve onu tasdik ettim″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum doğru söyledi. Onun altına Cennetten sergiler serin ve onu Cennetten giydirin. Ona, Cennete bakan bir kapı açın″ diye bir nidâ gelir. O kişiye Cennetin havası ve kokuları gelir. Kabri, gözün görebileceği kadar genişler. Yanına güzel yüzlü temiz elbiseli, hoş kokulu bir adam gelir ve ona: ″Ben seni, sevindirici bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona: ″Sen kimsin? Yüzünden bile, hayırlı bir haber getirdiğin belli oluyor″ der. O kişi: ″Ben senin, dünyâda işlediğin sâlih amelinim ″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Kıyâmeti kopar. Tâ ki aileme ve Cennetteki nîmetlere kavuşayım″ der.

Bir kâfirin de, dünyâdan ayrılıp âhirete yönelme vakti gelince, onun yanına gökten, siyah yüzlü melekler iner. Yanlarında bir paçavra vardır. O melekler can çekişmekte olan kişinin gözünün görebileceği kadar bir uzaklıkta otururlar. Sonra Azrâil gelir, onun başucuna oturur ve ″Ey pis ruh! Vücuttan çık ve Allah'ın gazabına uğra″ der. Bunun üzerine ruh, kişinin vücudunun her tarafına yayılır. Melek o ruhu, ıslak yünün içinden kebap şişini çekercesine çekip alır ve diğer melekler, göz açıp kapayıncaya kadar bekletmeksizin onu Azrâil'den alırlar ve onu, getirdikleri paçavranın içine koyarlar. O paçavradan, yeryüzündeki en pis kokulu leşten çıkan koku gibi bir koku çıkar. Melekler onu alıp yukarı çıkarırlar. Hangi melek topluluğuna uğrarlarsa onlar: ″Bu pis ruh kimin?″ diye sorarlar, O ruhu taşıyan melekler, kişinin dünyâda çağırıldığı en kötü adını söyleyerek, ″Bu falan oğlu falandır″ derler. Nihâyet o ruhla dünyâ semâsına varırlar ve onun için kapıların açılması istenir. Fakat kapı ona açılmaz.

Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Şüphesiz ki, âyetlerimizi yalanlayanların ve kibirlenerek onları kabul etmeyenlerin ruhları için göklerin

kapıları açılmaz. Deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar onlar Cennete giremezler…″[2] diye devam eden âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Aziz ve Celil olan Allah: ″Bunun amelini, yerin en alt katında bulunan Siccîn’e yazın″ diye buyurur. Bundan sonra onun ruhu aşağıya atılır. Sonra Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″… Her kim Allah’a ortak koşarsa, sanki o, gökten düşmüş de kendisini kuşlar kapışmış veya rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir ″[3] diye geçen âyeti okudu.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem sözüne şöyle devam etti:

Bu adamın ruhu vücuduna döndürülür. İki melek gelip yanına oturur. O meleklerden biri: ″Rabbin kim?″ der. O da: ″(Gülerek) hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Dînin nedir?″ der. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der. Melek: ″Size gönderilen Peygamber kimdir?″ diye sorar. O da: ″Hah, hah, bilmiyorum!″ der.

Bunun üzerine gökten: ″Kulum yalan söyledi. Altına ateşten sergiler serin ve kendisine, Cehenneme bakan bir kapı açın″ diye nidâ gelir. Bu kişiye Cehennemin sıcağı ve alevi gelir. Kabri sıkıştırıldıkça sıkıştırılır, kaburgaları birbirine girer. Yanına çirkin yüzlü, pis kokulu bir kişi gelir ve ona: ″Seni, hoşuna gitmeyecek bir şeyle müjdeleyeyim. İşte sana vaad edilen gün bugündür″ der. Ölen kişi de ona:″Sen kimsin? Yüzün bile kötülüğü ifade ediyor″ der. O da: ″Ben senin kötü amelinim″ der. Bunun üzerine ölen kişi: ″Yâ Rabbi! Sen kıyâmeti koparma″ der.[4]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Biz hiçbir kimseyi gücünün üstünde olan bir şeyle mükellef kılmayız″ diye geçtiği üzere, Allah’u Teâlâ hiç kimseye gücünün üstünde bir sorumluluk yüklemez. Kişi gücünün yetmediği bir amelden dolayı Cehennemlik olmaz. Eğer kişi Cehennemlik olmuşsa, nefsine hoş gelen kötü amelleri işlediği içindir. Halbuki Cennete giden bir kimsenin yaptığı iyi amelleri kendisi de yapabilirdi.

[1] Bakınız: Sûre-i Tâhâ, Âyet 55.

[2] Sûre-i A’râf, Âyet 40.

[3] Sûre-i Hacc, Âyet 31.

[4] Sünen-i Ebû Dâvud, Sünnet 27; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 17803.

(وَنَزَعْنَا مَا فـِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهَارُۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي هَدٰينَا لِهٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَٓا اَنْ هَدٰينَا اللّٰهُۚ لَقَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۜ وَنُودُوا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ٤٣)( )

43. Cennet ehlinin kalplerinden kin ve düşmanlığı kaldırırız. Onların altlarından nehirler akar. ″Bizi bu nîmetlere ulaştıran Allah’a hamd olsun. Eğer Allah’u Teâlâ bize hidâyet etmeseydi, biz hidâyete eremezdik. Yemin olsun ki, Rabbimizin peygamberleri hak ile geldiler″ derler. Onlara: ″İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur″ diye nidâ olunur.

İzah: Cennet ehlinin dünyâda iken birbirlerine karşı olan kin ve husumetleri, Allah’u Teâlâ tarafından kalplerinden çıkartılır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(الغِلُّ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ كمَبارِكِ الإبلِ قَدْ نَزَعَهُ اللّٰهُ مِنْ قُلُوبِ المُؤمِنينَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن

″Kin, Cennetin kapısında develerin çöküş yeri gibi olacaktır. Allah onu, Mü’minlerin kalplerinden alacaktır.″[1]

Yine Âyet-i Kerîme’de: ″Bizi bu nîmetlere ulaştıran Allah’a hamd olsun″ diye geçen ifade ile ilgili olarak Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ أَحَدٍ يُدْخِلُهُ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ فَقِيلَ وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي رَبِّي بِرَحْمَةٍ (خ م عن ابى هريرة)

″Bir kimse yaptığı ameliyle Cennete giremez.″ ″Sen de mi Yâ Resûlallah?″ denilince, buyurdu ki: ″Evet, ben de Rabbimin rahmetiyle girerim. Ancak Allah beni rahmetine daldırmıştır.″[2]

Mü’minin yapmış olduğu ibâdetler, Cennetteki nîmetlerin karşılığı değildir. Ancak kul, yapmış olduğu sâlih amellerin karşılığı olarak, Allah’ın rahmetine nâil olur ve Cennetteki nîmetlere kavuşur. İşte Hadis-i Şerif, bu hususa dikkat çekmektedir.

Yine bu Âyet-i Kerîme’nin son kısmı hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلاَ تَسْقَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلاَ تَمُوتُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلاَ تَهْرَمُوا أَبَدًا وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلاَ تَبْأَسُوا أَبَدًا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُودُوا أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} (م عن ابى هريرة وابى سعيد الخدرى)

Şüphesiz ki Cennet ehline bir münâdi şöyle nidâ eder: ″Sizin için sıhhatli olmak var, ebedî hasta olmayacaksınız, size yaşamak var, ebedî ölmeyeceksiniz, sizin için genç olmak var ebedî ihtiyarlamayacaksınız, sizin için devamlı nîmetlendirilmek var, ebedî sıkıntı çekmeyeceksiniz.″ Onlara: ″İşte sâlih amellerinizin karşılığı olarak mîrasçı olduğunuz Cennet budur″ diye nidâ olunur, diye geçen Sûre-i A’râf, Âyet 43’ten murad budur.″[3]

[1] İmam Kurtubî, el-Câmi’u li-Ahkam’il-Kur’ân, c. 7, s. 208.

[2] Sahih-i Buhârî, Merdâ 19; Sahih-i Müslim, Sıfat-ı Kıyâmet, Cennet ve Cehennem 17 (72).

[3] Sahih-i Müslim, Cennet 8 (22).

وَنَادٰى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْۚ فَاَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِمِينَۙ (٤٤)

44. Cennet ehli, Cehennem ehline: ″Rabbimizin bize vaad ettiği şeyleri doğru bulduk. Siz de Rabbinizin vaad ettiği şeyleri doğru buldunuz mu?″ diye nidâ ederler. Cehennem ehli de: ″Evet″ derler. Bu iki fırka arasında bir münâdi de: ″Allah’ın lâneti zâlimler üzerine olsun!″ diye nidâ eder.

İzah: Bu hususta Sûre-i Tûr, Âyet 14-16’da da Cehennem ehli olan kâfirlere hitâben şöyle söyleneceği beyan edilmiştir.

Onlara denir ki: ″Yalanladığınız ateş işte budur!* Bu da sihir midir? Yoksa görmüyor musunuz?* Ateşe girin, onun şiddetine ister sabredin ister etmeyin, sizin için birdir. Siz, ancak yaptıklarınızın cezâsını çekiyorsunuz.″

Enes Radiyallâhu anhu şu hâdiseyi anlatmıştır:

Hz. Ömer ile beraber Mekke ile Medîne arasında bir yerde idik. Bedir’de

savaşanları anlatmaya başladı ve şöyle buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيُرِينَا مَصَارِعَهُمْ بِالْأَمْسِ قَالَ هَذَا مَصْرَعُ فُلَانٍ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ غَدًا قَالَ عُمَرُ وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ مَا أَخْطَئُوا تِيكَ فَجُعِلُوا فِي بِئْرٍ فَأَتَاهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ يَا فُلَانُ بْنَ فُلَانٍ هَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا فَإِنِّي وَجَدْتُ مَا وَعَدَنِي اللّٰهُ حَقًّا فَقَالَ عُمَرُ تُكَلِّمُ أَجْسَادًا لَا أَرْوَاحَ فِيهَا فَقَالَ مَا أَنْتُمْ بِأَسْمَعَ لِمَا أَقُولُ مِنْهُمْ. (ن عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce, kâfirlerin öldürülecekleri yerleri bize göstererek: ″Allah'ın izni ile burası, yarın filanın öldürüleceği yer olacaktır″ buyurdu. Hz. Ömer sözüne devamla dedi ki: Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'i hak dîn ile gönderen Allah'a yemin olsun ki kâfirler, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in gösterdiği yerlerde öldürüldüler. Onların hepsi bir kuyuya atıldı. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem kuyunun başına gelerek şöyle seslendi: ″Ey filan oğlu filan! Ey filan oğlu filan! Rabbinizin vaad ettiği şeyi buldunuz mu? Ben, Rabbimin bana vaad ettiği şeyi hak olarak buldum.″ Hz. Ömer: ″Yâ Resûlallah! Sen, ruhları olmayan cesetlerle konuşuyorsun″ dedim. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Onlara söylediğimi siz onlardan daha iyi işitemezsiniz″ buyurdu.[1]

[1] Sünen-i Nesâî, Cenâiz 117.

(اَلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَ (٤٥)

45. O zâlimler ki, Allah yolundan menederler ve o yolu eğri göstermeye çalışırlar ve onlar âhireti de inkâr edenlerdir.

İzah: Eğer bir kimse; kâfir, münâfık ve fâsıklarla beraber olur ve onları dost tutarsa, onlar kendini doğru yoldan döndürür ve kendilerinin gittiği dalâlet yoluna sevk ederler. Bu sebeple kişi sâlih kimseleri dost edinmelidir. Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(اَلْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلْ (حم هب ك عن ابى هريرة

″Kişi dostunun dîni üzeredir. Bu nedenle kişi kiminle dost olacağına dikkat etsin. ″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8065; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7868.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌۚ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِس۪يمٰيهُمْۚ وَنَادَوْا اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ (يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ (٤٦) وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِۙ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ۟ (٤٧))

46-47. Cennet ehli ile Cehennem ehli arasında bir sur vardır. A’râf’ın (surun burçları) üzerinde de birtakım insanlar vardır. Onlar Cennet ehlini ve Cehennem ehlini sîmalarından tanırlar. Ve Cennete giremeyip, onu arzu eder oldukları halde Cennet ehline, ″Size selâm olsun″ diye nidâ ederler.* Bakışları, Cehennem ehli tarafına döndüğü vakit de, ″Ey Rabbimiz! Bizi, zâlimler olan şu toplulukla beraber etme″ derler.

İzah: Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ″A’râf ehlinin kimler olduğu″ sorulduğunda, şöyle buyurmuştur:

قَوْمٌ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَهُمْ عُصَاةٌ لآبَائِهِمْ فَمَنَعَتْهُمُ الشَّهَادَةُ أَنْ يَدْخُلُوا النَّارَ وَمَنَعَتْهُمُ الْمَعْصِيَةُ أَنْ يَدْخُلُوا الْجَنَّةَ فَهُمْ وُقُوفٌ عَلَى سُوَرٍ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ حَتَّى تَذُوبَ شُحُومُهُمْ وتَذْبُلَ لُحُومُهُمْ حَتَّى يَفْرُغَ اللّٰهُ مِنْ حِسَابِ الْخَلائِقِ فَإِذَا فَرَغَ مِنْ حِسَابِ الْخَلائِقِ تَغَمَّدَهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ فَأَدْخِلُوا الْجَنَّةَ (طس عن ابى سعيد الخدرى)

″Allah yolunda ölen, ancak babalarına da isyan eden bir topluluk-tur. Şehit olmaları onların Cehenneme girmelerine engel olmuştur. Babalarına karşı geldikleri için de Cennete girememişlerdir. Onlar Cennet ve Cehennem arasında bir surun üzerinde duracaklardır. Allah’u Teâlâ mahlûkâtın hesabını görünceye kadar yağları eriyecek ve etleri kuruyacaktır. Allah’u Teâlâ mahlûkâtın hesabını bitirdikten sonra onlara rahmet edip Cennete koyacaktır.″[1]

Bu Hadis-i Şerif’ten de anlaşılan A’râftakiler yani sûr üzerinde bekletilenler, kesin olarak Cenneti kazanacak ameli işlemiş olan ve kesin olarak Cehennemi kazanacak amel de işlemiş olan ve bu sebepten Cennete de, Cehenneme de giremeyen kişilerdir. Bu Hadis-i Şerif’te geçen örnekte olduğu gibi, kişi şehit olarak Cenneti hak etmiş, babası kendisine şeriata muhalif bir şey emretmediği halde ona karşı gelerek de Cehennemi hak etmiştir.[2] İşte mahşer halkının tamamının hesabı bittikten sonra bunun gibi bekletilen kişilerin, Allah’u Teâlâ’nın rahmetiyle Cennete girecekleri belirtilmektedir. Bunlar, insanlar arasında, haklarında en son hüküm verilecek olan, sonunda da Allah’ın rahmetiyle Cennete girecek olan kişilerdir.

Amr İbn-i Cerîr Radiyallâhu anhu’dan nakledildiğine göre; Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, ″A’râf ehlinin kimler olduğu″ sorulduğunda, şöyle buyurmuştur:

هُمْ آخِر مَنْ يُفْصَل بَيْنهمْ مِنَ الْعِبَاد وَإِذَا فَرَغ رَبّ الْعَالَمِينَ مِنْ فَصْله بَيْن الْعِبَاد قَالَ أَنْتُمْ قَوْم أَخْرَجَتْكُمْ حَسَنَاتكُمْ مِنَ النَّار وَلَمْ تُدْخِلكُمْ الْجَنَّة وَأَنْتُمْ عُتَقَائِي فَارْعَوْا مِنَ الْجَنَّة حَيْثُ شِئْتُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن عمرو بن جرير)

Bunlar, kullardan aralarında hüküm verilenlerin sonuncusudur. Âlemlerin Rabbi, kullar arasındaki hükmünü bitirdiğinde, ″Sizler öyle bir kavimsiniz ki, iyilikleriniz sizi Cehennemden çıkarmıştır. Cennete de girmediniz. Sizler, Benim azatlılarımsınız. Cennetten dilediğiniz yere gidin″ buyuracak.[3]

Allah’u Teâlâ’nın rahmetinin genişliğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَمَّا قَضَى اللّٰهُ الْخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ الْعَرْشِ إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي (خ م عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ, mahlûkatı var edince, arşın üzerinde kendi katında bulunan kitabına şöyle yazmıştır: Şüphesiz ki merhametim gazabıma gâlip gelmiştir.″[4]

Yine bu Âyet-i Kerîme’de: ″A’râf’ın (surun burçları) üzerinde de birtakım insanlar vardır. Onlar Cennet ehlini ve Cehennem ehlini sîmalarından tanırlar″ diye geçen ifade hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur: ″Cennet ehlini, yüzlerinin beyazlığı ile; Cehennem ehlini ise yüzlerinin siyahlığı ile tanırlar.″

[1] Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6961.

[2] Anne ve babaya itaat hususunda Sûre-i Ankebût, Âyet 8 ve izahına bakınız.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 420.

[4] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15, 22, 55; Sahih-i Müslim, Tevbe 4 (14).

وَنَادٰى اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ قَالُوا مَٓا اَغْنٰى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ (٤٨) اَهٰٓؤُ۬لَٓاءِ الَّذ۪ينَ اَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللّٰهُ بِرَحْمَةٍۜ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ (٤٩)

48-49. A’râftakiler, sîmalarından tanıdıkları (Cehennem ehlinden olan) bir takım

insanlara hitâben, ″Dünyâda topluluğunuzun çokluğu, mallarınız ve kibriniz sizi Cehennem azâbından kurtarmadı″ diye nidâ ederler.* A’râftakiler, kâfirlere hitâben (onların hor ve hakir gördüğü Mü’minleri göstererek), ″Allah’ın rahmetine nâil olmazlar? diye yemin ettiğiniz kimseler bunlar mıdır?″ dedikleri gibi, Mü’minlere hitâben de, ″Cennete girin. Sizin için hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olmayacaksınız″ derler.

İzah: Kâfirlerin dünyâda iken Mü’minleri hor, hakir ve câhil kimseler olarak gördükleri Sûre-i Şuarâ, Âyet 111-115’te şöyle geçmektedir:

Kavmi: ″Sefil ve câhil insanlar sana tâbi olmuşken, biz sana îman eder miyiz?″ dediler.* Nûh dedi ki: ″Bana tâbi olanların kalplerinin nasıl olduğunu bilmem (ben, ancak zâhire itibar ederim).* Onların hesabı ancak Rabbime aittir, eğer anlarsanız.* Ben, Mü’minleri kovacak değilim.* Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım.″[1]

İşte bu şekilde bütün Peygamberlerin ümmetleri, o zamanın kâfirleri ve münâfıkları tarafından hor ve hakir görülmüşlerdir. Sûre-i A’râf, Âyet 49’da geçtiği üzere; aksine hor, hakir, zelil ve Cehennemlik olanların Mü’minler değil, kâfirler ve münâfıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

[1] Bu anlamda yine bakınız: Sûre-i A’râf, Âyet 75; Sûre-i Hûd, Âyet 27-31.

(وَنَادٰى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفٖيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَٓاءِ اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُۜ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرٖينَۙ (٥٠) اَلَّذٖينَ اتَّخَذُوا دٖينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَاۚ فَالْيَوْمَ نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَٓاءَ يَوْمِهِمْ هٰذَاۙ وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (٥١) وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٥٢))

50-52. Cehennem ehli, Cennet ehline: ″Suyunuzdan veya Allah’ın size ihsan buyurduğu rızıklardan bize de verin″ diye nidâ ederler. Cennet ehli de: ″Şüphesiz, Allah’u Teâlâ bunları kâfirlere haram kıldı″ derler.* O kâfirler ki, dinlerini oyun ve eğlence edindiler ve dünyâ hayatı onları aldattı. Onlar nasıl bugüne kavuşacaklarını unuttular ve âyetlerimizi inkâr ettilerse, Biz de onları bugün öyle unuturuz (Cehennemde bırakırız).* Şüphesiz ki, onlara bir kitap getirdik. Îman edenlere bir hidâyet ve rahmet olması için tam bir ilim üzere onun hükümlerini genişçe açıkladık.

İzah: Sûre-i A’râf, Âyet 51 ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem

şöyle buyurmuştur:

قَالَ فَيَلْقَى الْعَبْدَ فَيَقُولُ أَيْ فُلْ أَلَمْ أُكْرِمْكَ وَأُسَوِّدْكَ وَأُزَوِّجْكَ وَأُسَخِّرْ لَكَ الْخَيْلَ وَالْإِبِلَ وَأَذَرْكَ تَرْأَسُ... وَتَرْبَعُ فَيَقُولُ بَلَى قَالَ فَيَقُولُ أَفَظَنَنْتَ أَنَّكَ مُلَاقِيَّ فَيَقُولُ لَا فَيَقُولُ فَإِنِّي أَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي (م عن ابى هريرة)

… Allah'u Teâlâ mahşer günü kullarından birini karşısına alıp ona: ″Ey filan! Sana ikramda bulunmadım mı? Sana zevce yaratmadım mı? Ben seni başkalarına efendi yapmadım mı? Atları ve develeri senin hizmetine vermedim mi? Seni reis olmaya ve rahat içinde yaşamaya bırakmadım mı?″ diye soracak. O kul: ″Evet″ diyecek. Allah'u Teâlâ da: ″Bana kavuşacağını zannettin mi?″ diye soracak. O da: ″Hayır″ deyince, Allah'u Teâlâ: ″Sen Beni nasıl unutmuşsan, bugün de Ben seni unuturum″ diye buyuracak.[1]

[1] Sahih-i Müslim, Zühd 1 (16).

(هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَأْوِيلَهُۜ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَٓاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۚ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَٓاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَٓا اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُۜ قَدْ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ۟ (٥٣)
(

53. Kâfirler, onun (Kur'ân'ın) vaad ettiği akıbetten başka bir şey mi beklerler? O akıbetin geldiği gün, daha önce onu unutanlar, ″Muhakkak Rabbimizin Peygamberleri hakkı getirmişlerdir. Bugün bize şefaat edecek kimseler var mı? Yahut bizim dünyâya dönüp de evvelce yaptığımız amellerin başkasını (İslâm'ı) seçmemizin imkânı var mı?″ diyecekler. Şüphesiz ki onlar, (hayatlarını küfürle geçirmekle) kendilerini hüsrâna uğrattılar. Uydurdukları putlar da kendilerinden uzaklaşıp kayboldu.

(اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًاۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِهٖۜ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُۜ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (٥٤))

54. Şüphesiz Rabbiniz O Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra Arş üzerine istivâ etti. Allah'u Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder. Güneş, ay ve yıldızlar O'nun emrine boyun eğmiştir. Haberiniz olsun, yaratma ve tasarruf sâdece O'nundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah, çok yücedir.

İzah: Allah'u Teâlâ istese gökleri ve yeri altı günde değil de bir anda da yaratırdı. Bu hususta Allah'u Teâlâ Sûre-i Bakara, Âyet 117'de şöyle buyurmaktadır:

″Allah'u Teâlâ, göklerin ve yerin yaratıcısıdır. O, bir şeyin olmasını istediği zaman, ona sâdece ″Ol″ der, o da hemen oluverir.″

Fakat Allah'u Teâlâ, kullarının ağır ağır, düşüne düşüne iş yapmaları için böyle altı günde yaratmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(التَّأَنِّي مِنَ اللّٰهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ (هب عن أنس

″Yavaşça, ihtiyat ile hareket etmek, Allah'tandır. Acele etmek ise, şeytandandır. ″[1]

İbn-i Mes'ud, İbn-i Abbas Hazretleri ve bir kısım Sahâbîler kâinatın yaratılması safhâlarını şöyle beyan etmişlerdir:

- Allah'ın Arşı suyun üzerinde bulunmakta idi. Suyu yaratmadan önce, yaratıldığı beyan edilenlerden başka bir şey yaratmamıştı. Mahlûkatı var etmeyi dileyince, sudan duman (buhar) çıkarttı. Buhar suyun üzerine yükseldi. Allah'u Teâlâ ona, yükselen anlamına gelen semâ ismini verdi. Sonra suyu kuruttu. Onu bir tek kütle hâline getirdi. Sonra onu parçaladı. Onu, pazar ve pazartesi günlerinde yedi yer hâline getirdi. Yeryüzü sarsıldı. Bunun üzerine dağları yaratarak sarsıntıyı durdurdu. Yeryüzünün dağlarını ve orada yaşayacak olanların rızıklarını salı ve çarşamba olmak üzere iki günde yarattı. Böylece yeryüzünün yaratılması dört günde tamamlanmış oldu.

Allah'u Teâlâ sonra, duman hâlinde bulunan göğe yöneldi. Bu duman, suyun buharlaşmasından meydana gelmişti. Allah'u Teâlâ, onu bir tek semâ yapmıştı. Sonra onu yayarak perşembe ve cuma günlerinde yedi gök hâline getirdi. Birleştirme anlamına gelen cuma gününe bu ismin verilmesi; o günde göklerle yerin yaratılıp birleştirilmesinden ve dumanlanmasındandır. Allah'u Teâlâ, her göğe emrini vahyetti. Yani her gökte melekler ve diğer mahlûkatı var etti. Sonra yeryüzü semâsını yıldızlarla süsledi. Yıldızları hem bir süs aracı, hem de gökyüzünü şeytanlardan koruyucular olarak var etti. Allah'u Teâlâ, dilediği şeyleri yarattıktan sonra, Arş'ına yükseldi.

Bu husus Sûre-i Fussilet, Âyet 9-12'de de şöyle geçmektedir:

Ey Habîbim! De ki: ″Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar mı koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.* O, arz üzerinde sâbit dağlar yarattı,

yere bereket verdi ve muhtaç olan arz ehlinin yiyeceklerini uygun olarak dört gün içinde takdir etti.* Sonra semâyı yaratmaya yöneldi ki o, duman hâlinde idi. Allah’u Teâlâ, göğe ve yere: ″İsteyerek ya da istemeyerek olun″ dedi. Onlar da: ″İsteyerek ve emrine boyun eğerek olduk″ dediler.* Böylece yedi göğü iki günde yarattı ve her göğe, kendilerine ait olan hususları emretti.″ Dünyâ semâsını da yıldızlarla süsledik ve onu koruduk. Bu, her şeye gâlip ve her şeyi bilen Allah’ın takdiridir.

Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ ثُمَّ خَلَقَ السَّمَاءَ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ ثُمَّ دَحَا الْأَرْضَ وَدَحْوُهَا أَنْ أَخْرَجَ مِنْهَا الْمَاءَ وَالْمَرْعَى وَخَلَقَ الْجِبَالَ وَالْجِمَالَ وَالْآكَامَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي يَوْمَيْنِ آخَرَيْنِ فَذَلِكَ قَوْلُهُ {دَحَاهَا} وَقَوْلُهُ {خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ} فَجُعِلَتْ الْأَرْضُ وَمَا فِيهَا مِنْ شَيْءٍ فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ وَخُلِقَتْ السَّمَوَاتُ فِي يَوْمَيْنِ (خ عن ابنِ عباس)

Allah’u Teâlâ yeri iki günde yarattı, sonra göğe yöneldi, başka iki günde de onu yedi kat olarak tanzim etti. Sonra diğer iki günde arzı düzenledi, yaydı. Arzdan su ve bitkiler çıkardı. Arzda dağlar, ağaçlar, tepeler ve arz ile semâ arasında bulunan şeyleri yarattı. Bunu Allah’u Teâlâ Sûre-i Nâziât, Âyet 30‘da: ″Bundan sonra da yeri döşedi″ kelâmıyla ifade etmiştir. Sûre-i Fussilet, Âyet 9’da: Ey Habîbim! De ki: ″Siz, arzı iki günde yaratanı inkâr ediyor ve O’na ortaklar mı koşuyorsunuz?…″ diye geçen kelâmına gelince de, arz ve içindekiler dört günde yaratılmış olmaktadır. Semâvat da iki günde yaratılmış olmaktadır.[2]

Yine bu Sûre-i A’râf, Âyet 54’te geçen ″Arş″ sözlükte; köşk, mülk, saltanat gibi anlamlara gelmekte ve ″İstivâ″ da; karar etmek, oturmak, yönelmek gibi anlamlara gelmektedir. Yoksa Allah’u Teâlâ mekândan münezzehtir. Burada kastedilen mânânın ne olduğunu ancak Allah’u Teâlâ bilir. Bu hususu sâdece Allah’ın bildiğine dair Sûre-i Furkân, Âyet 59’da şöyle buyrulmaktadır:

″Gökleri, yeri ve bunların arasında olanları altı günde yaratan, sonra Arş’a istivâ eden Rahmân’dır. Bunu, Habîr olandan sor.″

Bu hususları ancak Allah bilir, demektir. Bu da yaratma ve istivânın müteşabih olduğunu gösterir. Nitekim Allah’u Teâlâ’nın, hem Arş’a istivâ etmesi ve hem de her yerde hazır ve nazır olduğu Sûre-i Hadîd, Âyet 4’te şöyle geçmektedir:

″Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş’a istivâ eden O’dur. Yere gireni ve

ondan çıkanı, semâdan ineni ve ona çıkanı bilir. Her nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah'u Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görür."

Allah'u Teâlâ'nın, gizli âşikâr her şeyden haberdar olduğu birçok Âyet-i Kerîme ve Hadis-i Şerif'te ifade edilmektedir. Ehl-i Sünnet itikâdına göre, bu hususlar müteşabih olarak kabul edilir.

Yine bu anlamda Hadis-i Kudsî'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ.

"Bana yer ve göklerim geniş gelmedi, Mü'min kulumun kalbi geniş geldi."[3]

Bu Hadis-i Kudsî'nin, zâhiren hiçbir şekilde izah edilmesinin imkânı yoktur. Bu ve buna benzer çok sayıda mânâsı tam olarak bilinemeyen müteşabih hususlar vardır.

Müteşâbih âyetler hakkında Allah'u Teâlâ Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 7'de şöyle buyurmaktadır:

"O, sana kitabı (Kur'ân'ı) indirdi. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir. Bu âyetler kitabın esâsıdır. Diğer bir kısmı da müteşâbih âyetlerdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, istedikleri gibi mânâ vermek ve fitne çıkarmak maksadıyla müteşâbih âyetlere tâbi olurlar. Halbuki müteşâbih âyetlerin mânâsını, ancak Allah'u Teâlâ bilir. İlimde râsih olanlar ise, "Âyetlerin cümlesi Rabbimizden nâzil olmuştur, biz onlara îman ettik" derler. İşte böyle diyenler, hâlis akıl sahipleridir."

Ayrıca Âyet-i Kerîme'de: "Allah'u Teâlâ, gündüzü gece ile örter ve süratle gece gündüzü, gündüz de geceyi tâkip eder" diye geçen ifade de, Kur'ân-ı Kerîm'deki mûcizelerden biridir. O zamanki insanların bilmesine imkân olmayan bir olayı haber vermektedir. Âyette, gece ile gündüzün süratle birbirini tâkip ettiğinin ifade edilmesi, dünyânın kendi ekseni etrafında dönmesinden kaynaklanan hâdiseyi haber vermektedir. Özellikle âyette, "Süratle" diye bir ifade kullanılmaktadır. Dünyâ, saatte 1670 km hızla kendi ekseni etrafında dönmektedir. Dünyânın, güneşinetrafındaki dönüş hızı ise, saatte tam 108.000 km'dir. Bilim adamları tarafından en son teknoloji kullanılarak bu dönüş hızı tesbit edilmiştir. Diğer yıldızların durumu ise hâlâ tam olarak bilinememektedir. Bu da Allah'u Teâlâ'nın kudretinin delillerindendir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'deki

mûcizelerdendir.[4]

[1] Beyhakî, Şuab'ul-Îman, Hadis No: 4197; Ayrıca bakınız: Sünen-i Tirmizî, Birr 65.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Fussilet 1.

[3] İmam Kastalâni, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 227.

[4] Bu husus Sûre-i En'âm, âyet 96'da da geçmektedir.

(اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةًۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدٖينَۚ (٥٥)

55. Ey îman edenler! Rabbinize yalvararak ve gizlice duâ edin. Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez.

İzah: Duâyı gizli yapmak da, âşikâre yapmak da vardır. Âyette gizli duânın efdal olduğuna işâret vardır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

رَكْعَتَانِ بِسِوَاكٍ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ رَكْعَةً مِنْ غَيْرِ سِوَاكٍ وَدَعْوَةٌ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ دَعْوَةً فِي الْعَلَانِيَةِ وَصَدَقَةٌ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنْ سَبْعِينَ صَدَقَةً فِي الْعَلَانِيَةِ (إبن النجار فر عن أبي هريرة)

"Misvak kullanılarak alınan abdest ile kılınan iki rek'at namaz, misvaksız olarak alınan abdestle kılınan yetmiş rek'at namazdan efdaldir. Gizli yapılan duâ, âşikâre olan yetmiş duâdan efdaldir. Gizlide verilen sadaka ise, âşikâre verilen yetmiş sadakadan efdaldir."[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de: "Şüphesiz O, haddi aşanları sevmez" diye buyrulmaktadır. Yani Allah'u Teâlâ duâda haddi aşanları, riyâ ile bağıra çağıra duâ edenleri sevmez. Her hususta olduğu gibi duâda da ölçülü olmak lâzımdır. Bir kimse kendi hâline lâyık olmayan birşeyi temenni etmemelidir. Meselâ: Peygamberler mertebesine ulaşmak gibi, semâya yükselmek gibi birşey hakkında dua etmemelidir.

Bu hususta nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Abdullah b. Muğfel Radiyallâhu anhu, oğlunun: "Allah'ım! Bana Cennetin sağında bir beyaz köşk ver" diye duâ ettiğini işitmiş. Bunun üzerine ona: Oğlum! Allah'tan Cenneti iste ve Cehennemden ona sığın. Ben, Peygamberimizin şöyle

buyurduğunu işittim:

(إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الطَّهُورِ وَالدُّعَاءِ (د عن عبد اللّٰه بن مغفل

″Bu ümmette bir kavim olacak, abdestte[2] ve duâda haddi aşacaklardır.″[3]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 291/13; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 26180.

[2] Abdestte haddi aşmak, abdest alırken suyu israf etmektir. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: Peygamberimiz, abdest almakta olan Sa'd'a rastladığında: ″Bu israfta nedir Yâ Sa'd?″ diye buyurdu. Sa'd da: ″Abdestte israf olur mu Yâ Resûlallah?″ dedi. Resûlullah da: ″Evet, akan bir nehir kenarında bile olsan″ buyurdular. (Sünen-i Ebû Dâvud, Tercüme ve Şerhi, c. 1, s. 183.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 45.

))وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًاۜ اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرٖيبٌ مِنَ الْمُحْسِنٖينَ (٥٦ (

56. Yeryüzü (Allah'u Teâlâ'nın, Peygamber ve ahkâm göndermesiyle) ıslah edildikten sonra, orada (küfür ve mâsiyet ile) fesat çıkarmayın. O'na, korkarak ve ümit ederek duâ edin. Şüphesiz ki, Allah'ın rahmeti muhsinlere yakındır.

İzah: Allah'tan ümit kesilerek duâ terk edilmez. Dâimâ hem korku hem de ümitle Allah'u Teâlâ'ya duâ edilmelidir.

Bu husus Sûre-i Zümer, Âyet 53'te de şöyle geçmektedir:

Ey Resûlüm! De ki: ″Ey nefisleri üzerine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Muhakkak ki Allah'u Teâlâ günahların hepsini bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.″

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem de şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللّٰهُ بِكُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ (م عن ابى هريرة)

″Canımı kudretiyle elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, siz hiç günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize günah işledikten sonra Allah'tan af dileyecek bir millet getirir ve onları da affederdi.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

(ادْعُوا اللّٰهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءً مِنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ (ت عن ابى هريرة

″Allah’a duâyı, size icâbet edeceğinden emin olarak yapın. Şunu bilin ki, Allah’u Teâlâ gafletle oyalanan kalbin duâsını kabul etmez.″[2]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَا مِنْ عَبْدٍ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ إِبِطُهُ يَسْأَلُ اللّٰهَ مَسْأَلَةً إِلَّا آتَاهَا إِيَّاهُ مَا لَمْ يَعْجَلْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَكَيْفَ (عَجَلَتُهُ قَالَ يَقُولُ قَدْ سَأَلْتُ وَسَأَلْتُ وَلَمْ أُعْطَ شَيْئًا (ت عن ابى هريرة

″Herhangi bir kul, koltuğunun altı görünecek şekilde ellerini kaldırır ve Allah’tan herhangi bir dilekte bulunursa, acele etmediği takdirde dileği kendisine verilir.″ Bunun üzerine Ashâb: ″Yâ Resûlallah! Acelesi nasıldır?″ deyince, buyurdu ki: ″Diledim, diledim, fakat bana bir şey verilmedi, der.″[3]

Bu Hadis-i Şerif’te: ″Herhangi bir kul, koltuğunun altı görünecek şekilde ellerini kaldırır″ diye geçen ifadeyle, duânın yapılma şekli açıklanmıştır. Bu da kişinin duâ yaparken ellerini semâya açarak koltuk altlarının beyazlığı görününceye kadar yukarı kaldırmasıyla olur. Elbiseli olan bir kimsenin koltuk altı görülmez. Bu ifade duânın yapılma şeklini tarif etmek için söylenmiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe 2 (11).

[2] Sünen-i Tirmizî, Daavât 66.

[3] Sünen-i Tirmizî, Daavât 118.

وَهُوَ الَّذ۪ي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِه۪ۜ حَتّٰىٓ اِذَٓا اَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَاَنْزَلْنَا بِهِ الْمَٓاءَ ( ))فَاَخْرَجْنَا بِه۪ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِۜ كَذٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (٥٧

57. O, (yağmur) rahmetinin önünde müjdeleyici olarak rüzgârları gönderendir. Nihâyet rüzgârlar, yağmur yüklü bulutları yüklenince, onları ölü (bitkileri kurumuş) olan bir beldeye sevk ederiz. Böylece oraya suyu indirir ve onunla her türlü mahsulü çıkarırız. İşte ölüleri de (kabirlerinden) böyle çıkarırız. Umulur ki, düşünüp ibret alırsınız.

İzah: Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan sûra üfleme, kıyâmetin kopması, yeniden dirilme ve mahşerdeki durum hakkında uzun olarak nakledilen Hadis-i Şerif'te; her şeyin yok olup, ölülerin yeniden dirilmesi hakkında Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

فَإِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا اللّٰه الْوَاحِد الْقَهَّار الْأَحَد الصَّمَد الَّذِي لَمْ يَلِد وَلَمْ يُولَد كَانَ آخِرًا كَمَا كَانَ أَوَّلًا طَوَى السَّمَوَات وَالْأَرْض طَيّ السِّجِلّ لِلْكُتُب ثُمَّ دَحَاهُمَا ثُمَّ يُلَقِّفهُمَا ثَلَاث مَرَّات يَقُول أَنَا الْجَبَّار أَنَا الْجَبَّار ثَلَاثًا ثُمَّ هَتَفَ بِصَوْتِهِ لِمَنْ الْمُلْك الْيَوْم ثَلَاث مَرَّات فَلَا يُجِيبهُ أَحَد ثُمَّ يَقُول لِنَفْسِهِ لِلَّهِ الْوَاحِد الْقَهَّار يَقُول اللّٰه يَوْم تُبَدَّل الْأَرْض غَيْر الْأَرْض وَالسَّمَوَات فَيَبْسُطهُمَا وَيَسْطَحهُمَا ثُمَّ يَمُدُّهمَا مَدّ الْأَدِيم الْعُكَاظِيّ لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ثُمَّ يَزْجُر اللّٰه الْخَلْق زَجْرَة وَاحِدَة فَإِذَا هُمْ فِي هَذِهِ الْأَرْض الْمُبَدَّلَة مِثْل مَا كَانُوا فِيهَا مِنَ الْأُولَى مَنْ كَانَ فِي بَطْنهَا كَانَ فِي بَطْنهَا وَمَنْ كَانَ عَلَى ظَهْرهَا كَانَ عَلَى ظَهْرهَا ثُمَّ يُنَزِّل اللّٰه عَلَيْهِمْ مَاء مِنْ تَحْت الْعَرْش ثُمَّ يَأْمُر اللّٰه السَّمَاء أَنْ تُمْطِر فَتُمْطِر أَرْبَعِينَ يَوْمًا حَتَّى يَكُون الْمَاء فَوْقهمْ اِثْنَيْ عَشَر ذِرَاعًا ثُمَّ يَأْمُر اللّٰه الْأَجْسَاد أَنْ تَنْبُت فَتَنْبُت كَنَبَاتِ الطَّرَاثِيث أَوْ كَنَبَاتِ الْبَقْل حَتَّى إِذَا تَكَامَلَتْ أَجْسَادهمْ فَكَانَتْ كَمَا كَانَتْ ...
((ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة

″… Vâhid, Ahâd, Kahhâr olan, doğmamış ve doğurmamış olan Allah'tan başka, hiçbir şey kalmayınca ilk olduğu gibi Allah'u Teâlâ son da olacak. Gökleri ve yeri yazılan belgelerin dürüldüğü gibi dürecek sonra yayıp düzleyecek ve üç kere onları atacak ve: ″Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım, Ben Cebbâr'ım″ diye söyleyip üç kere: ″Bugün mülk kimindir?″ diye seslenecek. Ona hiç kimse cevap vermeyecek ve kendi kendine: ″Tek ve kahredici olan Allah'ım″ buyuracak. Allah'u Teâlâ Sûre-i İbrâhîm, Âyet 48'de: ″O gün yer başka yere, gökler de başka göklere çevrilir ve insanlar, bir ve her şeye hâkim olan Allah'ın huzuruna çıkarlar″ diye buyuruyor ki, Allah'u Teâlâ gökleri ve yeri yayacak. Ukâzî köselesi gibi onları uzatıp yayacak. Sen onlarda hiçbir eğrilik göremeyeceksin.

Sonra Allah'u Teâlâ, mahlûkata öyle bir seslenecek ki, onlar bu değiştirilmiş yeryüzünde bir öncekinde (dünyâdayken) oldukları gibi olacaklar. O'nun vâdisinde olanlar yine vâdisinde, yüksek yerinde olanlar yine yükseklerinde olacaklar (nerede ölmüşse oradan dirilecek). Sonra Allah'u Teâlâ, Arş'ın altından onların üzerine bir su gönderecek ve gökyüzüne yağmur yağdırmasını emredecek. Yeryüzüne kırk gün yağmur yağdıracak. Su onların üzerinde on iki kulaç olacak. Sonra Allah'u Teâlâ cesetlere, kamış veya bakla gibi bitmelerini emredecek de onlar bitecekler. Nihâyet cesetleri, daha önce olduğu gibi tam olarak teşekkül edecek...[1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Ebû Hüreyre Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, ″Rüzgâr″ hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve

sellem şöyle buyurmaktadır:

الرِّيحُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَتَأْتِي بِالْعَذَابِ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَلَا تَسُبُّوهَا وَاسْأَلُوا اللّٰهَ خَيْرَهَا وَاسْتَعِيذُوا بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّهَا (د عن ابى هريرة)

"Rüzgâr, Allah'ın rahmetindendir. Rahmete de, azâba da vesîle olur. Onu görünce, sakın ona sövmeyin. Allah'u Teâlâ'dan rüzgârın hayrını dileyin, şerrinden de Allah'a sığının."[2]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir'ul-Kur'ân'il-Azim, c. 3, s. 283. Bu hadisin geniş hâli için Sûre-i En'âm, âyet 73'ün izahına bakınız.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 113, Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 211/14; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Bed'ul-Halk 5, Sünen-i Tirmizî, Fiten 64.

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِۚ وَالَّذ۪ي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ اِلَّا نَكِداًۜ كَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ۟ (٥٨)((

58. Toprağı iyi olan bir beldenin bitkisi, Rabbinin izniyle bol çıkar. Toprağı kötü olan bir beldenin bitkisi de, ancak az ve faydasız olarak çıkar. İşte şükredenler için âyetleri, böyle tekrar tekrar beyan ederiz.

İzah: İbn-i Abbas, Mücâhid, Katâde ve Süddî Hazretleri, bu Âyet-i Kerîme'nin, Mü'min ve kâfirlerin hallerini belirten bir misal olduğunu söylemişlerdir.

Mü'min kulun, kendisi güzel olduğu gibi ameli de güzeldir. Tıpkı verimli arâzi gibi. O arâziden, güzel mahsuller elde edilir. Kâfire gelince, onun kendisi pis, ameli de kötüdür. Tıpkı çorak arâzi gibi. O arâziden güzel mahsul elde edilemez.

Bu husus Ebû Mûsâ Radiyallâhu anhu'dan nakledilen Hadis-i Şerif'te, şöyle geçmektedir:

مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللّٰهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبِلَتْ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتْ الْكَلاَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتْ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللّٰهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةً أُخْرَى إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لاَ تُمْسِكُ مَاءً وَلاَ تُنْبِتُ كَلاً فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينِ اللّٰهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللّٰهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلَّمَ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللّٰهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ (خ م عن ابى موسى)

"Allah'u Teâlâ'nın benim vâsıtamla göndermiş olduğu ilim ve hidâyetin misâli,

sağanak halde yağan bir yağmurun misâli gibidir ki, bu yağmurun düştüğü bir kısım arâzi suyu içine alır ve orada, bol miktarda ot ve mahsul yetişir; iyi ve verimli bir arazidir. Bu yağmurun düştüğü diğer bir kısım arâzi ise, sert bir arâzidir ki, suyu üstünde tutar. Allah'u Teâlâ, bu arâzinin suyundan insanları faydalandırır. Zîrâ oranın suyundan içerler, hayvanlarına içirirler ve ekinlerini sularlar. Bu yağmur diğer bir kısım arâziye daha düşer. Bu yer; suyu tutmayan ve ot bitirmeyen kumlu kötü bir arazidir ki, hiç kimseye faydası olmaz. Allah'ın dîninde derin bir anlayış sahibi olan, Allah'ın beni kendisine gönderdiği şeyin kendisine fayda verdiği, öğrendiği ve öğrettiği kimse ile, bu sebeplere aldırış etmeyen ve kendisi için gönderildiği ilâhi hidâyeti kabullenmeyen kimsenin misâli işte budur."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, İlim 20.

(لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ (٥٩) قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِه۪ٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ (٦٠))

59-60. Yemin olsun ki, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Şüphesiz ki ben, sizin büyük bir günün azâbına uğramanızdan korkarım" dedi.* Kavminden ileri gelenler de ona: "Biz seni apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler.

İzah: Nûh Aleyhisselâm, İdris Aleyhisselâm'ın torunlarındandır. İdris Aleyhisselâm göğe çekildikten sonra insanlar, yine doğru yoldan ayrılmış ve putlara tapar olmuşlardı. Allah'u Teâlâ da onlara Peygamber olarak Nûh Aleyhisselâm'ı gönderdi.

Nûh Aleyhisselâm, dokuz yüz elli sene boyunca kavmini dîne dâvet etmiş, fakat onlar her defasında, kendisine îman etmeyerek, ona eziyet etmişlerdi. Bu husus Sûre-i Ankebût, Âyet 14'te şöyle geçmektedir:

"Yemin olsun ki Biz, Nûh'u kavmine Peygamber olarak gönderdik. O da dokuz yüz elli sene onların arasında (Peygamber olarak) kaldı. Nihâyet onlar, zâlimler oldukları halde tufan onları helâk etti."

Nûh Aleyhisselâm, artık onların îman etmelerinden ümit kesince, âyette de geçtiği üzere Allah'a nidâ ederek yardım istemiştir. Allah'u Teâlâ da, tufan ile o kâfirlerin hepsini helâk etmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan nakledilen bir hadiste, şöyle buyrulmaktadır:

بَعَثَ اللّٰهُ نُوحًا لأَرْبَعِينَ سَنَةً وَلَبِثَ فِي قَوْمِهِ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا يَدْعُوهُمْ وَعَاشَ بَعْدَ الطُّوفَانِ سِتِّينَ سَنَةً حَتَّى كَثُرَ النَّاسُ وَفَشَوْا (ك عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ, Nûh'u kırk yaşında Peygamber kıldı. Dokuz yüz elli sene kavmini dîne dâvet etti. Altmış sene de insanlar çoğalıncaya ve yayılıncaya kadar tufandan sonra yaşadı."[1]

Nûh Aleyhisselâm hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَكْرَمَ ذَا سِنٍّ فِي الإِسْلَامِ كَأَنَّهُ قَدْ أَكْرَمَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ وَمَنْ أَكْرَمَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ فَقَدْ أَكْرَمَ اللّٰهَ (خط كر عن أنس)

"Bir kimse Müslümanlıkta ihtiyarlayan bir kimseye ikram ederse, Nûh'a ikram etmiş gibidir. Kavmi içinde Nûh'a ikram eden de Allah'u Teâlâ'ya ikram etmiş olur."[2]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 244/12; Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 3964.

[2] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 408/8.

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلٰكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ (٦١) أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٦٢) اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَٓاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٦٣)

61-63. Nûh dedi ki: "Ey kavmim! Bende hiç bir sapıklık yoktur. Aksine ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ediyorum ve size nasihat ediyorum. Allah tarafından gelen vahiy ile sizin bilmediklerinizi bilirim.* Sizi uyarmak ve sizin de uyarı sebebiyle küfür ve mâsiyetten sakınmanız ve rahmete nâil olmanız için içinizden bir adam vâsıtası ile Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi hayret ediyorsunuz?"

فَكَذَّبُوهُ فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ (٦٤)

64. Buna rağmen Nûh'u yalanladılar. Biz de onu ve onunla beraber gemide olanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları da tufanda gark ettik. Çünkü

onlar, kalpleri (İslâm’a karşı) kör kimselerdi.

İzah: Nûh Aleyhisselâm’a kavminden çok az kimse îman etmişti. Kavmi kendisini yalanlayıp, alay ederlerdi. Nûh Aleyhisselâm onlara dokuz yüz elli sene nasihat etmesine rağmen, onlar yine îmandan yüz çevirince, onlardan ümidini kesti ve onların helâki için duâ etti. Bu duâsı kabul edildi ve Allah’u Teâlâ tarafından bir gemi yapması emredildi.

Nûh Aleyhisselâm’ın kavminden çok az kimse gemiye binmişti. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledildiğine göre, iman ederek gemiye binenler seksen kişi idi ve gark olmaktan sâdece bunlar kurtuldu.

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ (٦٥) قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ اِنَّا لَنَرٰيكَ فٖي سَفَاهَةٍ وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبٖينَ (٦٦)

65-66. Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u Peygamber olarak gönderdik. O da: ″Ey kavmim! Allah’a ibâdet edin. Sizin için O’ndan başka ilah yoktur. Allah’tan korkmaz mısınız?″ dedi.* Kavminden ileri gelen kâfirler de ona: ″Muhakkak biz seni aklı eksik görüyoruz ve biz zannediyoruz ki, sen elbette yalancılardansın″ dediler.

İzah: Hûd Aleyhisselâm, Âd kavminden ve Nûh Aleyhisselâm’ın zürriyetindendir. Âd kavmi, bir Arap kabilesi olup Yemen bölgesinde ikâmet ederlerdi.

قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بٖي سَفَاهَةٌ وَلٰكِنّٖي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمٖينَ (٦٧) اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّٖي وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمٖينٌ (٦٨) اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَٓاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْۜ وَاذْكُرُوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْۜطَةً فَاذْكُرُوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (٦٩)

67-69. Hûd onlara dedi ki: ″Ey kavmim! Bende akıl eksikliği yoktur. Aksine ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ediyorum. Ben sizin için emin bir nasihatçıyım.* Sizi uyarmak için, içinizden bir adam vâsıtası ile Rabbinizden size bir öğüt gelmesine mi hayret ediyorsunuz? Allah’u Teâlâ’nın, Nûh kavminden sonra sizi yeryüzünün halifeleri kıldığı ve size daha ziyâde kuvvet ve irilik verdiği vakti zikredin. Artık Allah’ın nîmetlerini yâd edin ki, kurtuluşa eresiniz.″

قَالُوا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَاۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ (٧٠)

70. Kavmi, Hûd’a: ″Babalarımızın ibâdet ettiği şeyi terk edip de, yalnız bir Allah’a ibâdet etmemiz için mi bize geldin? Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir″ dediler.

(قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ اَتُجَادِلُونَنِي فِي اَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا اَنْتُمْ وَابَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللّٰهُ
بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَظِرُوا اِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ (٧١) فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ (٧٢)

71-72. Hûd da: ″Rabbinizin azap ve gazabı sizin üzerinize hak oldu. Sizin ve babalarınızın ilah diye isimlendirdikleri şeyler ki, onlara ibâdet olunması için Allah tarafından hiçbir şey nâzil olmamıştır. Onlar hakkında benimle mücâdele mi ediyorsunuz? Öyleyse vaad edilen azâbı siz de bekleyin, ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim″ dedi.* Bunun üzerine Hûd’u ve onunla beraber olanları tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayıp îman etmeyenlerin ise kökünü kestik.

İzah: İbrâhim Aleyhisselâm‘dan evvel, Nûh Aleyhisselâm‘dan sonra Âd kavmi geldi. Bunlar çok iri ve kuvvetli adamlardı. Peygamberleri Hûd Aleyhisselâm, her ne kadar Allah’ın emirlerini söyleyerek bunları uyarmışsa da, söz dinletemedi. Bunlar tam azgınlaşınca, Allah‘u Teâlâ bunlara belâ vereceğini, Hûd Aleyhisselâm‘a haber verdi. Bu kavmin padişahı şeddad idi. O, kendi kendini tanrı ilan etmişti. Şeddad ölmüş, yerine başka birisi geçmişti. Bu azgın kavim, onun yerine geçmiş olan padişahlarına: ″Allah ile harbedelim″ dediler. Allah‘u Teâlâ bunlara kavurucu Cehennem sıcaklığı verdi. Sıcaktan mağaralar kazıp içine girdiler. Sıcak daha da ziyâdeleşti. Yine kazdılar, daha ileri girdiler. En son belâ kararlaştırılmıştı. Allah‘u Teâlâ belâlarını vermek diledi. Hava bulutlandı, hafiften az az yağmur yağmaya başladı. Birden hava serinledi. Bunlar sevindiler. Hepsi o bulutun altına toplandı. Allah‘u Teâlâ bunlara uğultulu, şiddetli bir rüzgâr gönderdi. Bu rüzgârla tamamı helâk oldu. Âd kavmi de yaptıkları büyük ve muazzam eserleri de kendileri ile birlikte helâk oldu.

Bu husus Sûre-i Fussilet, Âyet 15-16’da şöyle geçmektedir:

″Âd kavmine gelince, onlar da yeryüzünde haksız yere kibirlendiler ve ″Bizden daha kuvvetli kim var?″ dediler. Onlar, kendilerini yaratan Allah’u Teâlâ’nın onlardan daha kuvvetli olduğunu düşünmediler mi? Onlar, Bizim âyetlerimizi inkâr ediyorlardı.* Biz de onlara, dünyâ hayatında zelil edici azâbı tattırmak için belânın geldiği günlerde uğultulu rüzgâr gönderdik. Âhiretin azâbı ise daha

şiddetlidir ve onlara yardım da edilmez."

Bu hususta Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَجْمِعًا ضَاحِكًا حَتَّى أَرَى مِنْهُ لَهَوَاتِهِ إِنَّمَا كَانَ يَتَبَسَّمُ قَالَتْ وَكَانَ إِذَا رَأَى غَيْمًا أَوْ رِيحًا عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَرَى النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْغَيْمَ فَرِحُوا رَجَاءَ أَنْ يَكُونَ فِيهِ الْمَطَرُ وَأَرَاكَ إِذَا رَأَيْتَهُ عَرَفْتُ فِي وَجْهِكَ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ مَا يُؤَمِّنُنِي أَنْ يَكُونَ فِيهِ عَذَابٌ قَدْ عُذِّبَ قَوْمٌ بِالرِّيحِ وَقَدْ رَأَى قَوْمٌ الْعَذَابَ فَقَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا (خ م عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in ciddi bir şekilde küçük dili görünecek derecede güldüğünü görmedim. O, sâdece tebessüm ederdi, bir bulut görecek olsa bu yüzünden bilinirdi. "Yâ Resûlallah! Halk bir bulut görecek olsa, yağmur getirebilir ümidiyle sevinir, halbuki sen bir bulut gördüğünde üzüldüğünü yüzünden okuyorum, sebebi nedir?" diye sordum. Şöyle buyurdu: Yâ Âişe! Bunda bir azap bulunmadığı hususunda bana kim teminat verebilir? Nitekim geçmişte bir kavim rüzgârla azâba uğratılmıştır. O kavim azâbı gördükleri vakit, "Buluttan bize yağmur yağacak"[1] demişlerdi.[2]

Hz. Âişe: "Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, ancak yağmur yağınca rahatlardı ve ben bunu yüzünden anlardım"[3] diye buyurmuştur.

[1] Sûre-i Ahkaf, Âyet 24.

[2] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Ahkaf 2; Sahih-i Müslim, İstiskâ 3 (16).

[3] Bakınız: Sünen-i Tirmizî, Tefsir'ul-Kur'ân 47.

(وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْۜ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فٖي اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُٓوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ (٧٣) وَاذْكُرُوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّاَكُمْ فِي الْاَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًاۚ فَاذْكُرُٓوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدٖينَ (٧٤))

73-74. Semud kavmine de kardeşleri Sâlih'i Peygamber olarak gönderdik. O da, dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Muhakkak ki, Rabbinizden size (dâvâmın doğru olduğuna dair) apaçık bir delil de geldi. İşte Allah'ın dişi devesi sizin için bir mûcizedir. Onu bırakın, Allah'ın arzında otlasın. Sakın ona bir kötülükle dokunmayın. Sonra elim bir azâba uğrarsınız.* Ve Allah'u Teâlâ'nın, Âd kavminden sonra sizi halifeler kıldığı ve yeryüzünde yerleştirdiği vakti yâd edin. Düz yerlerde köşkler ve dağları delerek

evler yapardınız. Artık Allah’ın nîmetlerini hatırlayın, yeryüzünde küfürde yarışmayın ve fesat çıkarmayın.″

(قَالَ الْمَلَاُ الَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ لِلَّذٖينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهٖ قَالُوا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُونَ (٧٥))

75. Sâlih’in kavminden ileri gelen kibirliler, aralarında küçümsedikleri îman edenlere (alay yoluyla): ″Siz, Sâlih’in, Rabbi tarafından gönderilmiş bir Peygamber olduğunu biliyor musunuz?″ dediler. Îman edenler de: ″Şüphesiz biz, onunla gönderilenlere îman ediyoruz″ cevabını verdiler.

(قَالَ الَّذٖينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا بِالَّذٖٓي اٰمَنْتُمْ بِهٖ كَافِرُونَ (٧٦) فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلٖينَ (٧٧) فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فٖي دَارِهِمْ جَاثِمٖينَ (٧٨) فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبّٖي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحٖينَ (٧٩))

76-79. Kibirlenenler de onlara: ″Biz sizin îman ettiğiniz şeyleri inkâr ediyoruz″ dediler.* Sonra o dişi deveyi kestiler. Rablerinin emrinden çıkıp isyan ettiler ve ″Yâ Sâlih! Eğer gerçekten Peygamber-lerden isen, haydi bize vaad ettiğin azâbı getir″ dediler.* Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Sâlih ise onlardan yüz çevirdi ve ″Ey kavmim! Yemin olsun ki, ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ettim ve size nasihatta bulundum. Lâkin siz nasihat edenleri sevmezsiniz″ dedi.

İzah: Sâlih Aleyhisselâm ile Semûd kavmi arasında geçen bu hâdise, birçok âyette[1] anlatılmaktadır.

Sâlih Aleyhisselâm kavmine, her ne kadar: ″Ben Peygamberim bana îman edin″ dediyse de, onlar inanmadılar. ″Sen Peygambersen, bize mûcize göster, Peygamberde mûcize olur ve o da âşikâr olur″ dediler.

Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 153-154’te şöyle geçmektedir:

Onlar, dediler ki: ″Sen ancak büyülenmişlerden birisin.* Sen, bizim gibi beşerden başka bir şey değilsin. Dâvânda doğru isen, bize bir mûcize getir.″

Sâlih Aleyhisselâm: ″Benim Rabbim yapar. Ne istiyorsunuz? Sizin istediğiniz gibi olsun. Ben kendiliğimden göstersem sihirdir dersiniz″ dedi. Onlar toplandılar, kendi aralarında konuştular ve bunlar:

- Düz bir ovanın ortasında ″Kâibe″ isimli büyük bir kaya var, sen duâ et, bu kaya yarılsın, içinden büyük bir deve hâmile olarak çıksın, gelsin. Hepimizin gözü önünde doğursun. Deve de yavrusu da ölmeyip, içimizde yaşasın, her yerden kumandanlar, beyler, aşiret reisleri, bütün halk ve krallar gelsin. Bunların hepsinin gözünün önünde olsun. Sihir geçersiz olur, kaybolur. Mûcize kaybolmaz, dediler. Deve kaybolmasın içimizde yaşasın; her zaman görelim. Diğer develerden ayırt edilmesi için daha büyük ve iri olsun. O zaman senin Peygamberliğine inanırız, demeleri üzerine Allah'u Teâlâ:

- O deve içlerinde yaşayacak, deveyi öldürmesinler, deveyi öldürür-lerse kendilerini helâk ederim. Mâdemki yaşamasını istiyorlar. Onlar öldürmedikçe, deve içlerinde yaşayacak, buyurdu. Sâlih Aleyhisselâm:

- Benim Rabbim yapar, dedi. Felan ayın, felan günü diye gün tayin ettiler. Haftalarca, aylarca o düzlüğe millet, beyler, reisler, kumandanlar ve adamları toplandılar. O gün Sâlih Aleyhisselâm da geldi. Bunların hepsinin gözünün önünde duâ etti. Ovadaki o büyük kaya yarıldı. İçinden iri cüsseli bir deve çıktı. Yürüdü, bu kalabalığın ortasına geldi. Hemen doğuracak şekilde hâmileydi. Herkesin gözünün önünde yavruladı. Yavrusu ile beraber içlerinde yaşadı. Yavrusu da büyüdü. O da annesi gibi iri oldu. Bunların vücutları, normal develerden çok büyüktü. Yirmi beş sene içlerinde yaşadılar.

Bir sürü sahibinin develeri çoktu. O beldede su az olduğundan su çok kıymetli idi. Suyu kuyudan çekip su oluklarına dolduruyorlardı. Hayvanlar oluktan içer, giderdi. O develer çok su içtiklerinden, diğer hayvanlara su kalmıyordu.

Bu husus Sûre-i Şuarâ, Âyet 155'te şöyle geçmektedir: ″… Onun sudan nasibi vardır, mâlum olan günün nasibi de sizindir.″ Bu Âyet-i Kerîme'de, ″Mâlum olan gün″ diye geçen ifadeden maksat, iki gün halkın mallarını sulaması, bir gün de deveye tahsis etmeleridir.

Develer çok iri olduğundan, su oluklarının içindeki suyun hepsini içip gidiyorlardı. Onların gelmesini çobanlar engelleyemiyordu. Bunların elinden sürü sahibi bezmişti.

- Develeri öldürürseniz, Allah'u Teâlâ belâ verir, sözü herkesi korkutuyordu. Onun için develeri öldürmüyorlardı. Sürü sahibi, azgın bir eşkiya ile görüştü.

- Siz develeri öldürürseniz, size çok altın vereceğim, dedi. Onların atları güçlü, kendileri azgın, kâfir kimselerdi. Bu eşkiyalar:

- Biz öldürürüz, dediler. Yalnız, develerin ikisini de öldürünce, altını ondan sonra alacaklardı. Önce, ana devenin arka ayaklarının sinirlerini kestiler. O deve bağırıp yere çökünce, yavru deve kaçtı. Düşen deveyi boğazladılar.

Bu husus Abdullah İbn-i Zem‘a Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

خَطَبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ النَّاقَةَ وَذَكَرَ الَّذِي عَقَرَهَا فَقَالَ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا انْبَعَثَ بِهَا رَجُلٌ عَزِيزٌ عَارِمٌ مَنِيعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ ... (م عن عبد اللّٰه بن زمعة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem hutbe okudu ve Sâlih Aleyhisselâm‘ın dişi devesini ve onun ayak sinirlerini kesip öldüren kimseyi zikrederek: ″Onların en şâkisi, (mûcize olarak çıkan devesinin ayaklarını kesmek için) süratle fırladığı zaman″ diye geçen Sûre-i Şems, Âyet 12’yi okudu ve dişi deveye karşı kalkıp fırlayan o kimse; kendi kavmi içinde arkalı, kuvvetli, şerli ve çok menedici bir adamdı. Tıpkı Mekke‘deki Ebû Zem‘a gibi″ buyurdu.[2]

Bunlar daha sonra yavru deveyi öldürmek için atla peşine düştüler. Atlar deveye yetişemiyordu. Sâlih Aleyhisselâm‘a îman edenler: ″Yapmayın, bu deveyi öldürmeyin, Allah bize belâ verecek″ dedilerse de bunlar söz dinlemedi. Allah‘u Teâlâ, öldürmesinler ve mânî olsunlar diye o deveyi ibret için beldelere uğratıyordu. Fakat bunlara mâni olan çıkmıyordu. En son deve kaçtı ve çıktığı büyük kayanın dibine gelerek bağırdı. Yine kaya yarıldı, deve içine girdi ve kaya kapandı. Allah‘u Teâlâ:

- Ya Sâlih! Onlara söyle, üç gün yaşasınlar. Üç gün sonra onlara belâ vereceğim buyurdu. Üç gün yaşadılar. Nihâyet üçüncü gün, Sûre-i Hûd, Âyet 67‘de: ″Nihâyet o zâlimleri, korkunç bir ses yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular″ diye geçtiği üzere, Allah‘u Teâlâ bu kavmin hepsini helâk etti.

Sâlih Aleyhisselâm‘ın kayayı yarıp içinden deve çıkarması, Mûsâ Aleyhisselâm‘ın Kızıldeniz’i yararak yol açması, Yunus Aleyhisselâm‘ın balığın karnında altı ay gibi uzun süre kalması, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in ayı ikiye bölmesi ve Mîraç hâdisesi, Süleyman Aleyhisselâm‘ın ümmetinden

olan Âsaf b. Berhaya’nın, Belkıs’ın köşkünü Yemen’den Kudüs’e getirmesi, Üzeyr Aleyhisselâm’ın yatıp yüz yıl sonra kalkması, Ashâb-ı Kehf’in üç yüz dokuz yıl uyuması ve buna benzer Kur’ân-ı Kerîm’de çok sayıda aklın ve mantığın alamayacağı olağanüstü hâdiseler anlatılmaktadır. Bu sebeple Kur’ân-ı Kerîm’deki bâzı hâdiseler, akla ve mantığa sığmaz, ancak îmana sığar.

[1] Bu deve olayı, ayrıca Sûre-i Şuarâ, Âyet 141-159; Sûre-i Neml, Âyet 45-53; Sûre-i Kamer, Âyet 27-31‘de de tafsilatlı olarak anlatılmış ve Sûre-i Şems, Âyet 12-15’te de kısaca dişi deveyi kesme olayına yer verilmiştir.

[2] Sahih-i Müslim, Cennet 13 (49).

(وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمٖينَ (٨٠) اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَٓاءِۜ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ (٨١) وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوٓا اَخْرِجُوهُمْ مِنْ قَرْيَتِكُمْۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ (٨٢))

80-82. Lût’u da Peygamber olarak gönderdik. O da kavmine dedi ki: ″Sizden önce âlemlerden hiç kimsenin yapmadığı fuhşiyatı mı yapıyorsunuz?* Şüphesiz siz, kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Hakikaten siz, haddi aşan bir kavimsiniz.″* Kavminin cevabı ise, ″Onları beldenizden çıkarın. Çünkü onlar, yaptıklarımızdan temiz kalmak isteyen kimselerdir!″ demekten ibâret oldu.

(فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرٖينَ (٨٣) وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًاۜ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمٖينَ۟ (٨٤))

83-84. Biz de Lût’u ve ehlini kurtardık. Ancak zevcesi müstesnâ. O, geride kalıp helâk olanlardan oldu.* Zâlimler üzerine yağmur gibi taş yağdırdık. Ey Resûlüm! Bak, mücrimlerin âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Lût Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm‘ın kardeşinin torunudur. Humus’ta bulunan Sedum beldesi ahâlisine Peygamber olarak gönderilmiştir. O kavim o zamana kadar kimsenin yapmadığı fuhşiyatı yapıyor, yani; kadınları bırakıp, erkeklere yanaşıyorlardı. Bunlar söz tutmayıp iyice azgınlaşınca, Allah’ın emriyle Lût Aleyhisselâm, karısı hâriç, ev halkıyla ve kendisine îman edenlerle birlikte bir gece onların içinden çıkıp gitti. O kavim, başlarına yağmur gibi taş yağıp beldelerinin de altı üstüne çevrilerek helâk oldular. Kâfirlerle iş birliği yaptığı için Lût Aleyhisselâm‘ın zevcesi de helâk edilmiştir.

Bu husus Sûre-i Hûd, Âyet 82-83’te de şöyle geçmektedir:

″Lût kavminin helâki hakkındaki emrimiz gelince, beldelerinin altını üstüne çevirdik ve üzerlerine arka arkaya ateşte pişirilmiş çamurdan taşlar yağdırdık.* O taşlar (her birinin üzerinde kime isâbet edeceği), Rabbin tarafından işâretlenmiş idi. Bu azap, zâlimlerden hiçbir zaman uzak değildir.″

Lût Aleyhisselâm‘ın kavminin yaptığı bu fuhşiyat hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(وَإِذَا كَثُرَ اللُّوطِيَّةُ رَفَعَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ عَنِ الْخَلْقِ فَلا يُبَالِي فِي أَيِّ وَادٍ هَلَكُوا (طب عن جابر

″Lûtîlik (Lût Aleyhisselâm‘ın kavminin yaptığı erkeklerle ilişki fuhşiyatı) çoğaldığında, Allah’u Teâlâ onların üzerinden rahmet elini kaldırır ve hangi vâdide helâk olduklarına bakmaz.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

سَيَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ أَقْوَامٌ يُقَالُ لَهُمُ اللُّوطِيَّةُ عَلَى ثَلاثَةِ أَصْنَافٍ فَصِنْفٌ يَنْظُرُونَ وَيَتَكَلَّمُونَ وَصِنْفٌ يُصَافِحُونَ وَيُعَانِقُونَ وَصِنْفٌ يَعْمَلُونَ ذٰلِكَ الْعَمَلَ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ اِلَّا أَنْ يَتُوبُوا فَمَنْ تَابَ تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِ
((الديلمي عن أبي سعيد

″Âhir zamanda lûtî denilen bir taife çıkar ve bunlar üç sınıf olurlar: Biri yüze bakmak ve konuşmakla, diğeri el ve kucaklaşma ile yetinir ve diğer bir sınıfta bu işi bilfiil yaparlar. Allah’ın lâneti bunların üzerine olsun. Eğer tevbe ederlerse başka. Tevbe edenin tevbesini Allah’u Teâlâ kabul eder.″[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, bu fiili işleyen kimselerin cezâsı hakkında da şöyle buyurmuştur:

(مَنْ وَجَدْتُمُوهُ يَعْمَلُ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ (د ه عن ابن عباس

″Kimi Lût kavminin fuhşiyatını işlerken görecek olursanız, yapanı da yapılanı da öldürünüz.″[3] Fakat bu çirkin fiil, birine zorla yapılmışsa, o yapılan bu cezâdan muaftır.

Yine bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ بِهِ فِي عَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ وَالْبَهِيمَةَ وَالْوَاقِعَ عَلَى الْبَهِيمَةِ وَمَنْ وَقَعَ عَلَى ذَاتِ مَحْرَمٍ فَاقْتُلُوهُ (حم عن ابن عباس)

″Lût kavminin yaptığı çirkin fuhşiyatını yapanı veya hayvana cinsi temasta bulunanı ve o çirkin fiil kendisine yapılanı öldürün. Kendisine haram olan yakını ile cinsi temasta bulunan kimseyi de öldürün.″[4]

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'ya: ″Hayvanın öldürülmesinin nedeni nedir?″ diye sorulunca, buyurdu ki: ″Böyle demiş olmasının sebebi, zannederim o hayvana bu iş yapılmış olduktan sonra, etinin yenilmesini hoş görmediğinden dolayıdır.″[5]

[1] Taberânî, Mu'cem'ul-Kebir, Hadis No: 1731; Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 53/14.

[2] Râmûz'ul Ehâdîs, s. 303/11.

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 28; Sünne-i İbn Mâce, Hudûd 12.

[4] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 2591; Râmûz'ul Ehâdîs, s. 446/3.

[5] Sünen-i Ebû Dâvud, Hudûd 29.

(وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَۚ (٨٥) وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًاۚ وَاذْكُرُوا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْۖ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ (٨٦) وَاِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا بِالَّذِي اُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَاۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ (٨٧)

85-87. Medyen kavmine de kardeşleri Şuayb'i Peygamber olarak gönderdik. O, dedi ki: ″Ey kavmim! Allah'a ibâdet edin. Sizin için O'ndan başka ilah yoktur. Muhakkak ki, Rabbinizden size (dâvamın doğru olduğuna dair) apaçık bir delil de geldi. Ölçüyü ve tartıyı tam yapın. İnsanların eşyalarını eksiltmeyin. Yeryüzünün ıslahından sonra orada fesat çıkarmayın. Bu hâl, Mü'min iseniz sizin için daha hayırlıdır.* Allah'a îman edenleri korkutarak, Allah yolundan menederek ve o yolu eğri göstermeye çalışarak her yolun başında oturmayın. Hatırlayın ki, vaktiyle siz pek az idiniz. Sonra Allah'u Teâlâ sizi çoğalttı. Bakın, fesat çıkaranların âkibeti nasıl oldu?* Sizden bir taife benimle gönderilene îman eder, diğer taife de îman etmezse, artık Allah'u Teâlâ, aramızda hükmedinceye kadar sabredin. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.″

İzah: Medyen halkının yaşadığı belde, Filistin ile Hicaz arasında Kızıldeniz sahilinde bir mevkii idi. Şuayb Aleyhisselâm da, bu kavimden olup, İbrâhim Aleyhisselâm‘ın neslindendi. Büyük vâlidesi, Lût Aleyhis-selâm‘ın kızıydı. Şuayb Aleyhisselâm Medyen şehrinde iken, kızını Mûsâ Aleyhisselâm‘a vermiştir.

İbn-i İshâk’tan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle geçmektedir:

Şuayb Aleyhisselâm’dan konuşulduğu zaman, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyururdu:

(ذَاكَ خَطِيب الْأَنْبِيَاء (ك عن محمد بن اسحاق

″İşte o, Peygamberlerin hâtibidir.″[1]

[1] Hâkim, Müstedrek, Hadis No: 4034.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَٓا اَوْ لَتَعُودُنَّ فٖي مِلَّتِنَاۜ (
قَالَ اَوَلَوْ كُنَّا كَارِهٖينَ (٨٨) قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فٖي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰينَا اللّٰهُ مِنْهَاۜ وَمَا يَكُونُ
لَنَٓا اَنْ نَعُودَ فٖيهَٓا اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّنَاۜ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًاۜ عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَاۜ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ
))قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحٖينَ (٨٩

88-89. Şuayb’ın kavminden ileri gelen kibirliler: ″Ey Şuayb! Seni ve sana îman edenleri beldemizden mutlaka çıkarırız yahut kesinlikle bizim dînimize dönersiniz″ dediler. Şuayb dedi ki: ″Dîninize dönmek istemesek de mi?* Allah’u Teâlâ bizi sizin dîninizden kurtardıktan sonra, tekar sizin dîninize dönersek, muhakkak Allah’a yalan isnat etmiş oluruz. Rabbimiz olan Allah dilemedikçe, sizin dîninize dönmemiz mümkün değildir. Rabbimiz, her şeyi ilmiyle kuşatmıştır. Biz, Allah’a tevekkül ettik. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hakk ile hükmet. Sen, hükmedenlerin en hayırlısısın.″

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ (٩٠) فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا (
فٖي دَارِهِمْ جَاثِمٖينَۚ (٩١) اَلَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَاَنْ لَمْ يَغْنَوْا فٖيهَاۚ اَلَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرٖينَ
(٩٢) فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّٖي وَنَصَحْتُ لَكُمْۚ فَكَيْفَ اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كَافِرٖينَ
٩٣)((

90-93. Onun kavminden ileri gelen kâfirler, diğerlerine: ″Yemin olsun ki, eğer Şuayb’e tâbi olursanız, o zaman mutlaka hüsrâna uğrarsınız″ dediler.* Bunun üzerine onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı ve sabahleyin yurtlarında diz üstü çökmüş (ölmüş) olarak bulundular.* Şuayb’i yalanlayanlar, orada hiç oturmamış gibi oldular. Şuayb’i yalanlayanlar var ya, asıl hüsrâna uğrayanlar onlar oldu.* Bunun üzerine Şuayb, onlardan yüz çevirdi ve dedi ki: ″Ey kavmim! Yemin olsun ki, ben size Rabbimin emirlerini tebliğ ettim ve size nasihatta bulundum. Şimdi kâfir olan bir kavmin hâline nasıl mahzun olurum?″

İzah: Medyen kavmi, Şuayb Aleyhisselâm’ı yalanlayıp küfürde ısrar edince, deprem ve korkunç bir sesle beraber helâk olmuşlardır.

(وَمَٓا اَرْسَلْنَا فٖي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّٓا اَخَذْنَٓا اَهْلَهَا بِالْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ (٩٤)

94. Biz hangi beldeye bir Resûl gönderdiysek, oranın halkını yalvarıp yakarsınlar diye mutlaka yokluk ve sıkıntıya uğratmışızdır.

İzah: Allah’u Teâlâ’nın gönderdiği Peygamberler, insanların îman etmeleri için önce mûcizeler gösterirler. Buna rağmen îman etmezlerse, Allah’u Teâlâ ayıkmaları için onlara belâlar verir. Meselâ: Sûre-i Â’raf, Âyet 132-133’te Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

″Firavun ile kavmi, Mûsâ’ya: ″Bize sihir etmek için her ne mûcize göstersen biz sana îman etmeyiz″ dediler.* Biz de, onlara ayrı ayrı tufan, çekirge, büyük keneler, kurbağalar ve kan alâmetlerini gönderdik…″

(ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ اٰبَٓاءَنَا الضَّرَّٓاءُ وَالسَّرَّٓاءُ فَاَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ (٩٥)

95. Sonra onların kötü hâlini güzel hâle (zenginliğe ve sıhhate) çevirdik. Nihâyet çoğalınca, ″Babalarımıza da darlık ve genişlik isâbet etmişti″ dediler. Biz de onları, haberleri olmadığı halde ansızın helâk ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme’de helâk olma sebebi olarak gösterilen, çoğalınca, diye geçen ifade; onların evlatlarının çoğalması ve mal, mülk, güç ve refah düzeylerinin yükselmesi anlamına gelmektedir. Buradan uzun bir süre geçtiği anlaşılmaktadır. Bunların, babalarının yaptığı hatâları tekrar-lamaları üzerine Allah’u Teâlâ’nın, babalarını ayıktırmak için verdiği ibtilâları kendilerine de

verdi. Bunlar ise bunu bir ikaz olarak değil, kibirlerinden dolayı ″Babalarımız zamanında da böyle darlık ve bolluk dönemleri oldu″ diyerek hafife aldılar. Halbuki babaları o belâları görünce, hemen tevbe istiğfar ederek helâk olmaktan kurtulmuşlar ve kötü halleri güzel hâle dönmüştü. Oysa bunlar ayıkmaları için başlarına gelen belâları hafife aldılar ve ansızın helâk oldular.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te, şöyle buyrulmuştur:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ مَوْتِ الْفَجْأَةِ فَقَالَ رَاحَةٌ لِلْمُؤْمِنِ وَأَخْذَةُ أَسَفٍ لِفَاجِرٍ (حم عن عائشة)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e ansızın gelen ölümden sordum. Buyurdu ki: ″Mü’min için rahmet, fâcir için ise üzüntü ile yakalanmadır.″[1]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 23891.

(وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٦) اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰى اَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَٓائِمُونَۜ (٩٧) اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰى اَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ (٩٨) اَفَاَمِنُوا مَكْرَ اللّٰهِۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ۟ (٩٩)

96-99. Peygamberler gönderdiğimiz beldeler ahâlisi, îman etseler ve (küfür ve mâsiyetten) sakınsalardı, elbette onlara göklerin ve yerin bereket kapılarını açardık. Lâkin Peygamberlerimizi yalanladılar. Biz de onları, kazandıkları (küfür ve isyan) sebebiyle helâk ettik.* O belde ahâlisi azâbımızın, gece onlar uykuda iken gelmeyeceğinden emin mi oldular?* O belde ahâlisi azâbımızın, gündüz onlar eğlenirlerken gelmeyeceğinden emin mi oldular?* Yoksa o belde ahâlisi, Allah’ın tuzağından emin mi oldular? Allah’ın tuzağından, ancak hüsrâna uğrayan bir kavim emin olur.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Yoksa o belde ahâlisi Allah’ın tuzağından emin mi oldular?″ diye buyrulmaktadır. Bu ifadeden maksat, yoksa onlar Allah’ın, kendilerine bolluk ve sıhhat ihsan ederek fırsat vermesinden dolayı Allah’u Teâlâ’nın azâbından emin mi oldular? demektir. Âyetin devamında, ″Allah’ın tuzağından, ancak hüsrâna uğrayan bir kavim emin olur″ diye geçen ifadeden maksat da, peygamberleri yalanlayarak Allah’ın emrine karşı gelen azgın kavmi, Allah’u Teâlâ’nın dünyâ hayatında iken onları helâk etmesidir. Böylece kendilerinden sonra gelen ve aynı durumda olan azgın kavimleri, Allah aynı

şekilde helâk ettiğinde, bunlar o azaptan emin olurlar. Çünkü onlar, o azâbı hayatta iken görüp helâk oldular. Ancak kabirde ve Cehennemde onlar için çok daha elim azaplar vardır.

(اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذٖينَ يَرِثُونَ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ اَهْلِهَٓا اَنْ لَوْ نَشَٓاءُ اَصَبْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْۚ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ (١٠٠))

100. Onların helâkinden sonra, yeryüzüne vâris olanlara, şu gerçek belli olmadı mı ki, isteseydik kendilerini de öncekiler gibi, günahları sebebiyle musîbetlere uğratırdık. Biz onların kalplerini mühürlerdik de, onlar hakkı işitemezlerdi.

(تِلْكَ الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓائِهَاۚ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِۚ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُۜ كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِ الْكَافِرٖينَ (١٠١))

101. Ey Resûlüm! Bu beldelerin haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz. Yemin olsun ki onlara, Peygamberleri apaçık mûcizeler ile geldi. Evvelce yalanladıkları şeylere yine îman etmediler. Allah'u Teâlâ, kâfirlerin kalplerini işte böyle mühürler.

(وَمَا وَجَدْنَا لِاَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍۚ وَاِنْ وَجَدْنَٓا اَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقٖينَ (١٠٢))

102. Önceki ümmetlerin çoğunu ahde bağlı bulmadık. Ve şüphesiz ki, onların çoğunu fâsıklar olarak bulduk.

İzah: Bu âyet, Ey Resûlüm! Kendilerini helak ettiğimiz ve kıssalarını sana anlattığımız bu beldeler ahâlisinin çoğunu, kendilerine emrettiğimiz, Allah'ı bir bilme, Peygamberlerine tâbi olma, Allah'a itaatte bulunma ve putlardan kaçınma gibi esaslara bağlı kimseler bulmadık. Aksine bunların çoğunu, Rablerine itaatten ayrılan, O'nun emirlerini terk eden kimseler olarak bulduk, anlamındadır.

(ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِهٖ فَظَلَمُوا بِهَاۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدٖينَ (١٠٣))

103. Bu sayılan Peygamberlerden sonra Mûsâ'yı da apaçık mûcizelerimizle Firavun'a ve kavminin ileri gelenlerine Peygamber olarak gönderdik. Onlar, mûcizeleri inkâr ettiler. Ey Resûlüm! Bak, yeryüzünde fesat çıkaranların âkıbeti nasıl oldu?

İzah: Firavunlar, Mısır'da uzun zamandan beri sülale tâkip ederek krallık yapıyorlardı. Bu kralların hepsine, ″Firavun″ denirdi. Âyette geçen Firavun ise, Mûsâ Aleyhisselâm zamanında tanrı olduğunu iddia eden son Firavun'dur.

Mûsâ Aleyhisselâm ile Firavun'un kıssası detaylı olarak Tâ-hâ ve Kasas Sûrelerinde beyan edilmiştir.

وَقَالَ مُوسٰى يَا فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ (١٠٤) حَقٖيقٌ عَلٰٓى اَنْ لَٓا اَقُولَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّۜ (
١٠٥) قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَرْسِلْ مَعِيَ بَن۪ٓي اِسْرَٓا ئ۪لَۜ (

104-105. Mûsâ dedi ki: ″Ey Firavun! Şüphesiz ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen bir Peygamberim.* Bana düşen, Allah hakkında haktan başka bir şey söylememektir. Şüphesiz ki, ben size Rabbinizden apaçık mûcize ile geldim. Artık İsrailoğullarını benimle beraber gönder.″

قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِاٰيَةٍ فَأْتِ بِهَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ (١٠٦) فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُب۪ينٌۚ (
١٠٨) وَنَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِر۪ينَ۟ (١٠٧) (

106-108. Firavun da: ″Eğer mûcize ile geldin ve sözünde doğru isen, getirdiğin mûcizeyi göster″ dedi.* Bunun üzerine Mûsâ, âsâsını bıraktı. Âsâ hemen, açık bir şekilde büyük ve korkunç bir yılan oluverdi.* Ve elini koynundan çıkardı. Bir de ne görsünler o, bakanlara bembeyaz ışık saçan bir el oluvermiş.

(١٠٩) قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَل۪يمٌۙ (

109. Firavun'un kavminden ileri gelenler: ″Bu, şüphesiz çok bilgili bir sihirbazdır″ dediler.

İzah: Peygamberler, hiç kimsenin yapmasına imkân olmayan mûcizeler gösterince, küfründe inâdi olanlar, bu mûcizeler karşısında bir çıkış yolu bulamadıkları zaman ″Bu, sihirden başka bir şey değildir″ diyerek hakikati inkâr etmişlerdir.

يُر۪يدُ اَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ اَرْضِكُمْۚ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ (١١٠) قَالُوٓا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِر۪ينَۙ (
١١٢) يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَل۪يمٍ (١١١) (

110-112. Firavun da: ″Bu adam, sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor. O halde görüşünüz nedir?″ dedi.* Onlar da dediler ki: ″Onu ve kardeşini beklet ve beldelere sihirbazları toplayacak adamlar gönder.* Ne kadar bilgili sihirbaz varsa

hepsini sana getirsinler.″

(وَجَٓاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِب۪ينَ (١١٣) قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّب۪ينَ (١١٤))

113-114. Sihirbazlar Firavun'a geldiler ve ona: ″Gâlip olursak, bizim için mükâfat var değil mi?″ dediler.* Firavun da: ″Evet, hem de bana en yakın kimselerden olacaksınız″ dedi.

(قَالُوا يَا مُوسٰٓى اِمَّٓا اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّٓا اَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْق۪ينَ (١١٥) قَالَ اَلْقُواۚ فَلَمَّٓا اَلْقَوْا سَحَرُوا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَٓاؤُ۫ بِسِحْرٍ عَظ۪يمٍ (١١٦))

115-116. Sihirbazlar: ″Yâ Mûsâ! İlk sen mi atarsın, yoksa biz mi?″ dediler.* Mûsâ da: ″Siz atın″ dedi. Sihirbazlar attıkları vakit, insanların gözlerini büyülediler, halkı korkuttular ve büyük bir sihir gösterdiler.

(وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَلْقِ عَصَاكَۚ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَۚ (١١٧) فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَۚ (١١٨) فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِر۪ينَۚ (١١٩))

117-119. Biz, ″Mûsâ'ya âsânı bırak″ diye vahyettik. Bıraktı, âsâ da hemen onların bütün uydurduklarını yutuverdi.* Böylece hak ortaya çıktı ve onların yaptıkları yok olup gitti.* Artık orada sihirbazlar mağlup ve Firavun ile kavmi zelil oldular.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm ilk olarak Firavun'a Peygamberliğini ilan ettiğinde, Firavun ondan mûcize istemişti. Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm âsâsını yere attı ve âsâ büyük ve korkunç bir yılan oldu. Bunu gören Firavun, kavmine: ″Mûsâ, büyük sihirbazdır; bu değnek yılan olmaz″ dedi. Firavun'un adamları da: ″Biz de çevremizdeki beldelerde ne kadar bilgili sihirbaz varsa çağıralım, onlar da buna karşılık sihir yapsın″ dediler. Sonuçta sihirbazları getirdiler. O sihirbazlar, kendirleri kalın ipleri uc uca bağlayıp sihirle yüzlerce metre uzunluğunda, ağzından ateş saçan çok sayıda yılan yaptılar. Bu sihirler, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ve ona tâbi olanların üzerine doğru geliyordu. Artık hiç kurtuluş yoktu. O tâbi olanlar, Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvardılar. Allah'u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Âsâyı yere bırak″ deyince Mûsâ Aleyhisselâm âsâyı yere bıraktı. Âsâ yine bir mil uzunluğunda büyük ve korkunç bir yılan oldu. Onların sihirle ağızlarından ateş saçarak gelen yılanlarının hepsini yuttu. Bu şekilde Firavun ve sihirbazları mağlup ve zelil oldular.

( ))وَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدٖينَۚ (١٢٠) قَالُوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمٖينَۙ (١٢١) رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ (١٢٢ (

120-122. Sihirbazlar ise, yere kapanarak secde ettiler* ve dediler ki: ″Biz âlemlerin Rabbine îman ettik,* Mûsâ ve Hârun’un Rabbine!″

قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۚ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدٖينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَٓا اَهْلَهَاۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ (
))(١٢٣) لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعٖينَ (١٢٤

123-124. Firavun dedi ki: ″Ben size izin vermeden evvel mi îman ettiniz? Şüphesiz ki bu, halkı oradan çıkarmak için Mısır’da (sizinle Mûsâ’nın) kurduğunuz bir tuzaktır. Bu fiilinizin âkıbetini göreceksiniz.* Elbette sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak keseceğim. Sonra da hepinizi elbette asacağım.″

İzah: Sihirbazlar, sihir yaparak küfürde çok ileri gitmelerine rağmen, bu mûcize karşısında, Allah’ın kudretini görüp îman ettiler. Firavun’un, ellerini ve ayaklarını çapraz keserek asacağını söylemesine rağmen, onlar îmanlarından dönmediler. Hakkıyla tevbe edip Mü’min oldular. Sonuçta Firavun, küfründe inat ederek îman etmedi ve söylediği gibi, îman eden sihirbazların ellerini ve ayaklarını çapraz keserek astı.

Bu hususta Abdullah İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ buyurdu ki: Firavun’un, el ve ayaklarını çaprazlama kesip sonra da astığı bu insanlar, günün başlangıcında sihirbaz iken günün sonunda şehit olmuşlardır.

قَالُوا اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَۚ (١٢٥) وَمَا تَنْقِمُ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَٓاءَتْنَاۜ رَبَّنَٓا اَفْرِغْ عَلَيْنَا (
))صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمٖينَ۟ (١٢٦

125-126. Sihirbazlar dediler ki: ″Biz mutlaka Rabbimize döneceğiz.* Sen, ancak Rabbimizin mûcizelerini gördüğümüz vakit, ona îman ettiğimiz için intikam almak istersin. Ey Rabbimiz! Bize bol sabır ver ve Müslüman olarak ölmemizi nasip eyle.″

İzah: Bu olaylardan sonra halktan bâzıları kendi nefislerine uyup, Firavun’u haklı gördüler. Bir kısmı da Firavun’dan korktu. Bâzıları da: Mûsâ Aleyhisselâm Peygamberdir, ona îman edeceğiz, dediler ve Mûsâ Aleyhisselâm’ın yanına geldiler. Mısır’da; Firavun’a haklı diyenlere ″Firavniler″, Mûsâ Aleyhisselâm’a haklı diyenlere de ″Mûseviler″ diye söylenirdi. Halk bu şekilde ikiye ayrılmıştı.

Mûsâ Aleyhisselâm, bu olaydan sonra da birçok mûcizeler gösterdi. Fakat Firavun ve kavmi, buna rağmen yine îman etmediler.

(وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَۜ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْـي نِسَاءَهُمْۚ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ (١٢٧))

127. Firavun’un kavminden ileri gelenler, ona: ″Mûsâ ve kavmini, böyle yeryüzünde fesat çıkardıkları, seni ve ilahlarını terk ettikleri halde bırakacak mısın?″ dediler. Firavun da: ″Biz onların oğullarını öldürürüz, kızlarını da sağ bırakırız. Elbette biz, onların üstünde kahredici bir güce sahibiz″ dedi.

İzah: Firavun, ilah olduğunu iddia eden bir kimse idi. Sûre-i Nâziât, Âyet 24’te geçtiği üzere; ″Ben sizin en yüce rabbinizim″ diyordu. Bu Âyet-i Kerîme’de ise Firavun’un da ilahları bulunduğu ve Hz. Mûsâ’nın da bu ilahları reddettiği zikredilmektedir. İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ, Firavun’un ilahları hususunda şöyle buyurmuştur:

- Firavun’un kavmi güzel bir inek gördüklerinde Firavun onlara, ineğe tapmalarını emrederdi. Böylece inekler onların ilahları sayılırdı.

Bu şekilde Firavun, neye tapmalarını isterse ona taparlardı.

(قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اسْتَعٖينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُواۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِۙ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهٖۜ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقٖينَ (١٢٨) قَالُوا اُوذٖينَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَاۜ قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ۟ (١٢٩))

128-129. Mûsâ, kavmine: ″Allah’a sığının ve sabredin. Şüphesiz ki, yeryüzü Allah’ındır. Onu kullarından dilediğine mîras olarak verir. Güzel âkıbet, Allah’tan korkanlar içindir″ dedi.* Onlar da: ″Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da biz, Firavun’dan eziyet gördük ″ dediler. Mûsâ da: ″Umulur ki Rabbiniz, düşmanlarınızı helâk eder ve sizi yeryüzünde (Mısır’da) onların yerine geçirir. Sonra da ne yapacağınıza bakar″ dedi.

İzah: Âyet-i Kerîme’de geçtiği üzere îman edenler, Hz. Mûsâ’ya: ″Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da biz, Firavun’dan eziyet gördük″ diye söylediler. Yani onların Mûsâ Aleyhisselâm’a söylemek istedikleri, biz senden önce de Firavundan zulüm görüyorduk, şimdi de görüyoruz; bizi onun zulmünden kurtar, diye yardım istemeleridir. Bunun üzerine Hz. Mûsâ da:

"Umulur ki Rabbiniz, düşmanlarınızı helâk eder ve sizi yeryüzünde (Mısır'da) onların yerine geçirir" diye onların, o eziyetten kurtulmaları için bu şekilde duâ etmiştir.

(وَلَقَدْ اَخَذْنَٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّن۪ينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (١٣٠))

130. Yemin olsun ki, düşünüp öğüt alsınlar diye Âl-i Firavun'u (Firavun ve ona tâbi olanları) yıllarca kıtlık ve ürün azlığı ile cezâlandırdık.

(فَاِذَا جَٓاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هٰذِه۪ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُۜ اَلَٓا اِنَّمَا طَٓائِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (١٣١))

131. Onlara genişlik gelince, "İşte bu bizim hakkımızdır" dediler. Onlara bir kıtlık ve belâ isâbet ederse, Mûsâ ile onunla beraber olanların uğursuzluğuna yorarlardı. İyi bilin ki, onların uğursuz saydıkları şey, Allah katındandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.

İzah: Âl-i Firavun'un başına gelen kıtlık ve belâlar, ayıkmaları için Allah'u Teâlâ tarafından kendilerine verilmiştir. Yoksa onların iddia ettiği gibi, kesinlikle Mûsâ Aleyhisselâm ile ona îman edenlerin uğursuzluğu değildir. Hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. Ancak kulun niyetine, ameline göre yaratmaktadır ki; çok kimseler bundan gâfildir, demektir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ وَإِنَّمَا الْحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ مَنْ يَتَحَرَّى الْخَيْرَ يُعْطَهُ، وَمَنْ يَتَّقِ الشَّرَّ يُوقَهُ (حل قط خط عن ابي هريرة)

"İlim çalışmakla, hilm (yumşak huyluluk, alçak gönüllülük) de gayretle olur. Hayır isteyene hayır verilir. Kim de şerden uzak durursa, o da korunur."[1]

[1] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 137/3.

(وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِه۪ مِنْ اٰيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَاۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِن۪ينَ (١٣٢) فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِم۪ينَ (١٣٣) وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَۚ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَن۪ٓي اِسْرَٓا ء۪يلَۚ (١٣٤) فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى اَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ (١٣٥) فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِل۪ينَ (١٣٦))

132-136. Firavun ile kavmi, Mûsâ'ya: ″Bize sihir etmek için her ne mûcize göstersen biz sana îman etmeyiz″ dediler.* Biz de onlara ayrı ayrı tufan, çekirge, büyük keneler, kurbağalar ve kan alâmetlerini gönderdik. Yine onlar îmandan yüz çevirip kibirlendiler ve mücrim bir kavim oldular.* Onlara azap gelince, ″Yâ Mûsâ! Bizim için Rabbine duâ et, sana olan ahdi hürmetine eğer bu azâbı üzerimizden kaldırırsan, elbette sana îman edeceğiz ve İsrailoğullarını seninle beraber elbette göndereceğiz″ dediler.* Erişecekleri belirli bir süreye kadar azâbı kendilerinden kaldırdığımız zaman, hemen ahidlerini bozdular.* Bu yüzden onlardan intikam aldık. Âyetlerimizi yalanladıkları ve onlardan gafil oldukları için onları denizde gark ettik.

İzah: Âyet-i Kerîme'de geçen tufan, gökten yağan yağmur sularıdır. Rivâyete göre, sekiz gün sekiz gece yağmur yağmış ve kimse evinden çıkamamıştı. Bütün evleri su basmış, boğazlarına kadar su içinde kalmışlardı. Fakat Mûsâ Aleyhisselâm'a îman edenlere bir şey olmamıştı. Sonunda Mûsâ Aleyhisselâm'a gelip yalvardılar ve ″Yâ Mûsâ! Rabbine duâ et, bizi bu felâketten kurtarsın, sana îman edelim″ dediler. Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla sular çekildi. Toprakta çok bereket meydana geldi ve her taraf yeşerip sebze ve meyvelerde bolluk oldu. Bunun üzerine onlar: ″Bu bir felâket değil, hakkımızda bir hayırmış″ demeye başladılar ve verdikleri sözü unutup küfür ve şirkte ısrar ettiler.

Bunun üzerine Allah'u Teâlâ üzerlerine çekirge gönderdi. Bu çekirgeler, bütün mahsullerini, hattâ evlerinin tavanlarına, döşemelerine, elbiselerine kadar her şeylerini yedi. Ellerinde çok az mahsulleri kalmıştı. Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldiler ve duâ etmesi için yalvardılar. Mûsâ Aleyhisselâm'ın duâsıyla kuvvetli bir rüzgâr, çekirgeleri dağıtarak denize döktü. Fakat yine îman etmeyerek, ″Elimizde kalan mahsül bize yeter dediler. Allah'u Teâlâ bu defa üzerlerine büyük keneleri musallat etti. Bu haşereler ellerinde kalan mahsulleri de yedi, evlerine hattâ vücutlarına kadar istila etti. Çâresiz kalarak yine Mûsâ Aleyhisselâm'a geldiler. Onun duâsıyla bu belâ da üzerlerinden kalkınca yine îman etmediler ve ″Yâ Mûsâ! Senin çok büyük sihirbaz olduğun hususunda artık hiç şüphemiz kalmadı″ dediler.

Daha sonra Allah'u Teâlâ gökten üzerlerine kurbağa yağdırdı. Öyle ki kurbağadan yürüyemez, bir şey yiyip içemez oldular. Böylece dördüncü defa Mûsâ Aleyhisselâm'a müracaat ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm kendilerinden kuvvetli bir söz aldıktan sonra duâ etti ve böylece yağan bir yağmurla bu felâketten de kurtuldular. Fakat yine sözlerinden dönerek îman etmediler.

Bunun üzerine Allah’u Teâlâ kan gönderdi ve içecekleri bütün sular kan oldu. Nil Nehri’nden günlerce kan aktı. Bu belâ da sâdece Kıptilere mahsustu. Bunlar ne zaman su içecek olsa kan oluyordu. Bu sefer de Mûsâ Aleyhisselâm’a yalvardılar ve artık küfre dönmeyeceklerine dair yemin ettiler. Mûsâ Aleyhisselâm’ı, İsrailoğulları ile birlikte mukaddes beldeye göndereceklerini vaad ettiler. Fakat Mûsâ Aleyhisselâm’ın duâsıyla musîbet üzerlerinden kalkınca, yine îman etmemekte ısrar ettiler.

Firavun ve adamlarının Kızıldeniz’de boğulmaları hakkında geniş bilgi için de Sûre-i Şuarâ, Âyet 63-66’nın izahına bakınız:

(وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذ۪ينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّت۪ي بَارَكْنَا ف۪يهَاۜ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ بِمَا صَبَرُواۜ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ١٣٧)((

137. Kendisine bolluk ve bereket verdiğimiz yerin doğu ve batı taraflarına, o zayıf ve hakir görülen kavmi mîrasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğulları hakkındaki vaadi, sabırları sebebiyle yerini buldu. Firavun ve kavminin yaptıkları köşkleri, binaları ve bahçeleri de harap ettik.

İzah: Müfessirlerin çoğunluğuna göre, İsrailoğullarına mîras kalan mübârak yer, Şam diyârıdır. Allah’u Teâlâ İbrâhim Aleyhisselâm’ı da Nemrut’tan kurtardığında, Şam diyârında bulunun Kuds-i Şerif’in bulunduğu mevkiiye gitmesini emretmiştir.[1]

Şam diyârının önemi hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de Allah’u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(يَا شَامُ، أَنْتَ خِيرَتِي مِنْ بَلَدِي، أُسْكِنُكِ خِيرَتِي مِنْ عِبَادِي (ابن عساكر عن ثابت بن معبد

″Ey Şam! Sen, memleketlerin en hayırlılarındansın ve sende kullarımın hayırlılarını ikâmet ettiririm.″[2]

[1] Sûre-i Enbiyâ, Âyet 71 ve izahına bakınız.

[2] Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül Mensûr, c. 6, s. 495.

(وَجَاوَزْنَا بِبَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلٰٓى اَصْنَامٍ لَهُمْۚ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَٓا اِلٰهًا

كَمَا لَهُمْ اٰلِهَةٌۜ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ (١٣٨) اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ فٖيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٣٩) قَالَ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغٖيكُمْ اِلٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمٖينَ (١٤٠))

138-140. İsrailoğullarını denizden geçirdik. Onların yolu, putlara tapan bir kavme uğradı. Onları görünce, ″Yâ Mûsâ! Bunların nasıl putları varsa, bize de öyle put yap″ dediler. Mûsâ da dedi ki: ″Muhakkak siz câhil bir kavimsiniz.* Şüphesiz ki, bunların içinde bulundukları din, yok olmaya mahkûmdur ve bütün yaptıkları da bâtıldır.* Size Allah'tan başka ilah mı arayayım? Halbuki O, sizi âlemlere üstün kıldı.″

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm kavmi ile birlikte Kızıldeniz'i Aşûre günü geçmişlerdir. Bu hususta İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ فَرَأَى الْيَهُودَ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فَقَالَ مَا هَذَا قَالُوا هَذَا يَوْمٌ صَالِحٌ هَذَا يَوْمٌ نَجَّى اللّٰهُ بَنِي اِسْرَائِيلَ مِنْ عَدُوِّهِمْ فَصَامَهُ مُوسَى قَالَ فَأَنَا أَحَقُّ بِمُوسَى مِنْكُمْ فَصَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ (خ م عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Medîne'ye ulaştığında, Yahudileri Aşûre Günü oruç tutuyor buldu. Bunun sebebi sorulunca, Yahudiler: ″Bugün Allah'u Teâlâ'nın, Firavun'a karşı Mûsâ'ya yardım ettiği gündür. Biz onu tâzim için bugün oruç tutuyoruz″ dediler. Bunun üzerine Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Biz, Mûsâ'ya sizden daha yakınız″ buyurdu ve Aşûre orucunu emretti. [1]

Yine Âyet-i Kerîme'de geçtiği üzere Mûsâ Aleyhisselâm kavmine hitâben dedi ki: ″Halbuki O, sizi âlemlere üstün kıldı.″ Bu ifadeden maksat şudur: Allah'u Teâlâ İsrailoğullarını, Firavun'un zulmünden kurtarmış, denizi yarıp onları karşıya geçirmiş, çöllerde onlar için bir taştan on iki çeşme akıtmış, gökten bıldırcın eti ve helva indirmiş, soylarından birçok Peygamber göndermiştir. Alah'u Teâlâ böylece onları, kendi zamanlarında yaşayan kişilere üstün kılmıştır.

Bu kadar mûcizeden sonra, o Yahudilerin, putları ilah edinmek istemeleri onların ne kadar azgın bir millet olduklarını göstermektedir.

[1] Sahih-i Buhârî, Menâkib'ül-Ensâr, 52; Sahih-i Müslim, Sıyâm 19 (127).

(وَاِذْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِۚ يُقَتِّلُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْۜ وَفٖي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ

( )مِنْ رَبِّكُمْ عَظٖيمٌ (١٤١

141. Sizi Âl-i Firavun’dan (Firavun ve adamlarından) kurtardığımız vakti düşünün. Onlar size şiddetli azap ile kötülük ediyorlardı. Oğullarınızı öldürüyor, kızlarınızı da hayatta bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardı.

İzah: Firavun, İsrailoğullarından doğacak bir erkek çocuğun, büyüyüp saltanatını elinden alacağı korkusuyla, onların oğullarını öldürüyor, kızlarını da hayatta bırakıyordu. İsrailoğullarına daha başka türlü işkenceler de yapıyordu.

Allah’u Teâlâ, onların gördükleri bu zulme son verdi. Hz. Mûsâ’yı onlara Peygamber olarak gönderip, İsrailoğullarını onun vâsıtasıyla Mısır’dan çıkararak Firavun’un zulmünden kurtardı. Allah’u Teâlâ, İsrailoğullarına bu nîmeti hatırlatmakta ve bütün bunların bir imtihan olduğunu beyan etmektedir.

(وَوٰعَدْنَا مُوسٰى ثَلٰثٖينَ لَيْلَةً وَاَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مٖيقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعٖينَ لَيْلَةًۚ وَقَالَ مُوسٰى لِاَخٖيهِ هٰرُونَ
( )اخْلُفْنٖي فٖي قَوْمٖي وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبٖيلَ الْمُفْسِدٖينَ (١٤٢

142. Mûsâ ile otuz gece için vaadleştik ve on gece daha ilave ettik. Böylece Rabbinin tayin ettiği süre kırk geceye tamamlanmış oldu. Mûsâ, kardeşi Hârun’a: ″Ben gelinceye kadar İsrailoğulları için bana halife ol. Onları ıslah et. Fesat çıkaranların gittikleri yola gitme″ dedi.

(وَلَمَّا جَٓاءَ مُوسٰى لِمٖيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُۙ قَالَ رَبِّ اَرِنٖٓي اَنْظُرْ اِلَيْكَۜ قَالَ لَنْ تَرٰينٖي وَلٰكِنِ انْظُرْ اِلَى الْجَبَلِ
فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينٖيۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًاۚ فَلَمَّٓا اَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ
( )تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنٖينَ (١٤٣

143. Mûsâ, (kırk geceyi tamamlamak için) mîkatımıza geldiği zaman, Rabbi onunla (vâsıtasız) konuşunca, ″Yâ Rabbi! Bana zâtını da göster, Seni göreyim!″ dedi. Allah’u Teâlâ da, ″Beni göremezsin. Lâkin şu dağa bak. Eğer yerinde durabilirse, sen de Beni görürsün″ dedi. Rabbi Teâlâ, o dağa tecellî edince, dağı parça parça etti. Mûsâ da düşüp bayıldı. Ayılınca, ″Yâ Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Sana tevbe ettim. Ben, îman edenlerin (bu ümmetten İslâm’ı kabul edenlerin) ilkiyim″ dedi.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm’ın, Allah’u Teâlâ ile vaadleştiği üzere kırk geceliğine gitmesi olayı, kavmiyle beraber Kızıldeniz’i geçtikten sonra olmuştur. Bu kırk

günlüğüne vaadleşilen yer, müfessirlerin büyük çoğunluğuna göre Tûr Dağı’dır. Çünkü âyetlerde de geçtiği üzere Allah’u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm ile Tûr Dağı’nda konuşmuştur.

Bâzı ulemâya göre ise bu vaadleşilen yer, hac görevi için gittiği Mekke’dir. Mekke’ye hac için gittiğini söyleyenlerin delilleri ise şöyledir:

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَمَّا تَجَلَّى اللّٰهُ لِلْجِبَالِ طَارَتْ لِعَظَمَتِهِ سِتَّة أَجْبُل فَوَقَعَتْ ثَلَاثَة بِالْمَدِينَةِ وَثَلَاثَة بِمَكَّة بِالْمَدِينَةِ أُحُد وَوَرْقَان وَرَضْوَى وَوَقَعَ بِمَكَّة حِرَاء وَثَبِير وَثَوْر (ابن النجار عن انس)

″Allah’u Teâlâ, dağa tecellî ettiğinde, azametinden o dağ parçalanarak altı dağın üzerine düştü. Bunların üçü Medîne’ye, üçü de Mekke’ye düştü. Medîne’de olanlar Uhud, Verikân, Radvâ’dır. Mekke’de olanlar ise Hira, Sebîr ve Sevr’dir.″[1]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir diğer Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

لَمَّا تَجَلَّى اللّٰهُ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلامُ كَانَ يُبْصِرُ النَّمْلَةَ عَلَى الصَّفَا فِي اللَّيْلَةِ الظَّلْمَاءِ مَسِيرَةَ عَشْرَةِ فَرَاسِخَ ((الشفا عن ابى هريرة

″Allah’u Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm’a tecellî ettiğinde, Safâ Tepesi üzerinde karanlık gecede on fersahlık yoldan karınca görünürdü.″[2]

İmam Taberî gibi birçok müfessir tarafından nakledildiğine göre, İbn-i Abbas, Mücâhid, Hadramî ve Mersuk Hazretleri; Allah’u Teâlâ ile Mûsâ Aleyhisselâm arasında olan vaadleşmenin, Zilkâde ayının tamamı ve Zilhicce’nin ilk on günü olarak toplam kırk gün olduğunu beyan etmişlerdir. Bu aylar da hac ayları olduğu için burada hac zamanına işâret vardır. Çünkü hac ayları, Sûre-i Bakara, Âyet 197’de geçtiği üzere, bilinen aylar olup, bunlar; Şevval, Zilkâde ve Zilhicce ayının ilk on günüdür.

Mûsâ Aleyhisselâm’ın hac yaptığına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

صَلَّى فِى مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَأَنِّى أَنْظُرُ اِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عَبَائِيَّتَانِ قُطْوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحْرِمٌ عَلَى بَعِيرٍ مِنْ اِبِلِ شَنُوءَةٍ مَخْطُومِ الخِطَامِ لِيفٍ وَلَهُ ضَفِيرَتَانِ (طب كر عن ابن عباس)

″Mescid-i Havf’ta[3] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmıştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi’nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum.″[4]

Vallâhu a’lem bi’s-savâb (doğruyu en iyi bilen Allah’tır).

[1] Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4377; Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 8978; Celâleddin es-Suyûtî, ed-Dürr’ül-Mensûr, c. 6, s. 526.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 473.

[3] Mescid-i Havf: Mina’nın Şam tarafında Cemre-i Ûlâ’nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[4] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 307/12.

(قَالَ يَا مُوسٰۤى اِنّ۪ي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتٖي وَبِكَلَامٖيۘ فَخُذْ مَۤا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ (١٤٤)

144. Allah’u Teâlâ: ″Yâ Mûsâ! Şüphesiz Ben, sana vahyettiğim şeylerle ve seninle konuşmamla seni insanlar üzerine tercih ettim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol″ buyurdu.

(وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْص۪يلًا لِكُلِّ شَيْءٍۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا بِاَحْسَنِهَاۜ
سَاُر۪يكُمْ دَارَ الْفَاسِق۪ينَ (١٤٥)

145. Ve Mûsâ için, Tevrat’ın levhâlarında her şeyden bir öğüt yazdık ve her bir şeyi ayrıntılı olarak açıkladık ve ona şöyle dedik: ″Bunlara sıkıca sarıl, kavmine de emret, ellerinden gelen en güzel bir biçimde onlar da sıkıca sarılsınlar. Yakında size, o fâsıkların yurdunu göstereceğim.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’de geçen ve Hz. Mûsâ’ya gösterileceği vaadedilen fâsıklar yurdunun, bâzılarına göre, Şam toprakları olduğu zikredilmekte, bâzılarına göre ise bu toprakların, Mısır diyârı olduğu ve Firavunun helâk olmasından sonra oranın nasıl harap olduğunun gösterileceği beyan edilmiştir.

(سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذ۪ينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّۜ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَاۚ وَاِنْ يَرَوْا
سَب۪يلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلًاۚ وَاِنْ يَرَوْا سَب۪يلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَب۪يلًاۜ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا

( )غَافِلٖينَ (١٤٦

146. Yeryüzünde haksız yere kibirlenenleri, âyetlerimi anlamaktan uzaklaştıracağım. Onlar, âyetlerimizi görseler yine ona îman etmezler. Hidâyet yolunu görseler, o yola girmezler. Dalâlet yolunu görseler, onu seçip, o dalâlet yolunda devamlı olurlar. Bunun sebebi ise, âyetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gafil kalmalarıdır.

( )وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَٓاءِ الْاٰخِرَةِ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْۜ هَلْ يُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ۟ (١٤٧ (

147. Âyetlerimizi ve âhirete kavuşacaklarını yalanlayanların amelleri boşa gitmiştir. Onlar, ancak yaptıklarının (küfür ve isyanlarının) cezâsını görürler.

(وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسٰى مِنْ بَعْدِهٖ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌۜ اَلَمْ يَرَوْا اَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدٖيهِمْ سَبٖيلًاۢ
( )اِتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمٖينَ (١٤٨

148. Mûsâ, tâyin olunan vakitte vaadleşilen yere gittiğinde, kavmi ziynet eşyalarından yaptıkları bir buzağı heykelini ilah edindiler. Ondan buzağı böğürmesi gibi bir ses işitirlerdi. Görmezler mi ki, o buzağı kendilerine söz söylemez ve kendilerini doğru yola sevk etmez. Böyle iken o buzağıyı ilah edindiler de zâlim kimseler oldular.

İzah: Samîrî'nin altını eritip, sihirle ses çıkaran buzağı şeklinde bir heykel yapması ve İsrailoğullarının da ona tapması hakkında geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 51'in izahına bakınız.

(وَلَمَّا سُقِطَ فٖى اَيْدٖيهِمْ وَرَاَوْا اَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّواۙ قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرٖينَ
( )(١٤٩

149. İsrailoğulları, yaptıklarına pişman olup dalâlete düştüklerini anladıkları vakit, "Eğer Rabbimiz, bize merhamet etmez ve bizi bağışlamazsa, şüphesiz hüsrâna uğrayanlardan oluruz" dediler.

(وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونٖى مِنْ بَعْدٖیۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى
الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخٖيهِ يَجُرُّهُٓ اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونٖى وَكَادُوا يَقْتُلُونَنٖیۘ فَلَا تُشْمِتْ بِىَ
( )الْاَعْدَٓاءَ وَلَا تَجْعَلْنٖى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَ (١٥٠

150. Mûsâ, vaadleşilen yerden döndüğü zaman, kavminin yaptığına gadap ve üzüntü ile, "Benden sonra arkamdan ne kötü bir şey yaptınız. Rabbinizin emrini

beklemeyip acele mi ettiniz?″ dedi. Elindeki levhâları yere attı ve kardeşinin saçından tutup kendine doğru sürükledi. Kardeşi Hârun: ″Ey annemin oğlu! Bu kavim, beni zayıf gördü ve neredeyse beni öldürüyorlardı. Bana, düşmanları memnun edecek muâmele yapma ve beni, (buzağıya tapan) o zâlimler topluluğuyla bir tutma″ dedi.

İzah: Hz. Mûsâ, kırk günlüğüne vaadleşilen yere gitmiş ve kardeşi Hz. Hârun'u yerine vekil tayin etmişti. Hz. Mûsâ gelinceye kadar, herkes Sâmirî'nin altından yaptığı buzağıya tapıyordu. Hz. Mûsâ gelip bunları görünce bunun, kardeşi Hz. Hârun'un ihmalliğinden kaynaklandığını ve gereken mücâdeleyi yapmadığını zannedip sinirlendi ve kardeşini sakalından ve saçından tutup sürüklemeye başladı. Bunun üzerine kardeşi Hz. Hârun da, âyette geçtiği üzere; ″Bana, düşmanları memnun edecek muâmele yapma″ diye söylemiştir.

Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 94'te de şöyle geçmektedir:

Hârun da: ″Ey anamın oğlu! Benim sakalımı ve saçımı çekme. İsrailoğullarının arasını açtın ve sözüme riâyet etmedin demenden korktum″ dedi.

Bu âyetlerde, Hz. Mûsâ, kardeşi Hz. Hârun'u saçından tutarak yerde sürüklediğinden bahsedilmektedir. Buradan da, Hz. Hârun'un saçının uzun olduğu anlaşılmaktadır.

Aynı şekilde Mûsâ Aleyhisselâm ve diğer Peygamberlerin de saçlarının uzun olduğuna dair çok sayıda Hadis-i Şerif nakledilmiştir. Bunlardan bâzıları şöyledir:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ آدَمَ رَجُلا طُوَالا كَثِيرَ شَعْرِ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ نَخْلَةٌ سَحُوقٌ فَلَمَّا ذَاقَ الشَّجَرَةَ سَقَطَ عَنْهُ لِبَاسُهُ فَأَوَّلُ مَا بَدَا مِنْهُ عَوْرَتُهُ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَى عَوْرَتِهِ جَعَلَ يَشْتَدُّ فِي الْجَنَّةِ فَأَخَذَتْ شَعْرَهُ شَجَرَةٌ فَنَازَعَهَا فَنَادَاهُ الرَّحْمَنُ: يَا آدَمُ مِنِّي تَفِرُّ ؟ فَلَمَّا سَمِعَ كَلَامَ الرَّحْمَنِ قَالَ: يَا رَبِّ لا وَلَكِنِ اسْتِحْيَاءً (تفسير ابن ابى حاتم عن ابى بن كعب)

″Allah'u Teâlâ, Âdem'i uzun boylu, uzun dallı bir hurma gibi başında uzun saçları olarak yaratmıştı. Âyet-i Kerîme'de zikredilen ağaçtan tadınca, üzerinden elbisesi düştü ve ilkin ayıp yerleri ortaya çıktı. Âdem, ayıp yerlerini görünce Cennette koşuşmaya başladı, koşarken saçı bir ağaca takıldı, çekiştirmeye başladı. Bunun üzerine Rahmân ona seslendi: ″Ey Âdem! Benden mi kaçıyorsun?″ dedi. Âdem, Rahmân'ın sözünü işitince: ″Hayır, Yâ Rabbi! Sâdece

utancımdan kaçıyorum″ dedi.″[1]

صَلَّى فِى مَسْجِدِ الْخَيْفِ سَبْعُونَ نَبِيًّا مِنْهُمْ مُوسَى فَكَأَنِّى أَنْظُرُ اِلَيْهِ وَعَلَيْهِ عَبَائِيَّتَانِ قُطْوَانِيَّتَانِ وَهُوَ مُحْرِمٌ عَلَى بَعِيرٍ مِنْ اِبِلِ شَنُوَّةٍ مَخْطُومِ الخِطَامِ لِيفٍ وَلَهُ ضَفِيرَتَانِ (طب كر عن ابن عباس)

″Mescid-i Havf’ta[2] namaz kıl. Zîrâ orada yetmiş Peygamber namaz kılmıştır. İçlerinde ihramlı olduğu halde Mûsâ da vardı. Sanki kendisini şu an, üzerinde iki pamuk abası ihram olduğu ve Şenua Kabilesi’nin, ağzına liften yular vurulmuş develerinden bir devenin üstünde saçları örgülü bir halde görüyorum.″[3]

أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ فِي الْمَنَامِ فَإِذَا رَجُلٌ آدَمُ كَأَحْسَنِ مَا يُرَى مِنْ أُدْمِ الرِّجَالِ تَضْرِبُ لِمَّتُهُ بَيْنَ مَنْكِبَيْهِ رَجِلُ الشَّعَرِ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَيْهِ عَلَى مَنْكِبَيْ رَجُلَيْنِ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا فَقَالُوا هَذَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ (خ عن ابن عمر)

″Ben bu gece kendimi rüyâmda Kâbe’de buldum. Ansızın al yüzlü bir kişi gördüm. Sanki o, al yüzlü olan insanların en güzeliydi ve başının saçı iki omuzu arasında sarkıyordu. Saçı yeni taranmış ve arınmıştı da saçı su damlatıyordu. İki elini iki kişinin iki omuzuna koyarak Beyti tavaf ediyordu. Orada bulunanlara: ″Bu kimdir?″ diye sordum. Onlar: ″Bu Meryem oğlu Îsâ Mesih’tir″ dediler… ″[4]

Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm‘ın saçı iki omuzundan sarkacak kadar uzundu. İşte Peygamberler saçlıdır ve saç uzatmak da onlardan kalan bir sünnettir. Nitekim saç uzatmanın sünnet olduğuna dair nakledilen Hadis-i Şerifler’den bâzıları şöyledir.

Mücâhid Hazretleri, Hz. Ali Efendimizin kız kardeşi Ümmü Hâni Radiyallâhu anhâ’dan şu Hadis-i Şerif’i nakleder:

دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ وَلَهُ أَرْبَعُ غَدَائِرَ تَعْنِي ضَفَائِرَ (ه عن مجاهد)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Mekke’ye dört gadire (belik örgüsü) olduğu halde girdi.″ Ümmü Hâni; gadire ile, saç örgüsünü kast eder.″[5]

Bera İbn-i Azib Radiyallâhu anhu, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i şöyle vasfetmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرْبُوعًا بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ لَهُ شَعَرٌ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنِهِ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ لَمْ أَرَ شَيْئًا قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ (خ عن البراء بن عازب)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, uzunla kısa boy arası mu’tedil bir endamla yaratılmıştı, onun iki omuz arası genişti. İki kulağı yumuşağına kadar inen gür saçı vardı. Ben, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i kırmızı bir elbise için de görmüştüm. Kesin olarak derim ki; ben güzellikte ona denk olabilecek hiçbir şey görmedim.″[6]

Yine uzun saç hakkında İbn-i Husayn Radiyallâhu anhu’dan şöyle nakledilmiştir:

لَمَّا قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادْنُ مِنِّي فَدَنَا مِنْهُ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى ذُؤَابَتِهِ ثُمَّ أَجْرَى يَدَهُ وَسَمَّتَ عَلَيْهِ وَدَعَا لَهُ (ن عن بن حصين)

Medîne’de Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına gittiğimde, bana: ″Yanıma yaklaş″ buyurdu. Yanına yaklaşınca, elini saçımın örgüsünün üzerine koydu, saçımı okşadı ve bana duâ etti.″[7]

Yahyâ b. Said Radiyallâhu anhu’dan nakledilen Hadis-i Şerif’te de şöyle buyrulmuştur:

أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِي جُمَّةً أَفَأُرَجِّلُهَا فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرِمْهَا فَكَانَ أَبُو قَتَادَةَ رُبَّمَا دَهَنَهَا فِي الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ لِمَا قَالَ لَهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ وَأَكْرِمْهَا (موطأ عن يحيى بن سعيد)

″Ebû Katâde el-Ensârî, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e: ″Yâ Resûlallah! Benim omuzlarıma kadar dökülen gür saçlarım var, tarayıp tanzim edeyim mi?″ diye sorunca, Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Evet, ona ikramda bulun″ buyurdu. Râvi der ki: Resulullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in: ″Evet, ona ikramda bulun″ sözü sebebiyle Ebû Katâde, günde iki sefer (bakım yapar ve) saçlarını yağlardı.[8]

[1] Tefsir-i İbn-i Ebî Hatim, Hadis No: 384.

[2] Mescid-i Havf: Mina’nın Şam tarafında Cemre-i Ûlâ’nın güneyindedir. Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hac yaptığında buraya çadır kurmuş idi.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 12116; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 307/12.

[4] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sari0h, Hadis No: 1400; Yine bu hususta

bakınız: Sünen-i Ebû Dâvud, Melâhim 14; Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 9966

[5] Sünen-i İbn-i Mâce, Libas 36.

[6] Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No: 1451.

[7] Sünen-i Nesâî, Ziynet 10.

[8] Kütüb-i Sitte, Hadis No: 2122; İmam Mâlik, Muvatta, el-Câmi 54.

(قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لٖي وَلِاَخٖي وَاَدْخِلْنَا فٖي رَحْمَتِكَۘ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمٖينَ۟ (١٥١)

151. Mûsâ: ″Yâ Rabbi! Beni ve kardeşimi bağışla. Bizi rahmetine dâhil et. Sen merhametlilerin en merhametlisisin″ dedi.

(اِنَّ الَّذٖينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۜ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرٖينَ (١٥٢)

152. Şüphesiz ki, buzağıyı ilah edinenlere, elbette Rablerinden bir gazap ve dünyâ hayatında da bir zillet erişecektir. İşte (şirk ile) iftira edenleri böyle cezâlandırırız.

İzah: İsrailoğullarının zillete düşürülmesi ise, onların yurtlarından kovulmaları ve yabancı diyarlarda dolaşıp durmalarıdır. Rivâyete göre, Buzağı heykelini yapan Samîrî'yi, Mûsâ Aleyhisselâm öldürmek istedi. Fakat Allah'u Teâlâ: ″Onu öldürme, çünkü o cömert birisidir″ dedi. Mûsâ Aleyhisselâm da Samîrî'yi kovdu. Bundan sonra Samîri, çölde dolaşmaya başladı ve birini gördüğü zaman, ″Bana dokunma″ diye bağırmaya başlardı. Çünkü bir kimse ona dokunursa, ikisi birden hasta olurdu.

Bu husus Sûre-i Tâhâ, Âyet 97'de de şöyle geçmektedir:

Mûsâ, Sâmirî'ye dedi ki: ″Aramızdan çık. Hayatın boyunca her tesadüf ettiğin kimseye, ″Bana dokunma″ demen cezân olsun. Âhirette de sana, kaçıp kurtulamayacağın, vaad edilmiş bir azap vardır. Bütün gün ibâdet ettiğin ilâhına bak! Biz onu nasıl yakacağız ve sonra külünü denize savuracağız.″

(وَالَّذٖينَ عَمِلُوا السَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوٓا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ (١٥٣)

153. Kötü ameller işleyip de sonra arkasından tevbe edip îman edenlere, şüphesiz ki Rabbin, tevbeden sonra elbette çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

)وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ اَخَذَ الْاَلْوَاحَۚ وَفـ۪ي نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذ۪ينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ (١٥٤ (
(

154. Mûsâ'nın öfkesi geçince, attığı levhâları yerden kaldırdı. Onlardaki yazıda, Rablerinden korkanlar için bir hidâyet ve rahmet vardı.

İzah: Mûsâ Aleyhisselâm, kavminin Samîrî'nin yaptı buzağıya taptıklarını görünce, öfkesinden elindeki levhâları yere atmuıştı. Öfkesi geçince de tekrar o levhâları yerden kaldırdı.

(وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ سَبْع۪ينَ رَجُلًا لِم۪يقَاتِنَاۚ فَلَمَّٓا اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَّايَۜ
اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَٓاءُ مِنَّاۚ اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَۜ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَٓاءُ وَتَهْد۪ي مَنْ تَشَٓاءُۜ اَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا
وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِر۪ينَ (١٥٥) وَاكْتُبْ لَنَا فـ۪ي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَٓا اِلَيْكَۜ قَالَ
عَذَاب۪ٓي اُص۪يبُ بِه۪ مَنْ اَشَٓاءُۚ وَرَحْمَت۪ي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍۜ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذ۪ينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالَّذ۪ينَ هُمْ
بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَۚ (١٥٦))

155-156. (Buzağıya taptıklarından dolayı günahlarının affını dilemek üzere) Mûsâ, mîkatımıza getirmek için kavminden yetmiş kişiyi seçti. Onları orada şiddetli bir sarsıntı yakalayınca, Mûsâ dedi ki: ″Yâ Rabbi! Eğer dileseydin, onları ve beni önceden helâk ederdin. Bizden akılsız ve câhil olanların yaptıkları yüzünden, şimdi bizi helâk mı edeceksin? Bu, Senin imtihanından başka bir şey değildir. Bununla dilediğini dalâlette bırakırsın, dilediğine de hidâyet edersin. Sen bizim velîmizsin. Artık bizi bağışla ve bize rahmet et. Sen, bağışlayanların en hayırlısısın.* Bize, dünyâda da âhirette de güzellik ver. Biz Sana yöneldik.″ Allah'u Teâlâ şöyle buyurdu: ″Benim azâbım dilediğime isâbet eder, rahmetim ise her şeyi kuşatır. Rahmetimi, küfür ve mâsiyetten sakınanlara, zekât verenlere ve âyetlerimize îman edenlere vereceğim.″

İzah: Hasan-ı Basrî Hazretleri, Allah'u Teâlâ'nın, ″Rahmetim ise her şeyi kuşatır ″ diye buyurmasından maksadın; rahmetim, dünyâda Mü'min, kâfir, günahkâr veya sâlih olan herkesi kaplamıştır. Fakat âhirette onu özellikle küfür ve mâsiyetten sakınan, zekâtını veren, âyetlerime îman eden ve Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem'e isyan etmeyen kullarıma tahsis edeceğim anlamında olduğunu beyan etmiştir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ مِائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالْبَهَائِمِ وَالْهَوَامِّ فَبِهَا يَتَعَاطَفُونَ وَبِهَا يَتَرَاحَمُونَ وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَحْشُ عَلَى وَلَدِهَا وَأَخَّرَ اللّٰهُ تِسْعًا وَتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِهَا عِبَادَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (م عن ابى هريرة)

″Allah’u Teâlâ’nın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir rahmetini cinlerin, insanların, hayvanların ve haşeratın arasında taksim etti. Tâ ki onunla birbirlerine şefkat ve merhamet etsinler. Hattâ vahşi hayvanlar bile onunla yavrularına şefkat gösterirler. Doksan dokuz rahmetini ise, kullarına rahmet etmek için mahşer gününe bırakmıştır.″[1]

[1] Sahih-i Müslim, Tevbe, 4 (19).

(اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذ۪ي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْج۪يلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَٓائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّت۪ي كَانَتْ عَلَيْهِمْۜ فَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِه۪ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذ۪ي اُنْزِلَ مَعَهُٓۙ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ۟ (١٥٧))

157. Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî Peygambere tâbi olan kimselerdir. O Peygamber ki, onlara iyiliği emreder ve kötülükten nehyeder. Temiz olan şeyleri onlar için helâl, pis olan şeyleri de haram kılar. Ve onlardan ağır yüklerini ve üzerlerinde bulunan bağları kaldırır. O Resûle îman edenler, ona tâzim gösterenler, ona yardım edenler ve kendisine indirilen nûr’a (Kur’ân’a) tâbi olanlar, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.

İzah: Âyet-i Kerîme’de: ″Ve onlardan ağır yüklerini ve üzerlerinde bulunan bağları kaldırır″ diye geçen ifadeyi İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle açıklamıştır: Yahudiler, Tevrat’la amel edeceklerine dair Allah’a söz vermişlerdi. Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem geldikten sonra Kur’ân-ı Kerîm’in, Tevrat’ı neshetmesi üzerine, artık Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’e îman eden Yahudilerin, bu sözlerine bağlı kalma yükümlülükleri kalkmıştır.

Peygamber Efendimizin birçok ismi vardır. Bunlardan en fazla zikredilenler; Muhammed, Ahmed, Mahmud ve Mustafa’dır. Allah’u Teâlâ, Tevrat’ta ve İncil’de Ahmed ismi ile övmüştür. Zebur’da Mahmud diye övmüş[1] ve Kuran’da da Muhammed[2] ismi ile övmektedir. Bu hususta Allah’u Teâlâ Sûre-i Saff, Âyet 6’da şöyle buyurmuştur:

Hani bir zaman Meryem oğlu Îsâ da, ″Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, size Tevrat’ı doğrulayan ve benden sonra Ahmed isminde bir Peygamberin geleceğini müjdeleyici olarak gelen Allah’ın Resûlüyüm″ demişti. Ne zaman ki o Peygamber (Muhammed Aleyhisselâm), apaçık mûcizelerle onlara geldi. Dediler ki: ″Bu, âşikâr bir sihirdir.″

Ebû Mûsâ el-Eş’arî Radiyallâhu anhu şöyle buyurmaktadır:

أَمَرَنَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضِ النَّجَاشِيِّ فَذَكَرَ حَدِيثَهُ قَالَ النَّجَاشِيُّ أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَلَوْلاَ مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لأَتَيْتُهُ حَتَّى أَحْمِلَ نَعْلَيْهِ (د عن ابى الدرداء عن أبيه)

″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bize Necâşi’nin ülkesine gitmemizi emretti. Râvi, Necâşi’nin Müslümanlığı kabul edişi ile ilgili hâdiseyi şöyle anlattı: Necâşi: ″Ben, Muhammed Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Allah’ın Resûlü olduğuna şehâdet ederim. O, Meryem oğlu Îsâ’nın, müjdelediği kimsedir. Eğer üzerimde meliklik görevi olmasaydı, kendisine varır, ayakkabılarını taşırdım″ dedi.[3]

Atâ b. Yesar Hazretlerinden de şu hâdise nakledilmiştir:

Abdullah b. Amr b. As ile karşılaştım. Ona: ″Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Tevrat’ta zikredilen sıfatlarını bana bildir″ dedim. O da tamam bildireyim; Allah’a yemin olsun ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Tevrat’ta, Kur’ân’da zikredilen sıfatlarının bir kısmı ile zikredilmiştir″ dedi ve Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’in Tevrat’ta geçen sıfatını şöyle anlattı:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَحِرْزًا لِلْأُمِّيِّينَ أَنْتَ عَبْدِي وَرَسُولِي سَمَّيْتُكَ الْمُتَوَكِّلَ لَيْسَ بِفَظٍّ وَلاَ غَلِيظٍ وَلاَ سَخَّابٍ بِالْأَسْوَاقِ وَلاَ يَدْفَعُ السَّيِّئَةَ بِالسَّيِّئَةِ وَلَكِنْ يَعْفُو وَيَصْفَحُ وَلَنْ يَقْبِضَهُ اللّٰهُ حَتَّى يُقِيمَ بِهِ الْمِلَّةَ الْعَوْجَاءَ بِأَنْ يَقُولُوا لاَ إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ فَيَفْتَحَ بِهَا أَعْيُنًا عُمْيًا وَآذَانًا صُمًّا وَقُلُوبًا غُلْفًا (خ حم عن عبد اللّٰه بن عمرو بن العاص)

″Ey Peygamber! Biz seni şâhit, müjdeleyici, uyarıcı ve ümmilere koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve Resûlümsün. Ben sana ″Mütevekkil″ adını verdim. Sen, sert ve katı kalpli biri değilsin. Çarşıda pazarda bağırıp çağıran da değilsin. Sen, kötülüğü kötülükle gideren değilsin. Fakat sen, affeden ve bağışlayansın. Allah’u Teâlâ onunla, eğrilen dîni doğrultup, insanlar ″Lâ ilâhe

illallâh″ demedikçe ve bu sözle kör gözleri, sağır kulakları ve perdeli kalpleri açmadıkça onun ruhunu almayacaktır.″[4]

Görüldüğü üzere, hem önceki kitaplarda ve suhuflarda, hem de Kur’ân’da Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’i methetmektedir. Böylece Peygamberimizi ilk övmeyi bu kitaplarda ve suhuflarda Allah’u Teâlâ yapmıştır. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem üzerine mevlid okunması ve salât-u selâm getirilmesi de bu sebeplerden dolayıdır. Allah’u Teâlâ Sûre-i Ahzâb, Âyet 56’da: ″Şüphesiz ki, Allah’u Teâlâ ve melekleri Peygamber üzerine salavat getirirler. Ey îman edenler! Siz de ona salât-u selâm getirin″ diye buyurmuştur.

Namaz kılarken tahiyyatta, salli ve bârik duâlarında okunan salavatlarla da Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem övülmektedir.

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem hakkında Allah’u Teâlâ Sûre-i İnşirâh, Âyet 4’te: ″Ey Habîbim! Biz senin zikrini yücelttik″ diye buyurarak Habîbinin ismini, Kelime-i Şahadet’te, ezanda ve teşehhütte kendi adıyla beraber zikrederek şânını yüceltmiştir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir Hadis-i Şerif’inde de şöyle buyurmuştur:

أَتَانِي جِبْرِيلُ فَقَالَ إِنَّ رَبِّي وَرَبُّكَ يَقُولُ: كَيْفَ رَفَعْتُ لَكَ ذِكْرَكَ؟ قَالَ: اللّٰهُ أَعْلَمُ، قَالَ: إِذَا ذُكِرْتُ ذُكِرْتَ مَعِي
(ع عن أبي سعيد الخدرى)

Cebrâil bana gelip dedi ki: ″Benim ve senin Rabbin, şânını nasıl yücelttiğime bir baksın diyor″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Allah en iyi bilendir ″ dedi. Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Benim adım zikredilince, Benimle beraber sen de zikredilirsin.″[5]

Zîrâ Sûre-i A’râf, Âyet 157’de: ″… O Resûle îman edenler, ona tâzim gösterenler, ona yardım edenler ve kendisine indirilen nûr’a (Kur’ân’a) tâbi olanlar, işte onlar kurtuluşa erenlerdir″ diye buyrulmakta ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’i tâzim edip, onu övmeyenlerin felaha nâil olamayacaklarına vurgu yapılmaktadır.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in altı şâiri vardı. Bunlar, gittikleri her

yerde Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, kâfirlere karşı kasideler söyleyip methederlerdi. ″Hassan İbn-i Sabit,Ka'b İbn-i Mâlik ve Abdullah İbn-i Revaha bunlardandır.″[6]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e olan sevgi ve muhabbetten dolayı, Ashâb-ı Kirâm'dan bu zamana kadar bütün Müslümanlar, her dilde Mevlid-i Şerif'ler ve kasideler yazarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i övmüşlerdir.

İmam-ı Âzam Efendimiz de, ″ed-Dürr'ül-Meknûn″ isminde, elli üç beyitten oluşan ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'i metheden kasidesini, Peygamber Efendimizin ravzasına yüz sürdüğünde yazmıştır.[7]

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'i, önce Allah'u Teâlâ en güzel şekilde Kur'ân'da ve önceki kitaplarda övmüştür. Yine önceki peygamberler kendi ümmetlerine, Peygamberimizin vasıflarını methederek haber vermişlerdir. Aynı şekilde Ashâb-ı Güzîn ve bütün Mü'minler de, Resûlü Ekrem'in üzerine salât-u selâm getirmişler ve onun üstün vasıflarını anlatan kasideler yazmışlardır. Böylece âyette geçtiği gibi ona tâzim ve hürmet etmişlerdir. Allah'u Teâlâ onun şefaatinden bizleri mahrum etmesin, Âmin!

[1] İmam Kastâlani, Mevâhib-i Ledünniyye, s. 160.

[2] Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 144; Sûre-i Ahzâb, Âyet 40; Sûre-i Fetih, Âyet 29; Sûre-i Muhammed, Âyet 2

[3] Sünen-i Ebû Dâvud, Cenaiz 56-58.

[4] Sahih-i Buhârî, Buyû 50; Tefsir-i Fetih 3; Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 6333.

[5] Ebû Ya'lâ, Müsned, Hadis No: 1349; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 31891.

[6] Sahih-i Buhârî, Magâzi 30, Edeb 91; Sahih-i Müslim, Fedâil'üs-Sahâbe 34 (153, 157 Rudânî, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 8190, 8191, 8192.

[7] Bakınız: el-Mecme'at'ül-Kübrâ, Süleymaniye Kütüphanesi, İstanbul, Tirnovalı; No: 1510; el-Mecme'at'ül-Kübrâ Min'el-Kasâidi'l-Fuhrâ Fî Hakk-ı Nebiyyinâ Muhammedin'il-Büşrâ Aleyh-i Salâtüllâhi ve Selâmüh'ül uzmâ, s.

58-65.

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعًاۨ الَّذ۪ي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْي۪ (
وَيُم۪يتُۖ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٥٨))

158. Ey Habîbim! De ki: ″Ey insanlar! Şüphesiz ben, göklerin ve yerin sahibi olan, O’ndan başka hiçbir ilah olmayan, hayat veren ve öldüren Allah’u Teâlâ’nın hepinize gönderdiği Resûlüyüm. O halde Allah’a ve ümmî (okuma yazma bilmeyen) bir Peygamber olup Allah’a ve O’nun sözlerine inanan Resûlüne îman edin ve ona tâbi olun ki, hidâyete nâil olasınız.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer arasında bir konuşma olmuştu. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer’e kızmış ve Hz. Ömer de kızarak onun yanından ayrılmıştı. Kendisini bağışlamasını dilemek üzere Hz. Ebû Bekir, peşinden koşmuş ancak bunu yapamadan Hz. Ömer kapıyı onun yüzüne kapatmıştı. Hz. Ebû Bekir, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e geldi.

Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu der ki:

- Biz de Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanındaydık Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem: ″Arkadaşınız öfkelenmiş ve kızmıştır″ buyurdular. Hz. Ömer, yaptığına pişman olup geldi, selâm verdi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in yanına oturup, olayı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e anlattı.

Ebû Derdâ Radiyallâhu anhu der ki:

- Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kızınca, Hz. Ebû Bekir şöyle demeye başladı: ″Yâ Resûlallah! Allah’a yemin olsun ki, ben haksızdım.″ Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي صَاحِبِي هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُونَ لِي صَاحِبِي إِنِّي قُلْتُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ ...
جَمِيعًا فَقُلْتُمْ كَذَبْتَ وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقْتَ (خ عم ابى الدرداء)

- Arkadaşımı bana bırakır mısınız? Ben, ″Ey insanlar! Allah’u Teâlâ’nın size, hepinize gönderdiği Resûlüyüm″ dedim. Siz: ″Yalan söyledin″ dediniz. Ebû Bekir ise: ″Doğru söyledin″ dedi.[1]

Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer arasında geçen bu hâdisede, Hz. Ebû Bekir haksız olduğu halde ve bunu Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e bizzat söylenmesine rağmen, Resûlü Ekrem Efendimiz, kendisine hiç kimsenin îman etmediği bir zamanda, Hz. Ebû Bekir'in îman ettiğini söylemiş ve böylece bütün insanların îmanına bedel olan bir îmana sahip olmuştur. Bundan dolayı, Ashâbın da ona saygı ve hürmet göstermelerini istemiştir.

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir'ul-Kur'ân 134.

(وَمِنْ قَوْمِ مُوسٰى اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُونَ (١٥٩))

159. Mûsâ'nın kavminden bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.

(وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًاۜ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَۚ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًاۜ قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْۜ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰىۜ
كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْۜ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (١٦٠))

160. Biz, İsrailoğullarını ayrı ayrı topluluk hâlinde on iki kabileye ayırdık. (Tih çölünde) kavmi Mûsâ'dan su istediğinde, Biz ona, ″Âsânı taşa vur″ diye vahyettik. Vurdu, taştan on iki çeşme aktı ve her kabile kendine mahsus olan çeşmeyi bildi. Onları (güneşin sıcağından muhafaza etmesi için) bulutla da gölgelendirdik. Onlara kudret helvası ile bıldırcın eti de indirdik. ″Size verdiğimiz güzel rızıklardan yiyin″ dedik. Onlar (bu nîmetlerin kıymetini bilmemekle) Bize zulmetmediler, lâkin kendi nefislerine zulmettiler.

İzah: Burada bahsi geçen taş ile ilgili geniş bilgi için Sûre-i Bakara, Âyet 60'ın izahına bakınız.

(وَاِذْ قٖيلَ لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ لَكُمْ
خَطٖيٓـَٔاتِكُمْۜ سَنَزٖيدُ الْمُحْسِنٖينَ (١٦١) فَبَدَّلَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذٖي قٖيلَ لَهُمْ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا
مِنَ السَّمَٓاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ۟ (١٦٢))

161-162. Ey Resûlüm! Onlara: ″Şu beldeye (Eriha'ya) girin ve yiyeceklerden dilediğinizi yiyin ve ″Hıtta! (Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!)″ deyin ve kapıdan girerken şükür secdesi edin ki, sizin hatâlarınızı bağışlayalım. Biz, muhsinlere mükâfatı daha da artıracağız″ denildiği vakti zikret.* Fakat onlardan zâlim olanlar, kendilerine denilen sözü başka bir söze çevirdiler. Biz de onların

üzerine zulümleri (emre muhalefetleri) sebebiyle gökten bir azap gönderdik.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

Yahudiler, secde ederek girmeleri emredilen kapıdan, kıçları üzerine gerisin geri sürünerek girdiler. Bunlar: ″Yâ Rabbi, günahlarımızı bağışla!″ anlamına gelen ″Hıtta″ kelimesi yerine; ″Hınta fî şaîrah″ diğer bir rivâyette de, ″Habbe fi Şaîrah ″ diyorlardı. Bu sözlerinin ne mânâya geldiği bilinmiyordu.

Bir kısım âlimler, onlar bu anlamsız sözleri söyleyerek, Allah'tan af dilemeyi reddetmişlerdir. Bunun üzerine Allah'u Teâlâ onlardan yetmiş bin kişiyi tâun (vebâ) hastalığından helak etti, demişlerdir.

Bu hususta Üsâme b. Zeyd Radiyallâhu anhu'dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الطَّاعُونَ فَقَالَ بَقِيَّةُ رِجْزٍ أَوْ عَذَابٍ أُرْسِلَ عَلَى طَائِفَةٍ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَلَسْتُمْ بِهَا فَلَا تَهْبِطُوا عَلَيْهَا (خ ت عن اسامة بن زيد)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem, tâun hastalığından bahsederek buyurdu ki: ″Tâun, İsrailoğullarından bir taifeye gönderilen bir pislik veya azap artığıdır. Tâun, bir yerde baş gösterir ve siz orada bulunursanız, oradan çıkmayın! Şâyet bir yerde baş gösterir ve siz de orada olmazsanız, o yere girmeyin!″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 54; Sünen-i Tirmizî, Cenâiz 65.

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِۘ اِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ اِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَۙ لَا تَأْتِيهِمْۚ كَذٰلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٣)

163. Ey Habîbim! O Yahudilere, deniz kenarındaki şehir halkının başına gelenleri sor. Onlar, cumartesi günü balık avlamaktan menedilmişlerdi. Balıklar başka günler gelmeyip cumartesi günü su yüzüne geldiği vakit, cumartesi gününün hürmetini ihlal edip, Allah'ın hudûdunu çiğnediler. İşte yoldan çıkmaları sebebiyle onları böyle imtihan ediyorduk.

İzah: Yahudiler, Allah'ın emrine muhalefet ederek cumartesi avlanma yasağını çiğnedikleri için Allah'u Teâlâ, o belde halkını maymuna dönüştürmüştür. Bu

husus hemen aşağıda gelecek olan Sûre-i A’râf, Âyet 166’da açıkça geçmektedir.

O Yahudiler hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لا تَرْتَكِبُوا مَا ارْتَكَبَتِ الْيَهُودُ فَتَسْتَحِلُّوا مَحَارِمَ اللّٰهِ بِأَدْنَى الْحِيَلِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى هريرة)

″Yahudilerin işlediklerini siz işlemeyin. Onlar, Allah’u Teâlâ’nın haramlarını, hilelerin en basiti ve aşağılığı ile helâl kılmak istediler.″[1]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 493.

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًاۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًاۜ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ (١٦٤) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖٓ اَنْجَيْنَا الَّذٖينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّٓوءِ وَاَخَذْنَا الَّذٖينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَٔيٖسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ (١٦٥) فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِٔينَ (١٦٦)

164-166. Onlardan bir topluluk: ″Allah’u Teâlâ’nın kendilerini helâk edeceği yahut şiddetli azapla cezâlandıracağı kimselere niçin nasihatte bulunuyorsunuz?″ demişlerdi. Onlar da: ″Rabbinize bir mâzeret beyan etmek için ve bir de Allah’a karşı gelmekten sakınırlar ümidiyle nasihat ediyoruz″ demişlerdi.* Artık onlar kendilerine edilen nasihatleri unutunca, Biz de kötülükten nehyedenleri kurtardık. Zulmedenleri ise, yoldan çıkmaları sebebiyle şiddetli bir azap ile cezâlandırdık.* İşte nehyolundukları şeyleri terk etmemekte ısrar edince, onlara: ″Zelil ve hakir maymunlar olun″ dedik.

İzah: Bu âyetlerle ilgili olarak İkrime Hazretleri, şu hâdiseyi anlatmıştır:

جِئْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَوْمًا وَهُوَ يَبْكِي وَإِذَا الْمُصْحَفُ فِي حِجْرِهِ فَأَعْظَمْتُ أَنْ أَدْنُوَ مِنْهُ ثُمَّ لَمْ أَزَلْ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى تَقَدَّمْتُ فَجَلَسْتُ فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ جَعَلَنِي اللّٰهُ فِدَاكَ؟ قَالَ : هَؤُلاءِ الْوَرَقَاتُ وَإِذَا هُوَ فِي سُورَةِ الأَعْرَافِ ثُمَّ قَالَ: هَلْ تَعْرِفُ أَيْلَةَ؟ ... (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن ابى عكرمة)

Bir gün İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’ya vardım. Ağlıyordu. Baktım Mushaf da odasında idi; Kur’ân okuyordu. Yaklaşmaktan sakındım. Bir müddet tereddütten sonra ilerledim, oturdum. ″Allah’u Teâlâ beni sana fedâ etsin. Ey İbn-i Abbas! Seni ağlatan nedir?″ dedim. ″Şu yapraklar″ dedi. Bir de baktım ki o, A’râf Sûresi’ni okuyor. ″Eyle’yi biliyor musun?″ diye sordu. ″Evet″ deyince, şöyle anlattı:

Orada Yahudilerden bir şehir ahâlisi vardı. Cumartesi günü onlara balıklar

gönderilir, sonra kaybolurdu. Ancak suya dalmak sûretiyle, zorluk ve şiddetli zahmetten sonra balık bulabiliyorlardı. Cumartesi günü balıklar onlara beyaz, etli ve şişman olarak sürüyle gelir, yanlarında birbirlerinin sırtları karınlarına dokunurdu. Onlar bir süre böyle devam ettiler. Sonra şeytan gelip onlara şöyle fısıldadı: ″Siz sâdece cumartesi günü onları yemekten men olundunuz. Cumartesi günleri onları alın ve başka günlerde yiyin″ Onlardan bir topluluk bunu yaptı. Bir topluluk ise: ″Siz cumartesi günü hem onu yemekten, hem almaktan ve hem de avlamaktan men olundunuz″ dediler.

Onlar bu halde iken bir sonraki cumartesi geldi. Bir topluluk, çocukları ve kadınlarıyla birlikte gitti. Bir topluluk sağ tarafa ayrılıp uzaklaştı. Diğer bir topluluk da sol tarafa ayrılıp sustu. Sağdakiler: ″Allah'u Teâlâ'nın, helâk yahut şiddetli azap edeceği kavme niçin vaaz ediyorsunuz?″ dediler. Soldakiler de: ″Bizim vaazımız, kötülükten nehiyde bulunup Allah katında uyarmak içindir. Belki onlar da avlanmaktan sakınırlar″ dediler. ″Onların bu işi bırakmaları musîbete uğramalarından ve helâk olmalarından bize daha sevimlidir. Eğer vazgeçmezlerse, bu Rabbinize karşı bir mâzeret olur″ dediler. Onlar ise, günah işlemeye devam ettiler. Sağdakiler: ″Ey Allah'ın düşmanları! Bu gece biz şehrinizde sizinle birlikte gecelemeyeceğiz. Allah'a yemin olsun ki, sabaha çıktığınızda Allah'u Teâlâ, ya sizi yere batıracak, ya sizi yurdunuzdan atacak veya katından bir azapla cezâlandıracak″ dediler. Sabah olunca, kapılarını çalıp seslendiler. Kendilerine cevap verilmedi. Bir merdiven koyup şehrin duvarlarına bir adam çıkardılar. Bu adam onlara dönüp, ″Ey Allah'ın kulları! Bunlar maymunlar. Allah'a yemin olsun ki kıvrım kıvrım kuyrukları var″ dedi. Açıp girdiler. Maymunlar; insanlardan olan yakınlarını ve akrabalarını tanıdılar, insanlar ise maymun olan yakınlarını tanımadılar. Maymunlar, insanlardan olan yakınlarına gelip elbiselerini koklamaya ve ağlamaya başladılar. Onlar, ″Sizi bundan menetmedik mi?″ diyorlardı, maymunlar da başlarıyla ″Evet″ işâreti yapıyorlardı.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Artık onlar kendilerine edilen nasihatleri unutunca, Biz de kötülükten nehyedenleri kurtardık. Zulmedenleri ise, yoldan çıkmaları sebebiyle şiddetli bir azap ile cezâlandırdık″ diye geçen Sûre-i A'râf, Âyet 165'i okudu ve sözüne şöyle devam etti: ″Görüyorum ki, onları menedenler kurtuldular. Diğerleri ise zikredilmemiş. Biz hoşlanmadığımız şeyleri görüyoruz da, onlar hakkında bir şey söylemiyoruz. Bunun üzerine İkrime Hazretleri dedi ki: ″Allah'u Teâlâ, beni sana fedâ etsin. Görmüyor musun? Onlar, diğerlerinin

içinde bulunduğu durumu hoş görmemiş, onlara muhalefet etmiş ve: ″Allah’u Teâlâ’nın, helâk yahut şiddetli azap edeceği kavme niçin vaaz ediyorsunuz?″ demişler″ deyince, İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ: ″Emretti de, bana iki takım elbise giydirildi.″[1]

Yahudilerin maymuna döndürüldüklerine dair nakledilen bir diğer Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ تَحْتَ حُصونِهِمْ فَقَالَ: يَا اِخْوَانَ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرَ فَقَالُوا: مَنْ أَخْبَرَ بِهٰذَا الْأَمْرِ مُحَمَّدًا؟ مَا خَرَجَ هَذَا الْقَوْلُ اِلَّا مِنْكُمْ (ابن كثير، التفسير القران العظيم)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Kureyza Yahudilerini muhâsara ettiğinde, kalelerinin altında durdu ve buyurdu ki: ″Ey maymun ve domuzların kardeşleri! Kalenizden inin.″ Onlar birbirlerine: ″Bunu Muhammed’e kim haber verdi? Bu söz sizden çıkmış olmalıdır″ dediler.[2]

Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu da, bu hususta şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

سَأَلْنَا رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ أَهِيَ مِنْ نَسْلِ الْيَهُودِ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَلْعَنْ قَوْمًا قَطُّ فَمَسَخَهُمْ فَكَانَ لَهُمْ نَسْلٌ حِينَ يُهْلِكُهُمْ وَلَكِنْ هَذَا خَلْقٌ كَانَ فَلَمَّا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَى الْيَهُودِ مَسَخَهُمْ فَجَعَلَهُمْ مِثْلَهُمْ (م حم عبد اللّٰه بن مسعود)

Bir gün Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’den maymun ve domuzlar hakkında: ″Acaba bu hayvanlar, bunların şekline giren Yahudilerin soyundan mı gelmedir?″ diye sorduk. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Allah’u Teâlâ’nın lânetine uğratarak başka yaratıklar şekline döndürdüğü her topluluk yok olup gitmiştir, soyları kalmamıştır. Bu maymun ve domuzlar ise, daha önce var olan soylarının devamıdır. Allah’u Teâlâ, Yahudilere gadap edince onları, maymunlar ve domuzlar şekline çevirmiştir.″[3]

[1] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 495.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 1, s. 309.

[3] Sahih-i Müslim Kader 7 (33 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 3560.

(وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوۤءَ الْعَذَابِۜ اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِۚ وَاِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ (١٦٧))

167. Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi. Şüphesiz senin Rabbin, elbette cezâyı çabuk görendir. Şüphesiz O, elbette (tevbe ve îman edenler hakkında) çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: ″Ey Resûlüm! Zikret o vakti ki, senin Rabbin, kıyâmet gününe kadar Yahudilere şiddetli azap edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi″ diye buyrulmaktadır. Tarihe bakıldığında da, Yahudilerin farklı zamanlarda diğer insanlar tarafından devamlı cezâlandırıldıkları ve böylece zelil duruma düştükleri görülmektedir.

Yahudiler hakkında Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 112'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Onlar her nerede olsalar, zillet içinde olmaya mahkûmdurlar…″

Allah'u Teâlâ Yahudilere, Câlut'u ve Roma Krallarını musallat etmiş, daha sonra da Hristiyanların eliyle onları ezmiş ve perişan etmiştir. Sonra İslâm Dini gelmiş, Müslümanların dâvetlerini kabul etmemeleri sebebiyle yine o perişanlıkları devam etmiş, bir kısmı öldürülmüş ve bir kısmı da sürgün edilmiştir.

Ayrıca yakın tarihte de, İspanyollar ve Almanlar tarafından elim bir şekilde öldürülmüşlerdir.

Son olarak Yahudilerin, Deccalın yardımcıları olacağı ve bu nedenle gökten inecek olan Hz. Îsâ ile beraber olan Müslümanların eliyle öldürülecekleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ الْمُسْلِمُونَ الْيَهُودَ فَيَقْتُلُهُمْ الْمُسْلِمُونَ حَتَّى يَخْتَبِئَ الْيَهُودِيُّ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرِ وَالشَّجَرِ فَيَقُولُ الْحَجَرُ أَوْ الشَّجَرُ يَا مُسْلِمُ يَا عَبْدَ اللّٰهِ هَذَا يَهُودِيٌّ خَلْفِي فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ إِلَّا الْغَرْقَدَ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرِ الْيَهُودِ (م عن ابى هريرة)

Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyâmet kopmayacaktır. Müslümanlar onları öldüreceklerdir. Öyle ki Yahudiler, taşların ve ağaçların arkasında saklanacaklar. Fakat o taş veya ağaç, o zaman, ″Ey Müslüman, Ey Allah'ın kulu! Bu Yahudi benim arkamda, gel onu öldür″ diyecek. Ancak garkat ağacı hâriç. Çünkü bu, Yahudi ağacıdır.[1]

Yine bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

(لَتُقَاتِلُنَّ الْيَهُودَ فَلَتَقْتُلُنَّهُمْ حَتَّى يَقُولَ الْحَجَرُ يَا مُسْلِمُ هَذَا يَهُودِيٌّ فَتَعَالَ فَاقْتُلْهُ (خ عن بن عمر

Siz, muhakkak Yahudilerle savaşacak ve onları öldüreceksiniz. Öyle ki o zaman bir taş: ″Ey Müslüman! Bu Yahudi arkama saklandı, gel ve onu öldür″ der.[2]

Yine bu hususta Sûre-i İsrâ, Âyet 4-8 ve izahlarına bakınız.

[1] Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83).

[2] Sahih-i Buhârî, Cihat 94, Sahih-i Müslim, Fiten 18 (83 Sünen-i Tirmizî, Fiten 56.

(وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْاَرْضِ اُمَمًاۚ مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذٰلِكَۘ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٦٨))

168. Ve onları ayrı ayrı topluluklar hâlinde yeryüzüne dağıttık. Onlardan sâlih kimseler vardı ve onlardan böyle olmayanlar da vardı. Biz onları, hakka dönsünler diye nîmetlerle ve musîbetlerle imtihan ettik.

(فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَاۚ وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُۜ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِۜ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ (١٦٩))

169. Onların ardından yerlerine, kitaba (Tevrat’a) mîrasçı olan bozuk bir toplum geçti. Fakat onlar, (hükümlerini değiştirme karşılığında) şu değersiz dünyâ menfaatlerini alırlar ve ″Elbette biz bağışlanacağız″ derler. Ve onlara aldıklarının bir misli dünyâ menfaatleri gelse, onu da alırlar. Onlardan Allah’a karşı, haktan başka bir şey söylemeyeceklerine dair, kitapta (Tevrat’ta) ahid alınmamış mıydı? Halbuki onlar, o kitaptakini okumuşlardı. Allah’tan korkanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Hiç aklınızı kullanmaz mısınız?

(وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَۜ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ (١٧٠))

170. Kitabın ahkâmına sımsıkı sarılanlara ve namazı kılanlara gelince, şüphesiz Biz, sâlihlerin mükâfatını zâyi etmeyiz.

İzah: Böyle mükâfatlara nail olacak zatlar, Mücâhid Hazretlerine göre Abdullah İbn-i Selâm Radiyallâhu anhu ile arkadaşları gibi Tevrat’ın hükümlerini

değiştirmeyen, onu geçim vâsıtası yapmayan, İslâmiyet'i kabul etmiş bulunan zatlardır.

Bu Âyet-i Kerîme'de, Allah'tan korkarak, Tevrat'ın hükümlerini değiştirmeyen, hak olan İslâm Dîni geldiğinde de ona îman ederek Müslüman olan kişilerin sâlihlerden olduğu bildirilmektedir. Sûre-i Cuma, Âyet 5'te de Tevrat'ın hükmüyle amel etmeyen Yahudilerin hâli, şöyle geçmektedir:

″Kendilerine Tevrat verildikten sonra, onunla amel etmeyenlerin hâli, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin hâli gibidir. Allah'ın âyetlerini yalanlayan topluluğun hâli ne kötüdür. Allah'u Teâlâ, zâlimler topluluğuna hidâyet etmez.″

(وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْۚ خُذُوا مَٓا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فٖيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ۟ (١٧١))

171. Bir vakit, Tûr Dağı'nı gölgelik gibi üzerlerine kaldırmıştık da, üzerlerine düşecek sanmışlardı. Onlara: ″Size verdiğimiz kitabı sıkıca tutun ve ondaki hükümlerle gereğince amel edin ki, (kötü amellerden) sakınasınız″ dedik.

İzah: İsrailoğulları Tevrat'la amel etmeyi terk edince, Allah'u Teâlâ Cebrâil Aleyhisselâm'a emretmiş ve Cebrâil Aleyhisselâm da, Tûr Dağı'nı yerinden koparıp onların üzerine kaldırmıştır. Onlar bu haldeyken Allah'u Teâlâ onlara: ″Ya Tevrat'taki hükümlerle amel etmeyi kabul edersiniz ya da bu dağı başınıza indiririm″ diye buyurmuştur.

Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle buyurmuştur:

″Yahudiler, dağı üzerlerine kalkmış görünce, onun düşeceğinden korkarak, sol kaşlarının üzerine secdeye kapanmış ve sağ gözleriyle de dağa bakıp duruyorlardı. Yahudiler bugün de hâlâ sol kaşlarının üzerine secde etmektedirler. ″

(وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنٖٓي اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْۜ قَالُوا بَلٰىۛ شَهِدْنَاۛ اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلٖينَۙ (١٧٢) اَوْ تَقُولُٓوا اِنَّمَٓا اَشْرَكَ اٰبَٓاؤُ۬نَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْۚ اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ (١٧٣) وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (١٧٤))

172-174. Hani, senin Rabbin, Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkardı ve onları kendi nefislerine karşı şâhit tutarak, ″Ben sizin Rabbiniz değil miyim?″ buyurdu. Onlar da, ″Evet Rabbimizsin, şâhit olduk″ dediler. Böyle

yaptık ki mahşer günü, ″Biz bundan habersizdik″ demeyesiniz.* Yahut, ″Daha önce babalarımız Allah’a ortak koştu, onların evlâdı olan biz de onların eserine tâbi olduk. Şimdi babalarımızın bâtıl fiilleri yüzünden bize azap mı edeceksin?″ demeyesiniz.* Hakka dönsünler diye işte âyetleri böyle genişçe açıklarız.

İzah: Bu âyetler hakkında Übeyy b. Kâ’b Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمْ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالَ فَإِنِّي أُشْهِدُ عَلَيْكُمْ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ وَأُشْهِدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَام أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا بِي شَيْئًا وَإِنِّي سَأُرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي قَالُوا شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ ...
(حم عن ابى بن كعب)

Allah’u Teâlâ, Âdem’in soyundan gelecek olan insanları onun sulbünde toplamış, onlara can vermiş ve onları şekillendirmiştir. Sonra onların konuşmalarını istemiş onlar da konuşmuşlardır. Daha sonra bunlardan ahid almış ve bunları, kendi nefislerine şâhit tutarak:

- Ben sizin Rabbiniz değil miyim? demiş, onlar da:

- Evet, şâhidiz, Sen bizim Rabbimizsin, diye cevap vermişlerdir. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ:

- Ben de yedi kat göğü ve yedi kat yeri ve atanız Âdem’i, mahşer gününde; biz bunu bilmiyorduk, dememeniz için size karşı şâhit tutuyorum. Bilin ki Benden başka ne bir ilah, ne de bir Rabb vardır. Hiçbir şeyi Bana ortak koşmayın. Ben sizlere, sizden aldığım ahdi size hatırlatacak Peygamberlerimi göndereceğim ve sizlere kitaplarımı indireceğim, dedi. Onlar da:

- Senin, bizim Rabbimiz ve ilahımız olduğuna, bizim Senden başka hiçbir Rabbimiz olmadığına şâhitlik ederiz, diyerek bu ahidlerini onayladılar. Allah’u Teâlâ, Âdem’i onları görsün diye yükseltti. Âdem de onları gördü. İçlerinde zengini, fakiri, güzeli ve çirkini gördü de:

- Ey Rabbim! Neden hepsini eşit kılmadın? dedi. Allah’u Teâlâ:

- Bana şükredilmesini istedim, buyurdu. Âdem, onların içinde Peygamberleri gördü. Üzerlerinde kandillere benzeyen bir nûr vardı. Risâlet ve Peygamberlik

konusunda onlardan da farklı bir söz ve ahid alınmıştı. İşte Allah’u Teâlâ’nın: ″Ey Resûlüm! Yâd et ki, Biz (emirlerimi tebliğ ve hak dîne dâvet için) Peygamberlerden mîsâk (sağlam ahid) almıştık. Senden, Nûh’tan, İbrâhim’den, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ’dan da mîsâk aldık. Biz onlardan büyük mîsâk aldık ″[1] mealindeki buyruğu bu anlamdadır.

- Îsâ Aleyhisselâm da, bu ruhlar arasındaydı ve onu da Hz. Meryem’e gönderdi. Übeyy b. Ka’b Radiyallâhu anhu’dan nakledil-diğine göre; Îsâ Aleyhisselâm, Hz. Meryem’e ağzından girmiştir.[2]

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللّٰهَ يَقُولُ لِأَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ كُنْتَ تَفْتَدِي بِهِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَقَدْ سَأَلْتُكَ مَا هُوَ أَهْوَنُ مِنْ هَذَا وَأَنْتَ فِي صُلْبِ آدَمَ أَنْ لَا تُشْرِكَ بِي فَأَبَيْتَ إِلَّا الشِّرْكَ (خ عن انس)

″Allah’u Teâlâ Cehennemliklerden azâbı en hafif olana şöyle diyecektir: ″Yeryüzünde ne varsa hepsi senin olsaydı, şimdi onları verip kendini kurtarmak ister miydin?″ O kişi ise: ″Evet″ diyecektir. Bunun üzerine Allah’u Teâlâ ona: ″Sen, Âdem’in sulbünde iken Ben senden, bundan daha kolayını istemiştim. Bana ortak koşmamanı istemiştim, fakat sen, ortak koşmakta direttin″ buyuracaktır.″[3]

Bu Ahd-i Mîsâk’ın Hacer’ül-Esved’in içine konduğuna dair de Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لَمَّا أَتَى الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ وَقَفَ فَقَالَ: أَمَا إِنِّي أَعْلَمُ إِنَّك حَجَرٌ لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْت رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَلَمَك مَا اسْتَلَمْتُك فَبَلَغَتْ مَقَالَتُهُ عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَمَا إِنَّ الْحَجَرَ يَنْفَعُ ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ وَمَا مَنْفَعَتُهُ يَا خَتْنَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللّٰهَ تَعَالَى لَمَّا أَخَذَ الذُّرِّيَّةَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَرَّرَهُمْ بِقَوْلِهِ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا: بَلَى، أَوْدَعَ إِقْرَارَهُمْ الْحَجَرَ فَمَنْ يَسْتَلِمْ الْحَجَرَ فَهُوَ يُجَدِّدُ الْعَهْدَ بِذَلِكَ الْإِقْرَارِ، وَالْحَجَرُ يَشْهَدُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (ك عن أبي سعيد الخدري)

Hz. Ömer, tavafta Hacer’ül-Esved’e geldiğinde, orada durdu ve dedi ki: ″Ey Taş! Ben biliyorum ki, sen sâdece bir taşsın. Ne bir faydan ne de bir zararın vardır. Eğer Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in seni öpüp, elini yüzünü sürdüğünü görmeseydim, sana elimi yüzümü sürmezdim.″ [4] Bu sözü Hz. Ali duyunca, ″Yâ Ömer! Öyle söyleme, o taşın faydası var″ dedi. Hz. Ömer: ″Ey Resûlullah’ın amcasının oğlu! Onun faydası nedir?″ deyince, buyurdu ki:

″Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu duydum: Allah’u Teâlâ, bir zaman Âdem evlatlarının arkasından zürriyetlerini çıkarıp, yani ruhlarımızı yaratıp, Onlara: ″Ben sizin Rabbiniz değil miyim?″ diye hitap etti. Bu hitâba, ruhlarımız: ″Evet Rabbimizsin″ demişlerdi. Allah’u Teâlâ, bu şekilde onlardan Ahd-i Mîsâk almıştı. İşte o mîsâktaki ahdi, Hacer’ül-Esved taşının içine koymuştur. Bir kimse Hacer’ül-Esved’i isti’lam ettiğinde[5], o ahdi yenilemiş olur. İşte o taş, mahşer gününde o kimseye şâhitlik yapar.″[6] Bu söz üzerine Hz. Ömer’in: ″Allah senden râzı olsun Yâ Ali! Ben bunları bilmezdim, diye buyurduğu rivâyet edilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te de, şöyle buyrulmuştur:

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَجَرِ وَاللّٰهِ لَيَبْعَثَنَّهُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَلِسَانٌ يَنْطِقُ بِهِ يَشْهَدُ عَلَى مَنْ اسْتَلَمَهُ بِحَقٍّ (ت عن ابن عباس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hacer’ül-Esved hakkında buyurdu ki: ″Vallâhi! Mahşer gününde Allah’u Teâlâ Hacer’ül-Esved’i haşredecektir. İki gözü vardır. Onlarla görecek. Ve birde dili vardır onunla konuşacak ve kendisini hak ile isti’lam edenlere şâhitlik yapacaktır.″[7]

Hacer’ül-Esved hakkında İbn-i Ömer Radiyallâhu anhumâ da, şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَ الْحَجَرَ، وَوَضَعَ شَفَتَيْهِ عَلَيْهِ وَبَكَى طَوِيلًا ثُمَّ نَظَرَ فَإِذَا هُوَ بِعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ يَا عُمَرُ هُنَا تُسْكَبُ الْعَبَرَاتُ. (ه عن ابن عمر)

″Resûlallah Sallallâhu aleyhi ve sellem Hacer’ül-Esved’e geldi. Yüzlerini ona sürdü, bu halde uzun süre ağladı. Sonra Hz. Ömer’e baktı ve buyurdu ki: ″Yâ Ömer! Burası gözyaşı döküp ibret alınacak yerdir.″[8]

[1] Sûre-i Ahzâb, Âyet 7.

[2] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 20283; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6968.

[3] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1.

[4] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

[5] İsti’lam: Tavafta Hacer’ül-Esved’in hizâsına gelindiğinde, Hacer’ül-Esved’e elini yüzünü sürüp öpmek, yaklaşamaz ise, uzaktan elini kaldırarak tekbir ile selam vermektir.

[6] Şemseddin Serahsî, el-Mebsut, c. 4, s. 434-435; Envâr’ül-Âşıkîn, s. 36; Hâkim, Müstedrek, Hadis No:1635 (benzeri).

[7] Sünen-i Tirmizî, Hac 111; Ayrıca bakınız: Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 361/2.

[8] Sünen-i İbn-i Mâce, Menâsik 27.

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذ۪ٓي اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاو۪ينَ (١٧٥) وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا (وَلٰكِنَّهُٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُۚ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْۜ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَاۚ فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (١٧٦)

175-176. Ey Resûlüm! Kendine âyetlerimizi verdiğimiz halde, onlardan sıyrılıp, şeytanın da onu kendine tâbi kıldığı azgınlardan olan kimsenin kıssasını Yahudilere oku.* Eğer dileseydik, onu o âyetler ile yükseltirdik. Lâkin o, dünyâya itimat etti ve hevâsına tâbi oldu. Onun hâli, üzerine hücum etsen de kendi hâline bıraksan da, dilini çıkarıp soluyan köpeğin hâli gibidir. İşte âyetlerimizi yalanlayanların hâli budur. Ey Habîbim! Âyetlerimizi yalanlayanlara bu kıssayı anlat. Umulur ki düşünürler.

İzah: Bu iki Âyet-i Kerîme, Benî İsrail ulemâsından Mûsâ Aleyhis-selâm’a bedduâ eden ve yaptığı bu bedduâdan sonra Allah’u Teâlâ’nın kendisine belâ verdiği Belam b. Bâura hakkında nâzil olmuştur.

Bu hususta Abdullah b. Mes’ud Radiyallâhu anhu da:

(وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا قَالَ:هُوَ بَلْعَمُ وَيُقَالَ بَلْعَامُ (طب عن عبد اللّٰه

″Sûre-i A’râf, Âyet 175-176’da bahsedilen kişi, Belam’dır″[1] diye buyurmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm büyük bir ordu ile kenânilerin ülkesine geldiği vakit o bölge halkı, Belam’dan Mûsâ Aleyhisselâm’ın geri dönmesi için bedduâ etmesini istemişlerdi. Belam: ″Bu olacak bir şey değildir. Çünkü gelen Allah’ın Peygamberidir. Askerleri melekler ve Mü’minlerdir. Eğer onlara bedduâ edecek olursam, dünyâ ve âhiretimi kaybetmiş olurum″ dedi. Fakat kavmi ısrar etti. Bunun üzerine: ″O halde sabredin. Rüyâmda Rabbim bana emreder, size ona

göre bir cevap veririm″ dedi. Belam’ın bir hacet için duâ etmeden önce istihare etmek âdeti idi. Göreceği rüyâya göre hareket ederdi. Rüyâsında: ″Mûsâ Aleyhisselâm için bedduâ etme″ diye net bir şekilde tembih edilmişken, kavminin ısrarı ve özellikle de kendisine verdikleri hediyelere dayanamadı ve Mûsâ Aleyhisselâm için bedduâ etti. Bunun üzerine dili göğsüne kadar sarktı. Bu Âyet-i Kerîme’de bahsedilen benzetme bundan dolayıdır.

[1] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 8966; Rudânî, Cem’ul-Fevâid, Hadis No: 6971.

(سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ (١٧٧) مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِيۚ وَمَنْ يُضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ (١٧٨) وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَث۪يرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِۘ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَاۘ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَاۜ اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّۜ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ (١٧٩)

177-179. Âyetlerimizi yalanlayan ve kendi nefislerine zulmeden bir kavmin hâli ne kötüdür.* Allah’u Teâlâ kime hidâyet ederse, hak yola ulaşan odur. Kimi de dalâlet üzere bırakırsa, işte hüsrâna uğrayanlar onlardır.* Yemin olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu Cehennem için yarattık; onların kalpleri vardır, ama onunla gerçeği anlamazlar. Gözleri vardır, ama onunla hakkı görmezler. Kulakları vardır, ama onunla hakkı işitmezler. Onlar hayvanlar gibidir, hattâ daha da azgındırlar. İşte gâfil olanlar onlardır.

İzah: Allah’u Teâlâ Sûre-i Zâriyât, Âyet 56’da da: ″Ben, cinleri ve insanları, ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım″ diye buyurmuştur.

Yine Ebu’d-Derdâ Radiyallâhu anhu‘dan nakledilen bir Hadis-i Kudsî’de şöyle buyrulmuştur:

قَالَ اللّٰهُ إِنِّي وَالإِنْسُ وَالْجِنُّ فِي نَبَإٍ عَظِيمٍ أَخْلُقُ وَيُعْبَدُ غَيْرِي وَأَرْزُقُ وَيُشْكَرُ غَيْرِي (هب كر ك عن ابى الدرداء)

Allah’u Teâlâ buyurdu ki: ″Cinler ve insanlar büyük ziyan içindedir. Ben yaratıyorum. Benden başkasına tapılıyor, rızık veren Benim, Benden başkasına şükrediliyor.″[1]

Allah’u Teâlâ iyi veya kötü amel işlemeyi kulun kendi irâdesine vermiştir. İnsan ve cinden her kim Allah’u Teâlâ’nın emirlerine uyarak sâlih amel işlerse Cennete girecektir. Nefsine ve şeytana uyarak Allah’u Teâlâ’ın emrine karşı gelirse de

Cehenneme girecektir. Allah’u Teâlâ, İlm-i Ezeliyyesiyle daha olmadan önce olacağı bildiği için, ″Yemin olsun ki Biz, cinlerden ve insanlardan birçoğunu Cehennem için yarattık″ diye buyurmuştur.[2]

[1] Beyhakî, Şuab’ul-Îman, Hadis No: 4387; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 326/13.

[2] Kader konusunda geniş bilgi için Sûre-i Enfâl, Âyet 51’in izahına bakınız.

))وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذٖينَ يُلْحِدُونَ فٖٓي اَسْمَٓائِهٖۜ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (١٨٠ (

180. En güzel isimler Allah’ındır. O’na o güzel isimleri ile çağırın (ibâdet ve duâ edin). O’nun isimleri hakkında çekiştirenleri bırakın. Onlar, yaptıklarının cezâsını göreceklerdir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak şu hâdise nakledilmiştir:

Ebû Cehil, Müslümanların; Cenâb-ı Hakk’ın, Allah, Rahmân gibi çeşitli isimlerini zikrettiklerini duymuş ve ″Muhammed, ilahın tek bir ilah olduğunu iddia ediyor, halbuki o da birçok ilaha tapıyor″ demiş. Bunun üzerine bu âyet nâzil olmuş ve bu isimlerin hepsinin tek bir ilah olan Allah’a ait olduğu beyan edilmiştir.

Allah’a ait olan en güzel isimlerin (Esmâ’ül-Hüsnâ’nın) sayısı 99’dur. Bu isimlerden başka, Allah’u Teâlâ’nın ″Hû, Rabb″ gibi birçok başka isimleri de vardır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

إِنَّ لِلّٰهِ تَعَالَى تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً غَيْرَ وَاحِدٍ مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ هُوَ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ الْغَفَّارُ الْقَهَّارُ الْوَهَّابُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الرَّافِعُ الْمُعِزُّ الْمُذِلُّ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ الْحَكَمُ الْعَدْلُ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ الْحَلِيمُ الْعَظِيمُ الْغَفُورُ الشَّكُورُ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ الْحَفِيظُ الْمُقِيتُ الْحَسِيبُ الْجَلِيلُ الْكَرِيمُ الرَّقِيبُ الْمُجِيبُ الْوَاسِعُ الْحَكِيمُ الْوَدُودُ الْمَجِيدُ الْبَاعِثُ الشَّهِيدُ الْحَقُّ الْوَكِيلُ الْقَوِيُّ الْمَتِينُ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ الْمُحْصِي الْمُبْدِئُ الْمُعِيدُ الْمُحْيِي الْمُمِيتُ الْحَيُّ الْقَيُّومُ الْوَاجِدُ الْمَاجِدُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الْقَادِرُ الْمُقْتَدِرُ الْمُقَدِّمُ الْمُؤَخِّرُ الْأَوَّلُ الْآخِرُ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ الْوَالِيَ الْمُتَعَالِي الْبَرُّ التَّوَّابُ الْمُنْتَقِمُ الْعَفُوُّ الرَّؤُفُ مَالِكُ الْمُلْكِ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ الْمُقْسِطُ الْجَامِعُ الْغَنِيُّ الْمُغْنِي الْمَانِعُ الضَّارُّ النَّافِعُ النُّورُ الْهَادِي الْبَدِيعُ الْبَاقِي الْوَارِثُ الرَّشِيدُ الصَّبُورُ (ت ه عن ابى هريرة)

″Allah’u Teâlâ’nın, doksan dokuz güzel ismi vardır. Her kim bunları öğrenir ve

hayatı boyunca Allah'u Teâlâ'yı bu şekilde tanıyarak yaşar ve hayatını bu îman ile yaşayarak bitirirse Cennete girer. O kendisinden başka ilah olmayan Allah, Rahmân, Rahîm, Melik, Kuddûs, Selâm, Mü'min, Müheymin, Azîz, Cebbâr, Mütekebbir, Hâlik, Bârî, Musavvir, Gaffâr, Kahhâr, Vehhâb, Rezzâk, Fettâh, Âlim, Kâbıd, Bâsıt, Hâfid, Râfi', Muizz, Müzil, Sem'i, Basîr, Hakem, Adl, Latîf, Habîr, Hâlim, Azîm, Gafûr, Şekûr, Aliyy, Kebîr, Hafîz, Mukît, Hasîb, Celil, Kerîm, Rakîb, Mucîb, Vasi', Hakîm, Vedûd, Mecîd, Bâis, Şehîd, Hakk, Vekîl, Kaviy, Metîn, Veliyy, Hamîd, Muhsî, Mübdî, Muîd, Muhyî, Mümîd, Hayy, Kayyûm, Vâcid, Mâcid, Vâhid, Samed, Kâdir, Muktedir, Mukaddim, Muahhir, Evvel, Âhir, Zâhir, Bâtın, Vâlî, Müteâlî, Berr, Tevvab, Muntakim, Afuvv, Raûf, Mâlik'ül-Mülk, Zülcelâl-i ve'l-İkram, Muksit, Câmi, Ganî, Muğnî, Mâni, Dârr, Nâfi, Nûr, Hâdî, Bedi, Bakî, Vâris, Reşîd, Sabûr'dur."[1]

[1] Sünen-i Tirmizî, Daavât 83; Sünen-i İbn-i Mâce, Duâ 10.

(وَمِمَّنْ خَلَقْنَٓا اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِه۪ يَعْدِلُونَ۟ (١٨١)

181. Yarattıklarımızın içinde bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar.

İzah: Rivâyet edildiğine göre; Sûre-i A'râf, Âyet 159'da: "Mûsâ'nın kavminden bir taife var ki, halkı hakka irşad ederler ve hak ile adâlette bulunurlar" diye geçtiği üzere, Mûsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinde irşad sahipleri olunca, Resûlü Ekrem Sallallâhu aleyhi ve sellem, "Acaba benim ümmetimde yok mu?" diye müteessir olmuştu. Bunun üzerine Sûre-i A'râf, Âyet 181 nâzil olunca, Resûlü Ekrem Efendimiz; "Elhamdulillâh! Mûsâ Aleyhisselâm'ın ümmetinde bir taife nasıl halkı, irşad ve hakka hidâyet etti ise, benim ümmetimde de öyle irşad sahibleri olur" diye çok sevinmiştir.[1]

Zîrâ bu âyette anlatılan irşad sahipleri hakkında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem Ashâbına hitâben:

هَذِهِ لَكُمْ وَقَدْ أَعْطَى اللّٰهُ قَوْمَ مُوسَى مِثْلَهَا وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ وَقَالَ إِنَّ مِنْ أُمَّتِي قَوْمًا عَلَى الْحَقِّ حَتَّى يَنْزِلَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ (القرطبى, الجامع لأحكام القرآن)

"Bu sizdendir. Allah'u Teâlâ Mûsâ'nın kavmine onun benzerini vermiştir" dedi ve Sûre-i A'râf, Âyet 181'i okudu ve sözüne devamla buyurdu ki: "Meryem oğlu Îsâ ininceye kadar şüphesiz benim ümmetimden dâimâ hak üzere olan bir

topluluk bulunacaktır."[2]

Ali b. el Medînî Radiyallâhu anhu, şöyle buyurmuştur:

وَذَكَرَ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ فَقَالَ عَلِيٌّ هُمْ أَهْلُ الْحَدِيثِ (ت عن علي بن المديني)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem'in: "Ümmetimden bir taife hak üzere olmaya devam edecektir" Hadis-i Şerif'i Hz. Ali'ye hatırlatılınca, buyurdu ki: "Onlar hadisle uğraşan ve ona göre yaşayan kimselerdir."[3]

İşte halkı hakka irşad eden bu zâtlar, Kur'ân'ın hükmü ve Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in sünnet ile amel eden ve insanlara da öğreten kimselerdir.

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, halifelerinin kimler olduğunu şöyle haber vermiştir:

رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَى خُلَفَائِى قِيلَ وَمَا خُلَفَائِكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ تَعَالَى قَالَ الَّذِينَ يُحْيُونَ سُنَّتِى وَيُعَلِّمُونَهَا النَّاسَ (ابى نصر و ابن عساكر عن الحسن)

"Allah'ın rahmeti benim halifelerime olsun." "Yâ Resûlullah! Senin halifelerin kimlerdir?" dediler. Buyurdu ki: "Sünnetimi ihyâ eden ve insanlara da öğretendir."[4]

Kur'ân'ın hükmü ve Resûlullah'ın sünnet ile amel edip insanlara da öğreten kimseler, Âyet-i Kerîme'de beyan edildiği gibi halkı hakka irşad eden zâtlardır. Bu vasıflar da hakiki Mürşid-i Kâmil'lerde vardır.

Allah'u Teâlâ bu zâtlarla beraber olmamız gerektiğine dair Sûre-i Tevbe, Âyet 119'da şöyle buyurmaktadır:

"Ey îman edenler! Allah'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun."

[1] Bu hususta yine Sûre-i Secde, Âyet 23-24 ve izahına bakınız.

[2] İmam Kurtubî, el-Câmi'u li-Ahkam'il-Kur'ân, c. 7, s. 329; Ayrıca bakınız: Sahih-i Buhârî, Tevhid 29; Sahih-i Müslim, Îman 71 (247 Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 4382.

[3] Sünen-i Tirmizî, Fiten 51.

[4] Muhtâr’ül-Ehâdîs’in-Nebeviyye, Hadis No: 250; Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 291/1.

( )وَالَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَۚ (١٨٢) وَاُمْلٖي لَهُمْۜ اِنَّ كَيْدٖي مَتٖينٌ (١٨٣ (

182-183. Âyetlerimizi yalanlayanları da, bilmedikleri bir taraftan yavaş yavaş helâke yaklaştırırız.* Ve onlara mühlet veririm. Şüphesiz Benim tuzağım çok sağlamdır (ondan kimse kurtulamaz).

İzah: Allah’ın âyetlerini yalanlayanlar azdıkça, Hakk Teâlâ istidrâcen türlü türlü dünyâlık nîmetler verir ve küfürlerini artırır. Böylece onlara dünyâda mühlet verir. Sonra da helâke uğratır.

( )اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍۜ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذٖيرٌ مُبٖينٌ (١٨٤ (

184. Onlar, arkadaşlarında (Muhammed Aleyhisselam’da) cinnetten bir eser bulunmadığını ve onun ancak apaçık bir uyarıcı olduğunu düşünmüyorlar mı?

İzah: Katâde‘den nakledildiğine göre, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gece Safâ Tepesi’ne çıkarak, Kureyş’i Allah’ın azâbından sakınmaları hususunda uyarmıştı. İçlerinden biri: ″Sizin şu dostunuzda cinnet olmalı, delirmiş, bütün gece feryat etti″ deyince bu âyet nâzil olmuştur.

اَوَلَمْ يَنْظُرُوا فٖي مَلَكُوتِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍۙ وَاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ (
( )اَجَلُهُمْۚ فَبِاَيِّ حَدٖيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ (١٨٥

185. Onlar, Allah’u Teâlâ’nın göklerdeki ve yerdeki büyük mülküne ve orada yarattığı her şeye, kendi ecellerinin yaklaşmış olabileceğine hiç bakmadılar mı? Artık bu Kur’ân’dan sonra hangi kelâma inanacaklar?

( )مَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِيَ لَهُۜ وَيَذَرُهُمْ فٖي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ (١٨٦ (

186. Allah’ın dalâlette bıraktığına hidâyet edecek kimse yoktur. Allah’u Teâlâ, onları şaşırmış ve kararsız olarak azgınlıklarında bırakır.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰيهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبّٖيۚ لَا يُجَلّٖيهَا لِوَقْتِهَٓا اِلَّا هُوَۜ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوَاتِ (
وَالْاَرْضِۜ لَا تَأْتٖيكُمْ اِلَّا بَغْتَةًۜ يَسْـَٔلُونَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَاۜ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا
( )يَعْلَمُونَ (١٨٧

187. Ey Resûlüm! Senden kıyâmetin ne zaman kopacağını sorarlar. De ki: ″Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası açıklayamaz. Kıyâmet hâdisesi göklerde ve yerde bulunanlara ağır gelen bir hâdisedir. Kıyâmet sizlere ansızın geliverir.″ Onlar, kıyâmetin ne zaman kopacağını biliyormuşsun gibi, senden sorarlar. De ki: ″Onun ilmi ancak Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.″

İzah: Kıyâmetin ne zaman kopacağını Peygamberler de dâhil, hiç kimse bilemez. Ancak Allah’u Teâlâ bilir. Peygamberler, Allah’ın bildirdiği ölçüde, ancak alâmetleri hakkında bilgi verirler.

Huzeyfe Radiyallâhu anhu’dan nakledilen bir Hadis-i Şerif’te: Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’e kıyâmet hakkında soruldu. Bunun üzerine Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem:

عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ وَلَكِنْ أُخْبِرُكُمْ بِمَشَارِيطِهَا وَمَا يَكُونُ بَيْنَ يَدَيْهَا إِنَّ بَيْنَ يَدَيْهَا فِتْنَةً وَهَرْجًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ الْفِتْنَةُ قَدْ عَرَفْنَاهَا فَالْهَرْجُ مَا هُوَ قَالَ بِلِسَانِ الْحَبَشَةِ الْقَتْلُ وَيُلْقَى بَيْنَ النَّاسِ التَّنَاكُرُ فَلَا يَكَادُ أَحَدٌ أَنْ يَعْرِفَ أَحَدًا (حم عن حذيفة)

″Onun ilmi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini O’ndan başkası açıklayamaz…″ diye geçen Sûre-i A’râf, Âyet 187’yi okudu ve fakat size onun alâmetlerini ve hemen önce olacak şeyleri haber vereceğim: ″Kıyâmetin hemen öncesinde fitne ve herc olacaktır″ buyurdu. ″Yâ Resûlallah! Fitneyi anladık. Fakat herc nedir?″ diye sordular. Buyurdu ki: ″Habeş dilinde öldürmedir. İnsanlar arasına birbirlerini bilmemezlik konulacak da neredeyse kimse kimseyi tanımayacak.″[1]

Kıyâmetin ansızın kopacağına dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا فَإِذَا طَلَعَتْ فَرَآهَا النَّاسُ آمَنُوا أَجْمَعُونَ فَذَلِكَ حِينَ {لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ وَلَا يَطْوِيَانِهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا (خ عن ابى هريرة)

″Güneş batıdan doğmadıkça kıyâmet kopmaz. Güneş batıdan doğup da insanlar onu gördüklerinde, hepsi îman ederler. İşte o zaman, ″Rabbinin bâzı

alâmetlerinin geldiği gün, daha önce îman etmemiş veya îmanıyla bir hayır kazanmamış olan bir kişiye, o zaman ki îmanı fayda vermeyecektir"[2] diye buyrulan zamandır. İki kişi elbiselerini aralarında açmışlar henüz satamamışlar ve dürememişlerken kıyâmet kopacaktır. Kişi, devesinin sütünü sağıp ayrılmışken onu içemeden kıyâmet kopacaktır. Kişi, yiyeceğini ağzına almış fakat henüz yutamamışken kıyâmet kopacaktır."[3]

Birçok Hadis-i Şerif'te belirtildiği üzere; kıyâmetten evvel esen bir rüzgâr ile zerre kadar îmanı olanlar dahi ölecek, kıyâmet sâdece kâfirler ve münâfıklar üzerine kopacaktır.

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün: "Lât ve Uzza'ya tapılmadıkça, gece ile gündüz gitmeyecektir" buyurdu. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Müşrikler istemeseler de, dînini bütün dinlere üstün kılmak için, Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur"[4] buyruğunu indirdiği zaman, ben bunun tamam olduğunu zannetmiştim!" deyince, Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

إِنَّهُ سَيَكُونُ مِنْ ذَلِكَ مَا شَاءَ اللّٰهُ ثُمَّ يَبْعَثُ اللّٰهُ رِيحًا طَيِّبَةً فَتَوَفَّى كُلَّ مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَيَبْقَى مَنْ لَا خَيْرَ فِيهِ فَيَرْجِعُونَ إِلَى دِينِ آبَائِهِمْ (م عن عائشة)

"Bu hususta Allah'ın dediği olacak. Sonra Allah'u Teâlâ hoş bir rüzgâr gönderecek. Bunun tesiriyle kalbinde zerre miktar îmanı olanın ruhu alınacak. Kendisinde hiçbir hayır olmayan kâfir ve münâfıklar dünyâda bâki kalacaklar ve bunlar atalarının dinlerine dönecekler!"[5] Yani bunlar bu hâle gelince, kıyâmet bunların üzerine kopacaktır, demektir.

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 22217.

[2] Sûre-i En'âm, Âyet 158.

[3] Sahih-i Buhârî, Rakâik 39.

[4] Sûre-i Saff, Âyet 9.

[5] Sahih-i Müslim, Fiten 17 (52).

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ وَلَوْ كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّٓوءُۜ اِنْ اَنَا۬ اِلَّا نَذٖيرٌ وَبَشٖيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ۟ (١٨٨)

188. Ey Resûlüm! De ki: ″Allah'u Teâlâ'nın dilediğinden başka, kendim için ne bir fayda ne de bir zarar verme gücüne sahip değilim. Ben gaybı bilseydim, elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi. Ben, ancak uyarıcıyım ve îman eden bir topluluk için müjdeleyiciyim.″

İzah: Allah'u Teâlâ bildirmediği zaman, kimse gaybı bilemez. Ancak Allah'u Teâlâ bildirirse, bildirdiği kadar bilirler. Birçok Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, Allah'u Teâlâ'nın kendisine bildirmesi ile; kıyâmet alâmetleri, kabir ve âhiret ahvâli gibi gaybî olan birçok konu hakkında bilgiler vermektedir. Bu hususta Sûre-i Cin, Âyet 26-27'de Allah'u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

″Gaybı bilen O'dur. Gaybını kimseye bildirmez.* Ancak rızâsına nâil olan Resuller müstesnâ. Allah'u Teâlâ, onların önleri ve arkaları sıra muhafız melekler yürütür.″

Yine Âyet-i Kerîme'de: ″Ben gaybı bilseydim, elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi″ diye geçen ifade, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in istediği dünyevî olan maddi bir menfaat değildir. Çünkü Peygamber Efendimize Hatice annemizden büyük bir servet kalmıştı. Hz. Hatice annemiz, Mekke'nin en zenginlerinden biriydi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bu malın tamamını fakir olan Ashâbını kölelikten kurtarmak ve onları yedirip içirip bakımlarını yapmak için harcadı. Eğer dünyâlık bir arzusu olsaydı, zâten bu servetini bu yolda harcamazdı.

Buradan da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'in dünyâ malına hiç önem vermediği, malını, canını ve her şeyini Allah için fedâ ettiği görülmektedir. Bu hususta Enes Radiyallâhu anhu şu Hadis-i Şerif'i nakleder:

مَا سُئِلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْإِسْلَامِ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ قَالَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَأَعْطَاهُ غَنَمًا بَيْنَ جَبَلَيْنِ فَرَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ أَسْلِمُوا فَإِنَّ مُحَمَّدًا يُعْطِي عَطَاءً لَا يَخْشَى الْفَاقَةَ (م عن انس)

Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm adına ne istenirse muhakkak verirdi. Bir defasında kendisine (bir savaştan ganîmetlerle dönerken) bir adam gelmişti. Ona iki dağ arasını kaplayan koyun sürüsünü vermişti. Bu adam

kavmine döndüğü zaman dedi ki: ″Ey kavmim! Müslüman olunuz. Çünkü fakirlikten korkmayan bir Peygamber gördüm.″[1]

Yine bu Âyet-i Kerîme'de: ″Elbette kendim için daha çok hayır elde ederdim ve bana hiçbir zarar isâbet etmezdi″ diye geçen ifade; Uhud ile Hendek Savaşı ve münâfıkların, Âişe annemize yaptıkları iftira gibi bunlara benzer hâdiselerde, kâfirlerin ve münâfıkların, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve Ashâbına verdikleri zararları anlatmaktadır. Eğer bunları defetmek benim elimde olsaydı, bu zararlar bana isâbet etmezdi, demektir. Bunlar ise Allah'ın takdiri olan birer imtihandır. Bu sebeple bu âyette bahsedilen dünyevî bir menfaat değildir. Çünkü Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, hiçbir zaman dünyâ malına önem vermemiştir.

[1] Sahih-i Müslim, Fedâil 14 (57-58 Riyaz'üs-Sâlihin, Hadis No: 555.

(هُوَ الَّذٖي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَاۚ فَلَمَّا تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفٖيفًا فَمَرَّتْ بِهٖۚ فَلَمَّٓا اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ (١٨٩)

189. O, sizi bir nefisten (Hz. Âdem'den) yarattı ve zevcesini (Hz. Havva'yı) dahi onunla gönlü huzura kavuşması için ondan yarattı. Âdem, zevcesi ile cimâ ettiği vakit, zevcesi hafif bir yük yüklendi (hâmile kaldı) ve bu halde bir müddet onu taşıdı. Hâmileliği ağırlaşınca, her ikisi de Rableri olan Allah'a duâ ettiler ve dediler ki: ″Yâ Rabbi! Bize sâlih bir evlat ihsan buyurursan, elbette Sana şükredenlerden oluruz.″

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de, Hz. Havva'nın, Âdem Aleyhisselâm'dan yaratılması ve onun ilk hâmile olması, anlatılmaktadır.

Havva annemizin yartılması ile ilgili olarak Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبْتَ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ (خ م عن ابى هريرة)

″Size kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim. Çünkü kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburga kemiğinin en eğri kısmı üst tarafıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın, kendi hâline bırakırsan da sürekli olarak eğri kalır. Onun için kadınlar hakkında hayırlı olmanızı vasiyet ederim.″[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Enbiyâ 1, Nikâh 80; Sahih-i Müslim, Radâ 18 (60).

( )فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَٓاءَ فٖيمَٓا اٰتٰيهُمَاۚ فَتَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ (١٩٠ (

190. Fakat Allah'u Teâlâ onlara sâlih bir evlat verince, kendilerine verdiği bu evlat hakkında (sonradan insanlar) O'na ortaklar koşmağa başladılar. Allah'u Teâlâ, onların ortak koştuğu şeylerden çok yücedir.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme'de: "Kendilerine verdiği bu evlat hakkında (sonradan insanlar) O'na ortaklar koşmağa başladılar" diye geçen ifade ile; Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın zürriyetinden daha sonra gelen evlatlarından bâzıları, kendi çocuklarına; müşriklerde olduğu gibi, Uzza'nın kulu, Menat'ın kulu gibi isimler vererek, bu şekilde putlara taptıkları ve Allah'a ortak koştukları beyan edilmiştir.

İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ şöyle buyurmuştur:

صَارَتْ الْأَوْثَانُ الَّتِي كَانَتْ فِي قَوْمِ نُوحٍ فِي الْعَرَبِ بَعْدُ أَمَّا وَدٌّ كَانَتْ لِكَلْبٍ بِدَوْمَةِ الْجَنْدَلِ وَأَمَّا سُوَاعٌ كَانَتْ لِهُذَيْلٍ وَأَمَّا يَغُوثُ فَكَانَتْ لِمُرَادٍ ثُمَّ لِبَنِي غُطَيْفٍ بِالْجَوْفِ عِنْدَ سَبَإٍ وَأَمَّا يَعُوقُ فَكَانَتْ لِهَمْدَانَ وَأَمَّا نَسْرٌ فَكَانَتْ لِحِمْيَرَ لِآلِ ذِي الْكَلَاعِ أَسْمَاءُ رِجَالٍ صَالِحِينَ مِنْ قَوْمِ نُوحٍ فَلَمَّا هَلَكُوا أَوْحَى الشَّيْطَانُ إِلَى قَوْمِهِمْ أَنْ انْصِبُوا إِلَى مَجَالِسِهِمْ الَّتِي كَانُوا يَجْلِسُونَ أَنْصَابًا وَسَمُّوهَا بِأَسْمَائِهِمْ فَفَعَلُوا فَلَمْ تُعْبَدْ حَتَّى إِذَا هَلَكَ أُولَئِكَ وَتَنَسَّخَ الْعِلْمُ عُبِدَتْ (خ عن ابن عباس)

"Nûh'un kavminde mevcut olan putlar daha sonra Araplara da intikal etmiştir. Vedd adlı put, Devmetü'l-Cendel'de Kelb kabilesinin putudur. Süvâ ise Hüzeyl kabilesinin putu, Yeğûs ise Murâd kabilesinin putudur ki, daha sonra o, Curf mevkiindeki Sebe'in yanında bulunan Gutayfoğullarının putu oldu. Yeûk'a gelince, o da Hemedan kavminin putudur. Nesr ise, Zilkelâ ailesi olan Himyer kabilesinin putudur. Aslında bunlar, Nûh'un kavminden sâlih kişilerin isimleridir. Onlar öldükleri zaman, şeytan bunların kavmine gelip onların hatıralarına putlarının, oturdukları yerlerde dikilmesini ve bu putlara da onların isimlerinin verilmesini iğva etti, şeytanın bu isteğini yerine getirdiler. Onlar ölünceye dek bu putlara tapılmadı. Sonra halkın bu hususta bildikleri unutulunca, onlara tapmaya başladılar."[1]

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Nûh 1; Rudâni, Cem'ul-Fevâid, Hadis No: 7296.

(اَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَۘ (١٩١) وَلَا يَسْتَطٖيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ (١٩٢)
وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوكُمْۜ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ (١٩٣) اِنَّ الَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ

( )دُونِ اللّٰهِ عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ (١٩٤

191-194. Onlar, yaratılmış olan ve hiçbir şeyi yaratmaya muktedir olmayan putları mı Allah’a ortak koşuyorlar?* Halbuki o putların, kendilerine tapanlara yardım etmeye güçleri yetmez. Hattâ kendilerine bile yardım edemezler.* Eğer onları doğru yola dâvet etseniz, size tâbi olmazlar. Onları dâvet etseniz de, sussanız da sizin için birdir.* Ey müşrikler! Allah’ı bırakıp da taptığınız putlar, sizin gibi mahlûklardır. Eğer siz iddianızda doğru iseniz, haydi onları çağırın da size cevap versinler!

(اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَاۤ اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَاۜ قُلِ ادْعُوا
شُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ كٖيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ (١٩٥) اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذٖي نَزَّلَ الْكِتَابَۘ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحٖينَ (١٩٦)
( )وَالَّذٖينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ لَا يَسْتَطٖيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَٓا اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ (١٩٧

195-197. O putların, yürüyecek ayakları mı var? Yahut yakalayacak elleri mi var? Veya görecek gözleri mi var? Ya da işitecek kulakları mı var? Ey Resûlüm! De ki: ″Haydi, çağırın putlarınızı, sonra bana istediğiniz tuzağı kurun, bana mühlet de vermeyin.* Şüphesiz ki, benin yardımcım ve koruyucum, kitabı (Kur’ân’ı) indiren Allah’tır. Sâlihlerin yardımcısı ve koruyucusu O’dur.* Sizin Allah’tan başka taptığınız putların, size yardım etmeye güçleri yetmez. Hattâ kendilerine bile yardım edemezler.″

( )وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَسْمَعُواۜ وَتَرٰيهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (١٩٨ (

198. Ve onları doğru yolu göstermeğe çağıracak olsanız duymazlar. Ve onları sana bakar görürsün, halbuki onlar görmezler.

İzah: Ey Resûlüm! Eğer o müşrikleri doğru yola dâvet etseniz, hakkı duymazlar. Ve onları sana bakar görürsün, fakat onlar hakkı görmezler, demektir.

Bu Âyet-i Kerîme’ye müfessirler tarafından şu şekilde farklı bir mânâ da verilmiştir:

Ey putperest câhiller! O taptığınız putları size doğru yolu göstermeğe çağıracak olsanız, onlar bunu duymazlar. Size rehberlik edemezler. Ve onları bakar gibi görürsün, halbuki onlar göremezler. Onların gözleri birer şekilden ibarettir. Görmek yeteneğine sahip değildir.

( )خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَاَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلٖينَ (١٩٩ (

199. Ey Habîbim! Affı kendine âdet et. İyiliği emret ve câhillerden yüz çevir.

İzah: Bu âyet hakkında Abdullah İbn-i Zübeyr Radiyallâhu anhu şöyle buyurmuştur:

(خُذْ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ} قَالَ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ إِلَّا فِي أَخْلَاقِ النَّاسِ (خ د عن عبد اللّٰه بن زبير {

″Sûre-i A’râf, Âyet 199, ancak insanların ahlâkı hususunda nâzil oldu.″[1]

Ümeyy Radiyallâhu anhu da şu Hadis-i Şerif’i nakletmiştir:

″Allah’u Teâlâ Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e, Sûre-i A’râf, Âyet 199’u indirdiğinde, Resûlü Ekrem Efendimiz:

مَا هَذَا يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ إِنَّ اللّٰهَ أَمَرَكَ أَنْ تَعْفُوَ عَمَّنْ ظَلَمَكَ وَتُعْطِيَ مَنْ حَرَمَكَ وَتَصِلَ مَنْ قَطَعَكَ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن امى)

″Ey Cebrâil! Bu ne demektir?″ diye sordu. O da şöyle dedi: ″Allah’u Teâlâ, sana haksızlık edeni affetmeni, seni mahrum edene vermeni ve sana gelip gitmeyi kesenlere gitmeni emretmektedir.″[2]

Câfer-i Sâdık Radiyallâhu anhu, bu Âyet-i Kerîme hakkında şöyle buyurmuştur: ″Kur’ân-ı Kerîm’de, güzel ahlâkı bu âyetten daha fazla içinde toplayan başka bir âyet yoktur.″

[1] Sahih-i Buhârî, Tefsir-i Âraf 7; Sünen-i Ebû Dâvud, Edep 5.

[2] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 531.

( )وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٠٠)

200. Eğer şeytandan sana bir vesvese gelir ve seni öfkelendirirse, hemen Allah’a sığın. Şüphesiz ki O, her şeyi işiten ve bilendir.

İzah: Şeytan, insana vesvese verir ve onu öfkelendirir. Böyle olduğunda kulun, Allah’a sığınarak o öfkeyi yenmesi gerekir.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem‘in, nakledilen çok sayıda Hadis-i Şerif’i vardır. Bunlardan bâzıları şöyledir:

اِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ وَاِنَّ الشَّيْطَانَ خُلِقَ مِنَ النَّارِ وَاِنَّمَا تُطْفَئُ النَّارُ بِالْمَاءِ فَاِذَا غَضِبَ اَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ ((حم د عن عروة بن محمد بن عطية السعدى عن ابيه عن جده

"Öfke şeytandandır, şeytan ise ateşten yaratılmıştır. Ateş su ile söndürülür. Şu halde biriniz öfkelendiği zaman hemen abdest alsın."[1]

(إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ فَإِنْ ذَهَبَ عَنْهُ الْغَضَبُ وَإِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ (د عن ابى ذر

"Biriniz öfkelendiğinde, ayakta ise hemen otursun. Öfkesi geçerse ne âlâ, eğer geçmezse yatsın."[2]

(لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ (خ م عن ابى هريرة

"Kuvvetli pehlivan, birçok güreşçileri yere serip gâlip olan değildir. Asıl kuvvetli pehlivan, öfkelendiği sırada nefsine hâkim olan kimsedir."[3]

(أَشَدُّكُمْ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَأَحْلَمُكُمْ مَنْ عَفَا عِنْدَ الْقُدْرَةِ (ابن أبي الدنيا عن علي

"Sizin en kuvvetliniz, gadap hâlinde öfkesini yenen, en hâliminiz de intikam alma imkânına sahip iken almayanınızdır."[4]

[1] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4; Râmûz'ul-Ehâdis, s. 105/4.

[2] Sünen-i Ebû Dâvud, Edeb 4 (4782 Râmûz'ul-Ehâdis, s. 55/11.

[3] Sahih-i Buhârî, Edeb 76; Sahih-i Müslim, Birr 30 (107).

[4] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 71/15.

))اِنَّ الَّذٖينَ اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طَٓائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَاِذَا هُمْ مُبْصِرُونَۚ (٢٠١ (

201. Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme ile ilgili olarak Yahya b. Eyyüb el-Huzâî'den şu hâdise nakledilmiştir:

أَنَّ شَابًّا كَانَ يَتَعَبَّدُ فِي الْمَسْجِدِ فَهَوِيَتْهُ امْرَأَةٌ فَدَعَتْهُ إِلَى نَفْسِهَا وَمَا زَالَتْ بِهِ حَتَّى كَادَ يَدْخُلُ مَعَهَا الْمَنْزِلَ، فَذَكَرَ هَذِهِ الْآيَةَ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ فَخَرَّ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ ثُمَّ

أفَاقَ فَأعَادَهَا فَمَاتَ. فَجَاءَ عُمَرُ فَعَزَّى فِيهِ أبَاهُ وَكَانَ قَدْ دُفِنَ لَيْلًا فَذَهَبَ فَصَلّى عَلَى قَبْرِهِ بِمَنْ مَعَهُ ثُمَّ نَادَاهُ عُمَرُ فَقَالَ: يَا فَتَى وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ وَأجَابَهُ الْفَتَى مِنْ دَاخِلِ الْقَبْرِ: يَا عُمَرُ قَدْ أعْطَانِيهِمَا رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فِي الْجَنَّةِ مَرَّتَيْنِ (ابن كثير، التفسير القران العظيم عن يحيى بن أيوب الخزاعي)

Bir genç, mescitte çok ibâdet ederdi. Bir kadın ona âşık olup kendine dâvet etti. Kadın ısrar edince sonunda genç, onunla birlikte eve girmek üzereyken, ″Şüphesiz takvâ sahipleri, şeytandan kendilerine bir vesvese isâbet ettiği vakit, güzelce düşünürler ve bu sebeple hatâyı görüp ondan sakınırlar″[1] diye geçen âyeti zikretti ve bayılıp düştü. Sonra ayıldı ve tekrar bayılarak öldü. Hz. Ömer gelip babasına taziyede bulundu. O genç, gece defnedilmişti. Hz. Ömer gidip yanındakilerle birlikte kabri başında namaz kıldı sonra ona: ″Ey genç! Rabbinin makâmından (huzuruna çıkıp hesap vermekten) korkan kimse için iki Cennet vardır″[2] diye nidâ etti. Genç, kabrinden ona: ″Yâ Ömer! Rabbim Cennette o ikisini bana iki kere verdi″ diye cevap verdi.[3]

Takvâ ile amel hususunda Ebû Said el-Hudrî Radiyallâhu anhu’dan şu Hadis-i Şerif nakledilmiştir:

جَاءَ رَجُلٌ اِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أوْصِنِى قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللّٰهِ تَعَالَى! فَاِنَّهَا جِمَاعِ كُلُّ خَيْرٍ ... (ع خط عق صف طح غ عن أبى سعيد الخدرى)

Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem’e bir adam gelerek: ″Yâ Resûlallah! Bana vasiyet eyle″ dedi. Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ″Takvâ ile amel edesin. Çünkü hayrın hepsi ondadır...″[4]

Takvâ sahiplerini avlamak için şeytanın kurduğu tuzakları da, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle haber vermektedir:

اِتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ فَاِنَّ اِبْلِيسَ طَلَّاعٌ رَصَّادٌ حَصَّادٌ وَمَا هُوَ بِشَيْئٍ مِنْ فُخُوخِهِ بِاَوْثَقَ لِصَيْدِهِ فِى الْاَتْقِيَاءِ فِى النِّسَاءِ (الديلمى عن معاذ بن جبل)

″Dünyâdan sakının; kadınlardan sakının. Çünkü iblis ziyâdesi ile bakıcı, gözetleyici ve ürün elde edicidir. Takvâya ermiş kimseleri avlamak için kadınlardan kurduğu tuzaktan daha sağlam bir tuzağa sahip değildir.″[5]

[1] Sûre-i A’râf, Âyet 201.

[2] Sûre-i Rahmân, Âyet 46.

[3] İbn-i Kesir, Tefsir’ul-Kur’ân’il-Azim, c. 3, s. 534; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 4634.

[4] Râmûz’ul-Ehâdîs, 317/8.

[5] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 14/3.

( ) وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ (٢٠٢)

202. Şeytanlara kardeş olanlara gelince, şeytanlar onları azgınlığa sürüklerler. Sonra da onları azdırmaktan hiç geri kalmazlar.

İzah: Şeytanın insanlara günahları güzel gösterdiğine dair Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

بُعِثْتُ دَاعِيًا وَمُبَلِّغًا وَلَيْسَ إِلَيَّ مِنَ الْهُدَى شَيْءٌ وَخُلِقَ إِبْلِيسُ مُزَيِّنًا وَلَيْسَ إِلَيْهِ مِنَ الضَّلالَةِ شَيْءٌ (عق كر عد وابن النجار والديلمى عن عمر)

"Ben, Allah’a dâvet edici ve tebliğ edici olarak gönderildim. Hidâyet etme yetkisi bana verilmemiştir, ancak Allah’a aittir. Şeytan da sâdece günahları ziynetleyici olarak yaratıldı. Dalâlet ile onun bir ilgisi yoktur."[1]

Allah’u Teâlâ, irâde-i cüz’iyye’yi kulun eline vermiştir. Onun yönelmesine göre; ona hidâyet eder veya o kimseyi dalâlette bırakır. Eğer kişi nefsine ve şeytanın iğvasına uyarsa, işte o zaman dalâlete düşmüş olur ki, bu da kendi eliyle kazandığıdır.

[1] Râmûz’ul-Ehâdîs, s. 245/4.

(وَاِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِايَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَاۜ قُلْ اِنَّمَٓا اَتَّبِعُ مَا يُوحٰٓى اِلَيَّ مِنْ رَبِّيۚ هٰذَا بَصَٓائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (٢٠٣)

203. Ey Resûlüm! Müşriklere (vahyin gecikmesi sebebiyle) bir âyet getirmediğin zaman, "Kendin bir âyet yapsaydın ya!" dediler. Sen onlara de ki: "Ben, ancak Rabbimden vahyolunan şeye tâbi olurum. Bu Kur’ân, Rabbinizden kalp gözünüzü açan bir nûrdur ve îman eden bir topluluk için bir hidâyet ve rahmettir. "

( ) وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (٢٠٤)

204. Ey îman edenler! Kur’ân okunduğu vakit, dinleyin ve sukût edin ki, Allah’ın rahmetine nâil olasınız.

İzah: Bu Âyet-i Kerîme’ye göre, Kur’ân okunduğu zaman, onu duyar duymaz; hemen sesi kesip dinlemek bütün Mü’minler üzerine farzdır. Bundan dolayıdır ki, Kur’ân’ı okumak sünnet, dinlemek ise farzdır.

Bu hususta Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى كُتِبَ لَهُ حَسَنَةٌ مُضَاعَفَةٌ وَمَنْ تَلَاهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ (حم عن ابى هريرة)

″Her kim, Allah’ın kitabından bir âyet dinlerse, onun için kat kat sevap yazılır. Her kim onu okursa, mahşer günü kendisi için bir nûr olur.″[1]

Yine bu hususta Abdullah İbn-i Mes’ud Radiyallâhu anhu, şu hâdiseyi anlatmaktadır:

قَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ قَالَ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي فَقَرَأْتُ النِّسَاءَ حَتَّى إِذَا بَلَغْتُ {فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا} رَفَعْتُ رَأْسِي أَوْ غَمَزَنِي رَجُلٌ إِلَى جَنْبِي فَرَفَعْتُ رَأْسِي فَرَأَيْتُ دُمُوعَهُ تَسِيلُ (م عن عبد اللّٰه)

Bir defasında Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem bana: ″Kur’ân oku″ diye buyurdu. Ben de: ″Yâ Resûlallah! Kur’ân, sana indirildiği halde, ben onu sana nasıl okurum?″ deyince, buyurdu ki: ″Ben, Kur’ân’ı başkasından işitmeyi çok severim.″ Bunun üzerine ben de Nisâ Sûresi’ni okumaya başladım. Nihâyet: ″Ey Habîbim! Her ümmetten (Peygamber-lerini) bir şâhit olarak getirdiğimiz ve seni de onların üzerine bir şâhid olarak getirdiğimiz vakit, onların hâli nasıl olacaktır? ″ mealindeki Sûre-i Nisâ, Âyet 41’e ulaşınca, başımı kaldırdım yahut birisi yanımı dürttü de başımı kaldırdım. Gördüm ki, Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem’in gözyaşları akıyordu.[2]

[1] Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 8138.

[2] Sahih-i Müslim, Salat’ul-Musafirin 40 (247 Sahih-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarih, Hadis No 1693.

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ (

٢٠٥)((

205. Ve Rabbini, sabah akşam yalvararak ve korkarak ve yüksek olmayan bir sesle içinden zikret, gâfillerden olma!

İzah: Kur'ân'da zikrullah hakkında çok sayıda Âyet-i Kerîme vardır. Bu âyetlere bakıldığında ortamın şartlarına göre, yapabildiği kadar yürürken, otururken ve yan üstü yatarken zikrullahtan gâfil olunmaması, sesli veya sessiz Allah'u Teâlâ'nın zikredilmesi gerektiği beyan edilmiştir. Bu âyette de sessiz olarak Allah'u Teâlâ'nın zikredilmesi gerektiği anlatılmaktadır.

Zikrullah hakkında nakledilen bir Hadis-i Kudsî'de, Allah'u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي (يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً (خ عن ابى هريرة

″Ben, kulumun zannındayım. Kulum Beni zikrederken Ben muhakkak onunla beraber bulunurum. Eğer o Beni kendi nefsinde gizli olarak zikrederse, Ben de onu öyle zikrederim. Eğer o Beni bir cemaat içinde âşikâr olarak zikrederse, Ben de onu o cemaatten daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. Kulum Bana bir karış yaklaşırsa, Ben ona bir arşın yaklaşırım. Kulum Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşırım. O Bana yürüyerek gelirse, Ben ona koşarak varırım.″[1]

Yine zikrullah hakkında Sûre-i Nisâ, Âyet 103'te şöyle buyrulmuştur:

″Namazı kıldıktan sonra da ayaktayken, otururken ve yanüstü yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikredin...″

Sûre-i Âl-i İmrân, Âyet 191'de de şöyle buyrulmuştur:

″O hâlis akıl sahipleri ki, ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'u Teâlâ'yı zikrederler...″

Hz. Âişe Radiyallâhu anhâ şöyle buyurmaktadır:

(كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْكُرُ اللّٰهَ جَمِيعَ اَحْيَانِهِ (خ م د ت حم حب ه عن عائشة

"Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem, her vakit zikrullah ederdi."[2]

İbn-i Mes'ud Radiyallâhu anhu'dan nakledilen bir Hadis-i Şerif'te, şöyle buyrulmuştur:

كَانَ لَا يَكُونُ فِى الْمُصَلِّينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَلَا يَكُونُ فِى الذَّاكِرِينَ اِلَّا كَانَ اَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا (ابو نعيم خط عن ابن مسعود)

"Namaz kılanlar içinde herkesten fazla namazı Resûlullah Sallallâhu aleyhi ve sellem kılardı. Allah'u Teâlâ'yı zikredenler içinde de herkesten fazla zikri o yapardı."[3] Namazda da zikirde de hepimizden ileriydi, demektir.

Zikrullah hakkında İbn-i Abbas Radiyallâhu anhumâ da şöyle buyurmuştur:

لَا يَفْرِضُ اللّٰهُ عَلَى عِبَادِهِ فَرِيضَةً إِلَّا جَعَلَ لَهَا حَدًّا مَعْلُومًا ثُمَّ عَذَرَ أَهْلَهَا فِي حَالِ عُذْرٍ غَيْرَ الذِّكْرِ فَإِنَّ اللّٰهَ لَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ، وَلَمْ يَعْذُرْ أَحَدًا فِي تَرْكِهِ إِلَّا مَغْلُوبًا عَلَى عَقْلِهِ فَقَالَ (فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ) بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَفِي السَّفَرِ وَالْحَضَرِ وَالْغِنَى وَالْفَقْرِ وَالسُّقْمِ وَالصِّحَّةِ وَالسِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ ، وَعَلَى كُلِّ حَالٍ وَقَالَ: (وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلا) فَإِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ صَلَّى عَلَيْكُمْ هُوَ وَمَلَائِكَته قَالَ اللّٰه عَزَّ وَجَلَّ: (هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ). (ابن جرير الطبرى، جامع البيان عن ابن عباس)

"Allah'u Teâlâ kullarına farz kıldığı her ibâdete belli bir sınır koymuştur. Kulların özürlerine göre de onları bu ibâdetlerden muaf kılmıştır. Ancak zikrullahı bunların dışında tutmuştur. Zîrâ zikrullaha bir sınır koymamış ve zikrullah hususunda delilerden başka hiçbir kimsenin özrünü kabul etmemiştir. Allah'u Teâlâ kulların; ayakta iken, otururken, yatarken,[4] gece ve gündüz, karada ve denizde, yolcu iken, mukim iken kendisini zikretmelerini istemiş; zengin olanın, fakir olanın, hasta olanın, sağlıklı olanın da, hâfî (gizli) veya cehrî (açıktan) zikrullah etmesini emretmiştir. Sûre-i Ahzâb, Âyet 42'de geçtiği üzere sabah akşam kendisinin tesbih edilmesini istemiş, bunu yapan kullarına ise, bu âyetlerin devamında gelen Sûre-i Ahzâb, Âyet 43'te de kendisinin, onlara merhametli davranacağını ve meleklerin de onlar için bağışlanma dileyeceğini ve onları, zulumâttan nûra çıkaracağını beyan etmiştir. Zîrâ Allah'u Teâlâ, Mü'minlere karşı çok merhametlidir."[5]

Bu sebeple bir Mü'min, yapabildiği kadar; "Lâ ilâhe illallâh, Allah, Allah" gibi Allah'u Teâlâ'nın isimlerinden herhangi birini sesli veya sessiz olarak zikretmeye çalışması gerekir. Sesli zikrullahı hakkında da Sûre-i Bakara, Âyet 200 ve izahına bakınız.

[1] Sahih-i Buhârî, Tevhid 15; Sahih-i Müslim, Zikir 1 (2).

[2] Sahih-i Müslim, Hayz 30 (117 Sünen-i Ebû Dâvud, Tahâre 9; Sünen-i Tirmizî, Daavât 7.

[3] Râmûz'ul-Ehâdîs, s. 547/15; Kenz'ul-Ummal, Hadis No: 17931.

[4] Sûre-i Al-i İmran, Âyet 191; Sûre-i Nisâ, Âyet 103.

[5] İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi'ul-Beyan, c. 20, s. 280.

( )اِنَّ الَّذ۪ينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِه۪ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ (سَجْدَه) (٢٠٦)

206. Şüphesiz ki Rabbinin katında olanlar (melekler), O'na ibâdet etmekten kibirlenmezler. O'nu tesbih ederler ve sâdece O'na secde ederler. (Secde âyetidir)

İzah: Bu Âyet-i Kerîme, Kur'ân'da geçen ilk secde âyetidir. Kur'ân-ı Kerîm'de toplam on dört secde âyeti vardır. Bu secde âyetlerinden her birini okuyan veya dinleyen her mükellef olan Müslümanın hemen Tilâvet Secdesi yapması Hanefi Mezhebi'ne göre vâciptir. Diğer üç mezhebe göre ise sünnettir.

Eğer kişi hatim indirirken hangi âyetin secde âyeti olduğunu anlamaz ise, secde âyetinin belirtildiği sayfayı okur okumaz, hemen bu Tilâvet Secdesi'ni yapması gerekir. Hatmi tamamladıktan sonra, bu on dört secde âyetini birden toptan yapmak doğru değildir.

Tilâvet Secdesi şöyle yapılır: Tilâvet secdesi niyetiyle elleri kaldırmaksızın, ″Allah'u Ekber″ denilerek doğrudan secdeye gidilir ve secdede de en az üç defa ″Subhâne Rabbiye'l-A'lâ″ denilir. Sonra, ″Allah'u Ekber″ denilerek secdeden kalkılır. Ayaktayken secdeye gidilir ve secde bittikten sonra ayağa kalkılır, ayağa kalkarken de ″Gufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-masîr″ denilmesi müstehaptır.

Tilâvet secdesini yapacak kimsenin hadesten ve necasetten temiz, avret yerleri örtülü, kıbleye yönelmiş olması şarttır.

Bu hususta Peygamberimiz Sallallâhu aleyhi ve sellem Hadis-i Şerif'lerinde şöyle buyurmuştur:

إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولَ يَا وَيْلَهُ أمِرَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةَ وَأمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَعَصَيْتُ فَلِي النَّارُ (حم م ه عن ابن هريرة)

Âdemoğlu secde âyetini okuyup Tilâvet Secdesi yaptığı zaman, şeytan ağlayarak çekilir ve ″Eyvahlar olsun! Bu, secde ile emrolundu da secde etti. Onun için Cennet var. Ben de secde ile emredildim, fakat isyan ettim. Bana da Cehennem var″ der.[1]

مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلّٰهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللّٰهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً (ت عن معدان بن طلحة اليعمريّ)

″Allah’u Teâlâ, secde eden kulunu, bu secdesi sebebiyle, bir derece yükseltir ve bir günahını da bağışlar.″[2]

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللّٰهِ إِذَا كَانَ سَاجِدًا. (طب عن ابى هريرة)

″Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl, secde ettiği zamandır.″[3]

[1] Sahih-i Müslim Îman 35 (133 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9336.

[2] Sünen-i Tirmizî, Salât 173; Sünen-i Nesâî, Tâbi 76; Kenz’ul-Ummal, Hadis No: 19016.

[3] Taberânî, Mu’cem’ul-Kebir, Hadis No: 9871; Sahih-i Müslim, Salât 42 (215 Ahmed b. Hanbel, Müsned, Hadis No: 9083; Sünen-i Ebû Dâvud, Salât 92.